Madve Yayınları: 39
Üçüncü Cilt
Birinci Basım: Ocak 1996

yazan:

Ebû Muhammed Abdullah b. Abdirrahman

ed-Dârimî

es-Semerkandî

Tercüme, Şerh ve Tahkik:

Prof. Dr. Abdullah AYDINLI

Sahibi:

Hasan H. Maden

Editör:

Faruk Köse

M. Müdürü:

Mustafa Bulan

Dizgi-
İç Düzen-
Ofset Hazırlık: **madve**
Hadislerin Harekelenmesi ve
Tashih: N. Kahraman

Ebû Muhammed Abdullah b. Abdirrahman
ed-Dârimî es-Semerkandî

SÜNEN-İ DÂRİMÎ

Tercüme ve Tahkik:
Prof. Dr. Abdullah AYDINLI

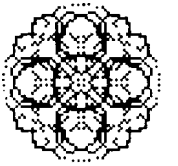

madve
Çatalçeşme Sokak Üretmen İş Hanı No:29/3 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: (0212) 513 60 54 - Faks: (0212) 528 16 57

NAMAZ KİTABI

«ا»

باب في فضل الصلوات

1. BÂB

NAMAZLARIN FAZÎLETİ HAKKINDA

١١٨٦ - أَخْبَرَنَا يَعْلَى بْنُ عُبَيْدٍ، ثنا الْأَعْمَشُ، عَنْ أَبِي سُفْيَانَ، عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: مَثَلُ الصَّلَوَاتِ الْمَكْتُوبَاتِ كَمَثَلِ نَهْرٍ جَارٍ عَذْبٍ عَلَى بَابِ أَحَدِكُمْ يَغْتَسِلُ مِنْهُ كُلَّ يَوْمٍ خَمْسَ مَرَّاتٍ[1].

1186. Bize Ya'lâ b. Ubeyd haber verip (dedi ki); bize el-A'meş, Ebû Sufyân'dan, (O da) Câbir'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu: "*Farz namazların durumu, birinizin kapısının önünden akan, ondan her gün beş defa yıkandığı (suyu) hoş bir nehrin durumu gibidir.*"(1)

١١٨٧ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، حَدَّثَنِي يَزِيدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ: أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - يَقُولُ: أَرَأَيْتُمْ لَوْ أَنَّ نَهْرًا بِبَابِ أَحَدِكُمْ يَغْتَسِلُ كُلَّ يَوْمٍ خَمْسَ مَرَّاتٍ، مَاذَا تَقُولُونَ ذَلِكَ مُبْقِيًا مِنْ دَرَنِهِ؟ قَالُوا: لَا يُبْقِي مِنْ دَرَنِهِ، قَالَ: كَذَلِكَ مَثَلُ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ يَمْحُو اللهُ بِهِنَّ الْخَطَايَا[2].

1- Müslim, Mesâcid, 284 (1/463); Musned, 2/426, 3/305, 317, 357.

1187. Bize Abdullah b. Sâlih haber verip (dedi ki); bana el-Leys rivâyet edip (dedi ki), bana Yezîd b. Abdillah, Muhammed b. İbrahim'den, (O) Ebû Seleme'den, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) rivâyet etti ki, O, Rasûlullah'ı -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyururken işitti: *"Bana söyler misiniz, şayet birinizin kapısının önünde, (içinde) her gün beş defa yıkandığı bir nehir bulunsa, ne zannedersiniz, bu (nehir) onun kirinden bir şey bırakır mı?"* (Sahâbe-i Kirâm); "onun kirinden bir şey bırakmaz" dediler. O zaman (Hz. Peygamber) şöyle buyurdu: *"İşte beş (vakit) namazın durumu da bunun gibidir. Allah onlarla günâhları siler, yok eder.*[2]

AÇIKLAMA

Namaz, Allah'ın, imandan sonra en büyük armağanıdır. Mü'minin mi'racı, kalbinin nuru, gönlünün sevinç kaynağı olan namaz, canlı-cansız bütün yaratıkların ibadetleri ile ibadet şekillerini kendinde toplayan en büyük ibadettir. Şüphe yoktur ki bütün ibadetler Allah'ın (Celle Celaluhu) emrini yerine getirmek ve O'nun rızasını kazanmak için yapılmalıdır. Bununla beraber, nice hikmet ve faydaları olan ibadetlerin bu yönlerini araştırmak, üzerlerinde düşünmek de gerekir. Namazın da pek çok hikmeti, müslümanın ve İslâm Cemiyetinin, (dolayısıyla tüm insanlığın) maddi ve mânevi varlığı için bir çok faydası vardır. Herşeyden önce namaz, kul ile Rabb'i arasında kuvvetli bir bağ teşkil eder. Hayatın bin türlü sıkıntı ve belâları ile karşı karşıya olan insan, namazla Rabb'inin mânevî huzuruna çıkınca en büyük sığınağı ve desteği bulur; mânâ alemine yükselir, ilâhî yardımı alır, huzura ve doygunluğa kavuşur. Bu hali anlatmak için kelimeler yetersiz kalır. Günde en az beş defa tekerrür eden bu "Huzûr-i İlâhî"ye çıkış, insan için bir nefis muhasebesi ve murakabesi de sağlar. Böylece namaz insanı fenalıklara, kötülüklere, her türlü olumsuzluklara; kısaca günâhlara karşı uyarır, korur ve canlı tutar. Yukarıdaki hadislerle şu âyet-i kerime bu hususa işaret etmiş olmalıdırlar: *"Sana vahyedilen kitabı oku. Namazı da dosdoğru*

2- Buhâri, Mevâkit, 6 (1/134); Müslim, Mesâcid, 283 (1/462-463); Nesâ'i, Salât, 7 (1/186); Tirmizî, Emsâl, 5 (5/151); Musned, 2/379, 426-427, 441.

kıl. Çünkü namaz edebsizlikden ve akıl ve Şeriat'a uymayan her şeyden alıkoyar."[3] Namazın icra ettiği ameliyye fertte kalmaz. O, toplumun bir ferdi olan müslüman insanı eğitme, iyiye doğru değiştirme ve geliştirme yanında, cemaatle kılınan namazlarda madden, diğerlerinde mânen yanyana duran müslümanlar arasındaki râbıtanın, cemaat ruhunun ve birliğin en büyük sağlayıcısı olur. Söylemeye gerek yoktur ki, namaz bu ve benzeri ulvî neticeleri ancak Allah (Celle Celaluhu) ve Rasûl'ünün (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) istediği şekil ve mânâda, yani "dosdoğru" kılınınca verir. Namazın, zikredilebilecek daha pek çok hikmeti yanında bedenin maddî sağlığı için sağladığı bazı faydalar da sözkonusu edilebilir.

Mü'minin ilâhi huzura çıkış vesilesi olan namazın, önceki dinlerde; Yahûdilik, Hıristiyanlık ve Mecûsîlik'te de bulunduğu nakledilmektedir.[4] Kaynakları semâvî olan veya -Mecûsîlik'teki gibi- semâvî dinlerden etkilenmiş olması muhtemel olan dinlerde benzer müesseselerin olması çok tabiîdir. Ancak İslâm, bu dinlerde tebdil ve tağyîre uğratılmış, tahrîf edilmiş yönleri ıslah ve tecdid ederek namaza, aslına uygun yüce mevkiini kazandırmıştır.

İslâm tarihinde namazın teşrî seyri ise şöyle olmuştur: Farklı görüşler olmakla beraber, müslümanlığın başlangıcında, biri güneşin doğmasından, diğeri batmasından önce olmak üzere iki vakit namazın farz kılındığı umûmen kabul edilmektedir. İlgili rivâyetlerden anlaşıldığına göre Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ilk olarak, Müddessir Sûresi'nin ilk âyetlerinin inişinden sonra Cebrâîl'in -Aleyhisselâm- tarifi ile abdest alıp namaz kılmıştı. O zaman Hz. Peygamber 43 yaşlarında, gün ise Pazartesi sabah vakti idi. Aynı günün sonlarına doğru Hz. Peygamber, Hz. Hatice'ye abdest aldırmış ve ilk cemaat namazını kılmışlardı. Rivâyete göre ertesi gün cemaat, Hz. Ali'nin katılmasıyla üç kişi olmuştu. Böylece günde iki vakit namaz kılınmaya başlanmıştı. Alak Sûresi'ndeki; *"Bir kulu namaz kılarken men edeni gördün mü?"*[5] âyetleriyle işaret edilen ve bir çok hadiste tafsilatıyla anlatılan.,[6] Ebû Cehil ve arkadaşlarının

3- Ankebût Sûresi, 45.

4- Huccetullah, 1/394; Feyz, 1/237.

5- Alak Sûresi, 9-10.

6- Meselâ bkz. Buhâri, Tefsir, 96/4 (6/89); Müslim, Münâfikîn, 38 (4/2154); Taberi ve İbn Kesir Tefsirlerinde mezkûr âyetlerin tefsîrleri.

Hz. Peygamber'e namazda iken sataşma ve O'nu rahatsız etme olayları bu dönemlerde olmalıdır. Farz olarak iki vakit kılınan namaza daha sonraları, Müzemmil Sûresi'nin baş tarafının inişiyle, gece namazı da eklenmişti. Tahminen bi'setin 10. yılında farz kılınan bu gece namazının farzlığı, bir sene sonra aynı sûrenin sonundaki âyetle kaldırılmış, daha sonra ise Mi'rac gecesinde beş vakit namaz farz kılınmıştı. Mi'rac hâdisesi ise, en makbûl görüşe göre hicretten birbuçuk sene kadar önce vukubulmuştu. Mi'rac gecesinin ertesi günü öğleyin Cebrâil Aleyhisselâm gelip imam olarak Hz. Peygamber'e beş vakit namazı kıldırmıştı.[7] Beş vakit namazın Mi'rac gecesinde farz kılındığında ihtilâf yoksa da, vakit namazlarının o zaman kaçar rekât farz kılındığında ihtilâf vardır. Bazı rivayetler, beş vaktin o zaman, şimdiki rekâtlarıyla farz kılındığı şeklindedir. Diğer bazı rivâyetler ise, namazların önce her vakitte ikişer rekât olmak üzere farz kılındığını, hicretten sonra, sabah ve akşam namazları hariç, bunlara ikişer rekât daha eklendiğini göstermektedir. İbn Hacer bu sonuncu görüşü tercih etmektedir. Daha sonra da yolcular için namazları kısaltma emri (veya ruhsatı) gelmişti.[8]

«٢»

باب في مواقيت الصلاة

2. BÂB

NAMAZIN VAKİTLERİ HAKKINDA

١١٨٨ - أَخْبَرَنَا هَاشِمُ بْنُ الْقَاسِمِ(١)، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ سَعْدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ عَمْرِو بْنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ، قال: سَأَلْنَا جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ فِي زَمَنِ الْحَجَّاجِ(٢)، وَكَانَ يُؤَخِّرُ الصَّلاةَ عَنْ وَقْتِ الصَّلاةِ، فَقَالَ جَابِرٌ:

7- Burada Cebrail'in Hz. Peygamber'e imam olarak kıldırdığı ilk namaz öğle namazı olduğu için, öğle namazına "ilk (namaz)" da denmiştir. Bkz. Musannaf, 1/453-455.

8- Bu konuda bkz. Fethu'l-Bârî, 3/11-12; Mecmeu'z-Zevâ'id, 2/154-155; Tecrîd, 2/278, 462; Müslümanlıkta İbadet Tarihi, 24 vd.

كَانَ النَّبِيُّ - ﷺ - يُصَلِّي الظُّهْرَ حِينَ نُزُولِ الشَّمْسِ، وَالْعَصْرَ وَهِيَ حَيَّةٌ أَوْ نَقِيَّةٌ، وَالْمَغْرِبَ حِينَ تُحْجَبُ الشَّمْسُ، وَالْعِشَاءَ رُبَّمَا عَجَّلَ وَرُبَّمَا أَخَّرَ، إِذَا اجْتَمَعَ النَّاسُ عَجَّلَ، وَإِذَا تَأَخَّرُوا أَخَّرَ، وَالصُّبْحَ - رُبَّمَا كَانُوا أَوْ كَانَ[3] - يُصَلِّيهَا بِغَلَسٍ[4].

1188. Bize Hâşim İbnu'l-Kasım haber verip (dedi ki); bize Şu'be, Sa'd b. İbrahim'den (naklen) rivâyet etti. (Sa'd) dedi ki, Muhammed b. Amr İbni'l-Hasan b. Alî'nin şöyle dediğini işittim: Câbir b. Abdillah'a el-Haccâc'ın -ki O, namazı vaktinden geriye bırakırdı- (valiliği zamanında, namazların vakitlerini) sormuştuk da Câbir şöyle demişti: Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) öğle namazını, güneşin (tam tepeden) inişi zamanında; ikindi namazını, o (güneş) canlı -veya tertemiz- iken; akşam namazını, güneş örtüldüğü zaman kıldırır, yatsıyı ise bazan (vaktinin başında) hemen kıldırır, bazan geciktirirdi. Cemaat toplandığı zaman (vaktinin başında) hemen kıldırır, geciktikleri zaman ise geciktirirdi. Sabah namazını ise çoğu zaman (veya bazan) gecenin sonundaki karanlıkta kıldırır -veya kılarlar-dı.[9]

AÇIKLAMA

Tercümede iki çizgi (- -) arasında verdiğimiz tereddütlü rivâyetler, râvi Muhammed b. Amr'ın şüphesinden kaynaklanmıştır. O, Câbir'in, çizgi arasındaki kelimeyi mi, ondan öncekini mi söylediğinde şüphe etmiş ve bu şüphesini, görülen şekilde açıklamıştı.

El-Haccâc b. Yûsuf, h. 64 yılında Medine'ye vali tayin edilmişti. Diğer Emevi idarecileri gibi O'nun da namazları vakitlerinden geciktirerek kıldırdığı nakledilmektedir. O'nun bu tatbikatı üzerine Muhammed b. Amr, Câbir b. Abdillah'a namazın asıl vakitlerini sormuş, O da yukarıdaki hadisi rivâyet etmişti.

9- Buhari, Mevâkit, 18, 21 (1/140, 141); Müslim, mesâcid, 233 (1/446-447); Ebû Dâvûd, Tahâret, 3 (1/109); Nesâ'i, Mevâkit, 18 (1/212); Musned, 3/369.

١١٨٩ - أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الْمَجِيدِ الْحَنَفِيُّ(٥)، ثنا مَالِكٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، أَنَّ عُمَرَ بْنَ عَبْدِ الْعَزِيزِ أَخَّرَ الصَّلَاةَ يَوْمًا(١)، فَدَخَلَ عَلَيْهِ عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ، فَأَخْبَرَهُ: أَنَّ الْمُغِيرَةَ بْنَ شُعْبَةَ أَخَّرَ الصَّلَاةَ يَوْمًا، فَدَخَلَ عَلَيْهِ أَبُو مَسْعُودٍ الْأَنْصَارِيُّ، فَقَالَ: مَا هَذَا يَا مُغِيرَةُ؟! أَلَيْسَ قَدْ عَلِمْتَ أَنَّ جِبْرِيلَ نَزَلَ عَلَى رَسُولِ اللهِ - ﷺ - فَصَلَّى، فَصَلَّى رَسُولُ اللهِ - ﷺ -، ثُمَّ صَلَّى، فَصَلَّى رَسُولُ اللهِ - ﷺ -؛ ثُمَّ صَلَّى فَصَلَّى رَسُولُ اللهِ ﷺ؛ ثُمَّ صَلَّى، فَصَلَّى رَسُولُ اللهِ - ﷺ -، ثُمَّ صَلَّى، فَصَلَّى رَسُولُ اللهِ - ﷺ -، ثُمَّ قَالَ: بِهَذَا أُمِرْتُ. قَالَ: أَعْلَمْ مَا تُحَدِّثُ يَا عُرْوَةُ، أَوَإِنَّ جِبْرِيلَ أَقَامَ وَقْتَ الصَّلَاةِ لِرَسُولِ اللهِ ﷺ، [قَالَ عُرْوَةُ] كَذَلِكَ كَانَ بَشِيرُ بْنُ أَبِي مَسْعُودٍ يُحَدِّثُ عَنْ أَبِيهِ(٢).

قَالَ عُرْوَةُ: وَلَقَدْ حَدَّثَتْنِي عَائِشَةُ: أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ كَانَ يُصَلِّي الْعَصْرَ وَالشَّمْسُ فِي حُجْرَتِهَا قَبْلَ أَنْ تَظْهَرَ(٣).

1189. Bize Ubeydullah b. Abdilmecîd el-Hanefi haber verip (dedi ki), bize Mâlik, İbn Şihâb'dan (naklen) rivâyet etti ki, Ömer b. Abdilaziz bir gün namazı geciktirmişti de, Urve İbnu'z-Zübeyr, huzuruna çıkıp O'na haber vermişti ki, el-Muğîre b. Şu'be bir gün namazı geciktirmişti de Ebû Mes'ûd el-Ensârî O'nun huzuruna çıkıp şöyle demişti: "Nedir bu, ey Muğîre! Bilmiyor musun ki, Cebrâîl, Rasûlullah'a (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) inmiş ve namaz kılmış, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)de (O'nunla beraber) namaz kılmıştı. Sonra (tekrar) namaz kılmış, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) de (O'nunla beraber) namaz kılmıştı. Sonra (tekrar) namaz kılmış, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (O'nunla beraber) namaz kılmıştı. Sonra (tekrar) namaz kılmış, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) de (O'nunla beraber) namaz kılmıştı. (Cebrâil) sonra da; "bununla emredildim (-veya emredildin-)" demişti. Bunun üzerine (Ömer) şöyle demişti: "Ne anlattığına iyi bak, ey Urve! Namazların vaktini Rasûlullah'a (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Cebrâîl mi belirlemişdi?" O da şöyle karşılık vermişti: "Beşir b. Ebî Mes'ûd, babasından böyle rivâyet ederdi."(10)

10- Buhari, Mevâkit, 1 (1/132); Müslim, Mesâcid, 166, 167 (1/425); Ebû Dâvûd, Salât, 2 (1/107-108); Nesâ'i, Mevâkit, 1 (1/197-198); İbn Mâce, Salât, 1 (1/220); Muvatta', Vukût, 1 (1/3); Musned, 4/120-121, 5/274.

Urve (sözüne devamla) dedi ki, vallahi Hz. Aişe (RA) de bana rivâyet etti ki, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ikindi namazını, güneş odasında (hücresinde) bulunuyorken yükselmeden (yani güneş ışıkları odasından çıkıp da içeriyi gölge kaplamadan) önce kılardı).[11]

AÇIKLAMA

Emevi idarecilerinin, genel olarak, namazları vakitlerinden geciktirerek kıldırdıkları nakledilmektedir. Sebebini tesbit edemediğimiz bu zulümde bilhassa Haccâc meşhûr olmuştu. Yukarıda zikredilen olayın cereyanı esnasında Ömer b. Abdilazîz (RA), Emevî halifesi Velîd b. Abdilmelîk'in Medine valisi bulunuyordu. O da, bu haberden anlaşıldığına göre namazları geciktirmeyi âdet haline getirmemiş idiyse de, bir gün namazı (bazı rivâyetlerde bunun ikindi namazı olduğu açıklanmaktadır) geciktirerek, yani efdal olan ilk vaktinden sonraya bırakarak kıldırmış ve Urve'nin (RA) i'tirazıyla karşılaşmıştı. Urve (RA) O'na, namaz vakitlerinin ilk tayin zamanını hatırlattıktan sonra, asıl, Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellim) ikindi namazını ilk vaktinde hemen kıldığını belirten ve bu haberin devamı olan bundan sonraki hadisle cevap vermişti. Öyle anlaşılıyor ki, Ömer b. Abdilazîz (RA), o zamana kadar, namazların ilk veya son vakitlerinde kılınmalarında bir fark görmüyor ve namazları ilk vakitlerinde kılmaya çok özen göstermiyordu. Urve'nin (RA) rivâyetini yadırgaması ise, O'nun, Cebrâil'in (AS), İsra Gecesi'nin ertesi günü gelip Hz. Peygamber'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) imam olarak namaz kıldırması konusunda bir bilgisi olmadığını göstermektedir. Ancak bu olaydan sonra, istikbalin alim ve âdil halifesi Ömer b. Abdilaziz'in (RA), artık namazları ilk vakitlerinden geriye hiç bırakmadığı nakledilir.

Haberde geçen ikinci namaz geciktirmeyi el-Muğîre b. Şu'be (RA) yapmıştır. O, bunu yaptığında Emevî halifesi Muâviye b. Ebî Süfyân'ın Kûfe valisi bulunuyordu. BirSahâbi olan Muğîre'nin (RA) bu hareketinden, O'nun da, namazların ilk ve son vakitlerinde kılınmaları arasında fark görmediği anlaşılmaktadır.

11- Bu hadis bir önceki haberin devamıdır ve muttasıldır. Nitekim önceki hadisin verilen kaynaklarından Buhari, Müslim ve Muvatta'da da bu iki hadis peşpeşe zikredilmişlerdir. Bununla beraber bu hadis yine Zühri'nin, Urve'den rivâyeti olarak müstakil ve muttasıl bir şekilde de rivâyet edilmiştir: Buhari, Mevâkit, 13 (1/137); Müslim, Mesâcid, 168 (1/426); Ebû Dâvûd, Salât, 5 (1/111); Tirmizi, Salât, 120 (1/298)/; Nesâi, Mevâkit, 8 (1/202); İbn Mâce, Salât, 5 (1/223); Muvatta', Vukût, 2 (1/4); Musned, 6/37.

«٣»

باب في بدء الأذان

3. BÂB

EZÂN'IN BAŞLANGICI HAKKINDA

١١٩٠ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حُمَيْدٍ، ثنا سَلَمَةُ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحاق، قَالَ: وَقَدْ كَانَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - حِينَ قَدِمَهَا - قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: يَعْنِي الْمَدِينَةَ - إِنَّمَا يُجْتَمَعُ إِلَيْهِ لِلصَّلَاةِ لِحِينِ مَوَاقِيتِهَا بِغَيْرِ دَعْوَةٍ، فَهَمَّ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - أَنْ يَجْعَلَ بُوقاً كَبُوقِ الْيَهُودِ الَّذِينَ يَدْعُونَ بِهِ لِصَلَاتِهِمْ، ثُمَّ كَرِهَهُ؛ ثُمَّ أَمَرَ بِالنَّاقُوسِ فَنُحِتَ، لِيُضْرَبَ بِهِ لِلْمُسْلِمِينَ إِلَى الصَّلَاةِ. فَبَيْنَمَا هُمْ عَلَى ذَلِكَ إِذْ رَأَى عَبْدُ اللهِ بْنُ زَيْدِ بْنِ عَبْدِ رَبِّهِ - أَخُو الْحَارِثِ بْنِ الْخَزْرَجِ - فَأَتَى رَسُولَ اللهِ - ﷺ - فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ إِنَّهُ طَافَ بِي اللَّيْلَةَ طَائِفٌ، مَرَّ بِي رَجُلٌ عَلَيْهِ ثَوْبَانِ أَخْضَرَانِ، يَحْمِلُ نَاقُوساً فِي يَدِهِ، فَقُلْتُ: يَا عَبْدَ اللهِ أَتَبِيعُ هَذَا النَّاقُوسَ؟ فَقَالَ: وَمَا تَصْنَعُ بِهِ؟ قُلْتُ: نَدْعُو بِهِ إِلَى الصَّلَاةِ، قَالَ: أَفَلَا أَدُلُّكَ عَلَى خَيْرٍ مِنْ ذَلِكَ؟ قُلْتُ: وَمَا هُوَ؟ قَالَ: تَقُولُ: اَللهُ أَكْبَرُ، اَللهُ أَكْبَرُ، اَللهُ أَكْبَرُ، اَللهُ أَكْبَرُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللهِ، أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللهِ، حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ، حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ، حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، اللهُ أَكْبَرُ، اللهُ أَكْبَرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ. ثُمَّ اسْتَأْخَرَ غَيْرَ كَثِيرٍ، ثُمَّ قَالَ مِثْلَ مَا قَالَ وَجَعَلَهَا وِتْراً، إِلَّا أَنَّهُ قَالَ: قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ، قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ، اللهُ أَكْبَرُ، اللهُ أَكْبَرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، فَلَمَّا أَخْبَرَ بِهَا رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَالَ: إِنَّهَا لَرُؤْيَا حَقٍّ إِنْ شَاءَ اللهُ، فَقُمْ مَعَ بِلَالٍ فَأَلْقِهَا عَلَيْهِ، فَإِنَّهُ أَنْدَى صَوْتاً مِنْكَ.

فَلَمَّا أَذَّنَ بِلَالٌ، سَمِعَهَا عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ فَقَالَ وَهُوَ فِي بَيْتِهِ، فَخَرَجَ إِلَى رَسُولِ اللهِ - ﷺ - وَهُوَ يَجُرُّ إِزَارَهُ، وَهُوَ يَقُولُ: يَا نَبِيَّ اللهِ، وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ لَقَدْ رَأَيْتُ مِثْلَ مَا رَأَى، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: فَلِلَّهِ الْحَمْدُ فَذَاكَ أَثْبَتُ[1].

قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ حُمَيْدٍ: حَدَّثَنِيْهِ سَلَمَةُ، حَدَّثَنِيْهِ ابْنُ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنِي هَذَا الْحَدِيثَ مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ الْحَارِثِ التَّيْمِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ زَيْدِ بْنِ عَبْدِ رَبِّهِ، عَنْ أَبِيهِ بِهَذَا الْحَدِيثِ.

1190. Bize Muhammed b. Humeyd haber verip (dedi ki), bize Seleme rivâyet edip (dedi ki), bana Muhammed b. İshak rivâyet edip dedi ki, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) oraya -Ebû Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki, yani Medine'ye- geldiğinde O'nun yanına, namaz kılmak maksadıyla (namaz) vakitlerinde çağrısız olarak toplanılırmış. Bu sebeple Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), yahûdilerin, (halkı) namazlarına kendisiyle çağırdıkları boruları gibi bir boru yaptırmayı düşünmüş, sonra bunu hoş bulmamış. Ardından, müslümanların namaza (çağrılmalarında) çalınması için (tahtadan) bir çanın oyulmasını emretmiş. Onlar bununla (meşgul) iken, el-Hâris İbnu'l-Hazrecoğullarından olan Abdullah b. Zeyd b. Abdi Rabbih (bir rüya) görüvermiş. O da hemen Rasûlullah'a (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) gelip; "Ya Rasûlallah, demiş, durum şu ki, beni bu gece bir dolaşan dolaştı, (başıma bir hâdise geldi. Şöyle ki); yeşil iki elbise giyinmiş, elinde de bir çan bulunan bir adam bana rastladı. Ben de; "Ey Allah'ın kulu! Bu çanı satar mısın?" dedim. O da; "Onu ne yapacaksın?" dedi. "Onunla (müslümanları) namaza çağıracağız" dedim.. (O zaman) o; "Sana bundan daha hayırlısını göstereyim mi?" dedi. Ben; "Nedir o?" dedim. Dedi ki, "Şöyle dersin: Allahu Ekber, Allahu Ekber, Allahu Ekber, Allahu Ekber; Eşhedu En Lâ İlâhe İllellah, Eşhedu En Lâ İlâhe İllellah; Eşhedu Enne Muhammeden Rasûlullah, Eşhedu Enne Muhammeden Rasûlullah; Hayya Ale's-Salâh, Hayya Ale's-Salâh; Hayya ale'l-Felâh, Hayya Ale'l-Felâh; Allahu Ekber, Allahu Ekber; Lâ İlâhe İllellah". Sonra o biraz geriledi. Ardından, söylediklerinin aynısını, (cümleleri) tek yaparak söyledi. Şu kadar var ki, o (bu sefer); "Kad Kameti's-Salâh, Kad Kameti's-Salâh, Allahu Ekber, Allahu Ekber, Lâ İlâhe İllellah" dedi. (Abdullah) bunu Rasûlullah'a Sallallahu Aleyhi ve Sellem) haber verince O şöyle buyurmuş: *"Şüphe yok ki bu, inşaallah, bir hak rü'yadır. Bi-*

naenaleyh Bilâl'le kalk da bunu ona anlat. Çünkü onun sesi seninkinden daha gür ve güzeldir." Bilâl de ezanı okuyunca bunu Ömer İbnu'l-Hattâb (RA) -(ravi) dedi ki, O evinde iken- duymuş ve hemen peştemalini çeke çeke (gelip) Rasûlullah'ın (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) huzuruna şöyle diyerek çıkmış: "Seni hakla gönderen (Allah'a) yemin olsun ki, onun gördüğü rü'yanın aynısını gördüm." O zaman Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurmuş: *"Hamdolsun Allah'a! İşte bu, (Allah'ın rızasının bunda olduğunu) daha da te'yid ediyor!"*[12]

Muhammed b. Humeyd dedi ki, onu (yani bir önceki haberi) bana Seleme rivâyet edip (dedi ki); "onu bana İbn İshak rivâyet edip (dedi ki), bana bu hadisi Muhammed b. İbrahim İbni'l-Hâris et-Teymi, Muhammed b. Abdillah b. Zeyd b. Abdi Rabbih'ten, (O da) babasından (naklen) rivâyet etti."[13]

١١٩١ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، ثنا يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعْدٍ، ثنا أَبِي، عَنِ ابْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ الْحَارِثِ التَّيْمِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ زَيْدِ بْنِ عَبْدِ رَبِّهِ، حَدَّثَنِي أَبِي عَبْدُ اللهِ بْنُ زَيْدٍ، قَالَ: لَمَّا أَمَرَ رَسُولُ اللهِ ﷺ بِالنَّاقُوسِ فَذَكَرَ نَحْوَهُ[٢].

1191. Bize Muhammed b. Yahya haber verip (dedi ki), bize Ya'kûb b. İbrahim b. Sa'd rivâyet edip (dedi ki), bize babam, İbn İshâk'tan rivâyet etti (ki, O şöyle demiş): Bana Muhammed b. İbrahim İbni'l-Hâris et-Teymî, Muhammed b. Abdıllah b. Zeyd b. Abdi Rabbih'ten rivâyet etti (ki, O şöyle demiş): Bana babam Abdullah b. Zeyd rivâyet etti. O, "Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) çanın (yapılmasını) emredince..." dedi ve onun (yani 1190. haberin) benzerini zikretti.[14]

12- Bu hadis, mu'daldır. Muttasıl senedi bir sonraki rivâyette verilecektir.

13- İbn Mâce, Ezân, 1 (1/232-233); Tirmizi, Salât, 139 (1/358-359);

14- Ebû Dâvûd, Salât, 28 (1/135); Musned, 4/43.

AÇIKLAMA

Ezan, İslâmî bir ıstılah olarak, namazın vakitlerini muayyen lafızlarla bildirmek demektir. Müslümanlar namaza, önceleri, sokaklarda birinin dolaşıp "es-Salâh, es-Salâh: Namaza, Namaza!" veya "es-Salâte câmiatan: Cemaatle namaza!" diye bağırmasıyla çağrılırlardı. Hicretin birinci yılında Mescid-i Nebi'nin bitirilişinden sonra ise, Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), Abdullah b. Zeyd'in (RA) rü'yasını tasvip edişiyle ezan meşrû kılınmıştı. Bu ezanın, aynı anda vahy-i ilâhi ile te'yid edildiği de nakledilmektedir. Fakat Kur'an'da ezanın tasvibine açık işaretler vardır. Bir âyet meâli şöyledir: *"Namaza çağırdığınız zaman onu eğlence ve oyun yerine koydular. Düşünmez bir topluluk oldukları için böyle yaptılar".*(15) Ezanın meşrû kılınması üzerine Hz. Bilâl (RA), Neccarlı bir kadının Mescid-i Nebî civarındaki oldukça yüksek evinin damına çıkmış ve ilk ezanı okumuştu. Daha sonra Mescid'in dışında yüksekçe bir yer yapılmış ve Hz. Bilâl (RA) ile Hz. Abdullah b. Ümmi Mektûm (RA) oradan ezan okumuşlardı. Ezan okumak için minare ise çok sonraları, h. 58 tarihinde ilk olarak Mısır'da Amr İbnu'l-Âs camisine yapılmıştı.

Ezanda, namaz vakitlerini bildirme ve müslümanları namaza çağırma yanında İslâm'ın temel inançlarını i'lân etme de vardır. Bunun için ezan, müslümanlığın bir şiârı (parolası), bir yer ahalisinin müslümanlığının bir alâmeti sayılmıştır. Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), bir yere akın için gönderdiği kimselere sabahı beklemelerini, ezan duyarlarsa akından vazgeçmelerini emir buyururdu. Bu mühim İslâmî şiârın, ilk olarak Sahâbilerin rü'yasında görülmesini hikmet-i ilâhi gereği gören merhum Ahmed Na'îm, bunu, Hz. Peygamber'in isim ve şânının yüceltimesini ihtiva eden ezanın başkası tarafından görülmesinin daha uygun olacağı şeklinde izah etmiştir.(16)

Ezânın hükmüne gelince: Hanefi ve Şafiîler onun Sünnet olduğunu, Hanbeliler edâ edilen beş vakit namazda erkekler için farz-ı kifâye olduğunu, Malikiler ise şehirlerde vâcib-i kifâye, cemaat mescidlerinde Sünnet-i kifâye olduğunu söylemişlerdir.(17)

15- Mâide sûresi, 58.

16- Tecrîd, 2/557.

17- Ezan hakkında bkz. Menhel, 4/128-129; Fethu'l-Bâri, 3/271 vd.; Tecrid, 2/550 vd.; Müslümanlıkta İbadet Tarihi, 58 vd.

«٤»

باب في وقت أذان الفجر

4. BÂB

"SABAH EZANI"NIN VAKTİ HAKKINDA

١١٩٢ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا ابْنُ عُيَيْنَةَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ هُوَ ابْنُ عُمَرَ، يَرْفَعُهُ، قَالَ: إِنَّ بِلَالًا يؤذِّن بِلَيْلٍ، فَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يُؤَذِّنَ ابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ[1].

1192. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki); bize İbn Uyeyne, ez-Zührî'den, (O) Sâlim'den, (O da) babasından (naklen) rivâyet etti ki O, sözü Hz. Peygamber'e nisbet ederek "ref'ederek" şöyle dedi: "Şüphe yok ki Bilâl ezanı gece okur. Binaenaleyh, İbn Ümmi Mektûm (RA) ezan okuyuncaya kadar yiyiniz, içiniz.[18]

١١٩٣ - أَخْبَرَنَا إِسْحَاقُ، ثنا عَبْدَةُ أنا عُبَيْدُ اللهِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ وَ عَنِ الْقَاسِمِ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: كَانَ لِلنَّبِيِّ - ﷺ - مُؤَذِّنَانِ: بِلَالٌ وَابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: إِنَّ بِلَالًا يُؤَذِّنُ بِلَيْلٍ، فَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى تَسْمَعُوا أَذَانَ ابْنِ أُمِّ مَكْتُومٍ. فَقَالَ الْقَاسِمُ: وَمَا كَانَ بَيْنَهُمَا إِلَّا أَنْ يَنْزِلَ هَذَا وَيَرْقَى هَذَا[1].

1193. Bize İshak haber verip (dedi ki), bize Abde rivâyet edip (dedi ki), bize Ubeydullah, Nâfi'den, (O) İbn Ömer'den; ve el-Kâsım'dan, (O da) Hz. Aişe'den (naklen) haber verdi (ki,

18- Buhari, Ezân, 11 (1/153); Müslim, Sıyâm, 36, 37 (2/768); Nesâ'i, ezân, 9 (2/9); Tirmizi, Salât, 149 (1/392); Musned, 2/9, 57, 123.

İbn Ömer ve Hz. Aişe) şöyle dediler: Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) iki müezzini vardı: Bilâl ve İbn Ümmi Mektûm. Bu sebeple Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurmuştu: *"Şüphe yok ki Bilâl ezanı gece okur. Binaenaleyh İbn Ümmi Mektûm'un ezanını işitinceye kadar yiyiniz, içiniz".*[19]

(Rivâyetinin) sonunda el-Kâsım şöyle dedi: "(Ezanlarının) arasında da ancak birinin (ezan yerinden) inip diğerinin çıkması kadar (bir zaman) vardı."

AÇIKLAMA

Kâsım b. Muhammed'in açıklamasından da anlaşıldığı gibi, Bilâl (RA) fecr-i sâdıkta, İbn Ümmi Mektûm (RA) ise fecr-i kâzibde ezan okurmuş. Bu hadise dayanarak, sabah namazının vaktinin başladığı fecr-i sâdık'tan önce sabah ezanının okunabileceğini söyleyen alimler vardır. Malik, Şafiî, Ahmed ve Ebû Yûsuf bu görüştedirler. Ebû Hanife, Muhammed, Züfer ve Sufyân Sevri'ye göre ise, diğer namazlarda vakitten önce ezan okumak caiz olmadığı gibi, sabah ezanının da fecr-i sâdıktan önce okunması caiz değildir. Onlara göre bu hadiste bahsedilen Bilâl'in (RA) ezan okuması, vaktin girdiğini belirtmek için değil, uykuda olanın uyanması, oruç tutacak olanın sahurunu yemesi, gece namazında olanın kısa kesip vitrine başlaması içindir. Nitekim, Bilâl'in (RA) ezanının zikredilen gayeler için olduğunu bizzat Hz. Peygamber açıklamıştır.[20] Diğer taraftan bu ikili ezanın sadece Ramazan ayında okunduğu da söylenmiştir.

Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Medine'deki sürekli müezzinleri, bu haberde ismileri geçen Bilâl ve İbn Ümmi Mektûm'dur (Radıyallahu anhumâ). Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellim), bunlar dışında zaman zaman ezan okumuş olan müezzinleri de vardı. Bunlar Ebû Mahzûre (RA), Sa'd b. Âiz (Sa'du'l-Karaz) (RA), Ziyâd İbnu'l-Hâris es-Sudâ'î (RA), Abdulazîz İbnu'l-Asamm (RA) -ki (bunun, İbn Ümmi Mektûm olduğu söylenir)-,

---

19- Buhari, Ezân, 13 (1/153-154), Savm, 17 (2/231); Müslim, Sıyâm, 38, 39 (2/768); Nesâ'i, Ezân, 10 (2/10, Hz. Aişe'nin rivâyeti); Musned, 6/44 (Hz. Aişe'nin rivâyeti).

20- Buhari, Ezân, 13 (1/153-154).

Rasûlullah'ın âzâdlısı Sevbân (RA) ve Hz. Osman b. Affân'dır (RA). Bilâl (RA), Hz. Peygamber'in vefâtından sonra Medine'yi terkedip Şam'a gitmiş ve artık hiç kimse için ezan okumamıştı. O'ndan sonra Mescid-i Nebî'de daha önce Kubâ Mescidi'nde ezan okuyan Sa'du'l-Karaz (RA) ezan okumaya başlamıştı. Ebû Mahzûre ise Hz. Peygamber için Mekke'de ezan okumuş ve orada ezan okumakla görevlendirilmişti.[21]

«٥»

باب التّثويب في أذان الفجر

5. BÂB

SABAH EZANINDA ÇAĞRIYI TEKRAR ETMEK: "TESVÎB"

١١٩٤ - أَخْبَرَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ بْنِ فَارِسٍ(٢)، ثنا يُونُسُ(٣) عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ حَفْصِ(١) بْنِ عُمَرَ بْنِ سَعْدٍ ـ الْمُؤَذِّنِ، أَنَّ سَعْداً كَانَ يُؤَذِّنُ فِي مَسْجِدِ رَسُولِ اللهِ ـ ﷺ ـ قَالَ حَفْصٌ: حَدَّثَنِي أَهْلِي أَنَّ بِلَالاً أَتَى رَسُولَ اللهِ ـ ﷺ ـ يُؤْذِنُهُ لِصَلَاةِ الْفَجْرِ، فَقَالُوا: إِنَّهُ نَائِمٌ، فَنَادَى بِلَالٌ بِأَعْلَى صَوْتِهِ: الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ، فَأُقِرَّتْ فِي أَذَانِ صَلَاةِ الْفَجْرِ(٣). قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: يُقَالُ سَعْدُ الْقَرَظِ

1194. Bize Osman b. Ömer b. Fâris haber verip (dedi ki), bize Yûnus, ez-Zühri'den, (O da) Hafs b. Ömer b. Sa'd el-Müezzin'den (naklen) rivâyet etti ki, Sa'd (Sa'du'l-Karaz), Rasûlullah'ın (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Mescidi'nde ezan okurmuş. Hafs (bir de şunu) söyledi: Bana yakınlarım rivâyet etti ki, Bilâl (RA) (bir defasında) Rasûlullah'a (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), O'nu sabah namazına çağırmak için gelmiş de, "O uyuyor!" demişler. Bunun üzerine Bilâl (RA) en yüksek sesiyle; "es-Salâtu Hayrun Mine'n-Nevm = Namaz uykudan hayırlıdır" diye seslenmiş. Bundan sonra (bu cümle) sabah namazının ezânında sabit kılınmış.[22]

21- Terâtîb, 1/74-77.

22- Bu haberi Taberâni de rivâyet etiştir. Fakat seneddeki inkıtâ sebebiyle zaifdir.

Ebû Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki; "(Müezzin Sa'd'a), Sa'du'l-Karaz, denilir".

AÇIKLAMA

Ezan, hem namaz vaktinin girdiğini bildirme, hem de namaza bir dâvettir. Ezandan sonra namaz için ikinci bir çağrıya "tesvîb" denir. Bu haberde, öyle anlaşılıyor ki, böyle bir "tesvîb"den bahsedilmektedir. Müezzinlerin ezandan sonra cemaati namaza çağırmalarına, sabah ezanında "Hayya Ale'l-Felâh"tan sonra iki kere "es-Salâtu Hayrun Mine'n-Nevm" demelerine, namaz için kamet getirilmesine de "tesvîb" denir. Sabah ezanındaki "tesvîb"le kametler dışındaki her türlü "tesvîb"in bid'at olduğu söylenmiştir.[23]

«٦»

باب الأذان مثنى مثنى والإقامة مرة

6. BÂB

EZAN İKİŞER İKİŞER, KAMET BİRER BİRER (OKUNUR)

١١٩٥ - أَخْبَرَنَا سَهْلُ بْنُ حَمَّادٍ، ثنا شُعْبَةُ، ثنا أَبُو جَعْفَرٍ، عَنْ مُسْلِمٍ أَبِي الْمُثَنَّى، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّهُ قَالَ: كَانَ الْأَذَانُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ - ﷺ - مَثْنَى مَثْنَى، وَالْإِقَامَةُ مَرَّةً مَرَّةً، غَيْرَ أَنَّهُ كَانَ إِذَا قَالَ: قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ، قَالَهَا مَرَّتَيْنِ، فَإِذَا سَمِعْنَا الْإِقَامَةَ تَوَضَّأَ أَحَدُنَا وَخَرَجَ[٢].

1195. Bize Sehl b. Hammâd haber verip (dedi ki), bize Şu'be rivâyet edip (dedi ki), bize Ebû Ca'fer, Müslim Ebu'l-Musenna'dan, (O da) İbn Ömer'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Ezan, Rasûlullah zamanında ikişer ikişer, kamet ise bbi-

23- Bkz. Tirmizi, 1/378-383; Menhel, 4/221. Krş. Terâtib, 1/75.

er birer (okunurdu). Şu kadar var ki, (müezzin); "Kad Kameti's-Salâh" dediğinde, bunu iki kere söylerdi. Biz de kameti işitince birimiz abdest alır, (namaza) çıkardı.(24)

١١٩٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ، وَعَفَّانُ، قَالَا: ثنا شُعْبَةُ، عَنْ خَالِدٍ الْحَذَّاءِ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: أُمِرَ بِلَالٌ أَنْ يَشْفَعَ الْأَذَانَ وَيُوتِرَ الْإِقَامَةَ (٣).

1196. Bize Ebu'l-Velîd et-Tayâlisî ve Affân haber verip dediler ki, bize Şu'be, Halid el-Hazzâ'dan, (O) Ebu Kılâbe'den, (O da) Enes'ten (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: "Bilâl'e ezanı çift, kameti tek yapması emredilmişti."(25)

١١٩٧ - حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ سِمَاكِ بْنِ عَطِيَّةَ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: أُمِرَ بِلَالٌ أَنْ يَشْفَعَ الْأَذَانَ وَيُوتِرَ الْإِقَامَةَ، إِلَّا الْإِقَامَةَ (١).

1197. Bize Süleyman b. Harb rivâyet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Zeyd, Simâk b. Atıyye'den, (O) Eyyûb'dan, (O) Ebû Kılâbe'den, (O da) Enes'ten naklen rivâyet etti ki, O şöyle dedi: "Bilâl'e ezanı çift, kameti ise, "Kad Kamati's-Salâh" hariç, tek yapması emredilmişti."(26)

١١٩٨ أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ خَالِدٍ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنْ أَنَسٍ.. نَحْوَهُ. [خ م].

24- Ebû Dâvûd, Salât, 29 (1/141); Nesâ'i, Ezân, 2 (2/4); 28 (1/18); Musned, 2/85, 87.

25- Buhârî, Ezân, 1-3 (1/150-151); Müslim, Salât, 2, 3, 5 (1/286); Ebû Dâvûd, Salât, 29 (1/141); Nesâ'i, Ezân, 2 (2/4); Tirmizi, Salât, 141 (1/370); İbn Mâce, Ezân, 6 (1/241); Musned, 3/103, 189.

26- Buhari, Ezân, 2 (1/150); Ebû Dâvûd, Salât, 29 (1/141).

1198. Bize Muhammed b. Yûsuf, Sufyân'dan, (O) Hâlid'den, (O) Ebû Kılâbe'den, (O da) Enes'ten (naklen), onun (yani bir önceki hadisin) benzerini haber verdi.[27]

AÇIKLAMA

Enes b. Mâlik'in (RA) bu rivâyetine göre Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), Hz. Bilâl'e (RA) ezan cümlelerini ikişer, kamet cümlelerini ise, biri hariç, birer defa okumasını emretmişti. Ezan ve kamet cümlelerinin değişik sayılarda okunduğunu gösteren diğer sahih hadisler de vardır. Bunlara dayanarak Medine'lilerin, Mekke'lilerin, Kûfe'lilerin ve Basra'lıların ezanları sayı bakımından farklı olmuştur. Şöyle ki, Malikilerin kabul ettiği Medine ezanında ilk tekbir iki, şehâdetler dört, diğer cümleler iki defa söylenir. Şafi'înin benimsediği Mekke ezanında ilk tekbir ve şehâdetler dört, geri kalan cümleler iki defa okunur. Ebû Hanife'nin benimsediği Kûfe ezanında ilk tekbir dört, diğer cümleler iki defa okunur. Basra ezanı ise biraz daha değişiktir. Buna göre ilk tekbir dört, sonraki cümleler, "Hayya Ale'l-Felâh"a kadar birer defa söyleyip, tekrar baştan almak suretiyle üç defa okunurlar. Bunu Hasan Basrî (Rh.A) ve Muhammed b. Sirin (Rh.A) benimsemişlerdi. Ezanın son cümlesinin bütün ezanlarda bir defa okunduğu anlaşılmaktadır. Kamet'te de farklı görüşler vardır: Ebû Hanife'ye (Rh.A) göre ilk tekbir dört, diğer cümleler iki, son cümle ise bir defa okunur. Böylece kamet cümleleri onyedi cümle olur. Malik'e (Rh.A) göre kamet on cümledir. Yani tekbirler hariç diğer cümleler birer defa okunur. Şafiî (Rh.A) ise kametin onbir kelime olduğunu söylemiştir. Buna göre tekbirler ve "Kad Kameti's-Salâh" cümleleri ikişer, diğer cümleler birer defa okunur. Ahmed (Rh.A) de bu görüştedir. Çok yaygın bir mesele hakkındaki bu ihtilaflar, Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), ezan ve kamet cümlelerinin farklı sayıda tekrarlanmalarına müsaade ettiğini göstermektedir.

27- Musannaf, 1/464 (istisna kısmı yok).

«٧»

باب الترجيع في الأذان

7. BÂB

EZANDA ŞEHÂDET CÜMLELERİNİ YÜKSEK SESLE TEKRAR ETMEK: "TERCÎ'"

١١٩٩ - أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، عَنْ هَمَّامٍ، عَنْ عَامِرٍ الْأَحْوَلِ، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنِ ابْنِ مُحَيْرِيزٍ، عَنْ أَبِي مَحْذُورَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - أَمَرَ نَحْوًا مِنْ عِشْرِينَ رَجُلًا فَأَذَّنُوا، فَأَعْجَبَهُ صَوْتُ أَبِي مَحْذُورَةَ، فَعَلَّمَهُ الْأَذَانَ: اَللهُ أَكْبَرُ، اَللهُ أَكْبَرُ، اَللهُ أَكْبَرُ، اَللهُ أَكْبَرُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللهِ، أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللهِ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللهِ، أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللهِ، حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ، حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ، حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، اَللهُ أَكْبَرُ، اَللهُ أَكْبَرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ؛ وَالْإِقَامَةُ مَثْنَى مَثْنَى[٢].

1199. Bize Sa'id b. Âmir, Hemmâm'dan, (O) Âmir el-Ahvel'den, (O) Mekhûl'dan, (O) İbn Muhayrîz'den, (O da) Ebû Mahzûre'den (naklen) haber verdi ki, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) yirmi kadar adama emredip ezan okumuşlardı da Ebû Mahzûre'nin sesi hoşuna gitmişti. Bu sebeple ezanı O'na (şu şekilde) öğretmişti: "Allahu Ekber, Allahu Ekber, Allahu Ekber, Allahu Ekber, Eşhedu En Lâ İlâhe İllallah, Eşhedu En Lâ İlâhe İllallah, Eşhedu Enne Muhammeden Rasûlullah, Eşhedu Enne Muhammeden Rasûlullah, Eşhedu En Lâ İlâhe İllallah, Eşhedu En Lâ İlâhe İllallah, Eşhedu Enne Muhammeden Rasûlullah, Eşhedu Enne Muhammeden Rasûlullah, Hayya Ale's-Salâh, Hayya Ale's-Salâh, Hayya Alel-Felâh, Hayya Ale'l-Felâh, Allahu Ekber, Allahu Ekber, Lâ İlâhe İllallah.." Kameti ise ikişer ikişer (öğretmişti).[28]

28- Müslim, Salât, 6 (1/287); Ebû Dâvûd, Salât, 28 (1/136-138); Nesâ'i, Ezân, 3, 5, 6 (2/4-7); Tirmizi, Salât, 140 (1/366); İbn Mâce, Ezân, 2 (1/234); Musned, 3/408, 409.

AÇIKLAMA

Ezanda şehâdet cümlelerini alçak sesle ikişer defa söyledikten sonra yüksek sesle bir daha söylemeye "tercî'" denir. Tercî', Şafiî ve Hanbelilere göre Sünnet, Malikilere göre ise mendûbtur. Bazı alimlere göre ise müezzin isterse tercî' yapar, isterse yapmaz. Hanefi Mezhebine göre ise, ezanla ilgili diğer hadislerde zikredilmemiş olan tercî' meşrû' değildir. Ebû Hanife, yukarıdaki haberde Hz. Peygamber'in öğretmek maksadıyla öyle tarif yaptığını söylemişti.

١٢٠٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ، وَحَجَّاجُ بْنُ الْمِنْهَالِ، قَالَا: حَدَّثَنَا هَمَّامٌ، ثنا عَامِرٌ الْأَحْوَلُ - قَالَ حَجَّاجٌ فِي حَدِيثِهِ: عَامِرُ بْنُ عَبْدِ الْوَاحِدِ - حَدَّثَنِي مَكْحُولٌ، أَنَّ ابْنَ مُحَيْرِيزٍ حَدَّثَهُ، أَنَّ أَبَا مَحْذُورَةَ حَدَّثَهُ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - عَلَّمَهُ الْأَذَانَ تِسْعَ عَشْرَةَ كَلِمَةً، وَالْإِقَامَةَ سَبْعَ عَشْرَةَ كَلِمَةً[1].

1200. Bize Ebu'l-Velîd et-Tayâlisî ve Haccâc İbnu'l-Minhâl haber verip dediler ki, bize Hemmâm rivâyet edip (dedi ki), bize Âmir el-Ahvel rivâyet etti -Haccâc, rivâyetinde "Âmir b. Abdilvâhid" dedi-. (O dedi ki), bana Mekhûl rivâyet etti ki, İbn Muhayrîz O'na rivâyet etmiş ki, Ebû Mahzûre O'na rivâyet etmiş ki, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) O'na ezanı ondokuz cümle, kameti ise onyedi cümle olarak öğretmişti.[29]

«٨»

باب في الاستدارة في الأذان

8. BÂB

EZANDA DÖNMEK HAKKINDA

29- Ebû Dâvûd, Salât, 28 (1/137); Nesâ'i, Ezân, 4 (2/5); Tirmizi, Salât, 140 (1/367); İbn Mâce, Ezân, 2 (1/235); Musned, 3/409, 6/401.

١٢٠١ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ عَوْنِ بْنِ أَبِي جُحَيفَةَ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّهُ رَأَى بِلَالاً أَذَّنَ، قَالَ: فَجَعَلْتُ أَتَتَبَّعُ فَاهُ، وَهٰهُنَا وَهٰهُنَا بِالْأَذَانِ(٢).

1201. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyân, Avn b. Ebî Cuhayfe'den, (O da) babasından (naklen) rivâyet etti ki, O, Bilâl'in ezan okuduğunu görmüştü. (Ebû Cuhayfe) dedi ki, o zaman ben O'nun ağzının, ezan sebebiyle şuraya buraya (dönüşünü) takip etmeye başlamıştım.(30)

١٢٠٢ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، ثنا عَبَّادٌ، عَنْ حَجَّاجٍ، عَنْ عَوْنِ بْنِ أَبِي جُحَيفَةَ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ بِلَالاً رَكَزَ الْعَنَزَةَ، ثُمَّ أَذَّنَ، وَوَضَعَ إِصْبَعَيْهِ فِي أُذُنَيْهِ، فَرَأَيْتُهُ يَدُورُ فِي أَذَانِهِ(١). قَالَ عَبْدُ اللهِ(٢): حَدِيثُ الثَّوْرِيِّ أَصَحُّ.

1202. Bize Abdullah b. Muhammed haber verip (dedi ki), bize Abbâd, Haccâc'dan, (O) Avn b. Ebî Cuhayfe'den, (O da) babasından (naklen) rivâyet etti ki, "Bilâl (bir defasında) kısa mızrağı (yere) saplamış ve parmaklarını kulaklarına koyarak ezan okumuştu da ben O'nu, ezanında dönerken görmüştüm."(31)

Abdullah (ed-Dârimi) dedi ki; "(bir önceki Sufyân) es-Sevrî'nin rivâyeti daha sahihtir."(32)

AÇIKLAMA

Ezan okurken başını sağa sola çevirmek veya dönmek, parmakları kulaklara koymak, ezanı uzaklara işittirmek içindir. Müezzin minarede ezan okuyorsa döner. Başka bir yerde okuyorsa "Hayya Ale's-

30- Buhari, Ezân, 19 (1/156); Müslim, Salât, 249 (1/360); Ebû Dâvûd, Salât, 34 (1/143); Nesâ'i, Ezân, 13 (2/11); Tirmizi, Salât, 144 (1/375); İbn Huzeyme, 1/202; Musned, 4/308.

31- İbn Mâce, Ezân, 3 (1/236); İbn Huzeyme, 1/203; Musned, 4/309.

32- Bu rivâyetin za'îfliği, Haccâc b. Ertât'dandır. O, müdellis olduğu halde bu rivâyeti "an" sigasıyla sevketmiştir. Müdellislerin bu tür rivâyetleri munkati sayılır.

Salâh" ve "Hayya Ale'l-Felâh"larda başını sağa-sola çevirir. Ebû Hanife (Rh.A) ve bir rivâyete göre Ahmed'in (Rh.A) görüşü böyledir. Malik (Rh.A) de, sadece sesi uzaklara işittirmek maksadıyla başın sağa-sola çevrilebileceği veya dönülebileceği görüşündedir. Şafi'i (Rh.A) ise, nerede olursa olsun ezan okurken, vücûd ve ayaklar kıbleden dönmeksizin, sadece boynun çevrilmesinin müstehab olduğunu söylemiştir. Ezan okurken (şehâdet) parmaklarını kulaklara koymak da müstehab görülmüştür.

«٩»

باب الدّعاء عند الأذان

9. BÂB

EZAN ESNASINDA DUA YAPMAK

١٢٠٣ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، ثنا سَعِيدُ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ، أنا مُوسَى - هُوَ ابْنُ يَعْقُوبَ الزَّمْعِيُّ -، حَدَّثَنِي أَبُو حَازِمِ بْنِ دِينَارٍ، أَخْبَرَنِي سَهْلُ بْنُ سَعْدٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَالَ: ثِنْتَانِ لَا تُرَدَّانِ، أَوْ قَلَّمَا تُرَدَّانِ، الدُّعَاءُ عِنْدَ النِّدَاءِ وَعِنْدَ الْبَأْسِ - حِينَ يُلْحِمُ بَعْضُهُ بَعْضاً[٣].

1203. Bize Muhammed b. Yahya haber verip (dedi ki), bize Sa'id b. Ebî Meryem rivâyet edip (dedi ki), bana Mûsa -ki O, İbn Ya'kûb ez-Zem'î'dir- haber verip (dedi ki), bana Ebû Hâzim b. Dînar rivâyet edip (dedi ki), bana Sehl b. Sa'd haber verdi ki, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*İki şey var ki, geri çevrilmezler -veya çok az geri çevrilirler-: Ezan esnasında yapılan dua ve (Hak yolundaki savaşta) savaş kızıştığı zaman yapılan dua.***"(33)**

33- Ebû Dâvûd, Cihâd, 40 (3/21); Müstedrek, 1/198, 2/113; İbn Huzeyme, 1/219; Musannaf, 1/495-496.

«١٠»

باب ما يقال في الأذان

10. BÂB

EZAN OKUNURKEN DENİLECEK ŞEYLER

٢

١٢٠٤ - أَخْبَرَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ، أنا يُونُسَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَطَاءِ ابْنِ يَزِيدَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَالَ: إِذَا سَمِعْتُمُ الْمُؤَذِّنَ، فَقُولُوا مِثْلَ مَا يَقُولُ[1].

1204. Bize Osman b. Ömer haber verip (dedi ki), bize Yûnus, ez-Zühri'den, (O) Atâ' b. Yezîd'den, (O da) Ebû Sa'id'den (naklen) haber verdi ki, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "Müezzinin (ezanını) işittiğiniz zaman, dediğinin aynısını söyleyin."(34)

١٢٠٥ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا هِشَامٌ الدَّسْتُوَائِيُّ، عَنْ يَحْيَى عَنْ[2] مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ عِيسَى بْنِ طَلْحَةَ، قَالَ: دَخَلْنَا عَلَى مُعَاوِيَةَ فَنَادَى الْمُنَادِي، فَقَالَ: اللهُ أَكْبَرُ، اللهُ أَكْبَرُ، قَالَ مُعَاوِيَةُ: اللهُ أَكْبَرُ، اللهُ أَكْبَرُ، قَالَ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، قَالَ: وَأَنَا أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، قَالَ: أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللهِ، قَالَ: وَأَنَا أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللهِ. قَالَ يَحْيَى: وَأَخْبَرَنِي بَعْضُ أَصْحَابِنَا: أَنَّهُ لَمَّا قَالَ: حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ، قَالَ: لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ، ثُمَّ قَالَ مُعَاوِيَةُ: سَمِعْتُ نَبِيَّكُمْ يَقُولُ هَذَا[3].

1205. Bize Yezîd b. Hârûn haber verip (dedi ki), bize Hişâm

34- Buhâri, Ezân, 7 (1/152); Müslim, Salât, 10 (1/288); Ebû Dâvûd, Salât, 36 (1/144); Nesâ'i, Ezân, 33 (2/20); Tirmizi, Salât, 154 (1/407); İbn Mâce, Ezân, 4 (1/238); Musned, 3/6, 53, 90.

d-Destuvâ'î, Yahya'dan, (O) Muhammed b. İbrahim İbni'l-Hâris'ten, (O da) İsa b. Talha'dan (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Muâviye'nin huzuruna girmiştik. Derken müezzin ezan okumaya başladı ve "Allahu Ekber, Allahu Ekber" dedi. Muâviye de, "Allahu Ekber, Allahu Ekber" dedi. (Müezzin); "Eşhedu En Lâ İlâhe İllallah = Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına şehâdet ederim" dedi. (Muâviye); "Ben de, Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına şehâdet ederim" dedi. (Müezzin); "Eşhedu Enne Muhammeden Rasûlullah = Muhammed'in, Allah'ın elçisi olduğuna şehâdet ederim" dedi. (Muaviye); "ben de, Muhammed'in, Allah'ın elçisi olduğuna şehâdet ederim" dedi.

Yahya şöyle dedi: Arkadaşlarımızdan birisi bana haber verdi ki, O (yani Muâviye), (müezzin); "Hayya Ale's-Salâh = Haydi Namaza!" dediğinde, "Lâ Havle ve Lâ Kuvvete illâ Billah = Bütün güç ve kuvvetler ancak Allah'ın yardımı iledir" demiş. Sonra Muâviye sözüne şöyle devam etmiş: "Peygamberinizi, bunu söylerken işitmiştim."(35)

١٢٠٦ - أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ . ثنا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، أَنَّ مُعَاوِيَةَ سَمِعَ الْمُؤَذِّنَ، قَالَ: اللهُ أَكْبَرُ، اللهُ أَكْبَرُ، فَقَالَ مُعَاوِيَةُ: اللهُ أَكْبَرُ، اللهُ أَكْبَرُ؛ فَقَالَ الْمُؤَذِّنُ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ؛ فَقَالَ مُعَاوِيَةُ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ؛ فَقَالَ الْمُؤَذِّنُ: أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللهِ، أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللهِ؛ فَقَالَ مُعَاوِيَةُ: أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللهِ، أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللهِ؛ فَقَالَ الْمُؤَذِّنُ: حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ، حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ؛ فَقَالَ: لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ؛ فَقَالَ الْمُؤَذِّنُ: حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ؛ فَقَالَ: لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ؛ فَقَالَ الْمُؤَذِّنُ: اللهُ أَكْبَرُ، اللهُ أَكْبَرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ؛ فَقَالَ: اللهُ أَكْبَرُ، اللهُ أَكْبَرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ؛ ثُمَّ قَالَ: هٰكَذَا فَعَلَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -(١).

1206. Bize Sa'id b. Âmir haber verip (dedi ki), bize Muhammed b. Amr, babasından, (O da) dedesinden (naklen) rivâyet etti ki, Muâviye, müezzinin "Allahu Ekber Allahu Ekber" dediğini işitmiş, Muâviye de, "Allahu Ekber Allahu Ekber" demişti.

35- Buhârî, Ezân,7 (1/152); İbn Huzeyme, 1/216; Amelu'l-Yevm, Nesâî, 293.

Sonra müezzin, "Eşhedu En Lâ İlâhe İllallah, Eşhedu En Lâ İlâhe İllallah" demiş; Muâviye de, "Eşhedü en lâ ilâhe illallah, eşhedü en lâ ilâhe illallah" demişti. Sonra müezzin "Eşhedu Enne Muhammeden Rasûlullah Eşhedu Enne Muhammeden Rasûlullah" demiş, Muaviye de; "Eşhedu Enne Muhammeden Rasûlullah Eşhedu Enne Muhammeden Rasûlullah" demişti. Sonra müezzin, "Hayya Ale's-Salâh Hayya Ale's-Salâh" demiş, (Muâviye) ise; "Lâ Havle ve Lâ Kuvvete İlla Billah" demişti. Sonra müezzin; "Hayya Ale'l-Felâh Hayya Ale'l-Felâh" demiş, (Muâviye) ise; "Lâ Havle ve Lâ Kuvvete İllâ Billah" demişti. Sonra müezzin; "Allahu Ekber Allahu Ekber, Lâ İlâhe İllallah" demiş; (Muâviye) de; "Allahu Ekber Allahu Ekber, Lâ İlâhe İllallah" demiş ve sözüne şöyle devam etmişti: "Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) böyle yapmıştı."(36)

AÇIKLAMA

Bu hadisler, müezzin ezan okurken, söylediklerinin cümle cümle tekrar edileceğini göstermektedirler. Bu, Hanefi Mezhebine göre vâcib, diğer mezheblere ve alimlerin ekserisine göre ise müstehab (sünnet)dir. Müezzine icâbet ederken, onun söyledikleri, baştan sona aynen tekrar edileceği gibi, "Hayya"larda "Lâ Havle ve Lâ Kuvvete illa Billah" da denilebilir.

«11»

باب الشّيطان اذا سمع النداء فرّ

11. BÂB

ŞEYTAN EZANI İŞİTİNCE KAÇAR

١٢٠٧ - أَخْبَرَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، ثنا هِشَامٌ، عَنْ يَحْيَى، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ - أَنَّهُ قَالَ: إِذَا نُودِيَ بِالصَّلَاةِ أَدْبَرَ الشَّيْطَانُ لَهُ ضُرَاطٌ حَتَّى لَا يَسْمَعَ الْأَذَانَ، فَإِذَا قُضِيَ الْأَذَانُ أَقْبَلَ، وَإِذَا ثُوِّبَ أَدْبَرَ، فَإِذَا قَضَى التَّثْوِيبُ أَقْبَلَ، حَتَّى يَخْطُرَ بَيْنَ الْمَرْءِ وَنَفْسِهِ، فَيَقُولُ: أُذْكُرْ كَذَا وَكَذَا، لِمَا لَمْ يَكُنْ يَذْكُرُ قَبْلَ ذَلِكَ(١). قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: ثُوِّبَ يَعْنِي: أُقِيمَ.

36-- İbn Huzeyme, 1/217.

1207. Bize Vehb b. Cerîr haber verip (dedi ki), bize Hişâm, Yahya'dan, (O) Ebû Seleme'den, (O) Ebû Hureyre'den, (O da) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle buyurdu: "Namaz için ezan okunduğunda şeytan, ezanı işitmemek için osurarak arkasını dönüp gider. Ezan bitirilince döner, gelir. Kamet getirildiğinde (yine) arkasını dönüp gider. Kamet bitirilince (namaz kılarken) kişi ile nefsi arasına vesveselerini sokmak için döner, gelir ve (insanın) daha önce hatırına gelmeyen şeyler için, "Şunu şunu hatırla!" diyerek (bunları ona hatırlatır)."[37]

Ebû Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki; "(hadisin metninde geçen) "suvvibe", "(namaz için) kamet getirildi" demektir."

AÇIKLAMA

Ezan ve kametle, namaza çağrının yanında dinin temel esasları da ilân edilir. Şeytanı ve şeytan tabiatlı insanları çileden çıkaran, budur. Ezan sesi ile ilâhi hakimiyetin i'lanını duyan şeytan neye uğradığını şaşırır, korku ve dehşete kapılır. Ansızın böyle hallere düşen insanın altına etmesi gibi o da, sesli sesli yellenerek kaçıp gider. Böylece hem ezanı duymamağa çalışır, hem de ortalığı kokutur. Bu temsil, şeytanın ve şeytan tabiatlıların en güzel şeyler karşısında bile, ortalığı kokutmaktan, kirletmekten başka bir şey yapmayacaklarına da işaret etmektedir.

«١٢»

باب كراهية الخروج من المسجد بعد النداء

12. BÂB

EZANIN OKUNMASINDAN SONRA CAMİDEN ÇIKMANIN MEKRÛHLUĞU

37- Buhari, Ezân, 4 (1/151), Sehv, 6 (2/67), Bed'u'l-Halk, 11 (4/94); Müslim, Salât, 19 (1/291), Mesâcid, 83 (1/398); Ebû Dâvûd, Salât, 31 (1/142); Nesâ'i, Ezân, 30 (2/19), Sehv, 25 (3/26); Muvatta', Salât, 6 (1/69); Musned, 2/313, 460, 503-504, 522. Bkz. 1502. hadis.

١٢٠٨ - أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ الْمُهَاجِرِ، عَنْ أَبِي الشَّعْثَاءِ الْمُحَارِبِيِّ، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ رَأَى رَجُلًا خَرَجَ مِنَ الْمَسْجِدِ بَعْدَمَا أَذَّنَ الْمُؤَذِّنُ، فَقَالَ: أَمَّا هَذَا فَقَدْ عَصَى أَبَا الْقَاسِمِ - ﷺ -[٣].

1208. Bize Sa'id b. Âmir, Şu'be'den, (O) İbrahim İbnu'l-Muhâcir'den, (O da) Ebu'ş-Şa'sâ' el-Muhâribi'den (naklen) haber verdi ki, Ebû Hureyre, bir adamın, müezzin ezan okuduktan sonra camiden çıktığını görmüştü de şöyle demişti: "Ne olursa olsun, bu (adam), muhakkak ki Hz. Ebu'l-Kâsım (Muhammed'e) (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) karşı gelmiştir."[38]

AÇIKLAMA

Sahabenin bu kabil sözleri, tercih edilen sahih görüşe göre merfû hükmündedirler. Çünkü bunlar, şahsi re'yle söylenemezler. Bu hadis, zahirî mânasıyla, ezan okunduktan sonra namazı kılmadan camiden çıkmanın haram olduğunu gösterir. Hanbelilerin görüşü de böyledir. Malikiler, ezandan sonra çıkmanın mekrûh, kametten sonra çıkmanın haram olduğunu söylemişlerdir. Hanefi ve Şafiîlere göre ise, ezandan sonra camiden çıkmak mekrûhtur. Bu hükümler, ezandan sonra bir zaruret olmadan camiden çıkan kimseler içindir. Abdest tazelemek, acil bir işin çıkması, camide bir bidatın işlenmesi, imamın gayr-ı meşrû bir durumu gibi bir sebeple çıkmak ise caizdir. İbn Battal'ın işaret ettiği gibi, ezandan sonra camiden çıkan kimse, ezanı duyup da kaçan şeytanınkine benzer bir hareket yapmış olmaktadır. Kınamanın sebeplerinden biri bu olmalıdır. Bu bakımdan Dârimi'nin bu hadisi, şeytanın ezanı duyunca kaçtığını belirten bir hadisten sonra zikretmiş olması manidârdır.

38- Müslim, Mesâcid, 258, 259 (1/453-454); Ebû Dâvûd, Salât, 43 (1/147); Nesâ'i, Ezân, 40 (2/24); Tirmizi, Salât, 150 (1/397); İbn Mâce, Ezân, 7 (1/242); Musned, 2/410, 416, 471. Bkz. 452. haber.

«١٣»

باب في وقت الظهر

13. BÂB
ÖĞLENİN VAKTİ HAKKINDA

١٢٠٩ - أَخْبَرَنَا الْحَكَمُ بْنُ نَافِعٍ، أنا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، أَخْبَرَنِي أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ، أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - خَرَجَ حِينَ زَاغَتِ الشَّمْسُ فَصَلَّى بِهِمْ صَلَاةَ الظُّهْرِ[1].

1209. Bize el-Hakem b. Nâfi' haber verip (dedi ki), bize Şuayb, ez-Zühri'den haber verdi (ki, O şöyle demiş): Bana Enes b. Mâlik haber verdi ki, Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) güneş batıya meylettiğinde (evinden) çıkmış ve onlara öğle namazını kıldırmıştı.[39]

AÇIKLAMA

Öğlenin vaktinin güneşin tam tepeden batıya meylettiğinde ("zevâl" vaktinde) başladığında alimlerin ittifakı vardır. Dârimi'nin, namaz vakitleri ile ilgili hadisleri zikretmeye, öğle namazının vaktiyle ilgili olandan başlaması, İsra Gecesi'nde beş vakit namazın farz kılınmasının ertesi günü, Cebrâ'il'in gelip Hz. Peygamber'e kıldırdığı ilk namazın öğle namazı olmasından dolayı olmalıdır. Buhâri, Müslim ve Nesaî de aynı şekilde hareket etmişlerdir.

«١٤»

باب الإبراد بالظهر

14. BÂB
ÖĞLEYİ SERİNLİĞE BIRAKMAK

39- Buhari, Mevâkit, 11 (1/136); Nesâ'i, Mevâkit, 2 (1/198); Musned, 3/351; Musannaf, 1/541.

١٢١٠ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، حَدَّثَنِي ابْنُ شِهَابٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، وَأَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَالَ: إِذَا اشْتَدَّ الْحَرُّ فَأَبْرِدُوا بِالصَّلَاةِ، فَإِنَّ شِدَّةَ الْحَرِّ مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ(١). قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: هَذَا عِنْدِي مِنَ التَّأْخِيرِ إِذَا تَأَذَّوْا بِالْحَرِّ.

1210. Bize Abdullah b. Sâlih haber verip (dedi ki), bana el-Leys rivâyet edip (dedi ki), bana İbn Şihâb, Sa'id İbnu'l-Museyyeb ve Ebû Seleme b. Abdirrahman'dan, (onlar da) Ebû Hureyre'den (naklen) rivâyet etti ki, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*Sıcak şiddetlendiği zaman, (öğle) namazını serinliğe bırakınız. Çünkü sıcağın şiddeti Cehennemin kaynamasındandır.*"(40)

Ebû Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki, "Bu, bana göre, (insanlar) sıcaktan zarar gördükleri zaman (öğle namazını, ilk vaktinden) sonraya bırakmakdan (kinayedir).

AÇIKLAMA

"Namazı serinliğe bırakınız" cümlesini, "namazı serinlikte kılınız" şeklinde anlamak da mümkündür. Bu sebeble bazı alimler bu ifadeden namazın hemen yani serin, taze iken kılınmasını anlamışlardır. Dârimi gibi alimlerin çoğu ise bu ifadeden (öğle) namazının, havanın biraz serinlemesine kadar geciktirilmesini anlamışlardır. Namazları ilk vakitlerinde kılmak efdal olduğu halde şiddetli sıcaklıklarda öğle namazını serinliğe bırakmak, bu hadis sebebiyle, müstehabdır. Yani hadisdeki emir, müstehablık ifade eder. Bununla beraber, bu durumda da, öğle namazını, ikindinin vaktinin girmesinden önce kılmak gerekir.

40- Buhari, Mevâkit, 9 (1/153); Müslim, Mesâcid, 180-183 (1/430-431); Ebû Dâvûd, Salât 4 (1/110); Nesâ'i, Mevâkit, 5 (1/199-200); Tirmizi, Salât, 119 (1/295); İbn Mâce, Salât, 4 (1/222); Musned, 2/266, 462; Musannaf, 1/542.

Hadiste geçen, "sıcağın şiddeti, Cehennem'in kaynamasındandır" ifadesi, "sıcağın şiddeti âdeta cehennemin kaynamasından kaynaklanıyor. Onun zararlarından korunun. Aksi halde sizi çarpar, huzurunuzu bozar" şeklinde anlaşılabilir.

«١٥»

باب وقت العصر

15. BÂB
İKİNDİNİN VAKTİ

١٢١١ - أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ أَبِي ذِئْبٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَنَسٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - كَانَ يُصَلِّي الْعَصْرَ، ثُمَّ يَذْهَبُ الذَّاهِبُ إِلَى الْعَوَالِي، فَيَأْتِيهَا وَالشَّمْسُ مُرْتَفِعَةٌ[1].

1211. Bize Ubeydullah b. Mûsa, İbn Ebî Zi'b'den, (O) ez-Zühri'den, (O da) Enes'ten (naklen) haber verdi ki, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ikindiyi kıldırırdı. Sonra bir kimse Avâli'ye[41] giderdi de, güneş henüz yüksekte iken oraya varırdı.[42]

AÇIKLAMA

Bu haberden, Hz. Peygamber'in ikindi namazını ilk vaktinde, yani eşyanın gölgesi, fey'-i zevâlin[43] üzerine bir misli olduğunda kıldığı anlaşılmaktadır. Çünkü, namazdan sonra, en yakın yeri iki mil me-

41- Avâli, Medine-i Munevvere'nin doğusundaki yerlerin ismidir. Bu yerlerdeki köylerin en uzağı, Medine'ye 8 mil, en yakını ise 2 mil mesafedeydi.

42- Buhari, mevâkit, 13 (1/138); Müslim, Mesâcid, 192 (1/433); Ebû Dâvûd, Salât, 5 (1/111); Nesâ'i', Mevâkit, 8 (1/202); İbn Mâce, Salât, 5 (1/223); Muvatta', Vukût, 11 (1/9); Musned, 3/161, 214, 223.

43- Fey-i zevâl, güneş tam tepede, (örfî günün tam ortasında) iken eşyanın yere düşen gölgesine denir. Bu gölge zamana ve yere göre uzun, kısa veya hiç belirsiz olabilmektedir.

safede olan bir bölgeye gidildiğinde güneşin hâlâ yüksekte bulunması için ikindi namazının, uzun günler dışında bu ilk vakitte kılınması gerekir. Bu vakte "asr-ı evvel" denilmektedir. Diğer taraftan bu haber, zikredilen zamanda ikindinin vaktinin girmiş olduğunu da gösterir ki, Hanefi Mezhebi dahil, alimlerin cumhurunun görüşü de böyledir. Ebû Hanife (Rh.A) ise, "öğleyi serine bırakma" hadisine dayanarak, ikindinin vaktinin, eşyanın gölgesi fey-i zevâl üzerine iki misli olduğunda girdiğini söylemiştir. Bu vakte "asr-ı sani" denilmektedir.

«١٦»

باب وقت المغرب

16. BÂB

AKŞAMIN VAKTİ

١٢١٢ - أَخْبَرَنَا إِسْحَاقُ - هُوَ ابْنُ إِبْرَاهِيمَ الْحَنْظَلِيُّ - ثنا صَفْوَانُ بْنُ عِيسَى، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي عُبَيْدٍ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ - ﷺ - يُصَلِّي الْمَغْرِبَ سَاعَةَ تَغْرُبُ الشَّمْسُ إِذَا غَابَ حَاجِبُهَا(٤٤).

1212. Bize İshak -ki O, İbn İbrahim el-Hanzalî'dir- haber verip (dedi ki), bize Safvân b. Îsa, Yezîd b. Ebî Ubeyd'den, (O da) Seleme İbnu'l-Ekva'dan (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) akşam namazını **güneşin battığı saatte, onun üst tarafı battığı zaman kıldırırdı.**(44)

«١٧»

باب كراهية تأخير المغرب

44- Buhari, Mevâkit, 18 (1/140); Mesâcid, 216 (1/441); Ebû Dâvûd, Salât, 6 (1/113); Tirmizi, Salât, 122 (1/304); İbn Mâce, Salât, 7 (1/225); Musned, 4/54.

17. BÂB
AKŞAMI GECİKTİRMENİN MEKRÛHLUĞU

١٢١٣ - أَخْبَرَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُوسَى، عَنْ عَبَّادِ بْنِ الْعَوَّامِ، عَنْ عَمْرِو ابْنِ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنِ الْأَحْنَفِ بْنِ قَيْسٍ، عَنِ الْعَبَّاسِ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ - قَالَ: لَا تَزَالُ أُمَّتِي بِخَيْرٍ، مَا لَمْ يَنْتَظِرُوا بِالْمَغْرِبِ اشْتِبَاكَ النُّجُومِ[1].

1213. Bize İbrahim b. Mûsa, Abbâd İbnu'l-Avvâm'dan, (O) Amr b. İbrahim'den (O) Katâde'den, (O) el-Hasan'dan, (O) el-Ahnef b. Kays'tan, (O) el-Abbâs'tan, (O da) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen) haber verdi ki, O şöyle buyurdu: "Ümmetim, akşam (namazını kılmada), yıldızların çoğunun doğup birbirine karışması (zamanını) beklemedikleri sürece hayırda olmaya devam edecektir."(45)

«١٨»

باب وقت العشاء

18. BÂB
YATSININ VAKTİ

١٢١٤ - أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ حَمَّادٍ، ثنا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ أَبِي بِشْرٍ، عَنْ بَشِيرِ بْنِ ثَابِتٍ، عَنْ حَبِيبِ بْنِ سَالِمٍ، عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ، قَالَ: وَاللهِ إِنِّي لَأَعْلَمُ النَّاسِ بِوَقْتِ هٰذِهِ الصَّلَاةِ - يَعْنِي صَلَاةَ الْعِشَاءِ -، كَانَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - يُصَلِّيهَا لِسُقُوطِ الْقَمَرِ لِثَالِثَةٍ[2]. قَالَ يَحْيَى: أَمْلَاهُ عَلَيْنَا مِنْ كِتَابِهِ عَنْ بَشِيرِ بْنِ ثَابِتٍ.

45- İbn Mâce, Salât, 7 (1/225); İbn Huzeyme. 1/175; Mustedrek, 1/191.

1214. Bize Yahya b. Hammâd haber verip (dedi ki), bize Ebû Avâne, Ebû Bişr'den, (O) Beşîr b. Sâbit'ten, (O) Habîb b. Sâlim'den, (O da) en-Nu'mân b. Beşîr'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: "Vallahi şüphesiz ben şu namazın -yani yatsı namazının- vaktini en iyi bilen insanım. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) onu, (yeni) ayın üçüncü (gecesinde) batışı zamanında kıldırırdı."(46)

Yahya dedi ki, "(Ebû Avâne) onu bize kitabından; "Beşîr b. Sâbit'ten (naklen)" diye yazdırmıştı."

AÇIKLAMA

Yatsı namazının vakti, şafakın kaybolması ile başlar. Bu şafak, alimlerin ekserisine göre akşamleyin ufukta meydana gelen kızartıdır. Ebû Hanife'ye (Rh.A) göre ise, bu kızartıdan sonra meydana gelen beyazlıktır. Bu hadisten anlaşıldığına göre Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), yatsı namazını ilk vaktinde kıldırıyordu. Fakat bu hadis, hangi şafağın kaybolmasından sonra kıldırdığı konusunda sarih değildir. Çünkü üçüncü gecesinde ayın batması aylara göre değişmektedir. Diğer taraftan Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), yatsıyı hep ilk vaktinde kıldırmamıştı. Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), duruma göre yatsı namazını bazan ilk vaktinde hemen kıldırdığına, bazan da geciktirdiğine dair bir çok haber vardır.

Yahya b. Hammâd'ın, haberin sonundaki açıklaması Hadis Tarihi açısından mühimdir. Hadislerin senedlerini inceleyenler, ilk bakışta, onların nesil be nesil kulaktan kulağa rivâyet edildiklerini zannederler. Gerçekten de senedde kullanılan, "haber verdi", "rivâyet etti", "falandan naklen" gibi kalıp ifadelere bakıldığında böyle bir zanna kapılmamak elde değildir. Fakat Yahya'nın mezkûr açıklaması gösteriyor ki, hadisçiler, hadisleri yazılı olarak aldıklarında da sözkonusu kalıp ifadeleri kullanmışlardı. Nitekim Yahya, yazılı olarak aldığını açıkladığı yukarıdaki hadisi, "bize haber verdi" si-

46- Ebû Dâvûd, Salât, 7 (1/114); Nesâ'i, Mevâkit, 19 (1/212); Tirmizi, salât, 123 (1/306); Musned, 4/270, 272, 274; Hâkim, 1/194-195.

gasıyla nakletmiştir. Bu, o zaman, kitaba atıf yerine şahsa atıf yapmaya ve hadisi hocadan bizzat almaya verilen ehemmiyetin doğurduğu bir özel durumdur. Binaenaleyh seneddeki sözkonusu ifadeler, hadisin sadece sözlü olarak nakledildiği kadar; hem sözlü hem yazılı olarak nakledildiğini de gösterebilirler.

«١٩»

باب ما يستحب من تأخير العشاء

19. BÂB

YATSIYI GECİKTİRMENİN MÜSTEHAB OLMASI

١٢١٥ - أَخْبَرَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ وَعَمْرُو بْنُ عَاصِمٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، ثنا عَاصِمُ بْنُ بَهْدَلَةَ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: أَخَّرَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - صَلَاةَ الْعِشَاءِ ذَاتَ لَيْلَةٍ حَتَّى كَادَ أَنْ يَذْهَبَ ثُلُثُ اللَّيْلِ أَوْ قَرِيبٌ، فَجَاءَ وَفِي النَّاسِ رُقُودٌ، وَهُمْ عِزُونَ، وَهُمْ حِلَقٌ، فَغَضِبَ فَقَالَ: لَوْ أَنَّ رَجُلًا نَادَى النَّاسَ - وَقَالَ عَمْرٌو: وَنَدَبَ النَّاسَ - إِلَى عِرْقٍ أَوْ مِرْمَاتَيْنِ لَأَجَابُوا إِلَيْهِ، وَهُمْ يَتَخَلَّفُونَ عَنْ هَذِهِ الصَّلَاةِ، لَهَمَمْتُ أَنْ آمُرَ رَجُلًا يُصَلِّي بِالنَّاسِ، ثُمَّ أَتَخَلَّفُ عَلَى أَهْلِ هَذِهِ الدُّوَرِ الَّذِينَ يَتَخَلَّفُونَ عَنْ هَذِهِ الصَّلَاةِ، فَأُضْرِمَهَا عَلَيْهِمْ بِالنِّيرَانِ.

1215. Bize Haccâc b. Minhâl ve Amr b. Âsım haber verip dediler ki, bize Hammâd b. Seleme rivâyet edip (dedi ki), bize Âsım b. Behdele, Ebû Sâlih'ten, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bir gece yatsı namazını geciktirmişti. Öyle ki, neredeyse gecenin üçde biri veya ona yakını geçmişti. Derken gelmişti. Ama cemaatin içinde uyuklayanlar vardı. Onların kimileri (caminin orasına burasına) dağılmış, kimileri ise halka halka olmuşlardı. Bunun üzerine kızıp şöyle buyurmuştu: "*Şayet bir adam insanları, etinin çoğu*

alınmış bir kemik parçasına veya iki paçaya dâvet etse -Amr, (rivâyetinde) "insanları... teşvîk edip çağırsa..." demiştir- *ona icabet ederler. Halbu ki onlar bu namazdan geri kalıyorlar. Andolsun ki ben bir adama, cemaate namaz kıldırmasını emretmeyi, sonra şu evlerin, bu namazdan geri kalan sakinleri için (namazdan) geri kalmayı ve (gidip) o (evlerini) ateşlerle üzerlerine yakmayı düşünmüşümdür.*"(47)

١٢١٦ - أَخْبَرَنَا نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: أَعْتَمَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - بِالْعِشَاءِ حَتَّى نَادَاهُ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ: قَدْ نَامَ النِّسَاءُ وَالصِّبْيَانُ، فَخَرَجَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - فَقَالَ: إِنَّهُ لَيْسَ أَحَدٌ مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ يُصَلِّي هَذِهِ الصَّلَاةَ غَيْرُكُمْ، وَلَمْ يَكُنْ أَحَدٌ يُصَلِّي يَوْمَئِذٍ غَيْرُ أَهْلِ الْمَدِينَةِ(٢).

1216. Bize Nasr b. Ali haber verip (dedi ki), bize Abdula'lâ, Ma'mer'den, (O) ez-Zühri'den, (O) Urve'den, (O da) Hz. Aişe'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (bir gece) yatsıyı geciktirmişti. Nihayet Ömer İbnu'l-Hattâb (RA) O'na; "Kadınlar ve çocuklar uyudu!" diye seslenmişti de Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) çıkıp şöyle buyurmuştu: *"Hakikaten durum şu ki, yeryüzü ahalisinden şu namazı sizden başka kılan hiç kimse yoktur."*

O zaman, Medine ahalisinden başka namaz kılan hiç kimse yoktu. (48)

١٢١٧ - حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ بَكْرٍ، أنا ابْنُ جُرَيْجٍ، أنا الْمُغِيرَةُ بْنُ حَكِيمٍ، أَنَّ أُمَّ كُلْثُومٍ - بِنْتَ أَبِي بَكْرٍ - أَخْبَرَتْهُ عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: أَعْتَمَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - ذَاتَ لَيْلَةٍ حَتَّى ذَهَبَتْ عَامَّةُ اللَّيْلِ، وَرَقَدَ أَهْلُ الْمَسْجِدِ. فَخَرَجَ فَصَلَّاهَا، فَقَالَ: إِنَّهُ لَوَقْتُهَا لَوْلَا أَنْ أَشُقَّ عَلَى أُمَّتِي(٣).

47- Musned, 2/377. 416, 526, 537. Bkz. Buhari, Ezân, 29 (1/158); Nesâ'i, İmâmet, 49 (2/83); Muvatta', Cemaât, 3 (1/129-130). Bazı rivâyetlere göre Hz. Peygamber, cemaati az görünce kızıp yukarıdaki sözü buyurmuştu.

48- Buhâri, Mevâkit, 22, 24 (1/141-142); Ezân, 161, 162 (1/209-210); Müslim, Mesâcid, 218 (1/441); Nesâ'i, Mevâkit, 21 (1/214); Musned, 6/34, 199, 215.

1217. Bize İshak rivâyet edip (dedi ki), bize Muhammed b. Bekr rivâyet edip (dedi ki), bize İbn Cureyc haber verip (dedi ki), bize el-Muğîre b. Hakim haber verdi ki, Ümmü Külsûm bint Ebî Bekr O'na, Hz. Aişe'den (naklen) haber vermiş ki, O şöyle demiş: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)bir gece (yatsı namazını) geciktirmişti. Öyle ki (âdeta) gecenin tamamı geçmiş ve camidekiler uyumuşlardı. Nihayet çıkıp O (yatsı) namazını) kıldırmış ve şöyle buyurmuştu: *"Doğrusu, ümmetime meşakkat vermeyeceğimi bilsem, bu (geç vakit), onun (tam) vaktidir."*(49)

١٢١٨ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي خَلَفٍ، أنبأ سُفْيَانُ، عَنْ عَمْرٍو، عَنْ عَطَاءٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، وَابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - أَخَّرَ الصَّلَاةَ ذَاتَ لَيْلَةٍ، فَقِيلَ: يَا رَسُولَ اللهِ، الصَّلَاةَ! نَامَ النِّسَاءُ وَالْوِلْدَانُ. فَخَرَجَ وَهُوَ يَمْسَحُ الْمَاءَ عَنْ شِقِّهِ، وَهُوَ يَقُولُ: هُوَ الْوَقْتُ لَوْلَا أَنْ أَشُقَّ عَلَى أُمَّتِي(١).

1218. Bize Muhammed b. Ahmed b. Ebî Halef haber verip (dedi ki), bize Sufyân, Amr'dan, (O) Atâ'dan, (O da) İbn Abbâs'tan ve İbn Cureyc'den, (naklen) haber verdi ki, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bir gece (yatsı) namazını geciktirmişti de; "ya Rasûlallah, denmişti, namaza! Kadınlar ve çocuklar uyudu!" Bunun üzerine O, suyu (yüzünün) etrafından sile sile ve *"Bu, tam vakittir, ümmetime meşakkat vermeyeceğimi bilsem!"* buyurarak (evinden) çıkıp (gelmişti).(50)

«٢٠»

باب التغليس في الفجر

49- Müslim, Mesâcid, 219 (1/442); Nesâ'i, Mevâkit, 21 (1/214-215); Musned 6/150; Musannaf, 1/557.

50- Buhâri, Temenni, 9 (8/131), Mevâkit, 24 (1/143); Müslim, Mesâcid, 225 (1/444); Nesâ'i, Mevâkit, 20 (1/213); Musned, 1/221, 366; Musannaf, 1/557.

20. BÂB
SABAH'I ALACA KARANLIKTA KILMAK

١٢١٩ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا الْأَوْزَاعِيُّ، حَدَّثَنِي الزُّهْرِيُّ، حَدَّثَنِي عُرْوَةُ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: كُنَّ نِسَاءُ النَّبِيِّ - ﷺ - يُصَلِّينَ مَعَ النَّبِيِّ - ﷺ - الْفَجْرَ، ثُمَّ يَرْجِعْنَ مُتَلَفِّعَاتٍ بِمُرُوطِهِنَّ قَبْلَ أَنْ يُعْرَفْنَ(١).

1219. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize el-Evzâ'î rivâyet edip (dedi ki), bana ez-Zührî rivâyet edip (dedi ki), bana Urve, Hz. Aişe'den rivâyet etti ki, O şöyle demiş: Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) kadınları, sabah'ı Hz. Peygamber'le (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (camide) kılarlar, sonra da, (karanlık sebebiyle) tanınmadan önce çarşaflarına bürünmüş olarak (evlerine) dönerlerdi.(51)

«٢١»
باب الإسفار بالفجر

21. BÂB
SABAH'I ORTALIK AYDINLANINCA KILMAK

١٢٢٠ - حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ عُمَرَ بْنِ قَتَادَةَ، عَنْ مَحْمُودِ بْنِ لَبِيدٍ، عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ(٢)، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ - قَالَ: أَسْفِرُوا بِصَلَاةِ الصُّبْحِ، فَإِنَّهُ أَعْظَمُ لِلْأَجْرِ(١).

51- Buhâri, Mevâkit, 27 (1/144); Müslim, Mesâcid, 230-232 (1/445-446); Ebû Dâvûd, Salât, 8 (1/115); Nesâ'i, Mevâkit, 25 (1/217-218); Tirmizi, Salât, 116 (1/287-288); İbn Mâce, Salât, 2 (1/220); Muvatta', Vukût, 4 (1/5); Musned, 6/33, 37, 248.

1220. Bize Haccâc b. Minhâl rivâyet edip (dedi ki), bize Şu'be, Muhammed b. İshak'tan, (O) Asım b. Ömer b. Katâde'den, (O) Mahmûd b. Lebîd'den, (O) Râfi' b. Hadîc'den (O da) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen) rivayet etti ki; O şöyle buyurdu: "*Sabah namazını ortalık aydınlanınca kılınız. Çünkü bunun sevabı daha büyüktür.*"(52)

١٢٢١ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنِ ابْنِ عَجْلَانَ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ عُمَرَ بْنِ قَتَادَةَ، عَنْ مَحْمُودِ بْنِ لَبِيدٍ، عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ: نَوِّرُوا بِصَلَاةِ الْفَجْرِ، فَإِنَّهُ أَعْظَمُ لِلْأَجْرِ(٢).

1221. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyan, İbn Aclân'dan, (O) Asım b. Ömer b. Katâde'den, (O) Mahmûd b. Lebîd'den, (O da) Râfi' b. Hadic'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*Sabah namazını ortalık ışıyınca kılınız. Çünkü bunun sevâbı daha büyüktür.*"(53)

١٢٢٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنِ ابْنِ عَجْلَانَ، نَحْوَهُ، أَوْ أَسْفِرُوا.

1222. Bize Ebû Nuaym, Sufyân'dan, (O da) İbn Aclân'dan (naklen) onun, (yani bir önceki hadisin) benzerini veya "... ortalık aydınlanınca kılınız" (şeklindekini) haber verdi.(54)

«٢٢»

باب من أدرك ركعة من صلاة فقد أدرك

52- Tirmizi, Salât, 117 (1/289); Musned, 3/465; 4/143; 5/429.

53- Firdevs, 4/246; Mecmeu'z-Zevâid, 1/316; Metâlib, 1/74.

54- Ebû Dâvûd, Salât, 8 (1/115); Nesâ'i, Mevâkit, 27 (1/218); İbn Mâce, Salât, 2 (1/221); Musned, 4/140- 142.

22. BÂB
KİM BİR NAMAZIN BİR REKÂTINA KAVUŞURSA O (NAMAZA) KAVUŞMUŞ OLUR

١٢٢٣ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ - قَالَ: مَنْ أَدْرَكَ مِنْ صَلَاةٍ رَكْعَةً فَقَدْ أَدْرَكَهَا[٢].

1223. Bize Muhammed b. Kesir, el-Evzâ'î'den, (O) ez-Zührî'den, (O) Ebû Seleme'den, (O) Ebû Hureyre'den, (O da) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen) haber verdi ki, O şöyle buyurdu: "*Kim bir namazın bir rekâtına kavuşursa, o (namaza) kavuşmuş demektir.*"(55)

١٢٢٤ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا ابْنُ عُيَيْنَةَ، حَدَّثَنِي الزُّهْرِيُّ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ - بِمِثْلِهِ[١].

1224. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize İbn Uyeyne rivâyet edip (dedi ki), bana ez-Zührî, Ebû Seleme'den, (O) Ebû Hureyre'den, (O) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen), onun (yani bir önceki hadisin) aynısını rivâyet etti.(56)

AÇIKLAMA

Umûmî bir ifade taşıyan bu hadis bir kaç şekilde anlaşılabilir:

55- Buhari, Mevâkit, 29 (1/145); Müslim, Mesâcid, 161 (1/423); Ebû Dâvûd Salât, 241 (1/292); Nesâ'i, Mevâkit, 30 (1/220); Muvatta', Cum'a, 11 (1/105, muallak olarak); Musned, 2/265, 271.

56- Müslim, Mesâcid, 162 (1/424); Tirmizi, Salât, 377 (2/403); İbn Mâce, İkâmet, 91 (1/356); Musned, 2/241.

Cemaatle kılınan namazın bir rekâtını imamla kılmaya kavuşan kimse, cemaat sevabını kazanır. Vaktin çıkmasına bir rekât kılacak kadar bir zaman kala, özrün bitmesi, bulûğa erme, müslüman olma gibi bir sebeple üzerine namaz farz olan kimsenin o vaktin namazını kılması farzdır. Bir vaktin sonuna doğru o vaktin namazının bir rekâtını vakit çıkmadan kılan kimse, o namazı tamamlar ve böylece onu edâen kılmış olur. Cuma namazının son bir rekâtını imamla kılmaya kavuşan kime, cuma namazına kavuşmuş olur, imamın selâmından sonra kalkıp bir rekât kılarak namazını bitirir. Bununla beraber bu meselelerde, ilgili diğer deliller de gözönüne alınarak farklı görüşler serdedilmiştir.

١٢٢٥ - أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الْمَجِيدِ، ثنا مَالِكٌ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ وَعَنْ بُسْرِ بْنِ سَعِيدٍ وَعَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْأَعْرَجِ، يُحَدِّثُونَهُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَالَ: مَنْ أَدْرَكَ مِنَ الصُّبْحِ رَكْعَةً قَبْلَ أَنْ تَطْلُعَ الشَّمْسُ فَقَدْ أَدْرَكَهَا، وَمَنْ أَدْرَكَ مِنَ الْعَصْرِ رَكْعَةً قَبْلَ أَنْ تَغْرُبَ الشَّمْسُ فَقَدْ أَدْرَكَهَا[٢].

1225. Bize Ubeydullah b. Abdilmecîd haber verip (dedi ki). bize Mâlik, Zeyd b. Eslem'den, (O da) Atâ b. Yesâr, Busr b. Sa'id ve Abdurrahman İbnu'l-A'rec'den (naklen) rivâyet etti ki, onlar O'na Ebû Hureyre'den (naklen) rivâyet ediyorlarmış ki, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Kim sabahın bir rekâtına, güneşin doğmasından önce kavuşursa, o (sabah namazına) kavuşmuş olur. Kim de ikindinin bir rekâtına, güneşin batmasından önce kavuşursa, o (ikindi namazına (kavuşmuş olur."*(57)

AÇIKLAMA

Bu hadis, ikindinin bir rekâtını kıldıktan sonra vaktin çıkması,

57- Buhari, Mevâkit, 28 (1/144); Müslim, Mesâcid, 163 (1/424); Ebû Dâvûd, Salât, 5 (1/112); Nesâ'i, Mevâkit, 11 (1/206), 28 (1/219); Tirmizi, Salât, 137 (1/353); İbn Mâce, Salât, 11 (1/229); Muvatta', Vukût, 5 (1/6); Musned, 2/260, 348, 462.

sabahın bir rekâtını kıldıktan sonra güneşin doğması halinde namazın bozulmayacağını, tamamlanması gerektiğini göstermektedir. Malik (Rh.A), Şafiî (Rh.A) ve Ahmed (Rh.A), bu hadisin zahiriyle amel etmişlerdir. Ebû Hanife (Rh.A) ikindi namazı konusunda aynı görüşte ise de, sabah namazı kılınırken güneşin doğması halinde namazın bozulacağını söylemiştir. Hanefiler bu hususta, güneş doğarken namaz kılmanın yasak olduğunu bildiren hadislerle amel etmiş, bu ve benzeri hadislerin ise ya mensûh olduklarını veya, özür sahipleri, büluğa erenler gibi kimseler hakkında olduklarını söylemişlerdir.

«٢٣»

باب المحافظة على الصلوات

23. BÂB

NAMAZLARA DEVAM ETMEK

١٢٢٦ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ الزُّبَيْرِ الْحُمَيْدِيُّ، ثنا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ دَرَّاجٍ أَبِي السَّمْحِ، عَنْ أَبِي الْهَيْثَمِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ - قَالَ: إِذَا رَأَيْتُمُ الرَّجُلَ يَعْتَادُ الْمَسْجِدَ فَاشْهَدُوا لَهُ بِالْإِيمَانِ، فَإِنَّ اللهَ يَقُولُ: ﴿إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللهِ مَنْ آمَنَ بِاللهِ﴾[٣].

1226. Bize Abdullah ibnu'z-Zübeyr el-Humeydî haber verip (dedi ki), bize Abdullah b. Vehb, Amr İbnu'l-Hâris'ten, (O) Derrâc Ebu's-Semh'den, (O) Ebu'l-Heysem'den, (O) Ebû Sa'id el-Hudrî'den, (O da) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle buyurdu: "*Bir adamın camiye gidip gelmeyi âdet edindiğini gördüğünüz zaman onun imanına şâhitlik edin. Çünkü Allah şöyle buyuruyor: "Allah'ın mes-*

cidlerini ancak iman eden kimseler ma'mur eder, (şenlendirirler)."(58)

١٢٢٧ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ أَبِي سَهْلٍ، قَالَ: أنا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ حَكِيمٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي عَمْرَةَ، عَنْ عُثْمَانَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: مَنْ صَلَّى الْعِشَاءَ فِي جَمَاعَةٍ كَانَ كَقِيَامِ نِصْفِ لَيْلَةٍ، وَمَنْ صَلَّى الْفَجْرَ فِي جَمَاعَةٍ كَانَ كَقِيَامِ لَيْلَةٍ(١).

1227. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyân, Ebû Sehl'den rivâyet etti... (Dârimî) dedi ki, bize Ebû Nuyam da haber verip (dedi ki), bize Sufyan, Osman b. Hakîm'den, (O) Abdurrahman b. Ebî Amra'dan, (O da) Hz. Osman'dan (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*Kim yatsı namazını cemaatle kılarsa, bir gecenin yarısını ihya etmiş, (namazla, ibadetle geçirmiş) gibi olur. Kim de sabah namazını cemaatle kılarsa bir geceyi ihya etmiş gibi olur.*"(59)

«٢٤»

باب استحباب الصّلاة في أوّل الوقت

24. BÂB

NAMAZI VAKTİ BAŞINDA KILMANIN MÜSTEHABLIĞI

١٢٢٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ، ثنا شُعْبَةُ، قَالَ: أَخْبَرَنِي الْوَلِيدُ بْنُ عَيْزَارَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَمْرٍو الشَّيْبَانِيَّ، يَقُولُ: حَدَّثَنِي صَاحِبُ هٰذِهِ الدَّارِ، وَأَوْمَأَ بِيَدِهِ إِلَى دَارِ عَبْدِ اللهِ، أَنَّهُ سَأَلَ النَّبِيَّ - ﷺ -: أَيُّ الْعَمَلِ أَفْضَلُ أَوْ أَحَبُّ إِلَى اللهِ؟ قَالَ: اَلصَّلَاةُ عَلَى مِيقَاتِهَا(١).

58- Tirmizi, Tefsir, 10 (/277); İbn Mâce, Mesâcid, 19 (1/263); Musned, 3/68, 76; Hâkim, 1/212; İbn Huzeyme, 2/379. Mezkûr âyet, Tevbe sûresi, 18. âyetdir.

59- Müslim, Mesâcid, 260 (1/454); Ebû Dâvûd, Salât, 48 (1/152); Tirmizi, Salât, 165 (1/433); Musned, 1/58, 68; Musannaf, 1/525.

1228. Bize Ebul-Velîd et-Tayâlisi haber verip (dedi ki), bize Şu'be rivâyet edip dedi ki, el-Velîd b. Ayzâr bana haber verip dedi ki, ben Ebû Amr eş-Şeybâni'yi, şöyle derken işittim: Bana, -eliyle Abdullah'ın evini işaret ederek- şu evin sahibi rivâyet etti ki, O, Hz. Peygamber'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem); "Hangi amel daha faziletlidir -veya Allah'a daha sevimlidir-?" diye sormuş. (Hz. Peygamber de); "Vaktinde kılınan namaz" buyurmuş.(60)

AÇIKLAMA

Namazı vaktinde kılmak, vakti belirlenmiş bir ibadet olması hasebiyle Allah'ın (Celle Celaluhu) emirlerine hemen uymanın bir alametidir. Bu sebeple Allah'ın (Celle Celaluhu) en sevdiği, O'nun katında en üstün olan amel, vaktinde kılınan namazdır. "Vaktinde kılınan namaz" ifadesinden ise, namazın, vakti girince hemen kılınması anlaşılabileceği gibi, vaktinin ileriki dakikalarında, yani kazaya bırakmadan kılmak da anlaşılabilir. Dârimi, koyduğu başlıkla birinci anlayışı tercih ettiğini belirtmek istemiş olmalıdır. Nitekim hadisin bazı rivâyetleri, "vaktinin başında, ilk vaktinde kılınan namaz" şeklindedir. Her iki ihtimal şöylece birleştirilebilir: Namazı, vakti girince hemen kılmak, ileriki dakikalara bırakmaktan; vakti çıkmadan ileriki dakikalarda kılmak diğer amellerden daha faziletlidir.

Burada şu hususa da işaret etmek faydalı olacaktır: Hadislerde, Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), "Hangi amel daha üstündür?" sorusuna farklı cevaplar verdiği görülmektedir. Bunun sebebi, Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), zamanın ve muhatabın durumuna göre cevap vermiş olmasıdır. Çünkü bir işin ehemmiyeti, zamana ve muhataba göre değişir. Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) de, buna göre en uygun cevabı verdiği için, cevaplarında farklılık görülmüştür. Bu, bir doktorun hastalarına verdiği ilâçlardaki farklılığa benzetilebilir.

١٢٢٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا عَبْدُ الرَّحْمٰنِ - هُوَ ابْنُ النُّعْمَانِ الْأَنْصَارِيُّ -، حَدَّثَنِي إِسْحَاقُ بْنُ سَعْدِ بْنِ كَعْبِ بْنِ عُجْرَةَ الْأَنْصَارِيُّ، عَنْ

60- Buhari, Mevâkit, 5 (1/134); Cihâd, 1 (3/200); Müslim, İman, 138-139 (1/89-90); Nesâ'i, Mevâkit, 51 (1/236); Tirmizi, Salât, 127 (1/325), Birr, 2 (4/310); Musned, 1/421, 451.

أَبِيهِ، عَنْ كَعْبٍ، قَالَ: خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللهِ - ﷺ - وَنَحْنُ فِي الْمَسْجِدِ سَبْعَةٌ: مِنَّا ثَلَاثَةٌ مِنْ عَرَبِنَا وَأَرْبَعَةٌ مِنْ مَوَالِينَا، أَوْ أَرْبَعَةٌ مِنْ عَرَبِنَا وَثَلَاثَةٌ مِنْ مَوَالِينَا، قَالَ: فَخَرَجَ عَلَيْنَا النَّبِيُّ - ﷺ - مِنْ بَعْضِ حُجَرِهِ حَتَّى جَلَسَ إِلَيْنَا فَقَالَ: مَا يُجْلِسُكُمْ هٰهُنَا؟ قُلْنَا: انْتِظَارُ الصَّلَاةِ، قَالَ: فَنَكَتَ بِإِصْبَعِهِ فِي الْأَرْضِ وَنَكَسَ سَاعَةً، ثُمَّ رَفَعَ إِلَيْنَا رَأْسَهُ، فَقَالَ: هَلْ تَدْرُونَ مَا يَقُولُ رَبُّكُمْ؟ قَالَ: قُلْنَا: اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: إِنَّهُ يَقُولُ: مَنْ صَلَّى الصَّلَاةَ لِوَقْتِهَا فَأَقَامَ حَدَّهَا كَانَ لَهُ بِهَا عَلَيَّ عَهْدٌ أُدْخِلُهُ الْجَنَّةَ، وَمَنْ لَمْ يُصَلِّ الصَّلَاةَ لِوَقْتِهَا وَلَمْ يُقِمْ حَدَّهَا لَمْ يَكُنْ لَهُ عِنْدِي عَهْدٌ، إِنْ شِئْتُ أَدْخَلْتُهُ النَّارَ، وَإِنْ شِئْتُ أَدْخَلْتُهُ الْجَنَّةَ[1].

1229. Bize Ebû Nuaym haber verip (dedi ki), bize Abdurrahman -ki O, İbnu'n-Nu'mân el-Ensâri'dir- rivâyet edip (dedi ki), bana İshak b. Sa'd b. Kâb b. Ucra el-Ensâri, babasından, (O da) Kâ'b'dan (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Biz yedi kişi camide iken Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) yanmıza çıkıp geldi. Bunlardan üçü bizim Araplardan, dördü ise âzâdlılarımızdan -veya dördü bizim araplardan, üçü ise âzâdlılarımızdan- idiler. (Kâ'b) dedi ki, her neyse, Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) evlerinden birinden yanımıza çıkıp geldi ve yanımıza oturdu. Sonra, *"Burada niçin oturuyorsunuz?"* buyurdu. "Namazı beklemek için!" dedik. (Kâ'b) dedi ki, (Hz. Peygamber) bunun üzerine parmağıyla yere (bir şeyler) çizdi ve bir müddet başını eğip durdu. Sonra da başını bize doğru kaldırıp şöyle buyurdu: *"Biliyor musunuz, Rabb'iniz ne buyuruyor?"* "Allah ve Rasûlü daha iyi bilir!" dedik. Sözüne şöyle devam etti: *"O, buyuruyor ki, kim namazı vaktinde kılar, sonra da onun sınırını korur, (ona devam eder, ona uygun hareket ederse), bundan dolayı onu Cennet'e sokacağıma dair ona ahdim vardır. Kim de namazı vaktinde kılmaz ve onun sınırını korumaz, (ona uygun hareket etmezse) ona, katımda (verilmiş) hiçbir söz yoktur. Dilersem onu Cehennem'e sokarım, dilersem Cennet'e sokarım."*[61]

61- Musned, 4/244; Mecme'u'z-Zevâid, 1/302.

«٢٥»

باب الصّلاة خلف من يؤخّر الصّلاة عن وقتها

25. BÂB

NAMAZI VAKTİNDEN GECİKTİRENLERİN ARKASINDA NAMAZ KILMAK

١٢٣٠ - أَخْبَرَنَا سَهْلُ بْنُ حَمَّادٍ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ بُدَيْلٍ، عَنْ أَبِي الْعَالِيَةِ الْبَرَّاءِ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الصَّامِتِ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - قَالَ لَهُ: كَيْفَ أَنْتَ إِذَا بَقِيْتَ فِي قَوْمٍ يُؤَخِّرُوْنَ الصَّلَاةَ عَنْ وَقْتِهَا؟ قَالَ: اللهُ وَرَسُوْلُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: صَلِّ الصَّلَاةَ لِوَقْتِهَا وَاخْرُجْ، فَإِنْ أُقِيمَتِ الصَّلَاةُ وَأَنْتَ فِي الْمَسْجِدِ فَصَلِّ مَعَهُمْ[٢].

1230. Bize Sehl b. Hammâd haber verip (dedi ki), bize Şu'be, Budeyl'(den, (O) Ebu'l-Aliye el-Berrâ'dan, (O) Abdullah İbnu's-Sâmit'ten, (O da) Ebû Zerr'den (naklen) rivâyet etti ki, Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Namazı vaktinden geciktirecek bir topluluğun içinde kaldığında halin nasıl olacak?" "Allah ve Rasûlü daha iyi bilir"* dedi(m). Şöyle buyurdu: *"Namazı vaktinde kıl ve dışarı çık. Şayet sen camide iken namaz kılınırsa, onlarla beraber (tekrar) kıl."*(62)

١٢٣١ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، ثنا هَمَّامٌ، ثنا أَبُو عِمْرَانَ الْجَوْنِيُّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الصَّامِتِ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: يَا أَبَا ذَرٍّ كَيْفَ تَصْنَعُ إِذَا أَدْرَكَتْ أُمَرَاءَ يُؤَخِّرُونَ الصَّلَاةَ عَنْ وَقْتِهَا؟ قُلْتُ: مَا تَأْمُرُنِي يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: صَلِّ الصَّلَاةَ لِوَقْتِهَا، وَاجْعَلْ صَلَاتَكَ مَعَهُمْ نَافِلَةً[٣]. قَالَ أَبُو

62- Müslim, Mesâcid, 241 (1/448); Nesâ'i, İmâmet, 55 (2/88); Musned, 5/168.

مُحَمَّدٍ: ابْنُ الصَّامِتِ هُوَ ابْنُ أَخِي أَبِي ذَرٍّ.

1231. Bize Yezîd b. Harûn İmrân el-Cevnî, Abdullah İbnu's-Sâmit'ten, (O da) Ebû Zerr'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Ebû Zerr! Namazı vaktinden geciktirecek âmirlere, (idarecilere) kavuştuğun zaman nasıl yapacaksın?"* Dedim ki; "Ya Rasûlallah, ne emir buyurursunuz?" Şöyle buyurdu: *"Namazı vaktinde kıl ve (daha sonra) onlarla beraber kılacağın namazını nâfile yap!"*(63)

Ebû Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki, "İbnu's-Sâmit, Ebû Zerr'in kardeşinin oğludur."

AÇIKLAMA

Bu Hadisler, imam, namazı vaktinin başında kılmayıp geciktirdiğinde, namazın, ilk vaktinde tek başına kılınmasının müstehab olduğunu göstermektedir. Camide kılınması halinde imamla kılınacak namaz nafile, ilk namaz ise farz yerine geçer. Hadislerin zahirine göre bütün vakitlerde, vaktin başında tek başına kılınan namaz, sonra imamla tekrar kılınabilir. Ancak Hanefi Mezhebi alimleri, sabah ve ikindi namazlarından sonra nafile namaz kılmanın mekrûh olduğunu bildiren hadislere dayanarak, bu iki vakitte münferiden kılınan vakit namazının daha sonra imamla tekrar kılınamayacağını söylemişlerdir.

Bu hadislerde Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) önceden işaret ettiği vakıa, bazı Emevi idarecilerinin namazları geç kıldırma zulümleriyle tahakkuk etmiştir. Bilindiği gibi gaybı sadece yüce Allah (Celle Celaluhu) bilir. Hz. Peygamber'in bu çeşit gaybî haberleri de Allah'ın bildirmesiyledir. Nitekim yüce Allah (Celle Celaluhu), Kur'an-ı Kerim'de, gaybî bilgileri "beğenip seçtiği Peygamber"e muttali kılacağını(64) beyân buyurmuştur.

«ר»

باب من نام عن صلاة أو نسيها

63- Müslim, Mesâcid, 238-240 (1/448); Ebû Dâvûd, Salât, 10 (1/117); İbn Mâce, İkâmet, 150 (1/398); Musned, 5/169.

64- Bkz. Cinn sûresi, 26, 27.

26. BÂB
BİR NAMAZI (KILMADAN) UYUYA KALAN VEYA ONU UNUTAN KİMSE (NE YAPAR?)

١٢٣٢ - أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، عَنْ سَعِيدٍ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَالَ: مَنْ نَسِيَ صَلَاةً أَوْ نَامَ عَنْهَا فَلْيُصَلِّهَا إِذَا ذَكَرَهَا، إِنَّ اللهَ - تَعَالَى يَقُولُ: ﴿أَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي﴾[1].

1232. Bize Sa'id b. Âmir, Sa'id'den, (O) Katâde'den, (O da) Enes'ten (naklen) haber verdi ki, Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*Kim bir namazı unutur veya onu (kılmadan) uyuya kalırsa, onu hatırladığında kılsın. Çünkü yüce Allah şöyle buyurur: "Benim (namazım) hatırlandığında namazı dosdoğru kıl."*(65)

AÇIKLAMA

Bu hadis, vaktinde kılınamayan namazın kazâ edilmesi gerektiğini göstermektedir. Bu konuda bir ma'zeret sebebiyle kılamayan ile bile bile kılmayan birdir. Hepsinin kazâ etmesi gerekir. Çünkü hadiste, uyku ve unutma gibi bir mâzeret sebebiyle kılamayanın kazâ etmesi gerektiği açıklandığına göre, bile bile kılmayanın kaza etmesi öncelikle gerekir. Bununla beraber, namazı vaktinde bile bile kılmayana, kazâ etmenin gerekmiyeceğini söyleyenler de vardır. Bu görüşte olanlar, öyle anlaşılıyor ki, namazı vaktinde bile bile kılmamanın, onu sonra kazâ etmekle kurtulunmayacak büyük günâh olduğunu düşünmüşlerdir.

Zikredilen âyetteki "li-zikrî" kelimesinin, yedi kırâatte olmayan

---

65- Buhari, Mevâkit, 37 (1/148); Müslim, Mesâcid, 316 (1/477); Ebû Dâvûd, Salât, 11 (1/121); Nesâ'i, Mevâkit, 52 (1/236); Tirmizi, 131 (1/335-336); İbn Mâce, Salât, 10 (1/227); Musned, 3/243, 267. Zikredilen âyet, Tâhâ sûresi, 14. âyetdir.

li'z-zikra" okunuşu da nakledilmektedir.(66) Bu okunuşa göre âyetin mânâsı; "Hatırlanıldığında namazı dosdoğru kıl" şeklinde olmakta ve hiçbir takdir yapmaksızın hadisteki sibâkına uygun düşmektedir.

«٢٧»

باب في الّذي تفوته صلاة العصر

27. BÂB

İKİNDİ NAMAZINI KAÇIRAN KİMSE HAKKINDA

١٢٣٣ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا ابْنُ عُيَيْنَةَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَالِمٍ(٢)، عَنْ أَبِيهِ ابْنِ عُمَرَ، يَرْفَعُهُ، قَالَ: إِنَّ الَّذِي تَفُوتُهُ الصَّلَاةُ، صَلَاةَ الْعَصْرِ فَكَأَنَّمَا وُتِرَ أَهْلَهُ وَمَالَهُ(٣).

1233. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize İbn Uyeyne, ez-Zührî'den, (O) Sâlim'den, (O da) babasından (naklen) rivâyet etti ki, O, sözü Hz. Peygamber'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) nisbet ("ref") ederek şöyle dedi: "Şüphe yok ki, o namazı (yani ikindi namazını) kaçıran kimse, sanki ailesi ve malı noksanlaştırılmış (veya elinden kaçırılmış) gibidir."(67)

١٢٣٤ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: مَنْ فَاتَتْهُ صَلَاةُ الْعَصْرِ فَكَأَنَّمَا وُتِرَ أَهْلَهُ وَوَلَدَهُ(١) قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: أَوْ مَالَهُ.

66- Nesâ'i, Mevâkit, 54 (1/239).

67- Müslim, Mesâcid, 201 (1/436); Ebû Dâvûd, Salât, 5 (1/113); Nesâ'i, Mevâkit, 9 (1/204); Tirmizi, Salât, 128 (1/332); İbn Mâce, Salât, 6 (1/224); Musned, 2/8, 134, 145.

1234. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyan, Ubeydullah'tan, (O) Nâfi'den, (O da) İbn Ömer'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*Kim ikindi namazını kaçırırsa, onun sanki ailesi ve çocukları -(Ebû Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki, "veya malı")- noksanlaştırılmış (veya elinden kaçırılmış) gibi olur.*"(68)

«٢٨»

باب في الصّلاة الوسطى

28. BÂB

ORTA NAMAZ HAKKINDA

١٢٣٥ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا هِشَامُ بْنُ حَسَّانَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُبَيْدَةَ، عَنْ عَلِيٍّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - يَوْمَ الْخَنْدَقِ: مَلأَ اللهُ قُبُورَهُمْ وَبُيُوتَهُمْ نَاراً كَمَا حَبَسُونَا عَنْ صَلاَةِ الْوُسْطَى حَتَّى غَابَتِ الشَّمْسُ(٢).

1235. Bize Yezîd b. Hârûn haber verip (dedi ki), bize Hişâm b. Hassân, Muhammed b. Ubeyde'den, (O da) Hz. Ali'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), Hendek (savaşının bir) gününde şöyle buyurmuştu: "*Onlar, güneş batıncaya kadar bizi ikindi namazından alıkoydukları (ve böylece bağrımızı yaktıkları) gibi, Allah da onların kabirlerini ve evlerini ateşle doldursun.*"(69)

AÇIKLAMA

"Orta namaz" hakkında Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurulur: *"Na-*

68- Buhari, Mevâkit, 14 (1/138); Müslim, Mesâcid, 200 (1/435); Ebû Dâvûd, Salât, 5 (1/113); Nesâ'î, Salât, 17 (1/192), Mevâkit, 14 (1/204); Tirmizi, 128 (1/330-331); Musned, 2/13, 27, 48, 54.

69- Buhari, Cihâd, 98 (3/233); Müslim, Mesâcid, 203 (1/436); Ebû Dâvûd, Salât, 5 (1/112); Nesâ'i, Salât, 14 (1/190); Musned, 1/79, 81-82, 113.

mazlara ve orta namaza devam edin. Allah'ın (huzûruna) tam huşû' ve taatle durun."[70] Burada ve bazı hadislerde geçen "orta namaz", alimlerin çoğunluğuna göre ikindi namazıdır. Bununla beraber onun, öğle namazı veya sabah namazı, yahut akşam namazı yahut yatsı namazı... olduğunu söyleyen alimler de vardır. Bu farklı görüşlerden dolayı "orta namaz"ın, her bir insanın mesleğine göre işlerinin en yoğun olduğu vakte rastlayan, dolayısıyle, işlerine dalıp kaçırma ihtimali kuvvetli olan namaz olduğu da söylenmiştir. Dârimi zikrettiği hadisle, hem bir vakit bu namazı kılamamaktan Hz. Peygamber'in duyduğu teessüre, dolayısıyla bu namazın önemine, hem de, "orta namaz"ın ikindi namazı olduğuna işaret etmektedir.

«٢٩»

باب في تارك الصّلاة

29. BÂB

NAMAZ KILMAYAN HAKKINDA

١٢٣٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، ثنا أَبُو الزُّبَيْرِ، أَنَّهُ سَمِعَ جَابِراً، يَقُولُ: أَوْ قَالَ جَابِرٌ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - : لَيْسَ بَيْنَ الْعَبْدِ وَبَيْنَ الشِّرْكِ أَوْ بَيْنَ الْكُفْرِ إِلَّا تَرْكُ الصَّلَاةِ[1]. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: الْعَبْدُ إِذَا تَرَكَهَا مِنْ غَيْرِ عُذْرٍ وَعِلَّةٍ لَا بُدَّ مِنْ أَنْ يُقَالَ: بِهِ كُفْرٌ، وَلَمْ يَصِفِ الْكُفْرَ[2].

1236. Bize Ebû Âsım, İbn Cureyc'den haber verdi (ki, O şöyle demiş): Bize Ebu'z-Zübeyr rivâyet etti ki, O Câbir'i, şöyle derken işitmiş -veya Câbir şöyle demiş-: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Kul ile şirk arasında -veya küfür arasında-, başka bir şey değil, sadece namaz kılmamak vardır".*[71]

70- Bakara sûresi, 238.

71- Müslim, İmân, 134 (1/88); Ebû Dâvûd, Sünnet, 14 (4/219); Tirmizi, İmân, 9 (5/13); İbn Mâce, İkâmet, 77 (1/342); Musned, 3/370.

Ebû Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki, "Kul, o (namazı) özürsüz ve sebepsiz olarak bıraktığı, (kılmadığı) zaman, "onda küfür var" denilmesi gerekir." Bununla beraber o (yani ed-Dârimi); "küfr"ün vasfını (yani inkâr mânâsına mı, nankörlük mânâsına mı olduğunu) söylemedi.

AÇIKLAMA

İnsan namazla günde beş defa Allah'ın (Celle Celaluhu) huzuruna çıkarak O'na imanını ve teslimiyetini tazelemektedir. Namaz kul ile Rabb'i arasında en büyük râbıtadır. Bu râbıtayı kesenin, aynı zamanda küfre düşme tehlikesi vardır. Bu sebeple hakkıyla kılınan namaz, insanı küfre düşmekten koruyan en büyük engeldir. Yukarıdaki hadisi bu şekilde anlamak mümkündür. Namaz kılmayanın hükmüne gelince, namazın farzlığını inkâr ederek kılmayanın kâfir olacağında hiçbir ihtilaf yoktur. Fakat, farzlığını kabul etmekle beraber, tembellikten kılmayanın durumu hakkında farklı görüşler vardır. Hanefilere göre böyle bir kimse fasık sayılır ve kılıncaya kadar hapsedilir ve dövülür. Malikiler ve Şafiîlerle, alimlerin cumhûru da onun fasık sayılacağını, ama tevbe edip kılmazsa ceza olarak öldürüleceğini söylemişlerdir. Hanbeliler ise onun kâfir sayılacağı, tevbe etmesi üç gün istendikten sonra tevbe edip kılmazsa öldürüleceği görüşündedirler.

«٣٠»

باب في تحويل القبلة من بيت المقدس الى الكعبة

30. BÂB
KIBLE'NİN BEYTU'L-MAKDİS'TEN (KUDÜS) KÂBE'YE ÇEVRİLMESİ HAKKINDA

١٢٣٧ - أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ، ثنا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ ابْنِ دِينَارٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: بَيْنَمَا النَّاسُ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ، فِي قُبَاءَ إِذْ جَاءَهُمْ رَجُلٌ، فَقَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - أُنزِلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ، وَأُمِرَ أَنْ يَسْتَقْبِلَ الْكَعْبَةَ، فَاسْتَقْبِلُوهَا، وَكَانَ وَجْهُ النَّاسِ إِلَى الشَّامِ فَاسْتَدَارُوا فَوَجَّهُوا إِلَى الْكَعْبَةِ(٢).

1237. Bize Yahya b. Hassân haber verip (dedi ki), bize Süleyman b. Bilâl, Abdullah b. Dinâr'dan, (O da) İbn Ömer'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Bir ara cemaat Kubâ'da sabah namazında iken bir adam onlara gelip şöyle demiş: "Muhakkak ki Rasûlullah'a (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Kur'an indirildi ve (namazda) yüzünü Kâ'be'ye döndürmesi emredildi. Binaenaleyh siz de yözlerinizi ona döndürünüz" (veya, "Bunun üzerine onlar da yüzlerini ona döndürmüşler"). Cemaatin yüzü Şâm'a doğru imiş. Bunun üzerine dönmüş ve Kâ'be'ye yönelmişler.(72)

AÇIKLAMA

Yüce Allah (Celle Celaluhu) namazda belli bir yöne yönelmeyi farz kılmıştır ki, bu yöne "kıble" denir. Aslında Kur'an-ı Kerim'de; *"Doğu dda Allah'ındır, batı da. Onun için nereye döner, yönelirseniz Allah'ın yüzü (kıblesi) oradadır."*(73) buyrulmaktadır. Diğer bir âyetin meâli de şöyledir: *"Yüzlerinizi doğu ve batı tarafına çevirmeniz iyilik (taat) değildir..."*(74) O halde niçin bir kıbleye yönelerek namaz kılmamız emredilmiştir? Her şeyden önce bu Allah'ın (Celle Celaluhu) emridir. O emrettiği için öyle yaparız. Bununla beraber Allah'ın (Celle Celaluhu) her emrinde bulunan birçok hikmeti düşünmek ve araştırmak için de bir mani yoktur. Allah'ın (Celle Celaluhu) kıbleye dönerek namaz kılma emrinde de, müslüman ve İslâm için faydalar, hikmetler olmalıdır.

Bunlardan bir kaçı şunlar olabilir: Her insanda tabiî olarak bir "yönelme" arzusu vardır. İnsan sevdiği şeye, kimseye "yönelir". Bu sebeple insan, Allah'ın (Celle Celaluhu) istediği bir yöne madden yönelmekle daha samimi ve huşûlu ibadet yapar. İnsan kıbleye yönelmekle, dünyanın dörtbir tarafında, ibadetlerinde aynı yöne yönelen bir ümmetin mensubu olduğu şuurunu tazeler, pekiştirir. Bu, inananlar arasında kardeşlik ve birlik bağlarını da kuvvetlendirir. Böylece İslâm'ın "Tevhid" dini oluşu burada da tezâhür eder. Kıble

---

72- Buhari, Salât, 32 (1/105); Tefsîr, 14 16, 19, 20 (5/151-152); Müslim, Mesâcid, 13 (1/375); Nesâ'i, Salât, 24 (1/197); Kıble, 3 (2/48); Muvatta', Kıble, 6 (1/195); Musned, 2/113; Tirmizi, Tefsir, 3 (5/208)

73- Bakara sûresi, 115.

74- Bakara sûresi, 177.

aynı zamanda bir alâmet, bir nişandır: Dinin, dini birlik ve kardeşliğin nişanı. Hikmetleri ne olursa olsun, kıbleye yönelmekle, sadece, o tarafa yönelmemizi emreden Allah'a (Celle Celaluhu) ibadet ederiz.

İslâm'ın son ve ebedi kıblesi Kâ'be'dir. Müslümanlar Kâ'be'den önce bir müddet Kudüs'e (Beytu'l-Makdis'e) doğru namaz kılmışlardı. Âyet-i kerime'de *"Biz senin yüzünün göğe doğru çevrilip durduğunu, (gökten haber beklediğini) görüyoruz. Elbette seni, hoşlanacağın bir kıbleye döndüreceğiz."*(75) buyrulmasından anlaşılıyor ki, önceleri kıble olarak Kudüs'e yönelme, Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ictihadıyla değil, Allah'ın (Celle Celaluhu) emriyle olmuştu. Zira ictihadla olsaydı, yine ictihad yapılarak Kudüs'ten Kâ'be'ye dönülebilirdi. Namazlarda Kudüs'e yönelme emri "vahy-i gayr-ı metlüvv = okunmayan vahiy"le verilmiş olmalıdır. Müslümanlar için Kudüs'ün kıbleliği hicretten sonra da 16-17 ay kadar daha devam etmiş, sonra, en makbûl görüşe göre h. 2. yılın 15 recebinde Bakara Sûresinin 144. âyetinin inişiyle Mescid-i Haram (Kabe) kıble oldu. Kâ'be ve Beytu'l-Makdis, İslâm'dan önce Millet-i İbrâhim'in iki ayrı kıblesi olmuşlardı. Fakat Kâ'be, Kur'an'da açıklandığı gibi *"insanlar için konulan ilk ev"*(76), dünyadaki en eski mâbeddir. Bu yönden Kâbe'nin kıble olmada bir önceliği vardı. Ama, Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Peygamberliğinin başlangıcında o, putperestlerin kıblesi haline gelmişti. Beytu'l-Makdis ise, o zaman da yahûdilerin kıblesi idi. Müslümanlığın ilk muhataplarının tamamına yakını putperestler olduğu için, önce onları, putperestliklerine alet yaptıkları her şeyden ayırmak gerekiyordu.(77) Nitekim önceleri kabir ziyaretleri de, muhtemel sebeplerinden biri olarak, bu gayeyle yasaklanmıştı. Fakat ilâhi hikmet, ibadetlerde mutlaka bir kıbleye yönelmeyi gerektirdiği için, o zaman, İbrahimi geleneğin, muharref de olsa, devamı olan yahudilerin kıblesine yönelme emredilmişti. Bu şekilde, o zaman putperest Araplar üzerinde büyük mânevi nüfûzları olan yahudiler de onurlandırılmış, belki de sempatileri kazanılmaya çalışılmış oluy-

75- Bakara sûresi, 144.

76- Âlu İmrân sûresi, 96.

77- Burada, buna benzer bir metod olarak, Hz. Peygmaber'in Abdulkayslılara, önceleri içki ile beraber, içlerinde içki yapılan kapları kullanmayı yasaklamasını hatırlayabiliriz. Daha sonra sözkonusu kapların kullanılmasına müsaade edilmişti.

yordu. Medine'deki putperestlerin çoğu müslüman olunca "ilk mâbed"e yönelinebilirdi. "İlk mabed", bütün müesseselerini kurmaya başlamış olan hak dinin bir "şiâr"ı, bir alâmeti de olacaktı. Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) de bunu arzu ediyordu. Neticede vahiy geldi ve İslâm'daki ilk nesih olarak Kâ'be, kıble yapıldı. Kıblenin Kâ'be'ye çevrilmesi, Selemeoğulları yurdunda, "Mescidu'l-Kıbleteyn=İki Kıbleli Mescid" diye meşhûr olan camilerinde, öğle namazının iki rekâtı kılınmış olduğu esnada emredilmiş, bunun üzerine namazda iken, öndeki erkekler arkaya arkadaki kadınlar öne gelerek tam ters istikametteki Kâ'be'ye dönülmüşdü. Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) tamamıyla Kâbe'ye doğru ilk kıldığı namaz ise müteakib ikindi namazı idi. Bunu Mescid-i Nebî'de kıldırmıştı. Kıble'nin Kâbe'ye çevrildiği haberi aynı gün Medine dahilindeki diğer mescidlere de ulaşmış, Medine dışındaki yerlere ise ertesi gün ulaşabilmişti. Şimdi Medine'nin bir kenar semti olan Kubâ da, o zaman Medine dışında bir yerdi.[78]

١٢٣٨ - أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى[١]، عَنْ إِسْرَائِيلَ[٢]، عَنْ عِكْرِمَةَ[٣]، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قِيلَ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَرَأَيْتَ الَّذِينَ مَاتُوا وَهُمْ يُصَلُّونَ إِلَى بَيْتِ الْمَقْدِسِ؟ فَأَنْزَلَ اللهُ تَعَالَى: ﴿وَمَا كَانَ اللهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ﴾[٤].

1238. Bize Ubeydullah b. Mûsa, İsrâ'il'den, (O) İkrime'den, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: "Ya Rasûlallah, denmiş, Beytu'l-Makdis'e doğru namaz kılıyorlarken ölen kimseler hakkında ne buyurursun?" Bunun üzerine yüce Allah şu âyeti indirmiş: "Allah imanınızı[79] zâyî edecek değildir." [80]

78- Kıble hakkında bkz. Feth, 1/168-169; 3/64; Müslümanlıkda İbadet Tarihi 68 vd.; Huccetu'l-Lahi'l-Bâliğa, 1/415; Asr-ı Saadet, 1/321 vd. Kıblenin tarihi seyrinin değişik bir izahı için bkz. Feyzu'l-Bâri, 1/132-133.

79- Yani imanınızın eseri ve alâmeti olan ibadetlerinizi, Beytu'l-Makdis'e doğru kıldığınız namazları...

80- Ebû Dâvûd, Sünnet, 15 (4/220); Tirmizi, Tefsir, 3 (5/208); Musned, 1/295, 304, 322, 347. Mezkûr âyet, Bakara sûresi, 143. âyetidir.

«٣١»

باب في افتتاح الصّلاة

31. BÂB

NAMAZA BAŞLAMA HAKKINDA

١٢٣٩ - أَخْبَرَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي عَرُوبَةَ، ثنا بُدَيْلٌ الْعُقَيْلِيُّ، عَنْ أَبِي الْجَوْزَاءِ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - يَفْتَتِحُ الصَّلَاةَ بِالتَّكْبِيرِ، وَيَفْتَتِحُ الْقِرَاءَةَ بِالْحَمْدِ لِلهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَيَخْتِمُهَا بِالتَّسْلِيمِ(٥).

1239. Bize Ca'fer b. Avn, Sa'îd b. Ebî Arûbe'den haber verdi (ki, O şöyle demiş): Budeyl el-Ukaylî, Ebu'l-Cevzâ'dan, (O da) Hz. Aişe'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) namaza tekbirle ("Allahu Ekber" diyerek) başlardı. Kırâata (namazda Kur'an okumaya) ise "el-Hamdu Lillahi Rabbi'l-Alemin" (yani Fâtiha Sûresi) ile başlar ve onu (yani namazı) selâm vermekle bitirirdi.(81)

«٣٢»

باب رفع اليدين عند افتتاح الصّلاة

32. BÂB

NAMAZA BAŞLAMA ESNASINDA ELLERİ KALDIRMAK

١٢٤٠ - أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الْمَجِيدِ الْحَنَفِيُّ، ثنا ابْنُ أَبِي ذِئْبٍ،

81- Müslim, Salât, 240 (1/357); Ebû Dâvûd, Salât, 124 (1/208); İbn Mâce, İkâmet, 4 (1/267); Musned, 6/31, 171, 194, 281.

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ عَطَاءٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ ثَوْبَانَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - لَمْ يَكُنْ يَقُومُ إِلَى الصَّلَاةِ إِلَّا رَفَعَ يَدَيْهِ مَدًّا[1].

1240. Bize Ubeydullah b. Abdilmecid el-Hanefi haber verip (dedi ki), bize İbn Ebî Zi'b, Muhammed b. Amr b. Atâ'dan, (O) Muhammed b. Abdirrahman b. Sevbân'dan, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) rivâyet etti ki, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) namaza kalkmazdı ki, ellerini uzatarak kaldırmış olmasın[82]

«٣٣»

باب ما يقال بعد افتتاح الصّلاة

33. BÂB

NAMAZA BAŞLAMADAN SONRA SÖYLENECEK ŞEYLER

١٢٤١ - أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ، ثنا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ عَمِّهِ الْمَاجِشُونِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ - رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ -، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - إِذَا افْتَتَحَ الصَّلَاةَ كَبَّرَ، ثُمَّ قَالَ: وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفاً وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ، إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، لَا شَرِيكَ لَهُ، وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ، اَللّٰهُمَّ أَنْتَ الْمَلِكُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ، أَنْتَ رَبِّي وَأَنَا عَبْدُكَ، ظَلَمْتُ نَفْسِي، وَاعْتَرَفْتُ بِذَنْبِي، فَاغْفِرْ لِي ذُنُوبِي جَمِيعاً لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ، وَاهْدِنِي لِأَحْسَنِ الْأَخْلَاقِ لَا يَهْدِي لِأَحْسَنِهَا إِلَّا أَنْتَ، وَاصْرِفْ عَنِّي سَيِّئَهَا لَا يَصْرِفُ سَيِّئَهَا إِلَّا أَنْتَ، لَبَّيْكَ

82- Ebû Dâvûd, Salât, 119 (1/200); Nesâ'i, İftitâh, 7 (2/95); Tirmizi, Salât, 177 (2/5-6); Musned, 2/375, 500.

وَسَعْدَيكَ، وَالخَيْرُ كُلُّهُ فِي يَدَيْكَ، وَالشَّرُّ لَيْسَ إِلَيْكَ، أَنَا بِكَ وَإِلَيكَ، تَبَارَكْتَ وَتَعَالَيْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وأَتُوبُ إِلَيْكَ.

1241. Bize Yahya b. Hassan haber verip (dedi ki), bize Abdulaziz b. Abdillah b. Ebî Seleme, amcası el-Mâcişûn'dan, (O) el-A'rac'dan, (O) Ubeydullah b. Ebî Râfi'den, (O da) Hz. Ali b. Ebî Tâlib'den -yüce Allah O'ndan razı olsun- (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) **namaza başladığı zaman tekbir getirir, sonra şöyle derdi:** *"Ben bir hanif (sadece hakka eğilen biri) olarak yüzümü, gökleri ve yeri yoktan var etmiş olana yönelttim ve ben, ortak koşanlardan değilim. Şüphesiz benim namazım, ibadetlerim, dirimim ve ölümüm alemlerin Rabbi olan Allah içindir. O'nun ortağı yoktur. Ben bununla emrolundum ve ben müslümanların ilkiyim. Allahım! Sensin hükümdar. Senden başka hiçbir ilah yoktur. Sen Rabbimsin, ben ise senin kulunum. Ben nefsime zulmettim, günâhımı i'tirâf ettim. Artık bana bütün günâhlarımı bağışla. Günâhları, başkası değil ancak sen bağışlarsın. Beni en güzel ahlâka ilet. O (ahlâkın) en güzeline, başkası değil sadece sen iletirsin. O (ahlâkın) kötüsünü de benden gider. Onun kötüsünü, başkası değil, ancak sen giderirsin. Ben sürekli sana itaatteyim, daima senin hizmetindeyim. Hayrın tamamı senin (kudret) ellerindedir. Kötülük sana nisbet edilemez (veya, "kötülükle sana yaklaşılamaz") Benim (varlığım) sendendir ve (dönüşüm yine) sanadır (veya, "senden yardım diler, sana sığınırım"). Hayır ve ihsânın, bereketin pek çoktur ve sen yücesin. Senden mağfiret diliyor, sana tevbe ediyorum."*(83)

١٢٤٢ - أَخْبَرَنَا زَكَرِيَّا بْنُ عَدِيٍّ، ثنا جَعْفَرُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ أَبِي الْمُتَوَكِّلِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - إِذَا قَامَ مِنَ اللَّيْلِ فَكَبَّرَ، قَالَ: سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ، وَبِحَمْدِكَ، وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ، أَعُوذُ بِاللهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ، مِنْ هَمْزِهِ وَنَفْثِهِ وَنَفْخِهِ. ثُمَّ يَسْتَفْتِحُ صَلَاتَهُ(1) قَالَ جَعْفَرٌ وَفَسَّرَهُ مُطَرٌ: هَمْزُهُ:

83- Müslim, Musâfirîn, 201, 202 (1/534-536); Ebû Dâvûd, Salât, 121 (1/201-202); Nesâ'i, İftitâh, 18 (2/100-101); Tirmizi, Da'avât, 32 (5/485);Musned, 1/94, 102-103. Bkz. 1320. hadis.

الْمُؤْتَةُ[1]. وَنَفْثُهُ: الشِّعْرُ، وَنَفْخُهُ: الْكِبْرُ.

1242. Bize Zekeriyya b. Adiyy haber verip (dedi ki), bize Ca'fer b. Süleyman, Ali b. Ali'den, (O) Ebu'l-Mutevekkil'den, (O da) Ebû Sa'îd'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) geceleyin (namaza) kalkıp da tekbir getirdiğinde şöyle derdi: "Seni tenzih ve tesbih ederim, Allah'ım! Ve sana, hamdınla hamdederim. Senin ismin büyük ve bereketlidir. Şânın yücedir. Ve senden başka hiçbir ilah yoktur. Kovulan -hep taşlanan- şeytandan, onun sıkıştırmasından ("hemz"), üfürmesinden ("nefs") ve üflemesniden ("nefh") her şeyi işiten ve her şeyi bilen Allah'a sığınırım!"

Ca'fer dedi ki; Matar, bu (hadisi) şöyle açıkladı: Onun "hemz"i, bir nevi deliliktir; (çünkü, bir açıklamaya göre delilik, şeytanın insan kalbini dürtüp sıkmasından meydana gelir). Onun "nefs"i, (gayr-ı meşrû') şiirdir; (çünkü bu tür şiirleri şaire şeytan üfürür). Onun "nefh"ı kibirdir; (çünkü büyüklük taslama, şeytanın üflediği bir kuruntudur).[84]

«٣٤»

باب كراهية الجهر ببسم الله الرحمن الرحيم

34. BÂB

BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM'İ SESLİ OKUMANIN MEKRÛHLUĞU

١٢٤٣ - أَخْبَرَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، ثنا هِشَامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ: أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - وَأَبَا بَكْرٍ، وَعُمَرَ، وَعُثْمَانَ، كَانُوا يَفْتَتِحُونَ الْقِرَاءَةَ بِالْحَمْدِ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ[2]. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: بِهَذَا نَقُولُ، وَلَا أَرَى الْجَهْرَ بِبِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ.

84- Ebû Dâvûd, Salât, 122 (1/206); Nesâ'i, İftitâh, 19 (2/102); Tirmizi, Salât, 179 (2/9-10); İbn Mâce, İkâmet, 1 (1/264); Musned, 3/50.

1243. Bize Müslim b. İbrahim haber verip (dedi ki), bize Hişâm, Katâde'den, (O da) Enes'ten (naklen) rivâyet etti ki, Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman (Allah onlardan razı olsun) kırâate "el-Hamdu Lillahi Rabbi'l-Alemin"le başlarlardı.(85)

Ebû Muhammed (ed-Darimi) dedi ki; "biz, bu (hadisin delâlet ettiği) görüşü kabulleniriz. Ben, (imamın, Fatihanın başında) "Bismillahirrahmanirrahim"i sesli okuması görüşünde değilim!"

AÇIKLAMA

Bu Hadisin zahirine göre Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ve üç halifesi namazlarda, Fatiha'nın başında besmele okumuyorlardı. Malikiler bununla amel etmiş ve farz namazlarda Fatiha'nın başında besmele çekmenin mekrûh olduğunu söylemişlerdir. Onlara göre besmele ne Fatiha'nın, ne de diğer sûrelerin başında Kur'an'dan bir âyet değildir. Besmele sadece Neml suresinin 30. âyetinde Kur'an'dan bir âyettir. Alimlerin çoğunluğu ise namazda Fatiha'nın başında besmele okunacağı görüşündedir. Hanbeliler ve Hanefiler onu gizli okumanın Sünnet olduğunu söylemişlerdir. Onlar, ne Fatiha'nın, ne de diğer sûrelerin başlarındaki besmelelerin onlardan bir âyet olmadığını, besmelenin teberrük ve sûreleri birbirinden ayırmak için indirilmiş müstakil bir âyet olduğunu da söylemişlerdir. Şafiîler ise namazda Fatiha'nın başında besmele okumanın vâcib ve besmelenin, ihtilafsız olarak, Fâtiha'nın ve Neml Sûresinin birer âyeti olduğu görüşündedirler. Buna göre yukarıdaki hadisin mânâsı, "Hz. Peygamber ve üç halifesi namazda kırâate Fâtiha Sûresi ile başlarlardı" demek olur. Fâtiha Sûresi denince, besmele de ona dahildir. Fakat onlar besmeleyi sesli okumazlardı. Enes'in (RA) anlatmak istediği budur. Dârimi de, koyduğu başlıkla hadisi böyle anladığını göstermiştir.

85- Buhari, Ezân, 89 (1/181), Müslim, Salât, 50, 52 (1/299); Ebû Dâvûd, Salât, 124 (1/207-208); Nesâ'i, İftitâh, 21, 23 (2/103-104); Tirmizi, Salât, 182 (2/15); İbn Mâce, İkâmet, 4 (1/267); Muvatta', Salât, 30 (1/81); İbn Huzeyme, 1/250; Musannaf, 2/88; Musned, 3/101, 111, 183.

«٣٥»

باب قبض اليمين على الشّمال في الصّلاة

35. BÂB

NAMAZDA SAĞ ELİN SOL ELİ KAVRAMASI

١٢٤٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا زُهَيْرٌ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ عَبْدِ الْجَبَّارِ بْنِ وَائِلٍ[1]، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - يَضَعُ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى الْيُسْرَى قَرِيباً مِنَ الرُّسْغِ[2].

1244. Bize Ebû Nuaym haber verip (dedi ki), bize Zübeyr, Ebû İshak'tan, (O) Abdülcebbâr b. Vâil'den, (O da) babasından (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah'ın (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), (namazda) sağ elini, bileğe yakın yerde solun üzerine koyduğunu görmüştüm.(86)

AÇIKLAMA

Bu hadis namazda, sağ el sol el üzerine konularak ellerin bağlanacağını göstermektedir. Hanefiler, Şafiîler ve Hanbelîler de, bu ve benzeri hadislere dayanarak namazda ellerin bağlanacağını söylemişlerdir. Eller, Hanefilere göre göbeğin altına Şafiîlere göre göğsün üstüne veya altına bağlanır. İmam Malik'ten (Rh.A) bu konuda farklı rivâyetler vardır. O'ndan gelen meşhûr rivâyete göre namazda eller bağlanmaz, yana salınır. Ancak namazın uzun sürmesi halinde

86- Hadisin bu senedi munkatı'dır. Çünkü Abdülcebbâr'ın babası, o doğmadan önce ölmüştü. Vâ'il'in bu rivâyetinin muttasıl senedleri de vardır: Müslim, Salât, 54 (1/301); Nesâ'i, İftitâh, 10 (2/97); İbn Mâce, İkâmet, 3 (1/266); Musned, 4/316, 318, 319; Ebû Dâvûd, Salât, 116 (1/192).

dinlendirmek için sağ el sol el üzerine konulabilir. Bununla beraber, Mahmûd es-Sübkî'nin tahkîkıne göre Malik'ten (R.h.A) gelen sahih rivâyet, ellerin bağlanacağı şeklindedir.[87]

«٣٦»

باب لا صلاة الّا بفاتحة الكتاب

36. BÂB

NAMAZ ANCAK "KİTÂB'IN FÂTİHASI" İLE (SAHİH OLUR)

١٢٤٥ - أَخْبَرَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ، ثنا يُونُسُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ مَحْمُودِ بْنِ الرَّبِيعِ عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ(٣)، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَالَ: مَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِأُمِّ الْكِتَابِ فَلَا صَلَاةَ لَهُ(٤).

1245. Bize Osman b. Ömer haber verip (dedi ki), bize Yûnus, ez-Zühri'den, (O) Mahmûd İbnu'r-Rebi'den, (O da) Ubâde ibnu's-Sâmit'ten (naklen) rivâyet etti ki, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*Kim Ümmü'l-Kitâb'ı (yani Fâtiha'yı) okumazsa, onun namazı (sahih) olmaz.*"[88]

«٣٧»

باب في السّكتتين

37. BÂB

İKİ SUSUŞ HAKKINDA

87- Menhel, 5/158-163.

88- Buhari, Ezân, 95 (1/184); Müslim, Salât, 34-36 (1/295); Ebû Dâvûd Salât, 136 (1/217); Nesâ'i, İftitâh, 25 (2/106); Tirmizi, Salât, 183 (2/25); İbn Mâce, ikâmet, 11 (1/273); Musned, 5/314, 321, 322; Musannaf, 2/93; İbn Huzeyme, 1/246.

١٢٤٦ - أَخْبَرَنَا عَفَّانُ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سلمة، عن حميد، عن الْحسن، عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - كَانَ يَسْكُتُ سَكْتَتَيْنِ، إِذَا دَخَلَ فِي الصَّلَاةِ، وَإِذَا فَرَغَ مِنَ الْقِرَاءَةِ؛ فَأَنْكَرَ ذَلِكَ عِمْرَانُ بْنُ حُصَيْنٍ. فَكَتَبُوا إِلَى أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ، فَكَتَبَ إِلَيْهِمْ: أَنْ قَدْ صَدَقَ سَمُرَةُ(١). قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: كَانَ قَتَادَةُ يَقُولُ: ثَلَاثُ سَكَتَاتٍ، وَفِي الْحَدِيثِ الْمَرْفُوعِ سَكْتَتَانِ.

1246. Bize Affân haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, Humeyd'den, (O) el-Hasan'dan, (O da) Semure b. Cündüb'den (naklen) rivâyet etti ki; Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (namazda ayakta iken) iki defa susarmış: Namaza girdiği zaman ve kırâatı bitirdiği zaman... İmrân b. Husayn da bunu yadırgamış. Bunun üzerine Übeyy b. Kâ'b'a yazıp (sormuşlar), O da onlara; "Semure doğru söyledi" diye cevap yazmış.(89)

Ebû Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki; "Katâde, (namazda) üç susuşun olduğunu söylerdi. Halbuki merfû (yani Hz. Peygamber'e nisbet edilen) hadiste iki susuş vardır."

AÇIKLAMA

Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), namazın birinci rekâtında ayakta iken, bazı rivâyetlere göre Fâtiha'dan önce ve Fâtiha'dan sonra, diğer bazılarına göre ise Fâtiha'dan önce ve rukûdan önce olmak üzere iki yerde susardı. Bu susuşların birincisinde Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sessizce Sübhâneke'yi veya "Veccehtü" gibi duaları okurdu. Diğer susuşları ("sekteleri") ise namazın iki fiilini birbirinden ayırmak ve nefeslenmek için yapıyordu.

Herhalde ilk râviler, bu sonraki sektelerin, kısa oldukları için, bazan birini bazan diğerini söylemişler, onlardan duyanlar da duy-

89- Ebû Dâvûd, Salât, 123 (1/206-207); Tirmizi, Salât, 186 (2/30-31); İbn Mâce, İkâmet, 12 (1/275-276); Musned, 5/7, 15, 20.

dukları gibi naklettikleri için mezkûr rivâyet farkları ortaya çıkmış. Katâde'nin söylediği "üç susuş" da bu rivâyetlerin mecmûundan anlaşılan üç yerdeki susuşlardır.

١٢٤٧ - أَخْبَرَنَا بِشْرُ بْنُ آدَمَ، ثنا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ زِيَادٍ، ثنا عُمَارَةُ بْنُ الْقَعْقَاعِ، عَنْ أَبِي زُرْعَةَ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - يَسْكُتُ بَيْنَ التَّكْبِيرِ وَالْقِرَاءَةِ إِسْكَاتَةً حَسَنَةً، قَالَ: هُنَيَّةً، فَقُلْتُ لَهُ: بِأَبِي وَأُمِّي يَا رَسُولَ اللهِ، أَرَأَيْتَ إِسْكَاتَكَ بَيْنَ التَّكْبِيرِ وَالْقِرَاءَةِ، مَا تَقُولُ؟ قَالَ: أَقُولُ: اَللَّهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ، اَللَّهُمَّ نَقِّنِي مِنْ خَطَايَايَ كَمَا يُنَقَّى الثَّوْبُ الْأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ، اَللَّهُمَّ اغْسِلْنِي مِنْ خَطَايَايَ بِالثَّلْجِ وَالْمَاءِ وَالْبَرَدِ(١).

1247. Bize Bişr b. Âdem haber verip (dedi ki), bize Abdulvâhid b. Ziyâd rivâyet edip (dedi ki), bize Umâre ibnu'l-Ka'kâ', Ebû Zur'a b. Amr'dan, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) tekbir ile kırâat arasında güzelce bir -(Ebû Zur'a şöyle dedi: Zannediyorum ki, Ebû Hureyre) "kısa bir müddet" dedi- susardı. Bundan dolayı O'na dedim ki, "Anam babam sana kurban olsun, ya Rasûlullah, söyler misin, tekbir ile kıraat arasındaki şu susuşunda ne diyorsun?". Buyurdu ki; "Şunu diyorum: Allah'ım! Benimle günâhlarımın arasını, doğu ile batının arasını uzaklaştırdığın gibi uzaklaştır! Allah'ım! Beni günâhlarımdan, beyaz elbisenin kirden temizlenmesi gibi temizle! Allah'ım! Beni günâhlarımdan kar, su ve dolu ile yıka!"(90)

90- Buhari, Ezân, 89 (1/181); Müslim, Mesâcid, 147 (1/419); Ebû Dâvûd, Salât, 123 (1/207); Nesâ'i, İftitâh, 16 (2/99-100); İbn Mâce, İkâmet, 1 (1/264-265) Musned, 2/231, 494.

«٣٨»

باب في فضل التّأمين

38. BÂB

"AMİN" DEMENİN FAZÎLETİ HAKKINDA

١٢٤٨ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: إِذَا قَالَ الْقَارِئُ: «غَيرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ»، فَقَالَ مَنْ خَلْفَهُ: آمِينَ، فَوَافَقَ ذَلِكَ أَهْلَ السَّمَاءِ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ(١).

1248. Bize Yezîd b. Harûn haber verip (dedi ki), bize Muhammed b. Amr, Ebû Seleme'den, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*Okuyan kimse (yani imam) "Ğayri'l-Mağdûbi Aleyhim ve Le'd-Dâllîn"*(91) *deyip de arkasında olan kimes "amin" dediği ve bu, gök ehlinin (amin'i) ile rastlaştığı zaman, onun geçmiş günâhları bağışlanır.*"(92)

١٢٤٩ - أَخْبَرَنَا نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ، ثنا عَبْدُ الْأَعْلَى، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، وَأَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ نَبِيَّ اللهِ - ﷺ - قَالَ: إِذَا قَالَ الْإِمَامُ: «غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ»، فَقُولُوا: آمِينَ، فَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ تَقُولُ: آمِينَ، وَإِنَّ الْإِمَامَ يَقُولُ: آمِينَ. فَمَنْ وَافَقَ تَأْمِينُهُ تَأْمِينَ الْمَلَائِكَةِ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ(٢).

91- Fâtıha sûresi, 7.

92- Buhari, Ezân, 113 (1/190); Müslim, Salât, 76 (1/307); Nesâ'i, İftitâh, 30 (2/110-111); Musned, 2/449-450.

1249. Bize Nasr b. Ali haber verip (dedi ki), bize Abdula'la, Ma'mer'den (O) ez-Zühri'den, (O) Sa'id İbnu'l-Müseyyeb ve Ebû Seleme'den, (onlar da) Ebû Hureyre'den (naklen) rivâyet etti ki, Nebiyyullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*İmam, "Ğayri'l-Mağdûbi Aleyhim ve Le'd-Dâllîn" deyince, siz de "amin" deyiniz. Çünkü melekler de "amin" der, imam da "amin" der. İşte kimin amin demesi, meleklerin amin demesi ile rastlaşırsa, onun geçmiş günâhları bağışlanır.*"(93)

«٣٩»

باب الجهر بالتأمين

39. BÂB

"AMİN"İ SESLİ SÖYLEMEK

١٢٥٠ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، أنا سُفْيَانُ بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ كُهَيْلٍ، عَنْ حُجْرِ بْنِ الْعَنْبَسِ، عَنْ وَائِلِ بْنِ حُجْرٍ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - إِذَا قَرَأَ: «وَلَا الضَّالِّينَ»، قَالَ: آمِينَ، وَيَرْفَعُ بِهَا صَوْتَهُ(١).

1250. Bize Muhammed b. Kesîr haber verip (dedi ki), bize Sufyân b. Sa'id, Seleme b. Küheyl'den, (O) Hucr İbnu'l-Anbes'ten, (O da) Vâ'il b. Hucr'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) "Ve Le'd-Dâllîn'i okuyunca, yüksek sesle, "Amin" derdi.(94)

93- Buhari, Ezân, 111, 113 (1/190); Müslim, Salât, 72 (1/307); Ebû Dâvûd, Salât, 172 (1/246); Nesâ'i, İftitâh, 30 (2/111); Tirmizi, Salât, 185 (2/30); İbn Mâce, İkâmet, 14 (1/277); Muvatta', Salât, 44-45 (1/87); Musned, 2/233, 270, 459; Musannaf, 2/97; İbn Huzeyme, 1/286.

94- Ebû Dâvûd, Salât, 172 (1/246); Tirmizi, Salât, 184 (2/27); İbn Mâce, İkâmet, 14 (1/278); Musned, 4/316, 318.

AÇIKLAMA

Bu Hadis, Fâtiha'nın bitiminde "amin"i sesli söylemenin meşrûluğunu göstermektedir. Ahmed b. Hanbel ile Şafiîler bu hadisin zahirine uygun görüş beyân etmişlerdir. Hanefiler ve bir rivâyete göre Mâlik (Rh.A) ise, "amin"in daima gizli okunacağını söylemişlerdir. Hanefiler bu konuda, yukarıdaki hadisin "...alçak sesle 'amin' derdi" şeklindeki rivâyetleriyle, "amin"in gizli söyleneceğini gösteren diğer hadislerle amel etmişlerdir.

«٤٠»

باب التكبير عند كلّ خفض ورفع

40. BÂB

HER EĞİLİŞ VE DOĞRULUŞTA TEKBÎR GETİRMEK

١٢٥١ - أَخْبَرَنَا نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ، ثنا عَبْدُ الْأَعْلَى، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ، وَعَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّهُمَا صَلَّيَا خَلْفَ أَبِي هُرَيْرَةَ، فَلَمَّا رَكَعَ كَبَّرَ، فَلَمَّا رَفَعَ رَأْسَهُ قَالَ: سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، ثُمَّ قَالَ: رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ؛ ثُمَّ سَجَدَ وَكَبَّرَ، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ وَكَبَّرَ، ثُمَّ كَبَّرَ حِينَ قَامَ مِنَ الرَّكْعَتَيْنِ، ثُمَّ قَالَ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنِّي لَأَقْرَبُكُمْ شَبَهاً بِرَسُولِ اللهِ - ﷺ - مَا زَالَتْ هٰذِهِ صَلَاتَهُ حَتَّى فَارَقَ الدُّنْيَا[1].

1251. Bize Nasr b. Ali haber verip (dedi ki), bize Abdula'lâ, Ma'mer'den, (O) ez-Zühri'den, (O) Ebû Bekr b. Abdirrahman'dan ve Ebû Seleme'den, (onlar da) Ebû Hureyre'den (naklen rivâyet ettiler ki; ikisi (yani Ebû Bekr ve Ebû Seleme), Ebû Hüreyre'nin arkasında namaz kılmışlardı da O, rukû'a gidince tekbîr getirmişti. Sonra başını kaldırınca "Semi'al'llahu Limen Ha-

mideh (= Allah kendisine hamdedene icabet edip hamdini kabul etmiştir)" demiş, ardından da "Rabbenâ Ve Leke'l-Hamd (ey Rabbimiz, hamd de sana mahsustur)" demişti. Sonra secdeye gitmiş ve tekbir getirmişti. Sonra başını kaldırmış ve tekbir getirmişti. Sonra iki rekâtın (oturuşundan) ayağa kalkınca tekbir getirmişti. O sonunda da şöyle demişti: "Canım (kudret) elinde olan (Allah'a) yemin olsun ki, şüphesiz ben sizin (namaz kılmakta) Resûlullah'a (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) en çok benzeyeniniz im. Bu (kıldığım şekildeki namaz), dünyadan ayrılıncaya kadar O'nun namaz (şekli) olmaya devam etmişti."(95)

١٢٥٢ - حدثنا أبو الوليد الطيالسي، أنا أبو خيثمة، ثنا أبو إسحاق، عن عبد الرحمن بن الأسود، عن أبيه، وعن علقمة، عن عبد الله، قال: [illegible] في كل رفع ووضع وقيام وقعود(96).

1252. Bize Ebu'l-Velid et-Tayâlisî haber verip (dedi ki), bize Ebu Hayseme haber verip (dedi ki), bize Ebû İshak, Abdurrahman İbnu'l-Esved'den, (O) babasından ve Alkame'den, (onlar da) Abdullah'tan (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: "Rasulullah'ın (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) her doğruluş, eğiliş, ayağa kalkış ve oturuşta tekbir getirdiğini gördüm."(96)

«٤١»

باب في رفع اليدين في الركوع والسجود

41. BÂB

RUKÛ' VE SECDELERDE ELLERİ KALDIRMAK HAKKINDA

95- Buhârî, Ezan, 115 (1/191), 128 (1/194); Muslim, Salât, 27-30 (1/293-294); Ebû Davûd, Salât, 140(1/221); Nesâî, İftitâh; 81(2/141), Tatbik, 95(2/187); Muvatta; Salât, 19(1/76); Müsned, 2/236, 270, 502.

96- Nesâî, Tatbîk, 35 (2/161), 91 (2/185), Sehv, 70(3/52-53); Tirmizî, Salât, 188 (2/34); Müsned, 1/386, 442, 443.

١٢٥٣ - أَخْبَرَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ، أنا مَالِكٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ هُوَ ابْنُ عُمَرَ: أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - كَانَ إِذَا دَخَلَ الصَّلَاةَ كَبَّرَ وَرَفَعَ يَدَيْهِ حَذْوَ مَنْكِبَيْهِ، وَإِذَا رَكَعَ كَبَّرَ وَرَفَعَ يَدَيْهِ، وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ فَعَلَ مِثْلَ ذَلِكَ، وَلَا يَرْفَعُ بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ، أَوْ فِي السُّجُودِ[٣].

1253. Bize Osman b. Ömer haber verip (dedi ki), bize Mâlik, ez-Zühri'den, (O) Sâlim'den, (O da) babasından (naklen) haber verdi ki, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) namaza girdiği zaman tekbir getirir ve ellerini, omuzlarının hizasına kaldırırdı. Rukû'a gittiği zaman tekbir getirir ve ellerini kaldırırdı. Başını rukû'dan kaldırdığı zaman bunun aynısını yapardı. O iki secde arasında -veya secdelerde- (ellerini) kaldırmazdı."(97)

AÇIKLAMA

Bu hadis, namaza başlama ("iftitâh") ve rukû' tekbirleri ile rukû'dan kalkarken ellerin kaldırılacağını göstermektedir. İftitah tekbirinde ellerin kaldırılması konusunda ihtilâf yok gibidir. Rukû'a giderken ve rukudan kalkarken elleri kaldırma konusunda ise iki görüş vardır. Şafiî (Rh.A), Ahmed (Rh.A) ve bir rivâyete göre Mâlik (Rh.A) buralarda ellerin kaldırılacağını söylemişlerdir. Bu görüşte olan alimlerin delilleri yukarıdaki hadis ile benzerleridir ki, bu konudaki hadisler mütevâtirdirler. Hanefilere göre ise bu iki yerde eller kaldırılmaz. Onlar bu meselede Berâ' b. Azib'in rivâyet ettiği ve Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) iftitah tekbirinden başka yerlerde ellerini kaldırmadığını belirten bir hadise(98) da-

97- Buhârî, Ezan, 83 (1/179); Müslim, Salat, 21-23 (1/292); Ebû Dâvûd, Salât, 116 (1/191-192); Nesâi, İftitah, 1-3(2/93-94); Tirmizî, Salât, 190 (2/35); İbn Mâce, İkâmet, 15 (1/279); Muvatta, Salât, 16(1/75); Müsned, 2/8,18,134; Musannaf, 2/67; İbn Ebî Şeybe, 1/234.

98- Ebû Dâvûd, Salât, 119(1/200).

yanmış ve bu iki yerde ellerin kaldırılacağını gösteren hadislerin mensûh olduğunu söylemişlerdir.

١٢٥٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ نَصْرِ ابْنِ عَاصِمٍ، عَنْ مَالِكِ بْنِ الْحُوَيْرِثِ، أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - كَانَ إِذَا كَبَّرَ رَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى يُحَاذِيَ أُذُنَيْهِ، وَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَرْكَعَ، وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ[1].

1254. Biz Ebu'l-Velîd et-Tayâlisî haber verip (dedi ki), bize Şu'be, Katâde'den, (O) Nasr b. Asım'dan, (O da) Malik İbnu'l-Huveyris'ten (naklen) rivâyet etti ki, Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (namaza başlarken) tekbir getirdiği zaman, ellerini, kulaklarının hizasına getirinceye kadar kaldırırdı. O, rukûa gitmek istediği zaman da, başını rukû'dan kaldırmak istediği zaman da (bunun aynısını yapardı).[99]

١٢٥٥ - أَخْبَرَنَا سَهْلُ بْنُ حَمَّادٍ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ، حَدَّثَنِي أَبُو الْبَخْتَرِيِّ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ الْيَحْصُبِيِّ، عَنْ وَائِلٍ الْحَضْرَمِيِّ، أَنَّهُ صَلَّى مَعَ رَسُولِ اللهِ - ﷺ - فَكَانَ يُكَبِّرُ إِذَا خَفَضَ، وَإِذَا رَفَعَ، وَيَرْفَعُ يَدَيْهِ عِنْدَ التَّكْبِيرِ، وَيُسَلِّمُ عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ يَسَارِهِ، قَالَ: قُلْتُ: حَتَّى يَبْدُوَ وَضَحُ وَجْهِهِ؟ قَالَ: نَعَمْ[2].

1255. Bize Sehl b. Hammâd haber verip (dedi ki), biz Şu'be, Amr b. Murre'den rivâyet etti (ki, O şöyle demiş): Bana Ebu'l-Bahterî, Abdurrahman el-Yahsubî'den, (O da) Vâ'il el-Hadramî'den (naklen) rivâyet etti ki, O, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile beraber namaz kılmıştı. (Hz. Peygamber) eğildiğinde ve kalktığında tekbir getirir, tekbir esnasında ellerini kal-

---

99- Buhari, Ezân, 84 (1/180); Müslim, Salât, 24-25 (1/293); Ebû Dâvûd, Salât, 118 (1/199); Nesâ'i, İftitâh, 4 (2/94); İbn Mâce, İkâmet, 15 (1/279); Musned, 3/436, 437; 5/53.

dırır ve (namazın sonunda) sağına ve soluna selâm verirdi. (Abdurrahman) dedi ki; "yüzünün beyazı görününceye kadar (başını sağına soluna döndürüp selâm verirdi, değil mi?)" dedim, (Vâ'il de); "Evet" dedi.(100)

«٤٢»

باب من أحقّ بالإمامة

42. BÂB

İMAMLIĞA KİM DAHA LÂYIKTIR?

١٢٥٦ - أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ، ثنا وُهَيْبُ بْنُ خَالِدٍ، ثنا أَيُّوبُ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنْ مَالِكِ بْنِ الْحُوَيْرِثِ [قَالَ]: أَتَيْتُ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - فِي نَفَرٍ مِنْ قَوْمِي وَنَحْنُ شَبَبَةٌ، فَأَقَمْنَا عِنْدَهُ عِشْرِينَ لَيْلَةً، وَكَانَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - رَفِيقًا، فَلَمَّا رَأَى شَوْقَنَا إِلَى أَهْلِينَا قَالَ: ارْجِعُوا إِلَى أَهْلِيكُمْ، فَكُونُوا فِيهِمْ، فَمُرُوهُمْ، وَعَلِّمُوهُمْ، وَصَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي، فَإِذَا حَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَلْيُؤَذِّنْ لَكُمْ أَحَدُكُمْ، ثُمَّ لِيَؤُمَّكُمْ أَكْبَرُكُمْ(١).

1256. Bize Yahya b. Hassân haber verip (dedi ki), bize Vuheyb b. Hâlid rivâyet edip (dedi ki), bize Eyyûb, Ebû Kılâbe'den, (O da) Malik İbnu'l-Huveyris'ten (naklen) rivâyet etti (ki, Malik şöyle dedi): Kabilemden, genç olan beş-on kişi ile Rasûlullah'a (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) gelmiş ve yanında yirmi gece kalmıştık. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), kavrayışlı ve lütufkâr idi. Ailelerimizi özlediğimizi görünce şöyle buyurmuştu: *"Ailelerinize dönünüz ve onların yanında bulununuz da onlara (iyi-*

100- Ebû Dâvûd, Salât116 (1/192-193), 189 (1/262); Nesâ'i, İftitâh, 18 (2/152); Musned, 4/316, 317.

liği) emrediniz, onlara öğretiniz ve beni namaz kılarken gördüğünüz gibi namaz kılınız. Namaz vakti girince de, biriniz size ezan okusun, sonra en büyüğünüz size imam olsun."(101)

AÇIKLAMA

İmamlığa kimin daha lâyık olduğu konusundaki diğer bir hadis şöyledir: "Bir topluluğa, Kur'an'ı en iyi (en çok) okuyanları, sonra (Kur'an) okumaya en önce başlamış olanları imam olsun. Eğer okumada eşit olurlarsa onlara, en önce hicret etmiş olanları imam olsun. Eğer hicrette de eşit olurlarsa, onlara en yaşlıları imam olsun."(102) Yukarıdaki hadiste ise "en büyüğünüz size imam olsun" buyrulmuştur. Bunun sebebi, o gruptaki Sahâbilerin Kur'an'ı okuma, anlama ve hicret vasıflarında eşit seviyede olmalarıydı. Onlar Medine'ye aynı zamanda gelmiş, aynı şeyleri öğrenmiş ve birlikte aynı zamanda geri dönmüşlerdi. Bu sebeple mezkûr vasıflarda aralarında bir fark yoktu. Bu durumda ise yaş farkına bakılır.

Malik İbnu'l-Huveyris'in, beraberlerinde geldiği grup, Leysoğulları heyetiydi. Bu heyet Medine'ye, Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Tebûk seferine (h. 9. yıl) hazırlanırken gelmişti.

١٢٥٧ - أَخْبَرَنَا عَفَّانُ، ثنا هَمَّامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَبِي نَضْرَةَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: إِذَا اجْتَمَعَ ثَلَاثَةٌ فَلْيَؤُمَّهُمْ أَحَدُهُمْ، وأَحَقُّهُمْ بِالْإِمَامَةِ أَقْرَؤُهُمْ(٢).

1257. Bize Affân haber verip (dedi ki), bize Hemmâm, Katâde'den, (O) Ebû Nadra'dan, (O da) Ebû Sa'îd el-Hudri'den

101- Buhari, Ezân, 17, 18 (1/154-155); Müslim, Mesâcid, 292 (1/465); Ebû Dâvûd, Salât, 61 (1/161); Nesâ'î, Ezan, 7, 8 (2/8), İmâmet, 4 (2/60); Tirmizi, Salât, 151 (1/399); İbn Mâce, İkâmet, 46 (1/313); Musned, 3/436, 5/53.

102- Müslim, Mesâcid, 291 (1/465).

naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlulah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*Üç kişi bir araya gelince, içlerinden biri onlara imam olsun. Onların imamete en lâyık olanları ise, (Kur'an'ı) en iyi, (en çok) okuyanlarıdır.*"(103)

AÇIKLAMA

"Akra' " kelimesi "en iyi okuyan", "en çok okuyan" mânâlarına gelebilmektedir. Burada mücerret bir okumadan ziyâde, okuyup anlama, bilme ve ona uygun yaşama sözkonusudur. Sahâbe içinde Kur'an'ı en çok ve en iyi okuyanlar, onun hükümlerini en iyi bilenlerdi. Bu sebeple Hanefi alimleri imamlığa en lâyık olanın, açık ahlâksızlıklardan kaçınmakla beraber dinin hükümlerini en iyi bilenin olduğunu söylemişlerdir. Onlara göre bundan sonra sırasıyla Kur'an'ı en güzel ve en iyi okuyan, en muttaki olan, en önce müslüman olmuş olan, en yaşlı olan imamlığa daha lâyıktır. Malik (Rh.A) ve Şafiî (Rh.A) de, imamlığa, dinin hükümlerini daha iyi bilenin ("efkah") daha lâyık olduğu görüşündedirler. Hanbelilere göre ise imamlığa en lâyık olan, dini hükümleri en iyi bilen ve Kur'an'ı en iyi okuyan kimsedir.

«٤٣»

باب مقام من يصلي مع الإمام اذا كان وحده

43. BÂB

İMAMLA BERABER NAMAZ KILANIN TEK OLDUĞU ZAMAN YERİ

١٢٥٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ، ثنا شُعْبَةُ، عَنِ الْحَكَمِ، قَالَ: سَمِعْتُ سَعِيدَ بْنَ جُبَيْرٍ، يُحَدِّثُ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ خَالَتِي

103- Müslim, Mesâcid, 289 (1/464); Nesâ'i, İmâmet, 5 (2/60); Musned, 3/24, 48.

مَيْمُونَةَ، فَجاءَ النَّبِيُّ - ﷺ - بَعْدَ الْعِشاءِ، فَصَلَّى أَرْبَعَ رَكَعاتٍ، ثُمَّ قَامَ فَقَالَ: أَنامَ الْغُلَيِّمُ؟ أَوْ كَلِمَةً نَحْوَهَا، فَقَامَ فَصَلَّى، فَجِئْتُ فَقُمْتُ عَنْ يَسارِهِ، فَأَخَذَ بِيَدِي فَجَعَلَنِي عَنْ يَمِينِهِ[1].

1258. Bize Ebu'l-Velîd et-Tayâlisî haber verip (dedi ki), bize Şu'be, el-Hakem'den rivâyet etti ki, O şöyle demiş: Ben Sa'id b. Cübeyri, İbn Abbâs'tan şöyle rivâyet ederken işittim: (İbn Abbâs) demiş ki, ben teyzem Meymûne'nin yanındaydım. Derken yatsıdan sonra Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) gelmiş ve dört rekât namaz kılmıştı. (Sonra da yatıp uyumuştu). Daha sonra kalkmış ve *"Çocukcağız uyudu mu?"* veya bunun gibi bir söz söylemişti. Ardından kalkıp namaza durmuştu. Ben de (kalkıp) sol tarafına durmuştum da, elimden tutup beni sağ tarafına geçirmişti.[104]

AÇIKLAMA

Bu Hadis, imamın arkasında namaz kılan bir kişi olduğu zaman, imamın sağında duracağını göstermektedir. Alimlerin çoğuna göre, bu durumda Sünnet olan budur. Cemaat birden fazla olursa, imamın arkasında saf tutarlar. Yukarıdaki hadis, mümeyyiz çocukla cemaat yapılabileceğine de delâlet etmektedir. Şâfiî'nin (Rh.A) görüşü, bu Hadisin zâhirine göredir. O bu hususta farz ve nâfile namaz arasında da fark görmez. Mâlik (Rh.A) ve bir rivâyete göre Ebû Hanife (Rh.A) ise, mümeyyiz çocukla nafile namazlarda cemaat yapılabileceğini söylemişlerdir.

İbn Abbâs'ın (RA) naklettiği mezkûr olay, O on yaşındayken vukû bulmuştu ki, bu da h. 7. yıla tesâdüf eder.

104- Buhari, İlm, 41 (1/37); Ezân, 57 (1/171); Müslim, Musâfirin, 181-193 (1/525-531); Ebû Dâvûd, Salât, 70 (1/166); Nesâ'i, Ğusl, 29 (1/176); İmâmet, 45 (2/81); Tirmizi, Salât, 171 (1/451-452); İbn Mâce, İkâmet, 44 (1/312); Musned, 1/341, 343, 347.

«٤٤»

باب فيمن يصلي خلف الإمام، والإمام جالس

44. BÂB
İMAMIN ARKASINDA İMAM OTURUYORKEN NAMAZ KILANLAR HAKKINDA

١٢٥٩ - أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الْمَجِيدِ، ثنا مَالِكٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ أَنَسٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - رَكِبَ فَرَساً فَصُرِعَ عَنْهُ، فَجُحِشَ شِقُّهُ الْأَيْمَنُ، فَصَلَّى صَلَاةً مِنَ الصَّلَوَاتِ وَهُوَ جَالِسٌ، فَصَلَّيْنَا مَعَهُ جُلُوساً، فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ: إِنَّمَا جُعِلَ الْإِمَامُ لِيُؤْتَمَّ بِهِ، فَلَا تَخْتَلِفُوا عَلَيْهِ، فَإِذَا صَلَّى قَائِماً فَصَلُّوا قِيَاماً، وَإِذَا رَكَعَ فَارْكَعُوا، وَإِذَا رَفَعَ فَارْفَعُوا، وَإِذَا قَالَ: سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، فَقُولُوا: رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ، وَإِنْ صَلَّى قَاعِداً فَصَلُّوا قُعُوداً أَجْمَعُونَ[105].

1259. Bize Ubeydullah b. Abdilmecid haber verip (dedi ki), bize Mâlik, İbn Şihâb'dan, (O da) Enes'ten (naklen) rivâyet etti ki, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (bir gün) bir ata binmişti. Derken ondan düşmüş ve sağ tarafı zedelenmişti. Bu sebeple namazlardan birini oturarak kıldırmıştı. Biz de O'nunla beraber oturarak namaz kılmıştık. Sonra (Hz. Peygamber, namazdan) ayrılınca şöyle buyurmuştu: "*İmam ancak kendisine uyulması için imam yapılmıştır. Binaenaleyh ona muhalefet etmeyin. O ayakta namaz kıldığı zaman siz de ayakta namaz kılın. O rükûa gittiği zaman siz de rükûa gidin. O (rükûdan) doğrulduğu zaman siz de doğrulun. O, "Semia'llahu Limen Hamideh" deyince siz, "Rabbenâ Ve Leke'l-Hamd" deyin. O oturarak namaz kılarsa, sizin tümünüzde oturarak namaz kılın.*[105]

105- Buhari, Ezân, 51 (1/169), Taksîr, 17 (2/40); Müslim, Salât, 77-81 (1/308); Ebû Dâvûd, Salât, 69 (1/164); Nesâ'i, İmâmet, 16 (2/65); Tirmizi, Salât, 267 (2/194); İbn Mâce, İkâmet, 144 (1/392); Muvatta', Cemâat, 16 (1/135); Musned, 3/110- 162. İbn Hıbbân'ın açıklamasına göre mezkûr vak'a h. 5. yıl, zilhicce ayında meydana gelmişti.

١٢٦٠ - أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ، ثنا زَائِدَةُ، ثنا مُوسَى بْنُ أَبِي عَائِشَةَ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ، قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى عَائِشَةَ، فَقُلْتُ لَهَا: أَلَا تُحَدِّثِينِي عَنْ مَرَضِ رَسُولِ اللهِ - ﷺ -، فَقَالَتْ: بَلَى ثَقُلَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - فَقَالَ: أَصَلَّى النَّاسُ؟ قُلْنَا: لَا، هُمْ يَنْتَظِرُونَكَ يَا رَسُولَ اللهِ. فَقَالَ: ضَعُوا لِي مَاءً فِي الْمِخْضَبِ، قَالَتْ: فَفَعَلْنَا، فَاغْتَسَلَ، ثُمَّ ذَهَبَ لِيَنُوءَ، فَأُغْمِيَ عَلَيْهِ، ثُمَّ أَفَاقَ، فَقَالَ: أَصَلَّى النَّاسُ؟ فَقُلْنَا: لَا، هُمْ يَنْتَظِرُونَكَ يَا رَسُولَ اللهِ. فَقَالَ: ضَعُوا لِي مَاءً فِي الْمِخْضَبِ، فَفَعَلْنَا، ثُمَّ ذَهَبَ لِيَنُوءَ فَأُغْمِيَ عَلَيْهِ، ثُمَّ أَفَاقَ، فَقَالَ: أَصَلَّى النَّاسُ؟ فَقُلْنَا: لَا، هُمْ يَنْتَظِرُونَكَ يَا رَسُولَ اللهِ.

قَالَتْ: وَالنَّاسُ عُكُوفٌ فِي الْمَسْجِدِ يَنْتَظِرُونَ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - لِصَلَاةِ الْعِشَاءِ الْآخِرَةِ، قَالَتْ: فَأَرْسَلَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - إِلَى أَبِي بَكْرٍ أَنْ يُصَلِّيَ بِالنَّاسِ، قَالَتْ: فَأَتَاهُ الرَّسُولُ فَقَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - يَأْمُرُكَ بِأَنْ تُصَلِّيَ بِالنَّاسِ، فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ وَكَانَ رَجُلًا رَقِيقاً: يَا عُمَرُ صَلِّ بِالنَّاسِ، فَقَالَ لَهُ عُمَرُ: أَنْتَ أَحَقُّ بِذَلِكَ، قَالَتْ: فَصَلَّى بِهِمْ أَبُو بَكْرٍ تِلْكَ الْأَيَّامَ. قَالَتْ: ثُمَّ إِنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - وَجَدَ مِنْ نَفْسِهِ خِفَّةً فَخَرَجَ بَيْنَ رَجُلَيْنِ - أَحَدُهُمَا: الْعَبَّاسُ - لِصَلَاةِ الظُّهْرِ، وَأَبُو بَكْرٍ يُصَلِّي بِالنَّاسِ، فَلَمَّا رَآهُ أَبُو بَكْرٍ ذَهَبَ لِيَتَأَخَّرَ، فَأَوْمَأَ إِلَيْهِ النَّبِيُّ - ﷺ - أَنْ لَا يَتَأَخَّرَ، وَقَالَ لَهُمَا: أَجْلِسَانِي إِلَى جَنْبِهِ، فَأَجْلَسَاهُ إِلَى جَنْبِ أَبِي بَكْرٍ، قَالَتْ: فَجَعَلَ أَبُو بَكْرٍ يُصَلِّي وَهُوَ قَائِمٌ بِصَلَاةِ النَّبِيِّ - ﷺ -، وَالنَّاسُ يُصَلُّونَ بِصَلَاةِ أَبِي بَكْرٍ، وَالنَّبِيُّ - ﷺ - قَاعِدٌ.

قَالَ عُبَيْدُ اللهِ: فَدَخَلْتُ عَلَى عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبَّاسٍ، فَقُلْتُ لَهُ: أَلَا أَعْرِضُ عَلَيْكَ مَا حَدَّثَتْنِي عَائِشَةُ عَنْ مَرَضِ رَسُولِ اللهِ - ﷺ -؟ فَقَالَ: هَاتِ، فَعَرَضْتُ حَدِيثَهَا عَلَيْهِ، فَمَا أَنْكَرَ مِنْهُ شَيْئاً، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: أَسَمَّتْ لَكَ الرَّجُلَ الَّذِي كَانَ مَعَ الْعَبَّاسِ؟ قُلْتُ: لَا، فَقَالَ: هُوَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ[1].

1260. Bize Ahmed b. Yûnus haber verip (dedi ki), bize Zâide

rivâyet edip (dedi ki), bize İbn Ebî Aişe, Ubeydullah'tan, O'nun şöyle dediğini rivâyet etti: (Bir gün) Aişe'nin huzuruna girip; "bana Rasûlullah'ın (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) hastalığından bahsetmez misin?" demiştim. O da; "Olur" demişti. "Rasûlullah'ın (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (hastalığı) ağırlaşmıştı. Bir ara; *"Cemaat namaz kıldı mı?"* buyurmuş, biz de; "hayır, onlar seni gözlüyorlar, ya Rasûlullah!" demiştik. Bunun üzerine; *"Benim için leğene su koyun"* buyurmuştu. (Hz. Aişe) dedi ki, biz de, (buyurduğunu) yapmıştık. O da gusül yapmış, sonra kalkmak için davranmış, fakat bayılmıştı. Daha sonra ayılmış ve *"Cemaat namazı kıldı mı?"* buyurmuştu. Biz de, "hayır, onlar seni gözlüyorlar, ya Rasûlallah!" demiştik. O zaman; *"Benim için leğene su koyun"* buyurmuştu. Biz de (buyurduğunu) yapmıştık. (O da gusül yapmış), sonra kalkmak için davranmış, ama bayılmıştı. Daha sonra ayılmış *"Cemaat namaz kıldı mı?"* buyurmuştu. Biz de; "hayır, onlar seni gözlüyorlar, ya Rasûlallah!" demiştik. (Hz. Aişe) dedi ki, insanlar da, camide toplanmış, yatsı namazı için Rasûlullah'ı (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) gözlüyorlardı. (Hz. Aişe) dedi ki, bunun üzerine Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), cemaate namazı kıldırması için Ebû Bekir'e haber göndermişti. (Hz. Aişe) dedi ki, haberci de O'na gelip; "Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sana, cemaate namaz kıldırmanı emrediyor" demişti. O zaman Ebû Bekir -ki O, yumuşak kalbli bir adamdı-; "ya Ömer, cemaate namazı sen kıldır!" demiş, Ömer de O'na; "buna sen daha lâyıksın." karşılığını vermişti. (Hz. Aişe) dedi ki, bunun üzerine o (hastalık) günlerinde onlara namazı Ebû Bekir kıldırmıştı. (Hz. Aişe) dedi ki, sonra Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) kendinde bir hafiflik hissetmiş ve biri el-Abbâs olan iki adamın arasında, Ebû Bekir cemaate namaz kıldırıyorken öğle namazına çıkmıştı. Ebû Bekir O'nu görünce geri çekilmeye davranmıştı da Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) O'na geri çekilmemesi için işaret etmişti. (Hz. Peygamber) o iki (kişiye de); *"Beni O'nun yanına oturtun"* buyurmuş, onlar da O'nu Ebû Bekir'in yanına oturtmuşlardı. (Hz. Aişe) dedi ki, o zaman, Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) oturmuş olduğu halde Ebû Bekir ayakta Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) namazına, cemaat de Ebû Bekir'in namazına uyarak namaz kılmaya başlamışlardı.

Ubeydullah dedi ki, bundan sonra Abdullah b. Abbâs'ın huzuruna girmiş ve O'na; "Rasûlullah'ın (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) hastalığı

hakkında Aişe'nin bana anlattıklarını sana arzedeyim mi?" demiştim. O, "söyle bakalım" demişti. Ben de O'nun anlattıklarını O'na arzetmiştim de O, onlardan hiçbir şeyi yadırgamamıştı. Sadece; "O, el-Abbâs'la beraber olan adamın ismini sana söyledi mi?" demiş, ben de "Hayır" demiştim. O da; "O, Ali b. Ebî Tâlib'di" demişti.[106]

AÇIKLAMA

Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) vefatı ile sonuçlanan son hastalığında, Hz. Ebû Bekir'in (RA) imamlığında namaza başlamış olan cemaate gelip oturarak imam olmuş, Hz. Ebû Bekir (RA) de O'nun tekbirlerini yüksek sesle cemaate duyurarak namaza devam edilip bitirilmişti. Hadisteki, cemaatın Hz. Ebû Bekir'e (RA), Hz. Ebû Bekir'in (RA) de Hz. Peygamber'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) uyması meselesinin mahiyeti budur.

Bu bölümde, namazı oturarak kıldıran imamın arkasındaki cemaatin nasıl davranacağı konusunda iki hadis zikredilmiştir. Görüldüğü gibi bunlar arasında zahiri bir zıtlık vardır. Ebû Hanife (Rh.A), Şafiî (Rh.A) ve bir rivâyete göre Malik (Rh.A), cemaatın, otururarak namaz kıldıran imama ayakta uymaları gerektiğini söylemiş ve son hadisi delil getirmişlerdir. Bu görüşte olanlara göre, tarih bakımından daha eski bir vakayı anlatan önceki hadis mensûhtur. Ahmed (Rh.A) ve bir rivâyete göre Mâlik (Rh.A) ise oturarak namaz kıldıran imama, cemaatın da oturarak uyacağı görüşündedirler. Ahmed b. Hanbel (Rh.A), mezkûr iki hadisin iki ayrı durumla alâkalı olduğunu ve aralarında bir neshin olmadığını söylemiştir. O'na göre, iyileşmesi umulan bir hastalıktan dolayı oturarak namaz kıldırmaya başlayan bir imama cemaat de oturarak uyar. Namaz kıldırmaya ayakta başlamış olan bir imamın cemaatı ise, sonradan imamlarının oturmasını gerektirecek bir durum ortaya çıksın veya çıkmasın, imama ayakta uymaya devam ederler. Yukarıdaki son hadiste de cemaat namaza Hz. Ebû Bekir'e (RA) uyarak ayakta başlamış, sonra Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) gelip oturarak imam olduğunda da namaza ayakta devam etmişlerdi.

106- Buhari, Ezân, 51 (1/168-169); Müslim, Salât, 90 (1/311-312); Nesâ'i, İmâmet, 40 (2/78-79); İbn Mâce, İkâmet, 142 (1/389-390); Musned, 6/251.

«٤٥»

باب الإمام يصلّي بالقوم وهو أنشز من أصحابه

45. BÂB

İMAM BİR TOPLULUĞA ONLARDAN DAHA YÜKSEKTE İKEN NAMAZ KILDIRABİLİR

١٢٦١ - أَخْبَرَنَا أَبُو مَعْمَرٍ إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ، قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - جَلَسَ عَلَى الْمِنْبَرِ، فَكَبَّرَ، فَكَبَّرَ النَّاسُ خَلْفَهُ، ثُمَّ رَكَعَ وَهُوَ عَلَى الْمِنْبَرِ، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ، فَنَزَلَ الْقَهْقَرَى فَسَجَدَ فِي أَصْلِ الْمِنْبَرِ، ثُمَّ عَادَ حَتَّى فَرَغَ مِنْ آخِرِ صَلَاتِهِ(١). قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: فِي ذَلِكَ رُخْصَةٌ لِلْإِمَامِ أَنْ يَكُونَ أَرْفَعَ مِنْ أَصْحَابِهِ، وَقَدْرُ هَذَا الْعَمَلِ فِي الصَّلَاةِ أَيْضاً.

1261. Bize Ebû Ma'mer İsmâil b. İbrahim, Abdulazîz b. Ebî Hâzim'den, (O) babasından, (O da) Sehl b. Sa'd'dan (naklen) haber verdi ki O şöyle dedi: Rasûlullah'ın (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) minberin üzerine çıktığını görmüştüm. O tekbir almış, cemaat de peşinden tekbir almıştı. Sonra, minberin üzerinde iken rükûa gitmiş, daha sonra ise (rukûdan) başını kaldırmış ve gerisin geri aşağı inip minberin dibinde secde etmişti. Sonra, namazını bitirinceye kadar aynı şekilde hareket etmişti.(107)

Ebû Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki, bu (hadiste) imamın cemaatinden daha yüksekte olmasına ruhsat vardır. Namazda bu kadar amel yapmak da (caizdir).

107- Buhari, Cum'a, 26 (1/220); Müslim, Mesâcid, 44 (1/386); Ebû Dâvûd, Salât, 221 (1/283); Nesâi, Mesâcid, 46 (2/45; İbn Mâce, İkamet 199 (1/455); Musned, 5/339.

AÇIKLAMA

Bu Hadisin diğer rivâyetlerinde, namazın sonunda Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurduğu mezkûrdur: "Ben bunu bana uyasınız ve namazını öğrenesiniz diye yaptım". Buna göre bu hadis, sözkonusu gayelerle imamın cemaatten daha yüksek bir yerde durup namaz kıldırabileceğini göstermektedir. Şâfiî (Rh.A) ve Ahmed (Rh.A) de bu hadisin zahirine uygun görüş beyan etmiş ve ihtiyaç olmadığında imamın cemaatten daha yüksekte durmasının mekrûh olduğunu söylemişlerdir. Hanefilere göre ise, imam cemaatten bir adam boyu daha yüksek bir yerde olursa kılacakları namaz caiz olur. Bir rivâyete göre Malik (Rh.A) de, imamın cemaatten biraz yüksekte durmasının caiz olduğunu söylemiştir.

Bu Hadis, namazda, ondan olmayan bir miktar amelin namazı bozmayacağını da göstermektedir. Bu miktar umûmen "amel-i kalîl" olarak isimlendirilmiştir. Hattâbî, Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), üç basamaklı minberin muhtemelen ikinci basamağında bulunduğunu, bu sebeple inip çıkarken sadece iki adım atmış olduğundan namazın bozulmadığını söylemiştir. Namazda bir adımdan fazla yürümenin namazı bozacağını söyleyen alimler ise, Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu namazındaki fiillerin namazın yararına olmaları hasebiyle namazın bozulmadığını söylemişlerdir. Nitekim, safların arkasında tek başına kalan birinin, önündeki saftan yanına çektiği kimsenin namazı da, bu kimse birden fazla adım atmış olsa bile, bozulmaz.

«٤٦»

باب ما أمر الإمام من التّخفيف في الصّلاة

46. BÂB

İMAMA NAMAZI HAFİF KILDIRMASI HAKKINDA EMREDİLENLER

١٢٦٢ - أَخْبَرَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، أنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبِي خَالِدٍ، عَنْ قَيْسٍ، عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الْأَنْصَارِيِّ، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ - ﷺ -، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ - وَاللهِ إِنِّي لَأَتَأَخَّرُ عَنْ صَلَاةِ الْغَدَاةِ مِمَّا يُطِيلُ بِنَا فِيهَا فُلَانٌ. فَمَا رَأَيْتُ النَّبِيَّ - ﷺ - أَشَدَّ غَضَباً فِي مَوْعِظَةٍ مِنْهُ يَوْمَئِذٍ، فَقَالَ: أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّ مِنْكُم مُنَفِّرِينَ، فَمَنْ صَلَّى بِالنَّاسِ فَلْيَتَجَوَّزْ فَإِنَّ فِيهِمُ الْكَبِيرَ وَالضَّعِيفَ وَذَا الْحَاجَةِ[1]

1262. Bize Ca'fer b. Avn haber verip (dedi ki), bize İsmail b. Ebû Hâlid, Kays'tan, (O da) Ebû Mes'ûd el-Ensârî'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Bir adam Hz. Peygamber'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) gelip; "ya Rasûlallah! Vallahi ben sabah namazından, falanın onu bize uzun kıldırması sebebiyle geri kalıyorum" demişti de ben, Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) hiçbir vaazda o günkünden daha çok kızdığını görmemiştim. O vakit O şöyle buyurmuştu: "Ey insanlar! Şüphe yok ki içinizde nefret ettirenler var! Bu sebeple, kim cemaate namaz kıldırırsa hafif kıldırsın, (kısa tutsun). Çünkü onların içinde yaşlı, zayıf ve ihtiyaç sahibi kimseler vardır."(108)

١٢٦٣ - أَخْبَرَنَا هَاشِمُ بْنُ الْقَاسِمِ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ أَنَساً يَقُولُ: كَانَ النَّبِيُّ - ﷺ - أَخَفَّ النَّاسِ صَلَاةً فِي تَمَامٍ[1].

1263. Bize Hâşim İbnu'l-Kâsım haber verip (dedi ki), bize Şu'be, Katâde'den, şöyle dediğini rivâyet etti: Enes'i, şöyle derken işittim: "Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), tam kıldırmakla beraber, insanların en hafif namaz kıldıranı idi."(108)

108- Buhari, Ezân, 65 (1/174); Müslim, Salât, 189 (1/342); Nesâ'i, İmâmet, 35 (2/74); Tirmizi, Salât, 175 (1/463); Musned, 3/170, 173, 179.

AÇIKLAMA

İmam, namazın uzunluğunu ve kısalığını cemaatinin durumuna göre ayarlamalı ve cemaati camiden uzaklaştıracak hareketlerden kaçınmalıdır. Bununla beraber namazın bütün âdâb ve erkânına uyması da şarttır.

«٤٧»

باب متى يقوم النّاس اذا أقيمت الصّلاة

47. BÂB
NAMAZA KAMET GETİRİLDİĞİNDE CEMAAT NE ZAMAN KALKAR?

١٢٦٤ - أَخْبَرَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، ثنا هِشَامٌ، قَالَ: كَتَبَ إِلَيَّ يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي قَتَادَةَ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَالَ: إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ، فَلَا تَقُومُوا حَتَّى تَرَوْنِي[1].

1264. Bize Vehb b. Cerîr haber verip (dedi ki), bize Hişâm rivâyet edip dedi ki, bana Yahya b. Ebî Kesîr, Abdullah b. Ebî Katâde'den, (O da) babasından (naklen) yazdı ki, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurmuş: "Namaza çağrıldığı, (ezan okunduğu) zaman beni görmedikçe ayağa kalkmayın."[109]

١٢٦٥ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا هَمَّامٌ، ثنا يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي قَتَادَةَ، أَنَّ أَبَاهُ حَدَّثَهُ، أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - قَالَ: إِذَا أُقِيمَتِ الصَّلَاةُ، فَلَا تَقُومُوا حَتَّى تَرَوْنِي[1].

109- Buhâri, Ezân, 22 (1/156-157); Ebû Dâvûd, Salât, 45 (1/148); Nesâ'i, İmamet, 12 (2/63); Musned, 5/310.

1265. Bize Yezîd b. Harûn haber verip (dedi ki), bize Hemmâm haber verip (dedi ki), bize Yahya b. Ebî Kesîr rivâyet edip (dedi ki), bize Abdullah b. Ebî Katâde rivâyet etti ki, babası ona rivâyet etmiş ki, Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurmuş: *"Namaza kamet getirildiği zaman, beni görmedikçe ayağa kalkmayın.*[110]

AÇIKLAMA

Kamet (ikamet), namazın başlayacağını bildirmek için getirilir. Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), ezanın okunmasından sonra Sünnet namazlarını, caminin bitişiğindeki evlerinde kılar ve müezzinin kamet sesini duyunca namazı kıldırmaya çıkardı. Bu sebeple, kametin getirilmesi esnasında bir iş zuhur ettiğinde cemaatın ayakta çok beklememesi için böyle buyurmuşlardı. Şafiî (Rh.A) ile bazı alimler de, kamet bitmeden cemaatın kalkmamasını müstehab görmüşlerdir. Ahmed b. Hanbel (Rh.A), müezzin "Kad Kameti's-Salâh" dediğinde; Ebû Hanife (Rh.A), müezzin "Hayya Ale's-Salâh" dediğinde cemaatın kalkacağı görüşündedirler.

«٤٨»

باب في اقامة الصّفوف

48. BÂB

SAFLARI DOĞRULTMAK HAKKINDA

١٢٦٦ - حَدَّثَنَا هَاشِمُ بْنُ الْقَاسِمِ، وَسَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: سَوُّوا صُفُوفَكُمْ، فَإِنَّ تَسْوِيَةَ الصُّفُوفِ مِنْ تَمَامِ الصَّلَاةِ[1].

110- Buhari, Ezân, 22 (1/157); Müslim, Mesâcid, 156 (1/422); Ebû Dâvûd, Salât, 46 (1/148); Nesâ'i, Ezân, 42 (2/25); Tirmizi, Salât, 373 (2/395), 415 (2/487); Musned, 5/304, 305, 307, 308.

1266. Bize Hâşim İbnu'l-Kasım ve Sa'îd b. Âmir, Şu'be'den, (O) Katâde'den, (O da) Enes'den (naklen) rivâyet ettiler ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "Saflarınızı düzeltin. Çünkü safları düzeltmek, namazın tamam olması (gereklerindendir)."(111)

AÇIKLAMA

Safları düzeltmekten maksat, aynı hizada durulması, boşlukların doldurulması, birinci safta yer varken ikinci safın yapılmaması demektir. Müslümanların birlik ve düzenlerinin bir tezâhürü de olan safları düzeltme, alimlerin çoğunluğuna (cumhura) göre Sünnettir. Hz. Bilâl'in (RA) cemaatın omuzlarını düzelttiği, safları düz tutmaları için ayaklarına vurduğu, Hulefâ-yı Râşidin'in de bu hususta titizlik gösterdiği nakledilmektedir. Hz. Ömer'in (RA), safları düzeltmesi için birini görevlendirdiği de rivâyet edilir.

«٤٩»

باب فضل من يصل الصّفّ في الصّلاة

49. BÂB

NAMAZDA SAFI BİTİŞTİRENLERİN (DOLDURANLARIN) FAZÎLETİ

١٢٦٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، ثنا شُعْبَةُ، أَخْبَرَنِي طَلْحَةُ بْنُ مُصَرِّفٍ، قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ عَوْسَجَةَ، عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَالَ: سَوُّوا صُفُوفَكُمْ، لَا تَخْتَلِفْ قُلُوبُكُمْ. قَالَ: وَكَانَ يَقُولُ: إِنَّ اللهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى الصَّفِّ الْأَوَّلِ، أَوِ الصُّفُوفِ الْأُوَّلِ(٣).

111- Buhari, Ezân, 74 (1/177); Müslim, Salât, 124 (1/324); Ebû Dâvûd, Salât, 94 (1/179); İbn Mâce, İkâmet, 50 (1/317); Musned, 3/177, 254, 274; Musannaf, 2/44.

1267. Bize Ebu'l-Velîd haber verip (dedi ki), bize Şu'be rivâyet edip (dedi ki), bana Talha b. Musarrif haber verip dedi ki, ben Abdurrahman b. Avsece'yi, el-Berâ' b. Azib'den (naklen anlatırken) işittim ki, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurmuş: " *Saflarınızı düzeltiniz ki kalbleriniz ihtilâfa düşmesin." (Hz. Peygamber) şöyle de buyururdu: "Şüphe yok ki, Allah ve melekleri ilk saftakilere -veya ilk saflardakilere- salât eder, (onları över, şânlarını yüceltirler).*"(112)

«٥٠»

باب في فضل الصّفّ الأول

50. BÂB
İLK SAFIN FAZİLETİ HAKKINDA

١٢٦٨ - أَخْبَرَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، ثنا هِشَامٌ، عَنْ يَحْيَى، عَنْ مُحَمَّدِ ابْنِ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ خَالِدِ بْنِ مَعْدَانَ، عَنْ عِرْبَاضِ بْنِ سَارِيَةَ(١)، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - كَانَ يَسْتَغْفِرُ لِلصَّفِّ الْأَوَّلِ ثَلَاثًا، وَلِلصَّفِّ الثَّانِي مَرَّةً(٢).

1268. Bize Vehb b. Cerîr haber verip (dedi ki), bize Hişâm, Yahya'dan, (O) Muhammed b. İbrahim'den, (O) Halid b. Ma'dân'dan, (O da) İrbâd b. Sâriye'den (naklen) rivâyet etti ki, Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ilk saftakiler için üç, ikinci saftakiler için bir defa (Allah'dan) bağış dilerdi.(113)

١٢٦٩ - أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ، ثنا الْحَسَنُ بْنُ مُوسَى الْأَشْيَبُ، عَنْ شَيْبَانَ، عَنْ يَحْيَى، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ خَالِدِ بْنِ مَعْدَانَ، عَنْ جُبَيْرِ بْنِ نُفَيْرٍ، عَنْ عِرْبَاضِ بْنِ سَارِيَةَ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ -: بِنَحْوِهِ.

112- Ebû Dâvûd, Salât, 94 (1/178); Nesâ'i, imâmet, 25 (2/70); İbn Mâce, İkamet, 51 (1/318); Musned, 4/284, 285, 296; Mustedrek, 1/572; Musannaf, 2/45, 51.

113- İbn Mâce, İkâmet, 51 (1/318); Musned, 4/126- 127; Musannaf, 2/51; Mustedrek, 1/214.

1269. Bize el-Hasan b. Ali haber verip (dedi ki), bize el-Hasan b. Mûsa el-Eşyeb'den, (O) Şeybân'dan, (O) Yahya'dan, (O) Muhammed b. İbrahim'den, (O) Halid b. Ma'dân'dan, (O) Cubeyr b. Nufeyr'den, (O) Irbâd b. Sâriye'den, (O da) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen) onun (yani bir önceki hadisin) benzerini rivâyet etti.[114]

«٥١»

باب من يلي الإمام من الناس

51. BÂB

CEMAATDEN İMAMIN ARKASINDA DURACAK OLANLAR

١٢٧٠ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ عُمَارَةَ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ أَبِي مَعْمَرٍ، عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الْأَنْصَارِيِّ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - يَمْسَحُ مَنَاكِبَنَا فِي الصَّلَاةِ، وَيَقُولُ: لَا تَخْتَلِفُوا فَتَخْتَلِفَ قُلُوبُكُمْ، لِيَلِنِي مِنْكُمْ أُولُو الْأَحْلَامِ وَالنُّهَى، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ[٣]. قَالَ أَبُو مَسْعُودٍ: فَأَنْتُمُ الْيَوْمَ أَشَدُّ اخْتِلَافًا[٤].

1270. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyân, el-A'meş'den, (O) Umâre b. Umeyr'den, (O) Ebû Ma'mer'den, (O da) Ebû Mesûd el-Ensâri'den (naklen) rivâyet etti ki, o şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) namazda omuzlarımıza dokunur ve şöyle buyururdu: "*Düzensiz durmayınız. Sonra kalpleriniz de düzensizliğe düşer. Benim arkamda mutlaka teennili ve aklı başında olanlarınız, sonra (bu yönlerden) onların ardından gelenler, daha sonra da (bu yönlerden) bunların ardından gelenler dursun.*"

Ebû Mes'ûd dedi ki, işte bugün siz çok fazla düzensizsiniz.[115]

114- Nesâ'i, İmâmet, 29 (2/72); Musned, 4/128.

115- Müslim, Salât, 122 (1/323); Ebû Dâvûd, Salât, 96 (1/180); Nesâ'i, İmâmet, 23 (2/68), 26 (2/71); İbn Mâce, İkâmet, 45 (1/312-313); Musned, 4/122; Musannaf, 2/45, 53.

١٢٧١ - أَخْبَرَنَا زَكَرِيَّا بْنُ عَدِيٍّ، ثنا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، عَنْ خَالِدٍ، عَنْ أَبِي مَعْشَرٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَلْقَمَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، هُوَ ابْنُ مَسْعُودٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - لِيَلِنِي مِنْكُمْ أُولُو الْأَحْلَامِ وَالنُّهَى، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، وَلَا تَخْتَلِفُوا فَتَخْتَلِفَ قُلُوبُكُمْ، وَإِيَّاكُمْ وَهَوْشَاتِ الْأَسْوَاقِ[1].

قَالَ: الْهَوْشَاتُ: الْإِجْتِمَاعُ.

1271. Bize Zekeriyyâ b. Adiyy haber verip (dedi ki), bize Yezid b. Zurey', Hâlid'den, (O) Ebû Ma'şer'den, (O) İbrahim'den, (O) Alkame'den, (O da) Abdullah'tan (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*Benim arkamda mutlaka teennili ve aklı başında olanlarınız, sonra (bu yönlerden) onların ardından gelenler, daha sonra da (bu yönlerden) bunların ardından gelenler dursun. Düzensiz de durmayınız. Sonra kalpleriniz de düzensizliğe düşer. Çarşı pazarların karmakarışık (toplantılarına kapılmaktan veya camide onlar gibi düzensiz durmaktan) da sakının.*"(116)

(Dârimi) dedi ki: "Hevşât (= karışıklıklar)", toplanma, toplantı demektir.

AÇIKLAMA

Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) saflar hakkındaki bu emrinin bir hikmetini, Enes b. Malik'in -Allah O'ndan razı olsun- rivâyet ettiği bir haber izah etmektedir. O diyor ki: "Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) arkasında, kendisinden (namazın erkân ve âdâbını) bellemeleri için Muhacirlerle Ensarın durmasından hoşlanırdı."(117) Bu emrin ayrıca, imamın unutma ve ha-

116- Müslim, Salât, 123 (1/323); Ebû Dâvûd, Salât, 96 (1/180-181), Tirmizi, Salât, 168 (1/440-441); Musned, 1/457.

117- Musannaf, 2/53; Tirmizi, Salât, 168 (1/442); İbn Mâce, Salât, 45 (1/313).

talarını ona hatırlatma, bir özür halinde imamın namazdan ayrılması gerektiği zaman onun yerine geçme, fazîlet sahiplerine öncelik tanıma, ikramda bulunma gibi hikmetleri de zikredilmektedir. Cemaatın bu şekilde ilim ve fazilete göre sıralanması Sünnettir. Diğer meclislerde buna uyulması da Sünnettir.

«٥٢»
باب أيّ صفوف النّساء أفضل

52. BÂB
KADIN SAFLARININ HANGİSİ DAHA FAZİLETLİDİR.

١٢٧٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنِ ابْنِ عَجْلاَنَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ - قَالَ: خَيْرُ صُفُوفِ الرِّجَالِ أَوَّلُهَا وَشَرُّهَا آخِرُهَا، وَخَيْرُ صُفُوفِ النِّسَاءِ آخِرُهَا وَشَرُّهَا أَوَّلُهَا[٢].

1272. Bize Ebû Asım, İbn Aclân'dan, (O) babasından, (O) Ebû Hureyre'den, (O da) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen) haber verdi ki, O şöyle buyurdu: "*Erkek saflarının en hayırlısı ilkleri, en şerlisi sonuncularıdır. Kadın saflarının ise en hayırlısı sonuncuları, en şerlisi ilkleridir.*"(118)

AÇIKLAMA

Nevevî'nin (Rh.A) açıklamasına göre bu Hadiste, kadın saflarından, erkeklerle beraber cemaat olan kadınların safları kastedilmiştir. Bu durumda erkeklerin son safı ile kadınların ilk safı

118- Müslim, Salât, 132 (1/326); Ebû Dâvûd, Salât, 98 (1/181); Nesâ'i, İmâmet, 32 (2/73); Tirmizi, Salât, 166 (1/435); İbn Mâce, İkamet, 52 (1/319); Musned, 2/247, 336, 340, 367.

birbirine, diğerlerinden daha yakın olur; birbirlerinin seslerini işitir, hareketlerini görürler. Bu da, bu saftakilerin namazlarının huşû ve sükûnetini bozar ve neticede, sevaplarının azalmasına sebep olur.

«٥٣»

باب أيّ الصّلاة على المنافقين أثقل

53. BÂB

MÜNÂFIKLARA HANGİ NAMAZ DAHA AĞIR GELİR?

١٢٧٣ - أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي بَصِيرٍ، عَنْ أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ، قَالَ: صَلَّى رَسُولُ اللهِ - ﷺ - صَلَاةَ الصُّبْحِ، ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ، فَقَالَ: أَشَاهِدٌ فُلَانٌ؟ قَالُوا: لَا، فَقَالَ: أَشَاهِدٌ فُلَانٌ؟ فَقَالُوا: لَا، لِنَفَرٍ مِنَ الْمُنَافِقِينَ، لَمْ يَشْهَدُوا الصَّلَاةَ. فَقَالَ: إِنَّ هَاتَيْنِ الصَّلَاتَيْنِ أَثْقَلُ الصَّلَاةِ عَلَى الْمُنَافِقِينَ، وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِيهِمَا لَأَتَوْهُمَا وَلَوْ حَبْوًا. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي بَصِيرٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ أُبَيٍّ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ - وَسَمِعْتُهُ مِنْ أُبَيٍّ[1].

1273. Bize Sa'îd b. Amir haber verip (dedi ki), bize Şu'be, Ebû İshâk'tan, (O) Abdullah b. Ebî Basîr'den, (O da) Ubeyy b. Kâ'b'dan (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (bir gün) sabah namazını kıldırmış, sonra da yüzünü bize çevirip, bir grup münafık hakkında şöyle buyurmuştu: *"Falan gelmiş mi?"* "Hayır, (gelmemiş.)" demişlerdi. Bu sefer; *"Falân gelmiş mi?"* buyurmuş, "hayır, (o da gelmemiş.)" demişlerdi. O zaman (Hz. Peygamber) şöyle buyurmuştu: *"Şüphe yok ki, bu iki namaz, münâfıklara en ağır gelen namazlardır. Halbuki onlar, o ikisindeki (fazilet ve sevâbı) bilseler, emekleyerek de olsa, onlara gelirlerdi!"*[119]

119- Ebû Dâvûd, Salât, 48 (1/151-152); Nesâ'i, İmamet, 45 (2/81); Musned, 5/140, 141.

Ebû Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki, "Abdullah b. Ebî Basîr şöyle dedi: (Bu hadisi) bana babam, Ubeyy'den, (O da) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen) rivayet etti. Ben onu (doğrudan) Ubeyy'den de işittim."

١٢٧٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو غَسَّانَ، ثنا زُهَيْرٌ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ ابْنِ أَبِي بَصِيرٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ - مِثْلَ ذَلِكَ[1].

1274. Bize Ebû Ğassân haber verip (dedi ki), bize Züheyr, Ebû İshâk'tan, (O) Abdullah b. Ebî Basîr'den, (O) babasından, (O) Ubeyy b. Kâ'b'dan, (O da) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen) bunun (yani bir önceki hadisin) aynısını rivâyet etti.[120]

١٢٧٥ - أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي عَرُوبَةَ، عَنْ خَالِدِ ابْنِ مَيْمُونٍ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي بَصِيرٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أُبَيِّ ابْنِ كَعْبٍ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ - مِثْلَهُ.

1275. Bize Sa'id b. Amir, Sa'id b. Ebi Arûbe'den, (O) Halid b. Meymûn'dan, (O) Ebû İshak'tan, (O) Abdullah b. Ebî Basîr'den, (O) babasından, (O) Ubeyy b. Kâ'b'dan, (O da) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen) onun (yani 1273. hadisin) aynısını haber verdi.

١٢٧٦ - أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ الرَّبِيعِ، ثنا أَبُو الْأَحْوَصِ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ صَلَاةٍ أَثْقَلَ عَلَى الْمُنَافِقِينَ مِنْ صَلَاةِ الْعِشَاءِ الْآخِرَةِ وَصَلَاةِ الْفَجْرِ، وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِيهِمَا لَأَتَوْهُمَا وَلَوْ حَبْوًا[2].

120- Musned, 5/141.

1276. Bize el-Hasan İbru'r-Rebî' haber verip (dedi ki), bize Ebu'l-Ahvas, el-A'meş'den, (O) Ebû Sâlih'ten, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Vakıa şu ki, münafıklara yatsı namazı ile sabah namazından daha ağır gelen hiçbir namaz yoktur. Halbuki onlar o ikisindeki (fazilti ve sevâbı) bilseler, emekleyerek de olsa, onlara gelirlerdi!"*(121)

AÇIKLAMA

Münâfık, içi-dışı bir olmayan, içten kâfir olduğu halde dıştan müslüman görünen kimsedir. Münafıklar, yerine göre müslüman veya kâfir görünen tutarsız, dengesiz, hasta tiplerdir. Bunların en belirgin vasıflarından biri, namaz hususunda gösterdikleri tembelliktir. Yüce Allah, onların bu yönünü şöyle beyân eder: *"Münâfıklar (akıllarınca) Allah'a oyun etmek isterler. Halbuki o, kendi oyunlarını başlarına geçirendir. Onlar namaza kalkdıkları vakit üşene üşene kalkarlar, insanlara gösteriş yaparlar, Allah'ı pek az anarlar."*(122) *"Onlar namaza üşene üşene gelirler ve istemeye istemeye sadaka verirler."*(123) Bu âyetler de gösteriyor ki, namaz hususunda gösterilen tembellik, asıl olarak münâfıklarda bulunan kötü bir vasıftır. Bu vasıf, müslümanda görüldüğü zaman onda da, bir münafıklık vasfı var demektir. Müslümanın bu durumuna "ameli nifak" denmektedir. Yani böyle bir müslüman, her ne kadar inanç bakımından samimi ise de, söz ve işi birbirini tutmayan, amel bakımından gerçek münâfıkların vasıflarından birini taşıyan hatalı, günâhkâr bir müslümandır. Münâfıklara yatsı ve sabah namazları ise, diğer namazlardan daha ağır gelir. Çünkü yatsı istirahat vakti, sabah tatlı uyku zamanıdır.

121- Buhari, Mevâkit, 20 (1/141, muallak olarak), Ezân, 34 (1/160); Müslim, Mesâcid, 252 (1/451-452); İbn Mâce, Mesâcid, 18 (1/261); Musned, 2/424, 466, 472.

122- Nisâ' sûresi, 142.

123- Tevbe sûresi, 54.

«٥٤»

باب فيمن تخلّف عن الصّلاة

54. BÂB

(CEMAATLE) NAMAZDAN GERİ KALAN KİMSELER HAKKINDA

١٢٧٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنِ ابْنِ عَجْلاَنَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: لَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ آمُرَ فِتْيَانِي، فَيَجْمَعُوا حَطَباً، فَآمُرَ رَجُلاً يُصَلِّي بِالنَّاسِ، ثُمَّ أُخَالِفَ إِلَى أَقْوَامٍ يَتَخَلَّفُونَ عَنْ هَذِهِ الصَّلاَةِ، فَأُحَرِّقَ عَلَيْهِمْ بُيُوتَهُمْ، لَوْ كَانَ عَرْقاً سَمِيناً أَوْ مِغْرَ فَتَيْنِ [حَسَنَتَيْنِ] لَشَهِدُوهُمَا، وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِيهِمَا لَأَتَوْهُمَا وَلَوْ حَبْواً[1].

1277. Bize Ebû Asım, İbn Aclân'dan, (O) babasından, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*Andolsun, içimden öyle geçti ki, gençlerime emredeyim de odun toplasınlar. Bir adama da, cemaate namazı kıldırmasını emredeyim. Sonra ben, şu namazdan geri kalan kimselerin arkasından gidip evlerini üzerlerine yakayım. Etli bir kemik parçası veya iki kepçe (yemek) olsa, bunlara katılırlardı. Halbuki onlar, o (yatsı ve sabah namazlarındaki fazilet ve sevâbı) bilseler, emekleyerek de olsa, onlara gelirlerdi.*"[124]

«٥٥»

باب الرخصة في ترك الجماعة اذا كان مطر في السفر

124- Buhari, Ezân, 29 (1/158); Müslim, Mesâcid, 251 (1/451); Ebû Dâvûd, Salât, 47 (1/150); Nesâ'i, İmâmet, 49 (2/83); Tirmizi, Salât, 162 (1/422-423); İbn Mâce, Mesâcid, 17 (1/259); Muvatta', Cemâat, 3 (1/129); Musned, 2/244, 376, 479. Bkz. 1215. hadis.

55. BÂB
YOLCULUKTA YAĞMUR OLDUĞU ZAMAN CEMAATE GİTMEME HUSUSUNDA MÜSÂADE

١٢٧٨ - أَخْبَرَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّهُ نَزَلَ بِضَجْنَانَ فِي لَيْلَةٍ بَارِدَةٍ، فَأَمَرَ مُنَادِياً فَنَادَى: الصَّلَاةَ فِي الرِّحَالِ، ثُمَّ أَخْبَرَ أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - كَانَ إِذَا كَانَ فِي سَفَرٍ فِي لَيْلَةٍ بَارِدَةٍ، أَوِ الْمَطَرِ أَمَرَ مُنَادِياً فَنَادَى، الصَّلَاةَ فِي الرِّحَالِ[1].

1278. Bize Süleyman b. Harb haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Zeyd, Eyyûb'dan, (O) Nâfi'den, (O da) İbn Ömer'den (naklen) rivâyet etti ki, O, Dacnân'a[125] soğuk bir gecede inmişti de bir müezzine emretmiş, o da (ezanın sonunda); "Namazı, bulunduğunuz yerlerde (kılın!)" diye bağırmıştı. Sonra O, haber vermişti ki, Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) yolculukta soğuk bir gece veya yağmur (olduğunda) bir müezzine emrederdi de, O, (ezanın sonunda) "Namazı, bulunduğunuz yerlerde (kılın!)" diye bağırırdı.[126]

«٥٦»
باب في فضل صلاة الجماعة

56. BÂB
CEMAATLE NAMAZ KILMANIN FAZİLETİ HAKKINDA

125- Dacnân, Mekke yakınında bir dağ veya yerdir.

126- Buhari, Ezân, 18 (1/155), 40 (1/162); Müslim, Musâfirîn, 22-24 (1/484); Ebû Dâvûd, Salât, 214 (1/278-279); Nesâ'i, Ezân, 17 (2/13); İbn Mâce, 35 (1/302); Muvatta, Salât, 10 (1/73); Musned, 2/4, 10, 53.

١٢٧٩ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أَخْبَرَنَا دَاوُدُ بْنُ أَبِي هِنْدٍ، قَالَ: قُلْتُ لِسَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ: رَجُلٌ صَلَّى فِي بَيْتِهِ، ثُمَّ أَدْرَكَ الْإِمَامَ وَهُوَ يُصَلِّي، أَيُصَلِّي مَعَهُ؟ قَالَ: نَعَمْ. قُلْتُ: بِأَيَّتِهِمَا يَحْتَسِبُ؟ قَالَ: بِالَّتِي صَلَّى مَعَ الْإِمَامِ، فَإِنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ، حَدَّثَنَا أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَالَ: صَلَاةُ الرَّجُلِ فِي الْجَمِيعِ تَزِيدُ عَلَى صَلَاتِهِ وَحْدَهُ بِضْعاً وَعِشْرِينَ جُزْءاً[1]..

1279. Bize Yezîd b. Harûn haber verip (dedi ki), bize Dâvûd b. Ebî Hind haber verip dedi ki, Sa'id İbnu'l-Müseyyib'e; "Namazını evinde kılmış olan bir adam, sonra, namaz kıldırıyorken imama kavuşsa onunla beraber (tekrar) namaz kılar mı?" diye sormuştum, O da, "evet, (kılar)" demişti. Ben; "bu iki (namazın) hangisinden (daha çok) sevap umar?" demiştim, O da şöyle cevap vermişti: "İmamla beraber kıldığından. Çünkü Ebû Hureyre bize rivâyet etti ki, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Kişinin cemaatle kıldığı namaz, tek başına kıldığı namazından yirmi küsûr parça daha fazla (sevaplıdır)."*[127]

١٢٨٠ - أَخْبَرَنَا مُسَدَّدٌ، ثنا يَحْيَى، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ، حَدَّثَنِي نَافِعٌ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَالَ: صَلَاةُ الرَّجُلِ فِي جَمَاعَةٍ تَزِيدُ عَلَى صَلَاتِهِ وَحْدَهُ سَبْعاً وَعِشْرِينَ دَرَجَةً[2].

1280. Bize Musedded haber verip (dedi ki), bize Yahya, Ubeydullah'tan rivâyet etti (ki, O şöyle demiş): Bana Nâfi', Abdullah'tan (naklen) rivâyet etti ki, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Kişinin cemaatle kıldığı namaz tek başına*

127- Buhari, Ezân, 31 (1/159); Müslim, Mesâcid, 245-246 (1/449-450); Nesâ'i, İmâmet, 42 (2/80); Tirmizi, Salât, 161 (1/421); İbn Mâce, Mesâcid, 16 (1/258); Muvatta', Cemâat, 2 (1/129); Musned, 2/233, 485, 486.

kıldığı namazından yirmi yedi derece daha fazla (sevaplıdır)."(128)

«٥٧»

باب النّهي عن منع النّساء عن المساجد وكيف يخرجن اذا خرجن

57. BÂB

KADINLARI CAMİLERE (GİTMEKTEN) MENETMENİN YASAKLANMASI VE ONLAR DIŞARI ÇIKTIKLARINDA NASIL ÇIKARLAR?

١٢٨١ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا الْأَوْزَاعِيُّ، حَدَّثَنِي الزُّهْرِيُّ، عَنْ سَالِمٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - : إِذَا اسْتَأْذَنَتْ أَحَدَكُمْ زَوْجَتُهُ إِلَى الْمَسْجِدِ فَلَا يَمْنَعْهَا(١).

1281. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize el-Evzâ'i rivâyet edip (dedi ki), bana ez-Zührî, Sâlim'den, (O da) İbn Ömer'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: *Rasûlullah* (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Birinizden hanımı, camiye (gitmek için) izin istediği zaman onu menetmesin."* (129)

١٢٨٢ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - : لَا تَمْنَعُوا إِمَاءَ اللهِ مَسَاجِدَ اللهِ، وَلْيَخْرُجْنَ إِذَا خَرَجْنَ تَفِلَاتٍ(٢).

128- Buhari, Ezân, 31 (1/159); Müslim, Mesâcid, 249, 250 (1/450-451); Nesâ'i, İmâmet, 42 (2/80); Tirmizi, Salât, 161 (1/420); İbn Mâce, Mesâcid, 16 (1/259); Muvatta', Cemaât, 1 (1/129); Musned, 2/65, 112.

129- Buhari, Ezân, 162, 166 (1/210-211); Müslim, Salât, 134 (1/326); Ebû Dâvûd, Salât, 53 (1/155); Tirmizi, Salât, 400 (2/459); Musned, 2/7, 9; Musannaf, 3/151, Bkz. 448. hadis.

1282. Bize Yezîd b. Hârûn haber verip (dedi ki), bize Muhammed b. Amr, Ebû Seleme'den, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Allah'ın kadın kullarını, Allah'ın camilerinden menetmeyin! Onar da, dışarı çıktıkları zaman koku sürünmemiş olarak çıksınlar."*(130)

١٢٨٣ - أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو، بِإِسْنَادِ هَذَا الْحَدِيثِ، قَالَ: قَالَ سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ: التَّفِلَةُ: الَّتِي لاَ طِيبَ لَهَا.

1283. Bize Sa'id b. Amir, Muhammed b. Amr'dan (naklen) bunun, (yani bir önceki hadisin) senediyle bu (yani bir önceki) hadisi haber verdi.

(Dârimi) dedi ki, "Sa'id b. Amir şöyle dedi: (Hadisin metninde geçen) "tefile" kelimesi, "hiçbir güzel koku (sürünmüş) olmayan kadın" demektir."

«٥٨»

باب اذا حضر العشاء وأقيمت الصّلاة

58. BÂB

AKŞAM YEMEĞİ HAZIR OLDUĞU, NAMAZA DA KAMET GETİRİLDİĞİ ZAMAN (NASIL HAREKET EDİLİR?)

١٢٨٤ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - : إِذَا وُضِعَ الْعَشَاءُ وَحَضَرَتِ الصَّلاَةُ فَابْدَأُوا بِالْعَشَاءِ(٣).

130- Ebû Dâvûd, Salât, 53 (1/155); Musned, 2/438, 475, 528; Musannaf, 3/151; İbn Huzeyme, 3/90.

1284. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyân, Hişâm'dan, (O) babasından, (O da) Hz. Aişe'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Akşam yemeği konduğu, namaz vakti de geldiği zaman önce akşam yemeğini yiyin."*(131)

١٢٨٥ - أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ، ثنا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ وَسُلَيْمَانُ بْنُ كَثِيرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَالَ: إِذَا حَضَرَ الْعَشَاءُ وَأُقِيمَتِ الصَّلَاةُ فَابْدَأُوا بِالْعَشَاءِ(١).

1285. Bize Yahya b. Hassân haber verip (dedi ki), bize Sufyân b. Uyeyne ve Süleyman b. Kesîr, ez-Zührî'den, (O da) Enes b. Malik'ten (naklen) rivâyet etti ki, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Akşam yemeği hazır olduğu, namaza da kamet getirildiği zaman, önce akşam yemeğini yiyin."*(132)

AÇIKLAMA

Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu emri, alimlerin çoğunluğuna göre mendûbluk ifade eder. Yani sözkonusu durumda önce yemeği yemek mendûbtur. Bu emrin hikmeti, namazın huşûlu bir şekilde kılınmasını sağlamaktır. Çünkü böyle bir durumda, bilhassa aç insanın aklı fikri yemekte kalır ve namazını huzûrlu bir şekilde kılamaz. İbn Abbâs'ın (RA) da; "Gönlümüzde bir şey varken namaza kalkmayız" dediği nakledilir. Ebû Hanife'nin (Rh.A) şu sözü de Hadisin bu hikmetine işaret etmektedir: "Bütün yemeğimin namaz olması benim için bütün namazımın yemek olmasından daha makbûldür." Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu emrinin illeti de bu, yani kalbin namaz dışı şeylerle meşguliyetini gi-

131- Buhâri, Ezân, 42 (1/164); Müslim, Mesâcid, 65 (1/392); İbn Mâce, İkamet, 34 (1/301); Musned, 6/40, 51.

132- Buhari, Et'ıme, 58 (6/215); Müslim, Mesâcid, 64 (1/392); Nesâ'i, İmâmet, 51 (2/86); Tirmizi, Salât, 262 (2/184); İbn Mâce, İkamet, 34 (1/301); Musned, 3/100, 110, 161.

dermek olunca, namaz vakti ile yemek çakıştığında buna göre hareket edilir.

«٥٩»

باب كيف يمشي الى الصّلاة

59. BÂB

NAMAZA NASIL GİDİLİR?

١٢٨٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا ابْنُ عُيَيْنَةَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ - قَالَ: إِذَا أَتَيْتُمُ الصَّلَاةَ فَلَا تَأْتُوهَا تَسْعَوْنَ، وَأْتُوهَا تَمْشُونَ، وَعَلَيْكُمْ بِالسَّكِينَةِ، فَمَا أَدْرَكْتُمْ صَلُّوا وَمَا فَاتَكُمْ فَأَتِمُّوا[1].

1286. Bize Ebû Nuaym haber verip (dedi ki), bize İbn Uyeyne, ez-Zührî'den, (O) Sa'id İbnu'l-Müeyyeb'den, (O) Ebû Hureyre'den, (O da) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle buyurdu: "Namaza geldiğinizde, ona, koşarak gelmeyin, (normal) yürüyerek gelin, vakar ve sükûnet içinde olun. Sonra kavuştuğunuzu (imamla) kılın, kaçırdığınız (rekâtları ise, tek başınıza) tamamlayın."(133)

١٢٨٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا شَيْبَانُ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي قَتَادَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: إِذَا أَتَيْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَعَلَيْكُمْ بِالسَّكِينَةِ، فَمَا أَدْرَكْتُمْ فَصَلُّوا، وَمَا سُبِقْتُمْ فَأَتِمُّوا[1].

133- Buhâri, Ezân, 21 (1/156); Müslim, Mesâcid, 151-154 (1/420-421); Ebû Dâvûd, Salât, 55 (1/156); Nesâ'i, İmâmet, 57 (2/88); Tirmizi, Salât, 244 (2/149); İbn Mâce, Mesâcid, 14 (1/255); Muvatta', Salât, 4 (1/68); Musned, 2/237-239, 270, 382.

1287. Bize Ebû Nuaym haber verip (dedi ki), bize Şeybân, Yahya b. Ebî Kesîr'den, (O) Abdullah b. Ebî Katâde'den, (O da) babasından (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Namaza geldiğiniz zaman, vakar ve sükûnet içinde olmalısınız. Sonra, kavuştuğunuzu (imamla) kılınız, geçirdiğiniz (rekâtları ise tek başınıza) tamamlayınız."*(134)

«٦٠»

باب في فضل الخطا إلى المساجد

60. BÂB

CAMİLERE (GİTMEK İÇİN ATILAN) ADIMLARIN FAZİLETİ HAKKINDA

١٢٨٨ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، ثنا التَّيْمِيُّ، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ، عَنْ أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ، قَالَ: كَانَ رَجُلٌ بِالْمَدِينَةِ، لَا أَعْلَمُ بِالْمَدِينَةِ مَنْ يُصَلِّي إِلَى الْقِبْلَةِ أَبْعَدَ مَنْزِلاً مِنَ الْمَسْجِدِ مِنْهُ، وَكَانَ يَشْهَدُ الصَّلَوَاتِ مَعَ رَسُولِ اللهِ - ﷺ - فَقِيلَ لَهُ: لَوِ ابْتَعْتَ حِمَاراً تَرْكَبُهُ فِي الرَّمْضَاءِ وَالظَّلْمَاءِ. قَالَ: وَاللهِ مَا يَسُرُّنِي أَنَّ مَنْزِلِي يَلْزَقُ الْمَسْجِدَ. فَأُخْبِرَ النَّبِيُّ - ﷺ - بِذَلِكَ. فَسَأَلَهُ عَنْ ذَلِكَ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، كَيْمَا يُكْتَبُ أَثَرِي، وَخُطَايَايَ، وَرُجُوعِي إِلَى أَهْلِي، وَإِقْبَالِي، وَإِدْبَارِي، أَوْ كَمَا قَالَ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: أَنْطَاكَ اللهُ ذَلِكَ كُلَّهُ، وَأَعْطَاكَ مَا احْتَسَبْتَ أَجْمَعَ، أَوْ كَمَا قَالَ(١).

1288. Bize Yezîd b. Hârun haber verip (dedi ki), bize et-Teymî, Ebû Osman'dan, (O da) Ubeyy b. Kâ'b'dan (naklen)

134- Buhari, Ezân, 20 (1/156); Müslim, Mesâcid, 155 (1/421); Musned, 5/306.

rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Medine'de bir adam vardı. Medine'de, kıbleye namaz kılanlardan evi camiye ondan daha uzak kimse tanımıyorum. O halde de o, namazları Rasûlullah ile (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) beraber (camide) kılardı. Bu yüzden ona denmişti ki; "Sıcakta ve karanlıkta bineceğin bir eşek satın alsan!" O da şu karşılığı vermişti: "Vallahi, evimin, camiye bitişik olması beni sevindirmez!" Sonra bu, Hz. Peygamber'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) haber verilmişti de, (Hz. Peygamber) ona bunu sormuş, o da şöyle demişti: "Ya Rasûlallah! Yürüyüşümün, adımlarımın, aileme dönüşümün, gelip gidişimin (sevap defterim^) yazılması için (böyle yapıyorum)." -veya o, buna benzer bir söz söylemişti-. O zaman Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle -veya buna benzer bir söz- buyurmuştu: *"Allah sana bunların hepsini versin, sana umduklarının tamamını ihsan etsin!"*(135)

«٦١»

باب في صلاة الرّجل خلف الصّفّ وحده

61. BÂB

KİŞİNİN SAFIN ARKASINDA TEK BAŞINA NAMAZ KILMASI HAKKINDA

١٢٨٩ - أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، ثنا أَبُو زُبَيْدٍ - هُوَ عَبْثَرُ بْنُ الْقَاسِمِ -، عَنْ حُصَيْنٍ، عَنْ هِلَالِ بْنِ يَسَافٍ، قَالَ: أَخَذَ بِيَدِي زِيَادُ بْنُ أَبِي الْجَعْدِ، فَأَقَامَنِي عَلَى شَيْخٍ مِنْ بَنِي أَسَدٍ يُقَالُ لَهُ: وَابِصَةُ بْنُ مَعْبَدٍ، فَقَالَ: حَدِّثْنِي هَذَا - وَالرَّجُلُ يَسْمَعُ - أَنَّهُ رَأَى رَسُولَ اللهِ ﷺ - وَقَدْ صَلَّى خَلْفَهُ رَجُلٌ، وَلَمْ يَتَّصِلْ بِالصُّفُوفِ، فَأَمَرَهُ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - أَنْ يُعِيدَ الصَّلَاةَ(١). قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: كَانَ أَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلٍ يُثْبِتُ حَدِيثَ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ. وَأَنَا أَذْهَبُ إِلَى حَدِيثِ يَزِيدَ بْنِ زِيَادِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ.

135- Müslim, Mesâcid, 278 (1/460-461); Ebû Dâvûd, Salât, 49 (1/152-153); İbn Mâce, Mesâcid, 15 (1/257); Musned, 5/133.

1289. Bize Ahmed b. Abdillah haber verip (dedi ki), bize Ebû Zeyd -ki O, Abser İbnu'l-Kasım'dır-, Husayn'dan, (O da) Hilâl b. Yesâf'dan (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Ziyâd b. Ebî'l-Ca'd elimi tutup beni, Esedoğulların'dan, Vâbısa b. Ma'bed denilen yaşlı birinin karşısına dikti ve şöyle dedi: Bana bu, -(yaşlı) adam da dinliyordu- rivâyet etti ki, kendisi Rasûlullah'ı (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) görmüş, arkasında bir adam saflara bitişmeksizin namaz kılmış da, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ona namazı tekrar kılmasını emretmiş.[136]

Ebu Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki, "Ahmed b. Hanbel, Amr b. Murre'nin rivâyetinin sâbit olduğunu söylüyordu, ben ise Yezîd b. Ziyâd b. Ebi'l-Ca'd'ın rivâyetini kabul ediyorum."

AÇIKLAMA

Bu hadisin, Ahmed b. Hanbel (Rh.A) tarafından tercih edilen Amr b. Murre (Rh.A) rivâyetini Ebû Dâvûd (Rh.A),[137] Tirmizi (Rh.A)[138] ve Ahmed b. Hanbel (Rh.A)[139] kitaplarına almışlardır. Amr'ın senedi "Hilâl b. Yesâf'dan, (O) Amr b. Râşid'den, (O da) Vâbısa'dan" şeklindedir. Tirmizî (Rh.A) bazı alimlerin Amr b. Murre rivayetinin, -diğer bazı alimlerin ise- Dârimi'nin (Rh.A) yukarıya aldığı Husayn rivâyetinin daha sahih olduğunu söylediklerini nakletmekte, kendisinin de Husayn'ın rivâyetini tercih ettiğini belirtmektedir. O, buna sebep olarak, Husayn'ın rivâyetinin mütâbilerinin bulunmasını göstermiştir. Tirmizi'nin (Rh.A) bahsettiği bu hadisin mütâbi'lerinden biri, Dârimi'nin (Rh.A) tercih ettiği Yezîd b. Ziyâd rivâyetidir. Amr b. Murre ile Hilâl'in rivâyetlerinde hocaları Hilâl hadisi; bazan Amr b. Râşid, bazan Ziyâd vasıtasıyla Vâbısa'dan, bazan ise vasıtasız olarak doğrudan Vâbısa'dan nakletmektedir. İşte Dârimi (Rh.A), bu rivâyetlerdeki bu ihtilâftan ("ızdırâb"dan) dolayı Yezîd'in rivâyetini tercih etmiş olmalıdır. Ahmed Muhammed Şâkir ise, tahkîkinde bu senedlerin arasında ızdırâb bulunmadığı, hepsinin sahih olduğu sonucuna varmıştır. Ona göre Hilâl bu hadisi önce Amr

136- Tirmizi, Salât, 170 (1/445); İbn Mâce, İkamet, 54 (1/321); Musned, 4/228.

137- Ebû Dâvûd, Salât, 100 (1/182).

138- Tirmizi, Salât, 170 (1/448).

139- Musned, 4/227-228.

b. Râşid'den duymuş, sonraVâbısa'nın huzurunda Ziyâd'dan duymuş, bu durumda Vâbısa'dan da duymuş sayılacağı için hadisi bazan Amr, bazan Ziyâd vasıtasıyla, bazan da doğrudan Vâbısa'dan rivâyet etmiştir.(140)

١٢٩٠ - أَخْبَرَنَا مُسَدَّدٌ، ثنا عَبْدُ اللهِ بْنُ دَاوُدَ، ثنا يَزِيدُ بْنُ زِيَادٍ، عَنْ عُبَيْدِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ، عَنْ زِيَادِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ، عَنْ وَابِصَةَ بْنِ مَعْبَدٍ، أَنَّ رَجُلاً صَلَّى خَلْفَ الصُّفُوفِ وَحْدَهُ، فَأَمَرَهُ النَّبِيُّ - ﷺ - أَنْ يُعِيدَ(١). قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: أَقُولُ بِهَذَا.

1290. Bize Musedded haber verip (dedi ki), Bize Abdullah b. Dâvûd rivâyet edip (dedi ki), bize Yezîd b. Ziyâd, (amcası) Ubeyd b. Ebi'l-Ca'd'dan, (O) Ziyâd b. Ebi'l-Ca'd'dan, (O da) Vâbısa b. Ma'bed'den (naklen) rivâyet etti ki, bir adam safların arkasında (imama uymakla beraber safa girmeksizin) tek başına namaz kılmıştı da, Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ona, (namazı) tekrar kılmasını emretmişti.(141)

Ebû Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki, "ben bu görüşü kabulleniyorum."

AÇIKLAMA

Bu hadis, safların arkasında tek başına namaz kılanın namazının bâtıl (geçersiz) olduğunu göstermektedir. Ahmed b. Hanbel (Rh.A) ve Dârimi (Rh.A), bu hadisin zâhirine göre görüş beyân etmişlerdir. Ahmed'in (Rh.A) meşhûr olan görüşüne göre ise bir kimse safların arkasında tek başına namaza başlayabilir ama, imam rukû'a gitmeden önce safa girmesi gerekir, aksi halde namazı geçersiz olur. Alimlerin çoğuna göre ise, safların arkasında tek başına namaz kılmak mekrûh ise de, bu şekilde kılınan namaz sahihdir. Bu görüşte olan alimler, Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) mezkûr Hadisteki namazı tekrar kılma emrinin müstehablık ifade ettiğini ve

140- Bkz. Tirmizi, 1/448-450.

141- Musned, 4/228.

şahsın bir daha öyle yapmaması için ona namazı tekrar kılmasını emrettiğini söylemişlerdir. Yani böyle bir kimsenin, namazı tekrar kılması müstehabdır. Son safta yer kalmadığında tek kalan kimsenin ne yapacağı konusunda da farklı görüşler vardır. Malik (Rh.A) ve Şafiî (Rh.A), bu durumda tek kalan şahsın, ön saftan birini yanına çekmeksizin namazı tek başına kılması gerektiğini söylemişlerdir. Ahmed'e (Rh.A) göre ise, ön saftan birini yanına çekmek mekrûhtur. Ebû Hanife (Rh.A) ise; "böyle bir kimse, imam rukû'a varıncaya kadar birinin gelmesini bekler, o zamana kadar kimse gelmezse ön saftan birini yanına çekip namazı onunla beraber kılar" demiştir.

١٢٩١ - أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الْمَجِيدِ، ثنا مَالِكٌ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، أَنَّ جَدَّتَهُ مُلَيْكَةَ دَعَتْ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - لِطَعَامٍ صَنَعَتْهُ، فَأَكَلَ، ثُمَّ قَالَ: قُومُوا، فَلْأُصَلِّ بِكُمْ. قَالَ أَنَسٌ: فَقُمْتُ إِلَى حَصِيرٍ لَنَا قَدِ اسْوَدَّ مِنْ طُولِ مَا لُبِسَ، فَنَضَحْتُهُ بِمَاءٍ، فَقَامَ عَلَيْهِ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - وَصَفَفْتُ أَنَا وَالْيَتِيمُ وَرَاءَهُ، وَالْعَجُوزُ وَرَاءَنَا، فَصَلَّى لَنَا رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ انْصَرَفَ[٢].

1291. Bize Ubeydullah b. Abdilmecid haber verip (dedi ki), bize Malik, İshak b. Abdillah b. Ebî Talha'dan, (O da) Enes b. Malik'ten (naklen) rivâyet etti ki, O'nun nenesi Muleyke (bir gün) Rasûlullah'ı (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), yapmış olduğu bir yemeğe dâvet etmiş. (Rasûlullah da gelip) yemiş, sonra; "Kalkın da size namaz kıldırayım!" buyurmuş. Enes demiş ki, "ben de kalkıp, uzun zaman kullanılmasından dolayı kararmış olan bir hasırımızı (aldım) ve su serpip (temizledim). Sonra Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) onun üzerinde namaza durdu. Benimle yetim çocuk onun arkasında, ihtiyar kadın da bizim arkamızda saf tuttuk ve (Hz. Peygamber) bize iki rekât namaz kıldırdı, sonra da dönüp (gitti)."[142]

142- Buhari, Salât, 20 (1/100-101), Ezân, 161 (1/209); Müslim, Mesâcid, 266 (1/457); Ebû Dâvûd, Salât, 71 (1/166); Nesâ'i, İmâmet, 19 (2/67); Tirmizi, Salât, 173 (1/454-456); Muvatta, Kasru's-Salât, 31 (1/153); Musned, 3/131, 145, 164.

«٦٢»

باب قدر القراءة في الظّهر

62. BÂB

ÖĞLE NAMAZINDA KIRÂAT MİKTARI

١٢٩٢ - أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ حَمَّادٍ، ثنا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ مَنْصُورِ بْنِ زَاذَانَ، عَنِ الْوَلِيدِ أَبِي بِشْرٍ، عَنْ أَبِي الصِّدِّيقِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ، أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - كَانَ يَقُومُ فِي الرَّكْعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ مِنَ الظُّهْرِ قَدْرَ ثَلَاثِينَ آيَةً، وَفِي الْأُخْرَيَيْنِ عَلَى قَدْرِ النِّصْفِ مِنْ ذَلِكَ، وَفِي الْعَصْرِ عَلَى قَدْرِ الْأُخْرَيَيْنِ مِنَ الظُّهْرِ، وَفِي الْأُخْرَيَيْنِ عَلَى قَدْرِ النِّصْفِ مِنْ ذَلِكَ[٣].

1292. Bize Yahya b. Hammâd haber verip (dedi ki), bize Ebû Avâne, Mansûr b. Zâzân'dan, (O) el-Velîd Ebû Bişr'den, (O) Ebu's-Sıddik'tan, (O da) Ebû Sa'id'den (naklen) rivâyet etti ki, Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) öğlenin ilk iki rekâtında otuz âyet (okuyacak) kadar, son ikisinde bunun yarısı kadar; ikindinin (ilk iki rekâtında) ise, öğlenin son iki (rekâtındaki) kadar, son iki (rekâtında) bunun yarısı kadar ayakta duruyordu.(143)

AÇIKLAMA

Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), diğer namazlarda olduğu gibi, öğle namazında okuduğu sûreler veya âyet miktarları hakkında da Sahâbenin farklı rivâyetleri vardır. Bunlardan anlaşılıyor ki, Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), cemaatın durumuna ve zamana göre kırâatı uzun veya kısa tutuyordu. Hatta

143- Müslim, Salât, 157 (1/334); Musned, 3/85.

bizzat Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), uzun okumaya niyet ettiği bazı namazlarda, arkadan bir çocuğun ağlamasını duymasıyla, namaz kılmakta olan annesinin bundan müteessir olacağını düşünerek, okumayı kısa tuttuğunu açıklamışlardır. Binaenaleyh imam, cemaatın durumuna göre, onların içinde zayıf, hasta, ihtiyaç sahibi kimselerin bulunabileceğini düşünerek kırâatının uzunluğunu ayarlamalıdır.

Bu hadis, dört rekâtlı namazların son iki rekâtında da, Fâtiha'dan sonra ek sure okunacağını göstermektedir. Şafiî'nin (Rh.A) son görüşü, bu Hadisin zahirine uygun olarak, dört rekâtlı namazların son iki rekâtları ile üç rekâtlıların üçüncü rekâtında ek sûre okumanın müstehab olduğu şeklindedir. Alimlerin cumhûru ise, konuyla ilgili diğer hadislere dayanarak, dört rekâtlı namazların son iki rekâtlarında ek sûre okunmayacağını söylemişlerdir. İlk iki rekâtlarda Fatiha'dan sonra ek sûre okumak ise, cumhûra göre Sünnet, Hanefilere göre vâcibtir.

Bu hadis, ayrıca, birinci rekâtın, daha fazla veya daha yavaş Kur'an okumak suretiyle, ikinci rekâttan daha fazla uzatılacağını da göstermektedir. Malikiler, Şafiîlerin çoğu ve Hanefilerden Muhammed (Rh.A), bunun bütün namazlarda müstehab olduğunu söylemişlerdir. Ebû Hanife (Rh.A) ile Ebû Yûsuf'a (Rh.A) göre ise bu, sadece sabah namazında müstehabdır. Onlar diğer namazlarda birinci ve ikinci rekâtlardaki kırâat miktarının eşit olmasının müstehab olduğunu, yukarıdaki Hadiste bahsedilen birinci rekatın uzunluğunun ise, bu rekâtte okunan dualardan ileri geldiğini söylemişlerdir. Birinci rekâtı daha uzun tutmanın hikmetine gelince, bu, cemaatın namaza kavuşmasını sağlamak, cemaatın daha dinç ve huşûlu olduğu birinci rekâtta daha fazla Kur'an okumak şeklinde izah edilmiştir.

١٢٩٣ - أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ، ثنا هُشَيْمٌ[1]، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنِ الْوَلِيدِ أَبِي بِشْرٍ، عَنْ أَبِي الصِّدِّيقِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ، بِنَحْوِهِ، وَزَادَ فِيهِ: قَدْرَ قِرَاءَةِ: أَلَمْ تَنْزِيلُ السَّجْدَةِ[1].

1293. Bize Amr b. Avn haber verip (dedi ki), bize Hüşeym, Mansûr'dan, (O) el-Velîd Ebû Bişr'den, (O) Ebu's-Sıddîk'dan, (O da) Ebû 'Sa'id'den (naklen), onun (yani bir önceki hadisin)

benzerini rivâyet etti ve ona; "Elif-Lâm-Mim Tenzîl'i, yani Secde (Sûresini) okuyacak kadar (ayakta dururdu.)" cümlesini ekledi.(144)

١٢٩٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ سِمَاكِ ابْنِ حَرْبٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - كَانَ يَقْرَأُ فِي الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ: بِالسَّمَاءِ وَالطَّارِقِ، وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ(٣).

1294. Bize Ebu'l-Velîd et-Tayâlisî haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, Simâk b. Harb'dan, (O da) Câbir b. Semure'den (naklen) rivâyet etti ki, Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) öğle ve ikindide "Ve's-Semâ'i ve't-Târık" ile "Ve's-Semâ'i Zâti'l-Burûc" (Sûrelerini) okurdu.(145)

AÇIKLAMA

Hz. Peyamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), öğle ve ikindi namazlarında başka sûreler okudukları da nakledilmektedir. Binaenaleyh bunlardan herhangi birini, "Sünnettir" diye devamlı okumak, Hz. Peygamber'in tatbikatına aykırıdır. Sahâbe, kırâatın açıktan olmadığı öğle ve ikindi namazlarında, Hz. Peygamber'in okuduğu Sûreleri, Ebû Katâde'nin bir rivâyetinden(146) anlaşıldığına göre, bazı âyetleri, sesini yükselterek okumasından anlamaktaydı.

«٦٣»

باب كيف العمل بالقراءة في الظهر والعصر

63. BÂB

ÖĞLE VE İKİNDİDE KIRÂAT NASIL YAPILIR?

144- Müslim, Salât, 156 (1/334); Ebû Dâvûd, Salât, 130 (1/213);

145- Ebû Dâvûd, Salât, 131 (1/213); Nesâ'i, İftitâh, 57 (2/129); Tirmizi, Salât, 229 (2/11); Musned, 5/103, 108.

146- Bkz. 1295. ve 1297. hadisler.

١٢٩٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْمُغِيرَةِ، ثنا الْأَوْزَاعِيُّ، عَنْ يَحْيَى، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي قَتَادَةَ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - كَانَ يَقْرَأُ بِأُمِّ الْقُرْآنِ وَسُورَتَيْنِ مَعَهُمَا فِي الرَّكْعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ مِنْ صَلَاةِ الظُّهْرِ وَصَلَاةِ الْعَصْرِ، وَيُسْمِعُنَا الْآيَةَ أَحْيَانًا، وَكَانَ يُطَوِّلُ فِي الرَّكْعَةِ الْأُولَى[1].

1295. Bize Ebu'l-Muğire haber verip (dedi ki), bize el-Evzâ'î, Yahyâ'dan, (O) Abdullah b. Ebî Katâde'den, (O da) babasından (naklen) rivâyet etti ki, Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) öğle namazı ile ikindi namazının ilk iki rekâtlarında Ümmü'l-Kur'an (Fâtiha'yı) ve onlarla beraber iki sûre okur, (okuduğu) bir âyeti bize bazan işittirir ve birinci rekâtta (ayakta durmayı) uzatırdı.(147)

١٢٩٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، عَنْ يَحْيَى، بِإِسْنَادِهِ نَحْوَهُ[1].

1296. Bize Ebû Asım, el-Evzâ'î'den, (O da) Yahya'dan (naklen), senediyle onun (yani bir önceki hadisin) benzerini haber verdi.

١٢٩٧ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا هَمَّامٌ، ثنا يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي قَتَادَةَ، أَنَّ أَبَاهُ حَدَّثَهُ، أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - كَانَ يَقْرَأُ فِي الرَّكْعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ مِنْ صَلَاةِ الظُّهْرِ بِأُمِّ الْكِتَابِ وَسُورَتَيْنِ، وَفِي الْأُخْرَيَيْنِ بِأُمِّ الْكِتَابِ، وَكَانَ يُسْمِعُنَا الْآيَةَ، وَكَانَ يُطِيلُ فِي الرَّكْعَةِ الْأُولَى مَا لَا يُطِيلُ فِي الثَّانِيَةِ، وَهَكَذَا فِي صَلَاةِ الْعَصْرِ، وَهَكَذَا فِي صَلَاةِ الْغَدَاةِ[1].

1297. Bize Yezîd b. Hârûn haber verip (dedi ki), bize

147- Müslim, Salat, 154 (1/333); Ebû Dâvûd, Salât, 129 (1/212); Nesâ'i, İftitâh, 53-57 (2/127-128); İbn Mâce, İkâmet, 8 (1/271); Musned, 5/301, 305; İbn Huzeyme, 1/255; Musannaf, 2/104.

emmâm haber verip (dedi ki), bize Yahya b. Ebî Kesîr rivâyet edip (dedi ki), bize Abdullah b. Ebî Katâde rivâyet etti ki, babası O'na rivâyet etmiş ki, Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) öğle namazının ilk iki rekâtında Ümmü'l-Kitâb (Fâtiha) ile iki sûre, son ikisinde ise (sadece) Ümmü'l-Kitâb'ı okurdu. O, (okuduğu) bir âyeti (bazan) bize işittirirdi. Birinci rekâtta da, (kıyâmı), ikincisinde uzatmadığı kadar uzatırdı. O, ikindi namazında da böyle, sabah namazında da böyle (yapardı).(148)

«٦٤»

باب في قدر القراءة في المغرب

64. BÂB

AKŞAMDAKİ KIRÂAT MİKTARI HAKKINDA

١٢٩٨ - أَخْبَرَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ، أنا يُونُسُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُتْبَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ أُمِّ الْفَضْلِ أَنَّهَا سَمِعَتِ النَّبِيَّ - ﷺ - يَقْرَأُ فِي الْمَغْرِبِ بِالْمُرْسَلَاتِ(١).

1298. Bize Osman b. Ömer haber verip (dedi ki), bize Yûnus, ez-Zührî'den, (O) Ubeydullah b. Abdillah b. Utbe'den, (O) İbn Abbâs'tan, (O da) Ümmü'l-Fadl'dan (naklen) haber verdi ki, O, Hz. Peygamber'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) akşam (namazında) el-Mürselât (Sûresini) okurken işitmişti.(149)

148- Buhari, Ezân, 107 (1/189); Müslim, Salât, 155 (1/333); Ebû Dâvûd, Salât, 129 (1/212); İbn Huzeyme, 1/254.

149- Buhari Ezân, 98 (1/185); Müslim, Salât, 173 (1/338); Ebû Dâvûd, Salât, 132 (1/214); Nesâ'i, İftitâh, 61 (2/130-131); Tirmizi, Salât, 230 (2/112); İbn Mâce, İkâmet, 9 (1/272); Muvatta', Salât, 24 (1/78); Musned, 6/338, 340; Musannaf, 2/108.

١٢٩٩ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، حَدَّثَنَا ابْنُ عُيَيْنَةَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ - ﷺ - يَقْرَأُ فِي الْمَغْرِبِ بِالطُّورِ(٣).

1299. Bize Muhammed b. Yûsûf haber verip (dedi ki), bize İbn Uyeyne, ez-Zührî'den, (O) Muhammed b. Cübeyr b. Mut'ım'den, (O da) babasından (naklen) rivâyet etti ki, O, Hz. Peygamber'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) akşam (namazında) et-Tûr (Sûresini) okurken işitmişti.(150)

«٦٥»

باب قدر القراءة في العشاء

65. BÂB

YATSIDA KIRÂAT MİKTARI

١٣٠٠ - أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، أَنَّ مُعَاذاً كَانَ يُصَلِّي مَعَ رَسُولِ اللهِ - ﷺ - ثُمَّ يَأْتِي قَوْمَهُ فَيُصَلِّي بِهِمْ، فَجَاءَ ذَاتَ لَيْلَةٍ فَصَلَّى الْعَتَمَةَ وَقَرَأَ الْبَقَرَةَ، فَجَاءَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ فَصَلَّى، ثُمَّ ذَهَبَ، فَبَلَغَهُ أَنَّ مُعَاذاً يَنَالُ مِنْهُ، فَشَكَى ذَلِكَ إِلَى رَسُولِ اللهِ - ﷺ -، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - لِمُعَاذٍ: فَاتِناً فَاتِناً فَاتِناً - أو فَتَّاناً فَتَّاناً فَتَّاناً - ثُمَّ أَمَرَهُ بِسُورَتَيْنِ مِنْ وَسَطِ الْمُفَصَّلِ(١) قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: نَأْخُذُ بِهَذَا.

1300. Bize Sa'îd b. Amir, Şu'be'den, (O) Amr b. Dinâr'dan, (O

150- Buhari, Ezân, 99 (1/186); Müslim, Salât, 174 (1/338); Ebû Dâvûd, Salât, 132 (1/214-215); Nesâ'i, İftitâh, 62 (2/131); İbn Mâce, İkamet, 9 (1/272); Muvatta', Salât, 23 (1/78);Musned, 4/80.

da) Câbir b. Abdillah'tan (naklen) haber verdi ki, Muâz, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile beraber namaz kılar, sonra topluluğuna gelir, onlara namaz kıldırırdı. İşte o, bir gece gelip yatsıyı kıldırmaya ve Bakara (Sûresini) okumaya (başlamıştı). Ensâr'dan bir adam da gelip (tek başına) namazı kılıp gitmişti. Sonra ona ulaşmış ki, Muâz (bu yüzden) kendisine kötü söz söylemiş. Bunun üzerine O, bunu Rasûlullah'a (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şikâyet etmişti de Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), Muâz'a, "Fitneci mi (oldun?), fitneci mi (oldun?), fitneci mi (oldun?) -veya, çok fitneci mi (oldun?), çok fitneci mi (oldun?), çok fitneci mi (oldun?)-" buyurmuş, sonra O'na, mufassal (sûrelerin) ortasından iki sûre (okumasını) emretmişti.(151)

Ebû Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki, "biz bu (hadisin delâlet ettiği mânâyı) benimseriz."

AÇIKLAMA

"Fitneci" diye tercüme ettiğimiz "fâtin" kelimesi, nefret ettirici, saptırıcı, azdırıcı, işkenceci gibi mânâlara da gelmektedir.

Bu Hadis; imamın, kıraâtın uzunluğunu cemaatın durumuna göre ayarlaması ve onları bıktıracak, namazdan uzaklaştıracak derecede namazı uzatmaması gerektiğine delâlet etmektedir İmamın bu şekilde hareket etmesi müstehabdır. Bu hadis, farz namaz kılanın nâfile kılana uyabileceğini de göstermektedir. Çünkü Muâz'ın (RA), Hz. Peygamber'le (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) kıldığı namaz farz, daha sonra kabilesi olan Selimeoğulları cemaatine kıldırdığı namaz nâfile idi. Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) de O'nun böyle kıldırmasına bir şey dememişti. Şâfiiler, bu hadisin zâhirine uygun görüş beyân etmişlerdir. Hanbeliler, Malikiler ve Hanefiler ise, farz kılanın nâfile kılana uyamayacağını söylemiş, yukarıdaki hadisi de muhtelif şekillerde izah etmeye çalışmışlardır.

151- Buhari, Ezân, 60 (1/172); Müslim, Salât, 178 (1/339); Ebû Dâvûd, Salât, 68 (1/163), 127 (1/210); Nesâ'i, İmâmet, 41 (2/79); İftitâh, 67, 68 (2/134); İbn Mâce, İkamet, 10 (1/273); Musned, 3/308, 369.

Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Muâz b. Cebel'e -Allah O'ndan razı olsun-, okumasını emrettiği sûreler, bu rivâyette ismen belirtilmemiştir. Hadisin diğer bazı rivâyetlerinde bunların Burûc, Târık, A'lâ, Şems, Leyl, Duha ve Alak Sûreleri olduğu tasrîh edilmektedir ki, bu sûreler mufassal sûrelerin orta kısımlarını teşkil ederler. Mufassal sûreler, Kur'an-ı Kerîm'in son taraflarında yer alan sûrelerdir. Bu sûrelere bu ismin verilmesi, aralarının besmelelerle sıkca ayrılmış olmasındandır. Mufassal sûrelerin hangi sûreden itibaren başladığı konusunda farklı görüşler vardır. Bunlara göre bu sûreler Sâffât, Saff, Câsiye, Kıtâl, Feth, Hucurât, Kâf, Rahman, Tebâreke, İnsan veya Duha Sûrelerinden biriyle başlar. Mufassal sûreler kendi aralarında üç kısma ayrılırlar. 1) Tıvâlu'l-Mufassal: Mufassal sûrelerin ilki kabul edilen sûreden Nebe' (veya Burûc) Sûresine kadar; 2) Evsâtu'l-Mufassal: Tıvâl'ın bitiminden Duha (veya Beyyine) Sûresine kadar; 3) Kısâru'l-Mufassal: Duha (veya Beyyine) Sûresinden Kur'an-ı Kerîm'in sonuna kadar.

Hadiste, namazı tek başına kılıp ayrılan Sahâbi'nin Hazm b. Ebî Ka'b (RA) veya Harâm b. Milhân (RA), yahut Süleym b. Hâris (RA) olduğu söylenmiştir.

«٦٦»

باب قدر القراءة في الفجر

66. BÂB

SABAH'TA KIRÂAT MİKTARI

١٣٠١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ زِيَادِ بْنِ عِلَاقَةَ[1]، قَالَ: سَمِعْتُ عَمِّي[2] يَقُولُ: أَنَّهُ صَلَّى مَعَ النَّبِيِّ - ﷺ - فَسَمِعَهُ يَقْرَأُ فِي إِحْدَى الرَّكْعَتَيْنِ مِنَ الصُّبْحِ، ﴿وَالنَّخْلَ بَاسِقَاتٍ﴾. قَالَ شُعْبَةُ: وَسَأَلْتُهُ مَرَّةً أُخْرَى، قَالَ: سَمِعْتُهُ يَقْرَأُ بِقَافْ[3].

1301. Bize Ebu'l-Velîd haber verip (dedi ki), bize Şu'be, Ziyâd b. Ilâka'dan, şöyle dediğini rivâyet etti: Amcam'ı şöyle

derken işittim: O, Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile beraber namaz kılmıştı daO'nu, sabahın iki rekâtının birinde ,

وَالنخل بَاسِقَاتٍ "(152) (âyetinin bulunduğu sûreyi) okurken işitmişti.

Şu'be dedi ki, O'na (yani Ziyâd'a bunu) başka bir sefer yine sormuştum da O şöyle demişti: "O'nu, Kâf (sûresini) okurken işitmiştim." (153)

١٣٠٢ - أَخْبَرَنَا قَبِيصَةُ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ زِيَادِ بن عِلَاقَةَ، عَنْ قُطْبَةَ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ - ﷺ - يَقْرَأُ فِي الْفَجْرِ فِي الرَّكْعَةِ الْأُولَى: ﴿وَالنَّخْلَ باسِقَاتٍ لَهَا طَلْعٌ نَضِيدٌ﴾(١).

1302. Bize Kabisa haber verip (dedi ki), bize Sufyân, Ziyâd b. Ilâka'dan, (O da amcası) Kutbe b. Mâlik'ten (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Hz. Peygamber'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sabah (namazında) birinci rekâtta وَالنَّخْلَ باسِقَاتٍ لَهَا طَلْعٌ نَضِيدٌ

"(154) (âyetinin bulunduğu sûreyi) okurken işitmiştim.(155)

١٣٠٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا الْمَسْعُودِيُّ، عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ سَرِيعٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ حُرَيْثٍ، أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - يَقْرَأُ فِي صَلَاةِ الصُّبْحِ: ﴿إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ﴾، فَلَمَّا انْتَهَى إِلَى هٰذِهِ الآيَةِ: ﴿واللَّيْلِ إِذَا عَسْعَسَ﴾ جَعَلْتُ أَقُولُ فِي نَفْسِي: مَا اللَّيْلُ إِذا عَسْعَسَ(٢).

1303. Bize Ebû Nuaym haber verip (dedi ki), bize el-Mes'ûdî, el-Velîd b. Serî'den, (O da) Amr b. Hureys'den (nak-

152- Kâf sûresi, 10.

153- Müslim, Salât, 167 (1/337); Nesâ'i, İftitâh, 40 (2/121).

154- Kâf sûresi, 10.

155- Müslim, Salât, 165, 166 (1/336, 337); Tirmizi, Salât, 228 (2/108-109); İbn Mâce, İkamet, 5 (1/268); Musned, 4/322; Musannaf, 2/115; İbn Ebî Şeybe, 1/353.

len) rivâyet etti ki, O, Rasûlullah'ı (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sabah namazında إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ (sûresini) okurken işitmişti.

(Amr dedi ki, Hz. Peygamber); وَاللَّيْلِ إِذَا عَسْعَسَ (156) (âyetine)

vardığı zaman kendi kendime, وَاللَّيْلِ إِذَا عَسْعَسَ ne demektir, demeye başlamıştım.(157)

١٣٠٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا مِسْعَرٌ، عَنِ الْوَلِيدِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ حُرَيْثٍ بِنَحْوِهِ(٢).

1304. Bize Ebû Nuaym haber verip (dedi ki), bize Mis'ar, el-Velîd'den, (O da) Amr b. Hureys'ten (naklen) onun, (yani bir önceki hadisin) benzerini rivâyet etti.

١٣٠٥ - أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، ثنا عَوْفٌ، عن سَيَّارِ بْنِ سَلَامَةَ، قَالَ: دَخَلْتُ مَعَ أَبِي عَلَى أَبِي بَرْزَةَ الْأَسْلَمِيِّ - وَهُوَ عَلَى عُلْوِيَّةٍ مِنْ قَصَبٍ - فَسَأَلَهُ أَبِي عَنْ وَقْتِ صَلَاةِ رَسُولِ اللهِ - ﷺ - فَقَالَ: كَانَ يُصَلِّي الْهَجِيرَ - الَّتِي تَدْعُونَ الظُّهْرَ - إِذَا دَحَضَتِ الشَّمْسُ، وَكَانَ يُصَلِّي الْعَصْرَ ثُمَّ يَنْطَلِقُ أَحَدُنَا إِلَى أَهْلِهِ فِي أَقْصَى الْمَدِينَةِ وَالشَّمْسُ حَيَّةٌ، قَالَ: وَنَسِيتُ مَا ذَكَرَ فِي الْمَغْرِبِ، وَكَانَ يَسْتَحِبُّ أَنْ يُؤَخِّرَ مِنْ صَلَاةِ الْعِشَاءِ - الَّتِي تَدْعُونَ الْعَتَمَةَ -، وَكَانَ يَنْصَرِفُ مِنْ صَلَاةِ الصُّبْحِ وَالرَّجُلُ يَعْرِفُ جَلِيسَهُ، وَكَانَ يَقْرَأُ فِيهَا مِنَ السِّتِّينَ إِلَى الْمِائَةِ(٣).

1305. Bize Sa'îd b. Amir haber verip (dedi ki), bize Avf,

156- Tekvîr sûresi, 17. Bu âyetin bir meâli şöyledir: Karanlığa yöneldiği zaman geceye yemin ederim.

157- Müslim, Salât, 164 (1/336); Ebû Dâvûd, Salât, 135 (1/216); Nesâ'i, İftitâh, 41 (2/121); İbn Mâce, İkamet, 5 (1/268); Musned, 4/306, 307; Musannaf, 2/116; İbn Ebî Şeybe, 1/353.

Seyyâr b. Selâme'den, şöyle dediğini rivâyet etti: Babamla birlikte Ebû Berze el-Eslemî'nin huzuruna girmiştik. O, kamıştan yapılmış yüksek (bir oturağın) üzerinde idi. Babam O'na, Rasûlullah'ın (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) namazlarının vakitlerini sormuştu, O da şöyle demişti: "O, öğle dediğiniz el-Hecîr (namazını), güneş tam tepeden batıya döndüğü zaman kıldırırdı. İkindiyi ise, kıldırırdı da, sonra birimiz, Medine'nin en uzak yerinde bulunan ailesine, güneş hâlâ diri, (ışınları etkileyici) iken gidebilirdi." -(Seyyâr) dedi ki, akşam hakkında anlattığı şeyi unuttum-. (Hz. Peygamber), yatsı dediğiniz el-Işâ' namazını ise biraz geciktirmeyi tercih ederdi. O, sabah namazını, adam, yanında oturan (bir tanıdığını, yüzünden) tanıyacak (kadar ortalık ağarmış) iken bitirirdi ve onda, altmış (âyetten) yüz (âyete) kadar Kur'an okurdu[158]

«٦٧»

باب كراهية رفع البصر الى السماء في الصلاة

67. BÂB

NAMAZDA GÖZÜ GÖĞE DİKMENİN MEKRÛHLUĞU

١٣٠٦ - أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ خَلِيلٍ، ثنا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ، أنا الْأَعْمَشُ، عَنِ الْمُسَيَّبِ بْنِ رَافِعٍ، عَنْ تَمِيمِ بْنِ طَرَفَةَ، عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ، قَالَ: دَخَلَ النَّبِيُّ - ﷺ - الْمَسْجِدَ وَقَدْ رَفَعُوا أَبْصَارَهُمْ فِي الصَّلَاةِ إِلَى السَّمَاءِ، فَقَالَ: لَتَنْتَهُنَّ، أَوْ لَا تَرْجِعُ إِلَيْكُمْ أَبْصَارُكُمْ[1].

1306. Bize İsmâil b. Halil haber verip (dedi ki), bize Ali b. Müshir rivâyet edip (dedi ki), bize el-A'meş, el-Museyyeb b. Râfi'den, (O) Temîm b. Tarafe'den, (O da) Câbir b. Semure'den

158- Buhari, Mevâkit, 39 (1/148), Ezân, 104 (1/187); Müslim, Mesâcid, 235 (1/447); Nesâ'i, Mevâkit, 16 (1/210), 20 (1/212-213); Ebû Dâvûd, Salât, 3 (1/109-110); İbn Mâce, Salât, 3 (1/221), İkamet, 5 (1/268); Musned, 4/420, 423.

(naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) **(bir gün, Sahâbe-i Kirâm) gözlerini namazda göğe dikmişler iken Mescid'e girmişti de (onları o şekilde görünce) şöyle buyurmuştu:** "*Ya (bundan) vazgeçersiniz, yahut gözleriniz size bir daha dönmez, (kör olursunuz).*"(159)

١٣٠٧ - أَخْبَرَنَا عُثْمَانُ بْنُ مُحَمَّدٍ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ بِشْرٍ، عَنْ سَعِيدٍ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ - أَنَّهُ قَالَ: مَا بَالُ أَقْوَامٍ يَرْفَعُونَ أَبْصَارَهُمْ إِلَى السَّمَاءِ فِي صَلَاتِهِمْ، فَاشْتَدَّ قَوْلُهُ فِي ذَلِكَ، حَتَّى قَالَ: لَتَنْتَهُنَّ عَنْ ذَلِكَ أَوْ لَيَخْطِفَنَّ اللهُ أَبْصَارَكُمْ(٢).

1307. Bize Osman b. Muhammed haber verip (dedi ki), bize Muhammed b. Bişr, Sa'id'den, (O) Katâde'den, (O) Enes'ten, (O da) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle buyurmuştu: "Bazı kimselere ne oluyor da namazlarında gözlerini göğe dikiyorlar!" (Enes dedi ki, Hz. Peygamber) bu hususta ki sözünü o kadar şiddetlendirmişti ki, sonunda şöyle buyurmuştu: "*Ya bundan vazgeçersiniz, yahut Allah gözlerinizi çekip alır (da kör olursunuz).*(160)

AÇIKLAMA

Hz. Peyamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu Hadislerinde, namaz kılarlarken gözlerini göğe dikenlere çok büyük bir tehdit vardır. Bu sebeple bazı alimler, namazda gözleri göğe dikmenin haram olduğunu, bunun namazı bozacağını söylemişlerdir. Alimlerin cumhûru ise bunun mekrûh olduğu görüşündedir. Namazda gözleri göğe dikmenin menedilmesindeki hikmet, bu halin namazın huşû ve

159- Müslim, Salât, 117 (1/321); Ebû Dâvûd, 167 (1/240); İbn Mâce, İkamet, 68 (1/332); Musned, 5/93, 101, 108.

160- Buhari, Ezân, 92 (1/182-183); Ebû Dâvûd, Salât, 167 (1/240); Nesâ'i, Sehv, 9 (3/7); İbn Mâce, İkamet, 68 (1/332); Musned, 3/109, 112, 115.

huzurunu bozmasıdır. Namaz kılanın ise huşûlu yani kalbi Allah korkusuyla dolu, bütün ilgisini namaza hasretmiş, saygı ve tevazu içinde olması gerekir. Nitekim Kur'an-ı Kerîm'de; "Namazlarında huşû'lu olan mü'minlerin kurtuluşa ereceği"[161] beyân edilmiştir. Rivâyete göre Sahâbe-i Kirâm mezkûr âyetin inişinden sonra artık namazlarında gözlerini önlerine eğip secde yerinden ayırmamışlar.

Yukarıdaki Hadiste Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) güzel bir âdetini de görmekteyiz. Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), mezkûr olayda olduğu gibi, bir kimsede veya bazı kimselerde gördüğü bir hatayı onların yüzlerine doğrudan vurmaz, "bazıları şöyle yapıyor..." gibi ifadelerle isim vermeksizin dolaylı bir şekilde uyarıda bulunurdu. Böylece hem onları mahcûb düşürmemiş, hem de daha etkili ve genel bir şekilde bir hatanın düzeltilmesini sağlamış olurdu.

«٦٨»

باب العمل في الركوع

68. BÂB

RUKÛ'DAKİ HAREKET (ŞEKLİ)

١٣٠٨ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا إِسْرَائِيلُ، ثنا أَبُو يَعْفُورَ الْعَبْدِيُّ[1]، حَدَّثَنِي مُصْعَبُ بْنُ سَعْدٍ، قَالَ: كَانَ بَنُو عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ إِذَا رَكَعُوا جَعَلُوا أَيْدِيَهُمْ بَيْنَ أَفْخَاذِهِمْ، فَصَلَّيْتُ إِلَى جَنْبِ سَعْدٍ فَصَنَعْتُهُ، فَضَرَبَ يَدَيَّ، فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ: يَا بُنَيَّ اضْرِبْ بِيَدَيْكَ رُكْبَتَيْكَ، ثُمَّ فَعَلْتُهُ مَرَّةً أُخْرَى بَعْدَ ذٰلِكَ بِيَوْمٍ، فَصَلَّيْتُ إِلَى جَنْبِهِ، فَضَرَبَ يَدَيَّ، فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ: كُنَّا نَفْعَلُ هَذَا، وَأُمِرْنَا أَنْ نَضْرِبَ بِالْأَكُفِّ عَلَى الرُّكَبِ[1].

1308. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize

161- Mü'minûn sûresi, 1-2.

İsrâ'il rivâyet edip (dedi ki), bize Ebû Ya'fûr el-Abdî rivâyet edip (dedi ki), bana Mus'ab b. Sa'd rivâyet edip dedi ki, Abdullah b. Mes'ûd'un oğulları rukû'a gittiklerinde ellerini uyluklarının arasına korlardı. Ben de (babam) Sa'd'ın yanında namaz kılıp böyle yaptım da O, ellerime vurdu. Sonra (namazdan) çıkınca da şöyle dedi: "Yavrum, ellerinle dizlerini tut!" Bundan bir gün sonra onu bir defa daha yaptım. Onun yanında namaz kılmıştım. O, yine ellerime vurdu. (Namazdan) çıkınca da şöyle dedi: "Bunu (önceleri) yapardık. (Sonra) bize, avuçlarımızla dizlerimizi tutmamız emredilmişti."(162)

١٣٠٩ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، عَنْ إِسْرَائِيلَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ مُصْعَبٍ بِإِسْنَادِهِ نَحْوَهُ[٢].

1309. Bize Muhammed b. Yûsuf, İsrâil'den, (O) Ebû İshâk'tan, (O da) Mus'ab'dan (naklen) senediyle onun, (yani bir önceki hadisin) benzerini rivâyet etti.

١٣١٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، ثنا هَمَّامٌ، ثنا عَطَاءُ بْنُ السَّائِبِ، عَنْ سَالِمٍ الْبَرَّادِ، - قَالَ: وَكَانَ عِنْدِي أَوْثَقَ مِنْ نَفْسِي -، قَالَ: قَالَ لَنَا أَبُو مَسْعُودٍ الْأَنْصَارِيُّ: أَلَا أُصَلِّي بِكُمْ صَلَاةَ رَسُولِ اللهِ - ﷺ -؟ قَالَ: فَكَبَّرَ وَرَكَعَ، وَوَضَعَ يَدَيْهِ عَلَى رُكْبَتَيْهِ، وَفَرَّجَ بَيْنَ أَصَابِعِهِ، حَتَّى اسْتَقَرَّ كُلُّ شَيْءٍ مِنْهُ[٣].

1310. Bize Ebû'l-Velîd haber verip (dedi ki), bize Hemmâm rivâyet edip (dedi ki), bize Atâ' İbnu's-Sâ'ib, Sâlim el-Berrâd'dan -(Atâ') dedi ki, O, nazarımda benim kendimden daha güvenilir biri idi-, şöyle dediğini rivâyet etti: Ebû Mes'ûd

162- Buhari, Ezân, 118 (1/192); Müslim, Mesacid, 29-31 (1/380); Ebû Dâvûd, Salât, 150 (1/229); Nesâ'i, Tatbîk, 2 (2/144); Tirmizi, Salât, 192 (2/44); İbn Mâce, İkamet, 17 (1/283); Musned, 1/181, 182.

el-Ensârî (bir gün) bize şöyle dedi: "Size, Rasûlullah'ın (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) kıldırdığı namaz gibi namaz kıldırayım mı?" (Sâlim) dedi ki, bunun üzerine O, tekbir getirdi, rukû'a gitti ve ellerini dizlerinin üzerine koydu, parmaklarının arasını açtı, öyle ki (vücûdunun) her şeyi (yerine) yerleşti, (karar ve sükûnet buldu).[163]

«٦٩»

باب ما يقال في الركوع

69. BÂB

RÜKÛ'DA DENİLECEK ŞEYLER

١٣١١ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يَزِيدَ الْمُقْرِىءُ، ثنا مُوسَى بْنُ أَيُّوبَ، حَدَّثَنِي عَمِّي إِيَاسُ بْنُ عَامِرٍ، قَالَ: سَمِعْتُ عُقْبَةَ بْنَ عَامِرٍ، يَقُولُ: لَمَّا نَزَلَتْ: ﴿فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ﴾[1] قَالَ لَنَا رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: اجْعَلُوهَا فِي رُكُوعِكُمْ. فَلَمَّا نَزَلَتْ: ﴿سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الأَعْلَى﴾[2] قَالَ: اجْعَلُوهَا فِي سُجُودِكُمْ[3].

1311. Bize Abdullah b. Yezîd el-Mukrî haber verip (dedi ki), bize Mûsa b. Eyyûb rivâyet edip (dedi ki), bana amcam İyâs b. Âmir rivâyet edip dedi ki, Ukbe b. Amir'i, şöyle derken işittim.

فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ

"O halde büyük Rabbinin adıyla tesbih et"[164] âyeti indiği zaman, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bize; "Bunu rükûlarınıza koyun, (yani rükûda Sübhane Rabbiye'l-Azîm deyin)" buyurmuştu.

163- Ebû Dâvûd, Salât, 148 (1/228); Nesâ'i, Tatbîk, 4, 6 (2/145); Musned, 4/119, 120; 5/274.

164- Vâkıa sûresi, 74, 96.

Sonra " سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الأَعْلَى Yüce Rabb'inin adını tesbit et"[165] âyeti inince de, "Bunu secdelerinize koyun, (yani secdede Sübhane Rabbiye'l-A'lâ deyin) buyurmuştu.[166]

١٣١٢ - أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ سُلَيْمَانَ، عَنِ الْمُسْتَوْرِدِ، عَنْ صِلَةَ بْنِ زُفَرَ، عَنْ حُذَيْفَةَ، أَنَّهُ صَلَّى مَعَ النَّبِيِّ - ﷺ - ذَاتَ لَيْلَةٍ، وَكَانَ يَقُولُ فِي رُكُوعِهِ: سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ، وَفِي سُجُودِهِ: سُبْحَانَ رَبِّيَ الأَعْلَى، وَمَا يَأْتِي عَلَى آيَةِ رَحْمَةٍ إِلاَّ وَقَفَ عِنْدَهَا فَسَأَلَ، وَمَا يَأْتِي عَلَى آيَةِ عَذَابٍ إِلاَّ تَعَوَّذَ[1].

1312. Bize Sa'id b. Amir, Şu'be'den, (O) Süleyman'dan, (O) el-Mustevrid'den, (O) Sıla b. Züfer'den, (O da) Huzeyfe'den (naklen) haber verdi ki, O, bir gece Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile birlikte namaz kılmıştı. (Hz. Peygamber) rükûunda "Sübhane Rabbiye'l-Azîm: Büyük Rabbimi tesbih ederim", secdelerinde "Sübhane Rabbiye'l-A'lâ: Yüce Rabbimi tesbih ederim." dermiş. O, hiçbir rahmet âyetine gelmezmiş ki, onda durup, (onu Yüce Allah'tan) istemiş olmasın. Hiçbir azâb âyetine de gelmezmiş ki, (ondan Allah'a) sığınmış olmasın.[167]

AÇIKLAMA

Bu hadiste, namazda okunan âyetlerde istenilecek bir şey olduğunda, o esnada onu Allah'tan (Celle Celaluhu) istemenin, sığınılacak bir şey olduğunda ise ondan Allah'a (Celle Celaluhu) sı-

165- A'lâ sûresi, 1.

166- Ebû Dâvûd, Salât, 151 (1/230); İbn Mâce, İkâmet, 20 (1/287); Musned, 4/155.

167- Müslim, Musâfirîn, 203 (1/536); Ebû Dâvûd, Salât, 151 (1/230); Tirmizi, Salât, 194 (2/48); İbn Mâce, İkamet, 20 (1/287); Musned, 5/382.

ğınmanın meşrû olduğuna bir işaret vardır. Şafiîler bunun her türlü namazda, Hanefiler sadece nâfile namazlarda yapılabileceğini sölemişlerdir. Malikilere göre de, farz namazlarda bunu yapmak mekrûhtur. Onlara göre farz namazlarda, imam değil de, cemaat busöylenenleri yapabilir, yani kıraatte Hz. Peygamber'in zikri geçince cemaat salâtü selâm okuyabilir, iyi şeyler geçince bunları Allah'tan (Celle Celaluhu) isteyebilir, kötü şeyler geçince de bunlardan Allah'a (Celle Celaluhu) sığınabilir.

«٧٠»

باب التّجافي في الرّكوع

70. BÂB

RÜKÛ'DA (KOLLARIN YANLARDAN) AYRILMASI

١٣١٣ - أَخْبَرَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، ثنا أَبُو عَامِرٍ الْعَقَدِيُّ، ثنا فُلَيْحُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ عَبَّاسِ بْنِ سَهْلٍ، قَالَ: اجْتَمَعَ مُحَمَّدُ بْنُ مَسْلَمَةَ، وَأَبُو أُسَيْدٍ، وَأَبُو حُمَيْدٍ، وَسَهْلُ بْنُ سَعْدٍ، فَذَكَرُوا صَلَاةَ رَسُولِ اللهِ - ﷺ -، قَالَ أَبُو حُمَيْدٍ: أَنَا أَعْلَمُكُمْ بِصَلَاةِ رَسُولِ اللهِ - ﷺ -، إِنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَامَ فَكَبَّرَ وَرَفَعَ يَدَيْهِ، ثُمَّ رَفَعَ يَدَيْهِ حِينَ كَبَّرَ لِلرُّكُوعِ، ثُمَّ رَكَعَ وَوَضَعَ يَدَيْهِ عَلَى رُكْبَتَيْهِ كَأَنَّهُ قَابِضٌ عَلَيْهِمَا، وَوَتَرَ يَدَيْهِ، فَنَحَّاهُمَا عَنْ جَنْبَيْهِ، وَلَمْ يُصَوِّبْ رَأْسَهُ وَلَمْ يُقْنِعْهُ.

1313. Bize İshak b. İbrahim haber verip (dedi ki), bize Ebû Amir el-Akadî rivâyet edip (dedi ki), bize Fuleyh b. Süleyman, Abbâs b. Sehl'den, şöyle dediğini rivâyet etti: Muhammed b. Mesleme, Ebû Useyd, Ebû Humeyd ve Sehl b. Sa'd (bir gün) toplanmış ve Rasûlullah'ın (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) namazını konuşmuşlardı. Ebû Humeyd şöyle demişti: Ben, Rasûlullah'ın (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) namazını sizin en iyi bileninizim. Gerçekten Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (bir gün) kalktı,

tekbir getirdi ve ellerini kaldırdı. Sonra, rukû' için tekbir getirdiğinde ellerini (yine) kaldırdı. Sonra rukû'a gitti ve ellerini dizlerinin üzerine koydu. Sanki O, onları avuçlamıştı. Ellerini yay kirişi gibi gerdi ve onları yan taraflarından ayırdı. O, (rukû'da) başını ne aşağı eğmiş, ne yukarı kaldırmıştı.(168)

«٧١»

باب القول بعد رفع الرأس من الركوع

71. BÂB

BAŞI RUKÛ'DAN KALDIRDIKTAN SONRA SÖYLENECEK SÖZ

١٣١٤ - أَخْبَرَنَا خَالِدُ بْنُ مَخْلَدٍ، ثنا مَالِكٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ - ﷺ - إِذَا افْتَتَحَ الصَّلَاةَ رَفَعَ يَدَيْهِ حَذْوَ مَنْكِبَيْهِ، فَإِذَا رَكَعَ فَعَلَ مِثْلَ ذٰلِكَ، وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ فَعَلَ مِثْلَ ذٰلِكَ، وَقَالَ: سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، اَللّٰهُمَّ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ، وَلَا يَفْعَلُ ذٰلِكَ فِي السُّجُودِ(٢).

1314. Bize Hâlid b. Mahled haber verip (dedi ki), bize Malik, İbn Şihâb'dan, (O) Sâlim'den, (O da) babasından (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) namaza başladığı zaman ellerini omuzlarının hizasına kaldırırdı. Rukû'a gittiğinde de bunun aynısını yapardı. Başını rukûdan kaldırdığı zaman da, bunun aynısını yapar ve "Semia'llahu Limen Hamıdeh, Allahumme Rabbena ve Leke'l-Hamd" derdi. O, bunu secdelerde yapmazdı.

168- Ebû Dâvûd, Salât, 117 (1/194-196); Tirmizi, Salât, 193 (2/45-46), 219 (2/87). Bkz. 1356. **Hadis.**

١٣١٥ - أَخْبَرَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ، أنا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَالِمٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ - مِثْلَهُ، إِلاَّ أَنَّهُ قَالَ: رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ[1].

1315. Bize Osman b. Ömer haber verip (dedi ki), bize Malik b. Enes, ez-Zühri'den, (O) Sâlim'den, (O) İbn Ömer'den, (O da) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen) onun, (yani bir önceki hadisin) aynısını haber verdi. Şu kadar var ki, O (yani Osman b. Ömer, rivâyetinde Hz. Peygamber'in) 'Rabbenâ Ve Leke'l-Hamd" (dediğini) söyledi.(169)

١٣١٦ - أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الْمَجِيدِ، ثنا مَالِكٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ أَنَسٍ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ - أَنَّهُ قَالَ: وَإِذَا قَالَ الْإِمَامُ: سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، فَقُولُوا: رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ[1].

1316. Bize Ubeydullah b. Abdilmecid haber verip (dedi ki), bize Malik, İbn Şihâb'dan, (O) Enes'ten, (O da) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle buyurdu: "*İmam "Semia'llahu Limen Hamideh" dediğinde ise, siz "Rabbenâ Ve Leke'l-Hamd" deyin.*"(170)

١٣١٧ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: إِنَّمَا جُعِلَ الْإِمَامُ لِيُؤْتَمَّ بِهِ، فَإِذَا كَبَّرَ فَكَبِّرُوا، وَإِذَا رَكَعَ فَارْكَعُوا، وَإِذَا سَجَدَ فَاسْجُدُوا، وَإِذَا قَالَ: سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، فَقُولُوا: اَللَّهُمَّ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ، وَإِذَا صَلَّى قَائِماً فَصَلُّوا قِيَاماً، وَإِذَا صَلَّى جَالِساً فَصَلُّوا جُلُوساً أَجْمَعُونَ[2].

169- Buhari, Ezân, 83 (1/179); Müslim, Salât, 21-23 (1/292); Ebû Dâvûd, Salât, 116 (1/191-192); Nesâ'i, Tatbîk, 22 (2/153); Muvatta', Salât, 16 (1/75); Musned, 2/8, 18.

170- Bkz. 1259. hadis.

1317. Bize Yezîd b. Hârûn haber verip (dedi ki), bize Muhammed b. Amr, Ebû Seleme'den, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"İmam ancak kendisine uyulması için imam yapılmıştır. Binaenaleyh o tekbir getirdiği zaman tekbir getirin, rukû'a gittiği zaman rukû'a gidin, secdeye gittiği zaman secdeye gidin. "Semia'llahu Limen Hamideh" dediği zaman ise, siz "Allahumme Rabbenâ Leke'l-Hamd" deyin. O, ayakta namaz kıldığı zaman, siz de ayakta namaz kılın, o, oturarak namaz kıldığı zaman, sizin tümünüz de oturarak namaz kılın.*(171)

١٣١٨ - أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي عَرُوبَةَ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ يُونُسَ بْنِ جُبَيرٍ، عَنْ حِطَّانَ بْنِ عَبْدِ اللهِ الرَّقَاشِيِّ، عَنْ أَبِي مُوسَى، أَنَّهُ قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - خَطَبَنَا فَعَلَّمَنَا صَلَاتَنَا وَسَنَّ لَنَا سُنَّتَنَا، قَالَ: أَحْسِبُهُ قَالَ: إِذَا أُقِيمَتِ الصَّلَاةُ فَلْيَؤُمَّكُمْ أَحَدُكُمْ، فَإِذَا كَبَّرَ فَكَبِّرُوا، وَإِذَا قَالَ: ﴿غَيرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ﴾، فَقُولُوا: آمِينَ، يُجِبْكُمُ اللهُ، وَإِذَا كَبَّرَ وَرَكَعَ فَكَبِّرُوا وَارْكَعُوا، فَإِنَّ الْإِمَامَ يَرْكَعُ قَبْلَكُمْ، وَيَرْفَعُ قَبْلَكُمْ، قَالَ نَبِيُّ اللهِ: فَتِلْكَ بِتِلْكَ، وَإِذَا قَالَ: سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، فَقُولُوا: اللَّهُمَّ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ، أَوْ قَالَ: رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ، فَإِنَّ اللهَ قَالَ عَلَى لِسَانِ نَبِيِّهِ: سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ(١).

1318. Bize Sa'id b. Amir, Sa'id b. Ebî Arûbe'den, (O) Katâde'den, (O) Yûnus b. Cübeyr'den, (O) Hıttân b. Abdillah er-Rekâşî'den, (O da) Ebû Mûsa'dan (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Muhakkak ki Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (bir gün) bize hutbe irad buyurup namazımızı öğretti, Sünnetimizi açıkladı. (Ebû Mûsa) dedi ki, (bu hutbede) O'nun şöyle buyurduğunu zannediyorum: *"Namaza kamet getirildiği zaman biriniz*

171- Buhari, Ezân, 74 (1/177); Müslim, Salât, 86 (1/309-310); Ebû Dâvûd, Salât, 69 (1/164); İbn Mâce, İkamet, 13 (1/276), 144 (1/393); Musned, 2/230, 314, 341.

size imam olsun da, o tekbir getirdiğinde siz de tekbir getirin. O, "Ğayri'l-Mağdûbi Aleyhim Ve Le'd-Dâllin" dediğinde siz "Amin!" deyin ki, Allah sizin duanıza karşılık versin. O tekbir getirip rukûa gittiğinde, siz de tekbir getirip rukû'a gidin. Çünkü imam sizden önce rukû'a gider, sizden önce (başını rukû'dan) kaldırır." Hz. Nebiyyullah (sözünün burasında) şöyle buyurdu: *"(İmamın) bu, (sizden önce rukû'dan doğruluşu), buna (yani sizden önce rukû'a gidişine) mukabildir, (binaenaleyh sizin ve onun rukûları eşit olur). O, "Semia'llahu Limen Hamideh" dediğinde ise, siz, "Allahumme Rabbenâ Leke'l-Hamd" deyin -veya, (sadece) "Rabbena Leke'l-Hamd" (deyin) buyurdu- Çünkü Allah, Peygamberinin dilinden, "Allah, kendisine hamdedenin hamdini kabul eder"* buyurmuştur."[172]

١٣١٩ - أَخْبَرَنَا مَرْوَانُ بْنُ مُحَمَّدٍ، ثنا سَعِيدُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، عَنْ عَطِيَّةَ بْنِ قَيْسٍ، عَنْ قَزَعَةَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ قَالَ: رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ، مِلْءَ السَّمٰوَاتِ وَمِلْءَ الْأَرْضِ، وَمِلْءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ، أَهْلَ الثَّنَاءِ وَالْمَجْدِ، أَحَقُّ مَا قَالَ الْعَبْدُ، وَكُلُّنَا لَكَ الْعَبْدُ: اَللّٰهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ، وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ، وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ[٢].

1319. Bize Mervân b. Muhammed haber verip (dedi ki), bize Said b. Abdilaziz, Atıyye b. Kays'tan, (O) Kaza'a'dan, (O da) Ebû Sa'id el-Hudri'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) başını rukû'dan kaldırınca şöyle derdi: *"Rabbimiz! Gökler dolusu kadar, yer dolusu kadar ve artık dilediğin şey dolusu kadar hamd olsun sana, ey övgü ve ululuğa lâyık olan! Bir kulun -ki, hepimiz sana kuluz.- söylemesine en uygun söz şudur: Allahım! Verdiğine engel olup (vermemezlik edecek) hiç kimse yoktur. Engel olup (vermediğini) verecek hiç kimse de yoktur.*

172- Müslim, Salât, 62 (1/303-304); Ebû Dâvûd, Salât, 182 (1/255-256); Nesâ'i, Tatbîk, 24 (2/154-155); İbn Mâce, İkamet, 24 (1/291-292); Musned, 4/393, 401, 405, 409. Bkz. 1365. hadis.

(Dünyevî) varlık sahibine varlığı senin katında fayda vermeyecektir, (onu ancak senin rahmetin kurtaracaktır)."(173)

١٣٢٠ - أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ، ثنا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ عَمِّهِ الْمَاجِشُونِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ قَالَ: سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ مِلْءَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، وَمِلْءَ مَا بَيْنَهُمَا، وَمِلْءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ(٣). قِيلَ لِعَبْدِ اللهِ: تَأْخُذُ بِهِ؟ قَالَ: لَا. وَقِيلَ لَهُ: تَقُولُ هَذَا فِي الْفَرِيضَةِ؟ قَالَ: عَسَى، وَقَالَ: كُلُّهُ طَيِّبٌ.

1320. Bize Yahya b. Hassân haber verip (dedi ki), bize Abdulaziz b. Ebî Seleme, amcası el-Mâcişûn'dan, (O) el-A'rec'den, (O) Ubeydullah b. Ebî Rafi'den, (O da) Hz. Ali b. Ebî Tâlib'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) başını rukû'dan kaldırdığında şöyle derdi: *"Allah, kendisine hamdedenin hamdini kabul eder. Rabbimiz! Göklerle yer dolusu, (göklerle yerin) aralarının dolusu ve artık dilediğin şey dolusu hamd olsun sana!"*(174)

Abdullah (ed-Dârimi'ye); "bu (hadisin zahiren delâlet ettiği mânâyı) kabul eder misin?" dendi, O da; "hayır" dedi. O'na; "bunu farz (namazda) söyler misin?" de denildi, O da; "belki?" dedi. O, "bunların hepsi güzeldir" de dedi.

AÇIKLAMA

Bu Hadisler rukû'dan doğrulurken "Semi'allahu Limen Hamideh", ardından da "Rabbena Leke'l-Hamd" denileceğini göstermektedirler. Bu cümleleri söylemek müstehabdır. Namazı tek başına kılan kimse

173- Müslim, Salât, 205 (1/347); Ebû Dâvûd, Salât, 144 (1/224); Nesâ'i, Tatbîk, 26 (2/156); Musned, 3/87.

174- Tirmizi, Salât, 197 (2/53). Hadisin diğer kaynakları için bkz. 1241. hadis.

bu cümlelerin ikisini de söyler. Namaz cemaatle kılındığında ise Hanefi ve Malikilere göre imam "Semia'llahu Limen Hamideh", cemaat "Rabbenâ Leke'l-Hamd" der. Hanbeliler'e göre ise imam her ikisini, cemaat sadece "Rabbenâ Leke'l-Hamd" cümlesini, Şafiilere göre ise, hem imam hem cemaat, her iki cümleyi de söyler.

Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) rukûdan doğrulduğunda söylediği cümleleri de söylemek müstehabdır. Ancak Şafiî ve Hanbelilere göre bu zikir cümlelerini, farz-nâfile her namazda söylemek müstehab olduğu halde, Hanefilere göre sadece nâfile namazlarda söylemek müstehabdır.

«٧٢»

باب النّهي عن مبادرة الأئمة بالرّكوع والسّجود

72. BÂB

RUKÛ'A VE SECDEYE İMAMLARDAN ÖNCE GİTMENİN YASAKLANMASI

١٣٢١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ، ثنا اللَّيْثُ بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ ابْنِ عَجْلَانَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى بْنِ حِبَّانَ[1]، عَنِ ابْنِ مُحَيْرِيزٍ، عَنْ مُعَاوِيَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَالَ: إِنِّي قَدْ بَدَّنْتُ، فَلَا تَسْبِقُونِي بِالرُّكُوعِ وَلَا بِالسُّجُودِ، فَإِنِّي مَهْمَا أَسْبِقْكُمْ حِينَ أَرْكَعُ، تُدْرِكُونِي حِينَ أَرْفَعُ؛ وَمَهْمَا أَسْبِقْكُمْ حِينَ أَسْجُدُ، تُدْرِكُونِي حِينَ أَرْفَعُ[2].

1321. Bize Ebu'l-Velîd et-Tayâlisî haber verip (dedi ki), bize el-Leys b. Sa'id, Muhammed b. Aclân'dan, (O) Muhammed b. Yahya b. Hıbbân'dan, (O) İbn Muhayrîz'den, (O da) Muâviye'den (naklen) rivâyet etti ki, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Doğrusu ben yaşlandım. Bi-*

naenaleyh ne rukû'a, ne secdeye benden önce gitmeyin. Çünkü ben, rukû'a gittiğimde sizden ne kadar önce gidersem, doğrulduğumda siz (o kadar geç doğrularak) bana ulaşırsınız. Secdeye gittiğimde de sizden ne kadar önce gidersem, doğrulduğumda siz (o kadar geç doğrularak) bana ulaşırsınız, (böylece rukû' ve secdelerimiz eşit olmuş olur)."(175)

١٣٢٢ - حَدَّثَنَا هَاشِمُ بْنُ الْقَاسِمِ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: أَمَا يَخْشَى أَحَدُكُمْ، أَوْ لَا يَخْشَى أَحَدُكُمْ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ قَبْلَ الْإِمَامِ أَنْ يَجْعَلَ اللهُ رَأْسَهُ رَأْسَ حِمَارٍ، أَوْ صُورَتَهُ صُورَةَ حِمَارٍ(٣).

1322. Bize Hâşim İbnu'l-Kâsım rivâyet edip (dedi ki), bize Şu'be, Muhammed b. Ziyâd'dan, şöyle dediğini rivâyet etti: Ebû Hureye'yi şöyle derken işittim: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*Sizden biri, başını imamdan önce kaldırdığında, Allah'ın, onun başını eşek başı -veya suratını eşek suratı- yapmasından korkmuyor mu? -Veya sizden biri... korkmaz mı?-*"(176)

١٣٢٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ، ثنا زَائِدَةُ، ثنا الْمُخْتَارُ بْنُ فُلْفُلٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - حَثَّهُمْ عَلَى الصَّلَاةِ، وَنَهَاهُمْ أَنْ يَسْبِقُوهُ إِذَا كَانَ يَؤُمُّهُمْ بِالرُّكُوعِ وَالسُّجُودِ، وَأَنْ يَنْصَرِفُوا قَبْلَ انْصِرَافِهِ مِنَ الصَّلَاةِ، وَقَالَ: إِنِّي أَرَاكُمْ مِنْ خَلْفِي وَأَمَامِي(١).

1323. Bize Ebu'l-Velîd et-Tayâlisî haber verip (dedi ki), bize

175- Ebû Dâvûd, Salât, 75 (1/168); İbn Mâce, İkamet, 41 (1/309); Musned, 4/92, 98.

176- Buhari, Ezân, 53 (1/170); Müslim, Salât, 114-116 (1/320-321); Ebû Dâvûd, Salât, 76 (1/169); Nesâ'i, İmâmet, 38 (2/75); Tirmizi, Salât, 409 (2/475-476); İbn Mâce, İkamet, 41 (1/308); Musned, 2/469, 504.

Zâ'ide rivâyet edip (dedi ki), bize el-Muhtâr b. Fulful, Enes b. Mâlik'ten (Radıyallahu Anh) **(naklen) rivâyet etti ki,** Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) onları namaza teşvik etmiş ve onlara imam olduğu zaman rukûya ve secdeye kendisinden önce gitmelerini, namazdan ayrılmasından önce (namazdan) ayrılmalarını menetmiş ve şöyle buyurmuştu: "Muhakkak ki ben sizi arkamdan ve önümden görürüm."(177)

«٧٣»

باب السجود على سبعة أعظم
وكيف العمل في السجود

73. BÂB

YEDİ KEMİK ÜZERİNE SECDE YAPMA VE SECDEDE NASIL HAREKET EDİLECEĞİ?

١٣٢٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو النَّضْرِ - هَاشِمُ بْنُ الْقَاسِمِ -، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ عَمْرِو ابْنِ دِينَارٍ، قَالَ: سَمِعْتُ طَاوُساً، يُحَدِّثُ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: أُمِرَ نَبِيُّكُمْ أَنْ يَسْجُدَ عَلَى سَبْعَةِ أَعْظُمٍ، وَأُمِرَ أَنْ لَا يَكُفَّ شَعْراً وَلَا ثَوْباً(٢). قَالَ شُعْبَةُ، وَحَدَّثَنِيهِ مَرَّةً أُخْرَى، قَالَ: أُمِرْتُ بِالسُّجُودِ وَلَا أَكُفَّ شَعْراً وَلَا ثَوْباً(٢).

1324. Bize Ebu'n-Nadr Hâşim İbnu'l-Kasım haber verip (dedi ki), bize Şube, Amr b. Dînar'dan rivâyet etti ki, O şöyle demiş: Ben Tâvûs'u, İbn Abbâs'tan şöyle rivâyet ederken işittim. (İbn Abbâs) demiş ki, Peygamberimiz'e yedi kemik üzerine secde yapması emredildi. O'na, (namazda) ne saç, ne elbise toplamaması da emredildi.

Şu'be dedi ki, O bunu bana başka bir kere de şöyle rivâyet etti: Hz.

177- Müslim, Salât, 112 (1/320); Ebû Dâvûd, Salât, 77 (1/169); Musned, 3/126, 240.

Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*Ben, secde yapmakla ve ne saç, ne de elbise toplamamakla emrolundum.*"(178)

١٣٢٥ - أَخْبَرَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ وَيَحْيَى بْنُ حَسَّانَ، قَالَا: حَدَّثَنَا وُهَيْبٌ، قَالَ: ثنا ابْنُ طَاوُسٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ - قَالَ: أُمِرْتُ أَنْ أَسْجُدَ عَلَى سَبْعَةِ أَعْظُمٍ: الْجَبْهَةِ - قَالَ وُهَيْبٌ: وَأَشَارَ بِيَدِهِ إِلَى أَنْفِهِ -، وَالْيَدَيْنِ، وَالرُّكْبَتَيْنِ، وَأَطْرَافِ الْقَدَمَيْنِ، وَلَا يُكَفَّ الثِّيَابُ وَلَا الشَّعْرُ(٣).

1325. Bize Müslim b. İbrâhim ve Yahya b. Hassân haber verip dediler ki, bize Vuheyb rivâyet edip dedi ki, bize İbn Tâvûs, babasından, (O da) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle buyurmuş: *"Bana yedi kemik, yani alın -Vuheyb dedi ki, (bunu söylerken) eliyle burnuna işaret etmişti.-, eller, dizler ve ayakların uçları üzerine secde etmem ve ne elbisenin, ne de saçların toplanılmaması emrolundu."* (179)

AÇIKLAMA

Namazın farzlarından biri de secde yapmaktır. Bu Hadiste Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), Allah'ın (Celle Celaluhu) kendisine, secdeyi yedi organ üzerine yapmasını emrettiğini bildirmektedir. Binaenaleyh, sözkonusu organların her biri üzerine secde yapmanın hükümleri hakkında alimlerin farklı görüşleri varsa da, Sünnete uygun secde, bu organların tümü üzerine yapılır.

Bu Hadiste namaz için veya namazda iken elbise ve saçları toplamanın yasaklandığı da bildirilmektedir. Bunun için bu toplama hareketi mekrûhtur. Zira bu, bir kibir belirtisi ve namazın huşûunu bo-

178- Buhari, Ezân, 133 (1/197); Müslim, Salât, 227-229 (1/354); Ebû Dâvûd, Salât, 155 (1/235); Nesâ'i, İftitâh, 41 (2/164); Tirmizi, Salât, 203 (2/62); İbn Mâce, İkamet, 19 (1/286); Musned, 1/279-280, 286.

179- Buhari, Ezân, 134 (1/197-198); Müslim, Salât, 230-231 (1/354-355); Nesâ'î, İftitâh, 44-46 (2/164-165); İbn Mâce, İkamet, 19 (1/286); Musned, 1/292, 305.

zabilecek bir davranıştır. İnsan namaz kıldığında kendini tamamen namaza vermeli; huşû', sükûnet ve tevâzû içinde bulunarak şahsıyla ilgili şeylerle de ilgilenmemelidir.

«٧٤»

باب أوّل ما يقع من الإنسان على الأرض اذا أراد أن يسجد

74. BÂB

SECDE YAPMAK İSTEDİĞİNDE İNSANDAN YERE VARACAK İLK ŞEY

١٣٢٦ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، ثنا شَرِيكٌ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ كُلَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ وَائِلِ بْنِ حُجْرٍ، قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - إِذَا سَجَدَ يَضَعُ رُكْبَتَيْهِ قَبْلَ يَدَيْهِ، وإِذَا نَهَضَ رَفَعَ يَدَيْهِ قَبْلَ رُكْبَتَيْهِ[1].

1326. Bize Yezîd b. Hârûn haber verip (dedi ki), bize Şerik, Asım b. Küleyb'den, (O) babasından, (O da) Vâ'il b. Hucr'dan (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah'ı (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) gördüm, secdeye gittiği zaman dizlerini ellerinden önce (yere) kordu, (secdeden) kalkdığı zaman ise ellerini dizlerinden önce kaldırırdı.[180]

١٣٢٧ - أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ، ثنا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَسَنِ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَالَ: إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ فَلَا يَبْرُكْ كَمَا يَبْرُكُ الْبَعِيرُ، وَلْيَضَعْ يَدَيْهِ قَبْلَ رُكْبَتَيْهِ[1].

قِيلَ لِعَبْدِ اللهِ: مَا تَقُولُ؟ قَالَ: كُلُّهُ طَيِّبٌ، وَقَالَ: أَهْلُ الْكُوفَةِ يَخْتَارُونَ الْأَوَّلَ.

180- Ebû Dâvûd, Salât, 141 (1/222); Nesâ'î, Tatbîk, 39 (2/163), 94 (2/186); Tirmizi, Salât, 199 (2/56).

1327. Bize Yahya b. Hassân haber verip (dedi ki), bize Abdulaziz b. Muhammed, Muhammed b. Abdillah İbni'l-Hasan'dan, (O) Ebu'z-Zinâd'dan, (O) el-A'rec'den, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) rivâyet etti ki, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*Biriniz namaz kıldığı zaman, (yere) devenin çökmesi gibi çökmesin, ellerini dizlerinden önce (yere) koysun.*"(181)

Abdullah (ed-Dârimi'ye) dendi ki, "(bu hadisler hakkında) ne dersin?" O da; "hepsi iyidir!" diye cevap verdi. O (ayrıca) şöyle dedi: "Kûfe'liler, birinci (hadisi) tercîh ederler."

AÇIKLAMA

Namazda secdeye nasıl gidileceği hakkındaki bu iki Hadis arasında ihtilâf vardır. Birinci Hadisten; önce dizlerin, sonra ellerin yere konulmasının müstehab olduğu anlaşılmaktadır ki, alimlerin cumhûrunun görüşü de böyledir. Bu görüşte olan alimler, Ebû Hureyre'nin (RA) yukarıdaki rivâyetinin mensûh olduğunu, sened ve metninin muallel olduğunu, ekseri Sahâbenin tatbikatına aykırı olduğunu, şâhidinin olmadığını... söyleyerek mercûh addetmişlerdir. Bununla beraber, İmâm Mâlik (Rh.A) gibi bazı alimler de Ebû Hureyre'nin (RA) rivâyetini râcih görüp onunla amel etmişlerdir.

«٧٥»

باب النهي عن الافتراش ونقرة الغراب

75. BÂB

(SECDEDE KOLLARI YERE) YAYMANIN VE KARGANIN GAGALAMASI (GİBİ ÇABUK RUKÛ' VE SECDE YAPMANIN) YASAKLANMASI

181- Ebû Dâvûd, Salât, 141 (1/222); Nesâ'î, Tatbîk, 39 (2/163); Tirmizi, Salât, 200 (2/58); Musned, 2/381.

١٣٢٨ - أَخْبَرَنَا هَاشِمُ بْنُ الْقَاسِمِ وَسَعِيدُ بْنُ الرَّبِيعِ، قَالَا: ثنا شُعْبَةُ عَنْ قَتَادَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: إِعْتَدِلُوا فِي الرُّكُوعِ، وَلَا يَبْسُطْ أَحَدُكُمْ ذِرَاعَيْهِ بِسَاطَ الْكَلْبِ[1].

1328. Bize Hâşim İbnu'l-Kâsım ve Sa'îd İbnu'r-Rebî' haber verip dediler ki, bize Şu'be, Katâde'den rivâyet etti ki, O şöyle demiş: Ben Enes b. Mâlik'i şöyle derken işittim: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*Rükûda ölçülü durunuz ve hiç biriniz kollarını, köpeğin yayması gibi (yere) yaymasın!***** (182)

١٣٢٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ بْنِ جَعْفَرٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ تَمِيمِ بْنِ مَحْمُودٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ شِبْلٍ الْأَنْصَارِيِّ، قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ - ﷺ - عَنِ افْتِرَاشِ السَّبُعِ، وَنَقْرَةِ الْغُرَابِ، وَأَنْ يُوَطِّنَ الرَّجُلُ الْمَكَانَ كَمَا يُوَطِّنُ الْبَعِيرُ[2].

1329. Bize Ebû Asım, Abdulhamîd b. Ca'fer'den, (O) babasından, (O) Temîm b. Mahmûd'dan, (O da) Abdurrahman b. Şibl el-Ensârî'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (secdede kolları) yırtıcı hayvanların (kollarını yaymaları gibi yere) yaymaktan, karganın gagalaması (gibi çabuk rükû' ve secde yapmaktan) ve kişinin (camideki bir yeri), devenin (bir yere alışıp devamlı orayı kendisine çökme) yeri edinmesi gibi, kendine yer etmesinden menetti.(183)

182- Buhari, Mevâkit, 8 (1/135), Ezân, 141 (1/200); Müslim, Salât, 233 (1/355); Ebû Dâvûd, Salât, 158 (1/236); Nesâ'î, İftitâh, 86 (2/143), Tatbîk, 54 (2/169); Tirmizî, Salât, 205 (2/65-66); İbn Mâce, İkamet, 21 (1/288); Musned, 3/109, 115, 291. Bu hadis, Nesâ'î'nin İftitâh bölümündeki rivâyeti hariç, verilen bütün kaynaklarda; "Secdede ölçülü durunuz..." şeklindedir. Nesâ'î'nin İftitâh bölümünde ise; 'Rükû' ve secdede ölçülü durunuz..." şeklindedir.

183- Ebû Dâvûd, Salât, 148 (1/228); Nesâ'î, Tatbîk, 56 (2/169); İbn Mâce, İkamet, 204 (1/459); Musned, 3/428, 444.

AÇIKLAMA

Bu hadisler, namazın, acele etmeksizin sükûnet içinde kılınmasının, rükû ve secdelerde vücûd âzâlarının uyum içinde ölçülü bir halde bulunmasının müstehab olduğunu göstermektedir. Secdede kolların yere yayılması; bu şekil, tembellik ve namazı önemsememe belirtisi olduğu için mekrûh görülmüştür. Camide namazı devamlı bir yerde kılmanın yasaklanmasının hikmeti ise, bunun, cemaat içinde tanınmaya, dolayısıyla şöhret ve riyâkârlığa sebep olması endişesi olmalıdır.

«٧٦»

باب القول بين السجدتين

76. BÂB

İKİ SECDE ARASINDA SÖZ SÖYLEMEK

١٣٣٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا زُهَيْرٌ، عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ، عَنْ طَلْحَةَ بْنِ يَزِيدَ الْأَنْصَارِيِّ عَنْ حُذَيْفَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - كَانَ يَقُولُ بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ: رَبِّ اغْفِرْ لِي[1].

فَقِيلَ لِعَبْدِ اللهِ: تَقُولُ هَذَا؟ قَالَ: رُبَّمَا قُلْتُ، وَرُبَّمَا سَكَتُّ.

1330. Bize Ebû Nuaym haber verip (dedi ki), bize Züheyr, el-Alâ' ibnu'l-Müseyyeb'den, (O) Amr b. Murre'den, (O) Talha b. Yezîd el-Ensârî'den, (O da) Huzeyfe'den (naklen) rivâyet etti ki, Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) iki secde arasında; "Rabbi'ğfir Lî: Ya Rabbi, beni bağışla!" derdi.[184]

184- Ebû Dâvûd, Salât, 151 (1/231); Nesâ'î, Tatbik, 26 (2/157), 87 (2/183); İbn Mâce, İkamet, 23 (1/289); Musned, 5/398, 400; Mustedrek, 1/271.

Bunun üzerine Abdullah (ed-Dârimi'ye); "sen bunu söylüyor musun?" denildi. O da; "bazan söylerim, bazan susar, (söylemem)" karşılığını verdi.

«٧٧»

باب النهي عن القراءة في الركوع والسجود.

77. BÂB

RÜKÛ' VE SECDEDE KUR'AN OKUMANIN YASAKLANMASI

١٣٣١ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ، ثنا ابْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ سُحَيْمٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَعْبَدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: كَشَفَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - السِّتَارَةَ وَالنَّاسُ صُفُوفٌ خَلْفَ أَبِي بَكْرٍ، فَقَالَ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّهُ لَمْ يَبْقَ مِنْ مُبَشِّرَاتِ النُّبُوَّةِ إِلَّا الرُّؤْيَا الصَّالِحَةُ يَرَاهَا الْمُسْلِمُ، أَوْ تُرَى لَهُ، أَلَا إِنِّي نُهِيتُ أَنْ أَقْرَأَ رَاكِعاً أَوْ سَاجِداً، فَأَمَّا الرُّكُوعُ فَعَظِّمُوا رَبَّكُمْ، وَأَمَّا السُّجُودُ، فَاجْتَهِدُوا فِي الدُّعَاءِ، فَقَمِنٌ أَنْ يُسْتَجَابَ لَكُمْ[1].

1331 Bize Muhammed b. Ahmed haber verip (dedi ki), bize İbn Uyeyne, Süleyman b. Sühaym'dan, (O) İbrahim b. Abdillah b. Ma'bed'den, (O) babasından, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (son hastalığında evi ile cami arasındaki) perdeyi, cemaat Ebû Bekr'in arkasında saf bağlamış bir halde iken açtı ve şöyle buyurdu: *"Ey cemaat! Durum şu ki, Peygamberlik müjdecilerinden sadece, müslümanın gördüğü veya ona gösterilen salih rü'ya kalmıştır. İyi bilin ki, ben, rukûda iken veya secdede iken (Kur'an) okumaktan menedildim. Şu halde siz rükûda Rabbinizi ta'zîm edin, secdede ise çok dua yapmaya gayret gösterin. Zira (secde halinde iken yapacağınız duanın) sizden kabul olunması umulur."*(185)

185- Müslim, Salât, 207-208 (1/348); Ebû Dâvûd, Salât, 152 (1/232); Nesâ'î, Tatbîk, 9 (2/148), 63 (2/172); Musned, 1/219.

١٣٣٢ - أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ، ثنا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، وَإِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ سُحَيْمٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَعْبَدِ بْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: إِنِّي نُهِيتُ أَنْ أَقْرَأَ وَأَنَا رَاكِعٌ أَوْ سَاجِدٌ، فَأَمَّا الرُّكُوعُ فَعَظِّمُوا فِيهِ الرَّبَّ، وَأَمَّا السُّجُودُ فَاجْتَهِدُوا فِي الدُّعَاءِ، فَقَمِنٌ أَنْ يُسْتَجَابَ لَكُمْ[1].

1332. Bize Yahya b. Hassân haber verip (dedi ki), bize Sufyân b. Uyeyne ve İsmail b. Ca'fer, Süleyman b. Sühaym'dan, (O) İbrahim b. Abdillah b. Ma'bed b. Abbâs'tan, (O) babasından, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Muhakkak ki ben, rukûda iken veya secdede iken (Kur'an) okumaktan menedildim. Şu halde rukûda Rabb'ı ta'zim edin, secdede ise çok dua yapmaya gayret gösterin. Zira (secde halinde iken yapacağınız duanın) sizden kabul olunması umulur.*(186)

AÇIKLAMA

Rukû ve secdede Kur'an okuma yasağının hikmeti şu şekilde izah edilir: Rukû ve secde, tevazu, hakirlik ve boyun eğme halleridir. Binaenaleyh bu hallerde kulun, Allah'ı (Celle Celaluhu) tesbih etmesi, yüceliğini dile getirmesi daha uygundur. Diğer taraftan, Kur'an okuyan, Kur'an'ın yüksek mertebesine uygun olarak yüksek bir halde olmalıdır ki, bu da namazda ayakta olma ("kıyâm") halidir. Bu sebeple Kur'an okuma kıyam halinde emredilmiş, rukû ve secdeler ise Allah'ı (Celle Celaluhu) zikir ve tesbîhe ayrılmışlardır.

Alimlerin cumhûru, rukû ve secdede Kur'an okuma yasağından bunun mekrûh olduğunu anlamışlardır. Ebû Hanîfe (Rh.A) ise rukû ve secdede dalgınlıkla Kur'an okuyan kimsenin sehiv secdesi yapması gerektiğini söylemiştir.

186- Bkz. 1331. hadisin kaynakları.

«٧٨»

باب في الذي لا يتم الرّكوع والسّجود

78. BÂB

RUKÛ VE SECDEYİ TAM YAPMAYAN KİMSE HAKKINDA

١٣٣٣ - أَخْبَرَنَا يَعْلَى بْنُ عُبَيْدٍ، . ثنا الْأَعْمَشُ، عَنْ عُمَارَةَ - هُوَ ابْنُ عُمَيْرٍ -، عَنْ أَبِي مَعْمَرٍ، عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: لَا تُجْزِئُ صَلَاةٌ لَا يُقِيمُ الرَّجُلُ فِيهَا صُلْبَهُ فِي الرُّكُوعِ وَالسُّجُودِ[1].

1333. Bize Ya'lâ b. Ubeyd haber verip (dedi ki), bize el-A'meş, Umâre'den -ki O, İbn Umeyr'dir-, (O) Ebû Ma'mer'den, (O da) Ebû Mes'ûd'dan (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*Kişinin, rukû ve secdede belini doğrultmamış olduğu namaz, yeterli (sahih) olmaz.*"(187)

١٣٣٤ - أَخْبَرَنَا الْحَكَمُ بْنُ مُوسَى، ثنا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، عَنْ يَحْيَى بْنِ كثير، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي قَتَادَةَ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: أَسْوَأُ النَّاسِ سَرِقَةً: الَّذِي يَسْرِقُ صَلَاتَهُ. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، وَكَيْفَ يَسْرِقُ صَلَاتَهُ؟ قَالَ: لَا يُتِمُّ رُكُوعَهَا وَلَا سُجُودَهَا[2].

1334. Bize el-Hakem b. Mûsa haber verip (dedi ki), bize el-Velîd b. Müslim, el-Evzâ'î'den, (O) Yahya b. Kesîr'den, (O) Abdullah b. Ebî Katâde'den, (O da) babasından (naklen) rivâyet

187- Ebû Dâvûd, Salât, 148 (1/226); Nesâ'î, Tatbîk, 55 (2/169); Tirmizî, Salât, 196 (2/51); İbn Mâce, İkamet, 16 (1/282); Musned, 4/119, 122.

etti ki, O şöyle dedi: "İnsanların hırsızlıkta en kötüsü, namazından çalan kimsedir." (Sahâbe-i Kirâm); "ya Rasûlallah, dediler, namazından nasıl çalar ki?" Şöyle buyurdu: *"O, ne rukûunu, ne secdesini tam olarak yapmaz!"*(188)

١٣٣٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ، ثنا هَمَّامٌ، ثنا إِسْحَاقُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ يَحْيَى بْنِ خَلَّادٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَمِّهِ رِفَاعَةَ بْنِ رَافِعٍ، وَكَانَ رِفَاعَةُ وَمَالِكُ ابْنَيْ رَافِعٍ، أَخَوَيْنِ مِنْ أَهْلِ بَدْرٍ، قَالَ: بَيْنَمَا نَحْنُ جُلُوسٌ حَوْلَ رَسُولِ اللهِ - ﷺ -، أَوْ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - جَالِسٌ وَنَحْنُ حَوْلَهُ، (شَكَّ هَمَّامٌ) -، إِذْ دَخَلَ رَجُلٌ فَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ فَصَلَّى، فَلَمَّا قَضَى لِصَلَاةٍ جَاءَ فَسَلَّمَ عَلَى رَسُولِ اللهِ - ﷺ - وَعَلَى الْقَوْمِ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: وَعَلَيْكَ، ارْجِعْ فَصَلِّ فَإِنَّكَ لَمْ تُصَلِّ. فَرَجَعَ الرَّجُلُ فَصَلَّى، وَجَعَلْنَا نَرْمُقُ صَلَاتَهُ لَا نَدْرِي مَا يَعِيبُ مِنْهَا. فَلَمَّا قَضَى صَلَاتَهُ، جَاءَ فَسَلَّمَ عَلَى رَسُولِ اللهِ - ﷺ - وَعَلَى الْقَوْمِ. فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ - ﷺ -: وَعَلَيْكَ، ارْجِعْ فَصَلِّ فَإِنَّكَ لَمْ تُصَلِّ. - قَالَ هَمَّامٌ: فَلَا أَدْرِي أَمَرَهُ بِذَلِكَ مَرَّتَيْنِ، أَوْ ثَلَاثًا - قَالَ الرَّجُلُ: مَا أَلَوْتُ، فَلَا أَدْرِي مَا عِبْتَ عَلَيَّ مِنْ صَلَاتِي. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: إِنَّهَا لَا تَتِمُّ صَلَاةُ أَحَدِكُمْ حَتَّى يُسْبِغَ الْوُضُوءَ كَمَا أَمَرَهُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ، فَيَغْسِلَ وَجْهَهُ وَيَدَيْهِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ، وَيَمْسَحَ بِرَأْسِهِ وَرِجْلَيْهِ إِلَى الْكَعْبَيْنِ، ثُمَّ يُكَبِّرَ اللهَ وَيَحْمَدَهُ، وَيَقْرَأَ مِنَ الْقُرْآنِ مَا أَذِنَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ فِيهِ، ثُمَّ يُكَبِّرَ فَيَرْكَعَ، فَيَضَعَ كَفَّيْهِ عَلَى رُكْبَتَيْهِ حَتَّى تَطْمَئِنَّ مَفَاصِلُهُ وَتَسْتَرْخِيَ، وَيَقُولُ: سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، فَيَسْتَوِيَ قَائِماً، حَتَّى يُقِيمَ صُلْبَهُ، فَيَأْخُذَ كُلُّ عَظْمٍ مَأْخَذَهُ، ثُمَّ يُكَبِّرَ، فَيَسْجُدَ فَيُمَكِّنَ وَجْهَهُ. قَالَ هَمَّامٌ: وَرُبَّمَا قَالَ: جَبْهَتَهُ - مِنَ الْأَرْضِ، حَتَّى تَطْمَئِنَّ مَفَاصِلُهُ وَتَسْتَرْخِيَ، ثُمَّ يُكَبِّرَ فَيَسْتَوِيَ قَاعِداً عَلَى مَقْعَدِهِ، وَيُقِيمَ صُلْبَهُ، فَوَصَفَ الصَّلَاةَ هَكَذَا. أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ حَتَّى فَرَغَ، [ثُمَّ قَالَ]: لَا تَتِمُّ صَلَاةُ أَحَدِكُمْ حَتَّى يَفْعَلَ ذَلِكَ(١).

188- Musned, 5/310; Mustedrek, 1/229; Mecmeu'z-Zevâid, 2/120.

1335. Bize Ebu'l-Velîd et-Tayâlisî haber verip (dedi ki), bize Hemmâm rivâyet edip (dedi ki), bize İshak b. Abdillah, Ali b. Yahya b. Hallâd'dan, (O) babasından, (O da) amcası Rifâ'a b. Râfi'den -Râfi'in oğulları Rifâ'a ve Mâlik, Bedir savaşına katılanlardan iki kardeş idiler- (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Bir ara biz, Rasûlullah'ın (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) etrafında oturuyorduk -veya, biz etrafında iken Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) oturuyordu. (Hemmâm, şüphe etmiştir.)- Derken bir adam içeri girdi ve kıbleye dönüp namaz kıldı. Namazı bitirince gelip Rasûlullah'a (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ve topluluğa selâm verdi. Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) de; *"(Allah'ın selâmı) senin de üzerine olsun. (Ama) dön ve namazını (yeniden) kıl. Çünkü sen namazı (tam) kılmadın"* buyurdu. Bunun üzerine adam döndü ve namazı (yeniden) kıldı. Biz ise, (Hz. Peygamber'in), neyini kusurlu bulduğunu anlamayarak onun namazını gözetlemeye koyulduk. O namazı bitirince (yine) gelip Rasûlullah'a (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ve topluluğa selâm verdi. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) de; *"(Allah'ın selâmı) senin de üzerine olsun. (Ama) dön ve namazını (yeniden) kıl. Çünkü sen namazı (tam) kılmadın."* buyurdu. -Hemmâm dedi ki, artık bilmiyorum, ona bunu iki defa mı, yoksa üç defa mı emretmişti?-. (O zaman) adam şöyle dedi: "Elimden geleni yaptım. Artık namazımın neyini kusurlu bulduğunu bilemiyorum!". Bunun üzerine Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Şu muhakkak ki, hiçbirinizin namazı, şöyle yapmadıkça tamam olmaz: Abdesti, kendisine Allah -Azze ve Celle- emrettiği gibi tam alır; yani yüzünü ve dirseklere kadar ellerini yıkar, başına mesheder, ayaklarını topuklara kadar (yıkar), sonra Allah'ı ulular (tekbir getirir), O'na hamdeder, Kur'an'dan, Allah'ın kendisine izin verdiği, (müyesser kıldığı kadar bir miktar) okur, sonra tekbir getirip rukû'a gider ve eklem yerleri sükûna erip kendilerini bırakıncaya kadar avuçlarını dizlerinin üzerine kor, "Semiallahu Limen Hamideh" deyip dikelerek belini tamamen doğrultup her kemik yerini alıncaya kadar doğrulur, sonra tekbîr getirip secdeye gider ve eklem yerleri sükûna erip kendilerini bırakıncaya kadar yüzünü -Hemmâm dedi ki, belki de "alnını..." buyurmuştu- yere yerleştirir, sonra tekbîr getirip oturağının üzerine otururak doğrulur ve belini tamamen doğrultur."* İşte (Hz. Peygamber) namazı bu şekilde dört rekât tarif etti ve sö-

zünü şöyle tamamladı: *"Hiçbirinizin namazı bunları yapmadıkça tamam olmaz".*(189)

AÇIKLAMA

Bu Hadisler, "ta'dil-i erkân" denilen namazın kıyam, rükû', secde gibi her rüknünü sükûnet ile yerine getirmenin, bu rükünler yapılırken her uzvun hareketten kesilip istikrar bulmasının farz olduğunu göstermektedir. Alimlerin cumhûru, bu meyânda Malik (Rh.A), Şafiî (Rh.A), Ahmed (Rh.A) ve Hanefi fakihlerden Ebû Yûsuf'un (Rh.A) görüşü böyledir. Bu sebeple bu alimlere göre "ta'dil'i erkân"a riâyet edilmeksizin kılınan bir namazın yeniden kılınması gerekir. Ebû Hanîfe (Rh.A) ve talebesi Muhammed (Rh.A) ise namazda ta'dil-i erkânın vâcib olduğunu söylemişlerdir. Bu iki alimin bu konuda dayandıkları delillerden biri, *"Ey iman edenler! Rükû edin, secde edin"*(190) meâlindeki âyettir. Onlar bu âyetteki rükû ve secde kelimelerini sözlük mânâlarıyla anlamışlardır. "Rükû", "eğilmek"; "sucûd (secde)" ise "aşağı inmek, çökmek" mânâlarına geldiği için, onlara göre herhangi bir "eğilme" ve "çökme" ile bu farzlar yerine gelir. Netice olarak Kur'an'da rüku' ve secde mutlak olarak emredildiği için mutlak olarak rükû ve secde etmek farzdır. Hadislerde belirtilen şekilde rükû' ve secde etmek ise, bu Hadisler "haber-i âhad" oldukları için, vâcibtir. Ebû Yûsuf (Rh.A) ise âyetteki "rükû" ve "secde" kelimelerini Şer'î mânâlarında anlamıştır. Bu kelimelerin Şer'î mânâları da Hadiste açıklanmıştır.

«٧٩»

باب التّجافي في السّجود

79. BÂB

SECDEDE (KARNIN VE KOLLARIN) AYRILMASI

189- Ebû Dâvûd, Salât, 148 (226/227); Nesâ'î, Tatbîk, 78 (2/179); Tirmizi, Salât, 226 (2/100); İbn Mâce, Tahâret, 57 (1/156); Musned, 4/340; Mustedrek, 1/241-243.

190- Hacc sûresi, 77.

١٣٣٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا جَعْفَرُ بْنُ بُرْقَانَ، ثنا يَزِيدُ بْنُ الْأَصَمِّ، عَنْ مَيْمُونَةَ بِنْتِ الْحَارِثِ، قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ - ﷺ - إِذَا سَجَدَ جَافَى، حَتَّى يَرَى مَنْ خَلْفَهُ وَضَحَ إِبْطَيْهِ[1].

1336. Bize Ebû Nuaym haber verip (dedi ki), bize Ca'fer b. Burkan rivâyet edip (dedi ki), bize Yezîd İbnu'l-Asamm, Hz. Meymûne bintu'l-Hâris'ten, şöyle dediğini rivâyet etti: Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) secde ettiği zaman (kollarını) öyle ayırırdı ki, arkasında olan kimse onun koltuk altlarının aydınlığını (yani beyazlığını) görürdü.[191]

١٣٣٧ - أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ، ثنا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ وَإِسْمَاعِيلُ بْنُ زَكَرِيَّا، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْأَصَمِّ، عَنْ عَمِّهِ يَزِيدَ بْنِ الْأَصَمِّ، عَنْ مَيْمُونَةَ. قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - إِذَا سَجَدَ جَافَى، حَتَّى لَوْ شَاءَتْ بَهْمَةٌ تَمُرُّ تَحْتَهُ لَمَرَّتْ[1].

1337. Bize Yahya b. Hassân haber verip (dedi ki), bize Sufyân b. Uyeyne ve İsmail b. Zekeriyyâ, Ubeydullah b. Abdillah İbni'l-Assamm'dan, (O) amcası Yezîd İbnu'l-Assam'dan, (O da) Hz. Meymûne'den (naklen) rivâyet ettiler ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) secde ettiği zaman (karnını kasıklarından, dirseklerini kaldırarak yanlarından) öyle ayırırdı ki, şayet bir kuzu, altından geçmek isteseydi geçebilirdi.[192]

191- Müslim, Salât, 239 (1/357); Musned, 6/332, 333, 335.

192- Müslim, Salât, 237 (1/357); Ebû Dâvûd, Salât, 158 (1/236); Nesâ'î, Tatbîk, 53 (2/168); İbn Mâce, İkamet, 19 (1/285); Musned, 6/331.

١٣٣٨ - حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، ثنا مَرْوَانُ، ثنا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْأَصَمِّ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ الْأَصَمِّ، عَنْ مَيْمُونَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ - ﷺ - قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - إِذَا سَجَدَ خَوَّى بِيَدَيْهِ - يَعْنِي جَنَحَ - حَتَّى يُرَى وَضَحُ إِبِطَيْهِ مِنْ وَرَائِهِ، وَإِذَا قَعَدَ إِطْمَأَنَّ عَلَى فَخِذِهِ الْيُسْرَى[1].

1338. Bize İshak b. İbrahim rivâyet edip (dedi ki), bize Mervân rivâyet edip (dedi ki), bize Ubeydullah b. Abdillah İbni'l-Asamm, Yezîd İbnu'l-Asamm'dan, (O da) Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) hanımı Hz. Meymûne'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) secde ettiği zaman kollarını (yanlarından) öyle uzaklaştırırdı ki -yani dirseklerini yerden kaldırarak öyle açardı ki-, arkasından koltuk altlarının aydınlığı (yani beyazlığı) görülürdü. O, oturduğu zaman ise sol uyluğunun üzerine dayanıp otururdu.(193)

AÇIKLAMA

Bu hadislerin gösterdiği şekilde, secdede erkeklerin dirseklerini yerden kaldırarak açmaları, karınlarını da kasıklarından ayırmaları Sünnettir. Kadınlar ise böyle yapmayıp, uzuvları toplu bir şekilde secde ederler.

«٨٠»

باب قدر كم كان يمكث النبي ﷺ بعدما يرفع رأسه

80. BÂB

HZ. PEYGAMBER -SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM- BAŞINI KALDIRDIKTAN SONRA NE KADAR BEKLERDİ?

193- Müslim, Salât, 238 (1/357); Nesâ'î, Tatbîk, 89 (2/184).

١٣٣٩ - أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ الرَّبِيعِ، ثنا شُعْبَةُ، عَنِ الْحَكَمِ، عَنِ ابْنِ أَبِي لَيْلَى، حَدَّثَنِي الْبَرَاءُ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - كَانَ رُكُوعُهُ إِذَا رَكَعَ، وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ، وَسُجُودُهُ، وَبَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ، قَرِيباً مِنَ السَّوَاءِ[٣].

1339. Bize Said İbnu'r-Rebî' haber verip (dedi ki), bize Şu'be, el-Hakem'den, (O da) İbn Ebî Leylâ'dan (naklen) rivâyet etti (ki, O şöyle demiş): Bana el-Berâ' rivâyet etti ki, Rasûlullah'ın (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), rükû ettiği vakit rükû'u,başını rükû'dan kaldırdığında (dikelişi = kavmesi), secdesi ve sedeler arasındaki (oturuşu) hemen hemen birbirine eşit idi.[194]

١٣٤٠ - أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ، ثنا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ هِلَالِ بْنِ حُمَيْدٍ الْوَزَّانِ[١]، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنِ الْبَرَاءِ، قَالَ: رَمَقْتُ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - فِي صَلَاتِهِ فَوَجَدْتُ قِيَامَهُ وَرَكْعَتَهُ وَاعْتِدَالَهُ بَعْدَ الرَّكْعَةِ، فَسَجْدَتَهُ، فَجِلْسَتَهُ بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ، فَسَجْدَتَهُ وَجِلْسَتَهُ بَيْنَ التَّسْلِيمِ وَالْإِنْصِرَافِ، قَرِيباً مِنَ السَّوَاءِ[١].

قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: هِلَالُ بْنُ حُمَيْدٍ، أَرَى: أَبُو حُمَيْدٍ الْوَزَّانُ.

1340. Bize Amr b. Avn haber verip (dedi ki), bize Ebû Avâne, Hilâl b. Humeyd el-Vezzân'dan, (O) Abdurrahman b. Ebî Leylâ'dan, (O da) el-Berâ'dan (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah'ı (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) namazında gözetledim de, kıyamını, rükû'unu, rükû'dan sonra doğruluşunu, ardından secdesini, sonra iki secde arasındaki oturuşunu, sonra (tekrar) secdesini ve selâm vermekle kalkıp gitmek arasındaki oturuşunu hemen hemen birbirine eşit buldum.[195]

194- Buhari, Ezân, 121 (1/192), 127 (1/194); Ebû Dâvûd, Salât, 147 (1/225); Nesâ'î, Tatbîk, 25 (2/155), 90 (2/184); Tirmizi, Salât, 207 (2/69).

195- Müslim, Salât, 193 (1/343); Nesâ'î, Sehv, 77 (3/56); Musned, 4/294.

Ebû Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki, "Hilâl b. Humeyd'in, Ebû Humeyd el-Vezzân olduğu görüşündeyim."

AÇIKLAMA

Bu Hadis, "Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bazı namazlarında böyle yapardı", şeklinde anlaşılmıştır. Çünkü birçok Hadiste Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) kıyamı uzattığı, hatta sabah namazlarında bazan 60-100 kadar âyet okuduğu bildirilmiştir.

«٨١»

باب السنّة فيمن سبق ببعض الصلاة

81. BÂB

NAMAZIN BİR KISMINDA (CEMAATE) KAVUŞAMAMIŞ OLAN KİMSE (MESBÛK) HAKKINDAKİ SÜNNET

١٣٤١ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، حَدَّثَنِي اللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ، حَدَّثَنِي عُقَيْلٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، أَخْبَرَنِي عَبَّادُ بْنُ زِيَادٍ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الْمُغِيرَةِ وَحَمْزَةَ ابْنِ الْمُغِيرَةِ، أَنَّهُمَا سَمِعَا الْمُغِيرَةَ بْنَ شُعْبَةَ يُخْبِرُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - أَقْبَلَ وَأَقْبَلَ مَعَهُ الْمُغِيرَةُ بْنُ شُعْبَةَ، حَتَّى وَجَدُوا النَّاسَ قَدْ أَقَامُوا الصَّلَاةَ، صَلَاةَ الْفَجْرِ، وَقَدَّمُوا عَبْدَ الرَّحْمٰنِ بْنَ عَوْفٍ يُصَلِّي بِهِمْ، فَصَلَّى بِهِمْ عَبْدُ الرَّحْمٰنِ رَكْعَةً مِنْ صَلَاةِ الْفَجْرِ قَبْلَ أَنْ يَأْتِيَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -، ثُمَّ جَاءَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - فَصَفَّ مَعَ النَّاسِ وَرَاءَ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ فِي الرَّكْعَةِ الثَّانِيَةِ، فَلَمَّا سَلَّمَ عَبْدُ الرَّحْمٰنِ قَامَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - ثُمَّ صَلَّى فَفَزِعَ النَّاسُ لِذٰلِكَ، وَأَكْثَرُوا التَّسْبِيحَ، فَلَمَّا قَضَى رَسُولُ اللهِ - ﷺ - صَلَاتَهُ، قَالَ لِلنَّاسِ: قَدْ أَصَبْتُمْ، أَوْ قَدْ أَحْسَنْتُمْ[٢].

1341. Bize Abdullah b. Sâlih haber verip (dedi ki), bana el-Leys b. Sa'd rivâyet edip (dedi ki), bana Ukayl, İbn Şihâb'dan rivâyet etti (ki, O şöyle demiş): Bana Abbâd b. Ziyâd, Urve İbnu'l-Muğîre ile Hamza İbnu'l-Muğîre'den (naklen) haber

verdi ki, onlar, el-Muğîre b. Şu'be'den duymuşlar, O anlatıyormuş ki, (Rasûlullah, Tebûk seferinde bir sabah vakti kazâ-i hacete çıkmış, el-Muğîre de O'na abdest suyu götürmüştü. Kazâ-i hacetinden sonra da el-Muğire'nin döktüğü su ile abdest almıştı. Daha sonra) Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) dönüp gelmiş, el-Muğîre b. Şu'be de O'nunla beraber gelmiş ve cemaatı, namaza, yani sabah namazına başlamış bir halde bulmuşlardı. Onlar, kendilerine namazı kıldırması için Abdurrahman b. Avf'ı öne geçirmişler, Abdurrahman b. Avf da, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) gelmeden önce onlara sabah namazından bir rekat kıldırmıştı. Sonra Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) gelmiş ve cemaatle beraber, Abdurrahman'ın arkasında ikinci rekâtta saf tutmuştu. Abdurrahman (namazı bitirip) selâm verince, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) kalkmış ve (kavuşamamış olduğu ilk rekâtı) kılmıştı. Cemaat ise bundan dolayı korkuya kapılmış ve çokca tesbih getirmiş, (Sübhanellah, demişlerdi). Nihayet Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) namazını bitirince ("kaza edince") cemaate; *"Doğru yaptınız - veya, güzel yaptınız-"* buyurmuştu.(196)

١٣٤٢ - أَخْبَرَنَا مُسَدَّدٌ، ثنا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، ثنا حُمَيْدٌ الطَّوِيلُ، ثنا بَكْرُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْمُزَنِيُّ، عَنْ حَمْزَةَ بْنِ الْمُغِيرَةِ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّهُ قَالَ: فَانْتَهَيْنَا إِلَى الْقَوْمِ وَقَدْ قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ، يُصَلِّي بِهِمْ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ، وَقَدْ رَكَعَ بِهِمْ، فَلَمَّا أَحَسَّ بِالنَّبِيِّ - ﷺ - ذَهَبَ يَتَأَخَّرُ فَأَوْمَأَ إِلَيْهِ بِيَدِهِ، فَصَلَّى بِهِمْ، فَلَمَّا سَلَّمَ قَامَ النَّبِيُّ - ﷺ - وَقُمْتُ فَرَكَعْنَا الرَّكْعَةَ الَّتِي سُبِقْنَا(1). قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: أَقُولُ فِي الْقَضَاءِ بِقَوْلِ أَهْلِ الْكُوفَةِ: أَنْ يُجْعَلَ مَا فَاتَهُ مِنَ الصَّلَاةِ قَضَاءً.

1342. Bize Müsedded haber verip (dedi ki), bize Yezîd b. Zürey' rivâyet edip (dedi ki), bize Humeyd et-Tavîl rivâyet edip (dedi ki), bize Bekr b. Abdillah el-Muzenî, Hamza İbnu'l-Muğîre'den, (O da) babasından (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: *Sonra biz topluluğun yanına vardık. Onlar namaza*

196) Müslim, Salât, 105 (1/317); Ebû Dâvûd, Tahâret, 59 (1/37); Muvatta', Tahâret, 41 (1/35-36); Musned, 4/244, 247-251.

kalkmışlardı. Kendilerine Abdurrahman b. Avf namaz kıldırıyordu ve rukûa gitmişlerdi. (Abdurrahman), Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) *(geldiğini) hissedince geri çekilmeye kalkışmıştı da, (Hz. Peygamber) eliyle ona (devam et, diye) işaret etmiş, O da onlara namazı kıldırmıştı. O (namazı bitirip) selâm verince, Hz. Peygamber* (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) *ayağa kalkmıştı. Ben de kalkmıştım ve kavuşamamış olduğumuz rekâtı kılmıştık.*[197]

Ebû Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki; "ben, (imama sonradan kavuşup da onunla kılınamamış olan rekâtların) kazâ edilmesi, (kılınması) konusunda, Kûfelilerin, (mesbûkun) namazdan kaçırdığı (rekâtların) kazâ sayılması" şeklindeki görüşlerini kabulleniyorum.

AÇIKLAMA

İmama, namazın başında değil de arasında veya sonunda yetişip uyan kimseye "mesbûk" denir. Mesbûkun, imamla kılamamış olduğu rekâtları "kazâ" şeklinde mi, yoksa "tamamlama" şeklinde mi kılacağı konusunda ihtilâf edilmiştir. Bu ihtilâf, konuyla ilgili bazı hadislerin lafızlarından doğmuştur. Şöyle ki, sözkonusu hadislerin birine göre Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) mesbûka; *"Yetişebildiğini (imamla) kıl, kavuşamadığını ise kazâ et"*[198], diğer birine göre ise; *"Yetişebildiğinizi (imamla) kılın, kaçırdığınızı ise (imamdan sonra kendi başınıza) tamamlayın"*[199] buyurmuştur. İşte bazı fakîhler, bunlardan "...kazâ edin," rivâyetini esas almış ve mesbûkun, imamla kılamamış olduğu rekâtları kazâ edeceğini söylemişlerdir. Yani mesbûkun imamla kıldığı rekât(lar), namazın son rekât(ları), imamdan sonra kalkıp kılacağı rekât(lar) ise namazın ilk rekât(ları) sayılacaktır. Ebû Hanîfe (Rh.A) ve Ahmed'in (Rh.A) görüşleri böyledir. Dârimî (Rh.A) de, "Kûfelilerin görüşü" dediği bu görüşü benimsediğini yukarıda açıklamıştır. Onun bu görüşü tercihi, yukarıdaki hadislerin birincisinde (1341. hadis) geçen "...kazâ edin-

197- Müslim, Tahâret, 81 (1/230).

198- Müslim, Mesâcid, 154 (1/421).

199- Müslim, Mesâcid, 153 (1/421).

ce..." cümlesinden dolayı olmalıdır. Mesbûk hakkındakî hadislerden "...tamamlayın" rivâyetini esas alan alimler ise şöyle demişlerdir: Mesbûkun imamla kıldığı rekât(lar), namazın ilk rekât(ları)dır, imamdan sonra kalkıp kılacağı rekâtlar ise, son rekât(ları)dır. Şafiî'nin (Rh.A) görüşü budur. Malik'in (Rh.A) görüşü ise mezkûr iki görüşün ortası bir görüştür. Şöyle ki, O'na göre mesbûkun imamla beraber kıldığı rekât(lar), fiillere nisbetle namazın ilk rekât(ları), kıraat gibi sözlü hususlara nisbetle ise son rekât(ları)dırlar. Binaenaleyh yetişemediği rekât(lar)daki kırâatı kazâ eder. Bu mesele, hadislerin mânâ ile rivâyetinin, alimlerin ihtilâfındaki rolüne güzel bir misâldir.

«٨٢»

باب الرخصة في السجود على الثوب في الحر والبرد

82. BÂB

BEZ ÜZERİNE SICAKTA VE SOĞUKTA SECDE ETMEYE MÜSÂADE

١٣٤٣ - أَخْبَرَنَا عَفَّانُ، ثنا بِشْرُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، ثنا غَالِبٌ الْقَطَّانُ، عَنْ بَكْرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: كُنَّا نُصَلِّي مَعَ رَسُولِ اللهِ - ﷺ - فِي شِدَّةِ الْحَرِّ، فَإِذَا لَمْ يَسْتَطِعْ أَحَدُنَا أَنْ يُمَكِّنَ جَبْهَتَهُ مِنَ الْأَرْضِ، بَسَطَ ثَوْبَهُ فَصَلَّى عَلَيْهِ[1].

1343. Bize Affân haber verip (dedi ki), bize Bişr ibnu'l-Mufaddal rivâyet edip (dedi ki), bize Ğâlib el-Kattân, Bekr b. Abdillah'tan, (O da) Enes'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Biz Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile beraber şiddetli sıcakta namaz kılardık da, birimiz (sıcaklıktan dolayı) alnını

yere koyamadığında elbisesini yayar ve onun üzerinde namaz kılardı.(200)

«٨٣»

باب الإشارة في التّشهد

83. BÂB

TEŞEHHÜDDE İŞÂRET ETMEK

١٣٤٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ، ثنا ابْنُ عُيَيْنَةَ، عَنِ ابْنِ عَجْلَانَ، عَنْ عَامِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ - ﷺ - يَدْعُو هٰكَذَا فِي الصَّلَاةِ، وَأَشَارَ ابْنُ عُيَيْنَةَ بِأُصْبُعِهِ، وَأَشَارَ أَبُو الْوَلِيدِ بِالسَّبَّاحَةِ(٢).

1344. Bize Ebu'l-Velîd et-Tayâlisî haber verip (dedi ki), bize İbn Uyeyne, İbn Aclân'dan, (O) Amir b. Abdillah İbni'z-Zübeyr'den, (O da) babasından (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Ben Hz. Peygamber'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) namazda şöyle dua ederken gördüm(201) (Ebu'l-Velîd dedi ki): İbni Uyeyne ("şöyle" derken) parmağı ile işaret etmişti. (Darimi de dedi ki): Ebu'l-Velîd ise ("şöyle" derken) şehâdet parmağı ile işaret etti.

١٣٤٥ - أَخْبَرَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - كَانَ إِذَا قَعَدَ فِي آخِرِ الصَّلَاةِ وَضَعَ يَدَهُ الْيُسْرَى عَلَى رُكْبَتِهِ الْيُسْرَى، وَوَضَعَ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى رُكْبَتِهِ الْيُمْنَى، ونَصَبَ إِصْبَعَهُ(٣).

200- Buhari, Salât, 23 (1/101), Ahmel fi's-Salât, 9 (2/61); Müslim, Mesâcid, 191 (1/433); Ebû Dâvûd, Salât, 93 (1/177); Nesâ'î, Tatbîk, 60 (2/171); Tirmizî, Salât, 41 1(2/479); İbn Mâce, Salât, 64 (1/329); Musned, 3/100.

201- Ebû Dâvûd, Salât, 186 (1/260); Nesâ'î, Tatbîk, 100 (2/188-189); Musned, 4/3. Bkz. Müslim, Mesâcid, 112, 113 (1/408).

1345. Bize Süleyman b. Harb haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, Eyyûb'dan, (O) Nâfi'den, (O da) İbn Ömer'den (naklen) rivâyet etti ki, Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) namazın sonunda oturduğu zaman sol elini sol dizinin üstüne kor, sağ elini sağ dizinin üstüne kor ve parmağını (yukarı) dikerdi.(202)

AÇIKLAMA

"Teşehhüd"; namazda iki rekâtın sonunda oturulduğunda kelime-i şehâdeti ihtiva eden "tahıyyât" duasını okumaya denir. Teşehhüd için oturulduğunda sağ elin şehâdet parmağını kaldırarak işraet etmek sünnettir. Bu hadisler, işaretin, oturma boyunca yapılacağını göstermektedir. Malikiler bunların zâhirine uygun görüş beyan etmişlerdir. Ancak onlar, teşehhüd ve sonraki dualar bitirilinceye kadar şehâdet parmağının sağa ve sola hareket ettirilerek işaret edileceğini, bu esnada baş parmağın uzatılacağını, geri kalan üç parmağın yumulacağını söylemişlerdir. Bu konuda diğer görüşler şöyledir: Hanefilere göre teşehhüdde şehâdet kelimesine gelindiğinde "Lâ ilâhe" denirken şehâdet parmağı kaldırılır, "İllallah" denirken indirilir. Bazı alimlere göre bu esnada sağ elin diğer parmakları yumulur. Şafiîlerin görüşü ise şöyledir: Teşehhüde oturulduğunda sağ elin bütün parmakları yumulur ve şehâdet kelimesine gelindiğinde "İllallah" denirken şehâdet parmağı kaldırılır ve, ayağa kalkıncaya yahut selâm verinceye kadar öylece kalkık bırakılır. Hanbeliler ise, teşehhüd ve sonraki dualar boyunca serçe parmağı ile yüzük parmağının yumulacağını, orta parmakla baş parmağın halka yapılacağını ve, Allah lafzının geçtiği yerlerde şehâdet parmağı ile işâret yapılacağını söylemişlerdir. Her hâlükârda şehâdet parmağı ile işâret edilirken Allah'ın tekliğini ve hi ir ortağının olmadığını ifade etme niyet ve gayesi taşınmalıdır.

202- Müslim, Mesâcid, 114, 115 (1/408); Ebû Dâvûd, Salât, 186 (1/259); Nesâ'î, Tatbîk, 99 (2/188);

«٨٤»

باب في التّشهد

84. BÂB
TEŞEHHÜD HAKKINDA

١٣٤٦ - حَدَّثَنَا يَعْلَى، ثنا الْأَعْمَشُ، عَنْ شَقِيقٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: كُنَّا إِذَا صَلَّيْنَا خَلْفَ رَسُولِ اللهِ - ﷺ -، قُلْنَا: اَلسَّلَامُ عَلَى اللهِ قَبْلَ عِبَادِهِ، اَلسَّلَامُ عَلَى جِبْرِيلَ، اَلسَّلَامُ عَلَى مِيكَائِيلَ، اَلسَّلَامُ عَلَى إِسْرَائِيلَ، اَلسَّلَامُ عَلَى فُلَانٍ وَفُلَانٍ، قَالَ: فَأَقْبَلَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللهِ - ﷺ - فَقَالَ: إِنَّ اللهَ تَعَالَى هُوَ السَّلَامُ، فَإِذَا جَلَسْتُمْ فِي الصَّلَاةِ، فَقُولُوا: التَّحِيَّاتُ لِلهِ، وَالصَّلَوَاتُ، وَالطَّيِّبَاتُ، اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ، اَلسَّلَامُ عَلَيْنَا، وَعَلَى عِبَادِ اللهِ الصَّالِحِينَ، - فَإِنَّكُمْ إِذَا قُلْتُمُوهَا أَصَابَتْ كُلَّ عَبْدٍ صَالِحٍ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ -، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، ثُمَّ لْيَتَخَيَّرْ مَا شَاءَ[1].

1346. Bize Ya'lâ rivâyet edip (dedi ki), bize el-A'meş, Şakîk'ten, (O da) Abdullah'tan (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Biz Rasûlullah'ın (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) arkasında namaz kıldığımızda; "Selâm, kullarından önce Allah'ın üzerine olsun! Selâm, Cebrâîl'in üzerine olsun! Selâm, Mîkâîl'in üzerine olsun! Selâm, İsrâfil'in üzerine olsun! Selâm, falanın, falanın üzerine olsun!" derdik. (Abdullah) dedi ki, derken (bir gün) Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (bunu duymuş) ve bize doğru dönüp şöyle buyurmuştu: *"Hiç şüphesiz yüce Allah selâmın tâ kendisidir. Binaenaleyh, namazda oturduğunuz zaman şöyle deyiniz: Ettehıyyâtü Lillahi Vessalevâtü Vettayyibât. Esselâmu Aleyke Eyyühen-Nebiyyu Ve Rahmetullahi Ve Berekâtüh. Esselâmu Aleynâ ve Alâ İbâdillahis'Sâlihin. -Çünkü siz bunu söylediğinizde bu, gökte ve yer-*

deki her iyi kula isabet eder-. Eşhedu en Lâ İlâhe İllallah. Ve Eşhedu Enne Muhammeden Abduhu ve Rasûlüh.(203) *(Namaz kılan kimse) bundan sonra dilediği (duayı) seçsin, (okusun).*"(204)

١٣٤٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا زُهَيْرٌ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ حُرٍّ، حَدَّثَنِي الْقَاسِمُ بْنُ مُخَيْمِرَةَ، قَالَ: أَخَذَ عَلْقَمَةُ بِيَدِي، فَحَدَّثَنِي أَنَّ عَبْدَ اللهِ أَخَذَ بِيَدِهِ، وَأَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - أَخَذَ بِيَدِ عَبْدِ اللهِ، فَعَلَّمَهُ التَّشَهُّدَ فِي الصَّلَاةِ: اَلتَّحِيَّاتُ لِلهِ، وَالصَّلَوَاتُ، وَالطَّيِّبَاتُ، اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ، اَلسَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللهِ الصَّالِحِينَ. قَالَ زُهَيْرٌ: أُرَاهُ قَالَ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ. -أَيْضاً شَكَّ فِي هَاتَيْنِ الْكَلِمَتَيْنِ -، إِذَا فَعَلْتَ هَذَا أَوْ قَضَيْتَ، فَقَدْ قَضَيْتَ صَلَاتَكَ، إِنْ شِئْتَ أَنْ تَقُومَ فَقُمْ، وَإِنْ شِئْتَ أَنْ تَقْعُدَ فَاقْعُدْ(1).

1347. Bize Ebû Nuaym haber verip (dedi ki), bize Züheyr, el-Hasan b. Hurr'den rivâyet etti (ki, O şöyle demiş): Bana el-Kâsım b. Muhaymire rivâyet edip dedi ki, Alkame elimden tutup bana rivâyet etti ki, Abdullah O'nun elinden tutmuş, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) de (vaktiyle) Abdullah'ın elinden tutmuş ve O'na namazda (okunacak) şu teşehhüdü öğretmiş: "Ettehıyyâtü Lillallahi Vessalevâtü Vettayyibât. Esselâmu Aleyke Eyyühen-Nebiyyu Ve Rahmetullahi Ve Berekâtüh. Esselâmu Aleynâ Ve Alâ İbâdillahis-Sâlihin. -Züheyr dedi ki, zannediyorum O (bundan sonra) şöyle de buyurmuş-: Eşhedu en Lâ ilâhe İllallah Ve Eşhedu

203- Tahıyyât duasının meâli şöyledir: Bütün mülkler, niyazlar ve güzel kelimeler Allaha mahsustur. Selâm senin üzerine olsun, ey Peygamber, Allah'ın rahmeti ve bereketleri de! Selâm bizim ve, Allah'ın iyi kullarının üzerine olsun. Ben şehâdet ederim ki, Allah'dan başka hiçbir tanrı yoktur. Ben yine şehâdet ederim ki, Muhammed onun kulu ve elçisidir.

204- Buhari, Ezân, 148 (1/202); Müslim, Salât, 55 (1/301-302); Ebû Dâvûd, Salât, 182 (1/254); Nesâ'î, Tatbîk, 101 (2/189); Tirmizî, Salât, 215 (2/81); İbn Mâce, İkamet, 24 (1/290); Musned, 1/382, 423, 427-428.

Enne Muhammeden Abduhu Ve Resûluüh. -O (yani Züheyr) bu iki cümlede şüpheye düşmüştür-. Bunu yaptığın -veya yerine getirdiğinzaman, artık namazını bitirdin, demektir. (Bundan sonra) kalkıp (gitmek) istersen kalk (git), oturmak istersen otur."[205]

«٨٥»

باب الصّلاة على النّبيّ ﷺ

85. BÂB

HZ. PEYGAMBER'E -SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM- SALÂT GETİRMEK

١٣٤٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ، ثنا شُعْبَةُ، قَالَ الْحَكَمُ: أَخْبَرَنِي، قَالَ:[٢] سَمِعْتُ ابْنَ أَبِي لَيْلَى، يَقُولُ: لَقِيَنِي كَعْبُ بْنُ عُجْرَةَ، قَالَ: أَلَا أُهْدِي إِلَيْكَ هَدِيَّةً؟ إِنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - خَرَجَ عَلَيْنَا، فَقُلْنَا: قَدْ عَلِمْنَا كَيْفَ السَّلَامُ عَلَيْكَ، فَكَيْفَ نُصَلِّي عَلَيْكَ؟ قَالَ: قُولُوا: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ[٣].

1348. Biz Ebu'l-Velîd et-Tayâlisî haber verip (dedi ki), bize Şu'be rivâyet edip dedi ki, el-Hakem bana rivâyet edip dedi ki, İbn Ebî Leylâ'yı, şöyle derken işittim: Bana Kâ'b b. Ucra rastlamış ve şöyle demişti: Sana bir hediye vereyim mi? Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (bir gün) yanımıza çıkagelmişti. Biz de;

205- Ebû Dâvûd, Salât, 182 (1/254-255); Musned, 1/422. Bu hadisi Taberâni de el-Mu'cemu'l-Evsat'ında rivâyet etmiş ve, "Bunu yaptığın..." ile devamındaki son iki cümlenin Abdullah b. Mes'ûd'un kendi sözleri olduğunu açıklamıştır (Mecme', 2/142).

"Sana nasıl selâm verileceğini öğrendik. Peki sana nasıl salevât getireceğiz?" diye sormuştuk. O da şöyle buyurmuştu: "Şöyle deyin: Allahumme Salli Alâ Muhammedin ve Alâ Âli Muhammedin Kemâ Salleyte Alâ İbrâhime İnneke Hamîdun Mecîd. Ve Bârik alâ Muhammedin ve Alâ Âli Muhammedin Kemâ Bârekte Alâ İbrâhime İnneke Hamîdun Mecîd: Allahım! Muhammed'e ve Muhammed'in âline salât et, İbrâhim'in âline salât ettiğin gibi. Şüphe yok ki, sen Hamîd, Mecîdsin (bütün hamdler, bütün azamet ve şerefler sana mahsustur). Muhammed'e ve Muhammed'in âline feyiz ve bereket ihsan eyle, İbrâhim'in âline feyiz ve bereket ihsan ettiğin gibi. Şüphe yok ki, sen hamîd, mecîdsin.(206)

١٣٤٩ - أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الْمَجِيدِ، حَدَّثَنَا مَالِكٌ، عَنْ نُعَيْمٍ الْمُجْمِرِ - مَوْلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ - أَنَّ مُحَمَّدَ بْنَ عَبْدِ اللهِ بْنِ زَيْدٍ الْأَنْصَارِيَّ، الَّذِي كَانَ أُرِيَ النِّدَاءُ بِالصَّلَاةِ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ - ﷺ - أَخْبَرَهُ أَنَّ أَبَا مَسْعُودٍ الْأَنْصَارِيَّ قَالَ: أَتَانَا رَسُولُ اللهِ - ﷺ - فَجَلَسَ مَعَنَا فِي مَجْلِسِ سَعْدِ بْنِ عُبَادَةَ. فَقَالَ لَهُ بَشِيرُ بْنُ سَعْدٍ - وَهُوَ أَبُو النُّعْمَانِ بْنُ بَشِيرٍ -، أَمَرَنَا اللهُ أَنْ نُصَلِّيَ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللهِ، فَكَيْفَ نُصَلِّي عَلَيْكَ؟ قَالَ: فَصَمَتَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - حَتَّى تَمَنَّيْنَا أَنَّهُ لَمْ يَسْأَلْهُ، ثُمَّ قَالَ: قُولُوا: اَللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، فِي الْعَالَمِينَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ. وَالسَّلَامُ كَمَا قَدْ عُلِّمْتُمْ(١).

1349. Bize Ubeydullah b. Abdilmecîd haber verip (dedi ki), bize Malik, Ömer İbnu'l-Hattâb'ın âzâdlısı Nu'aym el-Mucmir'den rivâyet etti ki, Rasûlullah'ın (Sallallahu Aleyhi ve

206- Buhari, Enbiyâ; 10 (4/118), Da'avât, 32 (7/156); Müslim, Salât, 66 (1/305); Ebû Dâvûd, Salât, 183 (1/257); Nesâ'î, Sehv, 51 (3/40); Tirmizî, Salât, 351 (2/353); İbn Mâce, İkamet, 25 (1/293); Musned, 4/244.

Sellem) zamanında kendisine namaza çağrı ("ezan") rü'yası gösterilmiş olan Abdullah b. Zeyd el-Ensârî'nin oğlu Muhammed, O'na (yani Nu'aym'a) haber vermiş ki, Ebû Mes'ûd el-Ensârî şöyle demiş: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (bir gün) yanımıza gelmiş ve bizimle beraber Sa'd b. Ubâde'nin meclisinde oturmuştu. Derken Beşîr b. Sa'd -ki O, Ebu'n-Nu'mân b. Beşîr'dir- O'na; "Allah bize, sana salât getirmemizi emretti, ya Rasûlallah. Peki sana nasıl salât getireceğiz?" diye sormuştu. (Ebû Mes'ûd) dedi ki, bunun üzerine Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) o kadar sustu ki, biz, keşke O (bunu) O'na sormasaydı diye temenni etmiştik. Sonunda (Rasûlullah) şöyle buyurmuştu: *"Şöyle deyin: Allahumme Salli Alâ Muhammedin ve Alâ Ali Muhammedin Kemâ Salleyte Alâ İbrâhime. Ve Bârik Alâ Muhammedin ve Alâ Âli Muhammedin Kemâ Bârekte Alâ İbrâhime Fil'âlemîn. İnneke Hamîdun Mecîd. Selâm getirme ise bildiğiniz (veya "size öğretildiği") gibidir."*[207]

AÇIKLAMA

"Salât"; ta'zîm, tekrîm, dua, rahmet, istiğfâr gibi mânâlara gelir. Buna göre "...salât et!" duasının mânâsı, "...şânını ve şerefini daim yüce kıl!" demek olur. Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de mü'minlere, Hz. Peygamber'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) salât-ü selâm getirmelerini şöyle emrediyor: *"Şüphe yok ki, Allah ve melekleri, Peygamber'e salât ederler, (O'nun şan ve şerefini yüceltirler). Ey iman edenler! Siz de O'na salât ve gönülden selâm edin"*[208] Bu sebeple, Hz. Peygamber'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), zaman ve mekânla sınırlamaksızın, salât-ü selâm getirmek farzdır. Ömürde bir defa salât-ü selâm getirmekle bu farzın yerine getirilmiş olacağı söylenmiştir. Diğer taraftan bir mecliste Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ismi birden fazla zikredildiğinde bir defa salât-ü selâm getirmek farz, her defasında salât-ü selâm getirmek ise bazı alimlere göre vâcib, diğer bazılarına göre müstehabdır.

Bu bölümde, namazda teşehhüdden sonra okunan salâtlar söz-

207- Müslim, Salât, 65 (1/305); Ebû Dâvûd, Salât, 183 (1/258); Nesâ'î, Sehv, 49 (3/38-39); Tirmizî, Tefsîr, 34 (5/359); Musned, 4/118- 119; 5/274; Muvatta', Sefer, 67 (1/165-166).

208- Ahzâb sûresi, 56.

konusudur. Şafiî (Rh.A), mezkûr âyette emredilen salât-ü selâmın, teşehhüdde ve sonrasında okunan salât-ü selâm olduğu görüşündedir. Teşehhüdden sonraki salâtları okumak da, Şafiî (Rh.A) ve Ahmed'e (Rh.A) göre farzdır. Ebû Hanife (Rh.A), Malik (Rh.A) ve alimlerin cumhûru ise bunları okumanın Sünnet olduğunu söylemişlerdir.

Salâtlarda geçen "âl" kelimesine gelince, bunun sözlük mânâsı, bir şahsa herhangi bir maddî veya mânevî bağla bağlı olan kimse demektir. Bundan dolayı "al-u Muhammed"den; Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), zekât almaları haram olan akrabasının veya Hz. Fâtıma'dan (R.Anha) Kıyamete kadar gelecek sülâlesinin veya muttaki müslümanların yahut bütün müslümanların... kastedilmiş olduğu söylenmiştir. Ancak, tercihe şâyân olan görüşe göre burada, Hz. Peygamber'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) mânevî bağlarla bağlı olan bütün müslümanlar kastedilmiştir.

Hz. Peygamber Sallallahu Aleyhi ve Sellem), son hadisindeki "Selâm getirme ise, bildiğiniz gibidir" cümlesi ile, "tahıyyât" duasında geçen; "Esselâmu aleyke Eyyühen-Nebiyyu Ve Rahmetullahi Ve Berekâtüh" cümlesine işaret buyurmuştur.

«٨٦»

باب الدعاء بعد التشهد

86. BÂB

TEŞEHHÜDDEN SONRA DUA ETMEK

١٣٥٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْمُغِيرَةِ، ثنا الْأَوْزَاعِيُّ، عَنْ حَسَّانَ، عَنْ مُحَمَّدِ ابْنِ أَبِي عَائِشَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: إِذَا فَرَغَ أَحَدُكُمْ مِنَ التَّشَهُّدِ فَلْيَتَعَوَّذْ بِاللهِ مِنْ أَرْبَعٍ: مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ، وَعَذَابِ الْقَبْرِ، وَفِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ، وَشَرِّ الْمَسِيحِ الدَّجَّالِ(١).

1350. Bize Ebu'l-Muğire haber verip (dedi ki), bize el-Evzâ'î,

Hassân'dan, (O da) Muhammed b. Ebî Aişe'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Ebû Hureyre'yi şöyle derken işittim: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Sizden biri teşehhüdü bitirince dört şeyden, yani Cehennem azabından, kabir azabından, hayatın ve ölümün fitnesinden ve mesîh deccâlin şerrinden Allah'a sığınsın!"*(209)

AÇIKLAMA

Teşehhüd ve salli-bârik dualarından sonra dua yapmak, bu meyânda, yukarıdaki Hadiste Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) emrettiği şekilde dört şeyden Allah'a (Celle Celaluhu) sığınmak Sünnettir. Hanefi alimlere göre burada, Kur'an ve Sünnet lafızlarına benzeyen veya onlardan alınan cümlelerle dua yapılabilir. Hadiste geçen "hayatın fitnesi", hayatta karşılaşılabilecek her türlü belâ ve sıkıntı gibi imtihan vesîleleridir; "ölümün fitnesi" ise, ya ölüm halindeki imansız gitme tehlikesidir, yahut kabirdeki imtihandır. Bu imtihan, duruma göre, kabir azabının bir sebebi olabilecektir.

"Mesîh deccâl', ahir zamanda ortaya çıkacak olan sahtekâr, yalancı kimsenin lakabıdır. Bu iki kelime ile, sözkonsu kimsenin en belirgin vasıflarına işaret edilmiş olmalıdır. "Mesih", (suratından hayır) silinmiş, serâpa hayırsızlık âbidesi, uğursuz, mel'ûn demektir. "Deccâl" ise, sözlük mânâsı itibarıyle, çok katranlayan, çok yalan düzen, çok aldatan, çok yaldızlayan, çok karıştıran gibi mânâlara gelmektedir. Bu sözlük mânâlarından hareketle, deccâl hakkındaki Hadisleri değerlendirmek, dikkat çekicidir: Meselâ bir Hadise göre deccâlin iki gözünün arasında kâfir yazılıdır, okur-yazar olsun, olmasın her mü'min bunu okuyabilecektir.(210) Bu Hadisi, zahiri mânâsının yanında, "hayrı silinmiş, serâpa hayırsızlık âbidesi olan" deccâlin mecâzi bir tanıtımı şeklinde anlamak mümkündür. Hayırsızlığı, yani küfrü o kadar açıktır ki, bu âdeta alnının ortasında

209- Müslim, Mesâcid, 130 (1/412); Ebû Dâvûd, Salât, 184 (1/258); Nesâ'î, 64 (3/49); İbn Mâce, İkamet, 26 (1/294); Musned, 2/477.

210- Müslim, Fiten, 105 (4/2249).

yazılı olup, bunu herkes anlayabilecektir. Buna rağmen, her halde, "çok yaldızlayıcılığı, çok yalancılığı" sayesinde taraftar bulabilecektir. İlgili hadislerde deccâlin, görünüşte biri ak su, diğeri yakıcı ateş olan iki nehrinin olacağı,[211] onun beraberinde "Cennet" ve "Cehennem"in bulunacağı,[212] ama bunların bir aldatmaca olduğu, onun "ak su" görünen nehrinin "yakıcı ateş", "Cennet"inin "Cehennem" olduğu açıklanmaktadır. Bundan, deccâlin, bütün değerleri ve kavramları altüst edecek biri olacağı anlaşılıyor. Zaten "deccâl" kelimesinin bir mânâsı da, "çok örten, çok karıştıran"dır. O, hak ile bâtılı karıştıracak ve bâtılı, hak diye gösterecekdir. Çünkü doğrudan bâtıla yapılacak dâvete, özellikle müslüman halktan hiç kimse icabet etmeyecektir. Burada şu noktaya temas etmemiz gerekir: Deccâl hakkındaki hadislerin zahirine göre o, "hakiki bir şahsiyet" olarak görülmektedir. Bunun için o, ekseriya "hakiki bir şahsiyet" olarak anlaşılagelmiştir. Bununla beraber onun, hakiki bir şahsiyetin güdümündeki "hükmi bir şahsiyet" (bir müessese, bir rejim, ideolojik bir cereyan...) olması da mümkündür. Bu açıdan bakıldığında günümüzdeki "serâpâ hayırsızlık âbideleri"nin, müthiş propaganda (aldatma-gözboyama) vasıtaları ile değerleri ve kavramları altüst etme, toplumları aldatma faaliyetleri ibret vericidir. Dünün "deccâl"leri, bizi ilgilendiren yönüyle, İslâm ülkelerindeki faaliyetlerinde İslâmi kavramları kullanmaksızın başarıya ulaşamayacağını çok iyi kavramış ve şeytâni bir usûl keşfetmiştir: Bu kavramların İslâmi muhtevalarını boşaltıp yerini küfürle veya neticede küfre yarayacak şeylerle doldurmak. Artık herkes İslâm, müslüman, Cennet, millet, melek, ilim... kelimelerini kullanacaktır; ama bunlar hiçbir İslâmi öz taşımayacaklardır. Meselâ günâhsız varlıkların adı olan "melek" kelimesi kullanılacak, ama bununla günâha batmış bazı kimseler hatırlanacaktır. Bu tahribin boyutları, komünizmle idare edilen veya komünizmin yoğun etkisi altında olan ülkelerde, en basit kelimelerin mânâlarını bile ideolojiye uygun şekilde değiştirmeye kadar vardırılmaya çalışılmış olmasıyla çok açık görülür. Bu işler "deccâl" kelimesinin sözlük mânâlarıyla, hadislerde geçen deccâlin vasıflarına ne kadar uygun düşmektedir! Burada şunu da ilâve etmeliyiz: Bir

211- a.g.e.

212- Müslim, Fiten, 104 (4/2249).

hadiste deccâllerin sayılarının otuza varacağı açıklamıştır.(213) Binaenaleyh kezzâb deccâli hemen tek bir şeyle izah etme yoluna gidilmemelidir.

"Deccâl"den Allah'a (Celle Celaluhu) sığınmak gerekir. O, âdemoğulları arasındaki en büyük fitedir.(214) *Her peygamber kavmini ona karşı uyarmıştır.*(215) Fakat bu sığınma sözlü dua ile yetinecek şekilde olmamalıdır. Allah'a (Celle Celaluhu) sığınarak O'ndan yardım talep edip, bütün imkânları kullanarak "deccâl"e karşı mücâdele etmek, onun zulüm idaresinin yerine Hakk'ın idaresini hâkim kılmaya çalışmak şeklinde olmalıdır. Hadiste geçen diğer hususları düşündüğümüzde sığınmanın bu şekilde olması gerekeceği anlaşılır. Zira Cehennem azâbından kurtulmak için, bundan Allah'a (Celle Celaluhu) sığınmanın yanında O'nun; namaz kılmak, muhtaçlara yardım etmek, cihad gibi emirlerini de yapmak gerekir.

١٣٥١ - وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ بِنَحْوِهِ.

1351. Bize Muhammed b. Kesîr, el-Evzâ'î'den (naklen) onun, (yani bir önceki 1350. hadisin) benzerini rivâyet etti.

«٨٧»

بَاب التَّسْلِيمِ فِي الصَّلَاةِ

87. BÂB

NAMAZIN (SONUNDA) SELÂM VERMEK

١٣٥٢ - حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ مَخْلَدٍ، ثنا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ ابْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -

213- Ebû Dâvûd, Melâhım, 16 (4/121).

214- Müslim, Fiten, 126, 127 (4/2267).

215- Müslim, Fiten, 95 (4/2245).

يُسَلِّمُ عَنْ يَمِينِهِ حَتَّى يُرَى بَيَاضُ خَدِّهِ، ثُمَّ يُسَلِّمُ عَنْ يَسَارِهِ حَتَّى يُرَى بَيَاضُ خَدِّهِ[1].

1352. Bize Halid b. Mahled rivâyet edip (dedi ki), bize Abdullah b. Ca'fer, İsmail b. Muhammed b. Sa'd'dan, (O) Amir b. Sa'd'dan, (O da) babasından (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), (önce sağ) yanağının beyazlığı (arkadan) görülecek kadar sağına selâm verirdi, sonra (sol) yanağının beyazlığı görülecek kadar soluna selâm verirdi.(216)

١٣٥٣ - حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، ثنا يَحْيَى، عَنْ شُعْبَةَ عَنِ الْحَكَمِ وَمَنْصُورٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ أَبِي مَعْمَرٍ، قَالَ: صَلَّيْتُ خَلْفَ رَجُلٍ بِمَكَّةَ، فَسَلَّمَ تَسْلِيمَتَيْنِ، فَذَكَرْتُ ذٰلِكَ لِعَبْدِ اللهِ. فَقَالَ: أَنَّى عَلِقَهَا[1]. وَقَالَ الْحَكَمُ: كَانَ النَّبِيُّ - ﷺ - يَفْعَلُ ذٰلِكَ.

1353. Bize Musedded rivâyet edip (dedi ki), bize Yahya, Şu'be'den, (O) el-Hakem ve Mansûr'dan, (onlar) Mücâhid'den (O da) Ebû Ma'mer'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Mekke'de bir adamın arkasında namaz kılmıştım da o, iki selam vermişti. Sonra ben bunu Abdullah'a anlatmıştım da O şöyle demişti: "Bunu nereden elde etmiş, (nereden öğrenmiş?)"

El-Hakem ise (rivâyetinde şunu da) söylemiştir: Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bunu yapardı.(217)

AÇIKLAMA

Abdullah b. Mes'ûd'un (RA) sözü övgü mahiyetindedir. Yani, "bu

216- Müslim, Mesâcid, 119 (409); Nesâ'î, Sehv, 68 (3/51-52); İbn Mâce, İkamet, 28 (1/296); Musned, 1/172, 180-181.

217- Müslim, Mesâcid, 117 (1/409); Musned, 1/444.

adam, Hz. Peygamber'in bu güzel Sünnetini nereden öğrenmiş? Bunu bileceğini sanmazdım!" mânâsınadır.

Namazın sonunda selâm vermek alimlerin cumhûruna göre meşrû'dur. Yine alimlerin cumhûruna göre birinci selâm farz (vâcib), ikincisi Sünnetdir. Hanefi alimler iki selâmın da vâcib olduğunu, Hanbeliler ise farz olduğunu söylemişlerdir.

«٨٨»

باب القول بعد السلام

88. BÂB
SELÂMDAN SONRA SÖYLENİLECEK SÖZ

١٣٥٤ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا عَاصِمٌ، عَنْ أَبِي الْوَلِيدِ هُوَ عَبْدُ اللهِ بْنُ الْحَارِثِ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: مَا كَانَ النَّبِيُّ - ﷺ - يَجْلِسُ بَعْدَ الصَّلَاةِ، إِلَّا قَدْرَ مَا يَقُولُ: اَللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ، وَمِنْكَ السَّلَامُ، تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ[٣].

1354. Bize Yezîd b. Hârun haber verip (dedi ki), bize Asım, Ebu'l-Velîd'den -ki O Abdullah İbnu'l-Haris'dir-, (O da) Hz. Aişe'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) namazdan sonra ancak "Allahumme Ente's-Selâmu ve Minke's-Selâm Tebârekte Yâ Ze'l-Celâli ve'l-İkrâm" [218]*diyecek kadar otururdu."*[219]

١٣٥٥ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْمُغِيرَةِ، ثنا الْأَوْزَاعِيُّ، عَنْ شَدَّادٍ أَبِي عَمَّارٍ عَنْ أَبِي أَسْمَاءَ الرَّحَبِيِّ، عَنْ ثَوْبَانَ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - إِذَا أَرَادَ أَنْ يَنْصَرِفَ مِنْ صَلَاتِهِ اسْتَغْفَرَ اللهَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ قَالَ: اَللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ، وَمِنْكَ السَّلَامُ، تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ[٤].

218- Bu cümlelerin tercümesi şöyledir: Allah'ım! Selâm sensin, (dünya ve âhiret) selâmetide ancak sendendir. Şanın yücedir, ey celâl ve ikram sahibi!

219- Müslim, Mesâcid,136 (1/414); Nesâ'î, Sehv, 82 (3/58); Tirmizî, Salât, 224 (2/96); İbn Mâce, İkamet, 32 (1/298); Musned, 6/62,184, 235; Ebû Dâvud, Vitr, 25 (2/84).

1355. Bize Ebu'l-Muğire haber verip (dedi ki), bize el-Evza'î, Şeddâd Ebû Ammâr'dan, (O) Ebû Esmâ' er-Rahabî'den, (O da) Sevbân'dan (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) namazından çıkmak istediği zaman üç defa Allah'tan istiğfârda bulunur, sonra şöyle derdi: "Allahumme Ente's-Selâmu ve Minke's-Selâm Tebârekte Yâ Ze'l-Celâli ve'l-İkrâm."(220)

١٣٥٦ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ وَرَّادٍ كَاتِبِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ، قَالَ: أَمْلَى عَلَيَّ الْمُغِيرَةُ بْنُ شُعْبَةَ فِي الْكِتَابِ إِلَى مُعَاوِيَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - كَانَ يَقُولُ فِي دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، اَللّٰهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ، وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ، وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ(١).

1356. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyân, Abdulmelik b. Umeyr'den, (O da) el-Muğire b. Şu'be'nin kâtibi Verrâd'dan (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: El-Muğire b. Şu'be bana, Muâviye'ye (gönderdiği) bir mektupta yazdırdı ki, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) her farz namazın ardında şöyle derdi: "Lâ ilâhe İllallahu Vahdehu Lâ Şerîke Leh. Lehu'l-Mulkü ve Lehu'l-Hamdu ve Hüve Alâ Külli Şey'in Kadir. Allahumme Lâ Mani'a Limâ A'tayte ve Lâ Mu'tıye Limâ Mena'te ve Lâ Yenfa'u Ze'l-Ceddi Minke'l-Ceddu = Tek olan Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur. O'nun hiçbir ortağı da yoktur. Mülk O'nundur, hamd O'na mahsustur. O her şeye hakkıyle kadirdir. Allahım! Senin verdiğine engel olup (vermemezlik edecek) hiç kimse yoktur. Senin engel olup (vermediğini) verecek hiç kimse de yoktur. (Dünyevî) varlık sahibine varlığı, senin katında fayda vermeyecektir, (onu, ancak senin rahmetin kurtaracaktır)."(221)

220- Müslim, Mesâcid, 135 (1/414); Ebû Dâvud, Vitr, 25 (2/84); Nesâ'î, Sehv, 81 (2/58); Tirmizî, Salât, 224 (2/98); İbn Mâce, İkamet, 32 (1/300); Musned, 5/275, 279-280.

221- Buhârî, Ezân, 155 (1/205); Müslim, Mesâcid, 138 (1/415); Ebû Dâvud, Vitr, 25 (2/82); Nasâ'î, Sehv, 85 (3/59-60); Musned, 4/245,247,250.

«٨٩»

باب على أيّ شقيه ينصرف من الصّلاة

89. BÂB

(KİŞİ) NAMAZDAN HANGİ YANINDAN AYRILIR

١٣٥٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ، ثنا شُعْبَةُ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ عُمَارَةَ، عَنِ الْأَسْوَدِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: لَا يَجْعَلْ أَحَدُكُم لِلشَّيْطَانِ نَصِيباً مِنْ صَلَاتِهِ، يَرَى أَنَّ حَقّاً عَلَيْهِ أَنْ لَا يَنْصَرِفَ إِلَّا عَنْ يَمِينِهِ، لَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - كَثِيراً يَنْصَرِفُ عَنْ يَسَارِهِ(٢).

1357. Bize Ebu'l-Velîd et-Tayâlisî haber verip (dedi ki), bize Şu'be, el-A'meş'ten, (O) Umâre'den, (O) el-Esved'den, (O da) Abdullah'tan (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Hiçbiriniz, (namazdan) sadece sağından ayrılmasının, üzerine bir vecibe olduğuna inanarak, şeytana namazından bir pay ayırmasın! Andolsun ki ben, Rasûlullah'ı (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), (namazdan) sol tarafından ayrılırken çok gördüm.(222)

١٣٥٨ - أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ إِسْرَائِيلَ، عَنِ السُّدِّيِّ، قَالَ سَمِعْتُ أَنَساً يَقُولُ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - يَنْصَرِفُ عَنْ يَمِينِهِ(٣).

1358. Bize Ubeydullah b. Mûsa, İsrâ'il'den, (O da) es-Süddî'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Enes'i şöyle derken işittim: Rasûlullah'ı (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (namazdan) sağ tarafından ayrılırken gördüm.(223)

222- Buhârî, Ezân, 159(1/207); Müslim, Musâfirin, 59(1/492); Ebû Dâvud, Salât, 204 (1/273); Nesâ'î, Sehv, 100 (3/68; İbn Mâce, İkâmet, 33 (1/300); Musned, 1/383, 429; Musannaf, 2/240.

223- Müslim, Musâfirîn, 60 (1/492); Nasâ'î, Sehv, 100 (3/68); Musned, 3/217, 281.

١٣٥٩ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنِ السُّدِّيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ، قَالَ: إِنْصَرَفَ النَّبِيُّ - ﷺ - عَنْ يَمِينِهِ، يَعْنِي: فِي الصَّلَاةِ[1].

1359. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyân, es-Süddî'den şöyle dediğini rivâyet etti: Enes b. Mâlik'i şöyle derken işittim: Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sağ tarafından -yani namazdan (sağ tarafından)- ayrılmıştı. (224)

«٩٠»

باب التسبيح في دبر الصلاة

90. BÂB
NAMAZIN ARDINDA TESBÎHAT YAPMAK

١٣٦٠ - أَخْبَرَنَا الْحَكَمُ بْنُ مُوسَى، ثنا هِقْلٌ[2]، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، حَدَّثَنِي حَسَّانُ بْنُ عَطِيَّةَ، قَالَ: حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي عَائِشَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ أَبُو ذَرٍّ: يَا رَسُولَ اللهِ ذَهَبَ أَصْحَابُ الدُّثُورِ بِالْأُجُورِ، يُصَلُّونَ كَمَا نُصَلِّي، وَيَصُومُونَ كَمَا نَصُومُ، وَلَهُمْ فُضُولُ أَمْوَالٍ يَتَصَدَّقُونَ بِهَا، وَلَيْسَ لَنَا. مَا نَتَصَدَّقُ. قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: أَفَلَا أُعَلِّمُكَ كَلِمَاتٍ إِذَا قُلْتَهُنَّ أَدْرَكْتَ مَنْ سَبَقَكَ، وَلَمْ يَلْحَقْكَ مَنْ خَلْفَكَ إِلَّا مَنْ عَمِلَ بِمِثْلِ عَمَلِكَ؟ قَالَ: قُلْتُ: بَلَى يَا رَسُولَ اللهِ. قَالَ: تُسَبِّحُ دُبُرَ كُلِّ صَلَاةٍ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، وَتَحْمَدُهُ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، وَتُكَبِّرُهُ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، وَتَخْتِمُهَا بِلَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[3].

1360. Bize el-Hakem b. Mûsa haber verip (dedi ki), bize Hikl, el-Evzâ'î'den rivâyet etti (ki, O şöyle demiş): Bana

224- Müslim, Musâfirîn, 61 (1/492); Musned, 3/133, 179

Hassân b. Atıyye rivâyet edip dedi ki, bana Muhammed b. Ebî Aişe, Ebû Hureyre'den, şöyle dediğini rivâyet etti: Ebû Zerr demiş ki; "yâ Rasûlallah! Servet sahipleri sevapları hep alıp götürdüler. Onlar, bizim kıldığımız gibi namaz kılıyorlar, bizim tuttuğumuz gibi oruç tutuyorlar. Onların, zekât ve sadaka verdikleri mal fazlalıkları da var. Halbuki bizim tasadduk edecek bir şeyimiz yok!" (O zaman) Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurmuş: *"Sana bazı cümleler öğreteyim mi? Bunları söylediğin zaman, senin yaptığının aynısını yapanlar hariç, seni geçmiş olan kimselere kavuşursun, senin arkanda (kalan) kimseler de sana ulaşamazlar."* (Ebû Zerr) demiş ki; "evet (öğretin), ya Rasûlullah!" (Rasûlullah da) şöyle buyurmuş: *"Her namazın ardında (Allah'ı) otuzüç defa tesbîh edersin, ("Sübhânellah" dersin), ona otuzüç defa hamdedersin ("Elhamdu Lillah" dersin), onu otuzüç defa da tekbir edersin ("Allahu Ekber" dersin) ve bunları; "Lâ İlâhe İllallahu Vahdehu Lâ Şerîke Leh. Lehu'l-Mulkü ve Lehu'l-Hamdu ve Huve Alâ Külli Şey'in Kadîr" (cümleleri) ile bitirirsin."*(225)

١٣٦١ - أَخْبَرَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ، ثنا هِشَامُ بْنُ حَسَّانَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ، عَنْ كَثِيرِ بْنِ أَفْلَحَ، عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ، قَالَ: أُمِرْنَا أَنْ نُسَبِّحَ فِي دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، وَنَحْمَدَهُ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، وَنُكَبِّرَ أَرْبَعًا وَثَلَاثِينَ، فَأُتِيَ رَجُلٌ أَوْ أُرِيَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ فِي الْمَنَامِ، فَقِيلَ: أَمَرَكُمْ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - أَنْ تُسَبِّحُوا اللهَ فِي دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، وَتَحْمَدُوا ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، وَتُكَبِّرُوا أَرْبَعًا وَثَلَاثِينَ؟، قَالَ: نَعَمْ، [قَالَ:] فَاجْعَلُوهَا خَمْسًا وَعِشْرِينَ، خَمْسًا وَعِشْرِينَ، وَاجْعَلُوا مَعَهَا التَّهْلِيلَ. فَأُخْبِرَ بِذَلِكَ النَّبِيُّ - ﷺ - فَقَالَ: إِفْعَلُوهَا(1).

1361. Bize Osman b. Ömer haber verip (dedi ki), bize Hişâm b. Hassân, Muhammed b. Sirin'den, (O) Kesîr b. Eflah'tan, (O

225- Ebû Dâvûd, Vitr, 24 (2/82); Musned, 2/238. Bkz. Buhârî, Ezan, 155 (1/205); Müslim, Mesâcid, 142 (1/416-417); İbn Huzeyme, 1/368.

da) Zeyd b. Sâbit'ten (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Biz, her namazın ardında otüzüç defa (Allah'ı) tesbih etmekle, otuzüç defa O'na hamdetmekle ve otuzdört defa da tekbir getirmekle emrolunmuştuk. Sonra bir adama (rüyasında) gelinmiş -veya, Ensar'dan bir adama uykuda rüya gösterilmiş- ve denmiş ki; "Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) size her namazın ardında Allah'ı otuzüç defa tesbih etmenizi, (O'na) otuzüç defa hamdetmenizi ve otuzdört defa da tekbir getirmenizi mi emretti?" O da "evet" demiş. (Bunun üzerine O'na şöyle denmiş): "Artık bunları yirmibeş, yirmibeş yapın ve onlarla beraber tehlil de getirin (yani yirmi beş kere de "Lâ İlâhe İllallah" deyin!") O (adam) da bu (rü'yayı) Hz. Peygamber'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) haber verince O; "Bunları yapın!" buyurdu.(226)

AÇIKLAMA

Namazın arkasında yapılan tesbihât meşrû'dur ve önceki Hadise göre yapılmaktadır. Çünkü o şekilde tesbihat yapılacağını belirten Hadisler meşhûr olmuşlardı. Bununla beraber, sahih olan son Hadisten, namazdan sonra 25 tesbih, 25 tahmid, 25 tekbir ve 25 tehlil ile tesbihât yapılmasının daha üstün olduğu anlaşılmaktadır. Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu Hadiste Ensârlı zatın rü'yasını "takrir" (tasvib) etmiştir. Binaenaleyh buna göre amel edildiğinde, Peygamber olmayan birinin rü'yasıyla değil, Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) takririyle amel edilmiş olur. Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ise bu rü'yanin hak olduğunu vahıy, ilham veya herhangi bir yolla bilmiş olabilir."(227)

226- Nesâ'i, Sehv, 93 (3/64); Musned, 5/184, 190; İbn Huzeyme, 1/370.

227- el-Fethu'r-Rabbânî, 4/59; Sindî'nin Nesâ'î hâşiyesi.

«٩١»

باب أوّل ما يحاسب به العبد يوم القيامة

91. BÂB
KIYAMET GÜNÜNDE KULUN KENDİSİNDEN HESABA ÇEKİLECEĞİ İLK ŞEY

١٣٦٢ - أَخْبَرَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ أَبِي هِنْدٍ، عَنْ زُرَارَةَ بْنِ أَبِي أَوْفَى، عَنْ تَمِيمٍ الدَّارِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: إِنَّ أَوَّلَ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ، الصَّلَاةُ، فَإِنْ وُجِدَ صَلَاتُهُ كَامِلَةً، كُتِبَتْ لَهُ كَامِلَةً، وَإِنْ كَانَ فِيهَا نُقْصَانٌ، قَالَ اللهُ تَعَالَى لِلْمَلَائِكَةِ: انْظُرُوا، هَلْ لِعَبْدِي مِنْ تَطَوُّعٍ، فَأَكْمِلُوا لَهُ مَا نَقَصَ مِنْ فَرِيضَتِهِ؟ ثُمَّ الزَّكَاةُ، ثُمَّ الْأَعْمَالُ عَلَى حَسَبِ ذَلِكَ(١). قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: لَا أَعْلَمُ أَحَدًا رفعَهُ غَيْرَ حَمَّادٍ. قِيلَ لِأَبِي مُحَمَّدٍ: صَحَّ هَذَا؟ قَالَ: إِيْ.

1362. Bize Süleyman b. Harb haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, Dâvûd b. Ebî Hind'den, (O) Zurâre b. Ebî Evfa'dan, (O da) Temîm ed-Dârî'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*Şüphe yok ki, kulun kendisinden hesaba çekileceği ilk şey namazdır. Sonunda eğer namazı tam bulunursa onun lehine tam yazılır. Eğer onda bir eksiklik olursa yüce Allah meleklerine şöyle buyurur: "Bakın, kulumun hiç nâfile (namazı) var mı da, farzının eksikliklerini ona tamamlayın!" (Kul) Sonra zekâttan, daha sonra da (diğer) amellerden buna göre (hesaba çekilecektir).*"(228)

Ebû Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki; "Hammâd'dan başka hiç-

228- Ebû Dâvûd, Salât, 149 (1/229); İbn Mâce, İkamet, 202 (1/458); Musned, 4/103.

kimsenin bunu ref'ettiğini (yani Hz. Peygamber'in sözü olarak rivâyet ettiğini) bilmiyorum. Ebû Muhammed'e dendi ki, "(peki) bu, sahih midir?" O da, "evet" dedi."

«٩٢»

باب صفة صلاة رسول الله ﷺ

92. BÂB

RASÛLULLAH'IN (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM) NAMAZININ ŞEKLİ

١٣٦٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ بْنِ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرِو بْنُ عَطَاءٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا حُمَيْدٍ السَّاعِدِيَّ، فِي عَشَرَةٍ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ - ﷺ - أَحَدُهُمْ أَبُو قَتَادَةَ، قَالَ: أَنَا أَعْلَمُكُمْ بِصَلاةِ رَسُولِ اللهِ - ﷺ - فَقَالُوا: لِمَ؟ فَمَا كُنتَ أَكْثَرَنَا لَهُ تَبَعَةً، وَلَا أَقْدَمَنَا لَهُ صُحْبَةً. قَالَ: بَلَى. قَالُوا: فَأَعْرِضْ. قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ رَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى يُحَاذِيَ بِهِمَا مَنْكِبَيْهِ، ثُمَّ يُكَبِّرُ، حَتَّى يَقِرَّ كُلُّ عَظْمٍ فِي مَوْضِعِهِ، ثُمَّ يَقْرَأُ، ثُمَّ يُكَبِّرُ وَيَرْفَعُ يَدَيْهِ حَتَّى يُحَاذِيَ بِهِمَا مَنْكِبَيْهِ، ثُمَّ يَرْكَعُ، وَيَضَعُ رَاحَتَيْهِ عَلَى رُكْبَتَيْهِ، حَتَّى يَرْجِعَ كُلُّ عَظْمٍ إِلَى مَوْضِعِهِ، وَلَا يُصَوِّبُ رَأْسَهُ وَلَا يُقْنِعُ، ثُمَّ يَرْفَعُ رَأْسَهُ فَيَقُولُ: سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، ثُمَّ يَرْفَعُ يَدَيْهِ حَتَّى يُحَاذِيَ بِهِمَا مَنْكِبَيْهِ - يَظُنُّ أَبُو عَاصِمٍ أَنَّهُ قَالَ: حَتَّى يَرْجِعَ كُلُّ عَظْمٍ إِلَى مَوْضِعِهِ مُعْتَدِلاً -، ثُمَّ يَقُولُ: اللهُ أَكْبَرُ، ثُمَّ يَهْوِي إِلَى الْأَرْضِ، فَيُجَافِي يَدَيْهِ عَنْ جَنْبَيْهِ، ثُمَّ يَسْجُدُ، ثُمَّ يَرْفَعُ رَأْسَهُ، فَيَثْنِي رِجْلَهُ الْيُسْرَى، فَيَقْعُدُ عَلَيْهَا، وَيَفْتَحُ أَصَابِعَ رِجْلَيْهِ إِذَا سَجَدَ، ثُمَّ يَعُودُ فَيَسْجُدُ ثُمَّ يَرْفَعُ رَأْسَهُ فَيَقُولُ: اللهُ أَكْبَرُ، وَيَثْنِي رِجْلَهُ الْيُسْرَى، فَيَقْعُدُ عَلَيْهَا مُعْتَدِلاً، حَتَّى يَرْجِعَ كُلُّ عَظْمٍ إِلَى مَوْضِعِهِ مُعْتَدِلاً، ثُمَّ يَقُومُ فَيَصْنَعُ فِي الرَّكْعَةِ الْأُخْرَى مِثْلَ ذَلِكَ، فَإِذَا قَامَ مِنَ السَّجْدَتَيْنِ كَبَّرَ، وَرَفَعَ

يَدَيْهِ حَتَّى يُحَاذِيَ بِهِمَا مَنْكِبَيْهِ، كَمَا فَعَلَ عِنْدَ افْتِتَاحِ الصَّلَاةِ، ثُمَّ يَصْنَعُ مِثْلَ ذَلِكَ فِي بَقِيَّةِ صَلَاتِهِ، حَتَّى إِذَا كَانَتِ السَّجْدَةُ، أَوِ الْقَعْدَةُ الَّتِي يَكُونُ فِيهَا التَّسْلِيمُ، أَخَّرَ رِجْلَهُ الْيُسْرَى، وَجَلَسَ مُتَوَرِّكًا عَلَى شِقِّهِ الْأَيْسَرِ. قَالَ: قَالُوا: صَدَقْتَ، هٰكَذَا كَانَتْ صَلَاةُ رَسُولِ اللهِ - ﷺ -[1].

1363. Bize Ebû Asım, Abdulhamid b. Ca'fer'den haber verdi (ki, O şöyle demiş): Muhammed b. Amr b. Atâ' rivâyet edip dedi ki, Ebû Humeyd es-Sâ'îdi'yi, Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Ashabından, biri Ebû Katâde olan on kişinin arasında şöyle derken işittim: "Rasûlullah'ın (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) namazını en iyi bileniniz benim!" Bunun üzerine onlar; "Niçin? Sen, ne bizim O'nu en çok takip edenimiz, ne de O'nunla en eski sohbet edenimiz değilsin!" dediler. O ise; "yok, (ben öyle olanınızım!)" dedi. Onlar da; "o halde anlat bakalım!" dediler. O da şöyle anlattı: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) namaza kalktığı zaman ellerini, omuzlarının hizasına getirinceye kadar kaldırır, sonra tekbir alır ve nihayet her kemik yerine yerleşir,[229] sonra (Kur'an) okur, sonra ellerini, omuzlarının hizasına getirinceye kadar kaldırarak tekbir alır, sonra rukû'a gider ve başını aşağı eğmeyerek, yukarı da kaldırmayarak (düzgün bir şekilde ve vücuttaki) her kemik yerine dönüp (istikrar buluncaya) kadar avuç içlerini dizlerinin üzerine kor, sonra başını kaldırıp, "Semia'llahu Limen Hamideh" der, sonra ellerini, omuzlarının hizasına getirinceye kadar kaldırır, -Ebû Asım O'nun şöyle dediğini zannediyor: "ve tam doğrularak her kemik yerine döner..."-, sonra "Allahu Ekber" der ve (tekbir alırken) yere inip ellerini yanlarından ayırır, sonra secde eder, sonra başını kaldırır ve sol ayağını büküp üzerine oturur, secde ettiğinde ayak parmaklarının (uçlarını kıbleye doğru) açar, sonra dönüp tekrar secde eder, sonra başını kaldırıp "Allahu Ekber"

229- Rivayetin bu kısmında cümle düşmesi ile takdim-te'hirleri olmalıdır. İbn Mâce ve Tirmizî'nin rivayetleri de göz önüne alındığında, mânâ şöyle olabilir: Resûlullah -sallallahu aleyhi ve sallem- namaza kalktığı zaman güzelce dikilir, sonra her kemik yerine yerleşince ellerini, **omuzlarının hizasına getirinceye kadar kaldırır, sonra tekbir getirir (Bkz. Menhel, 5/133).**

der ve sol ayağını büküp, tam doğrularak her kemik yerine dönünceye kadar üzerine oturur, sonra ayağa kalkar ve diğer rekâtta da bunun aynısını yapardı. O, iki secdeden (sonra) ayağa kalktığı zaman da, namazın başlangıcında yaptığı gibi tekbir alır ve ellerini, omuzlarının hizasına getirinceye kadar kaldırırdı. O, sonra namazın geri kalan kısmında bunun aynısını yapardı. Nihayet, (sonunda) selâm verildiği secde -veya oturma "ka'de"- zamanı gelince sol ayağını geriletir (yani altından sağ tarafına çıkartır) ve sol tarafının üzerine çökerek otururdu. (Râvî Muhammed b. Amr) dedi ki; (Ebû Humeyd anlatmasını bitirince) onlar şöyle dediler: "Doğru söyledin. Rasûlullah'ın (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) namazı böyle idi:(230)

١٣٦٤ - حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ عَمْرٍو، ثنا زَائِدَةُ بْنُ قُدَامَةَ، ثنا عَاصِمُ بْنُ كُلَيْبٍ، أَخْبَرَنِي أَبِي، أَنَّ وَائِلَ بْنَ حُجْرٍ أَخْبَرَهُ، قَالَ: قُلْتُ: لَأَنْظُرَنَّ إِلَى صَلَاةِ رَسُولِ اللهِ - ﷺ - كَيْفَ يُصَلِّي، فَنَظَرْتُ إِلَيْهِ فَقَامَ، فَكَبَّرَ، فَرَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى حَاذَتَا بِأُذُنَيْهِ، وَوَضَعَ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى ظَهْرِ كَفِّهِ الْيُسْرَى، قَالَ: ثُمَّ لَمَّا أَرَادَ أَنْ يَرْكَعَ رَفَعَ يَدَيْهِ مِثْلَهَا، فَوَضَعَ يَدَيْهِ عَلَى رُكْبَتَيْهِ، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ فَرَفَعَ يَدَيْهِ مِثْلَهَا، ثُمَّ سَجَدَ، فَجَعَلَ كَفَّيْهِ بِحِذَاءِ أُذُنَيْهِ، ثُمَّ قَعَدَ فَافْتَرَشَ رِجْلَهُ الْيُسْرَى، وَوَضَعَ كَفَّهُ الْيُسْرَى عَلَى فَخِذِهِ وَرُكْبَتِهِ الْيُسْرَى، وَجَعَلَ مِرْفَقَهُ الْأَيْمَنَ عَلَى فَخِذِهِ الْيُمْنَى، ثُمَّ قَبَضَ ثِنْتَيْنِ فَحَلَّقَ حَلْقَةً، ثُمَّ رَفَعَ أُصْبُعَهُ، فَرَأَيْتُهُ يُحَرِّكُهَا يَدْعُو بِهَا. قَالَ: ثُمَّ جِئْتُ بَعْدَ ذَلِكَ فِي زَمَانٍ فِيهِ بَرْدٌ، فَرَأَيْتُ عَلَى النَّاسِ جُلَّ الثِّيَابِ يُحَرِّكُونَ أَيْدِيَهُمْ مِنْ تَحْتِ الثِّيَابِ(٢).

1364. Bize Muâviye b. Amr rivâyet edip (dedi ki), bize Zâide b. Kudâme rivâyet edip (dedi ki), bize Asım b. Küleyb rivâyet edip (dedi ki), bana babam haber verdi ki, Vâil b. Hucr O'na

230- Buhârî, Ezân, 155 (1/201); Ebû Dâvûd, Salât, 117 (1/194); Nesâ'î, Tatbik, 49 (2/166), Sehv, 2 (3/4); Tirmizî, Salât, 193 (2/45), 201z (2/59), 219 (2/86-87), 227 (2/105-107); İbn Mâce, İkamet, 15 (1/280), 72 (1/337); Musned, 5/424. Bkz. 1313. hadis.

haber verip şöyle demiş: Kendi kendime dedim ki, Rasûlullah'ın (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) namazını nasıl kıldığına mutlaka bakacağım dedim ve O'na baktım. O ayağa kalktı, tekbir getirip ellerini, kulaklarının hizasına gelinceye kadar kaldırdı ve sağ elini, sol avucunun sırtının üzerine koydu. (Vâil, sözünün devamında) şöyle dedi: Sonra rukû'a gitmek istediğinde ellerini aynı şekilde kaldırdı ve ardından ellerini dizlerinin üzerine koydu, sonra başını kaldırdı, ellerini de (baş tarafta olduğu gibi) aynı şekilde kaldırdı, sonra secdeye vardı ve avuçlarını kulaklarının hizasına koydu, sonra oturup sol ayağının üzerine çöktü ve sol avucunu, (sol) uyluğunun ve sol dizinin üzerine koydu, sağ dirseğini ise sağ uyluğunun üzerine koydu, sonra iki (parmağını yani orta ve işaret parmaklarını) yumup halka yaptı, sonra (şehâdet) parmağını kaldırdı. Ben de, O'nun, o (şehâdet parmağını) kendisiyle dua ederken hareket ettirdiğini gördüm. (Vâil, sözünün devamında) şöyle dedi: Daha sonra soğuk bir zamanda (Medine'ye) geldim de, cemaatın üzerinde çok elbise gördüm, onlar ellerini (kulak hızasına kaldırırlarken) elbiselerin altından hareket ettiriyorlardı.(231)

١٣٦٥ - أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي عَرُوبَةَ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ يُونُسَ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنْ حِطَّانَ بْنِ عَبْدِ اللهِ الرَّقَاشِيِّ، قَالَ: صَلَّى بِنَا أَبُو مُوسَى إِحْدَى صَلَاتَيِ الْعِشَاءِ، فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ: أُقِرَّتِ الصَّلَاةُ بِالْبِرِّ، وَالزَّكَاةِ، فَلَمَّا قَضَى أَبُو مُوسَى الصَّلَاةَ قَالَ: أَيُّكُمُ الْقَائِلُ كَلِمَةَ كَذَا وَكَذَا؟ فَأَرَمَّ الْقَوْمُ. فَقَالَ: لَعَلَّكَ يَا حِطَّانُ قُلْتَهَا. قَالَ: مَا أَنَا قُلْتُهَا، وَقَدْ خِفْتُ أَنْ تَبْكَعَنِي بِهَا. فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ: أَنَا قُلْتُهَا، وَمَا أَرَدْتُ بِهَا إِلَّا الْخَيْرَ. فَقَالَ أَبُو مُوسَى: أَوَ مَا تَعْلَمُونَ مَا تَقُولُونَ فِي صَلَاتِكُمْ؟ إِنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - خَطَبَنَا، فَعَلَّمَنَا صَلَاتَنَا، وَبَيَّنَ لَنَا سُنَّتَنَا. قَالَ: أَحْسِبُهُ قَالَ: إِذَا أُقِيمَتِ الصَّلَاةُ، فَلْيَؤُمَّكُمْ أَحَدُكُمْ، فَإِذَا كَبَّرَ فَكَبِّرُوا، وَإِذَا قَالَ: غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ، فَقُولُوا: آمِينَ. يُجِبْكُمُ اللهُ، فَإِذَا كَبَّرَ وَرَكَعَ، فَكَبِّرُوا وَارْكَعُوا، فَإِنَّ الْإِمَامَ يَرْكَعُ قَبْلَكُمْ، وَيَرْفَعُ قَبْلَكُمْ، قَالَ نَبِيُّ اللهِ: فَتِلْكَ بِتِلْكَ فَإِذَا قَالَ: سَمِعَ

231- Ebû Dâvûd, Salât, 116 (1/193); Nesâ'î, İftitah, 12 (2/97-98), Sehv, 34 (3/31); İbn Mâce, İkamet, 15 (1/281); Musned, 4/318; İbn Huzeyme, 1/353.

الإِمَامَ يَرْكَعُ قَبْلَكُمْ، وَيَرْفَعُ قَبْلَكُمْ، قَالَ نَبِيُّ اللهِ: فَتِلْكَ بِتِلْكَ فَإِذَا قَالَ: سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، فَقُولُوا: اَللَّهُمَّ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ، أَوْ قَالَ: رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ، فَإِنَّ اللهَ قَالَ عَلَى لِسَانِ نَبِيِّهِ: سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، فَإِذَا كَبَّرَ وَسَجَدَ، فَكَبِّرُوا وَاسْجُدُوا، فَإِنَّ الْإِمَامَ يَسْجُدُ قَبْلَكُمْ، وَيَرْفَعُ قَبْلَكُمْ، قَالَ نَبِيُّ اللهِ: فَتِلْكَ بِتِلْكَ، فَإِذَا كَانَ عِنْدَ الْقَعْدَةِ فَلْيَكُنْ مِنْ أَوَّلِ قَوْلِ أَحَدِكُمْ: اَلتَّحِيَّاتُ، اَلطَّيِّبَاتُ، اَلصَّلَوَاتُ لِلهِ، اَلسَّلَامُ، أَوْ سَلَامٌ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ، اَلسَّلَامُ أَوْ سَلَامٌ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ[1].

1365. Bize Sa'id b. Amir, Sa'id b. Ebî Arûbe'den, (O) Katâde'den, (O) Yûnus b. Cübeyr'den, (O da) Hıttân b. Abdillah er-Rekâşî'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Ebû Mûsa (bir gün) bize akşam ve yatsı namazlarından birini kıldırdı. Derken cemaatten bir adam; "Namaz, iyilik (sadaka) ve zekât ile (beraber) mi konuldu (yani namaz onlarla beraber mi emredildi, farz kılındı?)" dedi. Ebû Mûsa namazı bitirince; "Şu şu cümleyi söyleyen hanginiz?" dedi. Cemaat sustu (ve bir şey söylemedi). Bunun üzerine O, (korkmuş görünen Hıttân'a); "Hıttân! Onu herhalde sen söyledin!" dedi. (Hıttân da); "Onu ben söylemedim. Ama ondan dolayı beni azarlayacağından korkmuştum" dedi. O esnada cemaatten bir adam; "onu ben söyledim ama onunla sadece hayrı kasdettim" dedi. O zaman Ebû Mûsa şöyle dedi: "Namazda ne söyleyeceğinizi bilmiyor musunuz? Şüphe yok ki, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (bir gün) bize hutbe irad buyurup namazımızı öğretti, Sünnetimizi açıkladı. (Ebû Mûsa, sözünün devamında) dedi ki, (bu hutbede) O'nun şöyle buyurduğunu zannediyorum: *"Namaza kamet getirildiği zaman biriniz size imam olsun da, o tekbir getirdiğinde siz de tekbir getirin. O; "Ğayri'l-Mağdûbi Aleyhim ve Led'd-Dâllîn" dediğinde, siz "Amîn" deyin ki, Allah duanıza karşılık versin. O tekbir getirip rukûa gittiğinde siz de tekbir getirip rukû'a gidin. Çünkü imam sizden önce rukâ'a gider, sizden önce (başını rukûdan) kaldırır." Hz. Nebiyyullah* (sözünün burasında) şöyle buyurdu: *"(İmamın) bu, (sizden önce rukû'dan doğruluşu), buna (yani sizden önce rukû'a gidişine) mukabildir, (binaenaleyh sizin ve onun rukûları eşit olur). O; "Semia'llahu Limen Hamideh" dediğinde ise, siz, "Allahumme Rabbenâ Leke'l-Hamd" deyin, -veya O, (sadece) "Rabbenâ Ve Leke'l-Hamd" (deyin) buyurdu-.* Çünkü Allah, Peygamberinin dilinden; *"Allah, kendisine*

hamdedenin hamdini kabul eder" buyurmuştur. Sonra o tekbir getirip secdeye gittiği zaman siz de tekbir getirip secdeye gidin. Çünkü imam sizden önce secdeye gider, sizden önce (başını secdeden) kaldırır". Hz. Nebiyullah (sözünün burasında) şöyle buyurdu: *"(İmamın) bu, (sizden önce secdeden doğruluşu), buna (yani sizden önce secdeye gidişine) mukabildir. Sonra oturma "ka'de" esnasında şunlar, sizin (her) birinizin ilk sözünden olsun: "et--Tehıyyâtu't-Tayyibâtu's-Salâvâtu Lillah. es-Selâmu -veya "Selâmun"- Aleyke Eyyuhe'n-Nebiyyu Ve Rahmetu'llahi ve Berekâtüh. es-selâmu -veya "Selâmun"- Aleyna ve Alâ Ibâdi'llahi's-Sâlihîn. Eşhedu En Lâ İlâhe İllallah. Ve Eşhedu Enne Muhammeden Abduhu Ve Resûluh.*[232]

«٩٣»

باب العمل في الصّلاة

93. BÂB

NAMAZDA (NAMAZ DIŞI) İŞ YAPMAK

١٣٦٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَاصِمٍ - هُوَ النَّبِيلُ -، عَنِ ابْنِ عَجْلَانَ، عَنِ الْمَقْبُرِيِّ، عَنْ عَمْرِو بْنِ سُلَيْمٍ، عَنْ أَبِي قَتَادَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - خَرَجَ يُصَلِّي، وَقَدْ حَمَلَ عَلَى عُنُقِهِ - أَوْ عَاتِقِهِ -، أُمَامَةَ بِنْتَ زَيْنَبَ، فَإِذَا رَكَعَ، وَضَعَهَا، وَإِذَا قَامَ حَمَلَهَا[1].

1366. Bize Ebû Asım -ki O, en-Nebîl'dir-, İbn Aclân'dan, (O) el-Makburî'den, (O) Amr b. Süleym'den, (O da) Ebû Katâde'den (naklen) haber verdi, ki, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (bir gün), boynuna -veya omuzuna- Ümâme bint Zeyneb'i bindirmiş olduğu halde namaz kıldırmaya çıkmıştı da, rukû'a

232- Bu hadisin kaynakları için bkz. 1318. hadis.

gittiğinde onu (yere) koymuş, (secdeden) ayağa kalktığında ise (boynuna) bindirmişti.(233)

١٣٦٧ - حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ مَخْلَدٍ، ثنا مَالِكٌ، عَنْ عَامِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ سُلَيْمٍ الزُّرَقِيِّ، عَنْ أَبِي قَتَادَةَ الْأَنْصَارِيِّ، قَالَ: حَمَلَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - أُمَامَةَ بِنْتَ زَيْنَبَ بِنْتِ رَسُولِ اللهِ - ﷺ - وَهُوَ فِي الصَّلَاةِ فَإِذَا سَجَدَ وَضَعَهَا، وَإِذَا قَامَ حَمَلَهَا(١).

1367 Bize Halid b. Mahled rivâyet edip (dedi ki), bize Mâlik, Amir b. Abdillah İbni'z-Zübeyr'den, (O) Amr b. Süleym ez-Zürakî'den, (O da) Ebû Katâde el-Ensârî'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (bir gün) namazda iken Ümâme bint Zeyneb bint Rasûlullah'ı (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) yüklenmişti de, secdeye gittiğinde onu (yere) koymuş, ayağa kalktığında yüklenmişti.(234)

AÇIKLAMA

Bu Hadis, namazda çocuğu omuza, sırta almak gibi hareketlerin namazı bozmayacağını göstermektedir. Şafiîler bu Hadisin zahirine uygun görüş beyân etmiş ve namazda yapılan namaz dışı işlerin az olması veya çok olup da peşpeşe olmaması hallerinde namazın bozulmayacağını söylemişlerdir. Maliki ve Hanbelilere göre ise, yapıldığında yapanın namazda olmadığını düşündürtecek bir iş, "çok" (amel-i kesîr) sayılır ve bu, namazı bozar. Bunun için Malikiler yukarıdaki olayın nafile bir namazda cereyan ettiğini veya hükmünün mensûh olduğunu, yahut çocuğa bakacak bir kimsenin bulunmaması

233- Buhari, Edeb, 18 (7/74-75); Müslim, Mesâcid, 42 (1/385-386); Ebû Dâvûd, Salât, 169 (1/241); Nesâ'î, İmâmet, 37 (2/75), Sehv, 13 (3/10); Musned, 5/295, 303, 310, 311.

234- Buhari, Salât, 106 (1/131); Müslim, Mesâcid, 41 (1/385); Ebû Dâvûd, Salât, 169 (1/241); Nesâ'î, Sevh, 13 (3/10); Muvatta', Sefer, 81 (1/170).

gibi bir zarûret icabı olduğunu, ya da bunun, Hz. Peygamber'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) has bir müsâade olduğunu söylemişlerdir. Hanefilere göre ise yapılması iki ele ihtiyaç hissetiren bir iş "amel-i kesîr" sayılır ve namazda namaz dışı yapılacak böyle bir iş namazı bozar. Onların diğer bir tarifine göre, yapanın namazda olmadığını kesin olarak düşündürtecek bir iş amel-i kesîr sayılır ve namazı bozar. Bu durumda Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) yukarıda nakledilen işi ya çocuğa bakacak başka bir kimse olmadığı için mecbûren yaptığı bir işti, veya O, bunun namazı bozacak bir iş (amel-i kesîr) sayılmayacağını bilfiil göstermek için böyle hareket etmişti.

Ayrıca Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu hareketinin üzerinde, kız çocuklarına sert ve acımasız muamelelerin yapıldığı bir toplumda yapılmış olması bakımından da durmak gerekir.

«٩٤»

باب كيف يردّ السلام في الصّلاة

94. BÂB

NAMAZDA SELÂM NASIL ALINIR?

١٣٦٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ - هُوَ الطَّيَالِسِيُّ -، ثنا لَيْثُ بْنُ سَعْدٍ، أَخْبَرَنِي بُكَيْرٌ، هُوَ ابْنُ الْأَشَجِّ، عَنْ نَابِلٍ صَاحِبِ الْعَبَاءِ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنْ صُهَيْبٍ، قَالَ: مَرَرْتُ بِرَسُولِ اللهِ - ﷺ - فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ وَهُوَ يُصَلِّي، فَرَدَّ إِلَيَّ إِشَارَةً. قَالَ لَيْثٌ: أَحْسِبُهُ قَالَ بِإِصْبَعِهِ[٢].

1368. Bize Ebu'l-Velîd -ki O, et-Tayâlisî'dir- haber verip (dedi ki), bize Leys b. Sa'd rivâyet edip (dedi ki), bana Bukeyr -ki O, İbnu'l-Eşecc'dir-, Abacı Nâbil'den, (O da) Suheyb'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Rasûlullah'a (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) uğramıştım da O'na, namaz kılıyorken selâm ver-

miştim. O da, selâmımı işaretle almıştı.(235) Leys dedi ki, zannediyorum ki O, "...parmağı ile (işâret ederek almıştı)" dedi.

١٣٦٩ - أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ، ثنا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - دَخَلَ مَسْجِدَ بَنِي عَمْرِو بْنِ عَوْفٍ، فَدَخَلَ النَّاسُ يُسَلِّمُونَ عَلَيْهِ، وَهُوَ فِي الصَّلَاةِ، قَالَ: فَسَأَلْتُ صُهَيْبًا: كَيْفَ كَانَ يَرُدُّ عَلَيْهِمْ؟ قَالَ: هَكَذَا، وَأَشَارَ بِيَدِهِ(٣).

1369. Bize Yahya b. Hassân haber verip (dedi ki), bize Sufyân b. Uyeyne, Zeyd b. Eslem'den, (O da) İbn Ömer'den naklen) rivâyet etti ki, Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (bir gün) Amr b. Avfoğulları'nın Mescidi'ne girmişti. Halk da içeri girmişti. O namazda iken O'na selâm veriyorlarmış.

(İbn Ömer) dedi ki, daha sonra ben (Hz. Peygamber'le beraber olan) Suheyb'e; "(Hz. Peygamber) onların selâmını nasıl alıyordu?" diye sordum, O da, eliyle işaret ederek; "şöyle (alıyordu)" dedi.(236)

AÇIKLAMA

Namazda iken namaz dışı konuşmak, bu arada, verilen bir selâmı sözle almak, alimlerin ittifakıyla namazı bozar. Önceleri, namazda iken verilen bir selâmı sözle almak caiz idi, ancak bu hüküm sonra kaldırılmıştır. Namazda iken verilen selâmı işaretle almaya gelince, yukarıdaki hadisler bunun caiz olduğunu göstermektedirler. Malikiler, Şafiîler ve Hanbeliler bu hadislerle amel etmiş ve namazda selâmı işaretle almanın caiz olduğunu söylemişlerdir. Yukarıdaki hadisler, namaz kılan kimseye selâm vermenin de, kerahatsız olarak

235- Ebû Dâvûd, Salât, 170 (1/243); Nesâ'î, Sehv, 6 (3/6); Tirmizî, Salât, 271 (2/203-204); Musned, 4/332.

236- Nesâ'î, Sehv, 6 (3/6); İbn Mâce, ikamet, 59 (1/325); Musned, 2/10; İbn Huzeyme, 2/49.

caiz olduğuna delâlet etmektedir. Hanefiler ise, hem namaz kılana selâm vermenin, hem de namaz kılanın işaretle selâm almasının mekrûh olduğunu söylemişlerdir. Onların bu konudaki bir delilleri; *"Namazda noksanlık da yapılmaz, selâm da alınıp-verilmez"*(237) meâlindeki bir Hadistir.

«٩٥»

باب التّسبيح للرّجال والتّصفيق للنّساء

95. BÂB

"SÜBHANELLAH" DEMEK ERKEKLER İÇİN, EL ÇIRPMAK KADINLAR İÇİN

١٣٧٠ - أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَالَ: التَّسْبِيحُ لِلرِّجَالِ، وَالتَّصْفِيقُ لِلنِّسَاءِ(١).

1370. Bize Yahya b. Hassân haber verip (dedi ki), bize Sufyân, ez-Zührî'den (O) Ebû Seleme'den, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) rivâyet etti ki, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"(Namazda imamın bir hatasına dikkat çekme veya birini uyarma gibi durumlarda) "Sübhanellah" demek erkeklere mahsus, el çırpmak ise kadınlara mahsustur."*(238)

١٣٧١ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ، ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَالَ: إِذَا نَابَكُمْ شَيْءٌ فِي صَلَاتِكُمْ فَلْيُسَبِّحِ الرِّجَالُ، وَلْتُصَفِّقِ النِّسَاءُ(٢).

237- Ebû Dâvûd, Salât, 170 (1/244).

238- Buhari, Amel fi's-Salât, 5 (2/60); Müslim, Salât, 106 (1/318); Ebû Dâvûd, Salât, 173 (1/247); Nesâ'î, Sehv, 15 (3/11); Tirmizî, Salât, 272 (2/205); İbn Mâce, İkamet, 65 (1/329); Musned, 2/261, 376, 432.

1371. Bize Yahya b. Hassân rivâyet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Zeyd, Ebû Hâzim'den, (O da) Sehl b. Sa'd'dan (naklen) rivâyet etti ki, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*Namazınızda, (başkasına bildirme ihtiyacı duyacağınız) birşey başınıza geldiğinde erkekler "Sübhanellah" desin, kadınlar ise el çırpsın.*"(239)

١٣٧٢ - أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ، ثنا سَعِيدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمنِ الْجُمَحِيُّ، وَعَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ، وَعَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي حَازِمٍ، وَسُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ - مِثْلَهُ(٢).

1372. Bize Yahya b. Hassân haber verip (dedi ki), bize Sa'id b. Abdirrahman el-Cumehî, Abdulaziz b. Muhammed, Abdulaziz b. Ebî Hâzim ve Sufyân b. Uyeyne, Ebû Hâzim'den, (O) Sehl b. Sa'd'dan, (O da) Hz. Peygmaber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) onun, (yani bir önceki hadisin) aynısını rivâyet etti.

«٩٦»

باب صلاة التطوّع في أيّ موضع أفضل؟

96. BÂB
NAFİLE NAMAZI HANGİ YERDE (KILMAK) DAHA FAZİLETLİDİR?

١٣٧٣ - أَخْبَرَنَا مَكِّيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، ثنا عَبْدُ اللهِ بْنُ سَعِيدِ بْنِ أَبِي هِنْدٍ، عَنْ أَبِي النَّضْرِ، عَنْ بُسْرِ بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَالَ: عَلَيْكُمْ بِالصَّلَاةِ فِي بُيُوتِكُمْ، فَإِنَّ خَيْرَ صَلَاةِ الْمَرْءِ فِي بَيْتِهِ إِلَّا الْجَمَاعَةَ(١).

239- Buhari, Ezân, 48 (1/167), Amel fi's-Salât, 5 (2/60); Müslim, Salât, 102-103 (1/316-317); Ebû Dâvûd, 173 (1/247); Nesâ'î, İmâmet, 7 (2/60-61), 15 (2/64-65); İbn Mâce, İkamet, 65 (1/330); Muvatta', Sefer, 61 (1/163-164); Musned, 5/330, 332, 333.

1373. Bize Mekki b. İbrahim haber verip (dedi ki), bize Abdullah b. Sa'id b. Ebî Hind, Ebu'n-Nadr'dan, (O) Busr b. Sa'id'den, (O da) Zeyd b. Sâbit'den (naklen) rivâyet etti ki, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *" (Nâfile) namazı evlerinizde kılmaya bakın! Çünkü kişinin (kıldığı) namazın en hayırlısı, cemaatle (kılınan farz namazlar) hariç, evinde (kıldığı namaz)dır."*(240)

«٩٧»

باب اعادة الصّلوات في الجماعة بعدما صلّى في بيته

97. BÂB

(KİŞİNİN) NAMAZLARI, EVİNDE KILDIKTAN SONRA CEMAATLE YENİDEN KILMASI

١٣٧٤ - حَدَّثَنَا هَاشِمُ بْنُ الْقَاسِمِ، ثنا شُعْبَةُ عَنْ يَعْلَى، بْنِ عَطَاءٍ، قَالَ: سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ يَزِيدَ بْنِ الْأَسْوَدِ السُّوَائِيَّ، يُحَدِّثُ عَنْ أَبِيهِ، أَنَّهُ صَلَّى مَعَ النَّبِيِّ - ﷺ - صَلَاةَ الصُّبْحِ، قَالَ: وَإِذَا رَجُلَانِ حِينَ صَلَّى النَّبِيُّ - ﷺ - قَاعِدَانِ فِي نَاحِيَةٍ لَمْ يُصَلِّيَا، قَالَ: فَدَعَاهُمَا، فَجِيءَ بِهِمَا، تُرْعَدُ فَرَائِصُهُمَا. قَالَ: مَا مَنَعَكُمَا أَنْ تُصَلِّيَا؟ قَالَا: صَلَّيْنَا فِي رِحَالِنَا. قَالَ: فَلَا تَفْعَلَا، إِذَا صَلَّيْتُمَا فِي رِحَالِكُمَا، ثُمَّ أَدْرَكْتُمَا الْإِمَامَ، فَصَلِّيَا، فَإِنَّهَا لَكُمَا نَافِلَةٌ: قَالَ: فَقَامَ النَّاسُ يَأْخُذُونَ بِيَدِهِ، يَمْسَحُونَ بِهَا وُجُوهَهُمْ. قَالَ: فَأَخَذْتُ بِيَدِهِ فَمَسَحْتُ بِهَا وَجْهِي، فَإِذَا هِيَ أَبْرَدُ مِنَ الثَّلْجِ، وَأَطْيَبُ رِيحاً مِنَ الْمِسْكِ(٢).

1374. Bize Haşim ibnu'l-Kasım rivâyet edip (dedi ki), bize

240- Buhari, Ezân, 81 (1/178); Müslim, Musâfirîn, 213 (1/539-540); Ebû Dâvûd, Salât, 205 (1/274); Nesâ'î, Kıyâmu'l-Leyl, 1 (3/161); Tirmizî, Salât, 331 (2/312); Musned, 5/182, 184; Muvatta', Cemâ'at, 4 (1/130, mevkûf olarak).

Şu'be, Ya'la b. Atâ'dan, şöyle dediğini rivâyet etti: Câbir b. Yezîd İbni'l-Esved es-Süvâ'î'yi, babasından (naklen) rivâyet ederken işittim ki, O (yani Yezîd'in babası, bir gün) Hz. Peygamber'le (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sabah namazını kılmış. (Yezîd'in babası) demiş ki, bir de ne görelim! Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) namaz kıldırdığında namaz kılmayarak bir kenarda oturmakta olan iki kişi... (Yezîd'in babası) demiş ki, bunun üzerine (Hz. Peygamber) onları çağırttı. Onlar da, tiril tiril titrer bir halde getirildiler. (Hz. Peygamber) buyurdu ki; *"Sizi (bizimle) namaz kılmaktan ne alıkoydu?"* Onlar; "Evlerimizde kılmıştık, (bunun için sizinle kılmadık)" dediler. (O zaman Hz. Peygamber) şöyle buyurdu: *"Artık (böyle) yapmayın. Evlerinizde kılıp da sonra imama kavuştuğunuz zaman (tekrar) kılın. Çünkü bu (ikinci kılışınız) sizin için nâfile (yerine geçer.)"* (Yezîd'in babası) sözüne şöyle devam etmiş: Sonra cemaat kalktı, (Hz. Peygamber'in) elini tutup yüzlerine sürmeye başladılar. (Yezîd'in babası) demiş ki, ben de elini tutup yüzüme sürdüm de, O'nun kardan daha serin, kokusunun da miskten daha güzel olduğunu gördüm.(241)

«٩٨»

باب صلاة الجماعة في مسجد قد صلي فيه مرّة

98. BÂB

İÇİNDE BİR DEFA (CEMAATLE) NAMAZ KILINMIŞ OLAN BİR MESCİDDE (İKİNCİ DEFA) CEMAATLE NAMAZ KILMAK

١٣٧٥ - أَخْبَرَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، ثنا وُهَيْبٌ، ثنا سُلَيْمَانُ بْنُ الْأَسْوَدِ، عَنْ أَبِي الْمُتَوَكِّلِ النَّاجِيِّ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ رَأَى رَجُلًا يُصَلِّي وَحْدَهُ، فَقَالَ: أَلَا رَجُلٌ يَتَصَدَّقُ عَلَى هَذَا فَيُصَلِّي مَعَهُ؟(١).

241- Ebû Dâvûd, Salât, 57 (1/157); Nesâ'î, İmâmet, 54 (2/87); Tirmizi, Salât, 163 (1/424-425); **Musned, 4/160, 161; Mustedrek, 1/245.**

1375. Bize Süleyman b. Harb haber verip (dedi ki), bize Vuheyb rivâyet edip (dedi ki), bize Süleyman İbnu'l-Esved, Ebu'l-Mutevekkil en-Nâcî'den, (O da) Ebû Saidden (naklen) rivâyet etti ki, Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (bir gün) tek başına namaz kılan bir adam gördü de şöyle buyurdu: *"Bir adam şuna bir hayır yapsa "sadaka verse" de (gidip) onunla beraber namaz kılsa!"*(242)

AÇIKLAMA

Tek başına namaz kılan kimseye sadaka vermekten maksat, namazı onunla birlikte kılıp ona cemaat sevabı kazandırmaktır. Çünkü cemaatle kılınan bir namazın, tek başına kılınan bir namazdan yirmi küsûr daha fazla sevabı vardır (Bkz. 1279. 1280.Hadisler).

١٣٧٦ - أَخْبَرَنَا عَفَّانُ، ثنا وُهَيْبٌ، حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ الْأَسْوَدِ، عَنْ أَبِي الْمُتَوَكِّلِ النَّاجِيِّ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، أَنَّ رَجُلًا دَخَلَ الْمَسْجِدَ، وَقَدْ صَلَّى النَّبِيُّ - ﷺ - فَقَالَ: أَلَا رَجُلٌ يَتَصَدَّقُ عَلَى هَذَا، فَيُصَلِّي مَعَهُ؟ قَالَ عَبْدُ اللهِ: يُصَلِّي صَلَاةَ الْعَصْرِ، وَيُصَلِّي الْمَغْرِبَ، وَلَكِنْ يَشْفَعُ(١).

1376. Bize Affân haber verip (dedi ki), bize Vuheyb rivâyet edip dedi ki, bize Süleyman ibnü'l-Esved, Ebu'l-Mütevekkil en-Nâci'den, (O da) Ebu Said el-Hudri'den (naklen) rivayetetti ki, (birgün) bir adam, Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) namazı kılmış iken mescide girdi. Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle buyurdu: *"Bir adam şuna bir hayır yapsa (sadaka verse) de, (gidip) onunla beraber namaz kılsa!" Abdullah ed-Dârimi dedi ki;* "(bir kimse ikindi namazını cemaatle bir defa kıldıktan sonra, ikinci bir cemaatle de) ikindi namazını kılabilir. O, akşamı da, (bir defa ce-

242- Ebû Dâvûd, Salât, 56 (1/157); Tirmizi, Salât, 164 (1/427-428); Mustedrek, 1/209; Musned, 3/64, 85.

maatle kıldıktan sonra ikinci bir cemaatle) kılabilir; fakat (bu ikinci kılış nâfile olacağı için, rekâtları) çift yapar, (yani akşamın üç rekâtını dörde tamamlar.)

AÇIKLAMA

Bu Hadis, bir camide (mescidde) bir vaktin namazı cemaatle kılındıktan sonra orada başkaları tarafından o namazın ikinci bir cemaat teşkiliyle kılınmasının caiz olduğunu göstermektedir. Ancak alimlerin cumhûru, Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) zamanındaki uygulamalara bakarak, bir camide bir vaktin namazı için ikinci cemaatın yapılmasının, özel olarak toplanmama, caminin görevli imamının olmaması gibi durumlar dışında, mekrûh olduğunu söylemişlerdir. Çünkü bu, ikinci bir cemaat yapılır diye, cemaatle namaz kılmaya gösterilecek dikkatin zayıflamasına sebep olur ve neticede müslümanların birliğine zarar verir.

İkinci cemaat caiz olunca, ilk cemaatle vaktin namazını kılmış olan bir kimse bu ikinci cemaatle de aynı namazı tekrar kılabilir. Ancak bu ikinci kılış nâfile olur. Bu durum ise ikindi ve akşam namazlarında yeni bir mesele ortaya çıkarır. Şöyle ki, ikindi namazının kılınmasından sonra akşam vaktine kadarki arada nafile namaz kılmak, bazı alimlerin istisnaları varsa da, mekrûhtur. Ayrıca akşam namazının ikinci defa kılınışında üç rekâtlı bir nâfile namaz kılınmış olacaktır. Halbuki nâfile namazları tek rekâtlı kılmak da mekrûh görülmüştür. İşte Dârimi, ikindi ve akşam namazlarının nâfile olmak üzere ikinci kılınışlarında ortaya çıkan bu durumlarla alâkalı görüşlerini açıklamıştır. O, ikindi namazı konusunda Şafiîlerinkine benzer bir görüşe sahiptir. Çünkü Şafiîlere göre, bir sebepten dolayı ise, ikindiden sonra nâfile namaz kılmak mekrûh değildir. O'na göre, nâfile olarak kılınan akşamın rekâtlarının dörde tamamlanmasıyla da, tek rekâtlı nâfile kılmanın mekrûhluğundan kıurtulunmuş olunacaktır.(243)

243- Feyzu'l-Kadir, 4/221; Menhel, 4/277 vd.

«٩٩»

باب الصّلاة في الثّوب الواحد

99. BÂB
TEK BEZ İÇİNDE NAMAZ KILMAK

١٣٧٧ - أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَجُلاً قَالَ: يَارَسُولَ اللهِ، أَيُصَلِّي الرَّجُلُ فِي الثَّوْبِ الْوَاحِدِ، قَالَ: أَوَكُلُّكُمْ يَجِدُ ثَوْبَيْنِ، أَوْ: لِكُلِّكُمْ ثَوْبَانِ؟(١).

1377. Bize Sa'id b. Amir, Hişâm'dan, (O) Muhammed'den, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) haber verdi ki, bir adam; "Ya Rasûlallah, dedi, insan tek (parça) bez içinde namaz kılabilir mi?" O şöyle buyurdu: *"Hepiniz iki (parça) bez bulabiliyor mu? Hepinizin iki (parça) bezi var mı?"*(244)

١٣٧٨ - أَخْبَرَ عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى وَمُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: لَا يُصَلِّيَنَّ أَحَدُكُمْ فِي الثَّوْبِ الْوَاحِدِ لَيْسَ عَلَى عَاتِقَيْهِ مِنْهُ شَيْءٌ(١).

1378. Bize Ubeydullah b. Mûsa ve Muhammed b. Yûsuf, Sufyân'dan, (O) Ebu'z-Zinâd'dan, (O) el-A'rec'den, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Sizden biri, omuzlarının üzerinde (düşmesine mani olacak) bir şeyi bulunmayan tek (parça) bez içinde namaz kılmasın!"*(245)

244- Buhari, Salât, 9 (1/96); Müslim, Salât, 275, 276 (1/367-368); Ebû Dâvûd, Salât, 78 (1/169); Nesâ'î, Kıble, 14 (2/54); İbn Mâce, İkamet, 69 (1/333); Muvatta', Cemâat, 30 (1/140); Musned, 2/239- 285.

245- Buhari, Salât, 5 (1/95); Müslim, Salât, 277 (1/368); Ebû Dâvûd, Salât, 78 (1/169); Nesâ'î, Kıble, 16 (2/56); Musned, 2/243.

«١٠٠»

باب النّهي عن اشتمال الصمّاء

100. BÂB

SAĞIR BÜRÜNÜŞÜN YASAKLANMASI

١٣٧٩ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ - ﷺ - عَنْ لِبْسَتَيْنِ: أَنْ يَحْتَبِيَ أَحَدُكُمْ فِي الثَّوْبِ، لَيْسَ بَيْنَ فَرْجِهِ وَبَيْنَ السَّمَاءِ شَيْءٌ، وَعَنِ الصَّمَّاءِ اشْتِمَالِ الْيَهُودِ[٢].

1379. Bize Yezid b. Harun haber verip (dedi ki), bize Muhammed b. Amr, Ebu Seleme'den, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) iki giyinişten, yani birinizin, avret yeri ile gök arasında hiçbir şey olmaksızın bir beze sarınmasından (ihtıbâ'dan) ve sağır bürünüşten (sammâ'dan), yahûdilerin bürünüşünden men'etti. (246)

AÇIKLAMA

Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) yasakladığı iki giyinişten biri, sözlük mânâsıyla Türkçe karşılığı "sağır bürünüş" olan "iştimâlu's-sammâ"dır. Bir kumaşın bu şekilde bürünülüşü şöyle tarif edilir: İştimâlu's-samma, beze, bedevilerin büründükleri gibi bürünmektir ki, bu da bezi sağ tarafından sol kolunun ve sol omuzunun üzerinden getirip sonra arkadan sağ kolunun ve sağ omu-

246- Buhari, Salât, 10(1/97), Mevâkît, 30 (1/145); Ebû Dâvûd, Libâs, 24 (4/55); Tirmizi Libâs 24 (4/235); İbn Mâce, Libâs, 3 (2/1179); Muvatta', Libâs, 17 (2/917); Musned, 2/432, 464, 475.

zunun üzerinden atmak sûretiyle bürünmekten ibarettir. Bu durumda el ve ayaklar, istenildiği gibi hareket ettirilemeyecek şekilde sımsıkı sarılmış olur. Bu lügatçıların tarifi olup, namaz kılarken yasaklanan bu giyiniş şekli olmalıdır. Bir de fakihlerin tarifi vardır ki, o şöyledir: İştimâlu's-sammâ', izâr ve ihram gibi giysilerden yalnızca bir kat beze bürünmektir. Bu durumda bedenin üzerinde başka bir bez olmaz, olanın da bir tarafı kaldırılarak omuza atıldığı için vücûdun tamamı örtülemez ve bazı avret yerleri açık kalabilir.

Yasaklanan ikinci giyiniş ise "ıhtıbâ"dır. Bu da insanın kaba etleri üzerine oturup bacaklarını dikerek ve karnına çekerek bir beze sarınmasına denir.

İştimâlu's-sammâ', kolay hareket imkânı vermediği veya fakihlerin ta'rîfi'ne göre avret yerlerinin bir kısmının açıkta kalma ihtimali olduğu için; ıhtıbâ ise, o şekilde dikkatsizce sarınan kimsenin, görünmesi haram olan yerlerini örtmemesi sebebiyle buraların başkası tarafından görülmeleri kuvvetle muhtemel olduğu için yasaklanmışlardır.

«١٠١»

باب الصّلاة على الخمرة

101. BÂB

SECCÂDE ÜZERİNDE NAMAZ KILMAK

١٣٨٠ - أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، وَأَبُو الْوَلِيدِ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ سُلَيْمَانَ الشَّيْبَانِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ شَدَّادٍ، عَنْ مَيْمُونَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - كَانَ يُصَلِّي عَلَى الْخُمْرَةِ[٣].

1380. Bize Sa'id b. Amir ve Ebu'l-Velîd, Şu'be'den, (O) Süleyman eş-Şeybâni'den (O) Abdullah b. Şeddâd'dan, (O da) Hz.

Meymûne'den (naklen) haber verdiler ki, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) **seccâde üzerinde namaz kılardı.**(247)

١٣٨١ - أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الْمَجِيدِ، وَعَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْلَمَةَ، قَالَا: حَدَّثَنَا مَالِكٌ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ، عَنْ أَنَسٍ، أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - صَلَّى عَلَى حَصِيرٍ(١).

1381. Bize Ubeydullah b. Abdilmecîd ve Abdullah b. Mesleme haber verip dediler ki, bize Mâlik, İshak b. Abdillah b. Ebî Talha'dan, (O da) Enes'ten (naklen) rivâyet etti ki, Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bir hasır üzerinde namaz kılmıştı.(248)

«١٠٢»

باب الصّلاة في ثياب النّساء

102. BÂB

KADIN GİYSİLERİNİN İÇİNDE NAMAZ KILMAK

١٣٨٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ بْنِ جَعْفَرٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ حُدَيْجٍ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ أَبِي سُفْيَانَ، أَنَّهُ سَأَلَ أُمَّ حَبِيبَةَ: هَلْ كَانَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - يُصَلِّي فِي الثَّوْبِ الَّذِي يُضَاجِعُكِ فِيهِ؟ قَالَتْ: نَعَمْ، إِذَا لَمْ يَرَ فِيهِ أَذًى(٢).

247- Buhari, Salât, 21 (1/101); Müslim, Mesâcid, 270 (1/458); Ebû Dâvûd, Salât, 91 (1/176); Nesâ'î, Mesâcid, 45 (2/45); İbn Mâce, İkamet, 63 (1/328); Musned, 6/330, 335, 336.

248- Buhari, Salât, 20 (1/100-101); Müslim, Mesâcid, 266, 267 (1/457); Ebû Dâvûd, Salât, 71 (1/166); Nesâ'î, Mesâcid, 44 (2/44); Tirmizi, Salât, 173 (1/454); Musned, 3/184; Muvatta', Sefer, 31 (1/153).

1382. Bize Ebû Asım, Abdulhamîd b. Ca'fer'den, (O) Yezîd b. Ebî Habîb'den, (O) Mu'âviye b. Hudeyc'den, (O da) Muâviye b. Ebî Sufyân'dan (naklen) haber verdi ki; O, Hz. Ümmü Habibe'ye şunu sormuş: "Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), içinde seninle beraber yatmış olduğu kumaş (giysi) içinde namaz kılar mıydı?" O da; "Evet, onda bir pislik görmediği zaman (kılardı.)" karşılığını vermiş.

١٣٨٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ، ثنا لَيْثُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ سُوَيْدِ بْنِ قَيْسٍ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ حُدَيْجٍ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ أَبِي سُفْيَانَ، عَنْ أُخْتِهِ أُمِّ حَبِيبَةَ، زَوْجِ النَّبِيِّ - ﷺ - أَنَّهُ سَأَلَهَا: هَلْ كَانَ النَّبِيُّ - ﷺ - يُصَلِّي فِي الثَّوْبِ الَّذِي يُجَامِعُهَا فِيهِ؟ قَالَتْ: نَعَمْ، إِذَا لَمْ يَرَ فِيهِ أَذًى[٢].

1383. Bize Ebul-Velîd et-Tayâlisî haber verip (dedi ki), bize Leys b. Sa'd, Yezid b. Ebî Habib'den, (O) Süveyd b. Kays'tan, (O) Mu'âviye b. Hudeyc'den, (O) Muâviye b. Ebî Sufyân'dan, (O da) Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) **hanımı olan kırkardeşi Ümmü Habibeden (naklen) rivâyet etti ki;** O, O'na; Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), içinde O'nunla cimâ' yapmış olduğu kumaş (giysi) içinde "namaz kılar mıydı?" diye sormuş, O da; "evet, onda bir pislik görmediği zaman (kılardı.)" karşılığını vermiş.[249]

«١٠٣»

باب الصّلاة في النّعلين

103. BÂB

PABUÇLARLA NAMAZ KILMAK

249- Ebû Dâvûd, Tahâret, 133 (1/100); Nisâ', Tahâret, 185 (1/127); İbn Mâce, Tahâret, 83 (1/179); Musned, 6/427.

١٣٨٤ - حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ، أنا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي مَسْلَمَةَ - هُوَ سَعِيدُ ابْنُ يَزِيدَ الْأَزْدِيُّ -، قَالَ: سَأَلْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ: أَكَانَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - يُصَلِّي فِي نَعْلَيْهِ؟ قَالَ: نَعَمْ(١).

1384. Bize Osman b. Ömer rivâyet edip (dedi ki), bize Şu'be, Ebû Mesleme'den -ki O, Sa'id b. Yezîd el-Ezdî'dir-, şöyle dediğini haber verdi: Enes b. Malik'e "Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) pabuçlarıyla namaz kılar mıydı?" diye sordum, O da; "evet, (kılardı)" dedi.(250)

١٣٨٥ - حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، وَأَبُو النُّعْمَانِ، قَالَا: حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي نَعَامَةَ السَّعْدِيِّ، عَنْ أَبِي نَضْرَةَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: بَيْنَمَا كَانَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - يُصَلِّي بِأَصْحَابِهِ إِذْ خَلَعَ نَعْلَيْهِ، فَوَضَعَهُمَا عَنْ يَسَارِهِ، فَخَلَعُوا نِعَالَهُمْ. فَلَمَّا قَضَى صَلَاتَهُ، قَالَ: مَا حَمَلَكُمْ عَلَى إِلْقَائِكُمْ نِعَالَكُمْ؟ قَالُوا: رَأَيْنَاكَ خَلَعْتَ فَخَلَعْنَا. قَالَ: إِنَّ جِبْرِيلَ أَتَانِي، أَوْ أَتَى، فَأَخْبَرَنِي أَنَّ فِيهِمَا أَذًى أَوْ قَذَرًا، فَإِذَا جَاءَ أَحَدُكُمُ الْمَسْجِدَ فَلْيُقَلِّبْ نَعْلَيْهِ، فَإِنْ رَأَى فِيهِمَا أَذًى، فَلْيُمِطْ، وَلْيُصَلِّ فِيهِمَا(٢).

1385. Bize Haccâc b. Minhâl ve Ebu'n-Nu'mân rivâyet edip dediler ki, bize Hammâd b. Seleme, Ebû Ne'âme es-Sa'dî'den, (O) Ebû Nadra'dan, (O da) Ebû Sa'id el-Hudrî'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Bir ara Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Ashabına namaz kıldırıyordu. Derken pabuçlarını çıkarıp soluna koydu. Bunun üzerine (Ashabı) da pabuçlarını çıkardılar. Sonra (Hz. Peygamber) namazını bitirince; "Sizi, papuçlarınızı (bir

250- Buhari, Salât, 24 (1/102); Müslim, Mesâcid, 60 (1/391); Nesâ'î, Kıble, 24 (2/58); Tirmizi, Salât, 293 (2/249); 3/100, 166.

kenara) atmaya ne se ketti?" buyurdu. Onlar da; "Senin çıkardığını gördük, biz de çıkardık!" dediler. (O zaman Hz. Peygamber) şöyle buyurdu: *"Doğrusu Cebrail bana geldi ve bana haber verdi ki, onlarda pislik -veya "insan pisliği"- var. Bunun için biriniz mescide geldiği zaman papuçlarını ters çevirsin ve eğer onlarda bir pislik görürse (onu) yok etsin, (sonra) onlarla namaz kılsın!"*(251)

«١٠٤»

باب النّهي عن السّدل في الصّلاة

104. BÂB

NAMAZDA "SARKITMA"NIN YASAKLANMASI

١٣٨٦ - حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي عَرُوبَةَ، عَنْ عِسْلٍ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّهُ كَرِهَ السَّدْلَ، وَرَفَعَ ذَلِكَ إِلَى النَّبِيِّ - ﷺ -(٣).

1386. Bize Sa'id b. Âmir, Sa'id b. Ebî Arûbe'den, (O) İsl'den, (O) Ata'dan, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) rivâyet etti ki, O, "sarkıtma"yı kerîh gördü ve bunun (kerih olması görüşünün) Hz. Peygamber'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ait olduğunu söyledi (bunu Hz. Peygamber'e ref'etti).(252)

AÇIKLAMA

Sözlük mânâsı "sarkıtmak", "aşağı salıverip sarkıtmak" olan "sedl" kelimesinin Şer'i ıstılahtaki manası hakkında birkaç görüş

251- Ebû Dâvûd, Salât, 89 (1/175); Musned, 3/411.

252- Ebû Dâvûd, Salât, 86 (1/174); Tirmizi, Salât, 278 (2/217); Mustedrek, 1/253; Musned, 2/295, 341; İbn Huzeyme, 1/379.

vardır: İzârın (peştemalın) orta yerini başın üstüne koyup iki tarafını, omuzların üzerine bırakmaksızın sağdan ve soldan sarkıtmak; elbiseye bürünüp elleri de içine sokarak bu şekilde rukû'a gitmek (yahûdiler böyle yaparmış); elbiseyi, yere değecek kadar sarkıtmak; iki tarafını önde bağlamaksızın elbiseyi salıvermek. Suyûti (Rh.A), bu görüşlerden en tercihe şâyân olanının birinci görüş olduğunu ve bir çok âlimin bunu tercih ettiğini söylemiştir. Şevkâni (Rh.A) ise "eğer sedl kelimesi bu mânâlar arasında müşterek ise, hadisi bunların hepsine yormaya hiçbir mâni yoktur. Kuvvetli görüş de, "müşterek" lafzı, bütün mânâlarına yormaktır" demiştir.(253) "Sedl, namazın huşû ve huzûrunu bozabileceği endişesiyle ve yahûdilere benzememek için kerîh görülmüş olmalıdır.

«١٠٥»

باب في عقص الشّعر[1]

105. BÂB
SAÇLARIN BAĞLANIP TOPLANMASI HAKKINDA

١٣٨٧ - أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ مُخَوَّلٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ، عَنْ أَبِي رَافِعٍ، قَالَ: رَآنِي رَسُولُ اللهِ - ﷺ - وَأَنَا سَاجِدٌ، وَقَدْ عَقَصْتُ شَعْرِي، أَوْ قَالَ: عَقَدْتُ، فَأَطْلَقَهُ[2].

1387. Bize Sa'id b. Amir, Şu'be'den, (O) Mihvel "Muhavvel"den, (O) Ebû Sa'id"den, (O da) Ebû Râfi'den naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) beni, saçlarımı bağlayıp toplamış (topuz yapmış) olduğum halde -veya O, "bağlamış olduğum (halde)" demiştir- secde ederken görmüştü de onları çözmüştü.(254)

253- Neylu'l-Evtâr, 2/87; Menhel, 5/33.

254- Bu hadisin şâhidleri vardır: Ebû Dâvûd, Salât, 88 (1/174); Tirmizi, Salât, 282 (2/223); İbn Mâce, İkamet, 67 (1/331); Musned, 6/8, 391.

١٣٨٨ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، حَدَّثَنِي بَكْرٌ - هُوَ ابْنُ مُضَرَ -، عَنْ عَمْرٍو - يَعْنِي ابْنَ الْحَارِثِ -، عَنْ بُكَيْرٍ، أَنَّ كُرَيْباً مَوْلَى ابْنِ عَبَّاسٍ، رَأَى عَبْدَ اللهِ بْنَ الْحَارِثِ يُصَلِّي وَرَأْسُهُ مَعْقُوصٌ مِنْ وَرَائِهِ. فَقَامَ وَرَاءَهُ، فَجَعَلَ يَحُلُّهُ، وَأَقَرَّ لَهُ الْآخَرُ. ثُمَّ انْصَرَفَ إِلَى ابْنِ عَبَّاسٍ. فَقَالَ: مَالَكَ وَرَأْسِي؟ قَالَ: إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - يَقُولُ: إِنَّمَا مَثَلُ هَذَا كَمَثَلِ الَّذِي يُصَلِّي وَهُوَ مَكْتُوفٌ(٢).

1388. Bize Abdullah b. Salih haber verip (dedi ki), bana Bekr -ki O, İbn Mudar'dır-, Amr'dan -yani ibnu'l-Hâris'ten-, (O da) Bukery'den (naklen) rivâyet etti ki, İbn Abbâs'ın âzâdlısı Küreyb O'na rivâyet etmiş ki, İbn Abbâs, Abdullah İbnu'l-Hâris'i, başının (saçı) arkasından bağlanıp toplanmış, (topuz yapılmış) olduğu halde namaz kılarken görmüş ve (kalkıp) onları çözmeye başlamış, öbürü (yani Abdullah İbnu'l-Hâris) de hareketsiz durup O'na bir şey dememiş. Sonra, (namazı bitirince) İbn Abbâs'a dönüp; "başımdan sana ne!" demiş, O da şu karışlığı vermiş: "Gerçekten ben Rasûlullah'ı (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyururken işittim: *"Bu (şekilde namaz kılanın) durumu, ancak, (elleri arkasında iple) bağlanmış olarak namaz kılan kimsenin durumu gibidir.*(255)

AÇIKLAMA

Bu Hadis, erkeğin, saçlarını topuz halinde bağlayıp başında toplayarak namaz kılmasının mekrûh olduğunu göstermektedir. Hanefî, Şafiî ve Hanbelilere göre hem namaz için, hem de başka bir maksatla saçları topuz yapmak mekrûh, Malikilere göre ise namaz için bunu yapmak mekrûhtur. Bu mekrûhluğun hikmeti, namazda saçların da huzûr-u ilâhiye dönük olmasını, onların da rükû ve secdeye git-

255- Müslim, Salât, 232 (1/355); Ebû Dâvûd, Salât, 88 (1/174-175); Nesâ'î, Tatbîk, 58 (2/170); Musned, 1/304, 316.

melerini ve böylece namazın ruh ve maddenin bütünüyle kılınmasını sağlamak olmalıdır.

«١٠٦»

باب التثاؤب في الصلاة

106. BÂB

NAMAZDA ESNEMEK

١٣٨٩ - أَخْبَرَنَا نُعَيْمُ بْنُ حَمَّادٍ، ثنا عَبْدُ الْعَزِيزِ - هُوَ ابْنُ مُحَمَّدٍ -، عَنْ سُهَيْلٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ - قَالَ: إِذَا تَثَاءَبَ أَحَدُكُمْ، فَلْيَسُدَّ يَدَهُ، فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَدْخُلُ فِي فِيهِ[1]. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: يَعْنِي عَلَى فِيهِ.

1389. Bize Nuaym b. Hammâd haber verip (dedi ki), bize Abdulaziz -ki O, İbn Muhammed'dir-, Süheyl'den, (O) Abdurrahman b. Ebî Sa'îd'den, (O) babasından, (O da) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle buyurdu: *"Biriniz esnediği zaman elini kapasın. Çünkü (insan esnediğinde ağzını kapamazsa) şeytan ağzına girer."*[256] Ebû Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki, "yani "(...elini) ağzının üzerine (kapasın...)".

«١٠٧»

باب كراهية الصلاة للناعس

107. BÂB

UYKUSU BASTIRANIN NAMAZ KILMASININ MEKRÛHLUĞU

256- Müslim, Zühd, 57-59 (4/2293); Ebû Dâvûd, Edeb, 89 (4/306); Musned, 3/96.

١٣٩٠ - أَخْبَرَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ، عَنِ النَّبِيِّ - ت - قَالَ: إِذَا وَجَدَ أَحَدُكُمُ النَّوْمَ وَهُوَ يُصَلِّي فَلْيَنَمْ حَتَّى يَذْهَبَ نَوْمُهُ فَإِنَّهُ عَسَى يُرِيدُ أَنْ يَسْتَغْفِرَ فَيَسُبَّ نَفْسَهُ(٢).

1390. Bize Haccâc b. Minhâl haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, Hişâm b. Urve'den, (O) babasından, (O) Hz. Aişe'den, (O da) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen) rivâyet etti ki O şöyle buyurdu: *"Birinizin, namaz kılıyorken uykusu geldiğinde, uykusu gidinceye kadar (gidip) uyusun. Çünkü o (uykulu bir halde namaz kılarsa) belki, Allah'tan bağış dileyeyim derken kendine sövüp (beddua eder)."*(257)

«١٠٨»

باب صلاة القاعد على النّصف من صلاة القائم

108. BÂB
OTURARAK KILANIN NAMAZI AYAKTA KILANIN NAMAZININ YARISINA EŞİTTİR

١٣٩١ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، ثنا جَعْفَرٌ - هُوَ ابْنُ الْحَارِثِ -، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ هِلَالٍ، عَنْ أَبِي يَحْيَى، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، قَالَ: بَلَغَنِي أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - قَالَ: صَلَاةُ الرَّجُلِ جَالِساً نِصْفُ الصَّلَاةِ. قَالَ: فَدَخَلْتُ عَلَى النَّبِيِّ - ﷺ - وَهُوَ يُصَلِّي جَالِساً. فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّهُ بَلَغَنِي أَنَّكَ قُلْتَ: صَلَاةُ الرَّجُلِ جَالِساً نِصْفُ الصَّلَاةِ، وَأَنْتَ تُصَلِّي جَالِساً قَالَ: أَجَلْ، وَلَكِنِّي لَسْتُ كَأَحَدٍ مِنْكُمْ(١).

257- Buhari, Vudû', 53 (1/60); Müslim, Müsâfirîn, 222 (1/542), Ebû Dâvûd, Tetavvu', 19 (2/33); Nesâ'î, Tahâret, 116 (1/83); Tirmizi, Salât, 263 (2/186); İbn Mâce, İkamet, 184 (1/436); Muvatta', Salâtu'l-Leyl, 3 (1/118); Musned, 6/202, 205, 259.

1391. Bize Yezid b. Harûn haber verip (dedi ki), bize Ca'fer - ki O, İbnu'l-Hâris'tir-, Mansûr'dan, (O) Hilâl'den, (O) Ebû Yahya'dan, (O da) Abdullah b. Amr'dan (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Bana, Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) "kişinin oturarak kıldığı namazın (sevâbı), (ayakta kılınan) namazın (sevâbının) yarısı (kadardır)" buyurduğu ulaşmıştı. (Abdullah, sözünün devamında) şöyle dedi: Sonra (bir gün) Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) huzuruna, o oturarak namaz kılıyorken girdim. Bunun üzerine; "ya Rasûlulallah, dedim, vakıa şu ki, bana senin; "kişinin oturarak kıldığı namaz, namazın yarısıdır" buyurduğun ulaşmıştı, halbuki sen oturarak namaz kılıyorsun!" şöyle buyurdu: *"Evet, (öyle dedim). Fakat ben, sizden biri gibi değilim."*[258]

AÇIKLAMA

Bu Hadis, oturarak kılınan bir namazın sevabının, ayakta kılınanın sevabının yarısı kadar olduğunu göstermektedir. Alimlerin cumhûru bu hadisin nâfile namazlar hakkında olduğunu söylemiştir. Farz namazların, bir ma'zeret olmaksızın oturarak kılınması câiz değildir Nevevî (Rh.A), ayakta kılmaya gücü olanın oturarak kılmasının helâl olduğuna inanan bir kimsenin kâfir olacağını söylemiştir. Bu Hadis, Malik'e (Rh.A) göre ise, ayakta kılmakta meşakkat çektiği için, farz olsun nafile olsun, her namazda kendisine oturarak namaz kılma izni verilmiş olan kimse hakkındadır. Öyle anlaşılıyor ki, bu hadisi Dârimi (Rh.A) de Malik (Rh.A) gibi anlamıştır. Bununla beraber, Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) farz namazları, Ashabına imam olarak cemaatle kıldığı için bu Hadisin, alimlerin cumhûrunun söylediği gibi, nafile namazlar hakkında olması tercihe şâyândır. Binaenaleyh ayakta kılmaya gücü yeten bir kimse nafile bir namazı oturarak kılarsa, namazı sahih olur, fakat yarı sevab alır. Hadisin son cümlesinden anlaşıldığına göre Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), mâzeretsiz ola-

258- Müslim, Musâfirîn, 120 (1/507); Ebû Dâvûd, Salât, 179 (1/250); Nesâ'î, Kıyâmu'l-Leyl, 20 (3/182); İbn Mâce, İkamet, 141 (1/388); Muvatta', Cemâ'at, 19 (1/136); Musned, 2/162, 193, 203.

rak oturarak kıldığı nafile namazları da, husûsiyetlerinden biri olarak, ayakta kıldıkları gibidirler. Bu yüce Allah'ın (Celle Celaluhu) Hz. Peygamber'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bir lütfudur.

«١٠٩»

باب صلاة التطوّع قاعدا

109. BÂB

OTURARAK NAFİLE NAMAZ KILMAK

١٣٩٢ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، حَدَّثَنِي يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، حَدَّثَنِي السَّائِبُ بْنُ يَزِيدَ، عَنِ الْمُطَّلِبِ بْنِ أَبِي وَدَاعَةَ، أَنَّ حَفْصَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ - ﷺ - قَالَتْ: لَمْ أَرَ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - يُصَلِّي فِي سُبْحَتِهِ وَهُوَ جَالِسٌ، حَتَّى كَانَ قَبْلَ أَنْ يُتَوَفَّى بِعَامٍ وَاحِدٍ، أَوْ عَامَيْنِ، فَرَأَيْتُهُ يُصَلِّي فِي سُبْحَتِهِ وَهُوَ جَالِسٌ، فَيُرَتِّلُ السُّورَةَ، حَتَّى تَكُونَ أَطْوَلَ مِنْ أَطْوَلَ مِنْهَا[٢].

1392. Bize Abdullah b. Salih haber verip (dedi ki), bana el-Leys rivâyet edip (dedi ki), bana Yûnus, İbn Şihâb'dan rivâyet etti (ki, O şöyle demiş); Bana es-Sâ'ib b. Yezîd, el-Muttalib b. Ebî Vedâ'a'dan (naklen) rivâyet etti ki, Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) hanımı Hz. Hafsa şöyle demiş: Rasûlullah'ı (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), nafile namazını oturarak kılarken görmemiştim. Nihayet vefatından bir yıl veya iki yıl öncesi olunca, O'nu, nâfile namazını oturarak kılarken ve (bu namazında okuduğu Sûreyi, en uzunlarından daha uzun olacak kadar yavaş ve güzel bir şekilde okurken görmüştüm.(259)

259- Müslim, Musâfirîn, 118 (1/507); Nesâ'î, Kıyâmu'l-Leyl, 19 (3/182); Tirmizi, Salât, 275 (2/211-212); Muvatta', Cemâ'at, 21 (1/137); Musned, 6/285.

١٣٩٣ - أَخْبَرَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ، أنا مَالِكٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنِ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدَ، عَنِ الْمُطَّلِبِ بْنِ أَبِي وَدَاعَةَ، عَنْ حَفْصَةَ عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ - بِهَذَا الْحَدِيثِ[٢].

1393. Bize Osman b. Ömer haber verip (dedi ki), bize Malik, ez-Zühri'den, (O) es-Sâ'ib b. Yezîd'den, (O) el-Muttalib b. Ebî Vedâ'a'dan, (O) Hz. Hafsa'dan, (O da) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen) bunu, (yani bir önceki) hadisi haber verdi.

«١١٠»

باب النّهي عن مسح الحصا

110. BÂB

(NAMAZ KILARKEN) ÇAKIL TAŞLARINI SİLİP YOK ETMEKTEN MEN'

١٣٩٤ - حَدَّثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، ثنا هِشَامٌ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، حَدَّثَنِي مُعَيْقِيبٌ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قِيلَ لَهُ فِي الْمَسْحِ فِي الْمَسْجِدِ. قَالَ: إِنْ كُنْتَ لَا بُدَّ فَاعِلًا فَوَاحِدَةً[١] قَالَ هِشَامٌ: أُرَاهُ قَالَ: يَعْنِي مَسْحَ الْحَصَا.

1394. Bize Vehb b. Cerir rivâyet edip (dedi ki), bize Hişâm, Yahya b. Ebî Kesîr'den, (O da) Ebû Seleme'den rivâyet etti (ki, O şöyle demiş); Bana Mu'aykîb rivâyet etti ki, Rasûlullah'a (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) mescidde silip yok etme hakkında soruldu da, O şöyle buyurdu: *"Mutlaka yapacaksan, bari bir defa (yapmakla yetin!)"* Hişâm şunu ekledi: Zannediyorum ki O (Mu'aykîb); "yani

çakıl taşlarını silip yok etme, (düzleme, giderme hakkında soruldu)" demiş .(260)

١٣٩٥ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا ابْنُ عُيَيْنَةَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي الْأَحْوَصِ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: إِذَا قَامَ أَحَدُكُمْ إِلَى الصَّلَاةِ، فَإِنَّ الرَّحْمَةَ تُوَاجِهُهُ، فَلَا يَمْسَحِ الْحَصَا(٢).

1395. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize İbn Uyeyne, ez-Zühri'den, (O) Ebu'l-Ahvas'tan, (O da) Ebû Zerr'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*Biriniz namaza kalkıp (da kılmaya başladığı zaman), rahmet onunla yüz yüze geleceği için, artık çakıl taşlarını silip yok etmesin, (onları düzlemekle, yok etmekle uğraşmasın!)*"(261)

«١١١»

باب الأرض كلها طهور ما خلا المقبرة والحمّام

111. BÂB

MEZARLIKLAR VE HAMAMLAR DIŞINDA YERYÜZÜNÜN HEPSİ TEMİZ VE TEMİZLEYİCİDİR

١٣٩٦ - أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ، ثنا هُشَيْمٌ، ثنا سَيَّارٌ، قَالَ: سَمِعْتُ يَزِيدَ الْفَقِيرَ، يَقُولُ: سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: أُعْطِيتُ خَمْساً لَمْ يُعْطَهُنَّ نَبِيٌّ قَبْلِي، كَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً،

260- Buhari, Amel fi's-Salât, 8 (2/61); Müslim, Mesâcid, 47 (1/387); Ebû Dâvûd, Salât, 175 (1/249); Nesâ'î, Sehv, 8 (3/7); Tirmizi, Salât, 279 (2/220); İbn Mâce, İkâmet, 62 (1/327); Musned, 3/426; 5/425.

261- Ebû Dâvûd, Salât, 175 (1/249); Nesâ'î, Sehv, 7 (3/7); Tirmizi, Salât, 279 (2/219); İbn Mâce, İkamet, 62 (1/328); Musned, 5/150, 163, 179.

وبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ عَامَّةً، وأُحِلَّتْ لِيَ الْغَنَائِمُ، وحُرِّمَتْ عَلَى مَنْ كَانَ قَبْلِي، وَجُعِلَتْ لِيَ الْأَرْضُ طَيِّبَةً مَسْجِداً وَطَهُوراً، وَيُرْعَبُ مِنِّي عَدُوِّي مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ[1].

1396. Bize Yahya b. Hassân haber verip (dedi ki), bize Hüşeym rivâyet edip (dedi ki), bize Seyyâr rivâyet edip dedi ki, ben Yezîd el-Fakîr'i, şöyle derken işittim: Ben Câbir b. Abdillah'ı şöyle derken işittim: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*Bana, benden önce hiçbir Peygambere verilmeyen beş şey verildi: (Eskiden) Peygamber özel olarak kendi topluluğuna Peygamber gönderilirdi, ben ise genel olarak bütün insanlara Peygamber gönderildim. Bana ganîmetler helâl kılındı, onlar benden öncekilere haram kılınmışlardı. Bana yer yüzü, iyi ve temiz olarak mescid ve temiz-temizliyici kılındı. Düşmanımız bizden, bir aylık mesafeden korkar. Bana şefâat verildi.*"(262)

١٣٩٧ - أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، ثنا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ - أنا سَأَلْتُهُ عَنْهُ -، قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: الْأَرْضُ كُلُّهَا مَسْجِدٌ إِلَّا الْمَقْبَرَةَ وَالْحَمَّامَ[1]. قِيلَ لِأَبِي مُحَمَّدٍ: تُجْزِئُ الصَّلَاةُ فِي الْمَقْبَرَةِ؟ قَالَ: إِذَا لَمْ تَكُنْ عَلَى الْقَبْرِ فَنَعَمْ. وَقَالَ: الْحَدِيثُ كُلُّهُمْ أَرْسَلُوهُ.

1397. Bize Sa'id b. Mansûr haber verip (dedi ki), bize Abdulaziz b. Muhammed rivâyet etti -(Sa'id dedi ki;) "bunu ondan ben istemiştim"-; O dedi ki, bana Amr b. Yahya, babasından, (O da) Ebû Sa'id el-Hudri'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: "Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)

262- Buhari, Teyemmüm, 1 (1/86); Müslim, Mesâcid, 3 (1/370-371); Nesâî, Ğusl, 26 (1/172); Musned, 3/304.

şöyle buyurdu: *"Mezarlıklar ve hamamlar hariç, yer yüzünün hepsi mesciddir."*(263)

Ebû Muhammed (ed-Dârimi'ye); "mezarlıkta kılınan namaz, (farzın yerine getirilmiş olması için) kâfi gelir mi?" denildi de O; "mezarın üzerinde olmadığında, evet (kâfi gelir)" karşılığını verdi. O (sözünün devamında) şöyle dedi: "Bu Hadisi, râvilerin (hepsi) mursel olarak rivâyet etmişlerdir."(264)

AÇIKLAMA

Bir önceki Hadiste geçen; "Yeryüzü benim için mescid ve temiz-temizleyici kılındı" cümlesi yeryüzünün her yerinde namaz kılınabileceğini göstermektedir. Malikiler buna dayanarak, mezarlıklarla hamamlarda bile namaz kılmanın caiz olduğunu söylemişlerdir. Onlara göre mezarlık ve hamam gibi yerlerde namaz kılma, bu yerlerde necis şeylerin bulunması hallerinde menedilmiştir. Onların bu görüşleri, mezarlık ve hamam istisnası yapmaksızın necaset bulunan her yerde namaz kılmanın zaten caiz olmadığı söylenerek, tenkid edilmiştir. Hanbeliler ise, yukarıdaki Hadisin zahiri mânâsına bakarak, mezarlık ve hamamlarda namaz kılmanın haram olduğunu, buralarda kılınacak namazların sahih olmayacağını söylemişlerdir. Hanefi ve Şafiîlere göre ise mezkûr yerlerde namaz kılmak, her hâlükârda mekrûhtur. Bu yerlerde namaz kılmanın menedilmesinin hikmeti, buraların ekseriya pislik mahalli olmalarıdır, denmiştir. Namazda ilâhi huzura çıkılır. Bu sebeple kılınan yerin temiz olması gerekir. Bu, imandan sonra en büyük ibadet olan namaza hürmetin de bir gereğidir. Bunun yanında, mezarlıklarda namaz kılma yasağının bir hikmeti de "mânevi pislenme" tehlikesi olabilir. Şöyle ki, oralarda namaz kılma yaygınlaşır ve âdet haline gelirse bu, zamanla cahil kimseler nezdinde ölülere tapınma ve Allah korusun, şirke dönüşübelir.

263- Ebû Dâvûd, Salât, 24 (1/132-133); Tirmizi, Salât, 236 (2/131); İbn Mâce, Mesâcid, 4 (1/246); Musned, 3/83, 96; İbn Huzeyme, 2/7; Mustedrek, 1/251; Musannaf, 1/405.

264- Dârimi'nin bir nüshasında son iki cümle şöyledir: "Çünkü bu hadisi (ravilerin) çoğu mursel olarak rivâyet etmişlerdir". Bu cümle, vakıaya daha uygundur.

Bu Hadisin, Dârimi'nin (Rh.A) işaret ettiği mürselliğine gelince; Hammâd b. Seleme, Adulvâhıd b. Ziyâd ve Abdulaziz ve Muhammed bu Hadisi, senedinde Ebû Sa'id'i zikrederek muttasıl (müsned) olarak rivâyet etmişlerdir. Sufyân Sevri ile Sufyân b. Uyeyne'nin bir rivâyetleri yine müsned, diğer bir rivâyetleri ise, senedde Ebû Sa'id zikredilmeksizin, mürseldir. Binaenaleyh, el'ân elimizde mevcut olan bilgilere göre bu Hadisi râvîlerin çoğu müsned olarak rivâyet etmişlerdir. "Yeryüzü benim için mescid ve temiz-temizleyici kılındı." Hadisi ile son Hadisin metni arasında, biri âmm, diğeri hâss olduğu için, bir zıtlık da yoktur.(265)

«١١٢»

باب الصلاة في مرابض الغنم ومعاطن الإبل

112. BÂB

KOYUN VE KEÇİLERİN YATAK YERLERİ İLE DEVLERİN YATAK YERLERİNDE NAMAZ KILMAK

١٣٩٨ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مِنْهَالٍ، ثنا يَزِيدُ بْن زُرَيْعٍ، ثنا هِشَامُ بْنُ حَسَّانَ، عَنْ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: إِذَا حَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَلَمْ تَجِدُوا إِلَّا مَرَابِضَ الْغَنَمِ، وَأَعْطَانَ الْإِبِلِ، فَصَلُّوا فِي مَرَابِضِ الْغَنَمِ، وَلَا تُصَلُّوا فِي أَعْطَانِ الْإِبِلِ(٣).

1398. Bize Muhammed b. Minhâl haber verip (dedi ki), bize Yezid b. Zurey' rivâyet edip (dedi ki), bize Hişâm b. Hassân, Muhammed'den, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*Namaz vakti gelir de, koyun ve keçilerin (su ke-*

265- Tirmizi, 2/133-134; Menhel, 4/114-118.

narındaki) yatak yerleri[266] *ile develerin su kenarındaki yatak yerlerinden başka bir yer bulamadığınızda, koyun ve keçilerin (su kenarındaki) yatak yerlerinde namaz kılın, (ama) develerin su kenarındaki yatak yerlerinde namaz kılmayın."*[267]

AÇIKLAMA

Bu Hadis, zahiri mânâsıyla develerin su kenarındaki yatak yerlerinde (a'tân) namaz kılmanın haram, koyun ve keçilerinkinde caiz olduğunu göstermektedir. Ahmed b. Hanbel (Rh.A), bu Hadisin zahiriyle amel etmiştir. Alimlerin cumhûru ise, develerin su kenarındaki yatak yerlerinde namaz kılmanın mekrûh olduğunu söylemişlerdir. Burada şunu da eklemek lâzımdır: Hadiste kullanılan "merâbid" ve bilhassa "a'tân" kelimeleri, her ne kadar sözkonusu hayvanların "su kenarındaki yatak yerleri"ni ifade ediyorlarsa da, öyle anlaşılıyor ki, bütün alimler, bu hükümlerin bu hayvanların bütün yatak yerleri için geçerli olduğunu kabul etmişlerdir.

Bu yasak ve müsâadelerin "ta'abbüdî" olduğunu söyleyenler vardır. Bununla beraber, Şer'î emir ve yasakların hikmetlerini araştırmakta da bir mahzûr yoktur. Nitekim bir çok alim, bu yasak ve müsâadelerin bir hikmetini şöyle açıklamışlardır: "Develer sert, kindâr, bu sebeple de korkutucu hayvanlar oldukları için onların yatak yerlerinde namaz kılmak, namazın huzûr ve huşûunu bozar. Bu sebeple oralarda namaz kılmak yasaklanmıştır. Koyun ve keçiler böyle olmadıkları için onların yatak yerlerinde ve ağıllarında namaz kılmaya müsâade edilmiştir. Bu yasak ve müsâadelerin başka bir hikmeti, sözkonusu yerlerin temizliği ile alâkalı olabilir. Allahu a'lem."

266- Hadiste geen "merâbid" kelimesi, koyun ve keçilerin su kenarındaki yatak yerleri ve koyun-keçi ağılı" mânâlarına gelmektedir.

267- Tirmizi, Salât, 259 (2/180-181); İbn Mâce, Mesâcid, 12 (252-253); Musned, 2/451, 491.

«١١٣»

باب من بنى لله مسجدا

113. BÂB

KİM ALLAH İÇİN BİR MESCİD YAPARSA

١٣٩٩ - حَدَّثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ بْنِ جَعْفَرٍ، حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ مَحْمُودِ بْنِ لَبِيدٍ، أَنَّ عُثْمَانَ لَمَّا أَرَادَ أَنْ يَبْنِيَ الْمَسْجِدَ كَرِهَ النَّاسُ ذَلِكَ. فَقَالَ عُثْمَانُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - يَقُولُ: مَنْ بَنَى لِلهِ مَسْجِداً، بَنَى اللهُ لَهُ فِي الْجَنَّةِ مِثْلَهُ[1].

1399. Bize Ebû Asım, Abdulhamid b. Ca'fer'den rivâyet etti (ki, O şöyle demiş): Babam, Mahmûd b. Lebîd'den (naklen) rivâyet etti, ki, Hz. Osman, (Hz. Peygamber'in) Mescidi'ni (genişletmek için ilâveler yapıp yeniden) inşa etmek istediğinde halk bunu hoş karşılamamıştı. Bunun üzerine O şöyle demişti: Ben Rasûlullah'ı (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyururken işittim: *"Kim Allah (rızası) için bir mescid (cami) inşa ederse, Allah da onun için Cennet'te aynısını inşa eder."*(268)

«١١٤»

باب الركعتين إذا دخل المسجد

114. BÂB

MESCİDE GİRDİĞİNDE İKİ REKÂT NAMAZ KILMAK

268- Buhari, Salât, 65 (1/116); Müslim, Mesâcid, 24, 25 (1/378); Tirmizi, Salât, 237 (2/134); İbn Mâce, Mesâcid, 1 (1/243); Musned, 1/61-70.

١٤٠٠ - أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ، ثنا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، وَفُلَيْحُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ عَامِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ سُلَيْمٍ، عَنْ أَبِي قَتَادَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَالَ: إِذَا جَاءَ أَحَدُكُمُ الْمَسْجِدَ، فَلْيَرْكَعْ رَكْعَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ يَجْلِسَ[1].

1400. Bize Yahya b. Hassân haber verip (dedi ki), bize Malik b. Enes ve Fuleyh b. Süleyman, Amir b. Abdillah İbni'z-Zübeyr'den, (O) Amr b. Süleym'den, (O da) Ebû Katâde'den (naklen) rivâyet ettiler ki, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), şöyle buyurdu: "*Biriniz mescide (camiye) geldiği vakit, oturmadan önce iki rekât namaz kılsın.*"(269)

(١١٥)

باب القول عند دخول المسجد

115. BÂB

MESCİDE GİRİŞ ESNASINDA SÖYLENİLECEK SÖZ

١٤٠١ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ، أنا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ سَعِيدِ بْنِ سُوَيْدٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا حُمَيْدٍ أَوْ أَبَا أُسَيْدٍ الْأَنْصَارِيَّ، يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمُ الْمَسْجِدَ، فَلْيُسَلِّمْ عَلَى النَّبِيِّ، ثُمَّ لْيَقُلْ: اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ، وَإِذَا خَرَجَ فَلْيَقُلْ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ[1].

269- Buhari, Salât, 60 (1/114); Müslim, Musâfirîn, 69, 70 (1/495); Ebû Dâvûd, Salât, 19 (1/127); Nesâ'î, Mesâcid, 38 (2/42); Tirmizi, Salât, 235 (2/129); İbn Mâce, İkamet, 57 (1/324); Muvatta', Sefer, 57 (1/162); Musned, 5/295, 296, 303.

1401. Bize Yahya b. Hassân rivâyet edip (dedi ki), bize Abdulaziz b. Muhammed, Rebîa b. Ebî Abdirrahman'dan, (O da) Abdulmelik b. Sa'îd b. Süveyd'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Ebû Humeyd'i -veya Ebû Useyd el-Ensârî'yi-, şöyle derken işittim: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Biriniz Mescid'e (camiye) girdiği vakit, Peygamber'e (salâtü) selâm getirsin, sonra da; "Allahumme'fteh Lî Ebvâbe Rahmetik: Allahım! Bana rahmetinin kapılarını aç" desin. (Camiden) çıktığı vakit ise, "Allahumme İnni Es'elüke Min Fadlik: Allahım! Gerçekten ben senden, senin fazlından (nasîbler, helâl rızıklar) isterim" desin."*(270)

«١١٦»

باب كراهية البزاق في المسجد

116. BÂB

MESCİDE TÜKÜRMENİN MEKRÛHLUĞU

١٤٠٢ - حَدَّثَنَا هَاشِمُ بْنُ الْقَاسِمِ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، قَالَ: قُلْتُ لِقَتَادَةَ: أَسَمِعْتَ أَنَسًا يَقُولُ عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ -: الْبُزَاقُ فِي الْمَسْجِدِ خَطِيئَةٌ؟ قَالَ: نَعَمْ، وَكَفَّارَتُهَا دَفْنُهَا(٢).

1402. Bize Hâşim İbnu'l-Kasım rivâyet edip (dedi ki), bize Şu'be rivâyet edip dedi ki, Katâde'ye; "Enes'i, Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen), "Mescide tükürmek günâhtır" derken işittin mi?" dedim de O, şu karşılığı verdi: "Evet, (işittim. Tükürme'nin) keffâreti ise (tükrüğü, toprağa) gömmektir."(271)

270- Müslim, Musâfirîn, 68 (1/494); Ebû Dâvûd, Salât, 18 (1/126,127); Nesâ'î, Mesâcid, 37 (2/41); İbn Mâce, Mesâcid, 13 (1/254); Musned, 3/497; 5/425.

271- Buhari, Salât, 37 (1/107); Müslim, Mesâcid, 55-56 (1/390); Ebû Dâvûd, Salât, 22 (1/128-129); Nesâ'î, Mesâcid, 31 (2/39); Tirmizi, Salât, 401 (2/461); Musned, 3/232, 274, 277.

١٤٠٣ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا حُمَيْدٌ، عَنْ أَنَسٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَالَ: إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا صَلَّى فَإِنَّمَا يُنَاجِي رَبَّهُ - أَوْ: رَبُّهُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْقِبْلَةِ - فَإِذَا بَزَقَ أَحَدُكُمْ، فَلْيَبْصُقْ عَنْ يَسَارِهِ، أَوْ تَحْتَ قَدَمِهِ، أَوْ يَقُولُ هَكَذَا، وَبَزَقَ فِي ثَوْبِهِ، وَدَلَكَ بَعْضَهُ بِبَعْضٍ(٢).

1403. Bize Yezîd b. Hârun haber verip (dedi ki), bize Humeyd, Enes'ten (naklen) haber verdi ki, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*Şüphe yok ki, kul, namaz kıldığı zaman ancak Rabb'ine niyazda bulunur -veya "Rabb'i, onunla kıble arasındadır"-. Bundan dolayı biriniz tükürdüğü zaman sol tarafına veya ayağının altına tükürsün, yahut şöyle yapsın." -(Hz. Peygamber bunu buyururken) elbisesine tükürmüş ve O'nun bir tarafını (diğer) tarafla ovmuştu-.*(272)

١٤٠٤ - أَخْبَرَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: بَيْنَا النَّبِيُّ - ﷺ - يَخْطُبُ إِذْ رَأَى نُخَامَةً فِي قِبْلَةِ الْمَسْجِدِ، فَتَغَيَّظَ عَلَى أَهْلِ الْمَسْجِدِ، وَقَالَ: إِنَّ اللهَ قِبَلَ أَحَدِكُمْ، إِذَا كَانَ فِي صَلَاتِهِ فَلَا يَبْزُقَنَّ، أَوْ قَالَ: لَا يَتَنَخَّمَنَّ، ثُمَّ أَمَرَ بِهَا فَحُكَّ مَكَانُهَا، أَوْ أَمَرَ بِهَا فَلُطِخَتْ، قَالَ حَمَّادٌ: وَلَا أَعْلَمُهُ إِلَّا قَالَ: بِزَعْفَرَانٍ(١).

1404. Bize Süleyman b. Harb haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Zeyd, Eyyûb'dan (O) Nâfi'den, (O da) İbn Ömer'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Bir ara Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bir konuşma yapıyordu. Derken mescidin kıblesinde sümük (veya tükürük) görüverdi. Bunun üzerine mesciddekilere öfkelendi ve şöyle buyurdu: "*Muhakkak ki*

272- Buhari, Salât, 33 (1/105-106); Müslim, Mesâcid, 54 (1/390); Nesâî, Tahâret, 192 (1/132); Musned, 3/176, 188, 273.

Allah'ın (kıblesi), biriniz namazında olduğunda onun (yüzünün) tarafındadır. Binaenaleyh (kıbleye) sakın tükürmesin -veya sakın sümkürmesin!-" buyurdu. (Hz. Peygamber) sonra emretti de o (sümük veya tükrüğün) yeri kazıldı -veya "emretti de (sümük ve tükürük kazınıp yeri) bulaştırıldı-. Hammâd dedi ki, (İbn Ömer'in ancak; "(yeri) za'ferânla (bulaştırıldı, yani yerine za'ferân sürüldü.)" dediğini biliyorum.(273)

١٤٠٥ - حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ، ثنا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ حُمَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ، أَنَّ أَبَا سَعِيدٍ وَأَبَا هُرَيْرَةَ، أَخْبَرَاهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - رَأَى نُخَامَةً فِي جِدَارِ الْمَسْجِدِ، فَتَنَاوَلَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - حَصَاةً وَحَتَّهَا، ثُمَّ قَالَ: إِذَا تَنَخَّمَ أَحَدُكُمْ فَلَا يَتَنَخَّمَنَّ قِبَلَ وَجْهِهِ، وَلَا عَنْ يَمِينِهِ، وَلْيَبْصُقْ عَنْ يَسَارِهِ، أَوْ تَحْتَ قَدَمِهِ(٢).

1405. Bize Süleyman b. Davûd rivâyet edip (dedi ki), bize İbrahim b. Sa'd, ez-Zührî'den, (O da) Humeyd b. Abdirrahman'dan (naklen) rivâyet etti ki, Ebû Sa'id ile Ebû Hureyre O'na haber vermişler ki, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (bir gün) mescidin duvarında tükürük görmüş. Bunun üzerine bir çakıl alarak onu kazıyıp yok etmiş, sonra da şöyle buyurmuş: *"Biriniz tükürdüğünde (veya sümkürdüğünde) ne yüzünü (döndüğü) tarafa, ne de sağ tarafına sakın tükürmesin (veya "sümkürmesin"), sol tarafına veya ayağının altına tükürsün."*(274)

273- Buhari, Salât, 33 (1/106); Müslim, Mesâcid, 50-51 (1/388); Ebû Dâvûd, Salât, 22 (1/129); Nesâ'î, Mesâcid, 32 (2/40); İbn Mâce, Mesâcid, 10 (1/251); Muvatta', Kıble, 4 (1/194); Musned, 2/6, 141.

274- Buhari, Salât, 34, 35 (1/106); Müslim, Mesâcid, 52 (1/389); İbn Mâce, Mesâcid, 10 (1/251); Musned, 3/58, 88, 93. Bu hadisin sadece Ebû Sa'id rivâyeti için bkz. Ebû Dâvûd, Salât, 22 (130); Nesâ'î, Mesâcid, 33 (2/40); Musned, 3/6, 24.

«١١٧»
باب النّوم في المسجد

117. BÂB
MESCİDDE UYUMAK

١٤٠٦ - حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ الْمُغِيرَةِ، ثنا مُعْتَمِرٌ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ أَبِي هِنْدٍ، عَنْ أَبِي حَرْبِ بْنِ أَبِي الْأَسْوَدِ الدُّئَلِيِّ، عَنْ عَمِّهِ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، قَالَ: أَتَانِي نَبِيُّ اللهِ - ﷺ - وَأَنَا نَائِمٌ فِي الْمَسْجِدِ، فَضَرَبَنِي بِرِجْلِهِ، قَالَ: أَلَا أَرَاكَ نَائِمًا فِيهِ؟ قُلْتُ: يَا نَبِيَّ اللهِ غَلَبَتْنِي عَيْنِي[1].

1406. Bize Sa'id İbnu'l-Muğire rivâyet edip (dedi ki), bize Mu'temir, Davûd b. Ebî Hind'den, (O) Ebû Harb b. Ebi'l-Esved ed-Düelî'den, (O) amcasından, (O da) Ebû Zerr'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: (Bir gün) ben mescidde uyuyorken Nebiyyullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) yanıma geldi ve bana ayağıyla vurup; *"Seni burada uyurken mi görüyorum?"* buyurdu. Ben de; "Ya Nebiyyallah! Bana gözlerim galip gelmiş, (uyuya kalmışım!)" dedim .(275)

١٤٠٧ - حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ خَالِدٍ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ الْفَزَارِيِّ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: كُنْتُ أَبِيتُ فِي الْمَسْجِدِ، وَلَمْ يَكُنْ لِي أَهْلٌ فَرَأَيْتُ فِي الْمَنَامِ كَأَنَّمَا انْطُلِقَ بِي إِلَى بِئْرٍ فِيهَا رِجَالٌ مُعَلَّقُونَ، فَقِيلَ: انْطَلِقُوا بِهِ إِلَى ذَاتِ الْيَمِينِ. فَذَكَرْتُ الرُّؤْيَا لِحَفْصَةَ. فَقُلْتُ قُصِّيهَا عَلَى رَسُولِ اللهِ - ﷺ -. فَقَصَّتْهَا عَلَيْهِ. فَقَالَ: مَنْ رَأَى هَذِهِ؟ قَالَتْ: ابْنُ عُمَرَ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: نِعْمَ الْفَتَى، أَوْ قَالَ: نِعْمَ الرَّجُلُ لَوْ كَانَ يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ. قَالَ: وَكُنْتُ إِذَا نِمْتُ لَمْ أَقُمْ حَتَّى أُصْبِحَ. قَالَ: فَكَانَ ابْنُ عُمَرَ يُصَلِّي اللَّيْلَ[2].

275- Musned, 5/156; Mecmeu'z-Zevâ'id, 2/21-22; 5/223.

1407. Bize Musa b. Halid, Ebû İshak el-Fezârî'den, (O) Ubeydullah b. Ömer'den, (O) Nâfi'den, (O da) İbn Ömer'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi; (Bir zamanlar) Mescid'de geceliyordum. (O zaman) evli değildim. Derken rü'yada gördüm ki, sanki ben, içinde asılı adamlar bulunan bir kuyuya götürülmüşüm de (orada benim için); "onu sağ tarafa götürün!" denilmiş. Sonra ben bu rü'yayı Hz. Hafsa'ya zikrettim ve "onu Rasûlullah'a (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) anlat!" dedim. O da O'na anlatmış. O; "bunu kim görmüş?" buyurmuş. O da; "İbn Ömer (görmüş.)" demiş. Bunun üzerine Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurmuş: *"Ne güzel delikanlı -veya "ne güzel adam!" buyurmuş.-. Keşke gecenin bir kısmında (kalkıp) namaz kılmayı âdet edinse!."*

(İbn Ömer) dedi ki, ben (o zamanlar) uyuduğumda, sabah oluncaya kadar kalkmazdım. (Nâfi') dedi ki, ondan sonra İbn Ömer gece (kalkıp) namaz kılmayı âdet edindi.[276]

AÇIKLAMA

Bu iki Hadis arasında zahiri bir zıtlık vardır. Birinci Hadisten, Ebû Zerr'in -Allah O'ndan razı olsun!- mescidde uyumasını Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) tasvip etmediği anlaşılmakta iken, ikinci hadiste İbn Ömer'in -Allah O'ndan razı olsun!- bekâr iken mescidde gecelediği görülmektedir. Aynı şekilde mescidde, bir zamanlar İbn Ömer'in de aralarında bulunduğu Ashab-ı Suffa ve Medine'ye gelen misafirler de kalmaktaydılar. Hz. Osman (RA) ile Hz. Ali'nin (RA) mescidde uyuduklarını belirten haberler de vardır. Hatta Sahâbi Sümâme b. Üsâl'in (RA), müslüman olmadan önce bile mescidde gecelediği nakledilmektedir. Şu halde Ebû Zerr (RA) ile ilgili haberde, O'nun o anda başka bir yerde bulması gerektiği, yapması gereken bir işinin olması gibi özel bir durum sözkonusu olmalıdır. Bununla beraber Malik (Rh.A) ve Ahmed (Rh.A), şehirde evi olan kimselerin camide gecelemelerinin veya öğle uykusuna yat-

276- Buhari, Teheccüd, 2 (2/42); Müslim, Fedâilu's-Sahâbe, 140 (4/1927-1928); İbn Mâce, Rü'ya, 10 (2/1291); Musned, 2/146.

malarının mekrûh olduğunu söylemişlerdir. Şafiîlere göre ise, namaz kılanların yerini daraltmamak ve karışıklığa meydan vermemek şartıyla, camide uyumak, mutlak olarak mekrûh değildir.

«۱۱۸»

باب النّهي عن استنشاد الضّالّة في المسجد والشرى والبيع

118. BÂB
MESCİDDE BAĞIRARAK KAYIP EŞYA ARAYIP SORUŞTURMAKTAN VE ALIŞ-VERİŞ YAPMAKTAN MEN'

١٤٠٨ - أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ أَبِي يَزِيدَ الْكُوفِيُّ[٣]، ثنا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ، أَخْبَرَنِي يَزِيدُ بْنُ خُصَيْفَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ ثَوْبَانَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَالَ: إِذَا رَأَيْتُمْ مَنْ يَبِيعُ أَوْ يَبْتَاعُ فِي الْمَسْجِدِ، فَقُولُوا: لَا أَرْبَحَ اللهُ تِجَارَتَكَ، وَإِذَا رَأَيْتُمْ مَنْ يَنْشُدُ فِيهِ الضَّالَّةَ فَقُولُوا: لَا رَدَّهَا اللهُ عَلَيْكَ[١].

1408. Bize el-Hasan b. Ebî Yezîd el-Kûfî haber verip (dedi ki), bize Abdulazîz b. Muhammed rivâyet edip (dedi ki), bana Yezîd b. Husayfa, Muhammed b. Abdirrahman b. Sevbân'dan, (O) babasından, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) haber verdi ki, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Mescidde (camide) bir şey satan veya satın alan bir kimse gördüğünüz vakit; "Allah ticaretini kazançlı kılmasın!" deyin. Onda bağırarak kayıp eşya arayıp soruşturan bir kimse gördüğünüzde ise; "Allah onu sana geri çevirmesin!" deyin."*(277)

277- Tirmizi, Buyû', 75 (3/610); Amelu'l-Yevm vel-Leyle, 219-220; Mustedrek, 2/56. Hadisin sadece ikinci kısmının mutâbileri için bkz. Müslim, Mesâcid, 79 (1/397); Ebû Dâvûd, Salât, 21 (1/128).

«١١٩»

باب النّهي عن حمل السّلاح في المسجد

119. BÂB

MESCİDDE SİLÂH TAŞIMAKTAN MEN'

١٤٠٩ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُبَارَكِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، قَالَ: قُلْتُ لِعَمْرِو بْنِ دِينَارٍ: أَسَمِعْتَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ يَقُولُ: مَرَّ رَجُلٌ يَحْمِلُ نَبْلًا، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ - ﷺ -: أَمْسِكْ نُصُولَهَا. قَالَ: نَعَمْ[٢].

1409. Bize Muhammed İbnu'l-Mübârek haber verip (dedi ki), bize Sufyân b. Uyeyne rivâyet edip dedi ki, Amr b. Dinâr'a; "Câbir b. Abdillah'ı; "Bir adam ok taşırken uğramıştı da, Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ona; "Onların temrenlerini, (demir uçlarını) tut!" buyurmuştu, derken işittin mi?" dedim. O da; "evet, (işittim)" dedi.(278)

AÇIKLAMA

Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) okların demir uçlarının tutulması emri bu rivâyette, cami kaydı olmaksızın mutlak olarak gelmiştir. Bu Hadisin diğer rivâyetlerinde olayın camide geçtiği belirtilmektedir. Hadis, silâh taşırken gerekli güvenlik ölemlerinin alınmasının gereğine işaret etmketedir. Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu önlemlerin alınmaması halinde, bir kaza sonucu herhangi bir kimsenin yaralanmasından veya zarar görmesinden endişe ettiği için, önlem alınmasını emretmiştir. Bu, Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) insanlara, özellikle de

278- Bkz. 639. hadis.

ü'minlere olan büyük şefkat ve merhametinin bir ifadesidir. Rahmet Peygamberi, bırakın daha büyük bir haksızlık yapılmasına, insanın bir yerinin çizilip kanamasına bile razı değildir. Burada, bilhassa yukarıdaki rivâyet göz önüne alındığında, sadece mü'minlerin düşünüldüğünü kesin olarak söylemek mümkün değildir. Kaldı ki, mescidde de, herhangi bir vesileyle bir gayr-ı müslimin bulunması mümkündür.

Yukarıdaki Hadis, diğer rivâyetleriyle beraber, gerekli önlemleri almak kaydıyla camilere silâh sokulabileceğini de göstermektedir.

«١٢٠»

باب النّهي عن اتخاذ القبور مساجد

120. BÂB

KABİRLERİ MESCİD EDİNMEKTEN MEN'

١٤١٠ - أَخْبَرَنَا الْحَكَمُ بْنُ نَافِعٍ، أنا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، أَخْبَرَنِي عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ اللهِ، أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ وَعَائِشَةَ، قَالَا: لَمَّا نُزِلَ بِالنَّبِيِّ - ﷺ - طَفِقَ يَطْرَحُ خَمِيصَةً لَهُ عَلَى وَجْهِهِ، فَإِذَا اغْتَمَّ كَشَفَهَا عَنْ وَجْهِهِ، فَقَالَ وَهُوَ كَذَلِكَ: لَعْنَةُ اللهِ عَلَى الْيَهُودِ وَالنَّصَارَى، إِتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ. يُحَذِّرُ مِثْلَ مَا صَنَعُوا[1].

1410. Bize el-Hakem b. Nâfi' haber verip (dedi ki), bize Şu'ayb ez-Zühri'den haber verdi (ki, o şöyle demiş); Bana Ubeydullah b. Abdillah haber verdi ki, İbn Abbâs ve Hz. Aişe şöyle demişler: Hz. Peygamber'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (vefâtına yakın ölüm meleği) indiğinde siyah bir abâsını yüzüne örtmeye başlamıştı. Sıkılınca da onu yüzünden açmaktaydı. İşte o, bu halde iken, (yahûdi ve hıristiyanların) yaptıklarının benzerinden sakındırmak üzere şöyle buyurmuştu: Allah'ın lâneti yahûdi ve hı-

ristiyanların üzerine olsun! (Zira) onlar, peygamberlerinin kabirlerini kendilerine mescid edindiler.(279)

«١٢١»

باب النّهي عن الاشتباك إذا خرج الى المسجد

121. BÂB

MESCİDE ÇIKILDIĞINDA PARMAKLARI BİRBİRİNE KENETLEMEKTEN MEN'

١٤١١ - حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ، أنا دَاوُدُ بْنُ قَيْسٍ الْفَرَّاءُ، عَنْ سَعْدِ ابْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِي ثُمَامَةَ الْحَنَّاطِ، قَالَ: أَدْرَكَنِي كَعْبُ بْنُ عُجْرَةَ بِالْبَلَاطِ، وَأَنَا مُشَبِّكٌ بَيْنَ أَصَابِعِي، فَقَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَالَ: إِذَا تَوَضَّأَ أَحَدُكُمْ، ثُمَّ خَرَجَ عَامِداً إِلَى الصَّلَاةِ، فَلَا يُشَبِّكْ بَيْنَ أَصَابِعِهِ(١).

1411. Bize Osman b. Ömer rivâyet edip (dedi ki), bize Davûd b. Kays el-Ferrâ', Sa'd b. İshak'dan, (O da) Ebû Sümâme el-Hannât'dan (naklen) haber verdi ki, o şöyle dedi: Ka'b b. Ucre bana, parmaklarımı birbirine kenetlemiş olduğum bir halde iken Balât'da(280) kavuştu da şöyle dedi: Muhakkakki Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *Biriniz abdest aldığı, sonra da, namaza (gitmeyi) kasdederek dışarı çıktığı zaman parmaklarını birbirine kenetlemesin!.*(281)

279- Buhari, Salât, 55 (1/112); Müslim, Mesâcid, 22 (1/377); Nesâ'î, Mesâcid, 14 (2/33); Musned, 1/218, 6/34, 229.

280- Medine'de Mescid ile çarşı arasındaki bir yerin adıdır. "Balât", kaldırım taşlarıyla döşenmiş yere denir. Mezkûr yere de, böyle olduğu için bu ad verilmiştir.

281- Ebû Dâvûd, Salât, 51 (1/154); Musned, 4/241.

١٤١٢ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَجْلَانَ، عَنِ الْمَقْبُرِيِّ، عَنْ كَعْبِ بْنِ عُجْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: إِذَا تَوَضَّأْتَ فَعَمَدْتَ إِلَى الْمَسْجِدِ، فَلَا تُشَبِّكَنَّ بَيْنَ أَصَابِعِكَ، فَإِنَّكَ فِي صَلَاةٍ[٢].

1412. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyân, Muhammed b. Aclân'dan, (O) el-Makburi'den, (O da) Ka'b b. Ucre'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*Abdest alıp da mescide yöneldiğin vakit, sakın parmaklarını birbirine kenetleme! Çünkü sen (artık) namazda (sayılırsın).*"(282)

١٤١٣ - أَخْبَرَنَا الْهَيْثَمُ بْنُ جَمِيلٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أُمَيَّةَ، عَنِ الْمَقْبُرِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: مَنْ تَوَضَّأَ ثُمَّ خَرَجَ يُرِيدُ الصَّلَاةَ فَهُوَ فِي صَلَاةٍ حَتَّى يَرْجِعَ إِلَى بَيْتِهِ، فَلَا تَقُولُوا هَكَذَا. يَعْنِي: يُشَبِّكُ بَيْنَ أَصَابِعِهِ[١].

1413. Bize el-Heysem b. Cemîl, Muhammed b. Müslim'den, (O) İsmail b. Umeyye'den, (O) el-Makburi'den, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*Kim abdest alır, sonra da, namaza (gitmeyi) murâd ederek dışarı çıkarsa, o, evine dönünceye kadar namazda (sayılır). Binaenaleyh şöyle yapmayın -o (bununla), parmakları birbirine kenetlemeyi kastediyor-.*"(283)

282- Tirmizi, Salât, 284 (2/228); Musned, 4/242, 243-244; Musannaf, 2/272, 273.

283- Musannaf, 2/272; Tirmizi, Salât, 284 (2/228); Mecmeu'z-Zevâid, 1/240; Mustedrek, 1/206.

AÇIKLAMA

Bu Hadisler namazda veya namaza giderken ellerin parmaklarını birbirine kenetlemenin yani "teşbîk'in yasaklanmış olduğunu göstermektedirler. Bunun için Hanefilerle Hanbeliler, bu hallerde teşbîkin mekrûh olduğunu söylemişlerdir. Maliki ve Şafiîlere göre ise, teşbîk sadece namazda mekrûhtur. Teşbikin yasaklanma sebebi, bir Hadiste[284] bu hareketin "şeytandan olduğu" şeklinde açıklanmıştır. Bu açıklama, bu hareketin kötülüğünü gösterir. Nitekim bir çok Hadiste bir şeyin kötülüğü bu şekilde yani onun "şeytandan olma"sıyla ifade edilmiştir. Çünkü kötü ve azgın olan şeytan, kötülüğün ve azgınlığın sembolü olmuştur. Bu hareketin kötü sayılmasının hikmeti ise, onun bazı gayr-ı müslimlerin dua şekilleri olması veya yasaklanmış olan tefrika ve kargaşayı ifade etmesi olabilir.

»١٢٢«

باب فضل من جلس في المسجد ينتظر الصلاة

122. BÂB
NAMAZI BEKLEMEK ÜZERE MESCİDDE OTURANIN FAZİLETİ

١٤١٤ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: لَا تَزَالُ الْمَلَائِكَةُ تُصَلِّي عَلَى الْعَبْدِ مَا دَامَ فِي مُصَلَّاهُ الَّذِي يُصَلِّي فِيهِ، مَا لَمْ يَقُمْ، أَوْ يُحْدِثْ، تَقُولُ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ، اللَّهُمَّ ارْحَمْهُ[٢].

284- Musned, 3/43, 54.

1414. Bize Yezîd b. Harûn haber verip (dedi ki), bize Muhammed b. Amr, Ebû Seleme'den, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Melekler, bir kula, kalkıp (gitmeksizin) veya abdestini bozmaksızın namaz kıldığı namazgâhında (oturmaya) devam ettiği sürece; "Ya Allah, onu bağışla! Ya Allah ona merhamet et!" diyerek hayır dua etmeyi sürdürürler."*(285)

«١٢٣»

باب في تزويق المساجد

123. BÂB

MESCİDLERİ SÜSLEMEK HAKKINDA

١٤١٥ - أَخْبَرَنَا عَفَّانُ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، ثنا أَيُّوبُ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ - قَالَ: لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَتَبَاهَى النَّاسُ فِي الْمَسَاجِدِ(١).

1415. Bize Affân haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme rivâyet edip (dedi ki), bize Eyyûb, Ebû Kılâbe'den, (O) Enes b. Malik'ten, (O da) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle buyurdu: *"İnsanlar mescidlerde (veya "mescidler hakkında") birbirlerine karşı övünmedikçe Kıyamet kopmayacakdır."*(286)

285- Buhari, Salât, 87 (1/122-123); Ezân, 30 (1/158-159); Müslim, Mesâcid, 272-276 (1/459-460); Ebû Dâvûd, Salât, 20 (1/127-128); Tirmizi, Salât, 245 (2/151); İbn Mâce, Mesâcid, 19 (1/262); Muvatta', Sefer, 51 (1/160); Musned, 2/312, 486, 502.

286- Ebû Dâvûd, Salât, 12 (1/123); Nesâ'î, Mesâcid, 2 (1/26); İbn Mâce, Mesâcid, 2 (1/244); Musned, 3/134, 145, 152.

AÇIKLAMA

Bu Hadisi iki şekilde, yani mescidlerde (camilerde) oturup herhangi bir konuda karşılıklı övünme veya cami yapma ve süsleme hususunda karşılıklı övünme şeklinde anlamak mümkündür. Dârimi (Rh.A) ve İbn Mâce (Rh.A), bu Hadise koydukları başlıklardan anlaşıldığına göre Hadisi ikinci mânâda anlamışlardır. Bu iki anlayışın ortak noktası, özden uzaklaşılarak, din ve ümmete faydası olmayacak şeylerin sözkonusu edilip karşılıklı övünmeye girileceğidir. "...Kıyamet kopmayacaktır" cümlesi, böyle bir durumun istikbalde, Kıyametten önce mutlaka vukubulacağına işaret etmektedir. Bu Hadisin Nesâ'ideki rivâyetinde bu durumun Kıyamet alâmetlerinden ("eşrât"ından) olduğu belirtilmektedir. Bundan dolayı bu karşılıklı övünmenin toplumda kargaşaya sebep olacağı, sonunda da, Allah'ın (Celle Celaluhu) bildiği bir kesâfete ulaşınca, en büyük kargaşa olacak olan Kıyametin bir alâmeti, habercisi olacağı söylenebilir. Allahu a'lem.

Bu ve konuyla ilgili diğer Hadislere dayanılarak camileri süslemenin mekrûh olduğu söylenmiştir. İbn Hacer (Rh.A), camileri süslemenin, bu, namaz kılanları oyalayıp kalblerini meşgûl ettiğinde ve bunun, karşılıklı övünme maksadıyla yapıldığında mekrûh olduğunu, camilerin binasını sağlamlaştırma gayesiyle yapıldığında mekrûh olmadığını açıklamıştır. Ayni (Rh.A) de, Hanefilere göre camileri nakışlama ve süslemenin mekrûh olduğunu, bunları vakıf mallarından yapmanın caiz olmadığını bildirmektedir. Bir kimse vakıf malından bunları yaparsa, yapılan masraf kendisine ödetilir. Ebû Hanife (Rh.A) ise, masrafı devlet hazinesinden karşılanmamak şartıyla, camilerin şânını yüceltmek için onları tezyin etmenin mekrûh olmadığını söylemiştir.

«١٢٤»

باب الصلاة إلى سترة

124. BÂB

BİR SÜTREYE DOĞRU NAMAZ KILMAK

١٤١٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ، ثنا شُعْبَةُ، عَنِ الْحَكَمِ بْنِ عُتَيْبَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا جُحَيْفَةَ يَقُولُ: خَرَجَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - بِالْبَطْحَاءِ بِالْهَاجِرَةِ، فَصَلَّى الظُّهْرَ رَكْعَتَيْنِ، وَالْعَصْرَ رَكْعَتَيْنِ، وَبَيْنَ يَدَيْهِ عَنَزَةٌ، وَإِنَّ الظُّعُنَ لَتَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ(١).

1416. Bize Ebu'l-Velîd et-Tayâlisî haber verip (dedi ki), bize Şu'be, el-Hakem b. Uteybe'den, şöyle dediğini rivâyet etti: Ben Ebû Cuhayfe'yi, şöyle derken işittim: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (bir gün) öğle sıcağında Bathâ'ya(287) *çıktı ve önünde bir "harbe" (kısa mızrak) olduğu halde öğleyi iki rekât, ikindiyi de iki rekât olarak kıldı. (Bu esnada) kadınlarla binek hayvanları önünden geçiyorlardı.*(288)

١٤١٧ - أَخْبَرَنَا مُسَدَّدٌ، ثنا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - كَانَتْ تُرْكَزُ لَهُ الْعَنَزَةُ، يُصَلِّي إِلَيْهَا(٢).

1417. Bize Musedded haber verip (dedi ki), bize Yahya b. Sa'id, Ubeydullah'tan, (O) Nâfi'den, (O da) İbn Ömer'den (naklen) rivâyet etti ki, Rasûlullah (Salla'llahu Aleyhi ve Sellem) için, kendisine doğru namaz kılmak üzere, harbe (yere) dikilirdi.(289)

AÇIKLAMA

"Sütre", "perdelenilecek şey" demektir. Burada, namaz kılanın önüne koyduğu veya diktiği harbe, sopa, sandalye vb. şey sözkonusudur. Namaz kılanın sütre edinmesi; Şafiî ve Hanbelilere göre

287- Bathâ', Mekke girişinde Mina'ya yakın bir yerdir.

288- Buhari, Salât, 90, 93 (1/126, 127); Müslim, Salât, 249-252 (1/360-361); Ebû Dâvûd, Salât, 102 (1/183); Nesâ'î, Tahâret, 102 (1/74), Salât, 12 (1/189); Musned, 4/307-309.

289- Buhari, Salât, 92 (1/127). Îdeyn, 13, 14 (2/7-8); Müslim, Salât, 245, 246 (1/359); Ebû Dâvûd, Salât, 102 (1/183); Nesâ'î, Kıble, 4 (2/49); Musned, 2/13, 18, 106.

sünnet, Hanefi ve Malikilere göre mendûbtur. Sütre edinmenin hikmeti ise, namaz kılanın, sütrenin gerisine bakmasına ve namaz kılanla sütre arasından birinin geçmesine mâni olmaktır. Böylece namaz kılanın, bakış alanı daraldığı için dikkati dağılmaz, huşû ve huzûru bozulmaz. Aynı zamanda, sütrenin gerisinden geçilmesine imkân verilerek gelip geçenlerin sahası daraltılmamış olur. Namaz kılanın "kıble"si olan bir sütre edinmenin bir hikmeti de, kul ile kıble arasında olan "huzûr-u ilâhi"ye yakınlığın sağlanması ve aralarına bir şeyin girmesine mani olunmasıdır.

«١٢٥»

باب في دنوّ المصلي الى السترة

125. BÂB

NAMAZ KILANIN SÜTREYE YAKLAŞMASI HAKKINDA

١٤١٨ - أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الْمَجِيدِ، ثنا مَالِكٌ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَالَ: إِذَا كَانَ أَحَدُكُمْ يُصَلِّي فَلَا يَدَعْ أَحَداً يَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَإِنْ أَبَى، فَلْيُقَاتِلْهُ، فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ[1].

1418. Bize Ubeydullah b. Abdilmecid haber verip (dedi ki), bine Malik, Zeyd b. Eslem'den, (O) Abdurrahman b. Ebî Sa'id'den, (O da) Ebû Sa'id el-Hudri'den (naklen) rivâyet etti ki; Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Biriniz namaz kılmakta iken hiç kimsenin önünden geçmesine izin vermesin. Şayet dinlemez (ve geçmek için ısrar ederse), onunla vuruşsun. Çünkü o ancak bir şeytândır."*(290)

290- Buhari, Salât, 100 (1/129); Müslim, Salât, 258- 259 (1/362-363); Ebû Dâvûd, Salât, 108 (1/185-186); Nesâ'î, Kıble, 8 (2/52); İbn Mâce, İkamet, 39 (1/307); Muvatta', Sefer, 33 (1/154); Musned, 3/34, 57.

«١٢٦»

باب الصّلاة الى الرّاحلة

126. BÂB

DEVEYE DOĞRU NAMAZ KILMAK

١٤١٩ - أَخْبَرَنَا الْحَكَمُ بْنُ الْمُبَارَكِ، وَعَبْدُ اللهِ بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ أَبِي خَالِدٍ الْأَحْمَرِ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ: أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - كَانَ يُصَلِّي إِلَى رَاحِلَةٍ[1].

1419. Bize el-Hakem İbnu'l-Mübârek ve Abdullah b. Sa'îd Ebû Hâlid el-Ahmer'den, (O) Ubeydullah'tan, (O) Nâfi'den, (O da) İbn Ömer'den (naklen) haber verdiler ki; Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) deveyi (kendisine sütre edinerek ona) doğru namaz kılardı.(291)

«١٢٧»

باب المرأة تكون بين يدي المصلّي

127. BÂB

KADIN, NAMAZ KILANIN ÖNÜNDE OLABİLİR (Mİ)?

١٤٢٠ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، حَدَّثَنِي عُقَيْلٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، حَدَّثَنِي عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ، أَنَّ عَائِشَةَ أَخْبَرَتْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - كَانَ يُصَلِّي وَهِيَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْقِبْلَةِ عَلَى فِرَاشِ أَهْلِهِ اعْتِرَاضَ الْجِنَازَةِ[1].

291- Buhari, Salât, 98 (1/128); Müslim, Salât, 247, 248 (1/359); Ebû Dâvûd, Salât, 104 (1/184); Tirmizi, Salât, 261 (2/183); Musned, 2/3, 141.

1420. Bize Abdullah b. Salih haber verip (dedi ki), bana el-Leys rivâyet edip (dedi ki), bana Ukayl, İbn Şihâb'dan rivâyet etti (ki, O şöyle demiş): Bana Urve İbnu'z-Zübeyr rivâyet etti ki; Hz. Aişe O'na haber vermiş ki; Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), kendisi O'nunla kıble arasında, kocasının (yani Hz. Peygamber'in) döşeğinin üzerinde, cenazenin, (namazını kılan kimsenin önünde) enine uzanışı gibi (uzanmış) olduğu halde, namaz kılarmış. (292)

«١٢٨»

باب ما يقطع الصّلاة وما لا يقطعها

128. BÂB

NAMAZI KESEN ŞEYLERLE ONU KESMEYEN ŞEYLER

١٤٢١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، وَحَجَّاجٌ، قَالاَ: حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، أَخْبَرَنِي حُمَيْدُ بْنُ هِلاَلٍ، قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ الصَّامِتِ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ أَنَّهُ قَالَ: يَقْطَعُ صَلاَةَ الرَّجُلِ - إِذَا لَمْ يَكُنْ بَيْنَ يَدَيْهِ كَآخِرَةِ الرَّحْلِ - الْحِمَارُ وَالْكَلْبُ الأَسْوَدُ وَالْمَرْأَةُ. قَالَ: قُلْتُ: فَمَا بَالُ الأَسْوَدِ مِنَ الأَحْمَرِ مِنَ الأَصْفَرِ؟ قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - كَمَا سَأَلْتَنِي، فَقَالَ: الأَسْوَدُ شَيْطَانٌ(٢٩٢).

1421. Bize Ebu'l-Velid ve Haccâc haber verip dediler ki, bize Şu'be rivâyet edip (dedi ki), bana Humeyd b. Hilâl haber verip dedi ki, Abdullah İbnu's-Sâmit'i, Ebû Zerr'den (nakilde bulunurken) işittim ki; O şöyle demiş: "Adamın namazını, önünde deve semerinin arka kaşı gibi (bir şey) olmadığında, eşek, siyah köpek ve kadın keser!" (Abdullah) dedi ki, ben; "peki, siyah (köpeğin)

292- Buhari, Salât, 22 (1/101); Müslim, Salât, 267-269 (1/366); Ebû Dâvûd, Salât, 112 (1/189); Nesâ'î, Tahâret, 119 (1/85); İbn Mâce, İkamet, 40 (1/307); Musned, 6/37, 126, 134.

kırmızıdan, sarıdan (farklı) durumu nedir?" dedim. O şöyle cevap verdi: **Ben (bunu), Rasûlullah'a (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), senin bana sorduğun gibi sormuştum da O; "Siyah (köpek) şeytandır," buyurmuştu.**(293)

AÇIKLAMA

Bu Hadis, önüne bir sütre koymadan namaz kılan birinin önünden eşek, siyah köpek veya kadın geçmesiyle namazının "kesileceğini" göstermektedir. Alimlerin cumhûru buradaki "namazın kesilmesi"nden maksadın, namazın huşû ve huzûrunun bozulması olduğunu söylemişlerdir. Ayrıca namaz, kul ile Rabb'i arasında bir vuslat vesilesidir. Bir Hadiste açıklandığına göre, namaz kılınırken Allah'ın (Celle Celaluhu) varlığı, kıble ile namaz kılan kimse arasındadır.(294) Binaenaleyh namaz kılanla, kıblesi olan "sütre" arasından bir şey geçince kul ile Rabb'inin "vuslat"ı kesilmiş olur. Kul ile Rabb'i arasına böylece girmek, şeytani, yani kötü bir iştir.(295) Buna göre namaz kılanla sütresi arasından ne geçerse geçsin, bu kötü bir iştir. Yukarıda üç şeyin zikredilmesi ise, bunların mânâ âleminde namaz için daha bozucu özelliklere sahip olmalarından dolayı olabilir. Bazı alimler ise, namazın, mezkûr üç şeyle kesilmesi yani bozulması hükmünün mensûh olduğunu söylemişlerdir. Netice olarak alimlerin cumhûruna göre, namaz, namaz kılanın dışındaki bir şeyin fiili ile bozulmaz.

Ahmed b. Hanbel (Rh.A) ise, konuyla ilgili diğer haberlerin zahiri mânâlarına dayanarak, siyah köpeğin namazı bozacağını, kadın ve eşeğin namazı bozup bozmayacağı hususunda ise tereddüdü bulunduğunu söylemiştir. Diğer taraftan Hz. Aişe'nin (R.Anha), mezkûr üç şeyin namazı bozacağı haberini, kendini önünde uzanıp yatmış olduğu halde Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) namaz kıldığını söyleyerek şiddetle reddettiği nakledilir.(296) Bu durumda

293- Müslim, Salât, 265 (1/365), Ebû Dâvûd, Salât, 110 (1/187); Nesâ'î, Kıble, 7 (2/50); Tirmizi, Salât, 253 (2/161-162); İbn Mâce, İkamet, 38 (1/306); Musned, 5/149, 151, 155-156.

294- Buhari, Salât, 33, 39 (1/106, 107).

295- Bkz Feyzu'l-Bâri, 2/58, 78-79.

296- Buhari, Salât, 105 (1/130); Müslim, Salât, 270-271 (1/366-367).

ise şu hususları düşünmek mümkündür: Hz. Aişe'nin (R.Anha) bu haberinden hareketle yukarıdaki Hadiste yabancı kadının sözkonusu olduğu söylenebilir. Yukarıdaki Hadis mânâ ile rivâyet edilmiş, Hz. Aişe R.Anha) de, namaz kılanla sütresi arasından geçen şeylerin hükmünün üç şeyle sınırlandırılmasına ve kadınların hayvanlarla bir arada zikredilmesine karşı çıkmış olabilir. Yani demek istemiş olabilir ki, "bu hususta her şeyin hükmü aynıdır. Siz niçin sadece iki hayvanla birlikte kadını zikrediyorsunuz?" Allahu a'lem.

«١٢٩»

باب لا يقطع الصّلاة شيء

129. BÂB

NAMAZI (NAMAZ KILANIN Fİ'Lİ DIŞINDA) HİÇ BİR ŞEY KESMEZ

١٤٢٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا ابْنُ عُيَيْنَةَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ ابْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: جِئْتُ أَنَا وَالْفَضْلُ - يَعْنِي عَلَى أَتَانٍ - وَالنَّبِيُّ - ﷺ - يُصَلِّي بِمِنىً، أَوْ بِعَرَفَةَ، فَمَرَرْتُ عَلَى بَعْضِ الصَّفِّ، فَنَزَلْتُ عَنْهَا، وَتَرَكْتُهَا تَرْعَى وَدَخَلْتُ فِي الصَّفِّ[1].

1422. Bize Ebû Nuaym haber verip (dedi ki), bize İbn Uyeyne, ez-Zühri'den, (O) Ubeydullah b. Abdillah'tan, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Ben, el-Fazl ile, Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Mina'da -veya Arafat'da- namaz kıldırmakta iken geldim -yani, bir dişi eşek üzerinde (geldim)- ve safın birini geçtim. Sonra ondan indim ve onu otlamaya bıraktım. Ben de safa girdim, (cemaatle namaza durdum).[297]

297- Buhari, Salât, 90 (1/126); Müslim, Salât, 254-257 (1/361-362); Ebû Dâvûd, Salât, 113 (1/190); Nesâ'î, Kıble, 7 (2/50); Tirmizi, Salât, 252 (2/160-161); İbn Mâce, İkamet, 38 (1/305); Muvatta', Sefer, 38 (1/155-156); Musned, 1/219, 264, 342, 365.

«١٣٠»

باب كراهية المرور بين يدي المصلّي

130. BÂB

NAMAZ KILANIN ÖNÜNDEN GEÇMENİN MEKRÛHLUĞU

١٤٢٣ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ، أنا ابْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ سَالِمٍ أَبِي النَّضْرِ، عَنْ بُسْرِ بْنِ سَعِيدٍ، قَالَ: أَرْسَلَنِي أَبُو جُهَيْمٍ الْأَنْصَارِيُّ، إِلَى زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ، أَسْأَلُهُ مَا سَمِعَ مِنَ النَّبِيِّ - ﷺ - فِي الَّذِي يَمُرُّ بَيْنَ يَدَيِ الْمُصَلِّي. فَقَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَالَ: لَأَنْ يَقُومَ أَحَدُكُمْ أَرْبَعِينَ، خَيْرٌ مِنْ أَنْ يَمُرَّ بَيْنَ يَدَيِ الْمُصَلِّي. قَالَ: فَلَا أَدْرِي سَنَةً، أَوْ شَهْرًا، أَوْ يَوْمًا[٢].

1423. Bize Yahya b. Hassân rivâyet edip (dedi ki), bize İbn Uyeyne, Sâlim Ebu'n-Nadr'dan, (O da) Busr b. Sa'id'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Ebû Cuheym el-Ensari beni, Zeyd b. Hâlid el-Cuheni'ye, O'na, namaz kılanın önünden geçen kimse hakkında Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ne duyduğunu sormam için göndermişti. (Ben de gidip sormuş. m) da O şöyle demişti: Muhakkak ki, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*Birinizin kırk (yıl veya kırk ay yahut kırk gün) ayakta dikilip (namazın bitmesini beklemesi), namaz kılanın önünden geçmesinden daha hayırlıdır." (İbn Uyeyne) dedi ki, "artık bilmiyorum, (Hz. Peygamber, kırk) yıl mı, yahut (kırk) ay mı, veya (kırk) gün mü (buyurmuştu).*"(298)

١٤٢٤ - أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الْمَجِيدِ، ثنا مَالِكٌ، عَنْ أَبِي النَّضْرِ - مَوْلَى عُمَرَ بْنِ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ مَعْمَرٍ -، أَنَّ بُسْرَ بْنَ سَعِيدٍ أَخْبَرَهُ، أَنَّ زَيْدَ بْنَ خَالِدٍ الْجُهَنِيَّ، أَرْسَلَهُ إِلَى أَبِي جُهَيْمٍ يَسْأَلُهُ مَاذَا سَمِعَ مِنْ رَسُولِ اللهِ - ﷺ -

298- İbn Mâce, İkamet, 37 (1/304); Musned, 4/116.

يَقُولُ فِي الْمَارِّ بَيْنَ يَدَيِ الْمُصَلِّي؟ فَقَالَ أَبُو جُهَيْمٍ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: لَوْ يَعْلَمُ الْمَارُّ بَيْنَ يَدَيِ الْمُصَلِّي مَاذَا عَلَيْهِ فِي ذٰلِكَ، لَكَانَ أَنْ يَقِفَ أَرْبَعِينَ خَيْرًا لَهُ مِنْ أَنْ يَمُرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ. قَالَ أَبُو النَّضْرِ: لَا أَدْرِي أَرْبَعِينَ يَوْمًا أَوْ شَهْرًا أَوْ سَنَةً[1].

1424. Bize Ubeydullah b. Abdilmecîd haber verip (ded ki) bize Malik, Ömer b. Ubeydillah b. Ma'mer'in âzâdlısı Ebu'n-Nadr'dan rivâyet etti ki, Busr b. Sa'id O'na haber vermiş ki, Zeyd b. Halid el-Cuhenî kendisini namaz kılanın önünden geçen kimse hakkında Rasûlullah'ı (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ne buyururken işittiğini sormak üzere Ebû Cuheym'e göndermişti. (O da gidip sormuştu) da Ebû Cuheym şöyle demişti: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Namaz kılanın önünden geçen kimse bu hususta üzerine (almış olduğu günâhı) bilseydi, kırk (gün veya kırk ay yahut kırk yıl) durması, kendisi için onun önünden geçmesinden daha hayırlı olduğunu (anlardı)".* Ebu'n-Nadr dedi ki; "bilmiyorum, (Busr, rivâyetinde) kırk gün mü, yahut (kırk) ay mı, veya (kırk) yıl mı (demişti)."[299]

AÇIKLAMA

Bu iki rivâyet arasında ihtilâf vardır. Çünkü birinci rivâyete göre Busr'u gönderen Ebû Cuheym (RA), ikinci rivâyete göre ise Zeyd'dir (RA). Yahya b. Ma'in, ikinci rivâyetin sahih olduğunu söylemiştir. İbnu'l-Kattân ise bu rivâyetlerde bir hatanın olduğunun kesin olarak söylenemeyeceğini açıklamıştır. Zira ikisi de Sahâbi olan Zeyd (RA) ile Ebû Cuheym'in (RA), mezkûr konuda Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) duydukları şeyleri pekiştirmek için Busr'u (RA) birbirlerine göndermiş olmaları mümkündür.[300]

299- Buhari, Salât, 101 (1/129); Müslim, Salât, 261 (1/363-364); Ebû Dâvûd, Salât, 109 (1/186-187); Nesâ'î, Kıble, 8 (2/52); Tirmizi, Salât, 251 (2/158-159); İbn Mâce, İkamet, 37 (2/304); Muvatta', Sefer, 34 (1/154-155); Musned, 4/169.

300- Fethu'l-Bârî, 3/165.

«١٣١»

باب فضل الصّلاة في مسجد النّبي ﷺ

131. BÂB

HZ. PEYGAMBER'İN (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM) MESCİDİNDE NAMAZ KILMANIN FAZİLETİ

١٤٢٥ - أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الْمَجِيدِ، ثنا أَفْلَحُ - هُوَ ابْنُ حُمَيْدٍ -، حَدَّثَنِي أَبُو بَكْرِ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنِي سُلَيْمَانُ الْأَغَرُّ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي هَذَا كَأَلْفِ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ مِنَ الْمَسَاجِدِ، إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ(١).

1425. Bize Ubeydullah b. Abdilmecid haber verip (dedi ki), bize Eflah -ki O, İbn Humeyd'dir- rivâyet edip (dedi ki), bana Ebû Bekr b. Muhammed rivâyet edip (dedi ki, bana Süleyman el-Ağarr rivâyet edip dedi ki, ben Ebu Hureyre'yi şöyle derken işittim: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Şu Mescidimde (kılınan) bir namaz, Mescid-i Haram hariç, onun dışındaki mescidlerde (kılınan) bin namaz gibidir."*(301)

١٤٢٦ - أَخْبَرَنَا مُسَدَّدٌ، ثنا بِشْرُ بْنُ الْفَضْلِ، ثنا عُبَيْدُ اللهِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي هَذَا، أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ، إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ(٢).

1426. Bize Musedded haber verip (dedi ki), bize Bişr İbnu'l-

301- Buhari, Salât fî Mescid, 1 (2/56-57); Müslim, Hacc, 507 (2/1012); Nesâ'î, Menâsik, 124 (5/169) Tirmizi, Salât, 243 (2/147); İbn Mâce, İkamet, 195 (1/450); Muvatta', Kıble, 9 (1/196); Musned, 2/386, 466, 468. Bkz. 1427. hadis.

Fadl rivâyet edip (dedi ki), bize Ubeydullah, Nâfi'den, (O da) İbn Ömer'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Şu Mesidimde (kılınan) bir namaz, Mescid-i Haram hariç, onun dışındakilerde (kılınan) bin namazdan daha faziletlidir."*(302)

١٤٢٧ - حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، ثنا ابْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ - قَالَ: صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي هَذَا أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ(٣).

1427. Bize Haccâc b. Minhâl rivâyet edip (dedi ki), bize İbn Uyeyne, Sa'id İbnu'l-Museyyeb'den, (O) Ebû Hureyre'den, (O da) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle buyurdu: *"Şu Mescidimde (kılınan) bir namaz, Mescid-i Haram hariç, onun dışındakilerde (kılınan) bin namazdan daha faziletlidir."*(303)

«١٣٢»

باب لا تشدّ الرحال الّا الى ثلاثة مساجد

132. BÂB
DEVE PALANLARI SADECE ÜÇ MESCİDE (GİTMEK İÇİN) BAĞLANIR

١٤٢٨ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: لَا تُشَدُّ الرِّحَالُ إِلَّا إِلَى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدَ: الْكَعْبَةِ، وَمَسْجِدِي هَذَا، وَمَسْجِدِ الْأَقْصَى(١).

302- Müslim, Hacc, 509 (2/1013); Nesâ'î, Menâsik, 124 (5/168); İbn Mâce, İkâmet, 195 (1/451); Musned, 2/16, 29, 53.

303- Müslim, Hacc, 505-506 (2/1012); İbn Mâce, İkamet, 195 (1/450); Musned, 2/239. Bkz. 1425. hadis.

1428. Bize Yezîd b. Harûn haber verip (dedi ki), bize Muhammed b. Amr, Ebu Seleme'den, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Deve palanları sadece üç mescide, yani Kâ'be'ye, benim şu Mescidime ve Mescid-i Aksa'ya (gitmek için) bağlanır, (içlerinde ibadet yapmak maksadıyla sadece bu mescidlere yolculuk yapılır)."*(304)

AÇIKLAMA

Mekke'deki Mescid-i Haram (Kâ'be), Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Medine'deki Mescidi (Mescid-i Nebevi) ve Kudüs'teki Mescid-i Aksa, dünyadaki diğer bütün mescidlerden (camilerden) daha faziletli olup, dinin şeâirinden (nişanlarından) sayılan üç büyük mesciddir. Bunların üstünlüklerine Kur'an-ı Kerim'de işaretler vardır. Kâ'be, insanlar için kurulan ilk evdir. O mübârektir ve âlemlere hidayet kaynağıdır.(305) *Mescid-i Nebevî, ilk günden takva üzerine kurulmuştur.*(306) Yüce Allah bir gece kulu (Hz. Peygamber'i) Mescid-i Haram'dan, çevresini bereketli kıldığı Mescid-i Aksa'ya yürütmüştür.(307) Her üçü de Peygamberler eliyle kurulmuş olan bu mescidleri ziyaret etmek, bu Peygamberleri, dolayısıyla İslâm büyüklerini onların, Allah'ın (Celle Celaluhu) adını yüceltme uğrunda yaptıkları faaliyetlerini, verdikleri mücâdeleleri hatırlatır ve canlı tutar. Bu suretle bunların devamı ile bu yerlerin imar edilmesi sağlanmış olur. Bu üç mescidin faziletlerinin hikmeti bu gibi hususlardır.

Bu üç mescidin dışındaki bütün mescidler (camiler) faziletçe eşit olup, bunların herhangi birine, fazla sevap kazanmak maksadıyla gitmek yasaklanmıştır. Çünkü bu durum, dinin şeâirinin karışmasına sebep olur.(308) Mezkûr üç mescidin dışındaki mescidlere belki ziyaret etmek, ilim öğrenmek gibi gayelerle gidilebilir.(309)

304- Buhari Salât fî Mescid, (2/56); Müslim, Hacc, 511 (2/1014); Ebû Dâvûd, Menâsik, 96 (2/216); Nesâ'î, Mesâcid, 10 (2/31); İbn Mâce, İkamet, 196 (1/452); Muvatta', Cum'a, 16 (1/109); Musned, 2/234, 278, 501.

305- Âl-u imrân sûresi, 96.

306- Tevbe sûresi, 108. İşaret edilen bu âyette kasdedilen mescidin Mescid-i Nebî mi, Kuba Mescidi mi olduğunda ihtilâf varsa da, her iki mescidin kasdedilmiş olması da muhtemeldir.

307- İsrâ sûresi, 1.

308- Huccetullahi'l-Bâliğa, 1/408.

309- Tecrîd, 4/163 vd.

«١٣٣»

باب فضل المشي الى المساجد في الظلم

133. BÂB

MESCİDLERE KARANLIKLARDA GİTMENİN FAZİLETİ

١٤٢٩ - حَدَّثَنَا زَكَرِيَّا بْنُ عَدِيٍّ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَبِي أُنَيْسَةَ، عَنْ جُنَادَةَ، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ أَبِي إِدْرِيسَ، عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ - قَالَ: مَنْ مَشَى فِي ظُلْمَةِ لَيْلٍ إِلَى صَلَاةٍ، آتَاهُ اللهُ نُوراً يَوْمَ الْقِيَامَةِ(٢).

1429. Bize Zekeriyya b. Adiyy, Ubeydullah b. Amr'dan, (O) Zeyd b. Uneyse'den, (O) Cunâde'den, (O) Mekhûl'den, (O) Ebû İdris'ten, (O) Ebu'd-Derdâ'dan, (O da) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle buyurdu: "*Kim gece karanlığında namaza (gitmek için) yürürse, Allah ona Kıyamet gününde bir nûr verir.*"(310)

«١٣٤»

باب كراهية الالتفات في الصّلاة

134. BÂB

NAMAZDA YÜZÜ SAĞA SOLA ÇEVİRMENİN MEKRÛHLUĞU

310- Bu hadisi Taberâni de el-Mu'cemu'l-Kebîr'inde rivâyet etmiştir (Mecme, 2/30). Hadisin şâhidleri de vardır: Ebû Dâvûd, Salât, 50 (1/154); Tirmizi, Salât, 165 (1/435); İbn Mâce, Mesâcid, 14 (1/256).

١٤٣٠ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، حَدَّثَنِي يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا الْأَحْوَصِ يُحَدِّثُ، عَنِ ابْنِ الْمُسَيَّبِ، أَنَّ أَبَا ذَرٍّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: لَا يَزَالُ اللهُ مُقْبِلًا عَلَى الْعَبْدِ مَا لَمْ يَلْتَفِتْ، فَإِذَا صَرَفَ وَجْهَهُ انْصَرَفَ عَنْهُ[1].

1430. Bize Abdullah b. Sâlih rivâyet edip (dedi ki), bana el-Leys rivâyet edip (dedi ki), bana Yûnus, İbn Şihâb'dan, şöyle dediğini rivâyet etti: Ebu'l-Ahvas'ı, ibnu'l-Museyyeb'den (naklen) rivâyet ederken işittim ki, Ebû Zerr şöyle demiş: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*Allah (rahmet ve mağfireti ile), (namazda) yüzünü sağa sola çevirmediği sürece kula yönelik olmaya devam eder. (Kul) yüzünü çevirince, (Allah da rahmet ve mağfiretini) ondan çevirir.*"(311)

«١٣٥»

باب أيّ الصلاة أفضل

135. BÂB

HANGİ NAMAZ DAHA FAZİLETLİDİR?

١٤٣١ - أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، ثنا حَجَّاجُ بْنُ مُحَمَّدٍ، قَالَ: قَالَ ابْنُ جُرَيْجٍ، أَخْبَرَنِي عُثْمَانُ بْنُ أَبِي سُلَيْمَانَ، عَنْ عَلِيٍّ الْأَزْدِيِّ، عَنْ عُبَيْدِ بْنِ عُمَيْرٍ اللَّيْثِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ حُبْشِيٍّ، أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - سُئِلَ أَيُّ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: إِيمَانٌ بِاللهِ لَا شَكَّ فِيهِ، وَجِهَادٌ لَا غُلُولَ فِيهِ، وَحَجَّةٌ مَبْرُورَةٌ. قِيلَ: فَأَيُّ الصَّلَاةِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: طُولُ الْقِيَامِ. فَقِيلَ: فَأَيُّ الصَّدَقَةِ أَفْضَلُ؟ قَالَ:

311- Ebû Dâvûd, Salât, 165 (1/239); Nesâ'î, Sehv, 10 (3/8); Musned, 5/172; Mustedrek, 1/236); İbn Huzeyme, 1/244.

جُهْدُ مُقِلٍّ. قِيلَ: فَأَيُّ الْهِجْرَةِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: أَنْ تَهْجُرَ مَا حَرَّمَ اللهُ عَلَيْكَ. قِيلَ: فَأَيُّ الْجِهَادِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: مَنْ جَاهَدَ الْمُشْرِكِينَ بِمَالِهِ وَنَفْسِهِ. قِيلَ: فَأَيُّ الْقَتْلِ أَشْرَفُ؟ قَالَ: مَنْ عُقِرَ جَوَادُهُ وَأُهْرِيقَ دَمُهُ[1].

1431. Bize Ahmed b. Abdillah haber verip (dedi ki), bize Haccâc b. Muhammed rivâyet edip dedi ki, İbn Cureyc şöyle dedi: Bana Osman b. Ebî Süleyman, Ali el-Ezdîden, (O) Ubeyd b. Umeyr el-Leysî'den, (O da) Abdullah b. Hubşî'den (naklen) haber verdi ki, Hz. Peygamber'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem); "hangi ameller daha fazîletlidir?" diye sorulmuş, O da; *"Allah'a şeksiz iman, ganimetinde hainlik yapılmamış olan cihâd ve riyâ-günâh karışmamış makbûl hacc!"* buyurmuş. "Peki, denmiş, hangi namaz daha faziletlidir?" *"Kıyamı uzun olan (namaz!)"* buyurmuş. Bundan sonra; "peki hangi sadaka daha faziletlidir? denmiş. *"Malı az olanın gücüne göre verdiği (sadaka!)"* buyurmuş. "Peki, denmiş, hangi hicret daha faziletlidir?" "Allah'ın sana haram kıldığı şeylerden hicret etmen, (bunları terketmen!)" buyurmuş. "Peki, hangi cihad daha faziletlidir?" denmiş. *"Müşriklerle malıyla, canıyla cihad edenin (cihadı!)"* buyurmuş. "Ya hangi ölüm daha şereflidir?" denmiş. *"Atı öldürülen, kendi kanı da akıtılan (böylece canıyla, ve malıyla Allah yolunda cihad ederken ölen) kimsenin (ölümü!)"* buyurmuş .[312]

AÇIKLAMA

Bu Hadiste bir kaç konuda en üstün hareket ve durumlar sözkonusu edilmektedir. Önce şunu kaydetmek lâzımdır ki, "en üstünlük" izafi bir şeydir, zamana ve muhataba göre değişebilir. Bir zamanda, bir yerde yapılacak veya bir şahsın yapacağı en üstün iş başka, diğer bir zaman ve yerde yapılacak yahut diğer bir şahsın yapacağı en üstün, en mühim iş başka olabilir. Bazı sahih Hadislerde bir konuda en faziletli iş olarak değişik şeylerin zikredilmiş olmasının bir sebebi bu hususdur.

312- Ebû Dâvûd, Tetavvu', 24 (2/36), Vitr, 12 (2/69); Nesâ'î, Zekât, 49 (5/43), İman, 1 (8/86); Musned, 4/411-412.

Bu Hadiste açıklandığı üzere en faziletli amel her şeyin başı olan, Allah'a (Celle Celaluhu) şeksiz-şüphesiz iman, ganimetine hainlik ve hile karıştırılmamış, yani mal kaygusu ile yapılmamış, bununla beraber hisseye düşen ganimete de razı olunan cihad ve başından sonuna kadar her türlü günâhtan, riyâ ve gösterişten uzak, kabûle şâyân hacc'dır. Burada esas olan, kesin bir imandan sonra amellerin Allah (Celle Celaluhu) rızası için, O'nun emrine uygun olarak yapılmasıdır.

En faziletli namaz ise, kırâatı uzatmak suretiyle kıyamı uzun yapılan namazdır. Hanefi ve Şafiî alimler bu Hadise dayanarak nafile namazlarda kıyamı uzatmanın, çok rekât kılmaktan daha faziletli olduğunu söylemişlerdir.

Sadakanın en faziletlisi ise, malı az olan birinin, yani gönlü zengin bir fakirin imkânı ölçüsünde verdiği sadakadır.

Müşrik, Allah'a (Celle Celaluhu) ortak koşmakla en büyük zulmü yapar. Bu zulüm, her çeşit zulmün başıdır. Binaenaleyh müşriklere karşı, can ve mal ortaya konularak, sözlü, yazılı, bedeni her türde yapılacak cihad, en faziletli cihaddır. Allah'ın (Celle Celaluhu) adını yüceltmek, rızasını kazanmak için cihad yapıp bu uğurda kanını akıtmak, malını fedâ etmek ve ölmek ise, ölümlerin en şereflisi ve en güzelidir.

«١٣٦»

باب فضل صلاة الغداة وصلاة العصر

136. BÂB

SABAH NAMAZI İLE İKİNDİ NAMAZININ FAZİLETİ

١٤٣٢ - حَدَّثَنَا عَفَّانُ، أَخْبَرَنَا هَمَّامٌ، عَنْ أَبِي جَمْرَةَ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ أَبِي مُوسَى، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ -ﷺ-: مَنْ صَلَّى الْبَرْدَيْنِ دَخَلَ الْجَنَّةَ[1]. قِيلَ لِأَبِي مُحَمَّدٍ: مَا الْبَرْدَيْنِ؟ قَالَ: الْغَدَاةُ وَالْعَصْرُ.

1432. Bize Affân rivâyet edip (dedi ki), bize Hemmâm, Ebû Cemre'den, (O) Ebû Bekr b. Ebî Mûsa'dan, (O da) babasından (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Kim iki serin (namazı) kılarsa Cennet'e girer."*(313)

Ebû Muhammed (ed-Dârimi'ye); "iki serin, nedir?" denildi. O da; "sabah ve ikindi (namazlarıdır)" karşılığını verdi.

١٤٣٣ - أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ، ثنا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ ابْنِ أَبِي أَسِيدٍ، عَنْ جَدِّهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَالَ: مَنْ صَلَّى الصُّبْحَ، فَهُوَ فِي جِوَارِ اللهِ، فَلَا تُخْفِرُوا اللهَ فِي جَارِهِ، وَمَنْ صَلَّى الْعَصْرَ، فَهُوَ فِي جِوَارِ اللهِ فَلَا تُخْفِرُوا اللهَ فِي جَارِهِ(١). قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: إِذَا أَمِنَ وَلَمْ يَفِ فَقَدْ غَدَرَ وَأَخْفَرَ.

1433. Bize Yahya b. Hassân haber verip (dedi ki), bize Süleyman b. Bilâl, İbrahim b. Ebî Esîd'den, (O) dedesinden, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) rivâyet etti ki, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Sabah namazını kılan kimse, Allah'ın himayesi altındadır. Artık Allah'ın, himayesi altına aldığı kimse hakkındaki te'minatını yok etmeyin. İkindi namazını kılan da Allah'ın himayesi altındadır. Artık, Allah'ın, himayesi altına aldığı kimse hakkındaki te'minatını yok etmeyin.*(314)

Ebû Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki, "(bir kimseye) güvenildiğinde, sözünü yerine getirmediği zaman o, sözünde durmamış ("ğadere") ve ahdini bozmuş, vefâsızlık yapmıştır ("ahfere")."(315)

313- Buhari, Mevâkît, 26 (1/144); Müslim, Mesâcid, 210 (1/440); Musned, 4/80.

314- Bu hadisin, Cündeb b. Abdillah, Semure b. Cündeb, Hz. Ebû Bekr, Abdullah b. Ömer, Ebû Bekre ve Ebû Malik el-Eşce'î'den gelen şâhidleri vardır: Müslim, Mesâcid, 261, 262 (1/454); Tirmizi, Salât, 165 (1/434); İbn Mâce, Fiten, 6 (2/1301); Musned 4/312, 313; 5/10; Mecme', 1/296-297.

315- Dârimi, burada, hadiste geçen "ihfâr" kelimesinin, ahdi bozmak, sözünde durmamak, vefasızlık yapmak mânâsına geldiğini açıklamak istiyor. Kelimenin bu mânâlarının yanında "himayeyi, te'minatı yok etmek" mânâsı da vardır.

AÇIKLAMA

Bu Hadisin, dipnotunda zikredilen şâhidlerinde ikindi namazından hiç bahsedilmemektedir. Bu Hadis, sabah namazı ile ikindi namazını kılan bir kimsenin, Allah'ın (Celle Celaluhu) himayesi, te'minatı altında olduğunu göstermektedir. Müslüman, Allah'ın (Celle Celaluhu) himayesine aldığı bir kimseye herhangi bir haksızlık yapmakla Allah'ın (Celle Celaluhu) bu himaye ve güvencesini bozmamalı, yok etmemelidir. Aksi halde yüce Allah (Celle Celaluhu), onu yakalayacak ve tepetaklak Cehennem'e atmakla cezalandıracaktır.

Yukarıdaki Hadisin tercümesi şöyle de yapılabilir: "Kim sabah namazını kılarsa o, Allah'ın himayesindedir. Artık, himayesindeki kimse hakkında Allah'a karşı sözünüzde durmamazlık etmeyin..."

«١٣٧»

باب النّهي عن دفع الأخبثين في الصّلاة

137. BÂB

NAMAZDA KÜÇÜK VE BÜYÜK ABDESTİN SIKIŞTIRMASINDAN MEN'

١٤٣٤ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كُنَاسَةَ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْأَرْقَمِ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ - قَالَ: إِذَا حَضَرَتِ الصَّلَاةُ، وَأَرَادَ الرَّجُلُ الْخَلَاءَ، فَلْيَبْدَأْ بِالْخَلَاءِ(١).

1434. Bize Muhammed b. Künâse, Hişâm b. Urve'den, (O) babasından, (O) Abdullah İbnu'l-Erkam'dan, (O da) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle buyurdu: "*Namaz vakti geldiği, kişi de helâya (gitmek) istediğinde önce helâya gitsin.*"(316)

316- Ebû Dâvûd, Tahâret, 43 (1/22); Nesâ'î, İmâmet, 51 (2/86); Tirmizi, Tahâret, 108 (1/262 263); İbn Mâce, Tahâret, 114 (1/202); Muvatta', Sefer, 49 (1/159); Musned, 3/483, 4/35.

«١٣٨»

باب النّهي عن الاختصار في الصّلاة

138. BÂB

NAMAZDA ELLERİ BÖĞRÜNE KOYMAKTAN MEN'

١٤٣٥ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ سَعِيدٍ، ثنا أَبُوْ خَالِدٍ، عَنْ هِشَامٍ، عَنِ ابْنِ سِيرِينَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ - ﷺ - أَنْ يُصَلِّيَ الرَّجُلُ مُخْتَصِراً[٢].

1435. Bize Abdullah b. Sa'id rivâyet edip (dedi ki), bize Ebû Halid, Hişâm'dan, (O) İbn Sirin'den, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: *Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), kişinin, ellerini böğrüne koyarak namaz kılmasını yasakladı.*(317)

AÇIKLAMA

Elleri böğrüne koyarak ("ihtisâr") namaz kılmanın yasaklanmasının hikmeti olarak; yahûdilerin bunu çok yapması, bunun bir kibir belirtisi olması gibi değişik şeyler söylenmiştir. Namazda "ihtisâr" yapmak Ebû Hanife (Rh.A), Mâlik (Rh.A) ve Şafiî'ye (Rh.A) göre mekrûhtur.

«١٣٩»

باب النّهي عن النوم قبل العشاء والحديث بعدها[٣]

139. BÂB

YATSIDAN ÖNCE UYUMANIN, ONDAN SONRA KONUŞMANIN MENEDİLMESİ

317- Buhari, Amel fi's-salât, 17 (2/64); Müslim, Mesâcid, 46 (1/387); Ebû Dâvûd, Salât, 176 (1/249); Nesâ'î, İftitâh, 13 (2/98); Tirmizi, Salât, 281 (2/222); Musned, 2/232, 290, 331

١٤٣٦ - أَخْبَرَنَا حَفْصُ بْنُ عُمَرَ الْحَوْضِيُّ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ سَيَّارٍ أَبِي الْمِنْهَالِ الرِّيَاحِيِّ، عَنْ أَبِي بَرْزَةَ، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ - ﷺ - يَكْرَهُ النَّوْمَ قَبْلَ الْعِشَاءِ، وَالْحَدِيثَ بَعْدَهَا[1].

1436. Bize Hafs b. Ömer el-Havzî haber verip (dedi ki), bize Şu'be, Seyyâr Ebu'l-Minhâl er-Riyâhî'den, (O da) Ebû Berze'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), yatsıdan önce uyumayı, ondan sonra da konuşmayı kerih görürdü.(317)

«١٤٠»

باب النّهي عن دخول المشرك المسجد الحرام

140. BÂB
MÜŞRİKİN MESCİD-İ HARAMA GİRMESİNİN YASAKLANMASI

١٤٣٧ - أَخْبَرَنَا بِشْرُ بْنُ ثَابِتٍ الْبَزَّارُ، ثنا شُعْبَةُ، عَنِ الْمُغِيرَةِ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنِ الْمُحَرَّرِ بْنِ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: كُنْتُ مَعَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ لَمَّا بَعَثَهُ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - فَنَادَى بِأَرْبَعٍ حَتَّى صَهِلَ صَوْتُهُ: أَلَا إِنَّهُ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا نَفْسٌ مُؤْمِنَةٌ، وَلَا يَحُجَّنَّ بَعْدَ الْعَامِ مُشْرِكٌ، وَلَا يَطُوفُ بِالْبَيْتِ عُرْيَانٌ، وَمَنْ كَانَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ رَسُولِ اللهِ - ﷺ - عَهْدٌ فَإِنَّ أَجَلَهُ إِلَى أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ، فَإِذَا مَضَتِ الْأَرْبَعَةُ، فَإِنَّ اللهَ بَرِيءٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ، وَرَسُولُهُ[2].

317- Buhari, Mevâkit, 23 (1/142); Müslim, Mesâcid, 235-237 51/447); Ebû Dâvûd, Salât, 3 (1/109-110), Edeb, 25 (4/263); Nesâ'î, Mevâkît, 2 (1/198), 16 (1/210); Tirmizi, Salât, 125 (1/312-313); İbn Mâce, Salât, 12 (1/229); Musned, 4/420, 423-425. Bkz. 618. hadisin "Açıklama"sı.

1437. Bize Bişr b. Sâbit el-Bezzâr haber verip (dedi ki), bize Şu'be, el-Muğire'den, (O) eş-Şa'bî'den, (O) el-Muharrer b. Ebî Hureyre'den, (O da) babasından (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Hz. Ali'yi (h. 9. yılın hac mevsiminde bazı hükümleri ilân etmek göreviyle Mekke'ye) gönderdiğinde ben O'nunla beraberdim. O, sesi boğuklaşıncaya kadar şu dört şeyi bağırarak söylemişti: "İyi bilin, gerçek şu ki, Cennet'e sadece mü'min kimse ("nefis") girecektir. Bu yıldan sonra hiçbir müşrik kesinlikle haccetmeyecekdir. Hiçbir çıplak kimse Kâbe'yi tavaf etmeyecekdir. Kiminle Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) arasında bir antlaşma varsa, [onun antlaşması, müddetine kadar geçerlidir. Müddeti olmayan antlaşmanın].(318) süresi ise dört aya kadardır. Dört (ay) geçince, artık, şüphe yok ki, Allah ve Rasûlü müşriklerden uzaktır."(319)

«١٤١»

باب متى يؤمر الصبيّ بالصلاة

141. BÂB

ÇOCUK NAMAZ KILMAKLA NE ZAMAN EMROLUNUR?

١٤٣٨ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ الزُّبَيْرِ الْحُمَيْدِيُّ، ثنا حَرْمَلَةُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ الرَّبِيعِ بْنِ سَبْرَةَ بْنِ مَعْبَدٍ الْجُهَنِيِّ، حَدَّثَنِي عَمِّي عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ الرَّبِيعِ بْنِ سَبْرَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: عَلِّمُوا الصَّبِيَّ الصَّلَاةَ ابْنَ سَبْعِ سِنِينَ، وَاضْرِبُوهُ عَلَيْهَا ابْنَ عَشْرٍ(١).

1438. Bize Abdullah İbnu'z-Zübeyr el-Humeydi haber veri (dedi ki), bize Harmele b. Abdilaziz İbni'r-Rebî' b. Sebre b.

318- Parantez içindeki ilâveyi Hz. Ali'nin Tirmizi'deki rivâyetinden (Hacc, 44 (3/222) yaptık. Rivâyet, böylece, konuyla ilgili Tevbe sûresi, 3.-4. âyetlere uygun düşmektedir. Bu durumda Ebû Hureyre'nin rivâyetinde, mânâyı bozucu bir kısaltma yapılmış demektir.

319- Buhari, Salât, 10 (1/97); Nesâ'î, Menâsik, 161 (5/187); Musned, 2/299. Bkz. 2509. hadis.

Ma'bed el-Cuhenî rivâyet edip (dedi ki), bana amcam Abdulmelik İbnu'r-Rebî' b. Sebre, babasından, (O da) dedesinden (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "Çocuğa, yedi yaşında iken namazı öğretin. Onu, on yaşında iken, (namaz kılmaması) yüzünden dövün."(320)

AÇIKLAMA

Namaz, kadın-erkek her müslümana bulûğa erdiklerinde farz olur. Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), çocukların velilerine bu emirleri, çocukları namaza alıştırmakla alâkalıdır. Hadisin bazı rivâyetlerinde "...öğretin" yerine, "...emredin" buyrulmuştur. Bu emirlerden dolayı, namaz bilgilerinin, ücretle de olsa çocuğa öğretilmesi, on yaşına geldiği zaman da kılmadığı taktirde çocuğun buna zorlanması, velisinin üzerine vacibdir. Çocuğa namaz bilgilerinin öğretilmesi ve onu namaza alıştırma vazifesi, çocuğun temyiz çağına girmesiyle başlar. Bu çağ, çocuktan çocuğa değişse de, genellikle yedi yaşlarında başladığı için bu Hadiste yedi yaş zikredilmiştir. Namaz bilgilerinin öğretilmesinin ücretle olması halinde ücret, varsa çocuğun malından, yoksa babanın, onun da yoksa annenin malından verilir. Çocuk, sevgiyle namaza alıştırma döneminin sonlarına yaklaştığı halde namaz kılmazsa, kılması için korkutma ve zora başvurmaya gidilir ve hafifçe dövülür. Bu dövmede çocuğun yüzüne vurulamaz. Çocuğun sağlığına zarar vermeyecek şekilde diğer yerlerine, sert cisimler kullanmaksızın vurulur. Bu vuruşlar da üç darbeyi geçmemelidir. Bu dövmenin maksat ve sınırını aşmamasına, çocuğun namaza alışması için bir vesile olmasına dikkat edilmelidir. (321)

320- Ebû Dâvûd, Salât, 26 (1/133); Tirmizi, Salât, 299 (2/259); Musned, 3/404; Mustedrek, 1/258.

321- Menhel, 4/120; Neyl, 1/348-349; Hz. Peygamberin Sünnetinde Terbiye, 132, 288.

«١٤٢»

باب أيّ ساعة يكره فيها الصلاة؟

142. BÂB

HANGİ VAKİTTE NAMAZ KILMAK MEKRÛH OLUR?

١٤٣٩ - أَخْبَرَنَا وُهَيْبُ بْنُ جَرِيرٍ، ثنا مُوسَى بْنُ عُلَيٍّ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبِي، قَالَ: سَمِعْتُ عُقْبَةَ بْنَ عَامِرٍ، قَالَ: ثَلَاثُ سَاعَاتٍ كَانَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - يَنْهَانَا أَنْ نُصَلِّيَ فِيهِنَّ، وَأَنْ نَقْبُرَ فِيهِنَّ مَوْتَانَا: حِينَ تَطْلُعُ الشَّمْسُ بَازِغَةً حَتَّى تَرْتَفِعَ، وَحِينَ يَقُومُ قَائِمُ الظَّهِيرَةِ حَتَّى تَمِيلَ الشَّمْسُ، وَحِينَ تَضِيفُ الشَّمْسُ لِلْغُرُوبِ حَتَّى تَغْرُبَ[1].

1439. Bize Vuheyb b. Cerir haber verip (dedi ki), bize Mûsa b. Uleyy rivâyet edip dedi ki, babamın şöyle dediğini işittim: Ben Ukbe b. Amir'in şöyle dediğini işittim: Üç vakit var ki, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bizi, onlarda namaz kılmaktan, onlarda ölülerimizi defnetmekten menederdi: Güneş doğmaya başladığında, yükselinceye kadar; güneş göğün tam ortasında olduğunda, (batıya) meyledinceye kadar; güneş batmaya yöneldiği vakit, batıncaya kadar.(322)

١٤٤٠ - أَخْبَرَنَا عَفَّانُ، ثنا هَمَّامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَبِي الْعَالِيَةِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي رِجَالٌ مَرْضِيُّونَ، مِنْهُمْ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ وَأَرْضَاهُمْ عِنْدِي عُمَرُ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَالَ: لَا صَلَاةَ بَعْدَ صَلَاةِ الصُّبْحِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ، وَلَا صَلَاةَ بَعْدَ صَلَاةِ الْعَصْرِ حَتَّى تَغْرُبَ الشَّمْسُ[2].

322- Müslim, Müsâfirin, 293 (1/568-569); Ebû Dâvûd, Cenâ'iz, 55 (3/208); Nesâ'î, Mevâkît, 31 (1/221); Tirmizi, Cenâ'iz, 41 (3/348-349); İbn Mâce, Cenâ'iz, 30 (1/486-487); Musned, 4/152.

1440. Bize Affân haber verip (dedi ki), bize Hemmâm, Katâde'den, (O) Ebu'l-Aliye'den, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Bana, içlerinden biri Ömer İbnu'l-Hattâb olan (Hakk'ın ve halkın) beğendiği bazı adamlar -ki, bana göre onların en beğenileni Ömer'dir- rivâyet ettiler ki, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*Sabah namazından sonra, güneş doğuncaya kadar namaz kılınmaz. İkindi namazından sonra, güneş batıncaya kadar da namaz kılınmaz.*(323)

«١٤٣»

باب في الرّكعتين بعد العصر

143. BÂB

İKİNDİDEN SONRA İKİ REKÂT NAMAZ HAKKINDA

١٤٤١ - أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ الرَّبِيعِ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَ: سَمِعْتُ الْأَسْوَدَ بْنَ يَزِيدَ ومَسْرُوقاً، يَشْهَدَانِ عَلَى عَائِشَةَ، أَنَّهَا شَهِدَتْ عَلَى رَسُولِ اللهِ - ﷺ - أَنَّهُ لَمْ يَكُنْ عِنْدَهَا يَوْماً إِلَّا صَلَّى هَاتَيْنِ الرَّكْعَتَيْنِ(١). قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: تَعْنِي بَعْدَ الْعَصْرِ.

1441. Bize Sa'id İbnu'r-Rebi' haber verip (dedi ki), bize Şu'be, Ebû İshak'tan, şöyle dediğini rivâyet etti: El-Esved b. Yezîd ile Mesrûk'u, Hz. Aişe'den kesin olarak haber verirlerken işittim ki; O, Rasûlullah'dan (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) kesin olarak haber vermiş ki; O, kendi yanında hiçbir gün bulunmamıştı ki, şu iki rekâtı kılmış olmasın...(324) Ebû Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki; "(Hz. Aişe) ikindiden sonra (iki rekât namazı) kastediyor."

323- Buhari, Mevâkit, 30 (1/145); Müslim, Musâfirîn, 286 (1/567); Ebû Dâvûd, Tetavvu', 10 (2/24); Nesâ'î, Mevâkît, 32 (1/222); Tirmizi, Salât, 134 (1/343-344); İbn Mâce, İkamet, 147 (1/396); Musned, 1/18, 21.

324- Buhari, Mevâkit, 33 (1/147); Müslim, Musâfirîn, 301 (1/572-573); Ebû Dâvûd, Tetavvu', 10 (2/25); Nesâ'î, Mevâkît, 36 (1/225-226).

١٤٤٢ - أَخْبَرَنَا فَرْوَةُ بْنُ أَبِي الْمَغْرَاءِ، ثنا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ، عَنْ هِشَامِ ابْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: مَا تَرَكَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - رَكْعَتَيْنِ بَعْدَ الْعَصْرِ قَطُّ[1].

1442. Bize Ferve b. Ebi'l-Mağrâ' haber verip (dedi ki), bize Ali b. Mushir, Hişâm b. Urve'den, (O) babasından, (O da) Hz. Aişe'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ikindiden sonra iki rekât (namaz kılmayı) hiç bırakmadı.(325)

١٤٤٣ - أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عِيسَى، ثنا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ، أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، عَنْ بُكَيْرِ بْنِ الْأَشَجِّ، عَنْ كُرَيْبٍ مَوْلَى ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ عَبَّاسٍ، وَعَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ الْأَزْهَرِ، وَالْمِسْوَرَ بْنَ مَخْرَمَةَ، أَرْسَلُوهُ إِلَى عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ - ﷺ - فَقَالُوا: اقْرَأْ عَلَيْهَا السَّلَامَ مِنَّا جَمِيعاً، وَسَلْهَا عَنِ الرَّكْعَتَيْنِ بَعْدَ الْعَصْرِ، وَقُلْ إِنَّا أُخْبِرْنَا أَنَّكِ تُصَلِّينَهُمَا، وقد بَلَغَنَا أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - نَهَى عَنْهُمَا؟ قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: وَكُنْتُ أَضْرِبُ مَعَ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ النَّاسَ عَلَيْهِمَا. قَالَ كُرَيْبٌ: فَدَخَلْتُ عَلَيْهَا، وَبَلَّغْتُهَا مَا أَرْسَلُونِي بِهِ. فَقَالَ: سَلْ أُمَّ سَلَمَةَ. فَخَرَجْتُ إِلَيْهِمْ فَأَخْبَرْتُهُمْ بِقَوْلِهَا. فَرَدُّونِي إِلَى أُمِّ سَلَمَةَ بِمِثْلِ مَا أَرْسَلُونِي إِلَى عَائِشَةَ. فَقَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - يَنْهَى عَنْهُمَا، ثُمَّ رَأَيْتُهُ يُصَلِّيهِمَا، أَمَّا حِينَ صَلَّاهُمَا، فَإِنَّهُ صَلَّى الْعَصْرَ ثُمَّ دَخَلَ وَعِنْدِي نِسْوَةٌ مِنْ بَنِي حَرَامٍ مِنَ الْأَنْصَارِ، فَصَلَّاهُمَا، فَأَرْسَلْتُ إِلَيْهِ الْجَارِيَةَ، فَقُلْتُ: قُومِي بِجَنْبِهِ، فَقُولِي: أُمُّ سَلَمَةَ تَقُولُ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَلَمْ أَسْمَعْكَ تَنْهَى عَنْ هَاتَيْنِ الرَّكْعَتَيْنِ، وَأَرَاكَ تُصَلِّيهِمَا؟ فَإِنْ أَشَارَ بِيَدِهِ فَاسْتَأْخِرِي عَنْهُ.

325- Buhari, Mevâkît, 33 (1/146); Müslim, Musâfirîn, 299 (1/572); Tirmizi, Salât, 135 (1/347); Musned, 6/50, 96.

قَالَتْ: فَفَعَلَتِ الْجَارِيَةُ، وَأَشَارَ بِيَدِهِ، فَاسْتَأْخَرَتْ عَنْهُ. فَلَمَّا انْصَرَفَ، قَالَ: يَا ابْنَةَ أَبِي أُمَيَّةَ، سَأَلْتِ عَنِ الرَّكْعَتَيْنِ بَعْدَ الْعَصْرِ، إِنَّهُ أَتَانِي نَاسٌ مِنْ عَبْدِ الْقَيْسِ بِالْإِسْلَامِ مِنْ قَوْمِهِمْ، فَشَغَلُونِي عَنِ الرَّكْعَتَيْنِ اللَّتَيْنِ بَعْدَ الظُّهْرِ، فَهُمَا هَاتَانِ[1].

سُئِلَ أَبُو مُحَمَّدٍ عَنْ هَذَا الْحَدِيثِ؟ فَقَالَ: أَنَا أَقُولُ بِحَدِيثِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ -: لَا صَلَاةَ بَعْدَ الْعَصْرِ حَتَّى تَغْرُبَ الشَّمْسُ، وَلَا بَعْدَ الْفَجْرِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ[2].

1443. Bize Ahmed b. İsa haber verip (dedi ki), bize Abdullah b. Vehb rivâyet edip (dedi ki), bana Amr İbnu'l-Haris, Bukeyr İbnu'l-Eşecc'den, (O da) İbn Abbâs'ın âzâdlısı olan Küreyb'den (naklen) haber verdi ki; Abdullah b. Abbâs ve Abdurrahman İbnu'l-Ezher ile el-Misver b. Mahreme O'nu (yani Küreyb'i), Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) hanımı Hz. Aişe'ye göndermiş ve "O'na bizim hepimizden selâm söyle. O'na, ikindiden sonraki iki rekât (namazı) sor ve de ki, biz, senin bu iki (rekât) namazı kıldığını haber aldık. Halbuki bize, Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), onların (kılınmasını) menettiği (haberi) ulaştı!" demişler. İbn Abbâs demiş ki, "ben de Ömer İbnu'l-Hattâb ile beraber bu iki (rekât namazı kılmamaları) için insanları döverdim." Küreyb sözüne şöyle devam etmiş: Bunun üzerine ben (Hz. Aişe'nin) huzuruna girdim ve O'na, kendisinden dolayı beni göndermiş oldukları şeyi bildirdim. O da; "Ümmü Seleme'ye sor!" dedi. O zaman ben, (beni gönderenlerin) yanına çıktım ve onlara (Hz. Aişe'nin) bu sözünü haber verdim. Bu sefer beni Hz. Ümmü Seleme'ye, Hz. Aişe'ye göndermiş oldukları (meselenin) aynısı sebebiyle gönderdiler. (Ben de gittim). Hz. Ümmü Seleme de şöyle dedi: Rasûlullah'ı (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), o iki (rekâtın kılınmasını) menederken işitmiştim. Sonra O'nu, bu iki (rekât) namazı kılarken görmüştüm. Gelgelelim bunları kılması vaktine; O ikindiyi kıldırmış sonra, yanımda Haramoğullarına mensub Ensârdan bazı kadınlar varken içeri girmiş ve bu iki (rekât) namazı kılmaya başlamıştı. O zaman ben cariyeyi O'na göndermiş ve demiştim ki; "O'nun yanına dikil ve de ki, Ümmü Seleme şöyle diyor: "Ya Rasûlallah! Seni, bu iki rekâtın (kılınmasını) menederken işitmemiş miydim? Halbuki

(şimdi) seni, bunları kılarken görmekteyim!" Şayet O, eliyle ("Namaz kılıyorum, sus!") işareti yaparsa O'ndan geri çekil." (Hz. Ümmü Seleme) sözüne şöyle devam etti: Cariye de (dediklerimi) yapmıştı. (Hz. Peygamber) ise eliyle işaret etmiş, o da O'ndan geri çekilmişti. Sonra (Hz. Peygamber namazını) bitirince (bana dönerek) şöyle buyurmuştu: "Ebû Umeyye'nin kızı! İkindiden sonra (kıldığım) iki rekâtı sordun. Durum şu ki, bana Abdulkays'lı bazı adamlar, müslüman olmak için kabilelerinden geldiler ve beni, öğleden sonraki iki rekattan alıkoydular. İşte bu iki (rekât), o iki (rekattır.)"[326]

Ebû Muhammed (ed-Dârimi'ye) bu hadis soruldu da, O şöyle dedi: "Ben, Hz. Ömer'in, Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklettiği); "ne ikindiden sonra güneş batıncaya kadar, ne de sabahtan sonra güneş doğuncaya kadar namaz kılınmaz"[327] hadisinin (delâlet ettiği) hükmü kabulleniyorum."

«١٤٤»

باب في صلاة السنّة

144. BÂB

SÜNNET NAMAZ HAKKINDA

١٤٤٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنْ مَالِكٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - كَانَ يُصَلِّي قَبْلَ الظُّهْرِ رَكْعَتَيْنِ، وَبَعْدَ الظُّهْرِ رَكْعَتَيْنِ، وَبَعْدَ الْمَغْرِبِ رَكْعَتَيْنِ فِي بَيْتِهِ، وَبَعْدَ الْعِشَاءِ رَكْعَتَيْنِ، وَبَعْدَ الْجُمُعَةِ رَكْعَتَيْنِ فِي بَيْتِهِ[1].

1444. Bize Ebû Asım, Malik'ten, (O) Nâfi'den, (O da) İbn Ömer'den (naklen) haber verdi ki; Hz. Peygamber (Sallallahu

326- Buhari, Sehv, 8 (2/67-68); Müslim, Musâfirîn, 297 (1/571-572); Ebû Dâvûd, Tetavvu', 9 (2/23-24). Şahidleri için bkz. Musned, 6/293, 299, 303, 311. Krş. 440. ve 442. Hadisler.

327- Bkz. 1440. hadis.

Aleyhi ve Sellem), evinde öğleden önce iki rekât, öğleden sonra iki rekât, akşamdan sonra iki rekât ve (yine) evinde yatsıdan sonra iki rekât, cumadan sonra iki rekât (nafile) namaz kılardı.(328)

١٤٤٥ - حَدَّثَنَا هَاشِمُ بْنُ الْقَاسِمِ، ثنا شُعْبَةُ، عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ سَالِمٍ، قَالَ: سَمِعْتُ عَمْرَو بْنَ أَوْسٍ الثَّقَفِيَّ، يُحَدِّثُ عَنْ عَنْبَسَةَ بْنِ أَبِي سُفْيَانَ، عَنْ أُمِّ حَبِيبَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ -ﷺ-، أَنَّهَا سَمِعَتِ النَّبِيَّ - ﷺ - يَقُولُ: مَا مِنْ عَبْدِ مُسْلِمٍ يُصَلِّي كُلَّ يَوْمٍ ثِنْتَيْ عَشْرَةَ رَكْعَةً تَطَوُّعاً، غَيْرَ الْفَرِيضَةِ، إِلَّا لَهُ بَيْتٌ فِي الْجَنَّةِ، أَوْ بُنِيَ لَهُ بَيْتٌ فِي الْجَنَّةِ. قَالَتْ أُمُّ حَبِيبَةَ: فَمَا بَرِحْتُ أُصَلِّيهِنَّ بَعْدُ. وَقَالَ عَمْرٌو مِثْلَهُ. وَقَالَ النُّعْمَانُ مِثْلَهُ(٢).

1445. Bize Haşim İbnu'l-Kâsım rivâyet edip (dedi ki), bize Şu'be, en-Nu'mân b. Sâlim'den, şöyle dediğini rivâyet etti: Amr b. Evs es-Sekafî'yi, Anbese b. Ebî Sufyân'dan, (O da), Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) hanımı Hz. Ümmü Habibe'den (naklen) rivâyet ederken işittim ki, O (yani Hz. Ümmü Habibe), Hz. Peygamber'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyururken işitmiş: *"Her gün, farzlardan başka nafile (Sünnet) olarak oniki rekât namaz kılan hiçbir müslüman kul yoktur ki, onun Cennet'te bir evi olmasın -veya onun için Cennet'te bir ev yapmış olmasın!-"*

Ümmü Habibe demiş ki; "Ondan sonra artık ben onları kılmayı hiç bırakmadım." (Hadisin râvilerinden) Amr da, bunun aynısını söylemiştir. En-Nu'mân da, bunun aynısını söylemiştir.(329)

١٤٤٦ - أَخْبَرَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْتَشِرِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - لَا يَدَعُ أَرْبَعاً قَبْلَ الظُّهْرِ، وَرَكْعَتَيْنِ قَبْلَ الْفَجْرِ(٣).

328- Buhari, Cum'a, 39 (1/225); Müslim Musâfirîn, 104 (1/504); Ebû Dâvûd, Tetavvu', 1 (2/19); Nesâ'î, İmâmet, 64 (2/92); Tirmizi, Salât, 320 (298); Muvatta', Sefer, 69 (1/166); Musned, 2/63.

329- Müslim, Musâfirîn, 101-103 (1/502-503); Ebû Dâvûd, Tetavvu', 1 (2/18); Nesâ'î, Kıyâmu'l-Leyl, 66 (3/219); Tirmizi, Salât, 306 (2/274); İbn Mâce, İkamet, 100 (1/361); Musned, 6/326, 426, 428.

1446. Bize Osman b. Ömer haber verip (dedi ki), bize Şu'be, İbrahim b. Muhammed İbni'l-Munteşir'den, (O) babasından, (O da) Hz. Aişe'den (R.Anha) (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) öğleden önce dört, sabahtan önce iki rekât (nafile namaz kılmayı) bırakmazdı.(330)

«١٤٥»

باب الركعتين قبل المغرب

145. BÂB

AKŞAMIN (FARZINDAN) ÖNCE İKİ REKÂT (NAMAZ KILMAK)

١٤٤٧ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا الْجَرِيرُ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُغَفَّلٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: بَيْنَ كُلِّ أَذَانَيْنِ صَلَاةٌ، بَيْنَ كُلِّ أَذَانَيْنِ صَلَاةٌ، بَيْنَ كُلِّ أَذَانَيْنِ صَلَاةٌ، بَيْنَ كُلِّ أَذَانَيْنِ صَلَاةٌ لِمَنْ شَاءَ(١).

1447. Bize Yezîd b. Harûn haber verip (dedi ki), bize el-Cerir, Abdullah b. Bureyde'den, (O da) Abdullah b. Muğaffel'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Her iki ezan (yani ezan ile kâmet) arasında, (Sünnet olarak kılınacak) namaz vardır, her iki ezan arasında namaz vardır, her iki ezan arasında namaz vardır, dileyen kimse için."*(331)

330- Buhari, Teheccüd, 34 (2/54); Ebû Dâvûd, Tetavvu', 1 (2/19); Nesâ'î, Kıyâmu'l-Leyl, 56 (3/209-210); Musned, 6/63, 148.

331- Buhari, Ezân, 14, 16 (1/154); Müslim, Musâfirîn, 304 (1/573); Ebû Dâvûd, Tetavvu', 11 (2/26); Tirmizi, Salât, 136 (1/351); Nesâ'î, Ezân, 39 (2/23); İbn Mâce, İkamet, 110 (1/368); Musned, 4/86; 5/54, 56.

١٤٤٨ - أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ الرَّبِيعِ، حدثنا شُعْبَةُ، عَنْ عَمْرِو بْنِ عَامِرٍ، قَالَ: سَمِعْتُ [أَنَسًا] قَالَ: كَانَ الْمُؤَذِّنُ يُؤَذِّنُ لِصَلَاةِ الْمَغْرِبِ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ - ﷺ -، فَيَقُومُ لُبَابُ أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ - ﷺ - فَيَبْتَدِرُونَ السَّوَارِيَ، حَتَّى يَخْرُجَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - وَهُمْ كَذَلِكَ. قَالَ: وَقَلَّ مَا كَانَ يَلْبَثُ[1].

1448. Bize Sa'id İbnu'r-Rebî' haber verip (dedi ki), bize Şu'be, Amr b. Amir'den rivâyet etti ki, O şöyle demiş: Ben Enes'in şöyle dediğini işittim: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) zamanında, müezzin akşam namazı için ezan okurdu da, Rasûlullah'ın (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Ashabının ileri gelenleri kalkar, (namaz kılmak için) direklere doğru koşuşurlardı. Nihayet, onlar bu şekilde (direklerin diplerinde namaz kılarlar) iken, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (evinden Mescid'e) çıkardı. (Enes) sözüne şöyle devam etti: (Hz. Peygamber'in, ezandan sonra evinde) beklemesi az sürerdi.(332)

AÇIKLAMA

Ezan, namazın vaktinin girdiğini bildirir. Ezanı duyan müslüman hemen, önceden yapmamış ise, gerekli hazırlıkları yaparak, camideki cemaate kavuşmak için harekete geçer. Bunun için ezandan sonra, farzın kılınacağını bildiren kâmetin ("ikametin") getirilmesi biraz geciktirilir, ezandan sonra kısa bir ara verilir. Bu arayı sabah, öğle, ikindi ve yatsıda, farzlardan önce kılınan Sünnetler sağlamaktadır. Akşam namazının farzının ayrı bir hususiyeti vardır. Pek çok rivâyet bu namazın hemen (acilen) kılınmasının gerektiğini bildirmektedir. Bunun için, akşamın ezanından sonra, fazla değil, kısa bir müddet beklenilmesi müstehab görülmüştür. Bu bekleme esnasında, bir

332- Buhari, Salât, 95 (1/127-128), Ezân, 14 (1/154); Müslim, Musâfirîn, 303 (1/573); Nesâ'î, Ezân, 39 (2/24); İbn Mâce, İkamet, 110 (1/368); Musned, 3/280.

kısım Sahâbenin yaptığı gibi, kısa iki rekât nafile namaz kılmakta bir beis yoktur, bu mübâhtır. Nitekim Hz. Peygamber Sallallahu Aleyhi ve Sellem) de, bir öncek Hadiste "dileyen kimse için" kaydını koymuş, Sahabenin tamamı da, bu meyânda dört halife de, akşam ezanı ile farzı arasında bir namaz kılmamışlardı.

«١٤٦»

باب القراءة في ركعتي الفجر

146. BÂB

SABAHIN İKİ REKÂT SÜNNETİNDE KIRÂ'AT

١٤٤٩ - أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ مُحَمَّدٍ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - يُخْفِي مَا كَانَ يَقْرَأُ فِيهِمَا، وذَكَرَتْ: قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ، وَقُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ[1]. قَالَ سَعِيدٌ: فِي رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ.

1449. Bize Sa'id b. Amir, Hişâm'dan, (O) Muhammed'den, (O da) Hz. Aişe'den (naklen) haber verdi ki; O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) o ikisinde okuduğu şeyleri gizli okurdu. (Hz. Aişe, daha sonra, Hz. Peygamber'in sabahın sünnetinde) "Kul Yâ Eyyuhe'l-Kâfirûn" (Sûresi) ile "Kul Huve'llahu Ahad" (Sûresini) okuduğunu) zikretti(333) Sa'id dedi ki, ("...o ikisinde" sözü ile), "sabahın iki rekât (sünnetinde..." denmek istenmiştir).

AÇIKLAMA

Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), sabah namazının sünnetinde okuduğu Sûreleri gizli okuduğu halde, Hz. Aişe'nin

333- Musned, 6/184, 225; Musannaf, 3/459.

(R.Anha) bu Sûreleri haber vermesi, Hz. Peygamber'in Sallallahu Aleyhi ve Sellem), onların tamamını veya bir kısmını yanındaki bir kimsenin duyabileceği kadar bir gizlilikte okumasından mümkün olmuş olmalıdır. Namazdan sonra Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sorup öğrenmiş olması da ihtimal dahilindedir. Kırâatın gizli yapıldığı namazlarda bu gizliliğin ne derecede olacağı hakkında farklı görüşler serdedilmiştir. Hanefilere göre bunun asgari ölçüsü, namaz kılanın kendisinin veya yanındaki bir-iki kişinin duyabileceği bir gizlilikte olmasıdır. Şafii ve Hanbeliler de, asgari ölçü olarak namaz kılanın kendisinin duyabileceği gizliliği benimsemişlerdir. Malikilere göre ise bunun asgari ölçüsü okurken dilin hareket etmesi, a'zami ölçüsü de sadece namaz kılanın duyabileceği bir sesle okumaktır.

Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), sabahın sünnetinde ek-sûre olarak birinci rekâtta Bakara Sûresinin 136. âyetini veya Al-i İmrân Sûresinin 84. âyetini, ikinci rekâtta ise Al-i İmrân Sûresinin 52. veya 53. yahut 64. âyetini okuduğu da nakledilmektedir.(334)

١٤٥٠ - أَخْبَرَنَا مُسَدَّدٌ، ثنا يَحْيَى، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ، حَدَّثَنِي نَافِعٌ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، حَدَّثَنِي حَفْصَةُ، أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - كَانَ يُصَلِّي سَجْدَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ بَعْدَمَا يَطْلُعُ الْفَجْرُ، وَكَانَتْ سَاعَةً لَا أَدْخُلُ فِيهَا عَلَى النَّبِيِّ - ﷺ -(٢).

1450. Bize Musedded rivâyet edip (dedi ki), bize Yahya, Ubeydullah'tan rivâyet etti (ki, O şöyle demiş); Bana Nâfi', İbn Ömer'den rivâyet etti (ki, O şöyle demiş): Bana Hz. Hafsa rivâyet etti ki; Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), fecir attıktan sonra kısa iki rekât namaz kılardı. (Bu vakit), esnasında benim, Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) huzuruna girmediğim bir zamandı.(335)

334- Bkz. Müslim, Musâfirîn, 98-100 (1/502); Ebû Dâvûd, Tetavvu', 3 (2/20); Menhel, 7/142-144.

335- Buhari, Teheccüd, 29 (2/53); Müslim, Musâfirîn, 88 (1/500); Nesâ'î, Kıyâmu'l-Leyl, 60 (3/212); Musned, 6/283-285.

AÇIKLAMA

Son cümle İbn Ömer'e (RA) aittir. Bunun için, fecir attıktan sonra Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) kıldığı namazı, ablası Hz. Hafsa'dan nakletmektedir. Fecir attıktan sonraki bu vakitte İbn Ömer'in (RA), Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) huzuruna girememesinden anlaşılıyor ki, Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), zamanını belli bir programa bağlamıştı. Bu meyânda mezkûr vakitte ziyaretçi kabul etmiyordu.

١٤٥١ - حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ مَخْلَدٍ، ثنا مَالِكٌ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنْ حَفْصَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ - ﷺ - قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - إِذَا سَكَتَ الْمُؤَذِّنُ مِنْ أَذَانِ الصُّبْحِ وَبَدَأَ الصُّبْحُ، صَلَّى رَكْعَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ تُقَامَ الصَّلَاةُ[٣].

1451. Bize Halid b. Mahled rivâyet edip (dedi ki), bize Malik, Nâfi'den, (O) İbn Ömer'den, (O da) Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) hanımı Hz. Hafsa'dan (naklen) rivâyet etti ki; O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), müezzin sabah ezanını bitirip sabah (namazının vakti) başlayınca, (farz) namaza kâmet getirilmesinden önce kısa iki rekât namaz kılardı.(336)

١٤٥٢ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي خَلَفٍ، ثنا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ عَمْرٍو، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - كَانَ يُصَلِّي بَعْدَ الْجُمُعَةِ رَكْعَتَيْنِ، وَأَخْبَرَتْهُ حَفْصَةُ أَنَّهُ كَانَ يُصَلِّي إِذَا أَضَاءَ الصُّبْحُ رَكْعَتَيْنِ[٤].

1452. Bize Muhammed b. Ahmed b. Ebî Halef haber verip

336- Müslim, Musâfirîn, 87 (1/500); Nesâ'î, Kıyamu'l-Leyl, 60 (3/212-213); İbn Mâce, İkamet, 101 (1/362); Muvatta', Salâtu'l-Leyl, 29 (1/127); Musned, 6/284.

(dedi ki), bize Sufyân b. Uyeyne, Amr'dan, (O) ez-Zühri'den, (O) Sâlim'den, (O da) babasından (naklen) rivâyet etti ki; Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) cumadan sonra iki rekât (nafile-sünnet) namaz kılardı.(337) Hz. Hafsa da O'na (yani Salim'in babası İbn Ömer'e) haber vermiş ki; (Hz. Peygamber), sabah aydınlandığında iki rekât (nafile-sünnet) namaz kılarmış .(338)

AÇIKLAMA

Sabah namazının iki rekât Sünneti, Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) en çok devam ettiği nafile namazdır. Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem); "Sabahın iki rekât (Sünneti), dünyadan ve içindekilerden daha hayırlıdır"(339) buyurarak, bu Sünnetin ehemmiyetini belirtmiştir. Hz. Aişe'nin -Allah O'ndan razı olsun- şu sözü de aynı ehemmiyete işaret eder: "Onu (yani Hz. Peygamber'i), nafilelerden hiçbir namaza, sabah (namazından) önceki iki rekâta olduğu kadar koştuğunu görmedim"(340) Bu ve benzeri haberlere dayanarak, Sünnet namazların en üstününün, en müekkedinin sabahın iki rekât Sünneti olduğu söylenmiştir. Hatta bu iki rekâtın vâcib olduğunu söyleyen âlimler de vardır.(341) Alimlerin cumhûru ise bu iki rekâtın Sünnet-i Müekkede olduğunu söylemiştir. Bununla beraber bu namazı Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) hep kısa kılmış olduğu da rivâyet edilmektedir.

«١٤٧»

باب الكلام بعد ركعتي الفجر

147. BÂB

SABAHIN İKİ REKÂT SÜNNETİNDEN SONRA KONUŞMA

337- Buhari, Teheccüd, 29 (2/53). Bkz. 1574. hadis.

338- Müslim, Müsâfirîn, 89 (1/500); Nesâ'î, Kıyâmu'l-Leyl, 57 (3/210), 60 (3/214). Sahabi murseli şeklindeki bir rivâyeti için bkz. İbn Mâce, İkamet, 101 (1/362); Musned, 2/11.

339- Müslim, Musâfirîn, 96 (1/501).

340- Müslim, Musâfirîn, 95 (1/501).

341- Bkz. İbn Âbidîn, 1/453.

١٤٥٣ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ سَعِيدٍ، ثنا عَبْدُ اللهِ بْنُ إِدْرِيسَ، عَنْ مَالِكٍ ابْنِ أَنَسٍ، عَنْ سَالِمٍ أَبِي النَّضْرِ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - إِذَا صَلَّى الرَّكْعَتَيْنِ قَبْلَ الْفَجْرِ، فَإِنْ كَانَتْ لَهُ حَاجَةٌ كَلَّمَنِي بِهَا، وَإِلَّا خَرَجَ إِلَى الصَّلَاةِ(٥).

1453. Bize Abdullah b. Sa'id rivâyet edip (dedi ki), bize Abdullah b. İdris, Mâlik b. Enes'den, (O) Sâlim Ebun'n-Nadr'dan, (O) Ebû Seleme'den, (O da) Hz. Aişe'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), sabahın (farzından) önce iki rekât namaz kılınca, şayet bir ihtiyacı var idiyse bunu benimle konuşur, yok idiyse namazı (kıldırmaya) çıkardı.(342)

AÇIKLAMA

Sabahın Sünnetini kıldıktan sonra, kişinin hanımıyla veya başka biriyle meşrû şeyler konuşmasında bir mahzûr yoktur. Ancak, Sünnetler, bir bakıma, mânevi huzur bakımdan farzlara bir hazırlık oldukları için, Sünnetlerden sonra yapılacak konuşmaların ihtiyaç miktarını aşmaması gerekmektedir.

«١٤٨»

باب الاضطجاع بعد ركعتي الفجر

148. BÂB

SABAHIN İKİ REKÂT SÜNNETİNDEN SONRA YAN ÜSTÜ YATMA

342- Buhari, Teheccüd, 24 (2/50), 26 (2/52); Müslim, Musâfirîn, 133 (1/511); Ebû Dâvûd, Tetavvu', 4 (2/21).

١٤٥٤ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، عَنِ ابْنِ أَبِي ذِيبٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ - ﷺ - يُصَلِّي مَا بَيْنَ الْعِشَاءِ إِلَى الْفَجْرِ إِحْدَى عَشْرَةَ رَكْعَةً، يُسَلِّمُ فِي كُلِّ رَكْعَتَيْنِ، يُوتِرُ بِوَاحِدَةٍ، فَإِذَا سَكَتَ الْمُؤَذِّنُ مِنَ الْأَذَانِ، رَكَعَ رَكْعَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ، ثُمَّ اضْطَجَعَ حَتَّى يَأْتِيَهُ الْمُؤَذِّنُ فَيَخْرُجُ مَعَهُ[1].

1454. Bize Yezîd Harûn, İbn Ebî Zîb'den, (O) ez-Zührî'den, (O) Urve'den, (O da) Hz. Aişe'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), yatsı ile sabah arasında, her iki rekâtta bir selâm vermek ve (son) bir (rekâtta) da vitir kılmak üzere onbir rekât namaz kılardı. Sonra müezzin (sabah) ezanını bitirince kısa iki rekât namaz kılar, ardından, müezzin kendisini (çağırmaya) gelinceye kadar yan üstü yatar, (o gelince) de onunla beraber (namaza) çıkardı.[343]

AÇIKLAMA

Sabahın sünnetinden sonra yan üstü yatma, Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sadece evinde yaptığı bir fiildi. Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bunu, dinlenmek için yapıyordu. Sabahın sünnetinden sonra yan üstü yatılmasını emreden bir hadis de nakledilmektedir.[344] Buna göre bu yatış, evde yapılması halinde, Sünnet veya mendûb olmaktadır. Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bunu mescidde yaptığına dair hiç rivâyet yoktur.

343- Buhari, Vitr, 1 (2/13); Müslim, Musâfirîn, 121-122 (1/508), Ebû Dâvûd, Tetavvu', 4 (2/21), 27 (2/38-39); Nesâ'î, Ezân, 4 (2/25); Tirmizi, Salât, 325 (2/303); İbn Mâce, İkamet, 181 (1/432); Muvatta', Salâtu'l-Leyl, 8 (1/120); Musned, 6/182, 215, 248. Bkz. 1481. ve 1593. hadisler.

344- Ebû Dâvûd, Tetavvu', 3 (2/21). Sözkonusu hadis Ebû Hureyre'den rivâyet edilmektedir. Ancak bu hadis yine Ebû Hureyre'den, Hz. Peygamber'in sözlü emri olarak değil de, "Hz. Peygamber... yan üstü yatardı." şeklinde onun bir fi'li olarak da nakledilmektedir. Hadisin "mahfûz" şekli, bu fi'li rivâyetidir. Bkz. Menhel, 7/146); Tecrîd Muk., 1/123.

«١٤٩»

باب اذا أقيمت الصلاة فلا صلاة الّا المكتوبة

149. BÂB

NAMAZA KAMET GETİRİLDİĞİNDE ARTIK BU FARZDAN BAŞKA HİÇ BİR NAMAZ KILINMAZ

١٤٥٥ - حَدَّثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنْ زَكَرِيَّا بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: إِذَا أُقِيمَتِ الصَّلَاةُ فَلَا صَلَاةَ إِلَّا الْمَكْتُوبَةَ(٢).

1455. Bize Ebû Asım, Zekeriyyâ b. İshak'tan, (O) Amr b. Dînâr'dan, (O) Süleyman b. Yesâr'dan, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) rivâyet etti ki; O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Namaz (için) kamet getirildiğinde artık (kendisi için kamet getirilen) bu farzdan başka hiç bir namaz (kılınmaz)."*(345)

١٤٥٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو حَفْصٍ عَمْرُو بْنُ عَلِيٍّ الْفَلَّاسُ، ثنا غُنْدَرٌ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ وَرْقَاءَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ -: نَحْوَهُ(١).

1456. Bize Ebû Hafs Amr b. Ali el-Fellâs haber verip (dedi ki), bize Ğunder, Şu'be'den, (O) Verkâ'dan, (O) Amr b.

345- Bkz. 1456. numaralı ve 1458. hadis.

Dinâr'dan, (O) Atâ' b. Yesâr'dan, (O) Ebû Hureyre'den, (O) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) onun, (yani bir öneki hadisin) benzerini rivâyet etti.(346)

١٤٥٧ - حَدَّثَنَا هَاشِمُ بْنُ الْقَاسِمِ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ سَعْدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ حَفْصِ بْنِ عَاصِمِ بْنِ عُمَرَ، عَنِ ابْنِ بُحَيْنَةَ، قَالَ: أُقِيمَتِ الصَّلَاةُ، فَرَأَى النَّبِيُّ - ﷺ - رَجُلًا يُصَلِّي الرَّكْعَتَيْنِ، فَلَمَّا قَضَى النَّبِيُّ - ﷺ - صَلَاتَهُ لَاثَ بِهِ النَّاسُ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ - ﷺ -: أَتُصَلِّي الصُّبْحَ أَرْبَعًا(٢).

1457. Bize Haşim İbnu'l-Kasım rivâyet edip (dedi ki), bize Şu'be, Sa'd b. İbrahim'den, (O) Hafs b. Asım b. Ömer'den, (O da) İbn Buhayne'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: (Bir gün) namaza kamet getirilmiş, Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) de, o iki rekâtı (yani sünneti) kılan bir adam görmüştü (de ona gizlice birşeyler söylemişti). Sonra Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) namazını bitirince, cemaat (Hz. Peygamber'in ona ne söylediğini sormak için, adamın) etrafını sarmıştı. O zaman Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ona (yüksek sesle tekrar); *"Sabahı dört (rekât) olarak mı kılıyorsun?"* buyurmuştu.(347)

AÇIKLAMA

Burada son cümleyi Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), namaz sonrasında adamın etrafı sarıldığında söylediği görülmektedir. Şarihler Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu cümleyi, daha önce de, adama namaz kılarken söylediğini, fakat adamın bu hareketini yadırgamasını te'kid için sonra bir daha tekrar

346- Müslim, Musâfirîn, 63, 64 (1/493); Ebû Dâvûd, Tetavvu', 5 (2/22); Nesâ'î, İmâmet, 60 (2/90); Tirmizi, Salât, 312 (2/282); İbn Mâce, İkamet, 103 (1/364); Musned, 2/331, 455, 517, 531.

347- Buhari, Ezân, 38 (1/161); Müslim, Musâfirîn, 65-66 (1/493-494), Nesâ'î, İmâmet, 60 (2/90); Musned, 5/345, 346.

ettiğini açıklamışlardır. Fakat son cümlede mahzûf bir "söyledi" kelimesi, takdir edersek, bu te'vile hiç gerek kalmaz. Bu durumda son cümleyi, etrafı sarılan adam nakletmiş ve tercümesi de şöyle olmuş olur: "Bunun üzerine o, Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), kendisine; "sabahı dört (rekât) olarak mı kılıyorsun?" buyurduğunu söylemişti.

١٤٥٨ - حَدَّثَنَا مُسْلِمٌ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ - قَالَ: إِذَا أُقِيمَتِ الصَّلَاةُ، فَلَا صَلَاةَ إِلَّا الْمَكْتُوبَةُ(٣). قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: إِذَا كَانَ فِي بَيْتِهِ فَالْبَيْتُ أَهْوَنُ.

1458. Bize Müslim rivâyet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, Amr b. Dinâr'dan, (O) Atâ' b. Yesâr'dan, (O) Ebû Hureyre'den, (O da) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen) rivâyet etti ki; O şöyle buyurdu: "*Namaza kamet getirildiğinde artık, (kendisi için kamet getirilen) bu farzdan başka hiçbir namaz (kılınmaz).*"(348)

Ebû Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki; "(insan) evinde olduğu zaman, (camide bir farz namaza kamet getirildikten sonra başka bir namaz kılarsa) ev(deki bu durum, camideki benzerinden) daha hafiftir."

«١٥٠»

باب في أربع ركعات في أول النهار

150. BÂB
GÜNÜN BAŞINDA DÖRT REKÂT (NAMAZ KILMAK) HAKKINDA

348- Bkz. 1455. hadis.

١٤٥٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، ثنا مُعْتَمِرُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ بُرْدٍ، حَدَّثَنِي سُلَيْمَانُ بْنُ مُوسَى، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ كَثِيرِ بْنِ مُرَّةَ الْحَضْرَمِيِّ، عَنْ قَيْسٍ الْجُذَامِيِّ، عَنْ نُعَيْمِ بْنِ هَمَّارٍ الْغَطَفَانِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ - قَالَ: قَالَ اللهُ تَعَالَى: ابْنَ آدَمَ صَلِّ لِي أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ مِنْ أَوَّلِ النَّهَارِ أَكْفِكَ آخِرَهُ(١).

1459. Bize Ebu'n-Nu'mân haber verip (dedi ki), bize Mu'temir b. Süleyman, Burd'den rivâyet etti (ki, O şöyle demiş): Bana Süleyman b. Mûsa, Mekhûl'den, (O) Kesîr b. Murre el-Hadramî'den, (O) Kays el-Cüzâmi'den, (O) Nu'aym b. Hemmâr el-Ğatafâni'den, (O da) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyh ve Sellem) (naklen) rivâyet etti ki; O şöyle buyurdu: "*Yüce Allah buyurdu ki: Ademoğlu! Benim (rızam) için günün başında dört rekât kıl, ben de, o (günün) sonundaki (endişelere, belâlara ve ihtiyaçlarına karşı) sana kâfi geleyim.*"(349)

AÇIKLAMA

Bu Kudsî Hadiste kılınması tavsiye edilen dört rekât namazla sabah namazının veya kuşluk namazının kastedilmiş olması muhtemeldir. Dârimi (Rh.A), kuşluk namazı için ayrı bir bab açtığına göre, bu hadiste sabah namazının sözkonusu olduğunu anlamış olmalıdır. Ebû Dâvûd (Rh.A) ve Tirmizi (Rh.A)(350) ise, bu Hadisi kuşluk namazı ile ilgili babda zikretmekle, bunda kuşluk namazının sözkonusu olduğuna işaret etmişlerdir.

«١٥١»

باب صلاة الضحى

349- Ebû Dâvûd, Tetavvu', 12 (2/27-28); Musned, 5/286, 287.

350- Tirmizi, Salât, 475 (2/340).

151. BÂB
KUŞLUK NAMAZI

١٤٦٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ، ثنا شُعْبَةُ، قَالَ: عَمْرُو بْنُ مُرَّةَ أَنْبَأَنِي، قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ أَبِي لَيْلَى، يَقُولُ: مَا أَخْبَرَنَا أَحَدٌ أَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ - ﷺ - يُصَلِّي الضُّحَى غَيْرُ أُمِّ هَانِيءٍ، فَإِنَّهَا ذَكَرَتْ أَنَّهُ يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ، اغْتَسَلَ فِي بَيْتِهَا، ثُمَّ صَلَّى ثَمَانَ رَكَعَاتٍ. قَالَتْ: وَلَمْ أَرَهُ صَلَّى صَلَاةً أَخَفَّ مِنْهَا، غَيْرَ أَنَّهُ يُتِمُّ الرُّكُوعَ وَالسُّجُودَ[1].

1460. Bize Ebu'l-Velid et-Tayâlisî haber verip (dedi ki), bize Şu'be rivâyet edip dedi ki, Amr b. Murre bana haber verip dedi ki, ben İbn Ebî Leyla'yı şöyle derken işittim: Bize, Ümmü Hani'den başka hiç kimse, Hz. Peygamber'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) kuşluk namazı kılarken gördüğünü haber vermedi. Şöyle ki; O anlattı ki, (Hz. Peygamber) Mekke'nin fethedildiği gün kendi evinde gusül yapmış, sonra sekiz rekât namaz kılmıştı. (Ümmü Hâni' sözünün devamında) şöyle dedi: Ben (Hz. Peygamber'in), ondan daha kısa namaz kıldığını görmedim. Bununla beraber O, (bu namazında) rükû' ve secdeleri tam yapıyordu.(351)

١٤٦١ - أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الْمَجِيدِ، ثنا مَالِكٌ، عَنْ أَبِي النَّضْرِ، أَنَّ أَبَا مُرَّةَ مَوْلَى عَقِيلِ بْنِ أَبِي طَالِبٍ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ سَمِعَ أُمَّ هَانِيءٍ بِنْتَ أَبِي طَالِبٍ تُحَدِّثُ أَنَّهَا ذَهَبَتْ إِلَى رَسُولِ اللهِ - ﷺ - عَامَ الْفَتْحِ فَوَجَدَتْهُ يَغْتَسِلُ، وَفَاطِمَةُ بِنْتُهُ تَسْتُرُهُ بِثَوْبٍ، قَالَتْ: فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ، وَذَلِكَ ضُحًى، قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: مَنْ هَذِهِ؟ فَقُلْتُ: أَنَا أُمُّ هَانِيءٍ، قَالَتْ: فَلَمَّا فَرَغَ مِنْ غُسْلِهِ قَامَ فَصَلَّى ثَمَانَ رَكَعَاتٍ مُلْتَحِفاً فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ، ثُمَّ انْصَرَفَ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ زَعَمَ ابْنُ أُمِّي أَنَّهُ قَاتِلٌ رَجُلاً أَجَرْتُهُ فُلَانَ بْنَ هُبَيْرَةَ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: قَدْ أَجَرْنَا مَنْ أَجَرْتِ يَا أُمَّ هَانِيءٍ[2].

351- Buhari, Taksîr, 12 (2/38); Müslim, Musâfirîn, 80 (1/497); Ebû Dâvûd, Tetavvu', 12 (2/28); Tirmizi, Salât 346 (2/338); Musned, 6/342..

1461. Bize Ubeydullah b. Abdilmecîd haber verip (dedi ki), bize Malik, Ebu'n-Nadr'dan rivâyet etti ki; Akîl b. Ebî Tâlib'in âzâdlısı Ebû Murre O'na haber vermiş ki, O (yani Ebû Murre), Ümmü Hâni' bint Ebî Tâlib'i işitmiş, O rivâyet ediyormuş ki; (Mekke'nin) fethedildiği yıl Rasûlullah'ın (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) yanına gitmiş ve O'nu, kızı Fatıma kendisini bir kumaşla perdelemiş olduğu bir halde gusül yaparken bulmuş. (Ümmü Hâni') sözüne şöyle devam etmiş: Ben de O'na selâm vermiştim. Bu, bir kuşluk vakti idi. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem); "Kim bu kadın?" buyurmuştu. "Ben Ümmü Hâni'im" demiştim. Nihayet guslünü bitirince kalkmış, tek bir kumaşa bürünmüş olarak sekiz rekât namaz kılmıştı. Sonra (namazı bitirince) dönmüş, ben de; "Ya Rasûlallah, demiştim, anamın oğlu (Ali b. Ebî Tâlib), benim kendisine emân verdiğim bir adamı, yani Hübeyre'nin oğlu falanı öldüreceğini söyledi, (siz ne buyurursunuz?)" Bunun üzerine Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurmuştu: "Senin eman verdiğin kimseye, muhakkak ki biz de emân verdik, Ümmü Hâni!"(352)

١٤٦٢ - حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ عَبَّاسٍ الْجُرَيْرِيِّ، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: أَوْصَانِي خَلِيلِي بِثَلَاثٍ، لَا أَدَعُهُنَّ حَتَّى أَمُوتَ: اَلْوِتْرِ قَبْلَ أَنْ أَنَامَ، وَصَوْمِ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ، وَمِنَ الضُّحَى رَكْعَتَيْنِ(١).

1462. Bize Süleyman b. Harb rivâyet edip (dedi ki), bize Şu'be, Abbâs el-Cureyrî, Ebû Osman'dan, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) rivâyet etti ki; O şöyle dedi: Dostum (Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)) bana, ölünceye kadar bırakmayacağım şu üç şeyi tavsiye etti: "Uyumadan önce vitr (namazı

352- Buhari, Salât, 4 (1/94); Müslim, Musâfirîn, 82, 83 (1/498); Ebû Dâvûd, Tetavvu', 12 (2/28), Cihad, 164 (3/84); Nesâ'î, Tahâret, 142 (1/105); Muvatta', Sefer, 28 (1/152); Musned, 6/341. Bkz. 2505. hadis.

kılmak); her aydan üç gün oruç tutmak; kuşlukta iki rekât (namaz kılmak)."(353)

«١٥٢»

باب ما جاء في الكراهية فيه

152. BÂB

BU (KUŞLUK NAMAZI)NDAKİ MEKRÛHLUK HAKKINDA GELEN (HABERLER)

١٤٦٣ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا الْأَوْزَاعِيُّ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: مَا صَلَّى رَسُولُ اللهِ - ﷺ - سُبْحَةَ الضُّحَى فِي سَفَرٍ وَلَا حَضَرٍ(٢).

1463. Bize Muhammed b. Yûsuf rivâyet edip (dedi ki), bize el-Evzâ'î, ez-Zührî'den, (O) Urve'den, (O da) Hz. Aişe'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) kuşluk nafile namazını ne yolculukta ne de mukîmlikte kılmadı.(354)

١٤٦٤ - حَدَّثَنَا صَدَقَةُ بْنُ الْفَضْلِ، ثنا مُعَاذُ بْنُ مُعَاذٍ، ثنا شُعْبَةُ، عَنِ الْفُضَيْلِ بْنِ فَضَالَةَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ أَبِي بَكْرَةَ، أَنَّ أَبَاهُ رَأَى نَاسًا يُصَلُّونَ صَلَاةَ الضُّحَى فَقَالَ: أَمَا إِنَّهُمْ يُصَلُّونَ صَلَاةً مَا صَلَّاهَا رَسُولُ اللهِ - ﷺ - وَلَا عَامَّةُ أَصْحَابِهِ(٣).

353- Buhari, Teheccüd, 33 (2/54); Müslim, Musâfirîn, 85 (1/499); Ebû Dâvûd, Vitr, 7 (2/65-66); Nesâ'î, Kıyâmu'l-Leyl, 28 (3/188); Tirmizi, Savm, 54 (3/133-134); Musned, 2/265, 311, 392. Bkz. 1752. 1753. hadisler.

354- Buhari, Teheccüd, 32 (2/53); Müslim, Musâfirîn, 77 (1/497); Ebû Dâvûd Tetavvu', 12 (2/28); Muvatta', Sefer, 29 (1/152-153); Musned, 6/85, 86, 168; Musannaf, 3/78.

1464. Bize Sadaka İbnu'l-Fadl rivâyet edip (dedi ki), bize Muâz b. Muâz rivâyet edip (dedi ki), bize Şu'be, el-Fudayl b. Fedâle'den, (O da) Abdurrahman b. Ebî Bekre'den (naklen) rivâyet etti ki; babası, kuşluk namazı kılan bazı insanlar gördü de şöyle dedi: İyi bilin ki, bunlar, ne Rasûlullah'ın (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), ne de hiç bir Ashabının kılmadıkları bir namaz kılıyorlar. (355)

AÇIKLAMA

Kuşluk namazı ile ilgili bu haberlerde Hz. Aişe (R.Anha) ile Ebû Bekre (RA), müşahedelerine veya kendilerine ulaşan bilgilere göre açıklama yapmışlardır. Diğer bazı Sahâbe, bu meyânda bazı rivâyetlerde Hz. Aişe (R.Anha) ise bu namazın Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ve Sahâbiler tarafından kılındığına dair haberler nakletmişlerdir. Bu konuda Hz. Aişe'den (R.Anha) gelen birbirine zıt haberler, şu şekilde izah edilebilir: O, Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu namazı kılmadığını belirten haberlerinde, Hz. Peygamber'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), bu namazı kılarken görmediğini açıklamak istemiş olabilir. Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) kuşluk vaktinde Hz. Aişe'nin (R.Anha) yanında bulunuşu nâdir idi. Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu vakitte evinde bulunduğunda bile, Hz. Aişe'nin (R.Anha) yanında ancak dokuz günde bir bulunabilmekteydi. Bu namazın sürekli kılınmayan bir namaz olduğunu da düşünürsek, Hz. Aişe'nin (R.Anha) Hz. Peygamber'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu namazı kılarken görmemiş olması makûl karşılanabilir. Hz. Aişe (R.Anha), Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu namazı kıldığını öğrendikten sonra, artık O'nun bu namazı kıldığını anlatmış olmalıdır. Diğer bir izaha göre Hz. Aişe'nin (R.Anha), bu haberlerinde Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu namazı devamlı kılmadığını anlatmak istemiş olması muhtemeldir. İzahları nasıl olursa olsun, ilgili haberlerin yekûnundan anlaşıldığına göre kuşluk

355- Musned, 5/45.

namazı Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ve Sahabe döneminde yaygın ve devamlı olarak kılınmıyordu. Bununla beraber kuşluk namazı, alimlerin cumhûruna göre meşrû ve Sünnettir. Bu durumda ise, Dârimi (Rh.A), koyduğu başlıkla, cumhûrdan farklı bir görüş beyân etmiş olmaktadır.

Kuşluk namazının vakti, güneşin doğuşunu müteakib gökte bir mızrak boyu yükseldikten sonra, zevale yani batıya meyletmesine kadarki zamandır. Bu namaz; iki veya dört veya altı veya sekiz veya on yahut on iki rekât olarak kılınabilir.

«١٥٣»

باب في صلاة الأوّابين

153. BÂB

EVVÂBÛN NAMAZI HAKKINDA

١٤٦٥ - أَخْبَرَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، ثنا هِشَامٌ الدَّسْتُوَائِيُّ، عَنِ الْقَاسِمِ ابْنِ عَوْفٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - خَرَجَ عَلَيْهِمْ وَهُمْ يُصَلُّونَ بَعْدَ طُلُوعِ الشَّمْسِ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: صَلَاةُ الْأَوَّابِينَ إِذَا رَمِضَتِ الْفِصَالُ[1].

1465. Bize Vehb b. Cerîr haber verip (dedi ki), bize Hişâm ed-Destüvâ'î, el-Kasım b. Avf'dan, (O da) Zeyd b. Erkam'dan (naklen) rivâyet etti ki; Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (bir defasında) onların yanına, güneşin doğuşundan sonra namaz kılarlarken çıkmıştı da, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurmuştu: *"Evvâbûn namazı, yavru develerin ayakları kumların hararetinden yandığı vakitte (kılınır)."*(356)

356- Müslim, Musâfirîn, 143-144 (1/515-516); Musned, 4/366, 367, 374-375.

AÇIKLAMA

"Evvâb" (c. Evvâbûn-evvâbîn); Allah'a (Celle Celaluhu) dönüşü çok olan, çok tevbekâr olan, çok zikir ve tesbihde bulunan, itaatkâr kimse gibi bir kaç mânâ taşımaktadır. Böyle olan kimseler en nâmüsâid, zor şartlarda bile Allah'a (Celle Celaluhu) yönelmeye ve Allah'ın (Celle Celaluhu) rızasını kazanmaya gayret ettikleri için, öğleye doğru güneşin hararetinin kızıştığı zamanda kılınan namaz onlara izafe edilmiştir. Çünkü bu vakitte nefis tembelleşir ve dinlenmek ister. Bu vakitte güneşin hararetinin artmasıyla kumlar da yakıcı bir hal alır ve henüz derileri ince olan yavru develerin ayaklarını yakarlar.

İbnu'l-Esîr, bu Hadiste sözkonusu olan namazın kuşluk namazı olduğunu bildirmektedir. Bazı âlimler de, Bu hadisi delil getirerek kuşluk namazını güneşin hararetinin arttığı vakitte kılmanın daha faziletli olduğunu söylemişlerdir.[357] Dârimi'nin (Rh.A), kuşluk namazından sonra bu namaz için ayrı bir bâb açmasından anlaşıldığına göre O, bu Hadiste kuşluk namazından başka bir namazın kastedilmiş olduğu kanaatindeydi. Belki O'na göre, önceki bölümlerde, güneşin berrak bir şekilde parlamaya başladığı ilk kuşlukta ("dahve-i suğra") kılınan ve "ışrâk namazı" da denilen namaz, bu Hadiste ise kaba kuşlukta ("dahve-i kübra") kılınan namaz sözkonusudur.

«١٥٤»

باب صلاة اللّيل والنّهار مثنى مثنى

154. BÂB

GECE VE GÜNDÜZÜN (NAFİLE) NAMAZLARI İKİŞER İKİŞER (KILINIR)

357- Bkz. en-Nihâye, 1/79; Feyzu'l-Kadir, 4/216.

١٤٦٦ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي شَيْبَةَ، ثنا وَكِيعٌ، وَغُنْدَرٌ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ يَعْلَى بْنِ عَطَاءٍ، عَنْ عَلِيٍّ الْأَزْدِيِّ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - صَلَاةُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ مَثْنَى مَثْنَى(١). وَقَالَ أَحَدُهُمَا: رَكْعَتَيْنِ رَكْعَتَيْنِ.

1466. Bize Abdullah b. Muhammed b. Ebî Şeybe haber verip (dedi ki), bize Vekî' ve Ğunder, Şu'be'den, (O) Ya'lâ b. Atâ'dan, (O) Ali el-Ezdi'den, (O da) İbn Ömer'den (naklen) rivâyet ettiler ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Gece ve gündüzün (nafile) namazları ikişer ikişer (kılınır)". Onların (yani Vekî' ile Ğunder'in) biri ise, (rivâyetinde) "... iki rekât, iki rekât olarak (kılınır)" dedi.*(358)

AÇIKLAMA

Şafiî (Rh.A) ve Ahmed (Rh.A), bu Hadisi delil getirerek gündüz ve gece kılınan nafile namazlarda iki rekâtta bir selâm vermenin daha faziletli olduğunu söylemişlerdir. Malikelere göre ise dört rekâtta bir selâm vererek nafile namaz kılmak mekrûhtur. Ebû Yûsuf (Rh.A) ve Muhammed (Rh.A) ise, konuyla ilgili diğer Hadislere dayanarak, gece nafilelerinde iki rekâtta bir, gündüz nafilelerinde dört rekâtta bir selâm vermenin daha faziletli olduğu görüşünü beyan etmişlerdir. Nitekim bazı Hadis alimleri yukarıdaki Hadiste geçen "gündüz" kaydının hatalı olduğunu söylemişlerdir. Ebû Hanife (Rh.A) ise, başka Hadisleri delil alarak gündüz ve gece nafilelerinde dört rekâtta bir selâm vermenin daha faziletli olduğunu belirtmiştir.

358- Ebû Dâvûd, Tetavvu', 13 (2/29); Nesâ'î, Kıyâmu'l-Leyl, 26 (3/185-186); Tirmizi, Salât 418 (2/491); İbn Mâce, İkamet, 172 (1/419); Muvatta', Salâtu'l-Leyl, 7 (1/119, mevkûf olarak); **Musned, 2/26, 51.**

«١٥٥»

باب في صلاة اللّيل

155. BÂB

GECE NAMAZI HAKKINDA

١٤٦٧ - أَخْبَرَنَا خَالِدُ بْنُ مَخْلَدٍ، ثنا مَالِكٌ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: سَأَلَ رَجُلٌ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - عَنْ صَلَاةِ اللَّيْلِ، قَالَ: مَثْنَى مَثْنَى، فَإِذَا خَشِيَ أَحَدُكُمُ الصُّبْحَ فَلْيُصَلِّ رَكْعَةً وَاحِدَةً تُوتِرُ مَا قَدْ صَلَّى[٣].

1467. Bize Hâlid b. Mahled haber verip (dedi ki), bize Malik, Nâfi'den, (O da) İbn Ömer'den (naklen) rivâyet etti ki; O şöyle dedi: Bir adam Rasûllah'a (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) gece namazını sordu. O da şöyle buyurdu: *"(Gece namazı) ikişer ikişerdir. Nihayet biriniz sabah (namazının vaktinin girmesinden) korktuğu zaman, kılmış olduğu (rekâtları) tekleyeeck olan tek bir rekât namaz kılsın.*(359)

AÇIKLAMA

Bu Hadisin zâhirine göre vitir namazını tek rekât olarak kılmak meşrûdur. Malik (Rh.A) ile Şafiî (Rh.A) bu Hadisin zahirine uygun görüş beyân etmişlerdir. Hanefiler ise, ilgili diğer Hadisleri de delil getirerek tek rekâtlı namazın olmadığını, bu arada vitir namazının tek rekât olarak kılınamayacağını söylemişlerdir. Onlara göre yu-

359- Buhari, Salât, 84 (1/121), Vitr, 1 (2/12); Müslim, Musâfirîn, 145-148 (1/516-517); Ebû Dâvûd, Tetavvu', 25 (2/36), Vitr, 3 (2/62); Nesâ'î, Kıyâmu'l-Leyl, 26 (3/186), 34 (2/191); Tirmizi, Salât, 323 (2/300-301); İbn Mâce, İkamet, 171 (1/418); Muvatta', Salâtu'l-Leyl, 13 (1/123); Musned, 2/5, 9, 30.

karıdaki Hadisin mânâsı; "son iki rekâtta selâm vermeyip bir rekât ilâvesiyle onu tek (üç) rekâtlı yap!" şeklindedir. Nitekim Hadiste "...kılmış olduğu (rekâtları) tekleyecek olan bir rekât namaz kılsın." buyurulmuştur ki, bu da son tek rekâtın bir önceki iki rekâta bağlı olacağına bir işârettir.

«١٥٦»

باب فضل صلاة الليل

156. BÂB

GECE NAMAZININ FAZİLETİ

١٤٦٨ - أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، عَنْ عَوْفٍ، عَنْ زُرَارَةَ بْنِ أَوْفَى، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ سَلَامٍ قَالَ: لَمَّا قَدِمَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - الْمَدِينَةَ انْجَفَلَ النَّاسُ فَقَالُوا: قَدِمَ رَسُولُ اللهِ، قَدِمَ رَسُولُ اللهِ، فَخَرَجْتُ فِيمَنْ خَرَجَ، فَلَمَّا رَأَيْتُ وَجْهَهُ عَرَفْتُ أَنَّ وَجْهَهُ لَيْسَ بِوَجْهِ كَذَّابٍ، فَكَانَ أَوَّلُ مَا سَمِعْتُهُ يَقُولُ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ، أَفْشُوا السَّلَامَ، وَأَطْعِمُوا الطَّعَامَ، وَصِلُوا الْأَرْحَامَ، وَصَلُّوا بِاللَّيْلِ وَالنَّاسُ نِيَامٌ، تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ بِسَلَامٍ[1].

1468. Bize Sa'id b. Amir, Avf'dan, (O) Zürâre b. Evfa'dan, (O da) Abdullah b. Selâm'dan (naklen) haber verdi ki; O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Medine'ye geldiğinde halk O'nu gözlemeye çıkmış ve (gelişini uzaktan görünce); "Allah'ın elçisi geldi! Allah'ın elçisi geldi!" demişlerdi. Ben de, (karşılamaya) çıkanlarla beraber çıkmıştım. Derken yüzünü gördüğüm zaman anlamıştım ki, O'nun yüzü, hiç yalancı yüzü değildir. Sonra O'ndan duyduğum ilk şey, şöyle buyurması oldu: "Ey insanlar! Selâmı yayın, yemek yedirin, yakınlarla alâkayı devam ettirin ve insanlar uyurken geceleyin namaz kılın ki, Cennet'e selâmetle giresiniz!"[360]

360- Tirmizi, Kıyâmet, 42 (4/652); İbn Mâce, İkamet, 174 (1/423); Musned, 5/451; Mustedrek, 3/13, 4/160. Bkz. 2635. hadis.

«١٥٧»

باب فضل من سجد لله سجدة

157. BÂB

ALLAH İÇİN BİR SECDE YAPAN KİMSENİN FAZİLETİ

١٤٦٩ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، عَنْ هَارُونَ بْنِ رِيَابٍ، عَنِ الْأَحْنَفِ بْنِ قَيْسٍ قَالَ: دَخَلْتُ مَسْجِدَ دِمَشْقَ، فَإِذَا رَجُلٌ يُكْثِرُ الرُّكُوعَ وَالسُّجُودَ، قُلْتُ: لَا أَخْرُجُ حَتَّى أَنْظُرَ أَعَلَى شَفْعٍ يَدْرِي هَذَا يَنْصَرِفُ أَمْ عَلَى وِتْرٍ. فَلَمَّا فَرَغَ، قُلْتُ: يَاعَبْدَ اللهِ أَعَلَى شَفْعٍ تَدْرِي انْصَرَفْتَ أَمْ عَلَى وِتْرٍ؟ فَقَالَ: إِنْ لَا أَدْرِي فَإِنَّ اللهَ يَدْرِي، ثُمَّ قَالَ: إِنِّي سَمِعْتُ خَلِيلِي أَبَا الْقَاسِمِ - ﷺ - يَقُولُ: مَا مِنْ عَبْدٍ يَسْجُدُ لِلهِ سَجْدَةً إِلَّا رَفَعَهُ اللهُ بِهَا دَرَجَةً وَحَطَّ عَنْهُ بِهَا خَطِيئَةً، قُلْتُ: مَنْ أَنْتَ رَحِمَكَ اللهُ؟ قَالَ: أَنَا أَبُو ذَرٍّ. قَالَ: فَتَقَاصَرَتْ إِلَيَّ نَفْسِي(١).

1469. Bize Muhammed b. Kesîr, el-Evzâ'î'den, (O) Harûn b. Riyâb'dan, (O da) el-Ahnef b. Kays'tan (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: (Bir gün) Dımeşk camiine girdim. Bir de ne görsem, bir adam çokca rükû ve secde ediyor. (Kendi kendime) dedim ki; dışarı çıkmayayım da şu (adam), namazdan çift rekâtta mı, yoksa tek rekâtta mı ayrıldığını bilecek mi, bakayım. Nihayet (namazını) bitirince; "ey Allah'ın kulu! (Namazdan) çift rekâtta mı yoksa tek rekâtta mı ayrıldığını biliyor musun?" dedim de o, şu karşılığı verdi: "Ben bilmiyorsam, şüphe yok ki, Allah bilir!" Sonra da şöyle dedi: Muhakkak ki ben dostum Ebu'l-Kasım'ı (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), şöyle buyururken işitmiştim: "Allah için bir secde yapan hiçbir kul yoktur ki, Allah bu (secde) sebebiyle onu bir derece yükseltmiş ve bu (secde) sebebiyle ondan bir günâhını indirmiş olmasın!" (Bunun üzerine) ben; "Allah sana merhamet etsin, sen kimsin?" dedim. "Ben,

Ebû Zerr'im" dedi. (El-Ahnef) dedi ki; o zaman (O'nun şahsiyeti karşısında) nefsim bana küçük ve önemsiz göründü.(361)

«١٥٨»

باب سجدة الشّكر

158. BÂB

ŞÜKÜR SECDESİ

١٤٧٠ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْم، ثنا سَلَمَةُ بْنُ رَجَاءٍ، حَدَّثَتْنَا شَعْثَاءُ، قَالَتْ: رَأَيْتُ ابْنَ أَبِي أَوْفَى صَلَّى رَكْعَتَيْنِ، وَقَالَ: صَلَّى رَسُولُ اللهِ - ﷺ - الضُّحَى رَكْعَتَيْنِ حِينَ بُشِّرَ بِالْفَتْحِ، أَوْ بِرَأْسِ أَبِي جَهْلٍ(١).

1470. Bize Ebû Nuaym rivâyet edip (dedi ki), bize Seleme b. Recâ' rivâyet edip (dedi ki), bize Şa'sâ' rivâyet edip dedi ki; İbn Ebî Evfa'nın, iki rekât namaz kıldığını gördüm. O, (namazdan sonra ise) şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), (Mekke'nin) fethi ile -veya Ebû Cehl'in öldürülüşü ile- müjdelendiğinde, iki rekât olarak kuşluk namazı kılmıştı.(362)

AÇIKLAMA

"Şükür secdesi", yeni bir nimete kavuşma veya bir belânın ortadan kalkması sebebiyle yapılan tek secdedir. Mezkûr durumlarda

361- Musned, 5/164. Bu hadisin, Sevbân'dan gelen şâhidleri vardır: Müslim, Salât, 225 (1/353); Tirmizi, Salât, 286 (2/230); Nesâ'î, Tatbîk, 81 (2/181),; Musned, 5/280.

362- İbn Mâce, İkamet, 192 (1/445). Seneddeki Şa'sâ' mechûl bir râviyedir. Birçok alim, Seleme'nin de za'if olduğunu söylemiştir. Binaenaleyh bu hadis za'if'dir. Bkz. Mizan, 2/189-190.

şükür secdesi yapmak Hanefi, Şafiî ve Hanbelilere göre müstehabdır. Malikilere göre ise, şükür secdesi yapmak mekrûhtur. Onlara göre mezkûr durumlarda yapılması müstehab olan, iki rekât namaz kılmakdır. Dârimi (Rh.A) de, öyle anlaşılıyor ki, bu kanaattedir.

«١٥٩»

باب النّهي أن يسجد لأحد

159. BÂB

BİR (MAHLÛKA) SECDE EDİLMESİNDEN MEN'

١٤٧١ - أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ، ثنا إِسْحَاقُ الْأَزْرَقُ، عَنْ شَرِيكٍ، عَنْ حُصَيْنٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ قَيْسِ بْنِ سَعْدٍ، قَالَ: أَتَيْتُ الْحِيرَةَ فَرَأَيْتُهُمْ يَسْجُدُونَ لِمَرْزُبَانٍ لَهُمْ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ أَلَا نَسْجُدُ لَكَ؟ فَقَالَ: لَوْ أَمَرْتُ أَحَداً، لَأَمَرْتُ النِّسَاءَ أَنْ يَسْجُدْنَ لِأَزْوَاجِهِنَّ، لِمَا جَعَلَ اللهُ عَلَيْهِنَّ مِنْ حَقِّهِمْ(٢).

1471. Bize Amr b. Avn haber verip (dedi ki), bize İshak el-Ezrak, Şerîk'ten, (O) Husayn'dan, (O) eş-Şa'bi'den, (O da) Kays b. Sa'd'dan (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: El-Hîre'ye gelmiş ve (oradaki mecûsîleri) kendi mecûsî başkanlarına secde ederken görmüştüm. Bundan dolayı (Medine'ye dönünce); "ya Rasûlallah, sana secde etsek mi?" demiştim de, O şöyle buyurmuştu: "*Bir kimseye (secde edilmesini) emretseydim, Allah'ın (kadınlar) üzerine yüklediği (koca) hakkı sebebiyle, kadınlara, kocalarına secde etmelerini emrederdim!*"(363)

١٤٧٢ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَزِيدَ، الْحِزَامِيُّ، ثنا حَبَّانُ بْنُ عَلِيٍّ، عَنْ صَالِحِ بْنِ حَبَّانَ، عَنْ أَبِي بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ إِلَى النَّبِيِّ - ﷺ -

363- Ebû Dâvûd, Nikâh, 41 (2/244); Mustedrek, 2/187; Beyheki, 7/291.

فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ إِئْذَنْ لِي فَلأَ كْبُرْ لَكَ؟ قَالَ: لَوْ كُنْتُ آمراً أَحَداً يَسْجُدُ لِأَحدٍ، لَأَمرْتُ الْمَرْأَةَ تَسْجُدُ لِزَوْجِهَا[1].

1472. Bize Muhammed b. Yezîd el-Hızâmî haber verip (dedi ki), bize Habbân b. Ali, Sâlih b. Habbân'dan, (O) Ebû Bureyde'den, (O da) babasından (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: (Bir gün) bir bedevî Hz. Peygamber'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) gelip şöyle dedi: "Ya Rasûlallah! Bana izin ver de sana secde edeyim!" (Bunun üzerine Hz. Peygamber) şöyle buyurdu: *"Birine, bir (mahlûka) secde etmesini emredecek olsaydım, kadına, kocasına secde etmesini emrederdim!"*(364)

«١٦٠»

باب السّجود في النّجم

160. BÂB

NECM (SÛRESİNDE) SECDE ETMEK

١٤٧٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنِ الْأَسْوَدِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَرَأَ النَّجْمَ فَسَجَدَ فِيهَا، فَلَمْ يَبْقَ أَحَدٌ إِلَّا سَجَدَ، إِلَّا شَيْخٌ أَخَذَ كَفّاً مِنْ حَصًا فَرَفَعَهُ إِلَى جَبْهَتِهِ، وَقَالَ: يَكْفِينِي هَذَا[1].

1473. Bize Ebu'l-Velîd et-Tayâlisî haber verip (dedi ki), bize Şu'be, Ebû İshak'tan, (O) el-Esved'den, (O da) Abdullah b.

364- Mustedrek, 4/172. Seneddeki Sâlih b. Habbân, Sâlih b. Hayyân olmalıdır. Bkz. Mizân, 2/297. Bu hadis bu ravisi sebebiyle çok zaif ("metrûk") bir hadistir.

Mes'ûd'dan (naklen) rivâyet etti ki; Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Necm (Sûresini) okudu da, onda (sûreyi bitirince) secde yaptı. Bunun üzerine herkes secde yaptı. Sadece bir ihtiyar (secde etmeyerek) bir avuç çakıl taşı alıp bunu alnına kaldırdı ve "bu, bana yeter!" dedi.(365)

AÇIKLAMA

Bu olay Mekke'de müslüman ve müşriklerin bir arada bulunduğu bir toplantı yerinde meydana gelmişti. Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), sûreyi okumayı bitirince, son âyetindeki "Allah'a secde edin" emrine uyarak ve bu surede zikredilen büyük nimetlere bir şükür olarak secde etmiş, mü'minler de O'na uyarak secde etmişlerdi. Orada bulunan müşrikler ise ya sûrede ilâhları olan Lât, Uzza ve Menât'ın isimleri geçtiği için, veya sûrenin okunması neticesinde Allah'ın (Celle Celaluhu) birliği ve Resûlü'nün (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) doğruluğu kendilerine zahir olduğu için secde etmişlerdi. Onlardan secde etmeyerek çakıl taşlarını alnına götürmekle yetinen kimse ise Ümeyye b. Halef'tir. Azılı bir müşrik olan Ümeyye, Bedir'de öldürülmüştü.

Kur'an-ı Kerim'de bazı âyetler var ki, bunların okunması veya işitilmesi halinde secde edilir. "Tilâvet secdesi = okuma secdesi" denilen bu secdeyi yapmak, Hanefilere göre vacib, diğer üç mezhebe göre Sünnettir. Kur'an'da, bazılarının yerleri farklı ise de, Malikilere göre onbir, diğer üç mezhebe göre ondört secde yeri vardır. Yukarıdaki Hadiste zikri geçen Necm Sûresinin son âyeti, Hanefi, Şafiî ve Hanbelilere göre secde yerlerinden biridir. Malikiler ise, diğer bazı Hadisleri delil alarak, bu ve daha sonraki İnşikak ve Alak Sûrelerinde daha genel bir ifadeyle mufassal sûrelerde secde yerleri olmadığını söylemişlerdir.

365- Buhari, Sucûd, 1, 4 (2/31, 32); Müslim, Mesâcid, 105 (1/405); Ebû Dâvûd, Sucûd, 3 (2/59); Nesâ'î, İftitâh, 46 (2/124); Musned, 1/388, 401, 437; İbn Huzeyme, 1/278.

«١٦١»

باب السّجود في ص

161. BÂB

SÂD (SÛRESİNDE) SECDE ETMEK

١٤٧٤ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، حَدَّثَنِي خَالِدٌ - يَعْنِي ابْنَ يَزِيدَ -، عَنْ سَعِيدٍ - يَعْنِي ابْنَ أَبِي هِلَالٍ -، عَنْ عِيَاضِ بْنِ عَبْدِ اللهِ ابْنِ سَعْدٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّهُ قَالَ: خَطَبَنَا رَسُولُ اللهِ - ﷺ - يَوْماً، فَقَرَأَ صٓ، فَلَمَّا مَرَّ بِالسَّجْدَةِ، نَزَلَ فَسَجَدَ وَسَجَدْنَا مَعَهُ. وَقَرَأَهَا مَرَّةً أُخْرَى، فَلَمَّا بَلَغَ السَّجْدَةَ، تَيَسَّرْنَا لِلسُّجُودِ، فَلَمَّا رَآنَا قَالَ: إِنَّمَا هِيَ تَوْبَةُ نَبِيٍّ، وَلَكِنِّي قَدْ أَرَاكُمْ قَدْ اسْتَعْدَدْتُمْ لِلسُّجُودِ، فَنَزَلَ فَسَجَدَ وَسَجَدْنَا مَعَهُ[٣].

1474. Bize Abdullah b. Salih rivâyet edip (dedi ki), bana el-Leys rivâyet edip (dedi ki), bana Halid -yani İbn Yezîd-, Sa'id'den -yani İbn Ebî Hilâl'den-, (O) Iyâz b. Abdillah b. Sa'd'dan, (O da) Ebû Sa'îd el-Hudri'den (naklen) rivâyet etti ki; O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bir gün bize hutbe irad buyurdu ve Sâd (Sûresini) okudu. Secde (âyetini) geçince de inip secde etti. O'nunla beraber biz de secde ettik. Bu (sûreyi) bir kere daha okudu. Secde (âyetine) ulaştığında biz secde etmek için hazırlandık. Bizim (hazırlandığımızı) görünce şöyle buyurdu: *"Bu (secde âyeti) sadece bir Peygamberin tevbesidir. Fakat ben, sizin secde etmeye hazırlandığınızı gördüm. (Bunun için secde edelim)." Sonra da inip secde etti.* O'nunla beraber bizde secde ettik.(366)

366- Ebû Dâvûd, Sucûd, 5 (2/59); Mustedrek, 1/284, 2/431; İbn Huzeyme, 2/354. Bkz. 1562. hadis.

١٤٧٥ - أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ زُرَارَةَ، ثنا إِسْمَاعِيلُ - هُوَ ابْنُ عُلَيَّةَ - ثنا أَيُّوبُ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّهُ قَالَ فِي السُّجُودِ فِي ص: لَيْسَتْ مِنْ عَزَائِمِ السُّجُودِ، وَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - سَجَدَ فِيهَا[1].

1475. Bize Amr b. Zürâre haber verip (dedi ki), bize İsmail - ki O, İbn Uleyye'dir- rivâyet edip (dedi ki), bize Eyyûb, İkrime'den, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen) rivâyet etti ki; O, Sâd (Sûresindeki secde âyetinde) secde etme hakkında şöyle dedi: *"Bu (secde), Rasûlullah'ın* (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) *onda secde ettiğini gördüğüm halde, (yapılması) kesin şekilde emredilen secdelerden değildir."*(367)

«١٦٢»

باب السّجود في اذا السّماء انشقّت

162. BÂB

İZE'S-SEMÂ'U'N-ŞAKKAT (SÛRESİNDE) SECDE ETMEK

١٤٧٦ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ قَالَ: رَأَيْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَسْجُدُ فِي ﴿إِذَا السَّمَاءُ انْشَقَّتْ﴾، فَقِيلَ لَهُ: تَسْجُدُ فِي سُورَةٍ مَا يُسْجَدُ فِيهَا؟ فَقَالَ: إِنِّي رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - يَسْجُدُ فِيهَا[1].

1476. Bize Yezîd b. Harûn haber verip (dedi ki), bize Muhammed b. Amr, Ebû Seleme'den, şöyle dediğini rivâyet etti:

367- Buhari, Sucûd, 3 (2/32); Ebû Dâvûd, Sucûd, 5 (2/59); Tirmizi, Salât, 405 (2/469); Musned, 1/360; Musannaf, 3/337; İbn Huzeyme, 1/277.

Ebû Hureyre'yi, İze's-Semâ'u'n-Şakkat (Sûresinde) secde ederken gördüm. Bu (secde edişi) sebebiyle O'na; "kendisinde secde edilmeyen bir sûrede secde ediyorsun" denildi de O, şu karşılığı verdi: Şüphe yok ki, ben Rasûlullah'ı (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), onda secde ederken gördüm.(368)

١٤٧٧ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا الْأَوْزَاعِيُّ، عَنْ يَحْيَى، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ قَالَ: رَأَيْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَسْجُدُ فِي ﴿إِذَا السَّمَاءُ انْشَقَّتْ﴾، فَقُلْتُ: يَا أَبَا هُرَيْرَةَ أَرَأَيْتَ تَسْجُدُ فِي إِذَا السَّمَاءُ انْشَقَّتْ فَقَالَ: لَوْ لَمْ أَرَ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - سَجَدَ فِيهَا، لَمْ أَسْجُدْ(٣).

1477. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize el-Evzâ'î, Yahya'dan, (O da) Ebû Seleme'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Ebû Hureyre'yi, İze's-Semâ'u'n-Şakkat (Sûresinde) secde ederken gördüm de; "Ebû Hureyre! İze's-Semâ'u'n-Şakkat (Sûresinde) secde etmene ne dersin?" dedim. O da şöyle cevap verdi: Şayet Rasûlullah'ın (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) onda secde ettiğini görmeseydim, secde etmezdim.(369)

١٤٧٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ ابْنُ أَبِي شَيْبَةَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ، عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ هِشَامٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - سَجَدَ فِي ﴿إِذَا السَّمَاءُ انْشَقَّتْ﴾(١).

1478. Bize Ebû Bekr b. Ebî Şeybe haber verip (dedi ki), bize Sufyân, Yahya b. Sa'id'den, (O) Ebû Bekr b. Muhammed b. Amr b. Hazm'dan, (O) Ömer b. Abdilaziz'den, (O) Ebû Bekr b.

368- Müslim, Mesâcid, 107 (1/406); Ebû Dâvûd, Sucûd, 4 (2/59); Nesâi, İftitâh, 48 (2/124); Muvatta', Kur'an, 12 (1/205); Musannaf, 3/340; Musned, 2/449, 529. Bkz. 1477. ve 1478. hadisler.

369- Buhari, Sucûd, 7 (2/33); Musned, 2/466. Bkz. 1476. hadis.

Abdirrahman İbni'l-Hâris b. Hişâm'dan, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) rivâyet etti ki; Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), İze's-Semâ'u'n-Şakkat (Sûresinde) secde etti.(370)

«١٦٣»

باب السّجود في اقرأ باسم ربّك

163. BÂB

İKRA' Bİ'SMİ RABBİKE (SÛRESİNDE) SECDE ETMEK

١٤٧٩ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ أَيُّوبَ بْنِ مُوسَى، عَنْ عَطَاءِ بْنِ مِينَاءَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: سَجَدْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ - ﷺ - فِي ﴿إِذَا السَّمَاءُ انْشَقَّتْ﴾ و﴿اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ﴾(١).

1479. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyân, Eyyûb b. Mûsa'dan, (O) Atâ' b. Minâ'dan, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) rivâyet etti ki; O şöyle dedi: Biz, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile beraber İze's-Semâ'u'n-Şakkat ve İkra' Bi'smi Rabbike (Sûrelerinde) secde ettik.(371)

«١٦٤»

باب في الذي يسمع السّجدة ولا يسجد

164. BÂB

SECDE (ÂYETİNİ) İŞİTİP DE SECDE ETMEYEN KİMSE HAKKINDA

370- Nesâ'î, İftitâh, 48 (2/125); İbn Mâce, İkamet, 71 (1/336); Musned, 2/247, 454. Bkz. 1476. hadis

371- Müslim, Mesâcid, 108 (1/406); Ebû Dâvûd, Sucûd, 4 (2/59); Nesâ'î, İftitâh, 48 (2/124-125); Tirmizi, Salât, 402 (2/462-463); İbn Mâce, İkamet, 71 (1/336); İbn Huzeyme, 1/278-279.

١٤٨٠ - أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، عَنِ ابْنِ أَبِي ذِئْبٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ قُسَيْطٍ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ، قَالَ: قَرَأْتُ مَعَ رَسُولِ اللهِ - ﷺ - النَّجْمَ، فَلَمْ يَسْجُدْ فِيهَا[1].

1480. Bize Ubeydullah b. Mûsa, İbn Ebî Zi'b'den, (O) Yezîd b. Abdillah b. Kuseyt'ten, (O) Atâ' b. Yesâr'dan, (O da) Zeyd b. Sâbit'ten (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Rasûlullah'a (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), en-Necm (Sûresini) okumuştum da O, onda secde etmemişti.(372)

AÇIKLAMA

Bu Hadis, Necm Sûresinin sonundaki âyette secde edilmeyeceği görüşünde olan alimlerin delillerinden biridir. Daha önce de zikredildiği gibi Malikiler, içlerinde Necm Sûresinin de bulunduğu mufassal sûrelerde secde olmadığı görüşündedirler. Diğer üç mezhebe göre ise Necm, İnşikak ve Alak Sûrelerinde secde vardır. Onlara göre Zeyd b. Sâbit'in (RA) naklettiği olayda Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) secde etmemiş olması ya o zaman abdestli olmadığından, yahut o vaktin kerâhat vakti olduğundan dolayı, veya onda secde edilmemesinin caiz olduğunu açıklamak içindir.

«١٦٥»

باب صفة صلاة رسول الله ﷺ

165. BÂB

RASÛLALLAH'IN (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM) (GECE) NAMAZININ ŞEKLİ

372- Buhari, Sucûd, 6 (2/32); Müslim, Mesâcid, 106 (1/406); Ebû Dâvûd, Sucûd, 2 (2/58); Nesâ'î, İftitâh, 47 (2/124); Tirmizi, Salât, 404 (2/466); Musned, 5/183, 186.

١٤٨١ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، عَنِ ابْنِ أَبِي ذِئْبٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللهُ عَنْهَا - قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - يُصَلِّي مَا بَيْنَ الْعِشَاءِ إِلَى الْفَجْرِ إِحْدَى عَشْرَةَ رَكْعَةً، يُسَلِّمُ فِي كُلِّ رَكْعَتَيْنِ، وَيُوتِرُ بِوَاحِدَةٍ، وَيَسْجُدُ فِي سُبْحَتِهِ، بِقَدْرِ مَا يَقْرَأُ أَحَدُكُمْ خَمْسِينَ آيَةً، قَبْلَ أَنْ يَرْفَعَ رَأْسَهُ، فَإِذَا سَكَتَ الْمُؤَذِّنُ مِنَ الْأَذَانِ الْأَوَّلِ، رَكَعَ رَكْعَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ، ثُمَّ اضْطَجَعَ حَتَّى يَأْتِيَهُ الْمُؤَذِّنُ، فَيَخْرُجُ مَعَهُ[1].

1481. Bize Yezîd b. Harûn, İbn Ebî Zi'b'den, (O) ez-Zührî'den, (O) Urve'den, (O da) Hz. Aişe'den (R.Anha)(naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) yatsı ile sabah arasında, her iki rekâtta bir selâm vermek, (son) bir (rekâtla) da vitir kılmak üzere onbir rekât namaz kılar ve nafile namazında, başını (secdeden) kaldırmasından önce birinizin elli âyet okuyacağı kadar (uzun) secde ederdi. Nihayet müezzin (sabah namazına) ilk çağrıyı, (yani sabah ezanını) bitirince kısa iki rekât namaz kılar, sonra, müezzin kendisini (çağırmaya) gelinceye kadar yan üstü yatar, (o gelince) de onunla beraber (namaza) çıkardı.(373)

١٤٨٢ - حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ وَوَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، قَالَا: ثنا هِشَامٌ، عَنْ يَحْيَى، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ قَالَ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ عَنْ صَلَاةِ رَسُولِ اللهِ - ﷺ - بِاللَّيْلِ، فَقَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ - ﷺ - يُصَلِّي ثَلَاثَ عَشْرَةَ رَكْعَةً، يُصَلِّي ثَمَانَ رَكَعَاتٍ، ثُمَّ يُوتِرُ، ثُمَّ يُصَلِّي رَكْعَتَيْنِ وَهُوَ جَالِسٌ، فَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَرْكَعَ، قَامَ فَرَكَعَ، وَيُصَلِّي رَكْعَتَيْنِ بَيْنَ النِّدَاءِ وَالْإِقَامَةِ مِنْ صَلَاةِ الصُّبْحِ[2].

373- Bkz. 1454. hadis.

1482. Bize Yezîd b. Harûn ve Vehb b. Cerîr rivâyet edip dediler ki; bize Hişâm Yahya'dan, (O da) Ebû Seleme'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Hz. Aişe'ye, Rasûlullah'ın (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) gece namazını sordum da, O şöyle dedi: Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (gecede) onüç rekât namaz kılardı. (Şöyle ki; önce) sekiz rekât namaz kılar sonra (üç veya bir rekât) vitir kılar, ardından oturarak iki rekât namaz kılar, (bu namazında) rukû' etmek istediğinde ayağa kalkıp rükû ederdi. O, sabah namazının ezanıyla kameti arasında da iki rekât namaz kılardı.(374)

١٤٨٣ - حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، ثنا مُعَاذُ بْنُ هِشَامٍ، حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ زُرَارَةَ بْنِ أَوْفَى، عَنْ سَعْدِ بْنِ هِشَامٍ، أَنَّهُ طَلَّقَ امْرَأَتَهُ، وَأَتَى الْمَدِينَةَ لِبَيْعِ عَقَارِهِ، فَيَجْعَلَهُ فِي السِّلَاحِ وَالْكُرَاعِ، فَلَقِيَ رَهْطًا مِنَ الْأَنْصَارِ، فَقَالُوا: أَرَادَ ذَلِكَ سِتَّةٌ مِنَّا عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ - ﷺ -، فَمَنَعَهُمْ وَقَالَ: أَمَا لَكُمْ فِيَّ أُسْوَةٌ؟ ثُمَّ إِنَّهُ قَدِمَ الْبَصْرَةَ، فَحَدَّثَنَا أَنَّهُ لَقِيَ عَبْدَ اللهِ بْنَ عَبَّاسٍ فَسَأَلَهُ عَنِ الْوِتْرِ، فَقَالَ: أَلَا أُحَدِّثُكَ بِأَعْلَمِ النَّاسِ بِوِتْرِ رَسُولِ اللهِ ﷺ؟ قُلْتُ: بَلَى، قَالَ: أُمُّ الْمُؤْمِنِينَ عَائِشَةُ، فَأْتِهَا فَسَأَلْهَا، ثُمَّ ارْجِعْ إِلَيَّ فَحَدِّثْنِي بِمَا حَدَّثَتْكَ. فَأَتَيْتُ حَكِيمَ بْنَ أَفْلَحَ، فَقُلْتُ لَهُ: انْطَلِقْ مَعِي إِلَى أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ عَائِشَةَ، قَالَ: إِنِّي لَا آتِيهَا، إِنِّي نَهَيْتُ عَنْ هَاتَيْنِ الشِّيعَتَيْنِ فَأَبَتْ إِلَّا مُضِيًّا، قُلْتُ: أَقْسَمْتُ عَلَيْكَ لَمَا انْطَلَقْتَ. فَانْطَلَقْنَا فَسَلَّمْنَا، فَعَرَفَتْ صَوْتَ حَكِيمٍ، فَقَالَتْ: مَنْ هَذَا؟ قُلْتُ: سَعْدُ بْنُ هِشَامٍ، قَالَتْ: مَنْ هِشَامٌ؟ قُلْتُ: هِشَامُ بْنُ عَامِرٍ، قَالَتْ: نِعْمَ الْمَرْءُ، قُتِلَ يَوْمَ أُحُدٍ، قُلْتُ: أَخْبِرِينَا عَنْ خُلُقِ رَسُولِ اللهِ - ﷺ -، قَالَتْ: أَلَسْتَ تَقْرَأُ الْقُرْآنَ؟ قُلْتُ: بَلَى، قَالَتْ: فَإِنَّهُ خُلُقُ رَسُولِ اللهِ - ﷺ -.

374- Müslim, Musâfirîn, 125-127 (1/509-510); Ebû Dâvûd, Tetavvu', 27 (2/39-40); Nesâ'î, Kıyâmu'l-Leyl, 36 (2/192).

فَأَرَدْتُ أَنْ أَقُومَ وَلَا أَسْأَلَ أَحَداً عَنْ شَيْءٍ حَتَّى أَلْحَقَ بِاللهِ فَعَرَضَ لِيَ الْقِيَامُ، فَقُلْتُ: أَخْبِرِينَا عَنْ قِيَامِ رَسُولِ اللهِ - ﷺ -، قَالَتْ: أَلَسْتَ تَقْرَأُ: ﴿يَا أَيُّهَا الْمُزَّمِّلُ﴾؟[1] قُلْتُ: بَلَى. قَالَتْ: فَإِنَّهَا كَانَتْ قِيَامَ رَسُولِ اللهِ - ﷺ -، أُنْزِلَ أَوَّلُ السُّورَةِ، فَقَامَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - وَأَصْحَابُهُ حَتَّى انْتَفَخَتْ أَقْدَامُهُمْ، وَحُبِسَ آخِرُهَا فِي السَّمَاءِ سِتَّةَ عَشَرَ شَهْراً، ثُمَّ أُنْزِلَ، فَصَارَ قِيَامُ اللَّيْلِ تَطَوُّعاً بَعْدَ أَنْ كَانَ فَرِيضَةً. فَأَرَدْتُ أَنْ أَقُومَ وَلَا [أَسْأَلَ] أَحَداً عَنْ شَيْءٍ حَتَّى أَلْحَقَ بِاللهِ فَعَرَضَ لِيَ الْوِتْرُ، فَقُلْتُ: أَخْبِرِينَا عَنْ وِتْرِ رَسُولِ اللهِ - ﷺ - فَقَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - إِذَا نَامَ وَضَعَ سِوَاكَهُ عِنْدِي، فَيَبْعَثُهُ اللهُ لِمَا يَشَاءُ أَنْ يَبْعَثَهُ، فَيُصَلِّي تِسْعَ رَكَعَاتٍ، لَا يَجْلِسُ إِلَّا فِي الثَّامِنَةِ، فَيَحْمَدُ اللهَ وَيَدْعُو رَبَّهُ، ثُمَّ يَقُومُ وَلَا يُسَلِّمُ حَتَّى يَجْلِسَ فِي التَّاسِعَةِ، فَيَحْمَدُ اللهَ وَيَدْعُو رَبَّهُ وَيُسَلِّمُ تَسْلِيمَةً يُسْمِعُنَا، ثُمَّ يُصَلِّي رَكْعَتَيْنِ وَهُوَ جَالِسٌ، فَتِلْكَ إِحْدَى عَشْرَةَ رَكْعَةً يَا بُنَيَّ، فَلَمَّا أَسَنَّ وَحَمَلَ اللَّحْمَ صَلَّى سَبْعَ رَكَعَاتٍ لَا يَجْلِسُ، إِلَّا فِي السَّادِسَةِ، فَيَحْمَدُ اللهَ وَيَدْعُو رَبَّهُ، ثُمَّ يَقُومُ وَلَا يُسَلِّمُ، ثُمَّ يَجْلِسُ فِي السَّابِعَةِ، فَيَحْمَدُ اللهَ وَيَدْعُو رَبَّهُ، ثُمَّ يُسَلِّمُ تَسْلِيمَةً، ثُمَّ يُصَلِّي رَكْعَتَيْنِ وَهُوَ جَالِسٌ، فَتِلْكَ تِسْعُ يَا بُنَيَّ، وَكَانَ النَّبِيُّ - ﷺ - إِذَا غَلَبَهُ نَوْمٌ أَوْ مَرَضٌ، صَلَّى مِنَ النَّهَارِ ثِنْتَيْ عَشْرَةَ رَكْعَةً، وَكَانَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - إِذَا أَخَذَ خُلُقاً أَحَبَّ أَنْ يُدَاوِمَ عَلَيْهِ، وَمَا قَامَ نَبِيُّ اللهِ - ﷺ - لَيْلَةً حَتَّى يُصْبِحَ، وَلَا قَرَأَ الْقُرْآنَ كُلَّهُ فِي لَيْلَةٍ، وَلَا صَامَ شَهْراً كَامِلاً غَيْرَ رَمَضَانَ، فَأَتَيْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ، فَحَدَّثْتُهُ، فَقَالَ: صَدَقَتْكَ، أَمَا إِنِّي لَوْ كُنْتُ أَدْخُلُ عَلَيْهَا لَشَافَهْتُهَا مُشَافَهَةً، قَالَ: فَقُلْتُ: أَمَا إِنِّي لَوْ شَعَرْتُ أَنَّكَ لَا تَدْخُلُ عَلَيْهَا، مَا حَدَّثْتُكَ[2].

1483. Bize İshak b. İbrahim rivâyet edip (dedi ki), bize Muâz b. Hişâm rivâyet edip (dedi ki), bana babam, Katâde'den, (O) Zürâre b. Evfa'dan, (O da) Sa'd b. Hişâm'dan (naklen) rivâyet etti ki; O, karısını boşamış ve bir kısım gayr-ı menkûlünü satıp silâh ve ata yatırmak için Medine'ye gelmişti. Derken Ensârdan bir toplulukla karşılaşmış (ve onlara bu niyetini

açmış,) bunun üzerine onlar şöyle demişlerdi: Bizden altı kişi, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) zamanında bunu (yapmak) istemişti de O, onları (bundan) menetmiş ve "Sizin için bende (uyulacak) bir örnek yok mudur?" buyurmuştu. Bundan sonra O, Basra'ya gelmişti. O, bize anlattı ki; (orada) Abdullah b. Abbâs'la karşılaşmış ve O'na vitir (namazını) sormuş, O da; "sana, Rasûlullah'ın (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) vitir (namazını) insanların en iyi bilenini haber vereyim mi?" demiş, ben de; "evet, (söyleyin)" demiştim. O; "(bunu en iyi bilen), mü'minlerin annesi Aişe'dir. Binaenaleyh (bunu) O'na gidip sor, sonra bana dön ve sana anlattığı şeyleri bana anlat!" demişti. Bunun üzerine ben Hakîm b. Efleh'e gelmiş ve O'na; "birlikte mü'minlerin annesi Aişe'ye gidelim" demiştim. O, "doğrusu ben O'na gelmem. Çünkü ben (O'nu), şu iki grubun (yani Hz. Ali (RA) ile Hz. Muâviye gruplarının anlaşmazlıklarına katılmaktan) menetmiştim de O, gitmekte ısrar etmişti" karşılığını vermişti. Ben; "Allah aşkına geleceksin!" demiştim ve birlikte (Hz. Aişe'nin) yanına gelip selâm vermiştik. O, Hakîm'in sesini tanımıştı. Bu sebeple, (benim için); "bu kim?" demişti. Ben; "Hişâm'ın oğlu Sa'd'ım!" demiştim. "Hişâm kim?" demişti. "Âmir'in oğlu Hişâm!" demiştim. O, sözüne şöyle devam etmişti. "O, ne iyi bir kişi idi. Uhud Savaşında şehid edilmişti!" Ben; "bize, Rasûlullah'ın (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ahlâkından bahsedin!" demiştim. O; "Kur'an'ı okumuyor musun?" demişti. "Evet, (okuyorum.)" demiştim. "İşte o (Kur'an), Rasûlullah'ın (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ahlâkıdır" cevabını vermişti. Bunun üzerine ben, kalkmak ve Allah'a kavuşuncaya kadar (artık) hiç kimseye bir şey sormamak istemiştim. Fakat (gece) kalkışı (meselesi) aklıma gelmişti. Bu sebeple demiştim ki; "bize, Rasûlullah'ın (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (gece) kalkışından, (yani geceyi ihyasından, gece namazından) bahsedin!" O; "yâ Eyyühe'l-Müzemmilu = Ey örtüsüne bürünen"[375] (Sûresini) okumuyor musun?" demişti. "evet, (okuyorum)" demiştim. O; "işte (bu Sûrenin başında emredilenler), Rasûlullah'ın (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (gece) kalkışında (yaptığı şeylerdi). Bu Sûrenin baş tarafı indirilmişti de, Rasûlullah ve Ashabı, kalkıp, ayakları şişinceye kadar (namaz kılmışlardı). (Bu sûrenin) sonu ise, on iki ay gökte tu-

375- Müzzemmil sûresi, 1.

tulmuştu. Sonra indirilmiş ve böylece, gece kalkıp (namaz kılmak), farz iken nafile olmuştu" karşılığını vermişti. Bunun üzerine ben, kalkmak ve Allah'a kavuşuncaya kadar (artık) hiç kimseye bir şey sormamak istemiştim. Ancak vitir (namazı) aklıma gelmiş ve "bize, Rasûlullah'ın (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) vitir (namazından) bahsedin" demiştim. O da şöyle cevap vermişti: "Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) uyuduğu zaman misvağını benim yanıma kordu. Sonra Allah O'nu, uyandırmayı dilediği vakit uyandırır, O da; sadece sekizinci (rekâtında) oturup Allah'a hamd, Rabb'ine dua etmek, sonra, selâm vermiyerek ayağa kalkmak, nihayet dokuzuncu (rekâtında) oturup Allah'a hamd ile Rabb'ine dua etmek ve bize işittirecek şekilde bir selâm vermek üzere dokuz rekât namaz kılardı. (Hz. Peygamber) bundan sonra, oturarak iki rekât (daha) namaz kılardı. İşte, yavrucuğum, bu onbir rekât (eder). (Hz. Peygamber) yaşlanıp et tutunca (yani kilo alınca); sadece altıncı (rekâtında) oturup Allah'a hamd ile Rabb'ine dua etmek, sonra da bir selâm vermek üzere yedi rekât namaz kılmaya (başlamıştı). O, bundan sonra, otururak iki rekât daha namaz kılıyordu. İşte, yavrucuğum, bu da dokuz (rekât eder). Hz. Peygamber'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) uyku veya bir hastalık ağır basıp (da bu gece namazını kılamadığı) zaman ise, O, gündüz oniki rekât namaz kılardı. (Ayrıca) Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bir âdet edindiğinde, ona devam etmeyi severdi. (Diğer taraftan) Allah'ın Peygamber'i (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) hiçbir gece, sabahlayıncaya kadar namaz kılmamış. Kur'an'ın tamamını da bir gecede hiç okumamış, Ramazan dışında hiçbir ayı da tamamen oruçla geçirmemiştir."

(Sa'd b. Hişam sözüne devamla dedi ki); ben de İbn Abbâs'a gelip (Hz. Aişe'nin verdiği cevapları) O'na anlatmıştım. O da şöyle demişti: "Sana doğru söyledi. Şunu bil ki, ben O'nun huzuruna girer (onunla konuşur)[376] olsaydım, O'nunla karşı karşıya güzelce konuşur, (bu haberi doğrudan doğruya O'ndan alırdım)." Bunun üzerine ben;

376- Abdullah b. Abbâs'ın, Hz. Aişe ile konuşmama sebebi, Hz. Aişe'nin, Hz. Ali ile Hz. Muâviye arasındaki mücâdelelere katılmış olması idi.

"şunu bil ki, ben de, senin, O'nun huzuruna girmediğini, (O'nunla konuşmadığını) bilseydim, (bunu) sana anlatmazdım!" demiştim..(377)

«١٦٦»

باب أيّ صلاة اللّيل أفضل

166. BÂB
HANGİ GECE NAMAZI DAHA FAZİLETLİDİR?

١٤٨٤ - أَخْبَرَنَا زَيْدُ بْنُ عَوْفٍ، ثنا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْتَشِرِ، عَنْ حُمَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمنِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - قَالَ: أَفْضَلُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الْفَرِيضَةِ الصَّلَاةُ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ(١).

1484. Bize Zeyd b. Avf haber verip (dedi ki), bize Ebû Avâne, Abdulmelik b. Umeyr'den, (O) Muhammed İbnu'l-Münteşir'den, (O) Humeyd b. Abdirrahman'dan, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) rivâyet etti ki; Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*Farzlardan sonra en faziletli namaz, gecenin son üçte birinde (kılınan) namazdır.*"(378)

AÇIKLAMA

Gece bir müddet uyuduktan sonra kalkılıp kılınan namaza teheccüd namazı denir ki, bu Hadiste, farzlardan sonra en faziletli namaz olduğu açıklanan namaz, bu namazdır. Teheccüd namazı, yatsı namazından sonra biraz uyuyup kalkıldıktan sonra sabah na-

377- Müslim, Musâfirin, 139 (1/512-514); Ebû Dâvûd, Tetavvu', 27 (2/40-41); Nesâ'î, Kıyâmu'l-Leyl, 2 (3/162), 18 (3/179), 43 (3/199); İbn Mâce, İkâmet, 123 (1/376); Tirmizi, Salât, 328 (2/306); Musned, 6/53-54.

378- Müslim, Sıyâm, 202 (2/821); Ebû Dâvûd, Savm, 55 (2/323); Nesâ'î, Kıyâmu'l-Leyl, 6 (3/168); Tirmizi, Salât, 324 (2/301); Musned, 2/342, 344, 535.

mazının vaktine kadar kılınabilirse de, en faziletli ve bereketli zamanı, gece ikiye bölünecekse son yarısı, üçe bölünecekse orta kısmı veya, gece altı parça olarak düşünülürse dördüncü ve beşinci parçalarıdır. Gecenin bu sessizliğinde ve derinliğinde, âlem uykuda iken kalkıp kılınan teheccüd namazının fazileti, feyz ve bereketi çok büyüktür. Yüce Allah (Celle Celaluhu) bir çok âyet-i kerimede teheccüd namazına kalkanları övmektedir. Bu âyetlerden birinin meâli şöyledir: "Yanları yataklarından uzaklaşır (yani teheccüd namazı kılmak için yataklarından kalkar), korku ve ümid ile Rablerine dua ederler. Kendilerini rızıklandırdığımız şeylerden de (hayır için) harcarlar. Artık, yaptıklarına karşılık olarak onlar için, gözler aydınlatıcı ne (nimetlerin) saklandığını hiç kimse bilemez!"(379)

Teheccüd namazı, bir rivâyete göre, bi'setin onuncu yılı ortalarında nâzil olan Müzzemmil Sûresinin baş tarafıyla farz kılınmıştı. Ancak bu sûrenin, bir veya bir buçuk sene sonra inen son âyetiyle bu farzlık kaldırılmış ve nafile hükmü konmuştur. Binaenaleyh teheccüd mendûbtur. Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu namazı, sonunda vitr olmak üzere, ekseriya onbir ve onüç rekât olarak kılmışsa da, onu, beş, yedi, onbeş ve onyedi rekât kıldığına dair haberler de vardır. Bu sebeple teheccüd namazı, asgari iki rekât olmak üzere, dört, skiz, oniki ve daha fazla rekât olarak kılınabilir.

«١٦٧»

باب إذا نام عن حزبه من اللّيل

167. BÂB

(KİŞİ) GECEKİ MU'TÂD İBÂDETİNİ, UYUYAKALIP (YAPAMADIĞI) ZAMAN?

379- Secde sûresi, 16-17. Teheccüd namazı hakkında bkz. Furkan sûresi, 64; Zâriyât sûresi, 18.

١٤٨٥ - أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، حَدَّثَنِي يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، أَخْبَرَنِي السَّائِبُ بْنُ يَزِيدَ، وَعُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ اللهِ، أَنَّ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ عَبْدٍ [القَارِيَ]، قَالَ: سَمِعْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: مَنْ نَامَ عَنْ حِزْبِهِ أَوْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ، فَقَرَأَهُ فِيمَا بَيْنَ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَصَلَاةِ الظُّهْرِ، كُتِبَ لَكَأَنَّمَا قَرَأَهُ مِنَ اللَّيْلِ(٢).

1485. Bize Ubeydullah b. Salih haber verip (dedi ki), bana Yûnus, İbn Şihâb'dan rivâyet etti (ki, O şöyle demiş): Bana es-Sâ'ib b. Yezîd ve Ubeydullah b. Abdillah haber verdiler ki, Abdurrahman b. Abd şöyle demiş: Ömer İbnu'l-Hattâb'ı, şöyle derken işittim: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*Kim mu'tâd ibâdetini, (namaz kılıp Kur'an okumasını) veya bundan bir şeyi uyuya kalıp (yapmaz) da, sonra bunu sabah namazı ile öğle namazı arasında okuyup (namaz kılarsa), (bu, onun hakkında) sanki onu geceleyin okuyup (namaz kılmış) gibi yazılır.*" (380)

«١٦٨»

باب ينزل الله الى السّماء الدّنيا

168. BÂB

ALLAH DÜNYA SEMÂSINA (ALT GÖĞE) İNER

١٤٨٦ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: يَنْزِلُ اللهُ تَعَالَى إِلَى

380- Müslim, Musâfirîn, 142 (1/515); Ebû Dâvûd, Tetavvû', 20 (2/34); Nesâ'î, Kıyâmu'l-Leyl, 65 (3/216); Tirmizi, Salât, 408 (2/475); İbn Mâce, İkamet, 177 (1/426); Muvatta', Kur'an, 3 (1/200).

السَّمَاءِ الدُّنْيَا كُلَّ لَيْلَةٍ لِنِصْفِ اللَّيْلِ الآخِرِ، أَوْ لِثُلُثِ اللَّيْلِ الآخِرِ، فَيَقُولُ: مَنْ ذَا الَّذِي يَدْعُونِي فَأَسْتَجِيبَ لَهُ؟ مَنْ ذَا الَّذِي يَسْأَلُنِي فَأُعْطِيَهُ؟ مَنْ ذَا الَّذِي يَسْتَغْفِرُنِي فَأَغْفِرَ لَهُ؟ حَتَّى يَطْلُعَ الْفَجْرُ، أَوْ يَنْصَرِفَ الْقَارِئُ مِنْ صَلَاةِ الْفَجْرِ(١).

1486. Bize Yezîd b. Harûn haber verip (dedi ki), bize Muhammed b. Amr, Ebû Seleme'den, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*Yüce Allah her gece, gecenin son yarısında veya gecenin son üçte birinde dünya semâsına, (alt göğe) iner ve tan yeri ağarıncaya, yahut ibadet eden kimse, sabah namazını bitirip kalkıncaya kadar şöyle buyurur: "Bana dua eden kimdir, ona icâbet edeyim! Benden (bir şey) isteyen kimdir, (bunu) ona vereyim! Benden bağış dileyen kimdir, onu bağışlayayım!*"(381)

١٤٨٧ - حَدَّثَنَا الْحَكَمُ بْنُ نَافِعٍ، عَنْ شُعَيْبِ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، حَدَّثَنِي أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، وَأَبُو عَبْدِ اللهِ الْأَغَرُّ، صَاحِبَا أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ أَخْبَرَهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَالَ: يَنْزِلُ رَبُّنَا - تَبَارَكَ اسْمُهُ - كُلَّ لَيْلَةٍ حِينَ يَبْقَى ثُلُثُ اللَّيْلِ الْأَخِيرُ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا، فَيَقُولُ: مَنْ يَدْعُونِي فَأَسْتَجِيبَ لَهُ؟ مَنْ يَسْتَغْفِرُنِي فَأَغْفِرَ لَهُ؟ مَنْ يَسْأَلُنِي فَأُعْطِيَهُ؟ حَتَّى الْفَجْرِ(٢).

1487. Bize el-Hakem b. Nâfi', Şu'ayb b. Ebî Hamza'dan, (O da) ez-Zührî'den rivâyet etti (ki, o şöyle demiş); Bana, Ebû Hureyre'nin talebe-arkadaşları olan Ebû Seleme b. Abdirrahman ile Ebû Abdillah el-Eğarr rivâyet ettiler ki; Ebû Hureyre onlara haber vermiş ki, Resûlullah (Sallallahu Aley-

381- Müslim, Musâfirîn, 170 (1/522); Musned, 2/504.

hi ve Sellem) şöyle buyurmuş: *İsmi yüce olan Rabbimiz her gece, gecenin son üçtebiri kaldığı zaman dünya semâsına, (alt göğe) iner ve, fecre kadar şöyle buyurur: "Kim bana dua eder, ona icâbet edeyim! Kim benden bağış diler, onu bağışlayayım! Kim benden (bir şey) ister, (bunu) ona vereyim!"*(382)

١٤٨٨ - أَخْبَرَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، ثنا عَمْرُو بْنُ دِينَارٍ، عَنْ نَافِعِ بْنِ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَالَ: يَنْزِلُ اللهُ تَعَالَى كُلَّ لَيْلَةٍ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا، فَيَقُولُ: هَلْ مِنْ سَائِلٍ فَأُعْطِيَهُ؟ هَلْ مِنْ مُسْتَغْفِرٍ فَأَغْفِرَ لَهُ(٣).

1488. Bize Haccâc b. Minhâl haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme rivâyet edip (dedi ki), bize Amr b. Dinâr Nâfi' b. Cübeyr b. Mut'ım'den, (O da) babasından (naklen) rivâyet etti ki; Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *Yüce Allah her gece dünya semâsına, (alt göğe) iner ve, şöyle buyurur: "(Bir şey) isteyen var mı, (bunu) ona vereyim! Bağış dileyen var mı, onu bağışlayayım!"*(383)

١٤٨٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْمُغِيرَةِ، ثنا الْأَوْزَاعِيُّ، ثنا يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ هِلَالِ بْنِ أَبِي مَيْمُونَةَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ رِفَاعَةَ بْنِ عَرَابَةَ الْجُهَنِيِّ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ - ﷺ -: إِذَا مَضَى مِنَ اللَّيْلِ نِصْفُهُ أَوْ ثُلُثَاهُ، هَبَطَ اللهُ إِلَى

382- Buhari, Teheccüd, 14 (2/47); Müslim, Musâfirîn, 168 (1/521); Ebû Dâvûd, Sünnet, 21 (4/234); Tirmizi, Salât, 329 (2/307), Deavât, 79 (5/526); İbn Mâce, İkamet, 182 (1/435); Muvatta', Kur'an, 30 (1/214); Musned, 2/264, 267, 487.

383- Musned, 4/81; Amelu'l-Yevm ve'l-Leyle, Nesâ'î, 342; Mecmeu'z-Zevâid, 10/153-154.

السَّمَاءِ الدُّنْيَا، ثُمَّ يَقُولُ: لَا أَسأَلُ عِبَادِي غَيْرِي، مَنْ ذَا الَّذِي يَسْأَلُنِي فَأُعْطِيَهُ؟ مَنْ ذَا الَّذِي يَسْتَغْفِرُنِي فَأَغْفِرَ لَهُ؟ مَنْ ذَا الَّذِي يَدْعُونِي فَأَسْتَجِيبَ لَهُ؟ حَتَّى يَطْلُعَ الْفَجْرُ(١).

1489. Bize Ebu'l-Muğire haber verip (dedi ki), bize el-Evzâ'î rivâyet edip (dedi ki), bize Yahya b. Ebî Kesîr, Hilâl b. Ebî Meymûne'den, (O) Atâ' b. Yesâr'dan, (O da) Rifâ'a b. Arâbe el-Cüheni'den (naklen) rivâyet etti ki, o şöyle dedi: Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *Gecenin yarısı veya üçtebiri geçince Allah dünya semâsına, (alt göğe) iner, sonra, tan yeri ağarıncaya kadar şöyle buyurur: "Kullarımı benden başkasına sor(dur/mayacağım.*(384) *Benden (bir şey) isteyen kimdir, (bunu) ona vereyim! Benden bağış dileyen kimdir, onu bağışlayayım! Bana dua eden kimdir, ona icâbet edeyim!"*(385)

١٤٩٠ - حَدَّثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، ثنا هِشَامٌ، عَنْ يَحْيَى بْنِ هِلَالِ بْنِ أَبِي مَيْمُونَةَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، أَنَّ رِفَاعَةَ أَخْبَرَهُ، أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - بِنَحْوِهِ(٢).

1490. Bize Vehb b. Cerîr rivâyet edip (dedi ki), bize Hişâm, Yahya b. Hilâl b. Ebî Meymûne'den, (O da) Atâ' b. Yesâr'dan (naklen) rivâyet etti ki; Rifâ'a ona haber vermiş ki, Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) onun (yani bir önceki hadisin) benzerini (buyurmuş).

١٤٩١ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حُمَيْدٍ، ثنا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُخْتَارٍ، عَنْ مُحَمَّدِ ابْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ عَمِّهِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَلِيٍّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: إِذَا كَانَ ثُلُثُ اللَّيْلِ، أَوْ نِصْفُ اللَّيْلِ، فَذَكَرَ النُّزُولَ(٣).

384- Bu cümle İbn Mâce'de; "Kullarım, benden başkasından (bir şey) istemiyecekler -veya, istemesinler-!" şeklindedir.

385- İbn Mâce, İkamet, 182 (1/435); Musned, 4/16.

1491. Bize Muhammed b. Humeyd haber verip (dedi ki), bize İbrahim b. Muhtâr, Muhammed b. İshâk'dan, (O) amcası Abdurrahman b. Yesâr'dan, (O) Ubeydullah b. Ebî Râfi'den, (O) babasından, (O da) Hz. Ali'den (naklen) rivâyet etti ki, o; "Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *Gecenin üçte biri veya gece yarısı olunca..." dedi ve (önceki hadislerdeki gibi Allah'ın) inişini zikretti.*(386)

١٤٩٢ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، ثنا يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، ثنا أَبِي، عَنِ ابْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ أَبِي سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيِّ، عَنْ عَطَاءٍ مَوْلَى أُمِّ صَبِيَّةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - يَقُولُ: لَوْلَا أَنْ أَشُقَّ عَلَى أُمَّتِي، لَأَمَرْتُهُمْ بِالسِّوَاكِ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ، وَلَأَخَّرْتُ الْعِشَاءَ الْآخِرَةَ إِلَى ثُلُثِ اللَّيْلِ، فَإِنَّهُ إِذَا مَضَى ثُلُثُ اللَّيْلِ الْأَوَّلُ، هَبَطَ اللهُ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا، فَلَمْ يَزَلْ هُنَالِكَ حَتَّى يَطْلُعَ الْفَجْرُ، يَقُولُ قَائِلٌ أَلَا سَائِلٌ يُعْطَى؟ أَلَا دَاعٍ يُجَابُ؟ أَلَا سَقِيمٌ يَسْتَشْفِي فَيُشْفَى؟ أَلَا مُذْنِبٌ مُسْتَغْفِرٌ فَيُغْفَرَ لَهُ؟(1).

1492. Bize Muhammed b. Yahya haber verip (dedi ki), bize Ya'kûb b. İbrahim rivâyet edip (dedi ki), bize babam, İbn İshâk'dan rivâyet etti (ki, o şöyle demiş): Bana Sa'id b. Ebî Sa'id el-Makburî, Ümmü Sabiyye'nin âzâdlısı Atâ'dan, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) rivâyet etti ki, o şöyle demiş: Resûlullah'ı (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyururken işittim: *Ümmetimi güçlüğe düşürmek (korkusu) olmasaydı onlara, her namaz kılacaklarında misvâk kullanmayı, (diş fırçalamayı) emreder ve, yatsı namazının (vaktini) gecenin üçtebirine kadar geciktirirdim. Çünkü, gerçek şu ki, gecenin ilk üçtebiri geçince Allah dünya semâsına, (alt göğe) iner ve tanyeri ağarıncaya kadar orada kalmaya devam eder. (Bu esnada) bir sözcü şöyle der: "(Bir şey) isteyen kimse yok mu, (ona bu isteği) verilecek! Dua eden kimse yok mu, ona icabet edilecek! Şifa dileyen bir hasta yok mu, ona şifa verilse! Bağış dileyen bir günahkar yok mu, o bağışlansa!"*(387)

386- Bkz. 1493. hadis.

387- Musned, 2/509, Bkz. 689. hadis.

١٤٩٣ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدٌ، ثنا يَعْقُوبُ، حَدَّثَنِي أَبِي، عَنِ ابْنِ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنِي عَمِّي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ مَوْلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، عَنْ رَسُولِ اللهِ ﷺ، مِثْلَ حَدِيثِ أَبِي هُرَيْرَةَ(١).

1493. Bize Muhammed haber verip (dedi ki), bize Ya'kûb rivâyet edip (dedi ki), bana babam, İbn İshâk'tan rivâyet etti (ki, O şöyle demiş): Bana amcam Abdurrahman b. Yesâr, Rasûlullah'ın (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) âzâdlısı Ebû Râfi'in oğlu Ubeydullah'tan, (O) babasından, (O da) Hz. Ali b. Ebî Tâlib'den, (O da) Rasûlullah'tan (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen), Ebû Hureyre'nin rivâyet ettiği (bir önceki) Hadisin aynısını rivâyet etti.(388)

AÇIKLAMA

Zaman ve mekândan münezzeh olan yüce Allah'ın inişi, "nüzûl"ü ile ilgili bu Hadisler, müteşâbih Hadislerdendirler. Bilindiği gibi Kur'an-ı Kerim'de de, müteşâbih âyetler vardır.(389) Zâhiri mânâlarıyla anlaşılmaları mümkün olmayan müteşâbihlerden ne kastedildiği, bizim için kesin olarak belli değildir. Bunun için, bilhassa selef alimlerinin çoğu, bunların yüce Allah'a lâyık hakikatleri olduğuna inanıp, oldukları gibi kabul edilmeleri, te'vil edilmemeleri görüşünü beyân etmiştir. "Selef Mezhebi" denilen bu görüşte olanlar arasında Zührî (Rh.A), Ebû Hanife (Rh.A), Abdullah İbnu'l-Mübârek (Rh.A), Şafiî (Rh.A) ve Ahmed b. Hanbel (Rh.A) de vardır. "Halef Mezhebi" denilen görüşe göre müteşâbih âyet ve Hadisler, yerlerine ve ilgili kelimelerin iş'ârî ve iktizâî delâletlerine uygun olarak te'vil edilirler. Malik b. Enes (Rh.A), Sufyân Sevri (Rh.A) ve sonraki bir çok âlim bu görüştedir. Buna göre "Allah'ın inişi" te'vil edilerek, bununla; Allah'ın (Celle Celaluhu) emrinin veya rahmetinin yahut me-

388- Musned, 1/120; Mecme'u'z-Zevâ'id, 10/154.

389- Bkz. Âlu imrân sûresi, 7.

leklerinin inişinin, ya da Allah'ın (Celle Celaluhu), teheccüd namazı kılan, gece ibâdeti yapan kullarına rahmetiyle, bağışıyla yönelişi, onlara bolca lütuf ve ihsanda bulunuşunun kastedilmiş olduğu söylenmiştir.(390)

«١٦٩»

باب الدّعاء عند التّهجد

169. BÂB

TEHECCÜD ESNASINDA YAPILACAK DUA

١٤٩٤ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ، ثنا سُفْيَانُ هُوَ ابْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ سُلَيْمَانَ الْأَحْوَلِ، عَنْ طَاوُسٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - إِذَا قَامَ يَتَهَجَّدُ مِنَ اللَّيْلِ. قَالَ: اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ، أَنْتَ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ وَلَكَ الْحَمْدُ، أَنْتَ قَيُّومُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ وَلَكَ الْحَمْدُ، أَنْتَ مَلِكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، أَنْتَ الْحَقُّ، وَقَوْلُكَ الْحَقُّ، وَوَعْدُكَ الْحَقُّ، وَلِقَاؤُكَ وَالْجَنَّةُ حَقٌّ، وَالنَّارُ حَقٌّ، وَالْبَعْثُ حَقٌّ، وَالنَّبِيُّونَ حَقٌّ، وَمُحَمَّدٌ - ﷺ - حَقٌّ، اللَّهُمَّ لَكَ أَسْلَمْتُ، وَبِكَ آمَنْتُ، وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ، وَإِلَيْكَ أَنَبْتُ، وَبِكَ خَاصَمْتُ، وَإِلَيْكَ حَاكَمْتُ، فَاغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ، وَمَا أَعْلَنْتُ وَمَا أَسْرَرْتُ، أَنْتَ الْمُقَدِّمُ، وَأَنْتَ الْمُؤَخِّرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِكَ(١).

1494. Bize Yahya b. Hassân rivâyet edip (dedi ki), bize Sufyân -ki O, İbn Uyeyne'dir-, Süleymânu'l-Ahvel'den, (O) Tâvûs'tan, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) geceleyin te-

390- Bkz. Umde, 7/196; Tecrîd, 4/112 vd.

heccüde kalktığı zaman (yaptığı duada) şöyle derdi: "*Ya Allah! Hamd sana mahsûstur. Sen göklerin, yerin ve bunların içindekilerin Nûrusun. Hamd sana mahsûstur. Sen göklerin, yerin ve bunların içindekilerin devamlı yöneteni ve koruyanısın. Hamd sana mahsustur. Sen göklerin, yerin ve bunların içindekilerin sahibisin. Sen hakkın ta kendisisin. Sözün, haktan ibarettir. Va'din de serâpâ haktır. Sana kavuşmak ve Cennet haktır, Cehennem haktır. (Öldükten sonra) dirilmek haktır, Peygamberler haktır. Muhammed (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) haktır. Ya Allah! Sadece sana bağlandım, yalnız sana inandım, ancak sana güvendim, sadece sana yöneldim, yalnız senin yardımın sayesinde (düşmanlarla) mücâdele ettim, sadece senin hükmüne başvurdum. Artık önce yaptığım, sonra yaparım sandığım, açıktan yaptığım, gizlice işlediğim (günâhlarımı) bana bağışla! Öne alan ancak sensin, sonraya bırakan da yalnız sensin. Senden başka hiçbir ilah yoktur. Her türlü güç ve kuvvet de ancak seninledir.*"(391)

«١٧٠»

باب من قرأ الآيتين من آخر سورة البقرة

170. BÂB
BAKARA SÛRESİNİN SONUNDAKİ İKİ ÂYETİ OKUYAN KİMSE

١٤٩٥ - حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنَ يَزِيدَ، عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ -: مَنْ قَرَأَ الْآيَتَيْنِ الْآخِرَتَيْنِ مِنْ سُورَةِ الْبَقَرَةِ فِي لَيْلَةٍ، كَفَتَاهُ(١).

391- Buhari, Teheccüd, 1 (2/41); Müslim, Musâfirîn, 199 (1/532-533); Nesâ'î, Kıyâmu'l-Leyl, 9 (3/170); Tirmizi, Deavât, 29 (5/482); İbn Mâce, İkamet, 180 (1/430); Muvatta', Kur'an, 34 (1/215); Musned, 1/298, 308, 358.

1495. Bize Sa'id b. Amir, Şu'be'den, (O) Mansûr'dan, (O) İbrahim'den, (O) Abdurrahman b. Yezîd'den, (O) Ebû Mes'ûd'dan, (O da) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle buyurdu: "*Kim bir gecede Bakara Sûresinin son iki âyetini okursa, bunlar (o gece, kötülüklere karşı) ona yeterler.*"(392)

«١٧١»

باب التّغني بالقرآن

171. BÂB
KUR'AN'I GÜZEL OKUMAYA ÇALIŞMAK "KUR'AN İLE TEĞANNÎ"

١٤٩٦ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: مَا أَذِنَ اللهُ لِشَيْءٍ، كَأَذَنِهِ لِنَبِيٍّ يَتَغَنَّى بِالْقُرْآنِ يَجْهَرُ بِهِ(١).

1496. Bize Yezîd b. Harûn haber verip (dedi ki), bize Muhammed b. Amr, Ebu Seleme'den, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*Allah hiçbir şeyi, (Allah'ın Kitab'ını) okuma ile teğanni yapan, -yani onu yüksek sesle okuyan-*(393) *bir peygamberi dinlemesi gibi dinlememiştir.*"(394)

392- Buhari, Meğâzi, 12 (5/18), Fezâilu'l-Kur'ân, 10 (6/104); Müslim, Musâfirîn, 255-256 (1/554-555); Ebû Dâvûd, Ramazân, 9 (2/56-57); Tirmizi, Sevâbu'l-Kur'an, 4 (5/159); İbn Mâce, İkamet, 183 (1/435-436); Musned, 4/118, 121, 122. Bkz. 3391. hadis.

393- İki çizgi arasındaki cümle, Ebû Seleme'nin bir arkadaşının veya Ebû Hureyre'nin "teğannî" kelimesini açıklamasıdır.

394- Buhârî, Fedâilu'l-Kur'an, 19 (6/107); Müslim, Musâfirin, 233-234 (1/545-546); Ebû Dâvûd, Vitr, 20 (2/75); Nesâ'î, İftitâh, 80 (2/140); Musned, 2/450. Bkz. 1499., 3493. 3494. ve 3500. hadisler. Yukarıdaki metinde geçen "ke-ezenihi" kelimesini, "ke-iznihi" okuyup hadisi; "Allah hiçbir şeye... izin verişi gibi izin vermemiştir." şeklinde anlamak da mümkündür. Bu durumda "Allah'ın izin vermesi," onun bu işe teşvîk etmesi, bunu emretmesi mânâsına gelir.

AÇIKLAMA

"Teğannî" kelimesi, lügatte, diğerleri meyânında, zengin olmak, mırıldanmak, övmek, hicvetmek mânâlarına da gelir. Yukarıdaki Hadisle benzeri Hadislerde geçen "teğannî" kelimesi ile ne kastedildiği hususunda ise farklı görüşler serdedilmiştir ki, bunların en tercihe şâyân olanı; sesi, mümkün olduğu kadar güzelleştirerek ve okuyuş kaidelerine uygun olarak okumak, böyle okumaya çalışmak mânâsıdır. Hadiste geçen, "Allah'ın dinlemesi" ifadesi ise; Allah'ın (Celle Celaluhu) razı olmasından ve yapılan ameli kabul edip sevabını kat kat vermesinden kinayedir.

١٤٩٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا ابْنُ عُيَيْنَةَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، قَالَ ابْنُ عُيَيْنَةَ: أُرَاهُ عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: سَمِعَ النَّبِيُّ - ﷺ - أَبَا مُوسَى وَهُوَ يَقْرَأُ، فَقَالَ: لَقَدْ أُوتِيَ هَذَا مِنْ مَزَامِيرِ آلِ دَاوُدَ(٣).

1497. Bize Ebû Nuaym haber verip (dedi ki), bize İbn Uyeyne, ez-Zührî'den (naklen) rivâyet etti. İbn Uyeyne dedi ki; O (ez-Zührî) zannediyorum ki, Urve'den, (O da) Hz. Aişe'den (naklen) rivâyet etmiş). (Hz. Aişe) demiş ki; Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Ebû Mûsa'yı, (Kur'an) okurken işitmiş, bunun üzerine şöyle buyurmuştu: *"Hakikaten buna Dâvûd ailesinin nağmelerinden, (yani güzel ve âhenkli okuyuşundan) verilmiş!"*(395)

AÇIKLAMA

Bu Hadiste "nağmeler" olarak tercüme ettiğimiz "mezâmir" kelimesi aslında "neyler, kavallar" demektir. Hz. Dâvûd (AS) çok güzel

395- Nesâ'î, İftitâh, 80 (2/140); Musned, 6/37, 167. Bkz. 3492., 3498. ve 3499. hadisler.

bir sese ve gönül okşayan, âhenkli bir okuyuşa sahipti. Öyle ki, Zebûr'u okurken O'nu dinleyenler hayran kalır, mest olurlarmış. Hatta O'nu dinleyen hayvanlar bile okuyuşundan etkilenirmiş. Ney ve kaval da insanda benzeri bir etki yaptığı için Hz. Davûd'un (AS) bu güzel ve âhenkli okuyuşu, bu müzik âletlerine benzetilmiştir. Herhalde Hz. Davûd (AS) bu okuyuşuyla bir çığır açmış, âdetâ bir mekteb (ekol) meydana getirmişti de "Dâvûd ailesinin nağmeleri" ifadesiyle O'nun yolundan giden, O'nun tarzında okuyan kimseler kastedilmiştir. Nitekim "âl=aile, akraba" kelimesinin asıl mânâsı, "herhangi bir yönden yakınlığı olan kimse"dir. Zaten Hz. Davûd'un (AS) kan bağıyla olan aile fertleri içinde, kendisinden başka, güzel ve ahenkli okuyuşuyla meşhûr olmuş başka bir kimse de yoktur. Sözkonusu "Davûd ailesi" terkibindeki "âl=aile" kelimesinin ta'zimen kullanılmış ve zaid olduğunu söyleyenler de vardır.

Sahâbe-i Kirâm içinde Ebû Mûsa el-Eş'arî (RA) de "davûdî" sesi ve okuyuşuyla çok güzel Kur'an okurmuş. Bundan dolayı Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) O'nu takdir ve taltif etmiştir.

١٤٩٨ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي خَلَفٍ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ عَمْرٍو يَعْنِي ابْنَ دِينَارٍ، عَنِ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ أَبِي نَهِيكٍ، عَنْ سَعْدٍ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَتَغَنَّ بِالْقُرْآنِ(١).

1498. Bize Muhammed b. Ahmed b. Ebî Halef haber verip (dedi ki), bize Sufyân, Amr -yani İbn Dinâr'dan, (O) İbn Ebî Muleyke'den, (O) Ubeydullah b. Ebî Nehik'ten, (O da) Sa'd'dan (naklen) rivâyet etti ki, Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*Kur'an'ı güzel okumaya çalışmayan, (Kur'an ile teğannî yapmayan) bizden değildir.*"(396)

396- Ebû Dâvûd, Vitr, 20 (2/74); Mustedrek, 1/569-570; Musned, 1/172, 175, 179. Bkz. 3496. hadis.

AÇIKLAMA

Lafız ve mânâsıyla baştan sona güzellik olan Kur'an-ı Kerim'in güzelliği, onun güzel okunuşuyla daha da artar. Bu güzellik, gönüllere etki yapar ve okuyanı-dinleyeni daha çok iyiliğe yöneltir. Kur'an'ın güzel okunuşuyla elde edilecek böyle bir netice, Kur'an'ın gayesine hizmettir. Kur'an'ı güzel okumaya çalışmak, ona gösterilen saygının, verilen değerin de bir ifadesidir. İşte bunlar, bir müslümanın yapması gereken hususlardır. Müslümanların en güzel örneği olan Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) böyle yapmıştır. Binaenaleyh, bu hususlara riayet etmemek, Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ve O'nun Sünnetine titizlikle uyan Sahabenin yolundan gitmemek demektir. Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), böyle davranan bir kimseyi; "... bizden değildir" buyurarak ağır bir şekilde kınamıştır.

Hadiste geçen "Kur'an ile teğannî" ifadesi, Kur'an (okuma) sebebiyle sesi güzelleştirmeye çalışmak, yani Kur'an'ı; sesi, mümkün olduğu kadar güzelleştirerek okumak; Kur'an ile diğer eserlerden, diğer âhenkli seslerden müstağnî kalmak; Kur'an (okumak) suretiyle (mânen) zenginleşmek, gönül zenginliği elde etmek; boş kalındığında bir şey okuma ihtiyacı duyulduğu zaman Kur'an (okumayı) âdet edinmek gibi mânâlara da gelmektedir.

١٤٩٩ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: مَا أَذِنَ اللهُ لِشَيْءٍ مَا أَذِنَ لِنَبِيٍّ يَتَغَنَّى بِالْقُرْآنِ، قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: يُرِيدُ بِهِ الِاسْتِغْنَاءَ[1].

1499. Bize Muhammed b. Ahmed haber verip (dedi ki), bize Sufyân, ez-Zührî'den, (O) Ebû Seleme'den, (O) Ebû Hureyre'den, (O da) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen) rivâyet etti ki; O şöyle buyurdu: "*Allah hiçbir şeyi, (Allah'ın Kitab'ını) okuma ile teğannî yapan bir Peygamber'i dinlemesi gibi dinlememiştir.*"(397)

397- Buhari, Fedâilu'l-Kur'an, 19 (6/107-108); Musned, 2/271, 285. Bkz. 1496. hadis.

Ebû Muhammed (ed-Dârimî) dedi ki; "(Hz. Peygamber), bu ("teğanni" kelimesi) ile, (benzeri başka bir şeye) ihtiyaç duymama'yı kastediyor."

«١٧٢»

باب أم القرآن هي السبع المثاني

172. BÂB
ÜMMÜ'L-KUR'AN (FÂTİHA SÛRESİ), İŞTE SEB'-İ MESÂNÎ O'DUR

١٥٠٠ - أَخْبَرَنَا بِشْرُ بْنُ عُمَرَ الزَّهْرَانِيُّ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ حُبَيْبِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ، عَنْ حَفْصِ بْنِ عَاصِمٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدِ بْنِ الْمُعَلَّى قَالَ: مَرَّ بِي رَسُولُ اللهِ - ﷺ - فَقَالَ: أَلَمْ يَقُلِ اللهُ: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ؟﴾ ثُمَّ قَالَ: أَلَا أُعَلِّمُكَ سُورَةً أَعْظَمَ سُورَةٍ مِنَ الْقُرْآنِ قَبْلَ أَنْ أَخْرُجَ مِنَ الْمَسْجِدِ؟ فَلَمَّا أَرَادَ أَنْ يَخْرُجَ، قَالَ: الْحَمْدُ لِلهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَهِيَ السَّبْعُ الْمَثَانِي وَالْقُرْآنُ الْعَظِيمُ الَّذِي أُوتِيتُمْ[1].

1500. Bize Bişr b. Ömer ez-Zehrânî haber verip (dedi ki), bize Şu'be, Hubeyb b. Abdirrahman'dan, (O) Hafs b. Âsım'dan, (O da) Ebû Sa'id İbnu'l-Muallâ'dan (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (bir gün mescidde namaz kılıyorken) bana rastlamış (ve beni çağırmıştı. Ben de, namazda olduğum için çağırısına hemen icabet edememiş, yanına namazdan sonra gitmiştim). O zaman O şöyle buyurmuştu: *"Allah; "Ey iman edenler! Sizi çağırdığı zaman Allah'a ve O Resûl'e icabet edin!"* [398] *buyurmadı mı?" (Hz. Peygamber) sonra; "Mescidden çıkmamdan*

398- Enfâl sûresi, 24.

önce sana, Kur'an'ın en büyük Sûresi olan bir sûreyi öğreteyim mi?" buyurmuş, nihayet (mescidden) çıkmak istediğinde de, şöyle buyurmuştu: "(Kur'an'ın en büyük sûresi), el-Hamdü li'llahi Rabbi'l-âlemin, (yani Fatiha sûresidir). (Kur'an'da) size verildiği (bildirilen) es-seb'u'l-mesâni (= namazın her rekâtında tekrarlanan yedi âyet) ve Kur'an'ın (özeti)[399] *de bu (Sûredir) ."*[400]

«۱۷۳»

باب في كم يختم القرآن

173. BÂB
KUR'AN KAÇ (GÜNDE) HATMEDİLİR (MESELESİ) HAKKINDA

١٥٠١ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمِنْهَالِ، ثنا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَبِي الْعَلَاءِ يَزِيدَ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: لَا يَفْقَهُ مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ فِي أَقَلَّ مِنْ ثَلَاثٍ(١).

1501. Bize Muhammed İbnu'l-Minhâl haber verip (dedi ki), bize Yezîd b. Zurey' rivâyet edip (dedi ki), bize Şu'be, Katâde'den, (O) Ebu'l-Alâ' Yezîd b. Abdillah'tan, (O da) Abdullah b. Amr'dan (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Kur'an'ı üç (günden) az (bir zaman)da okuyup (bitiren) kimse (onu) hakkıyla anlayamaz!"*[401]

399- Bkz. Hıcr sûresi, 87. âyet ve tefsirleri.

400- Buhari, Tefsir, 1 (5/146); Ebû Dâvûd, Vitr, 15 (2/71-72); Nesâ'î, İftitâh, 27 (2/107); İbn Mâce, Edeb, 52 (2/1244); Musned, 3/450, 4/211. Bkz. 3374. hadis.

401- Ebû Dâvûd, Vitr, 8 (2/54), 9 (2/56); Tirmizi, Kırâ'ât, 13 (5/198); İbn Mâce, İkamet, 178 (1/428); Musned, 2/164, 165, 189. Bkz. 3489. ve 3490. hadisler.

«١٧٤»

باب الرّجل لا يدري أثلاثا صلّى أم أربعا

174. BÂB

ADAM ÜÇ (REKÂT) MI, YOKSA DÖRT (REKÂT) MI KILDIĞINI BİLMEZ (İSE?)

١٥٠٢ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، ثنا هِشَامٌ، عَنْ يَحْيَى، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ - قَالَ: إِذَا نُودِيَ بِالْأَذَانِ، أَدْبَرَ الشَّيْطَانُ لَهُ ضُرَاطٌ حَتَّى لَا يَسْمَعَ الْأَذَانَ، فَإِذَا قُضِيَ الْأَذَانُ، أَقْبَلَ، فَإِذَا ثُوِّبَ، أَدْبَرَ، وَإِذَا قُضِيَ التَّثْوِيبُ، أَقْبَلَ حَتَّى يَخْطُرَ بَيْنَ الْمَرْءِ وَنَفْسِهِ فَيَقُولُ: أذْكُرْ كَذَا وَكَذَا، لِمَا لَمْ يَكُنْ يَذْكُرُ، حَتَّى يَظَلَّ الرَّجُلُ أَنْ لَا يَدْرِي كَمْ صَلَّى، فَإِذَا لَمْ يَدْرِ أَحَدُكُمْ كَمْ صَلَّى ثَلَاثاً أَوْ أَرْبَعاً، فَلْيَسْجُدْ سَجْدَتَيْنِ وَهُوَ جَالِسٌ[٣].

1502. Bize Yezîd b. Harûn haber verip (dedi ki), bize Hişâm, Yahya'dan, (O) Ebû Seleme'den, (O) Ebû Hureyre'den, (O da) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle buyurdu: "*Ezana başlanıldığında şeytan, ezanı işitmemek için, osurarak arkasını dönüp gider. Ezan bitirilince döner, gelir. Sonra kamet getirildiğinde (o yine) arkasını dönüp gider. Kamet bitirilince de, (namaz kılarken) kişi ile nefsi arasına vesveselerini sokmak için döner gelir ve (daha önce kişinin) hatırına gelmeyen şeyler için; "şunu şunu hatırla!" deyip (bunları ona hatırlatır). öyle ki adam, kaç (rekât) kıldığını bilemez hale gelir. İşte biriniz kaç (rekât) kıldığını bilmediğinde, otururken iki secde yapsın!* "(402)

402- Bkz. 1207. hadis.

١٥٠٣ - أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، ثنا عَبْدُ الْعَزِيزِ - هُوَ ابْنُ أَبِي سَلَمَةَ الْمَاجِشُونُ -، أنا زَيْدُ بْنُ أَسْلَمَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: إِذَا لَمْ يَدْرِ أَحَدُكُمْ صَلَّى، أَثَلَاثًا صَلَّى أَمْ أَرْبَعًا، فَلْيَقُمْ فَلْيُصَلِّ رَكْعَةً، ثُمَّ يَسْجُدُ بَعْدَ ذَلِكَ سَجْدَتَيْنِ، فَإِنْ كَانَ صَلَّى خَمْسًا شَفَعَتَا لَهُ صَلَاتَهُ، وَإِنْ كَانَ صَلَّى أَرْبَعًا كَانَتَا تَرْغِيمًا لِلشَّيْطَانِ[1] قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: آخُذُ بِهِ.

1503. Bize Ahmed b. Abdillah haber verip (dedi ki), bize Abdulaziz -ki O, İbn Ebî Seleme el-Mâcişûn'dur- rivâyet edip (dedi ki), bize Zeyd b. Eslem, Atâ' b. Yesâr'dan, (O da) Ebû Sa'id el-Hudrî'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*Bir kimse kaç (rekât) kıldığını; üç (rekât) mı kıldığını yoksa dört (rekât) mı kıldığını bilmediği vakit, kalkıp bir rekât namaz kılsın, bundan sonra da iki secde yapsın. Neticede o, beş (rekât) kılmış olursa, (bu iki secde, namazını altı rekâte çıkararak) onun için namazını çift (rekâtlı) yapar. Şayet dört rekât kılmış olursa, (böylece namazını tam kılmış olacağı için, bu iki secde, namazını bozmaya çalışan) şeytanın (burnunu) yere sürtme olur!*"(403)

Ebu Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki, "bu (Hadisin zahiri delâletini) kabul ediyorum."

AÇIKLAMA

Namazda yapılan bazı hataların telâfisi için namazın sonunda iki secde yapılır ki, bunlara "sehiv (yanılma) secdesi" denir. Yukarıdaki birinci Hadiste bu sehiv secdesine genel olarak bir işaret vardır. İkinci Hadiste ise, kılınan rekât sayısında meydana gelen bir şaşırma du-

403- Müslim, Mesâcid, 88 (1/400); Ebû Dâvûd, Salât, 197 (1/269); Nesâ'î, Sehv, 24 (3/22-23); Tirmizi, Salât, 291 (2/243); Muvatta', Salât, 62 (1/95, mursel olarak); Musned, 3/72, 83, 84, 87.

rumunda takip edilecek yol ile bu şaşırmadan dolayı namazın sonunda yapılacak sehiv secdesi sözkonusu edilmiştir. Sehiv secdesi Hanefilere göre namazın sonundaki selâmdan sonra, Şafiî (Rh.A) ve Ahmed'e (Rh.A) göre ise selâmdan önce yapılır. Malik (Rh.A) ile bazı Şafiî alimlere göre ise, sehiv secdesi bir ziyâde (ekleme)den dolayı yapılacaksa onun, selâmdan sonra; bir noksanlıktan dolayı yapılacaksa onun, selâmdan önce yapılması daha iyidir. Aşağıdaki iki bölümden anlaşıldığına göre Dârimi (Rh.A) de, sehiv secdeleri arasında, yapılacakları yer bakımdından bir ayrım yapmaktadır.

«١٧٥»

باب سجدة السّهو من الزّيادة

175. BÂB

ZİYÂDE (EKLEME)DEN DOLAYI (YAPILAN) SEHİV SECDESİ

١٥٠٤ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، انا ابْنُ عَوْنٍ، عَنْ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: صَلَّى رَسُولُ اللهِ - ﷺ - إِحْدَى صَلَاتَيِ الْعَشِيِّ، فَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ، ثُمَّ سَلَّمَ وَقَامَ إِلَى خَشَبَةٍ مُعْتَرِضَةٍ فِي الْمَسْجِدِ. فَوَضَعَ يَدَهُ عَلَيْهَا - قَالَ يَزِيدُ: أَرَانَا ابْنُ عَوْنٍ وَوَضَعَ كَفَّيْهِ إِحْدَاهُمَا عَلَى ظَهْرِ الْأُخْرَى، وَأَدْخَلَ أَصَابِعَهُ الْعُلْيَا فِي السُّفْلَى وَاضِعاً - وَقَامَ كَأَنَّهُ غَضْبَانُ. قَالَ: فَخَرَجَ السَّرَعَانُ مِنَ النَّاسِ، وَجَعَلُوا يَقُولُونَ: قُصِرَتِ الصَّلَاةُ، قُصِرَتِ الصَّلَاةُ، وَفِي الْقَوْمِ أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ، فَلَمْ يَتَكَلَّمَا، وَفِي الْقَوْمِ رَجُلٌ طَوِيلُ الْيَدَيْنِ يُسَمَّى ذَا الْيَدَيْنِ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ أَنَسِيتَ الصَّلَاةَ أَمْ قُصِرَتْ؟ فَقَالَ: مَا نَسِيتُ وَمَا قُصِرَتِ الصَّلَاةُ، فَقَالَ: أَوَ كَذَلِكَ؟ قَالُوا: نَعَمْ، قَالَ: فَرَجَعَ فَأَتَمَّ مَا بَقِيَ، ثُمَّ سَلَّمَ، وَكَبَّرَ، فَسَجَدَ طَوِيلاً، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ، فَكَبَّرَ وَسَجَدَ مِثْلَ مَا سَجَدَ، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ، وَانْصَرَفَ[٢].

1504. Bize Yezîd b. Harûn haber verip (dedi ki), bize İbn Avn, Muhammed'den, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (bir gün) öğle ve ikindi namazlarından birini kıldırmıştı da, iki rekât kıldırıp, sonra selâm vermiş ve kalkıp, mescidde enlemesine duran bir kütüğün yanına dikelmiş, elini de üzerine koymuş -Yezîd dedi ki; İbn Avn (bunu taklit ederek) bize gösterdi-, avuçlarının birini de diğerinin arkasına koyup üstteki parmaklarını alttakilerin arasına sokmuştu. O, (kütüğün yanına) sanki kızgınmış gibi dikelmişti. (Ebû Hureyre) dedi ki; bunun üzerine aceleci bazı insanlar dışarı çıkmış ve "Namaz kısaltıldı, namaz kısaltıldı!" demeye başlamışlardı. O cemaatın içinde Ebû Bekr ve Ömer de vardı, fakat bir şey söylememişlerdi. Cemaatın içinde, Zü'l-Yedeyn isimli elleri uzun bir adam vardı, O; "ya Rasûlallah, demişti, sen namazı unutup (da mı noksan kıldın), yoksa o kısaltıldı mı?" (Hz. Peygamber) de; "(Bana göre) unutmadım, namaz da kısaltılmadı!" buyurmuş, sonra (cemaate (hitaben); "böyle mi (olmuş?)" diye sormuştu. Onlar; "evet, (öyle oldu)" demişlerdi. (Bunun üzerine Hz. Peygamber dönüp, (cemaatle) geri kalan (rekâtları) tamamlamış, sonra da selâm vermiş, (ardından) tekbîr alıp uzun bir secde yapmış, sonra başını (secdeden) kaldırmış, sonra (tekrar) tekbir almış ve (önce) yaptığı secde gibi secde yapmış, sonra başını) (secdeden) kaldırmış ve (namazdan) ayrılmıştı.(404)

١٥٠٥ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، حَدَّثَنِي يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، أَخْبَرَنِي: ابْنُ الْمُسَيَّبِ، وَأَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ، وَأَبُو بَكْرِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ، وَعُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ اللهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: صَلَّى رَسُولُ اللهِ - ﷺ - صَلَاةَ الظُّهْرِ أَوِ الْعَصْرِ، فَسَلَّمَ فِي رَكْعَتَيْنِ مِنْ إِحْدَاهُمَا، فَقَالَ لَهُ ذُو الشِّمَالَيْنِ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ نَضْلَةَ الْخُزَاعِيُّ وَهُوَ حَلِيفُ بَنِي زُهْرَةَ: أَقُصِرَتِ الصَّلَاةُ أَمْ نَسِيتَ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: لَمْ أَنْسَ

404) Buhari, Sehv, 3-5 (2/65-66); Müslim, Mesâcid, 97-100 (1/403-404); Ebû Dâvûd, Salât, 195 (1/264-266); Nesâ'î, Sehv, 22 (3/17-20); Tirmizi, Salât, 292 (2/247); İbn Mâce, İkamet, 134 1/383); Muvatta', Salât, 58 (1/93); Musned, 2/234, 284.

وَلَمْ تُقصَرْ، فَقَالَ ذُو الشِّمَالَيْنِ: قَدْ كَانَ بَعْضُ ذٰلِكَ يَا رَسُولَ اللهِ، فَأَقْبَلَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - عَلَى النَّاسِ فَقَالَ: أَصَدَقَ ذُو الْيَدَيْنِ؟ قَالُوا: نَعَمْ يَا رَسُولَ اللهِ - ﷺ - فَأَتَمَّ الصَّلَاةَ، وَلَمْ يُحَدِّثْنِي أَحَدٌ مِنْهُمْ أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - سَجَدَ سَجْدَتَيْنِ وَهُوَ جَالِسٌ فِي تِلْكَ الصَّلَاةِ، وَذٰلِكَ فِيمَا يُرَى - وَاللهُ أَعْلَمُ - مِنْ أَجْلِ النَّاسِ يَقُنُوا رَسُولَ اللهِ - ﷺ - حَتَّى اسْتَيْقَنَ[1].

1505. Bize Abdullah b. Sâlih haber verip (dedi ki), bize el-Leys rivâyet edip (dedi ki), bana Yûnus, İbn Şihâb'dan rivâyet etti (ki, O şöyle demiş): Bana İbnu'l-Müseyyeb, Ebû Seleme b. Abdirrahman, Ebû Bekr b. Abdirrahman ve Ubeydullah b. Abdillah, Ebû Hureyre'den (naklen) haber verdiler ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (bir gün) öğle veya ikindi namazını kıldırmıştı da, bunların birinde iki rekâtta selâm vermişti. Bunun üzerine Zü'ş-Şimâleyn b. Abdillah b. Amr b. Nadla el-Huzâ'î -ki O, Zühreoğulları'nın halifi (sözleşmelisi)dir- O'na; "namaz kısaltıldı mı, yoksa unutup (da mı noksan kıldın), ya Rasûlallah?" diye sormuş, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) de; "(bana göre) unutmadım. (Namaz) da kısaltılmadı" buyurmuştu. O zaman Zü'ş-Şimâleyn; "bunun biri olmuştur, ya Rasûlallah!" demişti. Bunun üzerine Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) halka dönmüş ve "Zü'l-Yedeyn doğru mu söyledi?" buyurmuştu. Onlar: "evet, ya Rasûlallah" demiş, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) de kalkıp (cemaatle) namazı tamamlamıştı.

(İbn Şihâb dedi ki); onlardan hiçbiri bana, Rasûlullah'ın (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu namazda, otururken iki secde yaptığını rivâyet etmedi. Bu, öyle zannediliyor ki, -Allah daha iyi bilir ya!- cemaatın (durumu) Rasûlullah'a (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), kesin olarak bildirmiş olmasından, neticede O'nun da kesin bir kanaate varmış olmasından dolayıdır.[405]

405- Ebû Dâvûd, Salât, 195 (1/266); Nesâ'î, Sehv, 22 (3/20-21); Musned, 2/271.

AÇIKLAMA

Son iki Hadis, eğer rivâyetlerinde bir hata yapılmamışsa, iki ayrı olayla ilgili olmalıdır. Hz. Peygamber'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) müracaat edenin Zü'l-Yedeyn (RA) olduğu belirtilen birinci olayda Ebû Hureyre'nin hazır bulunmuş olması mümkündür. İkinci olay ise, h. 7. yılda müslüman olan Ebû Hureyre'nin (RA) Medine'ye gelip müslüman olmasından çok önce meydana gelmiş olmalıdır. Çünkü Zü'ş-Şimâleyn (RA), Bedir savaşında şehid düşmüştü. Bu şekilde iki olayın meydana geldiği kabul edilirse, Ebû Hureyre'nin (RA) ikinci Hadisi başka bir Sahâbiden duyup nakletmiş ve "sehiv"den dolayı secde yapmanın da daha sonra meşrû kılınmış olduğunu söylemek mümkündür. Bu Hadislerde bahsedilen olayın tek olması ve Zü'l-Yedeyn'e (RA), Zü'ş-Şimâleyn (RA) de denilmiş olması da ihtimal dahilindedir. Fakat bu durumda ikinci Hadis, sonunda sehiv secdesi zikredilmediği için, diğer rivâyetlere muhâlif düşmektedir. Diğer taraftan İbn Abdilbekr (Rh.A), ikinci Hadiste Zühri'nin (Rh.A) hata etmiş olduğunu, bu sebeple de, hiçbir Hadiscinin, O'nun bu rivâyetine itimad etmediğini söylemiştir. Buna göre ikinci rivâyetin terkedilmesi gerekir ki, bu durumda ihtilâf da ortadan kalkmış, yukarıdaki te'villere de ihtiyaç kalmamış olur.(406)

١٥٠٦ - حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنِ الْحَكَمِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَلْقَمَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ -، أَنَّهُ صَلَّى الظُّهْرَ خَمْساً، فَقِيلَ لَهُ، فَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ(٢).

1506. Bize Sa'id b. Amir, Şu'be'den, (O) el-Hakem'den, (O) İbrahim'den, (O) Alkame'den, (O) Abdullah'tan, (O da) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen) rivâyet etti ki, O (yani Hz. Peygamber bir defasında) öğle (namazını) beş (rekât) kıldırmıştı da, (böyle kıldırdığı) O'na söylenmiş, O da iki secde yapmıştı.(407)

406- Bkz. Muvatta', 1/94 (hâmiş); Menhel, 6/131.

407- Buhari, Salât, 32 (1/105), Sehv, 2 (2/65); Müslim, Mesâcid, 91 (1/401); Ebû Dâvûd, Salât, 196 (1/268); Nesâ'î, Sehv, 26 (3/26-27); Tirmizi, Salât, 289 (2/238); İbn Mâce, İkamet, 130 (1/380); Musned, 1/379, 419, 420.

«١٧٦»

باب اذا كان في الصّلاة نقصان

176. BÂB

NAMAZDA BİR NOKSANLIK OLDUĞU ZAMAN

١٥٠٧ - أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الْمَجِيدِ، ثنا مَالِكٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ هُرْمُزٍ الْأَعْرَجِ، عَنِ ابْنِ بُحَيْنَةَ قَالَ: صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ رَكْعَتَيْنِ، ثُمَّ قَامَ وَلَمْ يَجْلِسْ، وَقَامَ النَّاسُ، فَلَمَّا قَضَى الصَّلَاةَ نَظَرْنَا تَسْلِيمَهُ، فَكَبَّرَ فَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ وَهُوَ جَالِسٌ قَبْلَ أَنْ يُسَلِّمَ، ثُمَّ سَلَّمَ[1].

1507. Bize Ubeydullah b. Abdilmecîd haber verip (dedi ki), bize Malik, İbn Şihâb'dan, (O) Abdurrahman b. Hürmüz el-A'rec'den, (O da) İbn Buhayne'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (bir gün) bize iki rekât namaz kıldırmış, sonra, (teşehhüde) oturmayarak ayağa kalkmış, cemâat de ayağa kalkmıştı. Nihayet namazı bitirdiğinde biz, selâm vermesini beklemiştik. O ise, selâm vermeden önce oturduğu halde iki secde yapmış, sonra selam vermişti.(408)

١٥٠٨ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْفَضْلِ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ مَالِكِ بْنِ بُحَيْنَةَ[2]، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَامَ فِي الرَّكْعَتَيْنِ مِنَ الظُّهْرِ أَوِ الْعَصْرِ، فَلَمْ يَرْجِعْ حَتَّى فَرَغَ مِنْ صَلَاتِهِ، ثُمَّ سَجَدَ سَجْدَتَيِ الْوَهْمِ، ثُمَّ سَلَّمَ[1].

408- Buhâri, Ezân, 146 (1/201); Müslim, Mesâcid, 85-87 (1/399); Ebû Dâvûd, Salât, 200 (1/271); Nesâ'î, Sehv, 21 (3/17); Tirmizi, Salât, 288 (2/235-236); İbn Mâce, İkamet, 131 (1/381); Muvatta', Salât, 65-66 (1/96-97); Musned, 5/345, 346.

1508. Bize Muhammed ibnu'lFadl haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, Yahya b. Sa'id'den, (O) Abdurrahman el-A'rec'den, (O da) Malik İbn Buhayne'den(409) (naklen) rivâyet etti ki; Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (bir defasında) öğlenin veya ikindinin iki rekâtında (oturmayarak) ayağa kalkmış ve (oturmak için geri) de dönmemişti. Nihayet namazını bitirmiş, sonra yanılma secdelerini yapmış, daha sonra da selâm vermişti.

١٥٠٩ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، عَنِ الْمَسْعُودِيِّ، عَنْ زِيَادِ بْنِ عِلَاقَةَ قَالَ: صَلَّى بِنَا الْمُغِيرَةُ بْنُ شُعْبَةَ، فَلَمَّا صَلَّى رَكْعَتَيْنِ، قَامَ وَلَمْ يَجْلِسْ، فَسَبَّحَ بِهِ مَنْ خَلْفَهُ، فَأَشَارَ إِلَيْهِمْ أَنْ يَقُومُوا، فَلَمَّا فَرَغَ مِنْ صَلَاتِهِ، سَلَّمَ وَسَجَدَ سَجْدَتَيِ السَّهْوِ وَسَلَّمَ، وَقَالَ: هَكَذَا صَنَعَ بِنَا رَسُولُ اللهِ - ﷺ -(١).

1509. Bize Yezîd b. Harûn, el-Mes'ûdî'den, (O da) Ziyâd b. Ilâka'dan (naklen) haber verdi ki; O şöyle dedi: El-Muğire b. Şu'be (bir gün) bize namaz kıldırmıştı da, iki rekât kılınca, oturmayarak ayağa kalkmıştı. Bunun üzerine arkasındakiler O'nu (uyarmak için) tesbih getirmişler, ("sübhanallah" demişlerdi) O ise, onlara kalkmalarını işâret etmişti. Nihayet namazını bitirince selâm vermiş ve (ardından) sehiv secdelerini yapıp (tekrar) selâm vermiş, (sonra da) şöyle demişti: "Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bize böyle yapmıştı."(410)

«١٧٧»

باب النّهي عن الكلام في الصّلاة

177. BÂB

NAMAZDA KONUŞMAKTAN MEN'

409- Hadisin ravilerinden biri bu isimde hata yapmıştır. Bu hadisin sahabi ravisi Abdullah b. Buhayne'dir. Abdullah'ın annesinin ismi buhayne, babasının ismi Mâlik'dir. Binaenaleyh yukarıdaki hata, muhtemelen, Malik kelimesinin başından "İbn" kelimesinin düşmesiyle meydana gelmiştir.

410- Ebû Dâvûd, Salât, 201 (1/272); Tirmizi, Salât, 269 (2/201); Musned, 4/247, 253.

١٥١٠ - حَدَّثَنَا أَبُو الْمُغِيرَةِ، ثنا الْأَوْزَاعِيُّ، عَنْ يَحْيَى بْنِ هِلَالِ بْنِ أَبِي مَيْمُونَةَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ الْحَكَمِ السُّلَمِيِّ قَالَ: بَيْنَا أَنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ - ﷺ - فِي الصَّلَاةِ، إِذْ عَطَسَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ، فَقُلْتُ يَرْحَمُكَ اللهُ، فَقَالَ: فَحَدَقَنِي الْقَوْمُ بِأَبْصَارِهِمْ، فَقُلْتُ: وَاثُكْلَاهْ، مَا لَكُمْ تَنْظُرُونَ إِلَيَّ؟ قَالَ: فَضَرَبَ الْقَوْمُ بِأَيْدِيهِمْ عَلَى أَفْخَاذِهِمْ، فَلَمَّا رَأَيْتُهُمْ يُسْكِتُونَنِي، فَقُلْتُ: مَا لَكُمْ تُسْكِتُونَنِي؟ لَكِنِّي سَكَتُّ. قَالَ: فَلَمَّا انْصَرَفَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -، فَبِأَبِي هُوَ وَأُمِّي، مَا رَأَيْتُ مُعَلِّماً قَبْلَهُ وَلَا بَعْدَهُ أَحْسَنَ تَعْلِيماً مِنْهُ، وَاللهِ مَا ضَرَبَنِي، وَلَا نَهَرَنِي، وَلَا سَبَّنِي، وَلَكِنْ قَالَ: إِنَّ صَلَاتَنَا هَذِهِ لَا يَصْلُحُ فِيهَا شَيْءٌ مِنْ كَلَامِ النَّاسِ، إِنَّمَا هِيَ التَّسْبِيحُ وَالتَّكْبِيرُ وَتِلَاوَةُ الْقُرْآنِ(411).

1510, Bize Ebu'l-Muğire rivâyet edip (dedi ki), bize el-Evzâî, Yahya b. Hilâl b. Ebî Meymûne'den, (O) Atâ' b. Yesâr'dan, (O da) Mu'âviye ibnu'l-Hakem es-Sülemî'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Bir ara ben Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile beraber namazda idim. Derken cemaatten bir adam aksırıverdi, ben de, (aksıran bir kimseye söylendiği gibi), "Yerhamuke'llah: Allah sana merhamet etsin!" dedim. (Muâviye sözüne devamla) dedi ki; bunun üzerine cemaat, (gözlerini bana dikip âdeta) gözleriyle beni kuşattılar. Ben de; "helâk olasıcalar! Size ne oluyor da bana öyle bakıyorsunuz?" dedim. (Muâviye) sözüne şöyle devam etti: O zaman da cemaat (beni) susturmak için) ellerini uyluklarına vurdular. Ben, onların beni susturduklarını görünce; "size ne oluyor da beni susturuyorsunuz?" dedim, ama (yine de) sustum. (Muâviye) sözüne şöyle devam etti: Nihayet Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), -anam, babam O'na kurban olsun! Ne O'ndan önce, ne de O'ndan sonra O'nun kadar güzel öğreten hiç bir öğretmen görmedim!- (namazını bitirip) dönünce, vallahi, O beni ne dövdü, ne azarladı, ne de bana kötü söz söyledi; fakat şöyle buyurdu: "Muhakkak ki, şu namazımızda insan kelâmından hiçbir şey (söylemek) uygun olmaz. O, ancak tesbih, tekbir ve Kur'an okumadan ibarettir."(411)

411- Müslim, Mesâcid, 33 (1/381); Ebû Dâvûd, Salât, 171 (1/244-245); Nesâî, Sehv, 20 (3/13-14); Musned, 5/447, 448.

١٥١١ - حَدَّثَنَا صَدَقَةُ، أنا ابْنُ عُلَيَّةَ وَيَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ حَجَّاجٍ الصَّوَّافِ، عَنْ يَحْيَى، عَنْ هِلَالٍ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ مُعَاوِيَةَ، بِنَحْوِهِ[٢].

1511. Bize Sadaka rivâyet edip (dedi ki), bize İbn Uleyye ile Yahya b. Sa'îd, Haccâc es-Savvâf'dan, (O) Yahya'dan, (O) Hilâl'dan, (O) Atâ'dan, (O da) Muâviye'den (naklen) onun, (yani bir önceki Hadisin) benzerini haber verdi.

«١٧٨»

باب قتل الحيّة والعقرب في الصّلاة

178. BÂB

NAMAZDA YILAN VE AKREBİN ÖLDÜRÜLMESİ

١٥١٢ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا هِشَامٌ، عَنْ يَحْيَى، عَنْ ضَمْضَمٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - أَمَرَ بِقَتْلِ الْأَسْوَدَيْنِ فِي الصَّلَاةِ. قَالَ يَحْيَى: الْأَسْوَدَانِ: الْحَيَّةُ وَالْعَقْرَبُ[١].

1512. Bize Yezîd b. Harûn haber verip (dedi ki), bize Hişâm, Yahya'dan (O) Damdam'dan, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) haber verdi ki; Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) namazda iki siyahın öldürülmesini emretti.

Yahya dedi ki; "iki siyah", yılan ve akreptir.(412)

412- Ebû Dâvûd, Salât, 169 (1/242); Nesâî, Sehv, 12 (3/9-10); Tirmizi, Salât, 287 (2/234); İbn Mâce, İkamet, 146 (1/394); Musned, 2/233, 248, 255.

«١٧٩»

باب قصر الصّلاة في السّفر

179. BÂB

YOLCULUKTA NAMAZIN KISALTILMASI

١٥١٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنِ ابْنِ أَبِي عَمَّارٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ بَابَيْهِ، عَنْ يَعْلَى بْنِ أُمَيَّةَ، قَالَ: قُلْتُ لِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ: قَالَ اللهُ تَعَالَى: أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلاةِ إِنْ خِفْتُمْ. فَقَدْ أَمِنَ النَّاسُ؟ قَالَ: عَجِبْتُ مِمَّا عَجِبْتَ مِنْهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: صَدَقَةٌ تَصَدَّقَ اللهُ بِهَا عَلَيْكُمْ، فَاقْبَلُوهَا(٢).

1513. Bize Ebû Asım, İbn Cureyc'den, (O) İbn Ebî Ammâr'dan, (O) Abdullah b. b. Bâbeyh'ten, (O da) Ya'lâ b. Ümeyye'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Ömer İbnu'l-Hattâb'a dedim ki; "Yüce Allah; *"(Yer yüzünde sefere çıktığınız zaman, eğer kâfirlerin size fenalık yapmalarından) korkarsanız, namazı kısaltmanızda (size bir günâh yoktur)"*(413) buyurmuştur. Şimdi insanlar güven içindedirler, (yine de seferde namazları kısaltıyorlar?)" O şu karşılığı verdi: "Şaştığın şeye ben de şaşmış (ve, onu Rasûlullah'a sormuştum) da, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurmuştu: *"Bu, Allah'ın size verdiği bir sadakadır. Binaenaleyh onu kabul edin!"*(414)

AÇIKLAMA

Dört rekâtlı farz namazların yoluculukta iki rekât kılınması meselesi, farklı şekillerde ele alınmıştır. Hanefilere göre, Sünnetle sâbit olduğu üzere, yolculukta namaz esasen (azimet olarak) iki rekâttır.

413- Nisâ' sûresi, 101.

414- Müslim, Musâfirîn, 4 (1/478); Ebû Dâvûd, Sefer, 1 (2/3); Nesâ'î, Taksîr, 1 (3/95); Tirmizi, Tefsir, 5 (5/242-243); İbn Mâce, İkamet, 73 (1/339); Musned, 1/25, 36.

Maliki ve Şâfiîler ise, yolculukta da namazların dört rekât olduğunu, ancak iki rekât kılınmasına "ruhsat" verildiğini söylemişlerdir ki, bu konudaki delillerinden biri yukarıda zikredilmiş olan âyettir. Filhakika mezkûr âyetteki "kasr-ı salât: namazın kısaltılması" ifadesinin muhtemel mânâlarından biri, namazın rekâtlarının, yani kemmiyet bakımından kısaltılmasıdır. Bu ifadenin ikinci muhtemel mânâsı namazın; kıyam yerine oturma veya bineğe binme, rükû' ve secde yerine ima ile yetinme gibi, keyfiyet bakımından kısaltılmasıdır ki, Hanefiler âyeti bu mânâda anlamışlardır. Yukarıdaki Hadisin zahiri mânâsı Hanefilerin bu anlayışına zıt görünmektedir. Ancak bu Hadis; "mezkûr âyet, korku hallerindeki yolculardaki namazların iki rekât kılınmasıyla alâkalıdır. Emniyet halinde yolculuklarda namazların iki rekât kılınması ise Allah'ın (Celle Celaluhu) bir lütfudur" şeklinde anlaşılırsa, ortada bir zıtlık kalmamış olur. Hanefilere göre, bu Hadis böyle anlaşılmasa bile yolculukta namazları kısaltmanın "ruhsat" değil, "azimet" olduğuna delâlet eder. Çünkü Hz. Peygamber; "...onu kabul edin" buyurmuştur. Nitekim Hz. Ömer (RA) de, "kasr-ı salât"ın, "azimet" olduğu görüşündeydi.

Yolculuklarda namazları kısaltma, bir rivâyete göre h. 4. yılda meşrû' kılınmıştı. Bunun, h. 2. yılın rebi'u'l-âhir ayında veya hicretten kırk gün sonra meşrû' kılındığı da nakledilir.(415)

١٥١٤ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - صَلَّى بِمِنًى رَكْعَتَيْنِ، وَأَبُو بَكْرٍ رَكْعَتَيْنِ، وَعُمَرُ رَكْعَتَيْنِ، وَعُثْمَانُ رَكْعَتَيْنِ صَدْراً مِنْ إِمَارَتِهِ، ثُمَّ أَتَمَّهَا بَعْدَ ذٰلِكَ(٣).

1514. Bize Muhammed b. Yûsuf, el-Evzâ'î'den, (O) ez-Zührî'den, (O) Sâlim'den, (O da) babasından (naklen) haber

415- Fethu'l-Bâri, 3/11; Umde, 4/52-53; Menhel, 7/48.

verdi ki; Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (vedâ' haccında) Minâ'da[2] (dört rekâtlı) namazları iki rekât olarak kılmıştı (Minâ'da dört rekâtlı namazları, Halifelikleri esnasında) Ebû Bekir (RA) ve Ömer (RA) de iki rekât olarak (kılmışlardı). Osman (RA) da Halifeliğinin başında iki rekât olarak (kılmıştı). Ancak O, daha sonra onları tamamlamış, (yani dört rekât olarak kılmış) idi.[417]

١٥١٥ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: صَلَّيْنَا الظُّهْرَ مَعَ النَّبِيِّ - ﷺ - بِالْمَدِينَةِ أَرْبَعاً، وَصَلَّيْنَا مَعَهُ بِذِي الْحُلَيْفَةِ رَكْعَتَيْنِ[1].

1515. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyân, Muhammed İbnu'l-Munkedir'den, (O da) Enes b. Malik'ten (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Öğleyi, (Medine'de) Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile beraber dört rekât olarak kılmıştık. (Sonra Mekke'ye gitmek üzere yola çıkmış ve ikindiyi) O'nunla beraber Zu'l-Huleyfe'de[418] iki rekât olarak kılmıştık.[419]

١٥١٦ - حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ مُحَمَّدٍ، ثنا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ ابْنِ مَيْسَرَةَ وَابْنِ الْمُنْكَدِرِ، أَنَّهُمَا سَمِعَا أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ: صَلَّى رَسُولُ اللهِ - ﷺ - بِالْمَدِينَةِ أَرْبَعاً، وَبِذِي الْحُلَيْفَةِ رَكْعَتَيْنِ[2].

1516. Bize Osman b. Muhammed rivâyet edip (dedi ki), bize

416- Mekke'den 7 km. uzaklıkta bir yerdir. Hacılar, zilhicce ayının sekizinci günü sabah namazını Mekke'de kıldıkdan sonra Mina'ya gider ve, dokuzuncu gün güneş doğuncaya kadar orada kalırlar.

417- Buhari, Taksîr, 2 (2/34-35); Müslim, Musâfirîn, 16-17 (1/482); Ebû Dâvûd, Menâsik, 76 (2/199); Nesâ'î, Taksîr, 3 (3/99); Muvatta', Hacc, 201 (1/402, mursel olarak). Bkz. 1881. ve 1882. hadisler.

418- Zu'l-Huleyfe, Medine tarafından hacca gidenlerin mikat (ihrama girme) yeri olup Medine'ye 36 km. kadar uzaklıktadır. Buraya "Âbâru Ali"de denir.

419- Buhari, Hacc, 24 (2/146); Ebû Dâvûd, Menâsik, 21 (2/151). Bkz. 1516. hadis.

Sufyân b. Uyeyne, İbrahim b. Meysere ile İbnu'l-Munkedir'den rivâyet etti ki; onlar, Enes b. Malik'i şöyle derken işitmişler: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), Medine'de (öğleyi) dört rekât olarak kılmış, (sonra Mekke'ye gitmek üzere yola çıkmış ve ikindiyi) Zu'l-Huleyfe'de iki rekât olarak kılmış.(420)

١٥١٧ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ الزُّهْرِيَّ، يَذْكُرُ عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: إِنَّ الصَّلَاةَ، أَوَّلَ مَا فُرِضَتْ، رَكْعَتَيْنِ، فَأُقِرَّتْ صَلَاةُ السَّفَرِ، وَأُتِمَّتْ صَلَاةُ الْحَضَرِ. فَقُلْتُ: مَا لَهَا كَانَتْ تُتِمُّ الصَّلَاةَ فِي السَّفَرِ؟ قَالَ: إِنَّهَا تَأَوَّلَتْ كَمَا تَأَوَّلَ عُثْمَانُ(٣).

1517. Bize Muhammed b. Yûsuf rivâyet edip (dedi ki), bize Sufyân b. Uyeyne rivâyet edip dedi ki, ez-Zührî'yi, Urve İbnu'z-Zübeyr'den, (O da) Hz. Aişe'den (naklen) şöyle anlatırken işittim: (Hz. Aişe) demiş ki; "Muhakkak ki namaz, ilk farz kılındığında iki rekât olarak (farz kılınmışdı). Sonra yolculuk namazı (öylece iki rekât olarak) sâbitleştirilmiş, memleketinde oturanın namazı ise (dört rekâta) tamamlanılmıştı."

(Ez-Zührî dedi ki;) bunun üzerine ben (Urve'ye); "peki O, ne diye yolculukta namazı (dört rekâta) tamamlıyordu?" dedim de O, şöyle cevap verdi: "Doğrusu O, (bu meselede), Osman'ın te'vil yaptığı gibi te'vil yapmıştı"(421)

AÇIKLAMA

Mirac gecesinde farz kılınan beş vakit namaz başta, akşam hariç, ikişer rekât olarak farz kılınmıştı. Hicretten bir yıl sonra ise, sabah

420- Buhari, Taksîr, 5 (2/36); Müslim, Musâfirîn, 11 (1/480); Ebû Dâvûd, Sefer, 2 (2/3); Nesâ'î, Salât, 11 (1/189); Tirmizi, Salât. 391 (2/431); Musned, 3/110, 112. Bkz. 1515. hadis.

421- Buhari, Taksîr, 5 (2/36); Müslim, Musâfirîn, 3 (1/478); Ebû Dâvûd, Sefer, 1 (2/3); Nesâ'î, Salât, 3 (1/83); Muvatta', Sefer, 8 (1/146); Musned, 6/234, 272.

ve akşam dışındaki namazlar dörder rekâta çıkarılmıştı. Sabah namazına, kırâatının uzunluğundan, akşam namazına gündüzün "vitr"i (tek rekâtlı namazı) sayıldığından dolayı ilâve yapılmadığı nakledilir. Daha sonra (H. 2. veya 4. yılda), yolculukta kılınacak namazların kısaltılarak kılınması meşrû kılınmış ve böylece, yolculuk namazı ilk şekliyle sabitleştirilmişti. Hz. Aişe (R.Anha) ve Hz. Osman (RA), bunu bir ruhsat olarak anlamış, (böyle te'vil etmişlerdi). Onlara göre, kendisine zor gelmeyenin yolculukta namazları kısaltmadan tam olarak kısalması daha faziletlidir. Hz. Osman'ın (RA), yolculukta bazı yerlerde namazları kısaltma yapmaksızın tam kılmasının sebebi olarak başka açıklamalar da yapılmıştır ki, bunlardan birine göre O; yolculuğunda bir yerde konaklayıp ikamet eden kimsenin, mukim gibi namaz kılacağı görüşünde olduğu için öyle yapmıştı.

«١٨٠»

باب فيمن أراد أن يقيم ببلدة كم يقيم حتى يقصر الصلاة؟

180. BÂB

BİR BELDEDE İKAMET ETMEK İSTEYEN KİMSENİN, NAMAZI KISALTMASI İÇİN (ORADA EN FAZLA) NE KADAR İKAMET EDEBİLECEĞİ HAKKINDA

١٥١٨ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ يَحْيَى - هُوَ ابْنُ أَبِي إِسْحَاقَ -، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ - ﷺ - فَجَعَلَ يَقْصُرُ حَتَّى قَدِمْنَا مَكَّةَ، فَأَقَامَ بِهَا عَشْرَةَ أَيَّامٍ يَقْصُرُ، حَتَّى رَجَعَ، وَذَلِكَ فِي حِجَّةِ الْوَدَاعِ[1].

1518. Bize Muhammed b. Yûsuf rivâyet edip (dedi ki), bize Sufyân, Yahya'dan -ki O, İbn Ebî İshak'dır-, (O da) Enes b.

Mâlik'ten (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi; Biz, Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile beraber, (Mekke'ye gitmek üzere yola) çıkmıştık da O, Mekeke'ye gelinceye kadar namazları kısaltarak kılmaya başlamıştı. Orada da, namazlarda kısaltma yaparak on gün kalmıştı. Bu (olay), vedâ haccında (olmuştu).(422)

١٥١٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ حُمَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ، عَنِ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدَ، عَنِ الْعَلاَءِ بْنِ الْحَضْرَمِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: مُكْثُ الْمُهَاجِرِ بَعْدَ قَضَاءِ نُسُكِهِ ثَلاَثٌ(١).

1519. Bize Ebû Asım, İbn Cureyc'den, (O) İsmail b. Muhammed'den, (O) Humeyd b. Abdirrahman b. Avf'dan, (O) es-Sâ'ib b. Yezîd'den, (O da) el-Alâ' İbnu'l-Hadramî'den (naklen) haber verdi ki; O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "Muhâcirin, (hac veya umre) ibadetini yaptıkdan sonra (Mekke'de) kalışı, üç (gündür)."(423)

١٥٢٠ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ سَعِيدٍ، ثنا حَفْصٌ، ثنا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ حُمَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ، عَنِ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدَ، عَنِ الْعَلاَءِ بْنِ الْحَضْرَمِيِّ قَالَ: رَخَّصَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - لِلْمُهَاجِرِينَ أَنْ يُقِيمُوا ثَلاَثاً، بَعْدَ الصَّدَرِ، بِمَكَّةَ(١). قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: أَقُولُ بِهِ.

1520. Bize Abdullah b. Sa'id rivâyet edip (dedi ki), bize

422- Buhari, Taksîr, 1 (2/34); Müslim, Musâfirîn, 15 (1/481); Ebû Dâvûd, Sefer, 10 (2/10); Nesâî, Taksîr, 4 (3/100); Tirmizi, Salât, 392 (2/431); İbn Mâce, İkamet, 76 (1/342); Musned, 3/282.

423- Buhari, Menâkıbu'l-Ensâr, 47 (4/266-267); Müslim, Hac, 444 (2/986); Nesâî, Taksîr, 4 (3/100); Musned, 5/52.

Hafsa rivâyet edip (dedi ki), bize Abdurrahman b. Humeyd b. Abdirrahman b. Avf, es-Sâ'ib b. Yezîd'den, (O da) el-Alâ' İbnu'l-Hadramî'den (naklen) rivâyet etti ki; O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) muhâcirler için Mekke'de (kurban bayramının dördüncü günü yapılan) dönüş "sader" (tavafından) sonra üç (gün daha) kalmalarına izin verdi.[424]

Ebû Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki; bu (Hadisin zahirinin delâlet ettiği) görüşü benimsiyorum.

AÇIKLAMA

Mekke'nin fethinden (h. 8. yıl) önce, Mekke'deki müslümanların Medine'ye hicret etmeleri farzdı. Bu hükümden sadece, Hz. Peygamber'in, Medine dışında kalmalarına müsâade ettiği kimseler muâf idi. Bu dönemde umre veya hac için Mekke'ye giden Mekke'li muhacirlerin orada "ikametleri" de haramdı. Bununla beraber, muhacirlerin, vedâ tavafından sonra Mekke'de üç gün daha kalmalarına müsâade edilmişti.

İmam Şafiî, bu ve benzeri Hadislere dayanarak bir yerde, o yere giriş ve çıkış günleri hariç, dört günden az ikamet etmeye niyet eden kimsenin, orada namazları kısaltarak kılacağını söylemiştir. Çünkü Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), vedâ haccında (h. 10. yıl) Mekke ve havâlisinde geçirdiği on gün içinde bir yerde üç günden fazla kalmamıştı.[425] Mekke'de "ikametleri" haram olan muhacirlere, vedâ tavafından sonra orada üç gün daha kalmalarına izin verilmesi de, bir yerde üç gün kalmaya niyet etmenin seferiliğe aykırı ol-

424- Müslim, Hac, 441-443 (2/985); Ebû Dâvûd, Menâsik, 92 (2/213); Nesâî, Taksir, 4 (3/100); Tirmizi, Hac, 103 (3/284); İbn Mâce, İkamet, 76 (1/341); Musned, 4/339, 5/52. Bkz. 1519. hadis.

425- Hz. Peygamer'in vedâ haccı şöyle cereyan etmişti: Hz. Peygamber h. 4 zilhicce 10 tarihinde Mekke'ye varmıştı. 8 zilhicce'ye kadar Mekke'de kalmış, "terviye günü" denilen bu günün sabah namazından sonra Mina'ya gitmiş, ertesi 9 zilhicce günü sabah namazını müteakib güneş doğdukdan sonra Arafat'a gitmiş, o gün, güneşin batışından sonra Müzdelife'ye gitmiş, geceyi orada geçirip sabah namazından sonra güneş doğmadan tekrar Mina'ya gitmiş, aynı gün Mekke'ye inip tavafını yaptıkdan sonra Mina'ya dönmüş, 13 zilhicce günü Mina'dan Mekke'ye gelmiş, 14 zilhicce günü ise Mekke'den, Medine'ye dönmek üzere yola çıkmıştı.

madığını gösterir. İmam Malik (Rh.A) ile İmam Ahmed'in (Rh.A) görüşleri de, İmam Şafiî'nin (Rh.A) görüşüne yakındır. İmam Ebû Hanife (Rh.A) ise, diğer bazı Hadislere dayanarak, bir yerde onbeş günden az kalmaya niyet eden yolcunun, orada namazları kısaltarak kılması gerektiğini açıklamıştır.

«١٨١»

باب الصّلاة على الرّاحلة

181. BÂB
YÜK VE BİNİT DEVESİ ÜZERİNDE NAMAZ KILMAK

١٥٢١ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا هِشَامٌ الدَّسْتُوَائِيُّ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمنِ بْنِ ثَوْبَانَ، عَنْ جَابِرٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - كَانَ يُصَلِّي عَلَى رَاحِلَتِهِ نَحْوَ الْمَشْرِقِ، فَإِذَا أَرَادَ أَنْ يُصَلِّيَ الْمَكْتُوبَةَ، نَزَلَ فَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ[1].

1521.Bize Yezid b. Harun haber verip (dedi ki), bize Hişam ed-Destüva'i, Yahya b. Ebi Kesir'den, (O) Muhammed b. Abdurrahman b. Sevban'dan, (O da) Cabir'den naklen haber verdi ki; Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) binit devesinin üzerinde doğuya doğru namaz kılardı.O, farz namazı kılmak istediğinde ise, (devesinden) iner ve kıbleye yönelirdi.(426)

١٥٢٢ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، حَدَّثَنِي عُقَيْلٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ عَامِرِ بْنِ رَبِيعَةَ، أَنَّ عَامِرَ بْنَ رَبِيعَةَ قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - يُسَبِّحُ وَهُوَ عَلَى الرَّاحِلَةِ، وَيُومِيءُ بِرَأْسِهِ قِبَلَ أَيِّ وَجْهٍ تَوَجَّهَ، وَلَمْ يَكُنْ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - يَصْنَعُ ذَلِكَ فِي الصَّلَاةِ الْمَكْتُوبَةِ[2].

426- Buhari, Salât, 31 (1/104), Müslim, Mesâcid, 37 (1/383); Ebû Dâvûd, Sefer, 8 (2/9); Nesâ'î, Sehv, 6 (3/6-7); Tirmizi, Salât, 143 (2/182); Musned, 3/330, 378.

1522. Bize Abdullah b. Salih haber verip (dedi ki), bana el-Leys rivâyet edip (dedi ki), bana Ukayl, ez-Zührî'den rivâyet etti ki, O şöyle demiş: Bana Abdullah b. Amir b. Rebîa haber verdi ki; Amir b. Rebîa şöyle demiş: Rasûlullah'ı (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), binit devesi üzerinde, hangi yöne döner idiyse, başıyla (o tarafa) işaret ederek nâfile namaz kılarken görmüştüm. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bunu, farz namazda yapmazdı.(427)

«١٨٢»

باب الجمع بين الصّلاتين

182. BÂB

İKİ NAMAZI BİRLEŞTİRMEK "CEM' "

١٥٢٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَلِيٍّ الْحَنَفِيُّ، ثنا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ الْمَكِّيِّ، أَنَّ أَبَا الطُّفَيْلِ عَامِرَ بْنَ وَاثِلَةَ أَخْبَرَهُ أَنَّ مُعَاذَ بْنَ جَبَلٍ قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ - ﷺ - عَامَ غَزْوَةِ تَبُوكَ، وَكَانَ يَجْمَعُ الصَّلاَةَ، فَصَلَّى الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ جَمِيعاً، ثُمَّ دَخَلَ، ثُمَّ خَرَجَ بَعْدَ ذٰلِكَ، فَصَلَّى الْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ جَمِيعاً(١).

1523. Bize Ebû Ali el-Hanefi haber verip (dedi ki), bize Malik b. Enes, Ebu'z-Zübeyr el-Mekkî'den rivâyet etti ki; Ebu't-Tufeyl Amir b. Vâsile O'na haber vermiş ki, Muâz b. Cebel şöyle demiş: Biz, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile beraber, Tebük Gazvesi yılında (sefere) çıkmıştık. O, (bu sefer esnasında) namazları cem'ediyordu da (bir yerde) öğle ile ikindiyi birlikte kıldırmış, sonra (çadırına) girmişti. Daha sonra (vakit gelince çadırından) çıkmış ve akşam ile yatsıyı birlikte kıldırmıştı.(428)

427- Buhari, Taksîr, 9 (2/37); Müslim, Musâfirîn, 40 (1/488); Musned, 3/446.

428- Müslim, Musâfirîn, 52-53 (1/490); Ebû Dâvûd, Sefer, 5 (2/4-5); Nesâî, Mevâkît, 42 (1/229); Tirmizi, Salât, 394 (2/438-439); İbn Mâce, İkamet, 74 (1/340); Muvatta', Sefer, 2 (1/143); Musned, 5/241-242.

AÇIKLAMA

Bu Hadisten anlaşıldığına göre Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Tebük seferi (h. 9. yıl, Receb ayı) esnasında hem seyir halindeyken, hem de bir müddet konakladığı yerlerde öğle ile ikindiyi ve akşam ile yatsıyı cem'ediyordu. Malik (Rh.A), Şafiî (Rh.A) ve Ahmed (Rh.A) bu ve konuyla ilgili diğer Hadislere dayanarak yolculukta mezkûr namazları cem'etmenin caiz olduğunu söylemişlerdir. Hanefiler ise sadece hac esnasında iki yerde; Arafat'ta öğle ile ikindiyi öğle vaktinde, Müzdelife'de akşam ile yatsıyı yatsı vaktinde kılarak yapılan cem'in caiz olduğunu açıklamışlardır. Onlara göre yukarıdaki Hadisle benzeri Hadislerde şekli bir cem' ("cem'-i sûrî"), yani iki namazdan birini son vaktinde diğerini ilk vaktinde kılma şeklindeki bir cem' söz konusudur.

١٥٢٤ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ، ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ عَدِيِّ بْنِ ثَابِتٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ يَزِيدَ الْخَطْمِيِّ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ: أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - صَلَّى الْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ بِجَمْعٍ، فَجَمَعَ بَيْنَهُمَا[٢].

1524. Bize Yahya b. Hassân rivâyet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Zeyd, Yahya b. Sa'id'den, (O) Adiyy b. Sâbit'ten, (O) Abdullah b. Yezîd el-Hatmî'den, (O da) Ebû Eyyûb el-Ensâri'den (naklen) rivâyet etti ki; Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) akşam ve yatsıyı Müzdelife'de kılmıştı da onları cem'etmişti.(429)

١٥٢٥ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا ابْنُ عُيَيْنَةَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَالِمٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - كَانَ يَجْمَعُ بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ إِذَا جَدَّ بِهِ السَّيْرُ[٣].

429- Buhari, Hac, 96 (2/177); Müslim, Hac, 285 (2/937); Nesâ'î, Mevâkit, 49 (1/234); Muvatta', Hac, 198 (1/401); Musned, 5/418-421. Bkz. 1890. hadis.

1525. Bize Muhammed b. Yûsuf rivâyet edip (dedi ki), bize İbn Uyeyne, ez-Zührî'den, (O) Salim'den, (O da) Abdullah b. Ömer'den (naklen) rivâyet etti ki; Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), gitmekte acele ettiğinde akşam ile yatsıyı cem'ederdi.(430)

«١٨٣»

باب الجمع بين الصّلاتين بالمزدلفة

183. BÂB

MÜZDELİFE'DE İKİ NAMAZI CEM'ETMEK

١٥٢٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ، ثنا شُعْبَةُ، أَخْبَرَنِي الْحَكَمُ وَسَلَمَةُ بْنُ كُهَيْلٍ، قَالَا: صَلَّى بِنَا سَعِيدُ بْنُ جُبَيْرٍ بِجَمْعٍ بِإِقَامَةِ الْمَغْرِبِ ثَلَاثًا، فَلَمَّا سَلَّمَ قَامَ فَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ الْعِشَاءَ، ثُمَّ حَدَّثَ عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّهُ صَنَعَ بِهِمْ فِي ذَلِكَ الْمَكَانِ بِمِثْلِ ذَلِكَ، وَحَدَّثَ ابْنُ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ صَنَعَ فِي ذَلِكَ الْمَكَانِ مِثْلَ ذَلِكَ(١).

1526. Bize Ebû'l-Velîd et-Tayâlisî haber verip (dedi ki), bize Şu'be rivâyet edip (dedi ki), bana el-Hakem ve Seleme b. Küheyl haber verip dediler ki; Sa'id b. Cübeyr bize, Müzdelife'de akşam (namazının) kametiyle üç (rekât) namaz kıldırdı. Selâm verince de kalkıp, iki rekât olarak yatsıyı kıldırdı. Sonra İbn Ömer'den rivâyet etti ki; O, kendilerine bu yerde bunun aynısını yapmıştı. İbn Ömer de rivâyet etmiş ki; Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu yerde bunun aynısını yapmıştı.(431)

430- Buhari, Taksîr, 6 (2/36), 13-14 (2/39); Müslim, Musâfirîn, 42-45 (1/488-849); Ebû Dâvûd, Sefer, 5 (2/5); Nesâ'î, Mevâkît, 45-46 (1/231, 233); Tirmizi, Salât, 394 (2/441); Muvatta', Sefer, 3 (1/144); Musned, 2/4, 7, 8.

431- Müslim, Hac, 280-290 (2/937-938); Ebû Dâvûd, Menâsik, 65 (2/192); Nesâ'î, Salât, 20 (1/193); Menâsik, 206 (5/210); Tirmizi, Hac, 56 (3/235); Musned, 2/62.

١٥٢٧ - حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ الرَّبِيعِ، قَالَ: ثنا شُعْبَةُ بِإِسْنَادِهِ، نَحْوَهُ[٢].

1527. Bize Sa'id İbnu'r-Rebî' rivâyet edip dedi ki; bize Şu'be, senediyle onun, (yani bir önceki Hadisin) benzerini rivâyet etti.

AÇIKLAMA

Bu Hadis, hac esnasında Müzdelife'de akşam ile yatsı namazlarının (yatsı vaktinde), başta alınan tek bir kametle cem'edileceğini göstermektedir. Sufyân Sevrî (Rh.A) ile, bir rivâyete göre Ahmed b. Hanbel (Rh.A), bu rivâyetin zahirine uygun görüş beyan etmişlerdir. Diğer alimler ise, konuyla ilgili diğer rivâyetlere dayanarak şu görüşleri serdetmişlerdir: Hanefilerin meşhûr görüşüne göre bu iki namaz, bir ezan ve bir kametle cem'edilir. Ahmed'den (Rh.A) gelen sahih rivâyete göre O, bunların bir ezan ve iki kamette cem'edileceği görüşündeydi. Malik (Rh.A), iki ezan ve iki kamette; son görüşüne göre Şafiî (Rh.A) ise, ezansız iki kametle cem'edileceklerini söylemişlerdir.

«١٨٤»

باب في صلاة الرّجل اذا قدم من سفره

184. BÂB
YOLCULUĞUNDAN DÖNÜP GELDİĞİNDE KİŞİNİN KILACAĞI NAMAZ HAKKINDA

١٥٢٨ - حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ، أَخْبَرَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ، عَنْ أَبِيهِ عَبْدِ اللهِ وَعَمِّهِ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ كَعْبٍ، عَنْ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - لَا يَقْدِمُ مِن سَفَرٍ إِلَّا بِالنَّهَارِ ضُحًى، ثُمَّ يَدْخُلُ الْمَسْجِدَ فَيُصَلِّي الرَّكْعَتَيْنِ، ثُمَّ يَجْلِسُ لِلنَّاسِ[٢].

1528. Bize Ebu'l-Velîd et-Tayâlisî rivâyet edip (dedi ki), bize Ebû Asım, İbn Cureyc'den, (O) İbn Şihâb'dan, (O) Abdurrahman b. Abdillah b. Ka'b b. Malik'ten, (O) babası Abdullah ile amcası Ubeydullah b. Ka'b'dan, (onlar da) Kâ'b b. Malik'ten, (naklen) haber verdi ki; Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) herhangi bir yolculuktan ancak gündüz kuşluk vaktinde gelir, sonra mescide girip iki rekât namaz kılar, sonra da halkla (görüşmek) için otururdu.(432)

«١٨٥»

باب في صلاة الخوف

185. BÂB

KORKU NAMAZI HAKKINDA

١٥٢٩ - أَخْبَرَنَا الْحَكَمُ بْنُ نَافِعٍ، عَنْ شُعَيْبٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، أَخْبَرَنِي سَالِمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ قَالَ: غَزَوْتُ مَعَ رَسُولِ اللهِ - ﷺ - غَزْوَةً قِبَلَ نَجْدٍ، فَوَازَيْنَا الْعَدُوَّ وَصَافَفْنَاهُمْ، فَقَامَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - يُصَلِّي لَنَا، فَقَامَ طَائِفَةٌ مِنَّا مَعَهُ، وَأَقْبَلَ طَائِفَةٌ عَلَى الْعَدُوِّ، فَرَكَعَ رَسُولِ اللهِ - ﷺ - بِمَنْ مَعَهُ رَكْعَةً، وَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ، ثُمَّ انْصَرَفُوا، فَكَانُوا مَكَانَ الطَّائِفَةِ الَّتِي لَمْ تُصَلِّ، وَجَاءَتِ الطَّائِفَةُ الَّتِي لَمْ تُصَلِّ، فَرَكَعَ بِهِمُ النَّبِيُّ - ﷺ - رَكْعَةً، وَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ، ثُمَّ سَلَّمَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -، فَقَامَ كُلُّ رَجُلٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ، فَرَكَعَ لِنَفْسِهِ رَكْعَةً، وَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ(١).

1529. Bize el-Hakem b. Nâfi', Şu'ayb'dan, (O da) ez-

432- Buhari, Salât, 59 (1/114. muallak olarak), Cihad, 198 (4/40); Müslim, Musâfirîn, 74 (1/496); Musned, 3/455, 457, 6/386, 388.

Zührî'den haber verdi (ki, O şöyle demiş): Bana Sâlim b. Abdillah haber verdi ki, Abdullah b. Ömer şöyle demiş; Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile beraber, Necd tarafına bir savaşa gitmiştim. İşte (bu savaşta) düşmanla karşı karşıya geldik ve onlarla karşılıklı dizildik. Derken (namaz vakti geldiğinde) Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), bize kıldırmak üzere namaza durdu. Bizden bir topluluk da O'nunla beraber namaza durdular. (Geri kalan diğer) topluluk ise düşmana yöneldi. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) de, kendisiyle beraber olanlarla bir rükû' ve iki secde yaptı. Sonra (bunlar) ayrılıp namaz kılmamış olan topluluğun yerini aldılar. (Bu sefer) namaz kılmamış olan topluluk geldi. Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) onlarla da bir rükû' ve iki secde yaptı. Sonra Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) selâm verdi. Bundan sonra (oradaki) müslümanlardan her biri (nöbetleşe) kendi başına bir rükû' ve iki secde yaptı.[433]

AÇIKLAMA

"Korku namazı" ile, düşman, sel, yangın, yırtıcı hayvan gibi bir tehlike karşısında bulunan müslümanların nöbetleşe cemaatle kıldıkları farz bir namaz, bir vaktin farz namazı kastedilmektedir. Bilindiği gibi farz namazların şâri' tarafından belirlenen vakitleri vardır. Onların bu muayyen vakitlerde kılınması gerektiği gibi farzlıkları da, mükellef müslümanın üzerinden hiçbir durumda kalkmaz. Farz namazlar, düşmanla savaşın en kızıştığı anlarda bile, o halin elverdiği şekilde kılınarak edâ edilirler. Kur'an-ı Kerim'de, nasıl kılınacağı en teferruatlı olarak anlatılan namazın, düşmanla karşı karşıya olunduğunda kılınacak namaz[434] olması her hâlükârda namazın kılınmasına verilen ehemmiyeti gösterir. İşaret edilen bu âyette bilfiil savaş olmaksızın yalnız düşman hücûmundan korkulan zamanlarda bir vaktin farz namazının nasıl kılınacağı özet-

433- Buhari, Havf, 1 (1/226); Müslim, Musâfirîn, 305 (1/574); Ebû Dâvûd, Sefer, 16 (2/15-16); Nesâ'î, Havf, 1 (3/139); Tirmizi, Salât, 398 (2/453); Musned, 2/150.

434- Nisâ' sûresi, 102.

le açıklanmaktadır. Hadis-i Şeriflerde; düşmanın, savaşın ve savaş yerinin durumlarına göre farz namazların (korku namazının) muhtelif kılınış şekillerine dair (tafsilât vardır. Rivâyetlerde sekiz, on, onüç, onaltı hatta yirmi farklı korku namazı kılınış şekli anlatılmakta veya bu kadar şeklinin olduğu söylenmektedir. Bazı alimler bunların bir kısmını diğerlerine tercih etme yoluna gitmişlerdir. Yukarıda İbn Ömer'in (RA) rivâyet ettiği korku namazı, Nisâ Sûresindeki âyetin zahirine uygun olup, Hanefilerin tercih ettikleri korku namazının kılınış şekli böyledir. İmam Malik (Rh.A) ile imam Şafiî'ye (Rh.A) göre de korku namazının bir şekli budur.

Kılınan ilk korku namazına gelince, Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ilk olarak Usfân'da, o zaman henüz müslüman olmamış olan Halid İbnu'l-Velîd (RA) kumandasındaki müşrik ordusu karşısında ikindi namazını, "korku namazı" şeklinde kıldırmış olduğu (h. 6. yıl, zilka'de ayı) nakledilmektedir. İbn ömer'in (RA) yukarıda naklettiği korku namazı ise, umûmen Hayber'in fethinden (h. 7. yıl) sonra vukûbulduğu kabul edilen ve Zâtürrika Savaşı da denilen Necid Savaşı esnasında kılınan korku namazıdır.

Korku namazının sadece yolculukta kılınabileceğin isöyleyen alimler varsa da, alimlerin cumhûruna göre hazarda da korku namazı kılınabilir. diğer taraftan bazı alimlere göre korku namazı bir rekâttan ibarettir. Ancak cumhûra göre korku namazı hazarda ve seferde akşam vaktinde üç, diğer vakitlerde iki rekâttır.[435]

١٥٣٠ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، ثنا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ الْأَنْصَارِيِّ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ صَالِحِ بْنِ خَوَّاتٍ، عَنْ سَهْلِ ابْنِ أَبِي حَثْمَةَ فِي صَلَاةِ الْخَوْفِ قَالَ: يُصَلِّي الْإِمَامُ بِطَائِفَةٍ، وَطَائِفَةٌ مُوَاجِهَةُ الْعَدُوِّ، فَيُصَلِّي بِالَّذِينَ مَعَهُ رَكْعَةً، وَيَذْهَبُ هَؤُلَاءِ إِلَى مَصَافِّ أَصْحَابِهِمْ، وَيَجِيءُ أُولَئِكَ فَيُصَلِّي بِهِمْ رَكْعَةً، وَيَقْضُونَ رَكْعَةً لِأَنْفُسِهِمْ[1].

1530. Bize Muhammed b. Beşşâr haber verip (dedi ki), bize

435- Fethu'l-Bârî, 5/99-100, 15/311; Umde, 6/254-255; Tecrîd, 3/120 vd.

Yahya b. Sa'id, Yahya b. Sa'id el-Ensârî'den, (O) el-Kasım b. Muhammed'den, (O) Salih b. Havvât'tan, (O da) Sehl b. Ebî Hasme'den (naklen) rivâyet etti ki, O, korku namazı hakkında şöyle dedi: İmam, bir topluluk düşmanla karşı karşıya iken, (diğer) topluluğa nammaz kıldırır. Şöyleki; O, beraberindekilere bir rekât namaz kıldırır ve bunlar, arkadaşlarının (düşman karşısındaki) saf yerlerine giderler. (Bu sefer) onlar gelir ve (imam), onlara da bir rekât namaz kıldırır. (Sonra) onlar kendi başlarına bir rekât (daha) edâ ederler.(436)

١٥٣١ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، ثنا يَحْيَى، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ الْقَاسِمِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ صَالِحِ بْنِ خَوَّاتٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ أَبِي حَثْمَةَ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ - مِثْلَهُ(٢).

1531. Bize Muhammed b. Beşşâr rivâyet edip (dedi ki), bize Yahya, Şu'be'den, (O) Abdurahman İbnu'l-Kasım'dan, (O) babasından, (O) Salih b. Hevvât'tan, (O) Sehl b. Ebî Hasme'den, (O da) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) onun (yani bir önceki Hadisin) aynısını rivâyet etti.(437)

«١٨٦»

باب الحبس عن الصلاة

186. BÂB

NAMAZDAN ALIKONULMAK

436- Buhari, Meğâzî, 31 (5/52-53); Ebû Dâvûd, Sefer, 14 (2/13); Tirmizi, Salât, 398 (2/455); İbn Mâce, İkamet, 151 (1/399); Muvatta', Salâtu'l-Havf, 2 (1/183-184); Musned, 3/448.

437- Buhari, Meğâzî, 31 (5/53); Müslim, Musâfirîn, 309 (1/575); Ebû Dâvûd, Sefer, 13 (2/12-13); Nesâî, Salâtu'l-Havf, 1 (3/138); Tirmizi, Salât, 398 (2/456); İbn Mâce, İkamet, 151 (1/400); Musned, 3/448.

١٥٣٢ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، عَنِ ابْنِ أَبِي ذِيبٍ، عَنِ الْمَقْبُرِيِّ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: حُبِسْنَا يَوْمَ الْخَنْدَقِ حَتَّى ذَهَبَ هَوِيٌّ مِنَ اللَّيْلِ حَتَّى كُفِينَا، وَذَلِكَ قَوْلُ اللهِ تَعَالَى: ﴿وَكَفَى اللهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ وَكَانَ اللهُ قَوِيًّا عَزِيزًا﴾[1] فَدَعَا النَّبِيُّ - ﷺ - بِلَالًا فَأَمَرَهُ فَأَقَامَ، فَصَلَّى الظُّهْرَ فَأَحْسَنَ كَمَا كَانَ يُصَلِّيهَا فِي وَقْتِهَا، ثُمَّ أَمَرَهُ فَأَقَامَ الْعَصْرَ، فَصَلَّاهَا، ثُمَّ أَمَرَهُ فَأَقَامَ الْمَغْرِبَ، فَصَلَّاهَا، ثُمَّ أَمَرَهُ فَأَقَامَ الْعِشَاءَ، فَصَلَّاهَا، وَذَلِكَ قَبْلَ أَنْ يَنْزِلَ: ﴿فَإِنْ خِفْتُمْ فَرِجَالًا أَوْ رُكْبَانًا﴾[2].

1532. Bize Yezîd b. Harûn, İbn Ebî Zîb'den, (O) el-Makburî'den, (O) Abdurrahman b. Ebî Sa'îd el-Hudrî'den, (O da) babasından (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Hendek Savaşında, geceden uzun bir zaman geçinceye kadar (namaz kılmaktan) alıkonulduk. Nihayet bize kifayet edildi, (bize elverildi, savaştan kurtarıldık). Bu, yüce Allah'ın şu sözünde (açıklanan durumdadır): *"Allah savaşta (yardımıyle) mü'minlere yetti. Allah güçlüdür, üstündür"*(438) Bunun üzerine Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Bilâl'i çağırdı ve O'na emretti de, O kamet getirdi. (Hz. Peygamber) de öğle namazını kıldırdı ve onu, (daha önce) vaktinde kıldırdığı gibi güzelce edâ etti. Sonra O'na emretti de ikindi namazı için kamet getirdi, O da onu kıldırdı. Sonra O'na emretti de akşam namazı için kamet getirdi, O da onu kıldırdı. Sonra O'na emretti de yatsı namazı için kamet getirdi, O da onu kıldırdı. Bu (olay); *"Fakat (bir tehlikeden) korkarsanız, yaya yahut (bineğe) binmiş olarak kılın!"*(439) âyetinin inmesinden önce (olmuştu).(440)

438- Ahzâb sûresi, 25.

439- Bakara sûresi, 239.

440- Musned, 3/25, 49, 67-68; İbn Huzeyme, 2/88, 99. Bu hadisi Şafiî, Tayalisi ve Beyheki de rivâyet etmişlerdir. Bkz. Tirmizi, 1/337, 4. dipnotu.

«١٨٧»
باب الصّلاة عند الكسوف

187. BÂB
GÜNEŞ VE AY TUTULMASI ESNASINDA NAMAZ KILMAK

١٥٣٣ - حَدَّثَنَا يَعْلَى، عَنْ إِسْمَاعِيلَ، عَنْ قَيْسٍ، عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ، عَنْ رَسُولِ اللهِ - ﷺ - قَالَ: إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لَيْسَا بِنَكْسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ مِنَ النَّاسِ، وَلَكِنَّهُمَا آيَتَانِ مِنْ آيَاتِ اللهِ، فَإِذَا رَأَيْتُمُوهَا فَقُومُوا فَصَلُّوا(٣).

1533. Bize Ya'lâ, İsmail'den, (O) Kays'tan, (O) Ebû Mes'ûd'dan, (O da) Rasûlullah'tan (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle buyurdu: "Güneş ve ay, insanlardan birinin ölümünden dolayı tutulmazlar. Fakat onlar, Allah'ın (ilmine ve kudretine delâlet eden) âyetlerinden iki âyettirler. Binaenaleyh onu (yani güneşin tutulduğunu veya Allah'ın âyetlerini) gördüğünüz zaman kalkıp namaz kılın!"(441)

١٥٣٤ - أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْمَدِينِيُّ وَمُسَدَّدٌ، ثنا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ الْقَطَّانُ، عَنْ سُفْيَانَ بْنِ سَعِيدٍ، حَدَّثَنِي حَبِيبُ بْنُ أَبِي ثَابِتٍ، عَنْ طَاوُسٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - صَلَّى فِي كُسُوفٍ ثَمَانَ رَكَعَاتٍ فِي أَرْبَعِ سَجَدَاتٍ(٤).

1534. Bize Abdullah b. Ali el-Medini İle Musedded haber verip (dediler ki) bize Yahya b. Sa'id el-Kattân, Sufyân b.

441- Buhari, Küsûf, 1 (2/24); Müslim, Küsûf, 21-23 (2/628); Nesâ'î, Küsûf, 4 (3/103); İbn Mâce, İkamet, 152 (1/400); Musned, 4/122.

Sa'id'den, rivâyet etti (ki, O şöyle demiş): Bana Habîb b. Ebî Sâbit, Tâvûs'dan, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen) rivâyet etti ki; Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (güneş) tutulmasında dört secde ile sekiz rekât namaz kıldı.[442]

AÇIKLAMA

Güneş ve ay tutulmalarında namaz kılmak, alimlerin cumhûruna göre Sünnet-i Müekkededir. Yalnız Malikiler, ay tutulmasında kılınan namazın mendûb olduğunu söylemişlerdir. Bu namazların muhtelif kılınış şekillerinden bahseden Hadisler vardır. Bu rivâyetler bu namazların, muhtemelen tutulmanın süresine göre muhtelif şekillerde kılınabileceğini göstermektedir. Yukarıdaki Hadiste bu muhtelif kılınış şekillerinden biri nakledilmektedir. Buna göre güneş ve ay tutulması("küsûf") namazı, her bir rekâtında dört rükû' ve iki secde bulunan iki rekâttır. Hz. Ali (RA) ve İbn Abbâs'a (RA) göre küsûf namazı böyle kılınır. Hanefiler ve diğer bazı alimler ise, konuyla ilgili diğer Hadislere dayanarak, küsûf namazının, diğer nafile namazlar gibi kılınan iki rekât namaz olduğunu söylemişlerdir.

Küsûf namazının ilk olarak h. 5. yılda kılındığını belirten bir rivâyet vardır. Küsûf namazının bir hikmetini şöyle açıklayabiliriz: Güneş ve ay tutulmaları, uzun asırlardan beri sürüp gelen muhteşem bir düzenin varlığına, bu düzenin yeknesaklığını görünüşte bir müddet bozarak, işaret eden hâdiselerdir. Kâinattaki bu düzen, her an yaratıcısının varlığını, ilmini, kudretini göstermektedir. Ne var ki, bir taraftan onun yeknesaklığı, diğer taraftan insanın gafleti sebebiyle bu düzen ve işaret ettiği, yani"âyet"i, belirtisi olduğu şeyler gözlerden kaçmaktadır. İşte güneş ve ay tutulmaları bu gaflet halinin dağılmasına, insanın, bu muazzam kâinât düzeniyle onun yaratıcısının varlığını, ilmini, kudretini düşünmesine sebep olmaktadır. Ayrıca bu hâdiseler, yeknesaklığı sebebiyle âdeta hiç

442- Müslim, Küsûf, 18 (2/627); Ebû Dâvûd, İstiskâ', 5 (1/308); Küsûf, 8 (3/105); Tirmizi, Salât, 396 (2/446-447); Musned, 1/216, 225.

bozulmayacağını vehmettiren kâinat düzeninin bir gün bozulabileceğini, bu düzenini kuran Zât'ın onu bozabileceğini de düşündürmekte, böylece Kıyamet sahnesini hatıra getirmektedir. Binaenaleyh böyle bir şuur halinde, kâinât düzeninin yaratıcısının huzuruna çıkmak, önünde eğilmek, secdelere kapanmak, O'nun rızasını kazandırıcı şeyler yapmak uygun olur.

١٥٣٥ - حَدَّثَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، ثنا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ عَمْرَةَ بِنْتِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ، عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّ يَهُودِيَّةً دَخَلَتْ عَلَيْهَا، فَقَالَتْ: أَعَاذَكِ اللهُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ. فَلَمَّا جَاءَ النَّبِيُّ - ﷺ - سَأَلَتْهُ: أَيُعَذَّبُ النَّاسُ فِي قُبُورِهِمْ؟ قَالَ عَائِذاً بِاللهِ، قَالَتْ: إِنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - رَكِبَ يَوْماً مَرْكَباً، فَخَسَفَتِ الشَّمْسُ، فَجَاءَ النَّبِيُّ - ﷺ - فَنَزَلَ، ثُمَّ عَمَدَ إِلَى مَقَامِهِ الَّذِي كَانَ يُصَلِّي فِيهِ، فَقَامَ النَّاسُ خَلْفَهُ، فَأَطَالَ الْقِيَامَ، ثُمَّ رَكَعَ فَأَطَالَ الرُّكُوعَ، ثُمَّ رَفَعَ فَأَطَالَ الْقِيَامَ، وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ رَكَعَ فَأَطَالَ الرُّكُوعَ، وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ سَجَدَ سَجْدَتَيْنِ، ثُمَّ قَامَ فَفَعَلَ مِثْلَ ذٰلِكَ، ثُمَّ انْجَلَتِ الشَّمْسُ، فَدَخَلَ عَلَيَّ فَقَالَ: إِنِّي أُرَاكُمْ تُفْتَنُونَ فِي قُبُورِكُمْ كَفِتْنَةِ الدَّجَّالِ، سَمِعْتُهُ يَقُولُ: اَللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ النَّارِ[1].

1535. Bize Ebu'n-Nu'mân rivâyet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Zeyd rivâyet edip (dedi ki), bize Yahya b. Sa'id, Amra bint Abdirrahman'dan, (O da) Hz. Aişe'den (naklen) rivâyet etti ki; yahûdî bir kadın O'nun huzuruna girmiş ve "Allah seni kabir azabından korusun!" diye dua etmiş. (Hz. Aişe demiş ki) bunun üzerine ben, Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (eve) geldiğinde O'na sormuştum ki; "insanlara kabirlerinde azab edilir mi?" O, "Allah'a sığınırım! (Böyle şey olur mu?)" buyurmuştu. (Hz. Aişe sözünün devamında) şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bir gün (sabah vakti bineğine) binip (çıkmıştı). Derken güneş tutulmuştu. Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) de (dönüp) gelmiş ve (bineğinden) inmişti. Sonra (devamlı) orada namaz

kıldırdığı yerine gidip (namaza durmus), cemaat de arkasında namaza durmuştu. O kıyamı uzatmış, sonra rukû'a varmış, rükû'u da uzatmış, sonra doğrulmuş, bu kıyamı da, birinci kıyamdan az olmak üzere uzatmış, sonra (tekrar) rükû'a varmış, bu rükû'u da, birinci rükûdan az olmak üzere uzatmış, sonra (secdeye gidip) iki secde yapmış, sonra ayağa kalkıp bunun aynısını yapmış, nihayet güneş açılmıştı. (Hz. Peygamber) bundan sonra yanıma girip şöyle buyurmuştu: *"Şüphe yok ki, ben sizi, kabirlerinizde deccâl imtihanı gibi imtihanlara çekilirken görüyorum!"* (Hz. Aişe, sözüne devamla dedi ki); ben O'nu şöyle derken işittim: *"Allahım! Muhakkak ki ben, kabir azabından sana sığınırım, Cehennem azabından da sana sığınırım!"* (443)

١٥٣٦ - حَدَّثَنَا أَبُو يَعْقُوبَ يُوسُفُ الْبُوَيْطِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِدْرِيسَ - هُوَ الشَّافِعِيُّ -، ثنا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: خَسَفَتِ الشَّمْسُ، فَصَلَّى رَسُولُ اللهِ -ﷺ-، فَحَكَى ابْنُ عَبَّاسٍ أَنَّ صَلَاتَهُ ﷺ رَكْعَتَيْنِ، فِي كُلِّ رَكْعَةٍ رَكْعَتَيْنِ، ثُمَّ خَطَبَهُمْ فَقَالَ: إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ آيَتَانِ مِنْ آيَاتِ اللهِ، لَا تَخْسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ، فَإِذَا رَأَيْتُمْ ذَلِكَ فَافْزَعُوا إِلَى ذِكْرِ اللهِ[1].

1536. Bize Ebû Ya'kûb Yûsuf el-Buveytî, Muhammed b. İdris'ten -ki O, eş-Şafi'i'dir-, (naklen) rivayet etti. O dedi ki; bize Malik b. Enes, Zeyd b. Eslem'den, (O) Atâ' b. Yesâr'dan (O da) Abbas'tan (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: (Bir gün) güneş tutulmuştu da, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) namaz kıldırmıştı... Sonra İbn Abbâs anlattı ki, O'nun (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu namazı, her rekâtında iki rükû' bulunan iki rek'at idi. (Hz. Peygamber, namazdan) sonra onlara bir hutbe irâd etmiş (veya, bir konuşma yapmış) ve şöyle buyurmuştu: *"Şüphe yok*

443- Buhari, Küsûf, 7 (2/26-27); Müslim, Küsûf, 8 (2/621); Nesâ'î, Küsûf, 11-12 (3/109-110); Muvatta', Küsûf, 3 (1/187-188); Musned, 6/53. Bkz. 1538. hadis.

ki, güneş ve ay, Allah'ın (varlığının, ilminin, kudretinin) alâmetlerinden iki alâmet, "âyet"tir. Onlar ne bir kimsenin ölümü, ne de dirimi için tutulmazlar. Binaenaleyh bu (güneş veya ay tutulmasını) gördüğünüz vakit, Allah'ın zikrine sığının, (onu zikretmeye koşun!)"(444)

١٥٣٧ - قَالَ: وَأَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَ:

1537. (Muhammed b. İdris eş-Şafiî) dedi ki; bize Malik, Hişâm b. Urve'den, (O) babasından, (O da) Hz. Aişe'den (naklen) (İbn Abbâs'ın hadisinin benzerini) haber verdi.(445)

١٥٣٨ - وَأَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ عَمْرَةَ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: خَسَفَتِ الشَّمْسُ، فَصَلَّى النَّبِيُّ - ﷺ -: فَحَكَتْ أَنَّهُ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ، فِي كُلِّ رَكْعَةٍ رَكْعَتَيْنِ، فَجَلَتْ(١).

1538. (Muhammed b. İbris eş-Şafiî) dedi ki; bize Malik, Yahya b. Sa'id'den, (O) Amra'dan, (O da) Hz. Aişe'den (naklen) de haber verdi ki, O şöyle demiş: (Bir gün) güneş tutulmuştu da, Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) namaz kıldırmıştı... Sonra (Hz. Aişe) anlatmış ki, O, her rekâtında iki rükû' bulunan iki rekât namaz kıldırmış ve (güneş) açılmıştı.(446)

444- Buhari, Küsûf, 9 (2/27); Müslim, Küsûf, 17 (2/626); Ebû Dâvûd, İstiskâ', 5 (1/307); Nesâ'î, Küsûf, 17 (3/118-119); Muvatta', Küsûf, 2 (1/186-187); Musned, 1/298, 358.

445- Buhari, Küsûf, 2 (2/24); Müslim, Küsûf, 1 (2/618); Ebû Dâvûd, İstiskâ', 5 (1/307); Nesâ'î, Küsûf, 11 (3/107); Tirmizi, Salât, 396 (2/449); İbn Mâce, İkamet, 152 (1/401); Muvatta', Küsûf, 1 (1/186); Musned, 6/76, 164, 168.

446- Bkz. 1535. hadis. Son iki hadis, şeklen muallak görünmektedirler. Ancak onların kendilerinden önceki 1536. hadisin Mâlik'e kadar ki senediyle aynı senede sahip olmaları da mümkündür. Nitekim Dârimi'nin bir nüshasında "Kâle: (Şafiî) dedi ki..." ifadesi yerine; "Ve Kâle bihi: (Ebû Ya'kûb, önceki sened) vasıtasıla dedi ki..." kaydı vardır. Bu durumda bu hadisler, muttasıldırlar.

١٥٣٩ - أَخْبَرَنَا الْحَكَمُ بْنُ الْمُبَارَكِ، ثنا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ الْمُنْذِرِ، عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ، أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - أَمَرَ حِينَ كَسَفَتِ الشَّمْسُ بِصَدَقَةٍ(٢).

1539. Bize el-Hakem İbnu'l-Mübârek haber verip (dedi ki), bize Abdulazîz b. Muhammed, Hişâm b. Urve'den, (O) Fâtıma bintu'l-Munzir'den, (O da) Esmâ' bint Ebî Bekr'den (naklen) rivâyet etti ki; Hz. Peyamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), güneş tutulduğu zaman sadaka verilmesini emretti.(447)

١٥٤٠ - قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو حُذَيْفَةَ مُوسَى بْنُ مَسْعُودٍ، عَنْ زَائِدَةَ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَسْمَاءَ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ - نَحْوَهُ(٢)

1540. (El-Hakem) dedi ki, bana Ebû Huzeyfe Mûsa b. Mes'ûd, Zâ'ide'den, (O) Hişâm b. Urve'den, (O) Esmâ'dan, (O da) Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen) onun (yani bir önceki Hadisin) benzerini rivâyet etti.(448)

«١٨٨»

باب صلاة الاستسقاء

188. BÂB

YAĞMUR İSTEME NAMAZI

447- Esmâ'dan gelen bir şâhidi için bkz. Musned, 6/354. Dârimi'nin bir nüshasında, "sadaka verme" yerine, "köle âzâdı"nın emredildiği kaydı vardır. Herhalde bu rivâyetin doğrusu da "köle âzâdı" olmalıdır. Nitekim hadisin bundan sonraki senedinin kaynaklarında da "köle âzâdı" kaydı vardır.

448- Buhari, Küsûf, 11 (2/28-29), Itk, 3 (3/117); Ebû Dâvûd, İstiskâ', 9 (1/310); Musned, 6/345; Hâkim 1/331. Bu kaynaklarda, güneş tutulduğunda "köle âzâdı"nın emredildiği nakledilir.

١٥٤١ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، ثنا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ الْأَنْصَارِيُّ، أَنَّ أَبَا بَكْرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ أَخْبَرَهُ، عَنْ عَبَّادِ بْنِ تَمِيمٍ، أَنَّهُ سَمِعَ عَبْدَ اللهِ بْنَ زَيْدٍ يَذْكُرُ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - خَرَجَ بِالنَّاسِ إِلَى الْمُصَلَّى يَسْتَسْقِي، فَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ وَحَوَّلَ رِدَاءَهُ(٣).

1541. Bize Yezîd b. Harûn haber verip (dedi ki), bize Yahya b. Sa'îd el-Ensârî rivâyet etti ki, Ebû Bekr b. Muhammed b. Amr b. Hazm, kendisine, Abbâd b. Temim'den (naklen) haber vermiş ki; O, Abdullah b. Zeyd'den işitmiş, O anlatıyormuş ki, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), (Allah'tan) yağmur dilemek üzere halkı namazgâha çıkarmış ve kıbleye dönüp ridâsını, (kaftanını veya abasını) tersyüz etmişti.(449)

١٥٤٢ - أَخْبَرَنَا الْحَكَمُ بْنُ نَافِعٍ، عَنْ شُعَيْبٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، أَخْبَرَنِي عَبَّادُ بْنُ تَمِيمٍ، أَنَّ عَمَّهُ أَخْبَرَهُ: أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - خَرَجَ بِالنَّاسِ إِلَى الْمُصَلَّى يَسْتَسْقِي لَهُمْ، فَقَامَ، فَدَعَا اللهَ قَائِمًا، ثُمَّ تَوَجَّهَ قِبَلَ الْقِبْلَةِ، فَحَوَّلَ رِدَاءَهُ، فَأُسْقُوا(١).

1542. Bize el-Hakem b. Nâfi', Şuayb'dan, (O da) ez-Zührî'den haber verdi (ki, O şöyle demiş): Bana Abbâd b. Temîm haber verdi ki, amcası kendisine haber vermiş ki; Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), kendileri için (Allah'tan) yağmur dilemek üzere halkı namazgâha çıkarmış ve kalkıp ayakta Allah'a dua etmiş, sonra da kıble tarafına yönelip ridâsını tersyüz etmiş, bunun üzerine yağmur yağdırılmıştı.(450)

449- Buhari, İstiskâ, 4 (2/16); Müslim, İstiskâ', 3 (2/611); Ebû Dâvûd, İstiskâ', 2 (1/303); Nesâî, İstiskâ', 7 (3/127); Muvatta', İstiskâ', 1 (1/190); İbn Mâce, İkamet, 153 (1/403); Musned, 4/39, 40.

450- Buhari, İstiskâ', 15 (2/20); Musned, 4/40.

«١٨٩»

باب رفع الأيدي في الاستسقاء

189. BÂB

YAĞMUR DUASINDA ELLERİ KALDIRMAK

١٥٤٣ - حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ مُحَمَّدٍ، ثنا عَبْدَةُ، عَنْ سَعِيدٍ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - لَا يَرْفَعُ يَدَيْهِ فِي شَيْءٍ مِنَ الدُّعَاءِ إِلَّا فِي الْاِسْتِسْقَاءِ[٢].

1543. Bize Osman b. Muhammed rivâyet edip (dedi ki), bize Abde, Sa'îd'den, (O) Katâde'den, (O da) Enes'ten (naklen) rivâyet etti ki, Oşöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), yağmur duasındakinden başka, dua nev'inden hiçbir şeyde ellerini (yağmur duasındaki şekilde) kaldırmazdı.(451)

AÇIKLAMA

Bu Hadisin zahirine göre eller yalnız yağmur duasında kaldırılır. Halbuki, diğer dualarda ellerin kaldırıldığına dair, sayıları "mânevi tevâtür" derecesine ulaşan pekçok Hadis vardır. Binanealeyh Enes (RA) bu haberiyle, ellerin yağmur duasındaki şekilde başka hiçbir duada kaldırılmadığını anlatmak istemiş olmalıdır. Bu Hadisin bazı rivâyetlerinde ve diğer bazı hadislerde Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), yağmur duasında ellerini, koltuk altlarının beyazlığı görülecek kadar çok yükseğe kaldırdığı ve avuç içlerini de yere çevirdiği bildirilmektedir. İşte Enes'in(RA) bu rivâyetinde anlatılmak istenen, her halde, bu durumdur.

451- Buhari, İstiskâ', 22 (2/21); Müslim, İstiskâ', 7 (2/612); Ebû Dâvûd, İstiskâ', 3 (1/303); Nesâ'î, İstiskâ', 9 (3/128); İbn Mâce, İkamet, 118 (1/373).

Bazı alimler; kıtlık, kuraklık gibi bir belânın kaldırılması için yapılacak her duada Sünnetin, elleri kaldırıp avuç içlerini yere çevirerek dua yapmak olduğunu söylemişlerdir. Avuç içlerini yere çevirmenin hikmeti de; kaldırılması istenen kötü durumun iyisiyle değiştirilmesinin, altüst edilmesinin lisân-ı hâl ile de istenmesi şeklinde izah edilmiştir. Nitekim yağmur duasında ridânın tersyüz edilmesinin hikmeti de bazı alimlerce böyle açıklanmıştır.

«١٩٠»

باب الغسل يوم الجمعة

190. BÂB
CUMA GÜNÜ GUSÜL YAPMAK

١٥٤٤ - أَخْبَرَنَا خَالِدُ بْنُ مَخْلَدٍ، ثنا مَالِكٌ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: إِذَا جَاءَ أَحَدُكُمُ الْجُمُعَةَ، فَلْيَغْتَسِلْ[٣].

1544. Bize Halid b. Mahled haber verip (dedi ki), bize Malik, Nâfi'den, (O da) İbn Ömer'den (naklen) rivâyet etti ki; O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Biriniz cumaya gelmek (istediği) zaman gusül yapsın.*(452)

١٥٤٥ - حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ مَخْلَدٍ، ثنا مَالِكٌ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ سُلَيْمٍ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: غُسْلُ يَوْمِ الْجُمُعَةِ وَاجِبٌ عَلَى كُلِّ مُحْتَلِمٍ[١].

452- Buhari, Cumu'a, 2 (1/212); Müslim, Cumu'a, 1-2 (2/579); Nesâ'î, Cumu'a, 7 (3/76); Tirmizi, Salât, 355 (2/364); İbn Mâce, İkamet, 80 (1/346); Muvatta', Cumu'a, 5 (1/102); Musned, 2/3, 9, 35.

1545. Bize Halid b. Mahled rivâyet edip (dedi ki), bize Malik, Safvân b. Süleym'den (O) Atâ' b. Yesârdan, (O da) Ebû Sa'id el-Hudrî'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*Cuma günü gusül yapmak, ihtilâm olan (yani bülûğa ermiş olan) herkese vâcibdir.*"(453)

١٥٤٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا ابْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ سُلَيْمٍ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ -، مِثْلَهُ(١).

1546. Bize Ebû Nu'aym, haber verip (dedi ki), bize İbn Uyeyne, Safvân b. Süleym'den, (O) Atâ' b. Yesâr'dan, (O) Ebû Sa'id el-Hudrîden, (O da) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen) onun, (yani bir önceki hadisin) aynısını rivâyet etti.(454)

١٥٤٧ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا الْأَوْزَاعِيُّ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ ابْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ، حَدَّثَنِي أَبُو هُرَيْرَةَ، قَالَ: بَيْنَمَا عُمَرُ ابْنُ الْخَطَّابِ يَخْطُبُ، إِذْ دَخَلَ رَجُلٌ، فَعَرَّضَ بِهِ عُمَرُ، فَقَالَ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ مَا زِدْتُ أَنْ تَوَضَّأْتُ حِينَ سَمِعْتُ النِّدَاءَ، فَقَالَ: وَالْوُضُوءَ أَيْضًا؟ أَلَمْ تَسْمَعْ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - يَقُولُ: إِذَا جَاءَ أَحَدُكُمْ إِلَى الْجُمُعَةِ فَلْيَغْتَسِلْ؟!(٢).

1547. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize el-Evzâ'î, Yahya b. Ebî Kesîr'den, (O da) Ebû Seleme b. Abdirrahman'dan rivâyet etti (ki, O şöyle demiş): Bana Ebu Hureyre rivâyet edip dedi ki; bir defasında Ömer İbnu'l-Hattâb, hutbe okuyordu. Derken bir adam içeri giriverdi. Ömer de ona, üstü kapalı söz dokundurdu. Bunun üzerine o; "ya Emîre'l-Mü'minin! Ezanı du-

453- Buhari, Cumu'a, 2 (1/212); Müslim, Cumu'a, 5 (2/580); Ebû Dâvûd, Tahâret, 129 (1/94); Nesâ'î, Cumu'a, 8 (3/76); Muvatta', Cumu'a, 4 (1/102); Musned, 3/60.

454- Buhari, Ezân, 161 (1/208); İbn Mâce, 80 (1/346); Musned, 3/6.

yunca abdest almaktan fazla bir şey yapmadım, (ancak gelebildim!)" dedi. Bu sefer (Ömer) şöyle dedi: "Bir de sadece abdest (almışsın!). Rasûlullah'ı (Sallallahu Aleyhi ve Sellem); *"Biriniz cuma (namazına) gelmek (istediği) zaman gusül yapsın!"* buyururken işitmemiş miydin?"(455)

١٥٤٨ - أَخْبَرَنَا عَفَّانُ، ثنا هَمَّامٌ، أنا قَتَادَةُ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ سَمُرَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - قَالَ: مَنْ تَوَضَّأَ لِلْجُمْعَةِ فَبِهَا وَنِعْمَتْ، وَمَنِ اغْتَسَلَ فَهُوَ أَفْضَلُ(٣).

1548. Bize Affân haber verip (dedi ki), bize Hemmâm rivâyet edip (dedi ki), bize Katâde, el-Hasan'dan, (O da) Semure'den (naklen) haber verdi ki; Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurmuş: *"Kim cuma (namazı) için abdest alırsa, bu (ona kâfidir) ve ne güzel (iştir!) Kim de gusül yaparsa, bu daha faziletlidir."*(456)

«١٩١»

باب في فضل الجمعة والغسل والطّيب فيها

191. BÂB
CUMA (GÜNÜ) İLE BU (GÜNDE) GUSÜL YAPMA VE GÜZEL KOKU (SÜRÜNMENİN) FAZİLETİ HAKKINDA

١٥٤٩ - أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الْمَجِيدِ، ثنا ابْنُ أَبِي ذِئْبٍ، عَنِ الْمَقْبُرِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ وَدِيعَةَ، عَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ صَاحِبِ رَسُولِ اللهِ - ﷺ -، أَنَّ نَبِيَّ اللهِ - ﷺ - قَالَ: مَنِ اغْتَسَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَتَطَهَّرَ بِمَا اسْتَطَاعَ مِنْ طُهْرٍ، ثُمَّ ادَّهَنَ مِنْ دُهْنِهِ أَوْ مَسَّ مِنْ طِيبِ بَيْتِهِ، ثُمَّ رَاحَ فَلَمْ يُفَرِّقْ

455- Buhari, Cumu'a, 5(1/213), 1Müslim, Cumu'a, 4 (2/580); Ebû Davûd, Tahâret , 129 (1/94); Musned, 1/15, 46.

456- Ebû Davûd, Tahâret, 130 (1/97); Nesâ'i, Cumu'a, 9 (3/77); Tirmizî, Salât, 357 (2/369); Musned, 5/8, 11, 15.

بَيْنَ اثْنَيْنِ، وَصَلَّى مَا كُتِبَ لَهُ، فَإِذَا خَرَجَ الْإِمَامُ أَنْصَتَ، غُفِرَ لَهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجُمُعَةِ الْأُخْرَى[1].

1549. Bize Ubeydullah b. Abdilmecid haber verip (dedi ki), bize İbn Ebî Zi'b, el-Makburî'den, (O) babasından, (O) Abdullah b. Vedî'a'dan, (O da) Rasûlullah'ın (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Sahâbisi Selmân el-Fârisi'den (naklen) rivâyet etti ki; Nebiyullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Kim cuma günü gusül yapıp, elinden geldiği kadar temizlenir, sonra (saçını ve sakalını tarayıp) kendi yağıyla yağlanır veya evinin güzel kokusundan sürünür, sonra da camiye) gider ve (yanyana oturan) iki kişinin arasını ayırmaz, (Allah tarafından) kendisi için, takdir edilen namazı kılar, imam (hutbe okumaya) çıktığında da susarsa, o (gün) ile diğer cuma (günü) arasındaki (günâhları) bağışlanır."*[457]

«١٩٢»

باب القراءة في صلاة الفجر يوم الجمعة

192. BÂB

CUMA GÜNÜ SABAH NAMAZINDA OKUNAN (SÛRELER)

١٥٥٠ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ سَعْدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ هُرْمُزَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ - ﷺ - يَقْرَأُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فِي صَلَاةِ الْغَدَاةِ، «تَنْزِيلَ السَّجْدَةَ» وَ«هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ»[2].

1550. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyân, Sa'd b. İbrahim'den, (O) Abdurrahman b. Hür-

457- Buhari, Cumu'a, 6 (1/213); 19 (1/218); Nesâ'î, Cumu'a, 23 (3/85); Musned, 5/438-440.

müz'den, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) cuma günü sabah namazında Tenzîl, yani Secde (Sûresi) ile Hel Eta Ale'l-İnsan "İnsan" (Sûresini) okurdu.(458)

«١٩٣»

باب فضل التهجير الى الجمعة

193. BÂB
CUMAYA ERKEN GİTMENİN FAZİLETİ

١٥٥١ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا الْأَوْزَاعِيُّ، عَنْ يَحْيَى، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: الْمُتَعَجِّلُ إِلَى الْجُمُعَةِ كَالْمُهْدِي جَزُوراً، ثُمَّ الَّذِي يَلِيهِ كَالْمُهْدِي بَقَرَةً، ثُمَّ الَّذِي يَلِيهِ كَالْمُهْدِي شَاةً، فَإِذَا جَلَسَ الْإِمَامُ عَلَى الْمِنْبَرِ، طُوِيَتِ الصُّحُفُ، وَجَلَسُوا يَسْتَمِعُونَ الذِّكْرَ(١).

1551. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize el-Evzâ'î, Yahya'dan, (O) Ebû Seleme b. Abdirrahman'dan, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*Cumaya önce giden kimse, bir deve kurban veren gibi (sevâb alır). Sonra onu takip eden kimse, bir sığır kurban veren gibi (sevâb alır). Sonra onu takip eden bir koyun kurban veren gibi (sevâb alır). İmam, minberin üzerine oturduğunda ise (bu sevapların yazıldığı) sahifeler dürülür ve (bunları yazan melekler) (yapılacak) ibâdeti dinlemek üzere otururlar.*"(459)

458- Buhari, Cumu'a, 10 (1/214-215); Müslim, Cumu'a, 65-66 (2/559); Nesâ'î, İftitah, 44 (2/123); İbn Mâce, İkamet, 6 (1/269); Musned, 2/430.

459- Buhari, Cumu'a, 4 (1/213); Müslim Cumu'a, 10 (2/582); Nesâ'î, Cumu'a, 13 (3/79-80); Ebû Dâvûd, Tahâret, 129 (1/96); Tirmizi, Salât, 358 (2/372); İbn Mâce, İkamet, 82 (1/347); Muvatta', Cumu'a, 1 (1/101).

١٥٥٢ - أَخْبَرَنَا نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ، ثنا عَبْدُ الْأَعْلَى، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنِ الْأَغَرِّ أَبِي عَبْدِ اللهِ صَاحِبِ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - قَالَ: إِذَا كَانَ يَوْمُ الْجُمُعَةِ، قَعَدَتِ الْمَلَائِكَةُ عَلَى أَبْوَابِ الْمَسْجِدِ، فَكَتَبُوا مَنْ جَاءَ إِلَى الْجُمُعَةِ، فَإِذَا رَاحَ الْإِمَامُ طَوَتِ الْمَلَائِكَةُ الصُّحُفَ، وَدَخَلَتْ تَسْمَعُ الذِّكْرَ. قَالَ: وَقَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: الْمُهَجِّرُ إِلَى الْجُمُعَةِ كَالْمُهْدِي بَدَنَةً، ثُمَّ كَالْمُهْدِي بَقَرَةً، ثُمَّ كَالْمُهْدِي شَاةً، ثُمَّ كَالْمُهْدِي بَطَّةً، ثُمَّ كَالْمُهْدِي دَجَاجَةً، ثُمَّ كَالْمُهْدِي بَيْضَةً[1].

1552. Bize Nasr b. Ali haber verip (dedi ki), bize Abdula'lâ, Ma'mer'den, (O) ez-Zührî'den, (O) Ebû Hureyre'nin talebe-arkadaşı el-Eğarr Ebû Abdillah'tan, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) rivâyet etti ki; Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Cuma günü olduğu zaman melekler cami (ler)in kapılarına oturur ve cumaya gelenleri yazarlar. Nihayet imam gidip (minberin üzerine oturunca) bu melekler, (cumaya gelenlerin sevaplarının yazıldığı) sahifeleri dürer ve ibadeti dinlemek üzere içeri girerler."*

(Ebû Hureyre) dedi ki; Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle de buyurdu: *"Cumaya erken giden kimse, bir deve kurban veren gibi (sevâb alır). Sonra (giden), bir sığır kurban veren gibi; sonra (giden), bir koyun veren gibi; sonra (giden), bir kaz sadaka veren gibi; sonra (giden), bir tavuk sadaka veren gibi; sonra (giden) de bir yumurta sadaka veren gibi (sevâb alır)."*[460]

«١٩٤»

باب في وقت الجمعة

194. BÂB

CUMANIN VAKTİ HAKKINDA

460- Buhari, Cumu'a, 31 (1/223); Müslim, Cumu'a, 24-25 (2/587); Nesâ'î, Cumu'a, 13 (3/79); Musned, 2/239- 259, 280.

١٥٥٣ - أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، عَنِ ابْنِ أَبِي ذِئْبٍ، عَنْ مُسْلِمِ بْنِ جُنْدُبٍ، عَنِ الزُّبَيْرِ بْنِ عَوَّامٍ قَالَ: كُنَّا نُصَلِّي مَعَ النَّبِيِّ - ﷺ - الْجُمُعَةَ، ثُمَّ نَرْجِعُ فَنُبَادِرُ الظِّلَّ فِي أُطُمِ بَنِي غَنْمٍ، فَمَا هُوَ إِلَّا مَوَاضِعُ أَقْدَامِنَا[1].

1553. Bize Ubeydullah b. Mûsa, İbn Ebi Zi'b'den, (O) Müslim b. Cundeb'den, (O da) ez-Zübeyr b. Avvâm'dan (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Biz, Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile beraber cumayı kılar, sonra dönüp, Ğanmoğulları Kalesi'ndeki gölgeye koşardık da bu (gölge) ancak ayak yerlerimizi (kaplardı).(461)

١٥٥٤ - أَخْبَرَنَا عَفَّانُ بْنُ مُسْلِمٍ، ثنا يَعْلَى بْنُ الْحَارِثِ، قَالَ: سَمِعْتُ إِيَاسَ بْنَ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ، يُحَدِّثُ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: كُنَّا نُصَلِّي مَعَ رَسُولِ اللهِ - ﷺ -، الْجُمُعَةَ، ثُمَّ نَنْصَرِفُ وَلَيْسَ لِلْحِيطَانِ فَيْءٌ يُسْتَظَلُّ بِهِ[2].

1554. Bize Affân b. Müslim haber verip (dedi ki), bize Ya'lâ İbnu'l-Hâris rivâyet edip dedi ki; ben İyas b. Seleme ibni'l-Ekva'ı, babasından (naklen) rivâyet ederken işittim, O demiş ki: Biz, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile beraber cumayı kılardık. Sonra, duvarların, gölgelenilecek bir gölgesi (henüz meydana gelmediği) halde (camiden) ayrılırdık.(462)

AÇIKLAMA

Cuma namazının vakti hakkında başlıca iki görüş vardır: Alimlerin cumhûruna göre cumanın vakti zevâlden yani güneşin tam te-

461- Musned, 1/167; Mecmeu'z-Zevâ'id, 2/183. Bu hadis, Müslim ile Zübeyr arasındaki bir ravinin zikredilmemesi sebebiyle, munkatı'dır.

462- Buhari, Meğâzî, 35 (5/65); Müslim, Cumu'a, 32 (2/589); Ebû Dâvûd, Salât, 224 (1/284-285); Nesâ'î, Cumu'a, 14 (3/81); İbn Mâce, İkamet, 84 (1/350); Musned, 4/46, 54.

peden batıya meyletmesinden sonradır. Hanbeliler ise cumanın zevâlden önce de kılınabileceğini söylemişledir. Yukarıdaki hadislerden, cuma namazının zevâlden biraz sonra bitirilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü namaz bittiğinde duvarların doğuya düşen gölgeleri henüz insanı gölgelendirecek kadar uzamamışlardı. Ancak bu Hadisler, cuma namazının vaktinin ne zaman başladığı hakkında vazıh değildirler. Bununla beraber, cuma namazının vaktinin zevalden sonra olduğunu söyleyen alimler, son Hadisin, cuma namazının zevâlin hemen ardından kılındığına delâlet ettiğini söylemişlerdir.

«١٩٥»

باب الاستماع يوم الجمعة عند الخطبة والانصات

195. BÂB

CUMA GÜNÜ HUTBE ESNASINDA (HUTBEYİ) DİNLEMEK VE SUSMAK

١٥٥٥ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُبَارَكِ، ثنا صَدَقَةُ - هُوَ ابْنُ خَالِدٍ -، عَنْ يَحْيَى بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ أَبِي الْأَشْعَثِ الصَّنْعَانِيِّ، يَرُدُّهُ إِلَى أَوْسٍ، يَرُدُّهُ إِلَى النَّبِيِّ - ﷺ - قَالَ: مَنْ غَسَّلَ وَاغْتَسَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، ثُمَّ غَدَا وَابْتَكَرَ، ثُمَّ جَلَسَ قَرِيباً مِنَ الْإِمَامِ وَأَنْصَتَ، وَلَمْ يَلْغُ حَتَّى يَنْصَرِفَ، الْإِمَامُ، كَانَ لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ يَخْطُوهَا كَعَمَلِ سَنَةٍ صِيَامِهَا وَقِيَامِهَا[٣].

1555. Bize Muhammed İbnu'l-Mübârek haber verip (dedi ki), bize Sadaka -ki O, İbn Halid'dir-, Yahya İbnu'l-Haris'ten,

(O da) Ebu'l-Eş'as es-San'ânî'den (naklen) rivâyet etti; (Ebu'l-Eş'as sözü) Evs'e götürüyor, O da Hz. Peygamber'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) nisbet ediyormuş ki; O şöyle buyurmuş: *"Kim cuma günü (başını) iyice yıkar ve gusül yapar, sonra erken davranır ve (camiye) erken gider, sonra da imama yakın bir yere oturup susar ve imam (namazdan) ayrılıncaya kadar lüzûmsuz bir iş yapmazsa (veya, lüzumsuz konuşmazsa) ona, atacağı her adıma mukabil bir yılın amelinin, yani (gündüz) orucuyla (gece) ibadetinin (sevabı) gibi (sevab verilir)."*(463)

١٥٥٦ - حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ مَخْلَدٍ، ثنا مَالِكٌ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: إِذَا قُلْتَ لِصَاحِبِكَ: أَنْصِتْ، وَالْإِمَامُ يَخْطُبُ، فَقَدْ لَغَوْتَ(1).

1556. Bize Halid b. Mahled rivâyet edip (dedi ki), bize Malik, Ebu'z-Zinâd'dan, (O) el-A'rec'den, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"(Cumada) imam hutbe okuyorken arkadaşına; "sus!" dediğinde, lüzûmsuz bir iş yapmış olursun!"*(464)

١٥٥٧ - حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ مَخْلَدٍ، ثنا مَالِكٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَعِيدٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: إِذَا قُلْتَ لِصَاحِبِكَ: أَنْصِتْ، وَالْإِمَامُ يَخْطُبُ، فَقَدْ لَغَوْتَ(1).

1557. Bize Halid b. Mahled rivâyet edip (dedi ki), bize

463- Ebû Dâvûd, Tahâret, 129 (1/95); Nesâ'î, Cumu'a, 10 (3/77); Tirmizi, Salât, 356 (2/368); İbn Mâce, İkamet, 80 (1/346); Musned, 4/9, 10, 104.

464- Müslim Cumu'a, 12 (2/583); Muvatta', Cumu'a, 6 (1/103); Musned, 2/244, 485. Bkz. 1557. ve 1558. hadisler.

Malik, ez-Zührî'den, (O) Sa'id'den, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"(Cumada) imam hutbe okuyorken arkadaşına; "sus!" deaiğinde, lüzûmsuz bir iş yapmış olursun!"*(465)

١٥٥٨ - أَخْبَرَنَا الْمُعَلَّى بْنُ أَسَدٍ، ثنا وُهَيْبٌ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ - مِثْلَهُ(١).

1558. Bize el-Muallâ b. Esed haber verip (dedi ki), bize Vuheyb, Ma'mer'den, (O) ez-Zührî'den, (O) Sa'id İbnu'l-Museyyeb'den, (O) Ebû Hureyre'den, (O da) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen) onun, (yani bir önceki hadisin) aynısını rivâyet etti.

«١٩٦»

باب فيمن دخل المسجد يوم الجمعة والإمام يخطب

196. BÂB

CUMA GÜNÜ İMAM HUTBE OKUYORKEN CAMİYE GİREN KİMSE HAKKINDA

١٥٥٩ - حَدَّثَنَا هَاشِمُ بْنُ الْقَاسِمِ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، قَالَ: سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ يُحَدِّثُ عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ - قَالَ: إِذَا جَاءَ أَحَدُكُمْ، وَالْإِمَامُ يَخْطُبُ، أَوْ قَدْ خَرَجَ، فَلْيُصَلِّ رَكْعَتَيْنِ(٢).

465- Buhari, Cumu'a, 36 (1/224); Müslim, Cumu'a, 11 (2/583); Ebû Dâvûd, Salât, 235 (1/290); Nesâ'î, Cumu'a, 22 (3/84); İdeyn, 21 (3/153); Tirmizi, Salât, 368 (2/387); İbn Mâce, İkamet, 86 (1/352); Musned, 2/272, 280, 393. Bkz. 1556. hadis.

1559. Bize Haşim İbnu'l-Kasım rivâyet edip (dedi ki), bize Şu'be, Amr b. Dinar'dan rivâyet etti ki, O şöyle demiş: Ben Cabir b. Abdillah'ı, Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), şöyle buyurduğunu rivâyet ederken işittim: "*Biriniz, imam hutbe okuyorken veya (minbere) çıkmışken geldiğinde iki rekât namaz kılsın.*"(466)

١٥٦٠ - أَخْبَرَنَا صَدَقَةُ، ثنا سُفْيَانُ، عَنِ ابْنِ عَجْلَانَ، عَنْ عِيَاضِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: جَاءَ أَبُو سَعِيدٍ، وَمَرْوَانُ يَخْطُبُ، فَقَامَ يُصَلِّي رَكْعَتَيْنِ، فَأَتَاهُ الْحَرَسُ يَمْنَعُونَهُ، فَقَالَ: مَا كُنْتُ أَتْرُكُهُمَا وَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - يَأْمُرُ بِهِمَا(٣).

1560. Bize Sadaka haber verip (dedi ki), bize Sufyân, İbn Aclân'dan, (O da) Iyâz b. Abdillah'tan rivâyet etti ki, O şöyle dedi: (Emevî halifesi) Mervân hutbe okuyorken Ebû Sa'id gelmiş ve iki rekât namaz kılmaya kalkmıştı. Bunun üzerine muhafızlar O'na engel olmaya gelmişlerdi de O, (vazgeçmeyip namazını kılmış, sonra da) şöyle demişti: Rasûlullah'ı (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), bunların kılınmasını emrederken gördüğüm halde onları terkedecek değilim!(467)

١٥٦١ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنِ الرَّبِيعِ - هُوَ ابْنُ صَبِيحٍ الْبَصْرِيُّ -، قَالَ: رَأَيْتُ الْحَسَنَ يُصَلِّي رَكْعَتَيْنِ، وَالْإِمَامُ يَخْطُبُ، وَقَالَ الْحَسَنُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - إِذَا جَاءَ أَحَدُكُمْ، وَالْإِمَامُ يَخْطُبُ فَلْيُصَلِّ رَكْعَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ يَتَجَوَّزُ فِيهِمَا(١). قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: أَقُولُ بِهِ.

1561. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyân, er-Rebî'den -ki O, İbn Sabîh el-Basrî'dir-, şöyle de-

466- Buhari, Teheccüd, 25 (2/51); Müslim, Cumu'a, 57 (2/596); Nesâ'î, Cumu'a, 16 (3/82); Musned, 3/297, 317, 369.

467- Tirmizi, Salât, 367 (2/385).

diğini rivâyet etti: El-Hasan'ın, imam hutbe okuyorken iki rekât namaz kıldığını görmüştüm. El-Hasan şöyle de demişti: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*Biriniz imam hutbe okuyorken geldiği vakit, hafifçe kılacağı kısa iki rekât namaz kılsın.*" (468)

Ebû Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki; "ben bu (Hadisin zahirinin delâlet ettiği) görüşü kabulleniyorum."

AÇIKLAMA

Bu Hadisler, zahiren, cuma günü imam hutbe okuyorken camiye giren kimsenin iki rekât namaz kılmasının müstehab olduğunu göstermektedirler. Şafiî (Rh.A) ile Ahmed (Rh.A) bu Hadislerin zahirine uygun görüş beyân etmişlerdir. Ebû Hanife (Rh.A) ve Malik (Rh.A) ise; imam hutbe okuyorken namaz kılınamayacağına delâlet eden diğer Hadislere dayanarak, böyle bir durumda camiye giren kimsenin namaz kılmayıp hutbeyi dinlemesi gerektiğini söylemişlerdir. Bu durumda, Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve sellem) yukarıdaki Hadisi, birkaç şekilde te'vil edilmiştir: Bunların birine göre, bu Hadis, imamın hutbesine ara verip içeri giren kimsenin namaz kılmasıyla alâkalıdır. Nitekim bu Hadisin bazı rivâyetlerinde Hz. Peygmaber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), hutbe okuyorken içeri giren bir kimseye iki rekât namaz kılmasını emrettiği, o bu namazı kılıyorken kendisinin de hutbesine ara verdiği nakledilmektedir. Diğer bir izaha göre bu Hadiste, minbere çıkan imamın henüz hutbeye başlamadan önce içeri giren kimsenin iki rekât namaz kılması sözkonusudur. Üçüncü bir açıklamaya göre Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu Hadisi, hutbede bazı fiillerin yapılmasının yasaklanmasından önce söylenmişti. Müteakiben hutbe esnasında bazı fiillerin yapılması yasaklanınca, bir kimsenin konuşan arkadaşına "sus!" demesi bile "lağv" (lüzumsuz söz ve iş) sayılmıştı. Halbuki, konuşulmaması gereken bir yerde konuşan birine "sus" demek, "emr-i bi'l-ma'rûf nehy-i ani'l-münker"dir ki, bu da farz-

468- Bu hadis murseldir. Tâbiûndan olan Hasan Basri'nin bu fiili için bkz. Tirmizi, Salât, 367 (2/386).

dır. Hutbe esnasında farz olan bir şey yapılmadığına göre, nafile olan bir namaz da, evleviyyetle, kılınmaz.

«١٩٧»

باب في قراءة القرآن في الخطبة يوم الجمعة

197. BÂB

CUMA GÜNÜ HUTBEDE KUR'AN OKUMA HAKKINDA

١٥٦٢ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، أَخْبَرَنِي خَالِدٌ - يَعْنِي ابْنَ يَزِيدَ -، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي هِلَالٍ، عَنْ عِيَاضِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: خَطَبَنَا رَسُولُ اللهِ - ﷺ - يَوْماً فَقَرَأَ «ص»، فَلَمَّا مَرَّ بِالسَّجْدَةِ، نَزَلَ فَسَجَدَ[٢].

1562. Bize Abdullah b. Salih haber verip (dedi ki), bana el-Leys rivâyet edip (dedi ki), bana Halid -yani İbn Yezîd-, Sa'id b. Ebî Hilâl'den, (O) Iyâz b. Abdillah'tan, (O da) Ebû Sa'id el-Hudri'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bir gün bize bir hutbe irâd buyurdu ve (bu hutbesinde) Sâd (Sûresini) okudu. (Bu Sûredeki) secde (âyetini) geçince de inip secde etti.[469]

AÇIKLAMA

Bu Hadis, hutbede Kur'an okumanın meşrûluğuna delâlet etmektedir. Bunun meşrûluğu hakkında ihtilâf yoksa da, vâcib olup ol-

469- Bkz. 1474. hadis.

madığında farklı görüşler serdedilmiştir. Alimlerin cumhûruna göre hutbede Kur'an okumak vâcib değildir. İmam Şafiî (Rh.A) ise, iki hutbenin birinde bir âyet okumanın vâcib, Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bir çok hutbesinde okuduğu nakledilen Kaf Sûresini okumanın ise müstehab olduğunu söylemiştir.

«١٩٨»

باب الكلام في الخطبة

198. BÂB

HUTBEDE KONUŞMAK

١٥٦٣ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا ابْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، قَالَ: سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ يَقُولُ: دَخَلَ رَجُلٌ الْمَسْجِدَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، وَرَسُولُ اللهِ - ﷺ - يَخْطُبُ، قَالَ: أَصَلَّيْتَ؟ قَالَ: لاَ. قَالَ: فَصَلِّ رَكْعَتَيْنِ[٣]. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: أَقُولُ بِهِ.

1563. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize İbn Uyeyne, Amr b. Dinâr'dan, şöyle dediğini rivâyet etti: Ben Cabir b. Abdillah'ı, şöyle derken işittim: Bir adam cuma günü, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) hutbe okuyorken Mescid'e girmişti. (Bunun üzerine Hz. Peygamber); *"Namaz kıldın mı?"* buyurmuş, o; "hayır" cevabını vermişti. (O zaman Hz. Peygamber); *"O halde iki rekât namaz kıl!"* buyurmuştu.(470)

Ebû Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki; "bu (Hadisin zahirinin delâlet ettiği) görüşü kabulleniyorum."

470- Buhari, Cumu'a, 32-33 (1/223); Müslim, Cumu'a, 54-56 (2/596); Ebû Dâvûd, Salât, 237 (1/291); Nesâ'î, Cumu'a, 20 (3/84); Tirmizi, Salât, 367 (2/384); İbn Mâce, İkamet, 87 (1/353); **Musned, 3/308, 363, 380.**

AÇIKLAMA

Hutbe esnasında konuşma meselesi hakkında da farklı görüşler açıklanmıştır. İmam Şafiî (Rh.A) bunun haram olmadığını, ancak hutbe esnasında susmanın müstehâb olduğunu söylemiştir ki, yukarıdaki Hadis de buna delâlet eder. Alimlerin cumhûruna göre ise hutbe esnasında konuşmak haramdır. Onlar yukarıdaki Hadisi, bir kısmı 1561. Hadisin "Açıklama" bölümünde zikredilen, muhtelif şekillerde te'vîl ederler.

«١٩٩»

باب في قصر الخطبة

199. BÂB

HUTBENİN KISA TUTULMASI HAKKINDA

١٥٦٤ - أَخْبَرَنَا الْعَلَاءُ بْنُ عُصَيْمٍ الْجُعْفِيُّ، ثنا عَبْدُ الرَّحْمٰنِ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ أَبْجَرَ [حَدَّثَنِي أَبِي عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ أَبْجَرَ]، عَنْ وَاصِلِ بْنِ حَيَّانَ، عَنْ أَبِي وَائِلٍ قَالَ: خَطَبَنَا عَمَّارُ بْنُ يَاسِرٍ، فَأَبْلَغَ وَأَوْجَزَ، فَقُلْنَا: يَا أَبَا الْيَقْظَانِ، لَوْ كُنْتَ نَفَّسْتَ[1] شَيْئًا؟ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - يَقُولُ: إِنَّ طُولَ صَلَاةِ الرَّجُلِ وَقِصَرَ خُطْبَتِهِ مَئِنَّةٌ[2] مِنْ فِقْهِهِ، فَأَطِيلُوا هَذِهِ الصَّلَاةَ، وَأَقْصِرُوا هَذِهِ الْخُطَبَ، فَإِنَّ مِنَ الْبَيَانِ لَسِحْرًا[3]

1564. Bize el-Alâ' b. Usaym el-Cu'fî haber verip (dedi ki), bize Abdurrahman b. Abdilmelik b. Ebcer rivâyet edip (dedi ki), bana babam Abdulmelik b. Ebcer, Vâsıl b. Hayyân'dan, (O da) Ebû Vâ'il'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Ammâr b. Yâsir bize bir hutbe irad etmiş, (hutbesini de) belâğatlı yapmış ve kısa tutmuştu. Müteakiben biz (kendisine); "Ebu'l-Yakzân! Keşke

biraz daha uzatsaydın?" demiştik de O şu karşılığı vermişti: Rasûlullah'ı (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyururken işittim: *"Şüphe yok ki, kişinin namazının uzun, hutbesinin kısa olması, ince ve derin anlayışının bir belirtisidir. Binaenaleyh şu namazı uzatın, şu hutbeleri ise kısa tutun. Çünkü bir kısım sözlerin, (anlatım biçimlerinin, beyânın) büyüleme, (insanı etkileme gücü) vardır."*[471]

AÇIKLAMA

Cuma namazında hutbenin kısa tutulması, namazın uzatılması müstehabdır. Ancak Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), cemaatle kılınan namazın, cemaatın içinde hasta, zayıf, ihtiyaç sahibi kimselerin bulunabileceği düşünülerek, uzatılmaması gerektiğini de emir buyurmuşlardır. Şu halde hutbenin kısalığı ile cuma namazının uzunluğu, birbirine oranla sözkonusudur. İmam, cuma namazında da cemaatın durumunu düşünmelidir.

Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aaleyhi ve Sellem) yukarıdaki son cümlesinin mânâsı, Allahu a'lem, şöyledir: "Hutbeleri kısa tutun. Siz, bazı anlatım biçimlerini kullanarak az ve öz konuşmakla da çok sözün yapacağı etkiyi, sağlayacağı faydayı te'min edebilirsiniz. Çünkü bazı anlatım biçimlerinin etkileme gücü vardır."

١٥٦٥ - حَدَّثَنَا مُحَمَّد بْنُ سَعِيدٍ، ثنا أَبُو الْأَحْوَصِ، عَنْ سِمَاكٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ، قَالَ: صَلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ - ﷺ -، فَكَانَتْ صَلَاتُهُ قَصْدًا وخُطْبَتُهُ قَصْدًا[1].

1565. Bize Muhammed b. Sa'id rivâyet edip (dedi ki), bize Ebu'l-Ahvas, Simâk'tan, (O da) Câbir b. Semure'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Hz. Peygamber'le (Sallallahu Aleyhi

471- Müslim, Cumu'a, 47 (2/594); Musned, 4/263.

ve Sellem) namaz kıldım. O'nun namazı da mutedil idi, hutbesi de mu'tedil idi.(472)

AÇIKLAMA

Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) mu'tedil olan hutbe ve namazı hakkında bir fikir verebilmek için şu haberleri nakledelim: Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), aralarında oturduğu cemaate iki hutbe irad buyururdu. Bunlarda Kur'an okur ve cemaate öğüt verirdi.(473) Öğütleri uzun değil, birkaç cümleden ibaret olurdu.(474) Birçok hutbesinde Kaf Sûresini,(475) bir hutbesinde Sâd Sûresini,(476) başka birinde Mülk Sûresini(477) okumuştu. Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) cuma namazında ise Cumu'a ve Münâfikûn Sûrelerini(478) veya A'la ve Ğâşiye Sûrelerini (479) okuduğu nakledilir.

«٢٠٠»

باب القعود بين الخطبتين

200. BÂB

İKİ HUTBE ARASINDA OTURMAK

١٥٦٦ - حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، ثنا بِشْرُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، ثنا عُبَيْدُ اللهِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ: أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - كَانَ يَخْطُبُ خُطْبَتَيْنِ وَهُوَ قَائِمٌ، وَكَانَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمَا بِجُلُوسٍ(٥).

472- Müslim, Cumu'a, 41 (2/591); Ebû Dâvûd, Salât, 229 (1/288); Nesâ'î, Cumu'a, 35 (3/90); Tirmizi, Salât, 364 (2/381); İbn Mâce, İkamet, 85 (1/351); Musned, 5/91, 94, 95.

473- Bkz. 1567. hadis.

474- Ebû Dâvûd, Salât, 231 (1/289).

475- Müslim, Cumu'a, 50 (2/595).

476- Bkz. 1562. hadis.

477- İbn Mâce, İkamet, 86 (1/353).

478- Müslim, Cumu'a, 61 (2/597).

479- Bkz. 1576. hadis.

1566. Bize Musedded rivâyet edip (dedi ki), bize Bişr İbnu'l-Mufaddal rivâyet edip (dedi ki), bize Ubeydullah, Nâfi'den, (O da) İbn Ömer'den (naklen) rivâyet etti ki; Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ayakta iki hutbe irad buyurur ve bunların arasını bir oturma ile ayırırdı.(480)

١٥٦٧ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدٍ، ثنا أَبُو الْأَحْوَصِ، عَنْ سِمَاكٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ قَالَ: كَانَ لِلنَّبِيِّ - ﷺ - خُطْبَتَانِ، يَجْلِسُ بَيْنَهُمَا، يَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَيُذَكِّرُ النَّاسَ.

1567. Bize Muhammed b. Sa'id haber verip (dedi ki), bize Ebu'l-Ahvas, Simâk'tan, (O da) Cabir b. Semure'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), aralarında oturduğu iki hutbesi vardı. (Bunlarda) Kur'an okur ve cemaate öğüt verir, (hatırlatmalarda bulunurdu).(481)

«٢٠١»

باب كيف يشير امام في الخطبة؟

201. BÂB

İMAM HUTBEDE NASIL İŞARET EDER?

١٥٦٨ - أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، ثنا أَبُو زُبَيْدٍ، حَدَّثَنَا حُصَيْنٌ، قَالَ: رَأَى عُمَارَةُ بْنُ رُؤَيْبَةَ بِشْرَ بْنَ مَرْوَانَ عَلَى الْمِنْبَرِ رَافِعاً يَدَيْهِ فَقَالَ: قَبَّحَ اللهُ هَذِهِ الْيَدَيْنِ، لَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - عَلَى الْمِنْبَرِ وَمَا يُشِيرُ إِلَّا بِأُصْبَعِهِ(١).

480- Buhari, Cumu'a, 30 (1/223); Müslim, Cumu'a, 33 (2/589); Ebû Dâvûd, Salât, 227 (1/286); Nesâ'î Cumu'a, 33 (3/90); Tirmizi, Salât, 363 (2/380); İbn Mâce, İkamet, 85 (1/351); Musned, 2/91, 98.

481- Müslim, Cumu'a, 34 (2/589); Ebû Dâvûd, Salât, 228 (1/286); Nesâ'î, Cumu'a, 35 (3/90); İbn Mâce, İkamet, 85 (1/351); Musned, 5/87, 88.

1568. Bize Ahmed b. Abdillah haber verip (dedi ki), bize Ebû Zübeyd rivâyet edip (dedi ki), bize Husayn rivâyet edip dedi ki; Umâre b. Ruveybe, Bişr b. Mervân'ı, minberin üzerinde ellerini kaldırarak (dua ederken) görmüş ve bunun üzerine şöyle demişti: Allah şu elleri hayırsız kılsın! Andolsun ki ben Rasûlullah'ı (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), minberin üzerinde, sadece iki parmağı ile işaret ederken görmüştüm.(482)

١٥٦٩ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ حُصَيْنِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ، عَنْ عُمَارَةَ بْنِ رُؤَيْبَةَ، قَالَ: رَأَى بِشْرَ بْنَ مَرْوَانَ رَافِعاً يَدَيْهِ يَدْعُو عَلَى الْمِنْبَرِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، قَالَ: فَسَبَّهُ، وَقَالَ: لَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - عَلَى الْمِنْبَرِ وَمَا يَقُولُ بِأَصْبَعِهِ [إلا] هٰكَذَا، وَأَشَارَ بِالسَّبَّابَةِ عِنْدَ الْخَاصِرَةِ(١).

1569. Bize Muhammed b. Yûsuf rivâyet edip (dedi ki), bize Sufyân, Husayn b. Abdirrahman'dan, (O da) Umâre b. Ruveybe'den (naklen) rivâyet etti ki, (Husayn) şöyle dedi: (Umâre), Bişr b. Mervân'ı cuma günü minberin üzerinde ellerini kaldırarak dua ederken görmüştü. (Husayn) sözüne şöyle devam etti: (Umâre) bunun üzerine ona kötü söz söyledi ve şunu ekledi: Andolsun ki ben Rasûlullah'ı (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), minberin üzerinde sadece şöyle yaparken -(Umâre bu esnada) böğrünün yanında şehâdet parmağı ile işaret etti- görmüştüm!(483)

«٢٠٢»

باب مقام الإمام إذا خطب

202. BÂB

HUTBE OKUDUĞU ZAMAN İMAMIN YERİ

482- Müslim, Cumu'a, 53 (2/595-596); Ebû Dâvûd, Salât, 230 (1/289); Nesâ'î, Cumu'a, 29 (3/88); Tirmizi, Salât, 371 (2/391); Musned, 4/135-136, 261.

483- Bkz. bir önceki hadis.

١٥٧٠ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ كَثِيرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - يَقُومُ إِلَى جِذْعٍ قَبْلَ أَنْ يُجْعَلَ الْمِنْبَرُ، فَلَمَّا جُعِلَ الْمِنْبَرُ حَنَّ ذٰلِكَ الْجِذْعُ، حَتَّى سَمِعْنَا حَنِينَهُ فَوَضَعَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - يَدَهُ عَلَيْهِ فَسَكَنَ[1].

1570. Bize Muhammed b. Kesir, süleyman b. Kesîr'den, (O) ez-Zühri'den, (O) Sa'îd İbnu'l-Museyyeb'den, (O da) Cabir b. Abdillah'tan (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), minberin yapılmasından önce (hutbe okurken) bir (hurma) kütüğünün yanında (ona dayanarak) ayakta dururdu. Sonra minber yapılınca bu kütük inledi. Öyle ki, biz de inlemesini işittik. Bunun üzerine Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) elini üzerine koydu, o da sükûnet buldu.(484)

١٥٧١ - حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عَمَّارِ بْنِ أَبِي عَمَّارٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - كَانَ يَخْطُبُ إِلَى جِذْعٍ قَبْلَ أَنْ يَتَّخِذَ الْمِنْبَرَ، فَلَمَّا اتَّخَذَ الْمِنْبَرَ، تَحَوَّلَ إِلَيْهِ، حَنَّ الْجِذْعُ فَاحْتَضَنَهُ فَسَكَنَ، وَقَالَ: لَوْ لَمْ أَحْتَضِنْهُ لَحَنَّ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ[1].

1571. Bize Haccâc b. Minhâl rivâyet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Seleme, Ammâr b. Ebî Ammâr'dan, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen) rivâyet etti ki; Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), minber edinmesinden önce bir (hurma) kütüğünün yanında, (ona dayanarak) hutbe okurdu. Daha sonra minber edinip de ona geçince bu kütük inledi. Bunun üzerine (Hz. Peygamber) onu kucakladı da o (ancak) sükûnet buldu. (Müteakiben Hz. Peygamber); *"Şayet onu kucaklamamış olsaydım, Kıyamet gününe kadar inleyecekti!"* buyurdu.(485)

484- Bkz. 33. hadis.

485- Bkz. 39. hadis.

١٥٧٢ - حَدَّثَنَا حَجَّاجٌ، ثنا حَمَّادٌ عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسٍ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ -، مِثْلَهُ[٣].

1572. Bize Haccâc rivâyet edip (dedi ki), bize Hammâd, Sâbit'ten, (O) Enes'ten, (O da) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen) onun, (yani bir önceki Hadisin) aynısını rivâyet etti.(486)

١٥٧٣ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يَزِيدَ، ثنا الْمَسْعُودِيُّ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ، قَالَ: لَمَّا كَثُرَ النَّاسُ بِالْمَدِينَةِ جَعَلَ الرَّجُلُ يَجِيءُ وَالْقَوْمُ يَجِيؤُونَ، فَلاَ يَكَادُونَ يَسْمَعُونَ كَلاَمَ رَسُولِ اللهِ - ﷺ - حَتَّى يَرْجِعُوا مِنْ عِنْدِهِ، فَقَالَ لَهُ النَّاسُ: يَا رَسُولَ اللهِ إِنَّ النَّاسَ قَدْ كَثُرُوا وَإِنَّ الْجَائِيَ يَجِيءُ فَلاَ يَكَادُ يَسْمَعُ كَلاَمَكَ. قَالَ: فَمَا شِئْتُمْ فَأَرْسَلَ إِلَى غُلاَمٍ لِامْرَأَةٍ مِنَ الأَنْصَارِ نَجَّارٍ وَإِلَى طَرْفَاءِ الْغَابَةِ، فَجَعَلُوا لَهُ مِرْقَاتَيْنِ أَوْ ثَلاَثًا، فَكَانَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - يَجْلِسُ عَلَيْهِ وَيَخْطُبُ عَلَيْهِ، فَلَمَّا فَعَلُوا ذَلِكَ حَنَّتِ الْخَشَبَةُ الَّتِي كَانَ يَقُومُ عِنْدَهَا، فَقَامَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - إِلَيْهَا فَوَضَعَ يَدَهُ عَلَيْهَا فَسَكَنَتْ[٤].

1573. Bize Abdullah b. Yezîd rivâyet edip (dedi ki), bize el-Mes'ûdî, Ebû Hâzim'den, (O da) Sehl b. Sa'd'dan rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Medine'de müslümanlar çoğalınca, kişiler (camiye) geldiğinde (kalabalık yüzünden) Rasûlullah'ın (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) konuşmasını neredeyse işitememeye, bunun için de caminin yanından geri dönmeye başlamışlardı. Bunun üzerine cemaat O'na; "ya Rasûlallah, demişlerdi, gerçekten müslümanlar çoğaldı. Gelen kimse geliyor da, (kalabalık yüzünden) senin konuşmanı neredeyse işitemiyor!" "Peki, ne (yapmamı) istersiniz?" buyurmuştu. (Hz. Peygamber'in onlarla istişâresinin) sonunda, Ensardan bir kadının ma-

486- Bkz 40. hadis.

rangoz bir kölesine ve Ğâbe'nin ılgın ağaçlarına (adamlar) salınmış, (bu köle ve yardımcıları da, bu ağaçlardan) iki veya üç basamaklı (bir minber) yapmışlardı. Bundan sonra Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) onun üzerinde oturur ve üzerinde hutbe irad buyururdu. Onlar bu (minberi) yapınca, (Hz. Peygamber'in daha önce) yanında ayakta durup (hutbe okuduğu) ağaç parçası inlemişti. Bunun üzerine Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) onun yanına kalkıp (gitmiş) ve elini üzerine koymuştu da o (ancak) sükûnet bulmuştu.[487]

«٢٠٣»

باب القراءة في صلاة الجمعة

203. BÂB

CUMA NAMAZINDA KIRÂAT

١٥٧٤ - أَخْبَرَنَا خَالِدُ بْنُ مَخْلَدٍ، ثنا مَالِكٌ، عَنْ ضَمْرَةَ، عَنْ سَعِيدٍ الْمَازِنِيِّ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُتْبَةَ، أَنَّ الضَّحَّاكَ بْنَ قَيْسٍ سَأَلَ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ الْأَنْصَارِيَّ، مَا كَانَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - يَقْرَأُ فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ عَلَى إِثْرِ سُورَةِ الْجُمُعَةِ؟ قَالَ: هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ[1].

1574. Bize Halid b. Mahled haber verip (dedi ki), bize Malik, Damra'dan, (O) Sa'id el-Mâzinî'den, (O da) Ubeydullah b. Abdillah b. Utbe'den (naklen) rivâyet etti ki, ed-Dahhâk b. Kays, en-Nu'mân b. Beşîr el-Ensârî'ye; "Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) cuma günü (cuma namazında) Cumu'a Sûresinin peşine

487- Şahidleri için bkz. Buhari, Salât, 18 (1/99-100), Cumu'a, 26 (1/220), Buyû', 32 (3/14); Ebû Dâvûd, Salât, 221 (1/283). Bkz. 41. hadis.

(ikinci rekâtta) ne okurdu?" diye sormuş, O da; "Hel Etâke Hadîsu'l-Ğâşiyeh (Ğâşiye Sûresini okurdu)" karşılığını vermiş.(488)

١٥٧٥ - حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبَانٍ، ثنا أَبُو أُوَيْسٍ، عَنْ ضَمْرَةَ بْنِ سَعِيدٍ الْمَازِنِيِّ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُتْبَةَ، عَنِ الضَّحَّاكِ بْنِ قَيْسٍ الْفِهْرِيِّ، عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ الْأَنْصَارِيِّ، قَالَ: سَأَلْنَاهُ مَا كَانَ يَقْرَأُ بِهِمُ النَّبِيُّ يَوْمَ الْجُمُعَةِ مَعَ السُّورَةِ الَّتِي ذُكِرَتْ فِيهَا الْجُمُعَةُ؟ قَالَ: كَانَ يَقْرَأُ مَعَهَا ﴿هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ﴾(١).

1575. Bize İsmail b. Ebân rivâyet edip (dedi ki), bize Ebû Uveys, Damra b. Sa'id el-Mâzinî'den, (O) Ubeydullah b. Abdillah b. Utbe'den, (O) ed-Dahhâk b. Kays el-Fihrî'den, (O da) en-Nu'mân b. Beşîr el-Ensârî'den (naklen) rivâyet etti ki, (ed-Dahhâk) şöyle dedi: O'na (yani en-Nu'mân'a), "Hz. Peygamber cuma günü, kendilerine, içinde cumanın zikredildiği sûre ile beraber ne okurdu" diye sormuştuk. O da; "onunla beraber Hel Etâke Hadîsu'l-Ğâşiyeh (Ğâşiye Sûresini) okurdu" karşılığını vermişti.

١٥٧٦ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدِ ابْنِ الْمُنْتَشِرِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ حَبِيبِ بْنِ سَالِمٍ، عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ - ﷺ - يَقْرَأُ فِي الْعِيدَيْنِ أَوِ الْجُمُعَةِ بِـ﴿سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى﴾، وَ﴿هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ﴾ وَرُبَّمَا اجْتَمَعَا، فَقَرَأَ بِهِمَا(١).

1576. Bize Muhammed b. Yûsuf rivâyet edip (dedi ki), bize

488- Ebû Dâvûd, Salât, 242 (1/293); Nesâ'î, Cumu'a, 40 (3/92); İbn Mâce, İkamet, 90 (1/355); Muvatta', Cumu'a, 19 (1/111); Müslim, Cumu'a, 63 (2/598); Musned, 4/270, 277.

Sufyân, İbrahim b. Muhammed İbni'l-Munteşir'den, (O) babasından, (O) Habîb b. Sâlim'den, (O da) en-Nu'mân b. Beşîr'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) iki bayram (namazında) veya cuma namazında Sebbihi'sme Rabbike'l-A'lâ (Alâ Sûresi) ile Hel Etâke Hadîsu'l-Ğâşiyeh (Ğâşiye Sûresini) okurdu. Bazen (bayramla cuma) birleşirdi de (yine) onları okurdu.(489)

«٢٠٤»

باب الساعة التي تذكر في الجمعة

204. BÂB

CUMADA (ESNASINDA DUALARIN KABUL EDİLDİĞİ) ZİKREDİLEN VAKİT

١٥٧٧ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، عَنْ مَخْلَدِ بْنِ حُسَيْنٍ، عَنْ هِشَامٍ، عَنِ ابْنِ سِيرِينَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: الْتَقَيْتُ أَنَا وَكَعْبٌ فَجَعَلْتُ أُحَدِّثُ عَنْ رَسُولِ اللهِ - ﷺ - وَجَعَلَ يُحَدِّثُنِي عَنِ التَّوْرَاةِ حَتَّى أَتَيْنَا عَلَى ذِكْرِ يَوْمِ الْجُمُعَةِ، فَقُلْتُ: إِنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَالَ: إِنَّ فِيهَا لَسَاعَةً لَا يُوَافِقُهَا عَبْدٌ مُسْلِمٌ يُصَلِّي يَسْأَلُ اللهَ فِيهَا خَيْراً إِلَّا أَعْطَاهُ إِيَّاهُ(١).

1577. Bize Muhammed b. Kesîr, Mahled b. Hüseyin'den, (O) Hişâm'dan, (O) İbn Sirin'den, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: (Bir gün) ben ve Kâ'b bir araya geldik. Ben Rasûlullah'tan (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) rivâyet etmeye başladım. O, Tevrât'tan anlatmaya başladı. Nihayet cuma gü-

489- Müslim, Cumu'a, 62 (2/598); Ebû Dâvûd, Salât, 242 (1/293); Nesâ'î, Cumu'a, 40 (3/92); Tirmizi, Salât, 385 (2/413); Musned, 4/271, 273, 276, Bkz. 1615. hadis.

nünden bahsetmeye geldik. Bunun üzerine ben dedim ki, muhakkak ki Rasûlullah şöyle buyurdu: *"Şüphesiz o (cuma gününde) öyle bir vakit var ki, hiçbir müslüman kul, esnasında Allah'tan bir hayır isteyerek dua ederken (veya, hükmen de olsa, namaz halinde iken) ona rastlamaz ki, (Allah) bu (isteğini) ona vermesin!"*(490)

AÇIKLAMA

Cuma gününde duaların kabul olunduğu vakit (icâbet vakti), bu Hadiste müphem bırakılmıştır. Bu vaktin belirlenmesine dair bir çok rivâyet ve görüş vardır. Bunlardan en sağlam görülen birkaç tanesi şöyledir: Ebû Musa el-Eş'arî'nin (RA) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) rivâyetine göre bu icâbet vakti, "imamın (minbere) oturmasından namazın bitirilmesine kadarki zamandır.(491) Abdullah b. Selâm'ın (RA) rivâyetine göre ise; cuma gününün, güneşin batmasından önceki son saatidir.(492) İcabet vakti bu belirtilen zamanların tamamını da kapsamamaktadır. Bilâkis bu zamanlar içindeki bir "vakit"tir. Binaenaleyh icabet vakti kesin olarak belli değildir. Bunun için cuma gününün, nerede olunursa olunsun, ibadetle, zikir ve dua ile geçirilmesine gayret edilmelidir.

«٢٠٥»

باب فيمن يترك الجمعة من غير عذر

205. BÂB

ÖZÜRSÜZ OLARAK CUMAYI KILMAYAN KİMSE HAKKINDA

490- Buhari, Cumu'a, 37 (1/224); Müslim, Cumu'a, 13-15 (2/583-584); Nesâ'î, Cumu'a, 45 (3/95); Tirmizi, Salât, 354 (2/362); İbn Mâce, İkamet, 99 (1/360); Muvatta', Cumu'a, 15 (1/108); Müsned, 2/230, 255.

491- Müslim, Cumu'a, 16 (2/584).

492- Nesâ'î, Cumu'a, 45 (3/94).

١٥٧٨ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ، ثنا مُعَاوِيَةُ بْنُ سَلاَّمٍ، أَخْبَرَنِي يَزِيدُ ابْنُ سَلاَّمٍ، أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا سَلاَّمٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي الْحَكَمُ بْنُ مِينَا، أَنَّ ابْنَ عُمَرَ حَدَّثَهُ وَأَبَا هُرَيْرَةَ سَمِعَا رَسُولَ اللهِ - ﷺ - يَقُولُ وَهُوَ عَلَى أَعْوَادِ مِنْبَرِهِ: لَيَنْتَهِيَنَّ أَقْوَامٌ عَنْ وَدْعِهِنَّ الْجُمُعَاتِ أَوْ لَيَخْتِمَنَّ اللهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ، ثُمَّ لَيَكُونُنَّ مِنَ الْغَافِلِينَ[٢].

1578. Bize Yahya b. Hassân rivâyet edip (dedi ki), bize Muâviye b. Sellâm rivâyet edip (dedi ki), bana Yezîd b. Sellâm [493] **haber verdi ki, O Ebû Sellâm'ı şöyle derken işitmiş:** Bana el-Hakem b. Mîna rivâyet etti ki, İbn Ömer ile Ebû Hureyre O'na rivâyet etmişler ki, onlar, Rasûlullah'ı (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), minberin ağaç (basamakları) üzerinde şöyle buyururken işitmişler: *"Birtakım kimseler cumaları kılmamalarından ya kesinlikle vaz geçecekler, yahut Allah kalplerini mutlaka mühürleyecek, bunun sonucu da onlar kesinlikle gafillerden olacaklardır."*[494]

١٥٧٩ - حَدَّثَنَا يَعْلَى، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ عَبِيدَةَ بْنِ سُفْيَانَ، عَنْ أَبِي الْجَعْدِ الضَّمْرِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: مَنْ تَرَكَ الْجُمُعَةَ تَهَاوُناً بِهَا طَبَعَ عَلَى قَلْبِهِ[٣].

1579. Bize Ya'lâ rivâyet edip (dedi ki), bize Muhammed b. Amr, Abîde b. Sufyan'dan, (O da) Ebu'l-Ca'd ed-Damrî'den, (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Kim cumayı, onu önemsemeyerek kılmazsa, Allah onun kalbine mühür basar."*[495]

493- Bu isim "Zeyd b. Sellâm" şeklinde olmalıdır. Hadisin verilen kaynaklarında bu isim bu şekilde olduğu gibi, ricâl kitaplarında da Yezîd b. Sellâm isimli bir ravi geçmemektedir.

494- Müslim, Cumu'a, 40 (2/591); Nesâ'î, Cumu'a, 2 (3/73); İbn Mâce, Mesâcid, 17 (1/260); Musned, 1/239, 254, 335, 2/84. Müslim dışındaki kaynaklarda Ebû Hureyre yerine İbn Abbâs'ın ismi geçmektedir.

495- Ebû Dâvûd, Salât, 210 (1/277); Nesâ'î, Cumu'a, 2 (3/73); Tirmizi, Salât, 359 (2/373); İbn Mâce, İkamet, 93 (1/357); Musned, (3/424); Mustedrek, 1/280. Zikredilen yerlerde "üç cuma" kaydı vardır.

«٢٠٦»

باب في فضل الجمعة

206. BÂB

CUMANIN FAZİLETİ HAKKINDA

١٥٨٠ - أَخْبَرَنَا عُثْمَانُ بْنُ مُحَمَّدٍ، ثنا الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ يَزِيدَ بْنِ جَابِرٍ، عَنْ أَبِي الْأَشْعَثِ الصَّنْعَانِيِّ، عَنْ أَوْسِ بْنِ أَوْسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: إِنَّ أَفْضَلَ أَيَّامِكُمْ يَوْمُ الْجُمُعَةِ، فِيهِ خُلِقَ آدَمُ، وَفِيهِ النَّفْخَةُ، وَفِيهِ الصَّعْقَةُ، فَأَكْثِرُوا عَلَيَّ مِنَ الصَّلَاةِ فِيهِ، فَإِنَّ صَلَاتَكُمْ مَعْرُوضَةٌ عَلَيَّ. قَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللهِ، كَيْفَ تُعْرَضُ صَلَاتُنَا عَلَيْكَ وَقَدْ أَرِمْتَ - يَعْنِي بَلِيتَ؟ قَالَ: إِنَّ اللهَ حَرَّمَ عَلَى الْأَرْضِ أَنْ تَأْكُلَ أَجْسَادَ الْأَنْبِيَاءِ[1].

1580. Bize Osman b. Muhammed haber verip (dedi ki), bize el-Huseyn b. Ali, Abdurrahman b. Yezîd b. Cabir'den, (O) Ebu'l-Eş'as es-San'ânî'den, (O da) Evs b. Evs'ten (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: "Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Muhakkak ki günlerinizin en faziltelisi cuma günüdür. Adem onda yaratıldı. (Sûra birinci korku) üflemesi onda olacak. Ölüm (üflemesi) de onda olacak. Binaenaleyh o (gün) bana çok salavât getirin. Çünkü (o gün) salavâtlarınız bana sunulacaktır."* Bir adam; "ya Rasûlallah, dedi, senin (bedenin) çürüyüp dağılmışken -yani (bedenin toprakta) bitip tükenmişken- salavâtımız sana nasıl sunulacak?" Şöyle buyurdu: *"Şüphesiz Allah, yere, Peygamberlerin cesedlerini yemeyi haram kılmıştır!"*[496]

496- Ebû Dâvûd, Salât, 207 (1/275); Nesâ'î, Cumu'a, 5 (3/75); İbn Mûce, İkamet, 79 (1/345); Musned, 4/8; İbn Huzeyme, 3/118; Müstedrek, 1/278.

«٢٠٧»

باب ما جاء في الصلاة بعد الجمعة

207. BÂB

CUMADAN SONRAKİ NAMAZ HAKKINDA GELEN (HABERLER)

١٥٨١ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنْ مَالِكٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - كَانَ يُصَلِّي بَعْدَ الْجُمُعَةِ رَكْعَتَيْنِ فِي بَيْتِهِ[1].

1581. Bize Ebû Asım, Malik'ten, (O) Nâfi'den, (O da) İbn Ömer'den (naklen) haber verdi ki, Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) cumadan sonra evinde iki rekât namaz kılardı.(497)

١٥٨٢ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي خَلَفٍ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ عَمْرٍو - يَعْنِي ابْنَ دِينَارٍ -، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - كَانَ يُصَلِّي بَعْدَ الْجُمُعَةِ رَكْعَتَيْنِ[2].

1582. Bize Muhammed b. Ahmed b. Ebî Halef haber verip (dedi ki), bize Suyfân, Amr'dan -yâni İbn Dînar'dan-, (O) İbn Şihâb'dan, (O) Sâlim'den, (O da) babasından (naklen) rivâyet etti ki, Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) cumadan sonra iki rekât namaz kılardı.(498)

497- Müslim, Cumu'a, 70-71 (2/60); Ebû Dâvûd, Salât, 244 (1/294); Tirmizi, Salât, 376 (2/399); Nesâ'î, Cumu'a, 43 (3/93); Musned, 2/35, 75. Bkz. 1444. hadis.

498- Buhari, Teheccüd, 25 (2/51); Müslim, Cumu'a, 72 (2/601); Ebû Dâvûd, Salât, 244 (1/295); Tirmizi, Salât, 376 (2/399); Nesâ'î, Cumu'a, 43 (3/93); İbn Mâce, İkamet, 95 (1/358); Musned, 2/6, 11, 17. Bkz. 1452. hadis.

١٥٨٣ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ -، قَالَ: مَنْ كَانَ مِنْكُمْ مُصَلِّيًا بَعْدَ الْجُمُعَةِ فَلْيُصَلِّ بَعْدَهَا أَرْبَعًا. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: أُصَلِّي بَعْدَ الْجُمُعَةِ رَكْعَتَيْنِ أَوْ أَرْبَعًا[1].

1583. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyân, Süheyl b. Ebî Sâlih'ten, (O) babasından, (O) Ebû Hureyre'den, (O da) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle buyurdu: *"Sizden kim, cumadan sonra namaz kılacaksa, ondan sonra dört (rekât) namaz kılsın!"*(499)

Ebû Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki, "ben cumadan sonra iki veya dört rekât namaz kılarım."

«٢٠٨»

باب في الوتر

208. BÂB

VİTİR (NAMAZI) HAKKINDA

١٥٨٤ - حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ، ثنا لَيْثٌ - هُوَ ابْنُ سَعْدٍ -، ثنا يَزِيدُ بْنُ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ رَاشِدٍ الزَّوْفِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي مُرَّةَ الزَّوْفِيِّ، عَنْ خَارِجَةَ بْنِ حُذَافَةَ الْعَدَوِيِّ، قَالَ: خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللهِ - ﷺ - فَقَالَ: إِنَّ اللهَ قَدْ أَمَدَّكُمْ بِصَلَاةٍ هِيَ خَيْرٌ لَكُمْ مِنْ حُمْرِ النَّعَمِ، جَعَلَهُ لَكُمْ فِيمَا بَيْنَ صَلَاةِ الْعِشَاءِ إِلَى أَنْ يَطْلُعَ الْفَجْرُ[2].

499- Müslim, Cumu'a, 69 (2/600); Ebû Dâvûd, Salât, 244 1/294-295); Nesâ'î, Cumu'a, 42 (3/92); Tirmizi, Salât, 376 (2/400); İbn Mâce, İkamet, 95 (2/358); Musned, 2/249, 442, 499.

1584. Bize Ebu'l-Velîd et-Tayâlisî rivâyet edip (dedi ki), bize Leys -ki O, İbn Sa'd'dır- rivâyet edip (dedi ki), bize Yezîd b. Ebî Habib, Abdullah b. Râşid ez-Zevfî'den, (O) Abdullah b. Ebî Murre ez-Zevfî'den, (O da) Hârice b. Huzâfe el-Adevî'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (bir gün) yanımıza çıkıp şöyle buyurdu: "*Muhakkak ki Allah size, sizin için kızıl develerden daha hayırlı olan ve sizin için yatsı namazı ile fecrin doğması arasındaki zamana koyduğu bir namazla yardım elini uzatmıştır.*"(500)

١٥٨٥ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ الْأَنْصَارِيُّ، أَنَّ مُحَمَّدَ بْنَ يَحْيَى بْنِ حَبَّانَ، أَخْبَرَهُ أَنَّ ابْنَ مُحَيْرِيزٍ الْقُرَشِيَّ ثُمَّ الْجُمَحِيَّ، أَخْبَرَهُ - وَكَانَ يَسْكُنُ بِالشَّامِ وَكَانَ أَدْرَكَ مُعَاوِيَةَ - أَنَّ الْمُخْدِجِيَّ رَجُلٌ مِنْ بَنِي كِنَانَةَ أَخْبَرَهُ: أَنَّ رَجُلًا مِنَ الشَّامِ، وَكَانَتْ لَهُ صُحْبَةٌ يُكْنَى أَبَا مُحَمَّدٍ، أَخْبَرَهُ أَنَّ الْوِتْرَ وَاجِبٌ، فَرَاحَ الْمُخْدِجِيُّ إِلَى عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ فَذَكَرَ ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ عُبَادَةُ: كَذَبَ أَبُو مُحَمَّدٍ، سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - يَقُولُ: خَمْسُ صَلَوَاتٍ كَتَبَهُنَّ اللهُ عَلَى الْعِبَادِ، مَنْ أَتَى بِهِنَّ لَمْ يُضَيِّعْ مِنْ حَقِّهِنَّ شَيْئًا اسْتِخْفَافًا بِحَقِّهِنَّ كَانَ لَهُ عِنْدَ اللهِ عَهْدٌ أَنْ يُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ، وَمَنْ لَمْ يَأْتِ بِهِنَّ جَاءَ وَلَيْسَ لَهُ عِنْدَ اللهِ عَهْدٌ إِنْ شَاءَ عَذَّبَهُ وَإِنْ شَاءَ أَدْخَلَهُ الْجَنَّةَ[1].

1585. Bize Yezîd b. Harûn haber verip (dedi ki), bize Yahya b. Sa'id el-Ensârî haber verdi ki, Muhammed b. Yahya b. Habban O'na haber vermiş ki, (önce) Kureşî sonra Cumehî (nisbesini alan) İbn Muhayrîz -ki O, Şâm'da oturuyordu ve Muâviye'ye kavuşmuştu- O'na haber vermiş ki, Kinâne-oğulları'ndan bir adam olan el-Muhdicî O'na haber vermiş ki,

500- Ebû Dâvûd, Vitr, 1 (2/61); Tirmizi, Salât, 332 (2/314); İbn Mâce, İkamet, 114 (1/369); Mustedrek, 1/306.

Sahâbiliği olan ve Ebû Muhammed diye künyelenen Şam'lı bir adam kendisine haber vermiş ki, vitir (namazı) vâcibdir. Bunun üzerine el-Muhdicî, Ubâde İbnu's-Sâmit'e gitmiş ve bunu O'na anlatmış. Ubâde de şöyle cevap vermiş: Ebû Muhammed hata etmiştir. Ben Resûlullah'ı (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyururken işitmiştim: *Allah kullarına yalnız beş namaz farz kılmıştır. Kim onları, haklarından (farzlarından) hiç bir şeyi, haklarını küçümseyerek zayi etmeksizin yerine getirirse, onun Allah katında, kendisini cennete sokacağına dair bir ahdi olmuş olur. Kim de onları yerine getirmezse, (hesab gününe) Allah katında hiçbir ahdi olmaksızın gelir. (Artık Allah) dilerse ona azâb eder, dilerse onu cennete sokar.*(501)

١٥٨٦ - أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ، ثنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ، عَنْ أَبِي سُهَيْلٍ نَافِعِ بْنِ مَالِكٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللهِ، أَنَّ أَعْرَابِيًّا جَاءَ إِلَى رَسُولِ اللهِ - ﷺ - ثَائِرَ الرَّأْسِ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، مَاذَا فَرَضَ اللهُ عَلَيَّ مِنَ الصَّلَاةِ؟ قَالَ: الصَّلَوَاتُ الْخَمْسُ، وَالصِّيَامُ، فَأَخْبَرَهُ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - بِشَرَائِعِ الْإِسْلَامِ. فَقَالَ: وَالَّذِي أَكْرَمَكَ لَا أَتَطَوَّعُ شَيْئًا، وَلَا أَنْقُصُ مِمَّا فَرَضَ اللهُ عَلَيَّ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: أَفْلَحَ وَأَبِيهِ إِنْ صَدَقَ، أَوْ دَخَلَ الْجَنَّةَ وَأَبِيهِ إِنْ صَدَقَ(٢).

1586. Bize Yahya b. Hassân haber verip (dedi ki), bize İsmail b. Ca'fer, Ebû Suheyl Nâfi' b. Malik'den, (O) babasından, (O da) Talha b. Ubeydillah'dan (naklen) rivâyet etti ki, (bir gün) saçı-başı dağınık bir bedevî Resûlullah'a (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) gelmiş ve, "Ya Resûlallah, demiş, Allah bana namazdan ne farz kılmıştır?". (Hz. Peyamber) *"Beş namazı, (ayrıca) orucu (farz kılmıştır.)"* buyurmuş. Sonra Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ona, İslâm'ın (diğer) hükümlerini bildirmiş. Bunun üzerine (bedevî)

501- Ebû Dâvûd, Vitr, 2 (2/62); Nesâ'î, Salât, 6 (1/186); İbn Mâce, İkâmet, 194 (1/448); Muvatta', Salâtu'l-Leyl, 14 (1/123); Musned, 5/315, 319, 322; Musannaf, 3/5.

şöyle demiş; "Sana ikrâmda bulunan (Allah'a) yemin olsun ki, ne (bunlardan fazla olarak) nafile bir şey yapacağım, ne de Allah'ın farz kıldıklarından eksilteceğim!". O zaman Resûlullah - (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurmuş: *"Doğru söylediyse, atasına andolsun ki, o kurtulmuş demektir -veya, doğru söylediyse, atasına andolsin ki, o, cennete girmiş demektir!"*(502)

AÇIKLAMA

Araplar arasında önceleri, sözü kuvvetlendirmek ve bu arada atalarını yüceltmek maksadıyla atalara, babalara yemin etmek çok yaygındı. Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu şekil yemini yasaklamıştır. Yukarıda ise, Hz. Peygamber'in kendisinin böyle yemin ettiği görülmektedir. Hattâbî, bunun üç muhtemel sebebinin olabileceğini açıklar. Buna göre Hz. Peygamber bu yemini ya, atalara yemin etme yasağından önce yapmıştı. Yahut bunu yemin maksadıyla değil de, Allah'ın bağışlamış olduğu yemin-i lağv gibi söz gelimi söylemişdi. Üçüncü bir ihtimale göre Hz. Peygamber'in sözünde Allah ismi içde saklı ("muzmer") idi. Yani sözünün aslı "Atasının Rabb'ine yemin olsun..." şeklindedir. Cahiliye arapları bu tür yeminlerinde Allah'ın ismini içde saklı düşünmüyorlardı. Aksine onlar bu yeminleriyle atalarını yüceltmeyi kasdediyorlardı. Bunun için atalarına yemin etmeleri yasaklanmıştı.(503)

١٥٨٧ - حَدَّثَنَا عَفَّانُ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَ: سَمِعْتُ عَاصِمَ بْنَ ضَمْرَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ عَلِيًا، يَقُولُ: إِنَّ الْوِتْرَ لَيْسَ بِحَتْمٍ كَالصَّلَاةِ، وَلَكِنَّهُ سُنَّةٌ فَلَا تَدَعُوهُ(٣).

1587. Bize Affân rivâyet edip (dedi ki), bize Şu'be, Ebû

502- Buhari, İman, 34 (1/17), Savm 1 (2/225); Müslim, İman, 8 (1/40-41); Ebû Dâvûd, Salât, 1 (1/106-107); Nesâ'î, Salât, 4 (1/184); Muvatta', Sefer, 94 (1/175); Musned, 1/162.

503- Menhel, 3/282.

İshak'tan, şöyle dediğini rivâyet etti: Ben Asım b. Damra'nın şöyle dediğini işittim: Hz. Ali'yi, şöyle derken işittim: "Şüphesiz vitir (namazı), (farz) namaz gibi kesin bir hüküm değildir. Fakat o Sünnettir. Binaenaleyh onu terketmeyiniz."(504)

AÇIKLAMA

Vitir, gece kılınan tek rekâtlı bir namazdır. Bu bölümde zikredilen Hadisler vitir namazının farz veya vâcib olmadığına delâlet etmektedirler. Alimlerin cumhûru, bu arada Hanefi Mezhebi alimlerinden Ebû Yûsuf (Rh.A) ve Muhammed (Rh.A) de, vitir namazının Sünnet olduğunu söylemişlerdir. Ebû Hanife (Rh.A) ise, konuyla ilgili diğer Hadislere dayanarak vitrin vâcib olduğunu söylemiştir.

«٢٠٩»

باب الحث على الوتر

209. BÂB

VİTRE TEŞVİK

١٥٨٨ - أَخْبَرَنَا الْحَكَمُ بْنُ مُوسَى، عَنْ هِقْلِ بْنِ زِيَادٍ، عَنْ هِشَامٍ، عَنِ ابْنِ سِيرِينَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ -، قَالَ: إِنَّ اللهَ وِتْرٌ يُحِبُّ الْوِتْرَ(١).

1588. Bize el-Hakem b. Mûsa, Hikl b. Ziyâd'dan, (O) Hişâm'dan, (O)İbn Sirin'den, (O) Ebû Hureyre'den, (O da) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen) habeı

504- Nesâ'î, Kıyamu'l-Leyl, 27 (3/187); Tirmizi, Salât, 333 (2/316); İbn Mâce, İkamet, 114 (1/370); Musned, 1/86, 98, 100; Mustedrek, 1/300.

verdi ki, O şöyle buyurdu: *Şüphe yok ki, Allah tektir, teki ("vitr"i) sever.*(505)

«٢١٠»

باب كم الوتر

210. BÂB

VİTİR KAÇ (REKÂTTIR?)

١٥٨٩ - أَخْبَرَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ، ثنا هِشَامٌ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - كَانَتْ صَلَاتُهُ مِنَ اللَّيْلِ ثَلَاثَ عَشْرَةَ رَكْعَةً، يُوتِرُ مِنْهَا بِخَمْسٍ، لَا يَجْلِسُ فِي شَيْءٍ مِنَ الْخَمْسِ، حَتَّى يَجْلِسَ فِي الْآخِرَةِ فَيُسَلِّمَ(١).

1589. Bize Ca'fer b. Avn haber verip (dedi ki), bize Hişâm, babasından, (O da) Hz. Aişe'den (naklen) rivâyet etti ki; Rasûlullah'ın (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) gece namazı onüç rekâttı. Bunların (son) beş (rekâtı) ile, beş (rekâtın) hiç bir yerinde oturmayarak vitir (tek rekâtlı namaz) kılardı. Nihayet (bu beş rekâtın) sonunda oturur ve selâm verirdi.(506)

١٥٩٠ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، ثنا سُفْيَانُ بْنُ حُسَيْنٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَزِيدَ اللَّيْثِيِّ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ، قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: أَوْتِرْ بِخَمْسٍ، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَبِثَلَاثٍ، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَبِوَاحِدَةٍ، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَأَوْمِئْ إِيمَاءً(١).

505- Buhari, Devât, 68 (7/169); Müslim, Zikr, 5 (4/2062); İbn Mace, Duâ', 10 (2/1269); Musned, 2/277, 290, 491.

506- Buhari, Teheccüd, 10 (2/45-46); Müslim, Musâfirîn, 123 (1/508); Ebû Dâvûd, Tetavvu', 27 (2/39); Nesâ'î, Kıyâmu'l-Leyl, 41 (3/198); Tirmizi, Salât, 337 (2/321); Muvatta', Salâtu'l-Leyl, 10 (1/121); Musned, 6/50, 161.

1590. Bize Yezîd b. Harûn haber verip (dedi ki), bize Sufyân b. Huseyn, ez-Zührî'den, (O) Atâ' b. Yezîd el-Leysî'den, (O da) Ebû Eyyûb el-Ensârî'den (aklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bana şöyle buyurdu: *"Beş (rekâtla) vitir kıl. Eğer gücün yetmezse üç, (buna da) gücün yetmezse bir (rekâtla vitir kıl). Buna da gücün yetmezse işaret ("imâ") etmek suretiyle (vitir kıl)."*[507]

١٥٩١ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَزِيدَ اللَّيْثِيِّ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ - نَحْوَهُ[1].

1591. Bize Muhammed b. Yûsuf, el-Evzâ'î'den, (O) ez-Zührî'den, (O) Atâ' b. Yezîd el-Leysî'den, (O) Ebû Eyyûb el-Ensârî'den, (O da) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen) onun, (yani bir önceki Hadisin) benzerini rivâyet etti.

١٥٩٢ - أَخْبَرَنَا خَالِدُ بْنُ مَخْلَدٍ، ثنا مَالِكٌ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: سَأَلَ رَجُلٌ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - عَنْ صَلَاةِ اللَّيْلِ؟ فَقَالَ: مَثْنَى مَثْنَى، فَإِذَا خَشِيَ أَحَدُكُمُ الصُّبْحَ فَلْيُصَلِّ رَكْعَةً وَاحِدَةً يُوتِرُ مَا قَدْ صَلَّى[1]. قِيلَ لِأَبِي مُحَمَّدٍ: تَأْخُذُ بِهِ؟ قَالَ: نَعَمْ.

1592. Bize Halid b. Mahled haber verip (dedi ki), bize Malik, Nâfi'den, (O da) İbn Ömer'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle

---

507- Nesâ'î, Kıyâmu'l-Leyl, 40 (3/197); İbn Mâce, İkamet, 123 (1/376); Musned, 5/418; Mustedrek, 1/302, 303. Bu hadisi Nesâ'î ile Hâkim hem merfû hem de mevkûf olarak rivâyet etmişlerdir. İbn Hacer'in de aralarında bulunduğu bir çok alim, bu hadisin mevkûf şeklinin sahih olduğu görüşündedirler. Dârimi ise, öyle anlaşılıyor ki, Sufyân'ın Zührî'den yaptığı rivâyetlerin za'if sayılması sebebiyle Sufyân'ın rivâyetini Evzâ'î'ninkiyle desteklemiş ve hadisin merfû şeklini tercih etmiştir.

dedi: Bir adam Rasûlullah'a (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) gece namazını sordu. O da şöyle buyurdu: *"(Gece namazı) ikişer ikişer (rekâtlar halinde kılınır). Sonunda biriniz sabah (namazını kaçırmaktan) korktuğunda, kıldığı (rekâtları) vitir (tek rekâtlı) kılmak üzere tek bir rekât namaz kılsın."*(508)

Ebu Muhammed (ed-Dârimi'ye); "bu (Hadisin zahirinin delâlet ettiği hükmü) kabul ediyor musun?" denildi. O da; "evet (kabul ediyorum)" dedi.

١٥٩٣ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، عَنِ ابْنِ أَبِي ذِئْبٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - يُصَلِّي مَا بَيْنَ الْعِشَاءِ إِلَى الْفَجْرِ إِحْدَى عَشْرَةَ رَكْعَةً، يُسَلِّمُ فِي كُلِّ رَكْعَتَيْنِ، وَيُوتِرُ بِوَاحِدَةٍ(٣).

1593. Bize Yezîd b. Harûn, İbn Ebî Zi'b'den, (O) ez-Zührî'den, (O) Urve'den, (O da) Hz. Aişe'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), yatsı ile sabah arasında, her iki rekâtta bir selâm vermek ve (son) bir (rekâtla) da vitir kılmak üzere onbir rekât namaz kılardı.(509)

AÇIKLAMA

Vitir namazı, bu Hadislerden anlaşılacağı üzere, gecenin son namazıdır. Gündüz namazları akşam namazıyla tek rekât olarak bitirildiği gibi gece namazları da vitir namazıyla aynı şekilde bitirilmektedir. Binaenaleyh gece kalkıp teheccüd namazı kılacak kimse, kalkacağından emin ise, vitir namazını yatsıyı müteakib kılmamalı, teheccüd namazından sonraya bırakmalıdır. Yukarıdaki hadisler vitir namazının bir, üç veya beş rekât olarak kılınabileceğini

508- Buhari, Teheccüd, 10 (2/45); Müslim, Musâfirîn, 147-148 (1/516-517); Ebû Dâvûd, Tetavvu', 25 (2/36); Nesâ'î, Kıyâmu'l-Leyl, 26 (3/186-187); 35 (3/192); Tirmizi, Salât, 323 (2/300-301); İbn Mâce, İkamet, 171 (1/418); Muvatta', Salâtu'l-Leyl, 13 (1/123); Musned, 2/5, 9, 10.

509- Bkz. 1454. hadis.

göstermektedir. Şafiîlerle Hanbeliler de bu konuyla ilgili diğer Hadislere dayanarak vitir namazının bir, üç, beş, yedi, dokuz veya onbir rekât olarak kılınabileceğini söylemişlerdir. Hanefilere göre ise vitir namazı sadece üç rekât olarak kılınabilir. Onlar yukarıda vitrin beş rekât olarak kılınabileceğini gösteren Hz. Aişe (R.Anha) Hadisini, farklı şekillerde rivâyet edilişi ("muztarib"liği) sebebiyle delil olmaya elverişli bulmamışlar, tek rekâtla vitir kılmaya dair Hadisleri de, gece namazının son iki rekâtına bir rekât eklemek suretiyle vitir kılmak şeklinde anlamışlardır. Zaten Hanefilere göre tek rekâtlı namaz yoktur. Vitir namazı, Malikilere göre ise tek rekâttır.

١٥٩٤ - أَخْبَرَنَا مَالِكُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، ثنا إِسْرَائِيلُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ - ﷺ - يُوتِرُ بِثَلَاثٍ بِـ ﴿سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى﴾، وَ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾، وَ﴿قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ﴾[1].

1594. Bize Malik b. İsmail haber verip (dedi ki), bize İsrail, Ebû İshak'tan, (O) Sa'id b. Cübeyr'den, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) üç (sûre) ile, yani Sebbihi'sme Rabbike'l-A'lâ (A'lâ Sûresi), Kul yâ Eyyühe'l-Kâfirûn (Kâfirûn Sûresi) ve Kul Huvellahu Ahad (İhlâs Sûresi) ile vitir namazı kılardı.(510)

«٢١١»

باب ما جاء في وقت الوتر

211. BÂB

VİTRİN VAKTİ HAKKINDA GELEN (HABERLER)

510- Nesâ'î, Kıyâmu'l-Leyl, 38 (3/194); Tirmizi, Salât, 340 (2/325-326); İbn Mâce, İkamet, 115 (1/370); Musned, 1/300, 305, 316. Bkz. 1597. hadis.

١٥٩٥ - أَخْبَرَنَا قَبِيصَةُ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ أَبِي حَصِينٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ وَثَّابٍ، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: فِي كُلِّ الْوَقْتِ قَدْ أَوْتَرَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -، وَانْتَهَى وِتْرُهُ إِلَى السَّحَرِ(٢).

1595. Bize Kabîsa haber verip (dedi ki), bize Sufyân, Ebû Hasîn'den, (O) Yahya b. Vessâb'dan, (O) Mesrûk'tan, (O da) Hz. Aişe'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Muhakkak ki Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (gecenin) her vaktinde vitir namazı kılmış ve nihayet vitrinin (vakti) seher vaktine varmıştı (yani son zamanlarda vitir namazını gecenin sonunda kılmıştı).(511)

AÇIKLAMA

Bu Hadis gecenin hepsinin vitir namazı için vakit olduğunu göstermektedir. Ancak vitir namazının vakti, alimlerin cumhûruna göre yatsı namazından sonra başlar. Ebû Hanife (Rh.A) ise, yukarıda 1584. numara ile geçen Hadisten dolayı vitrin vaktinin yatsının vakti ile başladığını söylemiştir. O'na göre, bununla beraber önce yatsı namazı, sonra vitir namazı kılınır. Ancak, unutarak önce vitir namazı kılınsa, yatsı namazının kılınışından sonra tekrar kılınmaz. Yukarıdaki Hadis, vitir namazını gecenin sonunda kılmanın daha faziletli olduğuna da delâlet etmektedir.

١٥٩٦ - حَدَّثَنَا عَفَّانُ، ثنا أَبَانُ بْنُ يَزِيدَ الْعَطَّارُ، حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ، حَدَّثَنِي أَبُو نَضْرَةَ، أَنَّ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ حَدَّثَهُ: أَنَّ رَسُولَ اللهِ سُئِلَ عَنِ الْوِتْرِ؟ فَقَالَ: أَوْتِرُوا قَبْلَ الْفَجْرِ(٣).

511- Buhari, Vitr, 2 (2/13); Müslim, Musâfirîn 136-138 (1/512); Ebû Dâvûd, Vitr, 8 (2/66); Nesâ'î, Kıyâmu'l-Leyl, 30 (3/189); Tirmizi, Salât, 335 (2/318); İbn Mâce, İkamet, 121 (1/374); Musned, 6/46, 100, 107.

1596. Bize Affân rivâyet edip (dedi ki), bize Ebân b. Yezîd el-Attâr rivâyet edip (dedi ki), bana Yahya b. Ebî Kesîr rivâyet edip (dedi ki), bana Ebû Nadra rivâyet etti ki; Ebû Sa'id el-Hudrî kendisine rivâyet etmiş ki; Rasûlullah'a (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) vitir (namazı) sorulmuş, O da şöyle buyurmuş: *"Vitir namazını Fecrin (doğmasından) önce kılın!"*[512]

٢١٢»

باب القراءة في الوتر

212. BÂB

VİTİR (NAMAZINDA) KIRÂ'AT

١٥٩٧ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ سَعِيدٍ، ثنا أَبُو أُسَامَةَ، قَالَ: ثنا زَكَرِيَّا، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ - ﷺ - يُوتِرُ بِثَلَاثٍ، يَقْرَأُ فِي الْأُولَى بِـ﴿سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى﴾، وَفِي الثَّانِيَةِ بِـ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾، وَفِي الثَّالِثَةِ بِـ﴿قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ﴾[1].

1597. Bize Abdullah b. Sa'id rivâyet edip (dedi ki), bize Ebû Usâme rivâyet edip dedi ki, bize Zekeriyyâ, Ebû İshak'tan, (O) Sa'id b. Cübeyr'den, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) üç (Sûre) ile vitir namazı kılardı. (Şöyle ki), birinci (rekâtta) Sebbihi'sme Rabbike'l-A'lâ (A'lâ Sûresini), ikinci rekâtta Kul Yâ Eyyuhe'l-Kâfirûn (Kâfirûn Sûresini), üçüncü (rekâtta) ise Kul Huve'llahu Ehad (İhlâs Sûresini) okurdu.[513]

512- Müslim, Musâfirîn, 160-161 (1/519-520); Nesâî, Kıyâmu'l-Leyl, 31 (3/189-190); Tirmizi, Salât, 343 (2/332); İbn Mâce, İkamet, 122 (1/375); Mustedrek, 1/301; Musned, 3/13, 35, 37.

513- Bkz. 1594. hadis.

«٢١٣»
باب الوتر على الراحلة

213. BÂB
YÜK VE BİNİT DEVESİ ÜZERİNDE VİTİR NAMAZI (KILMAK)

١٥٩٨ - أَخْبَرَنَا مَرْوَانُ بْنُ مُحَمَّدٍ، ثنا مَالِكٌ، حَدَّثَنِي أَبُو بَكْرِ بْنُ عُمَرَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ يَسَارٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - كَانَ يُوتِرُ عَلَى الْبَعِيرِ[٢]. قِيلَ لِأَبِي مُحَمَّدٍ: تَقُولُ بِهِ؟ قَالَ: نَعَمْ.

1598. Bize Mervân b. Muhammed haber verip (dedi ki), bize Malik rivâyet edip (dedi ki), bana Ebû Bekr b. Ömer, Sa'id b. Yesâr'dan, (O da) İbn Ömer'den (naklen) rivâyet etti ki, Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (yük ve binit) devesi üzerinde vitir namazı kılardı.(514)

Ebû Muhammed (ed-Dârimi'ye); "bu (Hadisin zahirinin delâlet ettiği) görüşü kabulleniyor musun?" denildi. O da; "evet" dedi.

«٢١٤»
باب الدعاء في القنوت

214. BÂP
KUNÛT (VİTİR NAMAZINDA) DUA

514- Buhâri, Vitr, 5 (2/13-14); Müslim, Musâfirîn, 36, 38 (1/487); Ebû Dâvûd, Sefer, 8 (2/9); Nesâ'î, Kıyâmu'l-Leyl, 33 (3/190); Tirmizi, Salât, 345 (2/336); İbn Mâce, İkamet, 127 (1/379); Muvatta', Salâtu'l-Leyl, 15 (1/124); Musned, 2/7, 57, 138.

١٥٩٩ - حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ بُرَيْدِ بْنِ أَبِي مَرْيَمَ، عَنْ أَبِي الْحَوْرَاءِ السَّعْدِيِّ، قَالَ: قُلْتُ لِلْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ: مَا تَذْكُرُ مِنْ رَسُولِ اللهِ - ﷺ -؟ قَالَ: حَمَلَنِي عَلَى عَاتِقِهِ فَأَخَذْتُ تَمْرَةً مِنْ تَمْرِ الصَّدَقَةِ فَأَدْخَلْتُهَا فِي فَمِي، فَقَالَ لِي: أَلْقِهَا، أَمَا شَعَرْتَ أَنَّا لَا تَحِلُّ لَنَا الصَّدَقَةُ؟ قَالَ: وَكَانَ يَدْعُو بِهَذَا الدُّعَاءِ: اللَّهُمَّ اهْدِنِي فِيمَنْ هَدَيْتَ، وَعَافِنِي فِيمَنْ عَافَيْتَ، وَتَوَلَّنِي فِيمَنْ تَوَلَّيْتَ، وَبَارِكْ لِي فِيمَا أَعْطَيْتَ، وَقِنِي شَرَّ مَا قَضَيْتَ، إِنَّكَ تَقْضِي وَلَا يُقْضَى عَلَيْكَ، إِنَّهُ لَا يَذِلُّ مَنْ وَالَيْتَ تَبَارَكْتَ وَتَعَالَيْتَ[1].

1599. Bize Osman b. Ömer rivâyet edip (dedi ki), bize Şu'be, Bureyd b. Ebî Meryem'den, (O da) Ebu'l-Havrâ' es-Sa'dî'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle demiş: El-Hasan b. Ali'ye; "Rasûlullah'tan (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ne hatırlıyorsun? (Bana anlatır mısın?)" dedim. O da şöyle cevap verdi: "(Bir gün) beni omuzuna bindirmişti. Ben de zekât hurmalarından bir hurma alıp ağzıma atmıştım. O hemen şöyle buyurmuştu: *"At onu! Bilmiyor musun ki, bize zekât helâl değildir!"* (El-Hasan, sözüne devamla) şöyle dedi: (Hz. Peygamber) şu dua ile dua ederdi: *"Allahım, doğru yolda sâbit kıldığın kimseler arasında, beni de doğru yolda sâbit kıl! Âfiyet verdiğin kimseler meyânında bana da âfiyet ver! (Korumalarını) üzerine aldığın kimseler arasında benim (korumamı) da üzerine al! (Dünya ve ahiret hayırlarından) bana verdiklerinde benim için bereket ihsan buyur! Hükmettiğin şeylerin şerrinden beni koru! Hiç şöphe yok ki, sen hükmedersin, sana hükmolunmaz! Gerçek şu ki, senin yardım ettiğin kimse zelil olmaz. Senin bereket ve ihsanın ezeli ve ebedi olarak çoktur, şanın yücedir!"*[515]

515- Musned, 1/200. Bkz. 1600. ve 1601. hadisler.

١٦٠٠ - أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ إِسْرَائِيلَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ بُرَيْدِ بْنِ أَبِي مَرْيَمَ، عَنْ أَبِي الْحَوْرَاءِ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ - رَضِيَ اللهُ عَنْهُ -، قَالَ: عَلَّمَنِي رَسُولُ اللهِ - ﷺ - كَلِمَاتٍ أَقُولُهُنَّ فِي الْقُنُوتِ. . . فَذَكَرَ مِثْلَهُ[1].

1600. Bize Ubeydullah b. Mûsa, İsrail'den, (O) Ebû İshak'tan, (O) Bureyd b. Ebî Meryem'den, (O) Ebu'l-Havrâ'dan, (O da) el-Hasan b. Ali'den -Allah O'ndan razı olsun-, (naklen) haber verdi ki, O; "Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bana, kunût (yani vitir namazında) okuduğum bazı cümleler öğretti" dedi ve onun (yani bir önceki hadisin) aynısını zikretti.

١٦٠١ - أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو الْأَحْوَصِ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ بُرَيْدِ بْنِ أَبِي مَرْيَمَ، عَنْ أَبِي الْحَوْرَاءِ السَّعْدِيِّ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ - رَضِيَ اللهُ عَنْهُ - قَالَ: عَلَّمَنِي رَسُولُ اللهِ - ﷺ - كَلِمَاتٍ أَقُولُهُنَّ فِي قُنُوتِ الْوِتْرِ: اَللَّهُمَّ اهْدِنِي فِيمَنْ هَدَيْتَ وَعَافِنِي فِيمَنْ عَافَيْتَ، وَتَوَلَّنِي فِيمَنْ تَوَلَّيْتَ، وَبَارِكْ لِي فِيمَا أَعْطَيْتَ، وَقِنِي شَرَّ مَا قَضَيْتَ، فَإِنَّكَ تَقْضِي وَلَا يُقْضَى عَلَيْكَ، وَإِنَّهُ لَا يَذِلُّ مَنْ وَالَيْتَ، تَبَارَكْتَ وَتَعَالَيْتَ قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: أَبُو الْحَوْرَاءِ: اسْمُهُ رَبِيعَةُ بْنُ شَيْبَانَ[2].

1601. Bize Yahya b. Hassân haber verip dedi ki, bana Ebu'l-Ahvas, Ebû İshak'tan, (O) Bureyd b. Ebî Meryem'den, (O) Ebu'l-Havrâ' es-Sa'dî'den, (O da) el-Hasan b. Ali'den -Allah O'ndan razı olsun-, (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bana, vitir (namazının) duasında okuduğum bazı cümleler öğretti (ki, şunlardır): *"Allah'ım, doğru yolda sâbit kıldığın kimseler arasında beni de doğru yolda sâbit kıl! Âfiyet verdiğin kimseler meyânında bana da âfiyet ver!!(Korumalarını) üzerine aldığın kimseler arasında benim (korumamı) da*

üzerine al! (Dünya ve ahiret hayırlarından) bana verdiklerinde benim için bereket ihsan buyur! Hükmettiğin şeylerin şerrinden beni koru! Çünkü sen hükmedersin, sana hükmolunmaz! Gerçek şu ki, senin yardım ettiğin kimse zelil olmaz. Senin bereket ve ihsanın ezeli ve ebedi olarak çoktur, şânın yücedir!"(516)

Ebû Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki, "Ebu'l-Havrâ'nın ismi Rebî'a b. Şeybân'dır."

AÇIKLAMA

"Kunût", tâat ve ibadet etmek, dua etmek, namazda uzunca ayakta durmak gibi mânâlara gelir. Vitir namazının bir ismi "kunût" olduğu gibi, bu namazda okunan duaya da kunût denir. Bu Hadis vitir namazında kunût okumanın meşrû'luğuna delâlet etmektedir. Ancak Malikiler bu konudaki Hadislerin sahihliğini kabul etmeyerek vitirde kunûtun olmadığını söylemişlerdir. Şafiîlere göre ise, ramazanın yarısından sonra vitirde kunût okumak Sünnettir. Vitirde okunacak kunût hakkında bir çok rivâyet vardır. Şafiîler, bunlardan yukarıdaki duayı okumanın Sünnet olduğunu söylemişlerdir. Hanbelilere göre, bu konudaki Hadislerde geçen dualarda herhangi birini okumak, başka bir dua okumaktan daha faziletlidir. Hanefiler ise, İbn Mes'ud'dan (RA) nakledilen "Allahumme İnnâ Neste'înuke..." duasını okumanın Sünnet olduğu görüşündedirler.

«٢١٥»

باب في الركعتين بعد الوتر

215. BÂB

VİTİRDEN SONRA İKİ REKÂT (NAMAZ KILMAK) HAKKINDA

516- Ebû Dâvûd, Vitr, 5 (2/63); Nesâ'î, Kyâmu'l-Leyl, 51 (3/206); Tirmizi, Salât, 341 (2/328); İbn Mâce, İkamet, 117 (1/372); Musned, 1/199, 200; Mustedrek, 3/172.

١٦٠٢ - أَخْبَرَنَا مَرْوَانُ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ وَهْبٍ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ صَالِحٍ، عَنْ شُرَيْحِ بْنِ عُبَيْدٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ جُبَيْرِ بْنِ نُفَيْرٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ ثَوْبَانَ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ -، قَالَ: إِنَّ هٰذَا السَّهَرَ جَهْدٌ وَثِقْلٌ، فَإِذَا أَوْتَرَ أَحَدُكُمْ فَلْيَرْكَعْ رَكْعَتَيْنِ، فَإِنْ قَامَ مِنَ اللَّيْلِ، وَإِلَّا كَانَتَا لَهُ[1]. وَيُقَالُ: هٰذَا السَّفَرُ، وَأَنَا أَقُولُ: السَّهَرُ.

1602. Bize Mervân, Abdullah b. Vehb'den, (O) Muâviye b. Sâlih'ten, (O) Şureyh b. Ubeyd'den, (O) Abdurrahman b. Cubeyr b. Nufeyr'den, (O) babasından, (O) Sevbân'dan, (O da) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen) haber verdi ki, O şöyle buyurdu: "*Şüphe yok ki, şu uykusuzluk bir eziyet ve meşakkattır. Binaenaleyh biriniz (yatsı namazını müteakib uyumadan önce) vitir namazı kıldığı vakit iki rekât (daha) kılsın. Sonra şâyet gece kalkarsa (bir, üç, beş... rekât kılıp bu iki rekâtı vitir yapar). Aksi halde (yani gece kalkamazsa), bu iki rekât (namaz), onun hesabına (yazılmış olur).*"(517)

(Bu Hadisin bazı rivâyetlerinde) "şu yolculuk..." denilir. Ben (onun); "şu uykusuzluk..." (şeklinde olduğu) görüşündeyim.

AÇIKLAMA

Bu Hadisi, Dârimi'nin (Rh.A) koyduğu başlıktan dolayı, parantez içi cümlelerin ilâvesi ile bu şekilde tercüme ettik. Bu Hadise Dârekutnî (Rh.A) de aynı başlığı koymuştur. Heysemî (Rh.A) ise; "Vitir namazı kılan, sonra (yine) namaz kılmak isteyen kimse hakkında" başlığını koymuştur ki, üç müellif de bu Hadisin, vitirden sonra namaz kılmakla alakalı olduğunu düşünmüşlerdir. Buna göre bu Hadis, vitirden sonra nafile namaz kılmanın caiz olduğunu göstermektedir. Ayrıca bu Hadis, "şâyet gece kalkarsa..." cümlesinden

517- Dârekutni, 2/36. Bu hadisi Taberâni de büyük ve ortanca Mu'cem'lerinde rivâyet etmiştir (Mecmeu'z-Zevâ'id, 2/246). Zikredlien yerlerde hadis, "Şüphe yok ki, şu yolculuk..." şeklindedir.

sonra konulan parantez içi cümle muvâfik ise, bir gecede iki vitir namazı kılmanın caiz olduğuna da delâlet eder. Fakat bu durumda; "Bir gecede iki vitir yoktur, (caiz değildir)"[518] Hadisine muhâlif olmuş olur. Gerçi sözkonusu parantez içi cümleyi, "...(yine nafile namaz kılar)" gibi bir şekilde takdir ederek iki vitir meselesi halledilebilir. Ancak her iki durumda da, vitirden sonra iki rekât kılma emrinin izahı müşkil görünmektedir. Yukarıdaki Hadisi şu şekilde anlamak da mümkündür: "...Biriniz (yattıktan sonra gece kalkıp) vitir naazı kılmak (isteğinde veya isterse, yatmadan önce) iki rekât kılsın. Sonra şâyet gece kalkarsa (bir, üç, beş... rekât daha kılıp bu iki rekâtı vitir yapar)..." Bu durumda izahı gerektirecek bir mesele kalmamış olur. Ayrıca bu anlayış Hadisin sibâkına da daha uygundur. Şöyle ki, Hadisin diğer rivâyetlerinde belirtildiğine göre Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu Hadisi bir yolculuk esnasında buyurmuştu. Yolculukta yol yorgunluğu sebebiyle gece kalkıp vitir namazı kılmak güçleşir. Bu sebeple yolculukta vitir namazını gece kalkıp kılmayı düşünenlere bir ihtiyat olarak, yatmadan önce iki rekât nafile kılmaları emredilmiş olabilir. Tabiatiyle böyle anlaşılması halinde Hadisin, vitirden sonra nafile namaz kılmakla alâkası kalmamış ve mezkûr başlıklar altına konulması uygun düşmemiş olur. Allahu a'lem.

«٢١٦»

باب القنوت بعد الركوع

216. BÂB

RÜKÛ'DAN SONRA KUNÛT OKUMAK

١٦٠٣ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ، ثنا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنِ ابْنِ الْمُسَيَّبِ وَأَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ: أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - كَانَ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَدْعُوَ عَلَى أَحَدٍ أَوْ يَدْعُوَ لِأَحَدٍ قَنَتَ بَعْدَ الرُّكُوعِ، فَرُبَّمَا قَالَ - إِذَا قَالَ: سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ -: اَللّٰهُمَّ انْجِ

518- Ebû Dâvûd, Vitr, 9 (2/67).

الْوَلِيدَ بْنَ الْوَلِيدِ، وَسَلَمَةَ بْنَ هِشَامٍ، وَعَيَّاشَ بْنَ أَبِي رَبِيعَةَ، وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ، اَللَّهُمَّ اشْدُدْ وَطْأَتَكَ عَلَى مُضَرَ، وَاجْعَلْهَا سِنِينَ كَسِنِي يُوسُفَ، وَيَجْهَرُ بِذٰلِكَ، وَيَقُولُ فِي صَلَاتِهِ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ: اَللَّهُمَّ الْعَنْ فُلَانًا وَفُلَانًا لِحَيَّيْنِ مِنْ أَحْيَاءِ الْعَرَبِ، فَأَنْزَلَ اللهُ تَعَالَى: ﴿لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذِّبَهُمْ فَإِنَّهُمْ ظَالِمُونَ﴾[٢].

1603. Bize Yahya b. Hassân rivâyet edip (dedi ki), bize İbrahim b. Sa'd, ez-Zühri'den, (O) İbnu'l-Museyyeb ile Ebû Seleme b. Abdirrahman'dan (onlar da) Ebû Hureyre'den (naklen) rivâyet etti ki; Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) birine beddua etmek veya birine hayır dua etmek istediğinde rukû'dan sonra dua eder ve bazan; "Semia'llahu Limen Hamideh, Rebbenâ ve Leke'l-Hamd" deyince peşine şöyle dua edermiş: *"Allah'ım, el-Velîd İbnu'l-Velîd'i, Seleme b. Hişâm'ı, Ayyâş b. Ebî Rebîa'yı ve zayıf-hakir görülen mü'minleri kurtar! Allah'ım, Mudar kabilesine kahır ve şiddetini artır ve bu (kahrını), Yûsuf'un (kıtlık ve sıkıntı) yılları gibi (kıtlık ve sıkıntı) yılları yap!"* (Hz. Peygamber) bunu yüksek sesle söylermiş. O, sabah namazında bazı namazlarında ise, Arap kabilelerinden iki kabile için; *"Allah'ım, falana ve falana lânet et!"* diye beddua edermiş. Bunun üzerine yüce Allah; *"Sana o işten hiçbir şey düşmez. (Allah) ya onların tevbesini kabul eder, yahud onlara, zâlim olduklarından dolayı azâbeder"*[519] (meâlindeki âyeti) indirmiş.[520]

AÇIKLAMA

Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), kurtuluşları için dua ettiği kimseler, o zaman Mekke'de müşriklerin elinde tutuklu bulunan veya işkence gören müslümanlardı. Hz. Peygamber'in (Sal-

519- Âlu İmrân sûresi, 128.

520- Buhari, Ezân, 128 (1/194-195); Müslim, Mesâcid, 294-295 (1/466-467); Ebû Dâvûd, Vitr, 10 (2/68); Nesâ'î, Tatbik, 28 (2/158); İbn Mâce, İkamet, 145 (1/394); Musned, 2/239, 255, 271.

lallahu Aleyhi ve Sellem) beddua ettiği Mudar kabilesi ise; Kureyş, Hüzeyl, Esed, Temim gibi bir çok kolu olan ve Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) de mensubu bulunduğu büyük bir kabiledir. Burada, İslâmi tebliğde Hz. Peygamber'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) muhalefet edenler, bu arada Mekke'deki müslümanlara baskı ve işkence yapanlar maksûddur. Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) lânet okuduğu iki kabile de Recî' denilen yerle Ma'ûne Kuyusu yanında vukûbulan iki ayrı feci olayda 78 kadar âlim ve âbid Sahâbiyi şehid eden Süleymoğulları ile Lıhyân-oğullarıdır. Bu olaylar h. 4. yılda vukûbulmuş ve namazda ilk olarak kunûtun okunmasına sebep olmuşlardı.

Ebû Hureyre (RA) bu haberinde anlattıklarını başka bir Sahâbiden duymuş olmalıdır. Çünkü O, h. 7. yılda Medine'ye gelmişti. Binaenaleyh bu Hadis, "Sahabi mürseli"dir. Mürselin bu çeşidi ise, bütün alimlere göre makbuldür.

١٦٠٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو النُّعْمَانِ، ثنا ثَابِتُ بْنُ يَزِيدَ، حَدَّثَنَا عَاصِمٌ، قَالَ: سَأَلْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ عَنِ الْقُنُوتِ؟ فَقَالَ: قَبْلَ الرُّكُوعِ؟ قَالَ: فَقُلْتُ: إِنَّ فُلَانًا يَزْعُمُ أَنَّكَ قُلْتَ: بَعْدَ الرُّكُوعِ، قَالَ: كَذَبَ، ثُمَّ حَدَّثَ أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - قَنَتَ شَهْرًا بَعْدَ الرُّكُوعِ وَيَدْعُو عَلَى حَيٍّ مِنْ بَنِي سُلَيْمٍ[1].

1604. Bize Ebu'n-Nu'mân haber verip (dedi ki), bize Sâbit b. Yezîd rivâyet edip (dedi ki), bize Asım rivâyet edip dedi ki, Enes b. Malik'e, kunûtu sordum. O da; "Rukû'dan önce (okunur)" cevabını verdi. (Asım) dedi ki, bunun üzerine ben; "falan diyor ki, sen, rukûdan sonra (okunacağını) söylemişsin!" dedim. "O yanılmış!" dedi, sonra da rivâyet etti ki, Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), (sadece) bir ay rükûdan sonra Süleymoğullarından bir kabileye beddua ederek kunût okumuştu.(521)

521- Buhari, Vitr, 7 (2/14); Müslim, Mesâcid, 301 (1/469); Ebû Dâvûd, Vitr, 10 (2/68); Nesâ'î, Tatbik, 27 (2/157); Musned, 3/162, 167, 180.

١٦٠٥ - حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ، عَنِ ابْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ، أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - كَانَ يَقْنُتُ فِي الصُّبْحِ(٢).

1605. Bize Ebu'l-Velîd rivâyet edip (dedi ki), bize Şu'be, Amr b. Murre'den, (O) İbn Ebî Leyla'dan, (O da) el-Berâ' b. Azib'den (naklen) rivâyet etti ki; Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), sabah (namazında) kunût okurdu.(522)

١٦٠٦ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، عَنْ شُعْبَةَ، بِإِسْنَادِهِ نَحْوَهُ.

1606. Bize Ebû Nuaym, Şu'beden (naklen, yukarıda geçen) senediyle onun, (yani bir önceki hadisin) benzerini rivâyet etti.

١٦٠٧ - حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ مُحَمَّدٍ، قَالَ: سُئِلَ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ: أَقَنَتَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - فِي صَلَاةِ الصُّبْحِ؟ قَالَ: نَعَمْ. فَقِيلَ لَهُ: أَوْ قُلْتُ لَهُ: قَبْلَ الرُّكُوعِ أَوْ بَعْدَ الرُّكُوعِ؟ قَالَ: بَعْدَ الرُّكُوعِ يَسِيرًا(٣). قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: أَقُولُ بِهِ وَآخُذُ بِهِ، وَلَا أَرَى أَنْ آخُذَ بِهِ إِلَّا فِي الْحَرْبِ.

1607. Bize Musedded rivâyet edip (dedi ki), bize Hammâd b. Zeyd Eyyûb'dan, (O da) Muhammed'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Enes b. Malik'e; "Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sabah namazında kunût okudu mu?" diye soruldu, O da; "evet" cevabını verdi. Bu sefer O'na denildi ki -veya, "ben O'na dedim

522- Müslim, Mesâcid, 305 (1/470); Ebû Dâvûd, Vitr, 10 (2/67-68); Nesâ'î, Tatbik, 30 (2/159); Tirmizi, Salât, 294 (2/251); Musned, 4/285, 300.

ki"-; "rukû'dan önce mi, yoksa rükû'dan sonra mı?" O da; "kısa bir müddet rukû'dan sonra (kunût okudu)."(523)

Ebû Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki; "ben bu (Hadisin zahirinin delâlet ettiği) görüşü benimsiyor, onu kabul ediyorum. (Ancak) sadece savaş durumunda bunu kabul etmek görüşündeyim."

AÇIKLAMA

Kunûtun hangi namazlarda ve namazın neresinde okunacağı hakkında, ilgili Hadislerin değerlendirilişinden kaynaklanan, farklı görüşler vardır. Hanefilere göre vitir namazındaki kunût, son rekatta rükûdan önce okunur. Büyük belâ ve musîbetlerde sadece cemaatle kılınan sabah namazlarında okunması Sünnet olan kunût ise rükû'dan sonra okunur. Bu görüş Enes b. Malik'in (RA) 1604. ve 1607. Hadislerinin zahirine uygundur. Malikilere göre sadece sabah namazında ve rukûdan önce, yahut sonra kunût okumak mendubdur. Kunûtun rükûdan önce okunması ayrıca mendubdur. Şafiîler ise kunûtun rukûdan sonra ve büyük musibetlerde bütün vakit namazlarında okunmasının Sünnet olduğunu söylemişlerdir. Hanbeliler'e gelince, onlara göre rukû'dan sonra okunması Sünnet olan kunûtun vitr namazından başka bir namazda okunması mekrûhtur. Ancak, tâûn dışındaki büyük belâ ve musibetlerde, cuma namazı hariç bütün farz namazlarda kunût okunması da Sünnettir.

523- Buhari, Vitr, 7 (2/14); Müslim, Mesâcid, 298 (1/468); Ebû Dâvûd, Vitr, 10 (2/68); Nesâ'î, Tatbik, 28 (2/157); İbn Mâce, İkamet, 120 (1/374); Musned, 3/113, 166.

أبواب العيدين

İKİ BAYRAMLA İLGİLİ BÂBLAR

«٢١٧»

باب في الأكل قبل الخروج يوم العيد

217. BÂB

BAYRAM GÜNÜ (EVDEN) ÇIKIŞTAN ÖNCE (BİR ŞEY) YEMEK HAKKINDA

١٦٠٨ - أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ، ثنا عُقْبَةُ بْنُ الْأَصَمِّ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ ابْنُ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - كَانَ يَطْعَمُ يَوْمَ الْفِطْرِ قَبْلَ أَنْ يَخْرُجَ، وَكَانَ إِذَا كَانَ يَوْمُ النَّحْرِ لَمْ يَطْعَمْ حَتَّى يَرْجِعَ فَيَأْكُلَ مِنْ ذَبِيحَتِهِ[1].

1608. Bize Yahya b. Hassân haber verip (dedi ki), bize Şube İbnu'l-Esamm rivâyet edip (dedi ki), bize Abdullah b. Bureyde, babasından (naklen) rivâyet etti ki; Resûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), fıtır (ramazan) bayramında (evden) çıkmasından önce (bir şeyler) yerdi. Kurban bayramı günü olduğunda ise, dönüp kurbanının (etinden) yiyinceye kadar (hiçbir şey) yemezdi.(524)

524- Tirmizi, Salât, 390 (2/426); İbn Mâce, Sıyâm, 49 (1/558); Mustedrek, 1/294; Musned, 5/352, 353.

١٦٠٩ - حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ، ثنا هُشَيْمٌ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ حَفْصِ بْنِ عُبَيْدِ اللهِ، عَنْ أَنَسٍ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ -، بِنَحْوِهِ[1].

1609. Bize Amr b. Avn rivâyet edip (dedi ki), bize Hüşeym, Muhammed b. İshak'tan (O) Hafs b. Ubeydillah'tan, (O) Enes'ten, (O da) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) onun, (yani bir önceki Hadisin) benzerini rivâyet etti.[525]

«٢١٨»

باب صلاة العيدين بلا أذان ولا اقامة، والصلاة قبل الخطبة

218. BÂB

İKİ BAYRAM NAMAZINI EZANSIZ VE KAMETSİZ KILMA İLE BU NAMAZLARIN HUTBEDEN ÖNCE KILINMASI

١٦١٠ - أَخْبَرَنَا يَعْلَى، ثنا عَبْدُ الْمَلِكِ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: شَهِدْتُ الصَّلَاةَ مَعَ رَسُولِ اللهِ - ﷺ - فِي يَوْمِ عِيدٍ، فَبَدَأَ بِالصَّلَاةِ قَبْلَ الْخُطْبَةِ بِغَيْرِ أَذَانٍ وَلَا إِقَامَةٍ[1].

1610. Bize Ya'lâ haber verip (dedi ki), bize Abdulmelik, Atâ'dan, (O da) Cabir'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Bir bayram namazında Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile beraber namazda bulunmuştum da O, hutbeden önce ilkin,

525- Buhari, İdeyn, 4 (2/3); Tirmizi, Salât, 390 (2/427); İbn Mâce, Sıyâm, 49 (1/558); Mustedrek, 1/294; Musned, 3/126.

ezansız ve kametsiz olarak (bayram) namazını kıldırmıştı.(526)

١٦١١ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، حَدَّثَنِي ابْنُ عُيَيْنَةَ، حَدَّثَنِي أَيُّوبُ السَّخْتِيَانِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ عَطَاءً يَقُولُ: سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ يَقُولُ: أَشْهَدُ عَلَى رَسُولِ اللهِ - ﷺ - أَنَّهُ بَدَأَ بِالصَّلَاةِ قَبْلَ الْخُطْبَةِ يَوْمَ الْعِيدِ، ثُمَّ خَطَبَ، فَرُؤِيَ أَنَّهُ لَمْ يُسْمِعِ النِّسَاءَ، فَأَتَاهُنَّ فَذَكَّرَهُنَّ وَوَعَظَهُنَّ، وَأَمَرَهُنَّ أَنْ يَتَصَدَّقْنَ وَبِلَالٌ قَابِضٌ بِثَوْبِهِ فَجَعَلَتِ الْمَرْأَةُ تَجِيءُ بِالْخُرْصِ وَالشَّيْءِ ثُمَّ تُلْقِيهِ فِي ثَوْبِ بِلَالٍ(١).

1611. Bize Muhammed b. Yûsuf rivâyet edip (dedi ki), bana İbn Uyeyne rivâyet edip (dedi ki), bana Eyyûb es-Sahtiyâni rivâyet edip dedi ki; ben Atâ'yı şöyle derken işittim: "Ben İbn Abbâs'ı şöyle derken işittim: Rasûlullah'a (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şâhidim ki O, bayram günü hutbeden önce ilkin bayram namazını kıldırmış, sonra hutbe irâd buyurmuştu. Akabinde kadınlara (hutbesini) işittiremediğini zannedip onların yanına gelmiş, onlara öğüt verip nasihatta bulunmuş ve sadaka vermelerini emretmişti. Bilâl de (verilecek sadakaları toplamak üzere) eteğini tutmuştu. Bunun üzerine kadınlar altın veya gümüş halkalar, bir şeyler getirmeye, sonra da bunları Bilâl'in eteğine atmaya başlamışlardı."(527)

١٦١٢ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُسْلِمٍ، عَنْ طَاوُسٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: شَهِدْتُ النَّبِيَّ - ﷺ - وَأَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ وَعُثْمَانَ يُصَلُّونَ قَبْلَ الْخُطْبَةِ فِي الْعِيدِ(٢).

1612. Bize Ebû Asım, ibn Cureyc'den haber verdi (ki, O

526- Buhari, İdeyn, 7 (2/5); Müslim, İdeyn, 3-4 (2/603); Ebû Dâvûd, Salât, 248 (1/297); Nesâ'î, İdeyn 19 (3/152); Musned, 3/296, 318.

527- Buhari, İlm, 32 (1/33); Müslim, İdeyn, 2 (2/602); Ebû Dâvûd, Salât, 248 (1/297); Nesâ'î, İdeyn, 14 (3/151); 28 (3/157); İbn Mâce, İkamet, 155 (1/406); Musned, 1/220, 226, 242. Bkz. 1619. hadis.

şöyle demiş): Bize el-Hasan b. Müslim, Tâvûs'tan, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Hz. Peygamber'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), Ebû Bekr'e, Ömer'e ve Osman'a, bayramda hutbeden önce (bayram) namazını kılarken şâhit oldum.[528]

AÇIKLAMA

Kurban ve Ramazan bayramları müslümanların sevinç günleridir. İbn Abbâs'ın (RA) rivâyetine göre[529] Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Medine'ye gelince, Medinelilerin oynayıp eğlenerek kutladıkları Neyrûz (nevrûz) ve Mihrecân bayramlarını, Allah'ın (Celle Celaluhu) emriyle kaldırıp yerine Kurban ve Ramazan bayramlarını koymuştu. İlk İslâmî bayramın da hicrî ikinci yılın Ramazan bayramında kutlandığı nakledilmektedir. Müslümanlar Ramazan bayramında Allah'ın (Celle Celaluhu) oruç emrini yerine getirmiş olmanın mutluluğunu ve sevincini yaşar, bundan dolayı birbirlerini tebrik eder ve birbirlerine daha nice oruç emri yerine getirmenin nasip olması dualarında bulunurlar. Kurban bayramı ise müslümanların en büyük bayramıdır. Bu bayramda, Allah'ın (Celle Celaluhu) rızasını kazanmak için kurban kesmeye muvaffak olma sevincinin yanında, hacıların bir gün önce haclarını ifa etmiş olmalarının, diğer bir ifadeyle müslümanın kendisinin veya din kardeşlerinin, Allah'ın (Celle Celaluhu) emirlerini yerine getirmeye muvaffak olmalarının sevinç ve mutluluğu vardır. Müslümanlar bu bayramda, bunlarla beraber, bir arefe günü (h. 9 zilhicce 10); "Bugün sizin için dininizi kemâle erdirdim"[530] âyetiyle müjdelenen, İslâm dininin kemâle erdirilmesinin ve bu mutlu günün yıldönümünü idrak etmiş olmanın bahtiyarlığını da yaşarlar. Bu bayramlarda iki rekât bayram namazı kılınır. Namazdan sonra da hutbe okunur.

528- Buhari, İdeyn, 8 (2/5); Müslim, İdeyn, 1 (2/602); Musned, 1/242, 243, 285.

529- Ebû Dâvûd, Salât, 245 (1/295); Nesâ'î, İdeyn, 1 (3/146).

530- Mâide sûresi, 3.

«٢١٩»

باب لا صلاة قبل العيد ولا بعدها

219. BÂB

BAYRAM (NAMAZINDAN) ÖNCE DE SONRA DA (BAŞKA BİR) NAMAZ (KILINMAZ)

١٦١٣ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ، ثنا شُعْبَةُ، حَدَّثَنِي عَدِيُّ بْنُ ثَابِتٍ، قَالَ: سَمِعْتُ سَعِيدَ بْنَ جُبَيْرٍ يُحَدِّثُ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - خَرَجَ يَوْمَ الْفِطْرِ فَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ وَلَمْ يُصَلِّ قَبْلَهَا وَلَا بَعْدَهَا(٢).

1613. Bize Ebu'l-Velîd et-Tayâlisi haber verip (dedi ki), bize Şu'be rivâyet edip (dedi ki), bana Adiyy b. Sâbit rivâyet edip dedi ki, Sa'id b. Cübeyr'i, İbn Abbâs'tan (naklen) rivâyet ederken işittim ki; Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), fıtır (Ramazan bayramı) günü (namaz yerine) çıkmış ve iki rekât namaz kıldırmıştı. O, bu (namazdan) önce de, ondan sonra da (başka bir) namaz kılmamıştı.(531)

«٢٢٠»

باب التكبير في العيدين

220. BÂB

İKİ BAYRAMDAKİ TEKBİRLERİN (SAYISI)

١٦١٤ - أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْحَجَّاجِ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ سَعْدِ بْنِ

531- Buhari, İdeyn, 8 (2/5); Müslim, İdeyn, 13 (2/606); Ebû Dâvûd, Salât, 256 (1/301); Nesâ'î, İdeyn, 29 (3/157); Tirmizi, Salât, 387 (2/418); İbn Mâce, İkamet, 160 (1/410); Musned, 1/280, 355. Bkz. 1619. Hadis.

عَمَّارِ بْنِ سَعْدٍ الْمُؤَذِّنِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمَّارٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ - ﷺ - يُكَبِّرُ فِي الْعِيدَيْنِ فِي الْأُولَى سَبْعاً، وَفِي الْأُخْرَى خَمْساً، وَكَانَ يَبْدَأُ بِالصَّلَاةِ قَبْلَ الْخُطْبَةِ[1].

1614. Bize Ahmed İbnu'l-Haccâc, (Hz. Peygamber'in müezzinlerinden) Müezzin Sa'd'ın torunu Abdurrahman b. Sa'd b. Ammâr'dan, (O) Abdullah b. Muhammed b. Ammâr'dan, (O) babasından, (O da) dedesinden (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) iki bayramda ilk (rekâtta) yedi, diğerinde beş (defa) tekbir alır ve hutbeden önce ilkin (bayram) namazı kıldırırdı.(532)

«٢٢١»

باب القراءة في العيدين

221. BÂB

İKİ BAYRAMDA KIRÂAT

١٦١٥ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا سُفْيَانُ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْمُنْتَشِرِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ حَبِيبِ بْنِ سَالِمٍ، عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ - ﷺ - يَقْرَأُ فِي الْعِيدَيْنِ وَالْجُمُعَةِ بِـ﴿سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى﴾، وَ﴿هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ﴾ وَرُبَّمَا اجْتَمَعَا فَقَرَأَ بِهِمَا[1].

1615. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Sufyân, İbrahim b. Muhammed el-Munteşir'den, (O) babasından, (O) Habîb b. Sâlim'den, (O da) en-Nu'mân b. Beşîr'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Hz. Peygamber

532- İbn Mâce, İkamet, 156 (1/407). Bu hadis, ravilerinden Abdurrahman b. Sa'd ile Abdullah b. Muhammed'den dolayı za'ifdir.

(Sallallahu Aleyhi ve Sellem) iki bayram (namazı) ile cuma namazında Sebbihi'sme Rabbike'l-A'la (A'la Sûresini) ve Hel Etâke Hadisu'l-Ğâşiyeh (Ğâşiye Sûresini) okurdu. Bazan bayramla cuma birleşirdi de O (yine) bu iki (sûreyi) okurdu.(533)

«٢٢٢»

باب الخطبة على الراحلة

222. BÂB

YÜK VE BİNİT DEVESİ ÜZERİNDE HUTBE OKUMAK

١٦١٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا سَلَمَةُ - يَعْنِي ابْنَ نُبَيْطٍ - حَدَّثَنِي أَبِي أَوْ نُعَيْمُ بْنُ أَبِي هِنْدٍ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، قَالَ: حَجَجْتُ مَعَ أَبِي وَعَمِّي، فَقَالَ لِي أَبِي: تَرَى ذَاكَ صَاحِبَ الْجَمَلِ الْأَحْمَرِ الَّذِي يَخْطُبُ: ذَاكَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -.(٣)

1616. Bize Ebû Nuaym haber verip (dedi ki), bize Seleme - yani ibn Nubeyt- rivâyet edip (dedi ki), bana babam veya Nuaym b. Ebî Hind, Ebû Kılâbe'den rivâyet etti ki, O şöyle demiş: Babam ve amcamla birlikte hac yapmıştım. Bir ara babam bana demişti ki; "şu (zâtı), hutbe okumakta olan, kızıl develi (kimseyi) görüyorsun ya, O, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'dir.

«٢٢٣»

باب خروج النساء في العيدين

223. BÂB

KADINLARIN İKİ BAYRAMDA (BAYRAM YERİNE) ÇIKMASI

533- Bkz. 1576. hadis.

١٦١٧ - أَخْبَرَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُوسَى، ثنا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ الصَّمَدِ، عَنْ هِشَامٍ، عَنْ حَفْصَةَ، عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ، قَالَتْ: أَمَرَنَا بِأَبِي هُوَ أَنْ نُخْرِجَ يَوْمَ الْفِطْرِ وَيَوْمَ النَّحْرِ الْعَوَاتِقَ وَذَوَاتِ الْخُدُورِ، فَأَمَّا الْحُيَّضُ فَإِنَّهُنَّ يَعْتَزِلْنَ الصَّفَّ وَيَشْهَدْنَ الْخَيْرَ وَدَعْوَةَ الْمُسْلِمِينَ. قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لِإِحْدَاهُنَّ الْجِلْبَابُ؟ قَالَ: تُلْبِسُهَا أُخْتُهَا مِنْ جِلْبَابِهَا[1].

1617. Bize İbrahim b. Mûsa haber verip (dedi ki), bize Abdulaziz b. Abdissamed, Hişâm'dan, (O) Hafsa'dan, (O da) Ümmü Atıyye'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: (Hz. Peygamber) -babam O'na kurban olsun!- bize, fıtır (ramazan bayramı) günü ile kurban (bayramı) günü, genç kızlarla kadınları (bayram yerine) çıkarmamızı emretmişti. Hayızlı kadınlara gelince, onlar (namaz) safından uzak dururlar, (ama, bu gibi) hayır (toplantısına) ve müslümanların duasına katılırlar. (Hişâm) dedi ki, (Ümmü Atıyye, sözünün burasında şöyle demiş: O zaman ben); "ya Rasûlallah, dedim, peki onlardan birinin cilbâbı (yani dışarı çıkarken üzerine alacağı, örtüneceği bir şeyi) yoksa?" Buyurdu ki; "(Din) kardeşi, cilbâblarından (birini, ödünç olarak) ona giydirir!"[534]

AÇIKLAMA

Bu Hadis, kadınların bayram namazına gitmelerinin müstehab veya mendûb olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bütün bayram namazlarını, yağmur gibi bir mani olmadıkça, açık arazideki namazgâhta kıldırdığı rivayet edilmektedir. Bu sebeple bayram namazlarının açık arazideki namazgahta kılınması Sünnettir. Böylece bir yerin kadın-erkek, genç-ihtiyar bütün müslümanlarının senede iki defa bir araya gelmeleri, birlikte Allah'a (Celle Celaluhu) ibadet etmeleri ve bayramın sevincini beraberce yaşamaları mümkün olur. Bunun, müslümanların ictimaî hayatlarında ne büyük faydalar sağlayacağı

534- Buhari, Salât, 2 (1/93); İdeyn, 20 (2/9-10); Müslim, İdeyn, 10-12 (2/606); Ebû Dâvûd, Salât, 247 (1/296); Nesâ'î, İdeyn, 3-4 (3/147); Tirmizi, salât, 388 (2/419-420); İbn Mâce, İkamet, 165 (1/414-415); Musned, 5/84, 85.

âşikârdir. Fakat ne acı ve hüzün vericidir ki, birçok Sünnet gibi Sünnet de unutulmuştur!

«٢٢٤»

باب الحث على الصدقة يوم العيد

224. BÂB

BAYRAM GÜNÜ SADAKA VERMEYE TEŞVİK

١٦١٨ - أَخْبَرَنَا يَعْلَى بْنُ عُبَيْدٍ، ثنا عَبْدُ الْمَلِكِ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: شَهِدْتُ الصَّلَاةَ مَعَ رَسُولِ اللهِ - ﷺ - فِي يَوْمِ عِيدٍ، فَبَدَأَ بِالصَّلَاةِ قَبْلَ الْخُطْبَةِ، ثُمَّ قَامَ مُتَوَكِّئًا عَلَى بِلَالٍ، حَتَّى أَتَى النِّسَاءَ فَوَعَظَهُنَّ، وَذَكَّرَهُنَّ، وَأَمَرَهُنَّ بِتَقْوَى اللهِ، قَالَ: تَصَدَّقْنَ، فَذَكَرَ شَيْئًا مِنْ أَمْرِ جَهَنَّمَ، فَقَامَتِ امْرَأَةٌ مِنْ سِفْلَةِ النِّسَاءِ سَفْعَاءُ الْخَدَّيْنِ فَقَالَتْ: لِمَ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: أَلَمْ تَكُنَّ تَغْشَيْنَ الشَّكَاةَ وَاللَّعْنَ، وَتَكْفُرْنَ الْعَشِيرَ؟. فَجَعَلْنَ يَأْخُذْنَ مِنْ حُلِيِّهِنَّ وَأَقْرَاطِهِنَّ وَخَوَاتِيمِهِنَّ يَطْرَحْنَهُ فِي ثَوْبِ بِلَالٍ يَتَصَدَّقْنَ بِهِ[٢].

1618. Bize Ya'la b. Ubeyd haber verip (dedi ki), bize Abdulmelik, Atâ'dan, (O da) Cabir'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Bir bayram günü Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile beraber (bayram) namazında bulunmuştum da O, hutbeden önce ilkin (bayram) namazını kıldırmış, sonra Bilâl'e dayanarak kalkıp kadınların (bulunduğu yere) gelmiş ve onlara nasihatta bulunmuş, öğüt vermiş ve Allah'a (Celle Celaluhu) karşı takva üzere olmalarını emretmiş, (sonra da); *"Sadaka verin!"* buyurup, Cehennem'in durumundan (kadınları ilgilendiren) bir şey zikretmişti. Bunun üzerine yoksul kadınlardan karamtak yanaklı bir kadın ayağa kalkıp; "niçin, ya Rasûlallah?" demişti de O, şöyle buyurmuştu: *"Çünkü siz, (halinizden) şikâyeti ve lânet okumayı çokca yapıyor, kocaya da nankörlükte bulunuyorsunuz!" O zaman (ka-*

dınlar), mücevheratlarından, küpelerinden ve yüzüklerinden alıp, sadaka olarak vermek üzere Bilâl'in eteğine atmaya başlamışlardı.(535)

١٦١٩ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ عَدِيِّ بْنِ ثَابِتٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ -، نَحْوَ هَذَا[1].

1619. Bize Ebu'l-Velîd haber verip (dedi ki), bize Şu'be, Adiyy b. Sâbit'ten, (O) Said b. Cübeyr'den, (O) İbn Abbâs'tan, (O da) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen) bunun, (yani bir önceki hadisin) benzerini rivâyet etti.(536)

«٢٢٥»

باب إذا اجتمع عيدان في يوم

225. BÂB

İKİ BAYRAM BİR GÜNDE BİRLEŞTİĞİ VAKİT?

١٦٢٠ - أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ إِسْرَائِيلَ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ الْمُغِيرَةِ، عَنْ إِيَاسِ بْنِ أَبِي رَمْلَةَ، قَالَ: شَهِدْتُ مُعَاوِيَةَ يَسْأَلُ زَيْدَ بْنَ أَرْقَمَ: أَشَهِدْتَ مَعَ النَّبِيِّ - ﷺ - عِيدَيْنِ اجْتَمَعَا فِي يَوْمٍ؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: فَكَيْفَ صَنَعَ؟ قَالَ: صَلَّى الْعِيدَ، ثُمَّ رَخَّصَ فِي الْجُمُعَةِ، فَقَالَ: مَنْ شَاءَ أَنْ يُصَلِّيَ فَلْيُصَلِّ[1].

1620. Bize Ubeydullah b. Mûsa, İsrai'lden, (O) Osman ibnu'l-

535- Buhari, İdeyn, 7 (2/5), 19 (2/9); Müslim, İdeyn, 4 (2/603); Ebû Dâvûd, Salât 248 (1/297); Nesâ'î, İdeyn, 19 (3/152); Musned, 3/314, 318. Bkz. 1007. ve 1654. hadisler.

536- Bkz. 1613. hadisin kaynakları.

Muğire'den, (O da) İyâs b. Ebî Remle'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Muâviye'nin, Zeyd b. Erkam'a; "Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ile birlikte bir günde birleşen iki bayramda (yani cuma gününe tesadüf eden bir bayramda) bulundun mu?" diye soruşuna şâhit oldum. O; "evet, (bulunmuştum)" cevabını verdi. (Bunun üzerine Muâviye); "peki, O (yani Hz. Peygamber) nasıl yapmıştı?" dedi. O da dedi ki; "(Hz. Peygamber) bayram namazını kılmış, sonra cuma (namazı) hakkında kolaylık tanıyıp, "(Cuma) namazını kılmak isteyen kılsın!" buyurmuştu.[537]

AÇIKLAMA

Cuma günü, haftanın bayram günüdür. Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğu nakledilir: "Bu (cuma günü), Aziz ve Celil olan Allah'ın sizin için bayram kıldığı bir gündür. Binaenaleyh (bu günde) gusledin. Misvak da kullanmalısınız!"[538] Binaenaleyh kurban veya ramazan bayramı cuma gününe rastladığında iki bayram bir araya gelmiş olacaktır. Bu durumda bayram namazından sonra cuma namazı kılınmayabilir mi? Bu konuda şu görüşler serdedilmiştir. Hanbelilere göre bayram namazını imamla kılan kimseden cuma namazının farzlığı kalkar. Ancak cumanın farzlığı imamdan yine kalkmaz. Yukarıdaki Hadis Hanbelilerin bu görüşlerine bir delildir. Gerçi bu Hadis, senedindeki İyâs b. Ebî Remle'den dolayı, zayıftır. Fakat onun Ebû Hureyre'den gelen merfû, Abdullah İbnu'z-Zübeyr ile Abdullah İbn Abbâs'tan[539] ve Hz. Osman'dan[540] gelen mevkûf şâhidleri vardır. Bununla beraber Şafiî, bayram namazının kılınmasıyla cuma namazının, isteyenin kılabileceği bir ruhsat haline gelemeyeceğini beyan etmiştir. Çünkü O'na göre cuma namazının farzlığı hükmü âmmdır, yani bütün cuma günlerini içine alır. Bir bayramla birleştiğinde cuma namazının ruhsat olacağını bildiren haberler ise, senedlerindeki zayıflıklar sebebiyle bu umûmi hükmü tahsis edecek güçte değildirler. Şafiî Mezhebinin meşhûr görüşü ise şöyledir: Bayram namazını kılmakla şehir ahalisinden cuma namazı kalkmaz. Fakat şehirden uzak köylerin ahalisinden kalkar. Onlar köylerine dönüp orada öğle namazı kılarlar. Bu görüş Ebû Hanife (Rh.A) ile,

537- Ebû Dâvûd, Salât, 217 (1/281); Nesâ'î, İdeyn, 2 (3/158); İbn Mâce, İkamet, 166 (1/415); Musned 4/372; Mustedrek, 1/288; İbn Huzeyme, 2/359.

538- Beyheki'den naklen: Menhel, 6/220.

539- Ebû Dâvûd, Salât, 217 (1/281).

540- Buhari, Edâhi, 16 (6/240).

ikinci bir görüş olarak Şafiî'den de nakledilir. Buna göre sözkonusu Hadislerdeki ruhsat, şehirdeki bayram namazında bulunan köylülere hâs olmuş olur. Nitekim bu Hadislerin bazı rivâyetleri bu hususu gösterecek mahiyettedir. Böylece bu Hadislerle de bu şekilde amel edilmiş olmaktadır. Hanefilelerle Malikilere göre ise, bayram günü de cuma namazının mutlaka kılınması gerekir.(541)

«٢٢٦»

باب الرجوع من المصلى من غير الطريق الذي خرج منه

226. BÂB

(BAYRAMDA) NAMAZGÂHTAN, (ORAYA) GİTTİĞİ YOLDAN BAŞKASINDAN GERİ DÖNMEK

١٦٢١ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّلْتِ، ثنا فُلَيْحٌ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ: أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - كَانَ إِذَا خَرَجَ إِلَى الْعِيدِ رَجَعَ فِي طَرِيقٍ آخَرَ(١).

1621. Bize Muhammed İbnu's-Salt haber verip (dedi ki), bize Fuleyh, Said İbnu'l-Hâris'ten, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) rivâyet etti ki; Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bayrama çıktığı vakit, (oradan, gittiği yoldan) başka bir yolla geri dönerdi.(542)

AÇIKLAMA

Bu Hadis, bayramlarda, namaza gidilen yoldan başka bir yolla geri dönülmesinin müstehab olduğunu göstermektedir. Bunun hikmeti, namaza giden kimseye iki yoldakilerin şâhid olması, dinî bir emrin ve bayram sevinci ile şenliğinin yayılması, iki yoldakilerin imamın usûl ve edebinden, icabında sorarak bilgisinden istifade etmesi veya imamın gerektiğinde onları uyarması gibi hususlardır.

541- Sübülu's-Selâm, 2/52-53; Neyl, 3/321; Menhel, 6/222-223.

542- Tirmizi, Salât, 389 (2/424); İbn Mâce, İkamet, 162 (1/412); Musned, 2/338; Mustedrek, 1/296; İbn Huzeyme, 2/362.

ZEKÂT KİTABI

«١»

باب في فضل الزّكاة

1. BÂB
ZEKÂTIN FAZİLETİ HAKKINDA

١٦٢٢ - حَدَّثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنْ زَكَرِيَّا بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ يَحْيَى بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ صَيْفِيٍّ، عَنْ أَبِي مَعْبَدٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - لَمَّا بَعَثَ مُعَاذاً إِلَى الْيَمَنِ فَقَالَ: إِنَّكَ تَأْتِي قَوْماً أَهْلَ كِتَابٍ، فَادْعُهُمْ إِلَى أَنْ يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَأَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللهِ، فَإِنْ أَطَاعُوا لَكَ فِي ذَلِكَ، فَأَخْبِرْهُمْ أَنَّ اللهَ فَرَضَ عَلَيْهِمْ خَمْسَ صَلَوَاتٍ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لَكَ فِي ذَلِكَ، فَأَخْبِرْهُمْ أَنَّ اللهَ فَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً فِي أَمْوَالِهِمْ تُؤْخَذُ مِنْ أَغْنِيَائِهِمْ وَتُرَدُّ عَلَى فُقَرَائِهِمْ، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لَكَ فِي ذَلِكَ، فَإِيَّاكَ وَكَرَائِمَ أَمْوَالِهِمْ، وَإِيَّاكَ وَدَعْوَةَ الْمَظْلُومِ، فَإِنَّهُ لَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللهِ حِجَابٌ[1].

1622. Bize Ebû Asım, Zekeriyyâ b. İshak'Tan, (O) Yahya b. Abdillah b. Sayfî'den, (O) Ebu Ma'bed'den, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen) rivâyet etti ki; Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), Muâz'ı, görevli olarak Yemen'e gönderdiği vakit (O'na) şöyle buyurmuştu: "*Sen kitab ehli olan bir topluluğa gidiyorsun. Bu sebeple onları (önce), Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına ve Muhammed'in, Allah'ın elçisi olduğuna şehâdet etmeye çağır. Şayet onlar sana bu konuda itaat edip (bunu kabul ederlerse) onlara bildir ki, Allah, üzerlerine her gün ve gecede beş namaz farz kılmıştır. Onlar bu konuda da sana itaat ederlerse, onlara bildir ki, Allah, malları hakkında üzerlerine, zenginlerinden alınıp fakirlerine*

verilen bir sadaka ("zekât") farz kılmıştır. Onlar bu konuda da sana itaat ederlerse, (zekât olarak) mallarının değerlilerini (almaktan) sakın! (Bir de haksızlık yapıp) mazlûmun bedduasını (almaktan) sakın. Zira gerçek şu ki, Allah'ın huzurunda onun için hiçbir perde yoktur, (o, kabul edilir)."[1]

AÇIKLAMA

Zekât, iman ve namazdan sonra, dinin üçüncü temeli olan büyük ve mühim bir ibadettir. Kur'an-ı Kerim'de bir çok âyette namazdan sonra zekât zikredildiği gibi Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) de, İslâm'ın beş esasını açıkladığı meşhûr Hadisinde, Kelime-i Şehâdet ve namazdan sonra zekâtı zikretmiştir. Bundan dolayı, Dârimi'nin (Rh.A) bu kitabında olduğu gibi çoğu Hadis kitabında namazla ilgili Hadislerin peşinde zekâtla ilgili olanlar ele alınmıştır.

"Zekât" kelimesi, aslı itibarıyle, "artmak, çoğalmak, bereket ve temizlik" gibi mânâlara gelir. Sonra, zengin kimsenin malından verdiği muayyen miktardaki parçaya ve bu parçayı muayyen yerlere vermeye "zekât" denmiştir. Bu ibâdete "sadaka" da denilir. Ancak "sadaka", daha çok nâfile ve isteğe bağlı yardımlar için kullanılır olmuştur. Müslümanlığın bu mâli ibadetine isim olan zekât ve sadaka kelimelerinin sözlük mânâlarıyla bu ibadetin hususiyetleri arasında irtibat vardır. Şöyle ki, zekât, malın maddeten ve mânen çoğalmasına, bereketlenmesine sebep olur. Yüce Allah (Celle Celaluhu) şöyle buyurur: *"Siz (Allah için) ne harcarsanız O, bunun ardından*

1- Buhari, Zekât, 1 (2/108), 41 (2/2/125), 63 (2/136); Müslim, İman, 29-31 (1/50-51); Ebû Dâvûd, Zekât, 5 (2/104-105); Nesâ'î, Zekât, 1 (5/3); Tirmizi, Zekât, 6 (3/21); İbn Mâce, Zekât, 1 (1/568); Musned, 1/233. Bkz. 1638. hadis.

(daha iyisini) lütfeder"[2] Zekât, zenginin malında başkasının bir hakkıdır. Bu hak yerine verilmezse, malda ve mal sahibinin gönlünde bir leke olarak kalır. Bu lekeyi ancak zekât silip temizleyebilir. Nitekim Allah (Celle Celaluhu) şöyle buyurur: *"Onların mallarından bir (miktar) sadaka al ki, bununla onları temizleyesin ve (mallarını) bereketlendiresin"*[3] Pek çok ahlâki ve ictimâi fayda ve hikmeti bulunan zekât (diğer ismiyle "sadaka"), Allah'ın (Celle Celaluhu) emirlerine bağlılık sözünün doğruluğunun bir belirtisi de olmaktadır. Kur'an-ı Hakim'in beyânıyla *"malı çok seven"*[4] insan, malının bir parçasını, Allah'ın (Celle Celaluhu) emrine uyarak vermekle kulluktaki "sadâkat"ını da göstermiş, ispatlamış olur.

Zekâtın ne zaman farz kılındığı konusunda farklı görüşler vardır. Bununla beraber tercihe şâyân olan görüşe göre zekât, genel bir esas olarak hicretten önce Mekke'de farz kılınmış, ancak, muayyen miktarları ve verilecek yerleri gibi esasları Medine'de hicri 2. yılda tesbit edilmiştir.

Zekâtın dindeki ehemmiyeti, yukarıdaki Hadiste de görülmektedir. Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), Yemen'e vâli ve kâdı olarak gönderdiği Muaz b. Cebel'e -Allah O'ndan razı olsun!-, Kelime-i Şehâdet ve namazdan sonra zekât farzının bildirilmesini emretmiştir. Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bu şekildeki emirleri, tebliğ ve irşâd görevlerinde bir usûle ve sıraya, başka bir ifadeyle tedriciliğe uyulması gereğine de işaret etmektedir. Tebliğci daha ehemmmiyetli ve muhatabı için daha kolay olandan başlayarak tebliğini yapmalı ve sevdirmeli, nefret ettirmemeli; hak bilir ve adil davranmalıdır. Bu hem dinin emri, hem de başarılı olmasının gereğidir.

«٢»

باب المسكين الّذي يتصدّق عليه

2. BÂB

KENDİSİNE ZEKÂT VERİLECEK OLAN YOKSUL

2- Sebe' sûresi, 39.

3- Tevbe sûresi, 103.

4- Âdiyât sûresi, 8.

١٦٢٣ - أَخْبَرَنَا هَاشِمُ بْنُ الْقَاسِمِ، ثنا شُعْبَةُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يُحَدِّثُ عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ - أَنَّهُ قَالَ: لَيْسَ الْمِسْكِينُ الَّذِي تَرُدُّهُ اللُّقْمَةُ وَاللُّقْمَتَانِ، وَالْكَسْرَةُ وَالْكَسْرَتَانِ، وَالتَّمْرَةُ وَالتَّمْرَتَانِ، وَلَكِنَّ الْمِسْكِينَ الَّذِي لَيْسَ لَهُ غِنىً يُغْنِيهِ، يَسْتَحْيِي أَنْ يَسْأَلَ النَّاسَ إِلْحَافاً أَوْ: لَا يَسْأَلُ النَّاسَ إِلْحَافاً[1].

1623. Bize Hâşim İbnu'l-Kasım haber verip (dedi ki), bize Şu'be, Muhammed b. Ziyâd'dan, şöyle dediğini rivâyet etti: Ebû Hureyre'yi, Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) rivâyet ederken işittim ki, O şöyle buyurmuş: "*Yoksul "miskin"; bir-iki lokmanın, bir-iki parçanın, bir-iki hurmanın geri çevirdiği kimse değildir. Fakat (asıl) yoksul, kendisini (başkasına) muhtaçlıktan kurtaracak bir zenginliği olmayan, (bununla beraber), rahatsız ederek halktan (bir şey) dilenmekten de utanan -veya, "rahatsız ederek halktan (bir şey) dilenmeyen"- kimsedir.*[5]

«٣»

باب من لم يؤدّ زكاة الإبل والبقر والغنم

3. BÂB

DEVE, SIĞIR VE KOYUNLARIN ZEKÂTINI VERMEYENLER

١٦٢٤ - أَخْبَرَنَا يَعْلَى بْنُ عُبَيْدٍ، ثنا عَبْدُ الْمَلِكِ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ - ﷺ - مَا مِنْ صَاحِبِ إِبِلٍ وَلَا بَقَرٍ وَلَا غَنَمٍ لَا يُؤَدِّي حَقَّهَا، إِلَّا أُقْعِدَ لَهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِقَاعٍ قَرْقَرٍ، تَطَؤُهُ ذَاتُ الظِّلْفِ بِظِلْفِهَا، وَتَنْطِحُهُ ذَاتُ الْقَرْنِ بِقَرْنِهَا، لَيْسَ فِيهَا يَوْمَئِذٍ جَمَّاءُ وَلَا مَكْسُورَةُ الْقَرْنِ، قَالُوا: يَا رَسُولَ

5- Buhari, Zekât, 53 (2/131-132); Müslim, Zekât, 101-102 (2/719); Ebû Dâvûd, Zekât, 24 (2/118); Nesâ'î, Zekât, 76 (5/63-64); Muvatta', Sıfatu'n-Nebî, 7 (2/923); Musned, 2/316, 395, 445.

اللهِ وَمَا حَقُّهَا؟ قَالَ: إِطْرَاقُ فَحْلِهَا، وَإِعَارَةُ دَلْوِهَا، وَمِنْحَتُهَا وَحَلَبُهَا عَلَى الْمَاءِ وَيُحْمَلُ عَلَيْهَا فِي سَبِيلِ اللهِ[2].

1624. Bize Ya'la b. Ubeyd haber verip (dedi ki), bize Abdulemlik, Ebu'z-Zübeyr'den, (O da) Cabir'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"(Hayvanlarının) hakkını ödemeyen hiçbir deve, sığır ve koyun sahibi yoktur ki, O, Kıyamet günü bu (hayvanların çiğneyip süsmesi) için dümdüz bir ovada oturtulmuş ve onu, tırnaklı (hayvan) tırnağıyla çiğnemiş, boynuzlu (hayvan) boynuzuyla süsmüş olmasın! O gün onların içinde boynuzsuz da bulunmayacaktır, boynuzu kırık da!"* "Ya Rasûlallah, dediler, peki onların hakkı nedir?" Buyurdu ki; *"Döllük olanlarının dölleme için ödünç verilmesi, kovalarının ödünç verilmesi, bu (hayvanların, ihtiyaç sahibine, sütlerinden, yünlerinden ve iş güçlerinden faydalanması için bir müddet) ödünç verilmesi, su başlarında sağılıp (sütlerinden, oradaki fakirlere, yolculara ikrâm edilmesi). (Bir de) onlar, Allah yolunda (bineği olmayanlara) binek olarak verilir (ki, bu da onların haklarındandır)."*[6]

١٦٢٥ - حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ الْحَكَمِ، ثنا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أنا ابْنُ جُرَيْجٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو الزُّبَيْرِ، أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - يَقُولُ: مَا مِنْ صَاحِبِ إِبِلٍ لَا يَفْعَلُ فِيهَا حَقَّهَا، إِلَّا جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَكْثَرَ مَا كَانَتْ قَطُّ، وَأُقْعِدَ لَهَا بِقَاعٍ قَرْقَرٍ تَسْتَنُّ عَلَيْهِ بِقَوَائِمِهَا وَأَخْفَافِهَا، وَلَا صَاحِبِ بَقَرٍ لَا يَفْعَلُ فِيهَا حَقَّهَا إِلَّا جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَكْثَرَ مَا كَانَتْ، وَأُقْعِدَ لَهَا بِقَاعٍ قَرْقَرٍ، تَنْطِحُهُ بِقُرُونِهَا، وَتَطَؤُهُ بِقَوَائِمِهَا، وَلَا صَاحِبِ غَنَمٍ لَا يَفْعَلُ فِيهَا حَقَّهَا، إِلَّا جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَكْثَرَ مَا كَانَتْ، أُقْعِدَ لَهَا بِقَاعٍ قَرْقَرٍ، تَنْطَحُهُ بِقُرُونِهَا، وَتَطَؤُهُ بِأَظْلَافِهَا، لَيْسَ فِيهَا جَمَّاءُ، وَلَا مَكْسُورُ قَرْنُهَا، وَلَا صَاحِبِ

6- Müslim, Zekât, 28 (2/685); Nesâ'î, Zekât, 9 (5/18).

كَنْزٍ لاَ يَفْعَلُ فِيهِ حَقَّهُ، إِلاَّ جَاءَ كَنْزُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ شُجَاعاً أَقْرَعَ يَتْبَعُهُ فَاتِحاً فَاهُ، فَإِذَا أَتَاهُ فَرَّ مِنْهُ، فَيُنَادِيهِ: خُذْ كَنْزَكَ الَّذِي خَبَأْتَهُ. قَالَ: فَأَنَا عَنْهُ غَنِيٌّ، فَإِذَا رَأَى أَنَّهُ لاَ بُدَّ مِنْهُ، سَلَكَ يَدَهُ فِي فِيهِ، فَيَقْضَمُهَا قَضْمَ الْفَحْلِ. قَالَ: وَقَالَ أَبُو الزُّبَيْرِ: سَمِعْتُ عُبَيْدَ بْنَ عُمَيْرٍ، يَقُولُ هَذَا الْقَوْلَ، ثُمَّ سَأَلْنَا جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ، فَقَالَ: مِثْلَ قَوْلِ عُبَيْدِ بْنِ عُمَيْرٍ[1].

قَالَ: وَقَالَ أَبُو الزُّبَيْرِ: سَمِعْتُ عُبَيْدَ بْنَ عُمَيْرٍ يَقُولُ: قَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللهِ مَا حَقُّ الإِبِلِ؟ قَالَ: حَلَبُهَا عَلَى الْمَاءِ، وَإِعَارَةُ دَلْوِهَا، وَإِعَارَةُ فَحْلِهَا، وَمِنْحَتُهَا، وَحَمْلٌ عَلَيْهَا فِي سَبِيلِ اللهِ[1].

1625. Bize Bişr İbnu'l-Hakem rivâyet edip (dedi ki), bize Abdurrezzâk rivâyet edip (dedi ki), bize İbn Cureyc haber verip dedi ki; bana Ebu'z-Zübeyr haber verdi ki, O, Cabir b. Abdillah'ı şöyle derken işitmiş: Ben Rasûlullah'ı (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyururken işittim: *"(Hayvanlarındaki) hakkı yerine getirmeyen hiçbir deve sahibi yoktur ki, (onun develeri) Kıyamet günü, (dünyada) olduklarından daha çok olarak gelmiş; kendisi de, onların, ayakları ve tabanları ile üzerinde sıçrayıp oynayarak (çiğnemeleri) için dümdüz bir ovada oturtulmuş olmasın! (Hayvanlarındaki) hakkı yerine getirmeyen hiçbir sığır sahibi de yoktur ki, (sığırları) Kıyamet günü, (dünyada) olduklarından daha çok olarak gelmiş; kendisi de, onların, boynuzlarıyla süserek, ayaklarıyla çiğneyerek (süsüp çiğnemeleri) için dümdüz bir ovada oturtulmuş olmasın! (Hayvanlarındaki) hakkı yerine getirmeyen hiçbir koyun sahibi de yoktur ki, (koyunları) Kıyamet günü, (dünyada) olduklarından daha çok olarak gelmiş; kendisi de, onların, boynuzlarıyla süserek, ayaklarıyla çiğneyerek (süsüp çiğnemeleri) için dümdüz bir ovada oturtulmuş olmasın! Bunların içinde boynuzsuz da bulunmayacaktır, boynuzu kırılmış olan da! (Bir de servetindeki)*

hakkı yerine getirmeyen hiçbir servet (altın ve gümüş) sahibi yoktur ki, serveti Kıyamet günü, ağzını açıp peşine takılan, son derece zehirli bir erkek yılan olarak gelmiş olmasın! (Bu yılan) onun yanına geldiğinde o, ondan kaçacak. (Yılan) da ona; "saklayıp (hakkını vermediğin) servetini al!" diye bağıracak. O; "benim ona ihtiyacım yok" diyecek. Neticede, ondan kurtuluş olmadığını görünce elini onun ağzına sokacak, o da, erkek hayvanın (yemini) kıtır kıtır yemesi gibi onun (elini) kıtır kıtır yiyecek."

(İbn Cureyc) dedi ki; Ebu'z-Zübeyr, şöyle de dedi: Ubeyd b. Umeyr'i, bu sözü söylerken işitmiştim. Sonra (bunu) Cabir b. Abdillah'a sordum. O da, Ubeyd b. Umeyr'in sözünün aynısını söyledi.

(İbn Cureyc) dedi ki; Ebu'z-Zübeyr şöyle de dedi: Ben Ubeyd b. Umeyr'i, şöyle derken işittim: Bir adam: "Ya Rasûlullah, develerin hakkı nedir?" demiş. O da şöyle buyurmuş: *"Su başlarında sağılıp (sütlerinden, oradaki fakirlere, yolculara ikram edilmesi), kovalarının ödünç verilmesi, döllük olanlarının (dölleme için) ödünç verilmesi, onların, (ihtiyaç sahibine, sütlerinden yünlerinden ve iş güçlerinden yararlanması için bir müddet) ödünç verilmeleri ve Allah yolunda (bineği olmayanlara) binek olarak verilmeleri!"*(7)

١٦٢٦ - أَخْبَرَنَا الْحَسَنُ بْنُ الرَّبِيعِ، ثنا أَبُو الْأَحْوَصِ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنِ الْمَعْرُورِ بْنِ سُوَيْدٍ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ - بِبَعْضِ هَذَا الْحَدِيثِ(٨).

1626. Bize el-Hasan İbnu'r-Rebî' haber verip (dedi ki), bize Ebu'l-Ahvas, el-A'meş'ten, (O) el-Ma'rûr b. Suveyd'den, (O) Ebû Zerr'den, (O da) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen) bu (yani bir önceki) Hadisin bir kısmını rivâyet etti.(8)

7- Müslim,Zekât, 27 (2/684); Musned, 3/321; Musannaf, 4 (29-30) Tabiûndan biri olan Ubeyd'ın rivâyeti murseldir.

8- Buhari, Zekât, 43 (2/125); Müslim, Zekât, 30 (2/686); Nesâ'î, Zekât, 2 (5/8); Tirmizi, Zekât, 1 (3/12); İbn Mâce, Zekât, 2 (1/569); Musned, 5/152, 158, 170.

AÇIKLAMA

Bu Hadislerde, Kıyametteki feci durumları beşer aklına yaklaştırılmaya çalışılanlar, bu dünyada iken hayvanlarına terettüp eden "hakk"ı ödememiş olan insanlardır. Bu "hak", sözkonusu Hadisleri kitaplarına almış olan Hadisçiler tarafından "zekât" olarak anlaşılmıştır. Nitekim Ebû Zerr'in (RA) Hadisinin bazı rivâyetlerinde bu husus, "zekâtını vermeyen..." şeklinde tasrîh edilmiştir. Ancak, Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), Cabir'in (RA) rivâyetinde bulunan açıklaması, bu "hakk"ın, malda zekât dışındaki bazı hakları da içine aldığını göstermektedir. Nitekim diğer bir Hadis-i Şerifte; "Muhakkak ki mallarınızda zekâttan başka (verilmesi gereken) bir hak vardır"[9] buyurulmuştur. Bu Hadislerde bahsi geçen, özellikle binek hayvanlarının hakları bugün, herhalde, otomobiller için geçerlidir. Binaenaleyh otomobil sahiplerinin bu haklara riayet etmeleri gerekir. Çünkü, bugün daha iyi anlaşılmıştır ki, mal sahibinin malında, içinde yaşadığı toplumun fertlerinin maddi ve manevi katkısı vardır. Mal sahibi bunun karşılığını, zekâtın dışında da vermeye çalışmalıdır.

«٤»

باب في زكاة الغنم

4. BÂB

KOYUNLARIN ZEKÂTI HAKKINDA

١٦٢٧ - أَخْبَرَنَا الْحَكَمُ بْنُ الْمُبَارَكِ، ثنا عَبَّادُ بْنُ عَوَّامٍ، وَإِبْرَاهِيمُ بْنُ صَدَقَةَ، عَنْ سُفْيَانَ ابْنِ حُسَيْنٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَالِمٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - كَتَبَ الصَّدَقَةَ، وَكَانَ فِي الْغَنَمِ فِي كُلِّ أَرْبَعِينَ سَائِمَةً شَاةٌ إِلَى

9- Bkz. 1644. hadis.

الْعِشْرِينَ وَمِائَةٍ، فَإِذَا زَادَتْ فَفِيهَا شَاتَانِ إِلَى مِائَتَيْنِ، فَإِذَا زَادَتْ فَفِيهَا ثَلَاثُ شِيَاهٍ إِلَى ثَلَاثِ مِائَةٍ، فَإِذَا زَادَتْ شَاةً لَمْ يَجِبْ فِيهَا إِلَّا ثَلَاثُ شِيَاهٍ حَتَّى تَبْلُغَ أَرْبَعَمِائَةٍ، فَإِذَا بَلَغَتْ أَرْبَعَمِائَةِ شَاةٍ، فَفِي كُلِّ مِائَةٍ شَاةٌ، وَلَا تُؤْخَذُ فِي الصَّدَقَةِ هَرِمَةٌ وَلَا ذَاتُ عَوَارٍ وَلَا ذَاتُ عَيْبٍ[1].

1627. Bize el-Hakem İbnu'l-Mubârek haber verip (dedi ki), bize Abbâd b. Avvâm ile İbrahim b. Sadaka, Sufyân b. Huseyn'den, (O) ez-Zührî'den, (O) Sâlim'den, (O da) İbn Ömer'den) (naklen) rivâyet ettiler ki; Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sadaka (zekât miktarlarını) yazdırmıştı. (Buna göre) koyunlarda otlama ile yetişen her kırk koyunda, yüzyirmi (koyuna) kadar bir koyun (zekâtı) vardır. Daha fazla olduklarında onlarda ikiyüz (koyuna) kadar iki koyun (zekâtı) vardır. (Bundan) daha fazla olduklarında onlarda, üçyüz (koyuna) kadar üç koyun (zekâtı) vardır. Bir koyun daha fazla olduğunda bunlarda (yine), dörtyüz (koyuna) varıncaya kadar sadece üç koyun (zekât verilmesi) gerekir. Dörtyüz koyuna ulaştıklarında ise her yüz (koyunda) bir koyun (zekâtı) vardır. Zekâtta ne çok yaşlı, ne kusurlu, ne de ayıplı (koyun) alınmaz.[10]

١٦٢٨ - أَخْبَرَنَا الْحَكَمُ بْنُ مُوسَى، ثنا يَحْيَى بْنُ حَمْزَةَ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ الْخَوْلَانِيِّ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - كَتَبَ إِلَى أَهْلِ الْيَمَنِ مَعَ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ: بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، مِنْ مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ إِلَى شُرَحْبِيلَ بْنِ عَبْدِ كُلَالٍ، وَالْحَارِثِ بْنِ عَبْدِ كُلَالٍ، وَنُعَيْمِ بْنِ عَبْدِ كُلَالٍ، فِي أَرْبَعِينَ شَاةً، شَاةٌ إِلَى أَنْ تَبْلُغَ عِشْرِينَ وَمِائَةً، فَإِذَا زَادَتْ عَلَى عِشْرِينَ وَمِائَةٍ وَاحِدَةٍ فَفِيهَا شَاتَانِ إِلَى أَنْ تَبْلُغَ مِائَتَيْنِ، فَإِذَا زَادَتْ وَاحِدَةً فَفِيهَا ثَلَاثَةٌ إِلَى أَنْ تَبْلُغَ ثَلَاثَ

10- Ebû Dâvûd, Zekât, 5 (2/98); Tirmizi, Zekât, 4 (3/17); İbn Mâce, Zekât, 13 (1/577); Mustedrek, 1/392; Musned, 2/15. Bkz. 1633. hadis.

مِائَةٍ، فَمَا زَادَ فَفِي كُلِّ مِائَةِ شَاةٍ شَاةٌ[1].

1628. Bize el-Hakem b. Mûsa haber verip (dedi ki), bize Yahya b. Hamza, Süleyman b. Davûd el-Havlâni'den, (O) ez-Zühri'den, (O) Ebû Bekr b. Muhammed b. Amr b. Hazm'dan, (O) babasından, (O da) dedesinden (naklen) rivâyet etti ki; Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), Yemenlilere, Amr b. Hazm'la şunu yazdırıp (göndermiş): "*Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla. Peygamber Muhammed'den, Şurahbîl b. Abdikülâl, el-Hâris b. Abdikülâl ve Nuaym b. Abdikülâl'e... Kırk koyunda, yüzyirmiye ulaşıncaya kadar bir koyun (zekâtı) vardır. Yüryizmi (koyundan) bir (koyun) fazla olduklarında, onlarda, ikiyüze ulaşıncaya kadar iki koyun (zekâtı) vardır. (Bundan) bir tane daha fazla olduklarında, onlarda, üçyüze ulaşıncaya kadar üç (koyun zekâtı) vardır. Daha da fazla olanlarda, her yüz koyunda bir koyun (zekâtı) vardır.*"[11]

AÇIKLAMA

Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Amr b. Hazm'ı (RA), Yemen bölgesinin kuzeydoğusunda bir yer olan Necrân'a vali olarak göndermiş ve kendisine, Necrân'ın ileri gelenlerine hitaben yazılmış bir mektup vermişti. Bu mektubun uzunca bir mektup olduğu ve içinde diyetlere, otlakta yetişen hayvanların ("sâime") zekât miktarlarına ("ferâiz", "sadakât") ve diğer bazı dini hükümlere dair açıklamaların bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu mektubun bir kısmı, konularına göre ayrılmış ("taktî'" edilmiş) olarak Sünen-i Dârimi'nin on kadar ayrı yerinde zikredilmiştir. Dârimi'nin (Rh.A) hocası el-Hakem'in açıklamasından anlaşıldığına göre (Bkz. 2271. hadis), bu "taktîk"i, hocası Yahya b. Hamza yapmıştır. Bilhassa diyetler ve

11- Mustedrek, 1/395; Mecma', 3/71 (Taberânî'nin büyük Mu'cem'inden naklen). Bkz. 1629., 1635., 1642. 2271., 2357., 2359., 2370., 2369., 2371., 2376., 2378.ve 2380. hadisler. Bu hadisin ravilerinden bazısı bir yanlışlık yapmış ve "Süleymân b. Erkam" yerine "Süleyman b. Dâvûd" demiştir. Süleyman b. Erkam ise "metrûku'l-hadis" bir ravidir. Bkz. Nesâ'î, Kasâme, 44 (8/53); el-Cevheru'n-Nakî, 4/86-89.

zekât miktarları hakkında mühim ve meşhûr olan bu Hadisin buradaki senedini bazı alimler, râvilerinden olan Süleyman b. Davûd sebebiyle zaif saymışlardır. Dârimi (Rh.A), ikinci bir senedini zikretmekle, herhalde, onun sahih olduğunu göstermek istemiştir. Ahmed b. Hanbel (Rh.A) ve Hâkim (Rh.A) de bu Hadisin sahih olduğu görüşündedirler.(12)

١٦٢٩ - حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ الْحَكَمِ، ثنا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، أنا مَعْمَرٌ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي بَكْرِ ابْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - كَتَبَ لَهُ كِتَاباً فَذَكَرَ نَحْوَهُ(١).

1629. Bize Bişr İbnu'l-Hakem rivâyet edip (dedi ki), bize Abdurrezzâk rivâyet edip (dedi ki), bize Ma'mer, Abdullah b. Ebî Bekr b. Muhammed b. Amr b. Hazm'dan, (O) babasından, (O da) dedesinden (naklen) haber verdi ki; "Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) onun için bir mektup yazdırdı..." (Ma'mer) daha sonra onun, (yani bir önceki hadisin) benzerini zikretti.(13)

«٥»

باب زكاة البقر

5. BÂB

SIĞIRLARIN ZEKÂTI

١٦٣٠ - حَدَّثَنَا يَعْلَى بْنُ عُبَيْدٍ، ثنا الْأَعْمَشُ، عَنْ شَقِيقٍ، عَنْ مَسْرُوقٍ، وَالْأَعْمَشُ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، قَالَا: قَالَ مُعَاذٌ: بَعَثَنِي رَسُولُ اللهِ - ﷺ - إِلَى الْيَمَنِ، فَأَمَرَنِي أَنْ آخُذَ مِنْ كُلِّ أَرْبَعِينَ بَقَرَةً مُسِنَّةً، وَمِنْ كُلِّ ثَلَاثِينَ تَبِيعاً أو تَبِيعَةً(١).

12- Bu hadis hakkında bkz. Tehzib, 4/189; el-Vesâiku's-Siyâsiyye, 173, 185; Hadis Tarihi, 34-37.

13- Musannaf, 4/4 (mu'dal olarak). Dârimi'nin senedi de munkatı'dır.

1630. Bize Ya'lâ b. Ubeyd rivâyet edip (dedi ki), bize el-A'meş, Şakîk'ten, (O da) Mesrûk'tan, (bize) el-A'meş (ayrıca) İbrahim'den (naklen) rivâyet etti ki, onlar (yani Mesrûk ve İbrahim) şöyle dediler: Muâz dedi ki; Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) beni Yemen'e görevli olarak göndermiş ve bana, her kırk sığırdan, üç yaşına girmiş bir dişi dana "musinne" ve her otuzdan, bir yaşını bitirmiş erkek veya dişi bir buzağı "tebî' veya tebî'a" almamı emretmişti.(14)

١٦٣١ - أَخْبَرَنَا عَاصِمُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا أَبُو بَكْرِ بْنُ عَيَّاشٍ، عَنْ عَاصِمٍ، عَنْ أَبِي وَائِلٍ، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ مُعَاذٍ قَالَ: بَعَثَنِي رَسُولُ اللهِ - ﷺ - إِلَى الْيَمَنِ فَأَمَرَنِي أَنْ آخُذَ مِنَ الْبَقَرَةِ مِنْ ثَلَاثِينَ تَبِيعاً حَوْلِياً، وَمِنْ أَرْبَعِينَ بَقَرَةً مُسِنَّةً(٢).

1631. Bize Asım b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Ebû Bekr b. Ayyâş, Asım'dan, (O) Ebû Vâil'den, (O) Mesrûk'tan, (O da) Muâz'dan (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) beni Yemen'e görevli olarak göndermiş ve sığırlardan, otuz taneden bir yıllık bir buzağı "tebi' havli", kırk taneden ise, üç yaşına girmiş bir dana "musinne" almamı emretmişti. (15)

١٦٣٢ - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُوسُفَ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ عَيَّاشٍ، بِنَحْوِهِ(١).

1632. Bize Ahmed b. Yûnus, Ebû Bekr b. Ayyâş'tan (naklen) onun, (yani bir önceki Hadisin) benzerini rivâyet etti.

14- Ebû Dâvûd, Zekât, 5 (2/101-102); Nesâ'î, Zekât, 8 (5/17); Tirmizi, Zekât, 5 (3/20); İbn Mâce, Zekât, 12 (1/576); Musned, 5/230. Verilen kaynaklarda, Nesâ'înin bir rivâyeti hariç, el-A'meş'in sadece Mesrûk tariki vardır. Bkz. 1635. 1636. ve 1674. hadisler.

15- Musned, 5/233.

«٦»

باب زكاة الإبل

6. BÂB

DEVELERİN ZEKÂTI

١٦٣٣ - أَخْبَرَنَا الْحَكَمُ بْنُ الْمُبَارَكِ، ثنا عَبَّادُ بْنُ الْعَوَّامِ، وَإِبْرَاهِيمُ بْنُ صَدَقَةَ، عَنْ سُفْيَانَ بْنِ حُسَيْنٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَالِمٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - كَتَبَ الصَّدَقَةَ، فَلَمْ تُخْرَجْ إِلَى عُمَّالِهِ حَتَّى قُبِضَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - فَلَمَّا قُبِضَ، أَخَذَهَا أَبُو بَكْرٍ فَعَمِلَ بِهَا مِنْ بَعْدِهِ، فَلَمَّا قُبِضَ أَبُو بَكْرٍ، أَخَذَهَا عُمَرُ فَعَمِلَ بِهَا مِنْ بَعْدِهِمَا، وَلَقَدْ قُتِلَ عُمَرُ وَإِنَّهَا لَمَقْرُونَةٌ بِسَيْفِهِ أَوْ بِوَصِيَّتِهِ. وَكَانَ فِي صَدَقَةِ الْإِبِلِ فِي كُلِّ خَمْسٍ شَاةٌ إِلَى خَمْسٍ وَعِشْرِينَ، فَإِذَا بَلَغَتْ خَمْسًا وَعِشْرِينَ فَفِيهَا بِنْتُ مَخَاضٍ إِلَى خَمْسٍ وَثَلَاثِينَ، فَإِنْ لَمْ تَكُنْ بِنْتُ مَخَاضٍ فَابْنُ لَبُونٍ ذَكَرٌ، فَإِذَا زَادَتْ فَفِيهَا بِنْتُ لَبُونٍ إِلَى خَمْسٍ وَأَرْبَعِينَ، فَإِذَا زَادَتْ فَفِيهَا حِقَّةٌ إِلَى سِتِّينَ، فَإِذَا زَادَتْ فَفِيهَا جَذَعَةٌ إِلَى خَمْسٍ وَسَبْعِينَ، فَإِذَا زَادَتْ فَفِيهَا بِنْتَا لَبُونٍ إِلَى تِسْعِينَ، فَإِذَا زَادَتْ فَفِيهَا حِقَّتَانِ إِلَى عِشْرِينَ وَمِائَةٍ، فَإِذَا زَادَتْ فَفِيهَا فِي كُلِّ خَمْسِينَ حِقَّةٌ، وَفِي كُلِّ أَرْبَعِينَ بِنْتُ لَبُونٍ[1].

1633. Bize el-Hakem İbnu'l-Mübârek haber verip (dedi ki), bize Abbâd İbnu'l-Avvâm ile İbrahim b. Sadaka, Sufyân b. Huseyn'den, (O) ez-Zühri'den, (O da) İbn Ömer'den (naklen) rivâyet ettiler ki, Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sadaka (zekât miktarlarını ihtiva eden yazılar) yazdırmış, (fakat bunlar), Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) vefât etmeden zekât toplayıcılarına gönderilememişti. Vefât edince onları Ebû Bekir almış ve (Hz. Peygamber'in) ardından onlarla amel etmişti. Ebû

Bekir de vefât edince onları Ömer almış ve (Hz. Peygamber'le Ebû Bekir'in) ardından onlarla amel etmişti. Ömer ise, onlar kılıcına - veya vasiyyet (mektubuna)- bağlı bulunuyorken öldürülmüştü. (Bu zekât yazılarına göre) develerin zekâtında her beş devede, yirmibeş deveye kadar bir koyun (zekâtı) vardı. (Develer) yirmibeşe ulaştıklarında, bunlarda, otuzbeş deveye kadar, bir yaşını doldurmuş, iki yaşına girmiş bir dişi deve "bint-i mahâd" (zekâtı) vardır. Şayet "bint-i mahâd" yoksa, iki yaşını doldurmuş üç yaşına girmiş bir erkek deve "ibn-i lebûn" (zekât olarak verilir). (Develer) daha fazla olduklarında bunlarda, kırkbeş (deveye) kadar, iki yaşını doldurmuş, üç yaşına girmiş bir dişi deve "bint-i lebûn" (zekâtı) vardır. (Develer) daha fazla olduklarında bunlarda, altmış (deveye) kadar, üç yaşını doldurmuş dört yaşına girmiş bir dişi deve "hıkka" (zekâtı) vardır. (Develer) daha fazla olduklarında bunlarda, yetmişbeş (deveye) kadar, dört yaşını doldurmuş beş yaşına girmiş bir dişi deve "ceze'a" (zekâtı) vardır. (Develer) daha fazla olduklarında bunlarda, doksan (deveye) kadar iki "bint-i lebûn" (zekâtı) vardır. (Develer) daha da fazla olduklarında bunlarda her elli (devede) bir "hıkka" ve her kırk (devede) bir "bint-i lebûn" (zekâtı) vardır.[16]

١٦٣٤ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ الْفَزَارِيِّ، عَنْ سُفْيَانَ بْنِ حُسَيْنٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَالِمٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ - نَحْوَهُ[1].

1634. Bize Muhammed b. Uyeyne, Ebû İshak el-Fezârî'den, (O) Sufyân b. Huseyn'den, (O) ez-Zührî'den, (O) Sâlim'den, (O) İbn Ömer'den, (O da) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen) onun, (yani bir önceki Hadisin) benzerini rivâyet etti.

16- İbn Mâce, Zekât, 9 (1/573); Musned, 2/14. Ayrıca bkz. 1627. hadisin kaynakları.

«٧»

باب في زكاة الورق

7. BÂB
GÜMÜŞLERİN ZEKÂTI HAKKINDA

١٦٣٥ - أَخْبَرَنَا الْحَكَمُ بْنُ مُوسَى، ثنا يَحْيَى بْنُ حَمْزَةَ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ الْخَوْلَانِيِّ، حَدَّثَنِي الزُّهْرِيُّ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ -، كَتَبَ مَعَ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ إِلَى شُرَحْبِيلَ بْنِ عَبْدِ كُلَالٍ، وَالْحَارِثِ بْنِ عَبْدِ كُلَالٍ، وَنُعَيْمِ بْنِ عَبْدِ كُلَالٍ، أَنَّ فِي كُلِّ خَمْسِ أَوَاقٍ مِنَ الْوَرِقِ خَمْسَةَ دَرَاهِمَ، فَمَا زَادَ فَفِي كُلِّ أَرْبَعِينَ دِرْهَماً، دِرْهَمٌ، وَلَيْسَ فِيمَا دُونَ خَمْسِ أَوَاقٍ شَيْءٌ[1].

1635. Bize el-Hakem b. Mûsa haber verip (dedi ki), bize Yahya b. Hamza, Süleyman b. Dâvûd el-Havlânî'den rivâyet etti (ki, O şöyle demiş): Bana ez-Zührî, Ebû Bekr b. Muhammed b. Amr b. Hazm'dan, (O) babasından, (O da) dedesinden (naklen) rivâyet etti ki; Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), Şurahbîl b. Abdikülâl, el-Hâris b. Abdikülâl ve Nuaym b. Abdikülâl'e, Amr b. Hazm'la yazıp (göndermiş) ki; her beş ûkıyye gümüşte beş dirhem (zekât) vardır. Daha fazla olanlarda her kırk dirhemde bir dirhem (zekât) vardır. Beş ûkıyyeden az (gümüşte) ise hiçbir şey yoktur, (hiç zekât gerekmez).[17]

17- Bkz. 1628. hadis.

AÇIKLAMA

Ûkıyye (c. evâk, evâkî) bir ağırlık ölçüsü olup, kırk dirhemdir. Bu Hadiste ifade buyrulduğu gibi beş ûkıyyeden, yani ikiyüz dirhemden az gümüşte zekât farz değildir. Diğer bir ifadeyle gümüşte nisâb (Şer'an zengin sayılmanın asgari ölçüsü) ikiyüz dirhem gümüşe sahip olmaktır. Dirhemin ise Şer'î ve örfî olanı vardır. Bir Şer'î dirhem 2.806 gr., bir örfî dirhem 3.207 gramdır. Buna göre 200 Şer'î dirhem de 561.2 gr. eder.

١٦٣٦ - أَخْبَرَنَا الْمُعَلَّى بْنُ أَسَدٍ، ثنا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ ضَمْرَةَ، عَنْ عَلِيٍّ رَفَعَهُ إِلَى النَّبِيِّ - ﷺ - قَالَ: عَفَوْتُ عَنْ صَدَقَةِ الْخَيْلِ وَالرَّقِيقِ، هَاتُوا صَدَقَةَ الرِّقَةِ، مِنْ كُلِّ أَرْبَعِينَ دِرْهَماً دِرْهَمٌ، وَلَيْسَ فِي تِسْعِينَ وَمِائَةٍ شَيْءٌ، حَتَّى تَبْلُغَ مِائَتَيْنِ[1].

1636. Bize el-Muallâ b. Esed haber verip (dedi ki), bize Ebû Avâne, Ebû İshak'tan, (O) Asım b. Damra'dan, (O da) Hz. Ali'den (naklen) rivâyet etti ki; O, sözün Hz. Peygamber'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ait olduğunu belirterek şöyle dedi: "Atların ve kölelerin zekâtını (size) bağışladım. Her kırk dirhemden bir dirhem olmak üzere gümüşlerin zekâtını getirin. Yüzdoksan (dirhemde), ikiyüz (dirheme) ulaşıncaya kadar ise hiçbir şey yoktur, (hiç zekât gerekmez)."[18]

«٨»

باب النّهي عن الفرق بين المجتمع والجمع بين المفترق

18- Ebû Dâvûd, Zekât, 5 (2/101); Nesâ'î, Zekât, 18 (5/27); Tirmizi, Zekât, 3 (3/16); İbn Mâce, Zekât, 4 (1/570); Musned, 1/92, 113, 132.

8. BÂB
TOPLU OLANLARI AYIRMAKTAN, AYRI OLANLARI BİRLEŞTİRMEKTEN MEN'

١٦٣٧ - أَخْبَرَنَا الْأَسْوَدُ بْنُ عَامِرٍ، ثنا شَرِيكٌ، عَنْ عُثْمَانَ الثَّقَفِيِّ، عَنْ أَبِي لَيْلَى - هُوَ الكِنْدِيُّ -، عَنْ سُوَيْدِ بْنِ غَفَلَةَ قَالَ: أَتَانَا مُصَدِّقُ النَّبِيِّ - ﷺ -، فَأَخَذْتُ بِيَدِهِ، فَقَرَأْتُ فِي عَهْدِهِ: أَنْ لَا يُجْمَعَ بَيْنَ مُفْتَرِقٍ وَلَا يُفَرَّقَ بَيْنَ مُجْتَمِعٍ خَشْيَةَ الصَّدَقَةِ(١).

1637. Bize el-Esved b. Amir haber verip (dedi ki), bize Şerîk, Osman es-Sakafî'den, (O) Ebû Leylâ'dan -ki O, el-Kindî'dir-, (O da) Süveyd b. Ğafele'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Bize Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) zekât toplayıcısı gelmişti de ben, elinden tutup ahidnâmesinde şunu okumuştum: "Zekât korkusuyla, ayrı olanlar birleştirilmez, toplu olanlar ise ayrılmaz!"(19)

AÇIKLAMA

Bu Hadisteki "Lâ Yucmeu" ve "Lâ Yuferraku" fiillerini cezmederek "...birleştirilmesin", "...ayrılmasın" şeklinde nehiy olarak anlamak da mümkündür. Böyle yapılmasa da, alimlerin çoğunluğu bunların nehiy mânasına olduğu görüşündedir. Buna göre zekât vâcib olur veya daha fazla zekât verilir endişesiyle mal sahiplerinin ayrı olan mallarını birleştirmeleri veya bir olanlarını ayırmaları caiz değildir. Şöyle ki, kırkar koyunu olan üç kişi ayrı ayrı birer koyun zekât vereceklerdir. Koyunlarını birleştirseler, yüzyirmi koyunda yine bir

19- Ebû Dâvûd, Zekât, 5 (2/102-103); Nesâ'î, Zekât, 12 (5/21); İbn Mâce, Zekât, 11 (1/576).

koyun zekât vereceklerdir. İşte bu koyun sahiplerinin, fazla zekât vermemek için, zekât memurunun gelmesine yakın koyunlarını birleştirmeleri caiz olmaz. Diğer taraftan, ikiyüzbir koyunları olan iki ortak, üç koyun zekât vereceklerdir. Fakat bunları ikiye ayırsalar birer koyun zekât vereceklerdir. İşte bu durumda olan kimselerin de, zekât memurunun gelmesine yakın koyunlarını ayırmaları caiz değildir. Çünkü bunlarda, farz olan bir haktan kaçış ve fakirlerin hakkını zayi ediş sözkonusu olmaktadır. Bu birleştirme ve ayırmaları, mal sahiplerinin aleyhine olarak, fazla zekât almak için zekât memuru da yapamaz. Yasaklanan bu birleştirme ve ayırmalar; koyun ile keçi, sığır ile camus gibi aynı cinsten hayvanlar hakkındadır. Bunun için, nisâb miktarından az sığır ile nisab miktarından az koyunu olan bir kimse bunları birleştirmez. Bu konuda ihtilaf yoktur. Ayrıca alimlerin çoğuna göre bu birleştirme ve ayırma yasağı, altın ve gümüş hakkında da geçerlidir. Binaenaleyh nisab miktarından az gümüşü ile aynı şekilde altını bulunan bir kimse de, zekâtın farz olması için bunları birleştirmez. Ancak Hanefilerle Malikiler, bu birleştirme ve ayırma yasağının sadece sâime hayvanlar hakkında olduğunu, bu sebeple altın ve gümüşlerin birleştirilmesi gerektiğini söylemişlerdir.

«٩»

باب النّهي عن أخذ الصدقة من كرائم أموال الناس

9. BÂB
ZEKÂTI, HALKIN MALLARININ DEĞERLİLERİNDEN ALMAKTAN MEN'

١٦٣٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنْ زَكَرِيَّا، عَنْ يَحْيَى بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ صَيْفِيٍّ، عَنْ أَبِي مَعْبَدٍ مَوْلَى ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - لَمَّا بَعَثَ مُعَاذاً إِلَى الْيَمَنِ، قَالَ: إِيَّاكَ وَكَرَائِمَ أَمْوَالِهِمْ[1].

1638. Bize Ebû Asım, Zekeriyyâ'dan, (O) Yahya b. Abdillah b. Sayfî'den, (O) ibn Abbâs'ın âzâdlısı Ebû Ma'bed'den, (O da) İbn Abbâs'tan (naklen) haber verdi ki, Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), Muâz'ı, görevli olarak Yemen'e gönderdiğinde (O'na); "(Zekât olarak) onların mallarının değerlilerini (almaktan) sakın!" buyurmuştu.(20)

«١٠»

باب ما لا تجب فيه الصدقة من الحيوان

10. BÂB

HAYVANLARDAN, KENDİSİNDE ZEKÂT VERİLMESİ GEREKMEYENLER

١٦٣٩ - حَدَّثَنَا هَاشِمُ بْنُ الْقَاسِمِ، ثنا شُعْبَةُ، قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ دِينَارٍ أَخْبَرَنِي، قَالَ: سَمِعْتُ سُلَيْمَانَ بْنَ يَسَارٍ يُحَدِّثُ عَنْ عِرَاكِ بْنِ مَالِكٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ -: لَيْسَ عَلَى فَرَسِ الْمُسْلِمِ وَلَا عَلَى غُلَامِهِ صَدَقَةٌ(١).

1639. Bize Hâşim İbnu'l-Kasım rivâyet edip (dedi ki), bize Şu'be rivâyet edip dedi ki, Abdullah b. Dinâr bana haber verip dedi ki, ben Süleyman b. Yesâr'ı, Irâk b. Mâlik'ten, (O) Ebû Hureyre'den, (O da) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen) şöyle rivâyet ederken işittim: "*Müslümanın atından da, kölesinden de zekât gerekmez.*"(21)

20- Bkz. 1622. hadis.

21- Buhari, Zekât, 45 (2/127); Müslim, Zekât, 8-9 (2/675-676); Ebû Dâvûd, Zekât, 11 (2/108) Nesâ'î, Zekât, 16-17 (5/25-26); Tirmizi, Zekât, 8 (3/23-24); İbn Mâce, Zekât, 15 (1/579); Muvatta', Zekât, 37 (1/277); Musned, 2/242, 249, 254.

AÇIKLAMA

Bu Hadis ile daha önce geçen 1636. Hadis, atlardan ve kölelerden zekâtın gerekmeyeceğini göstermektedir. Malikilerle Hanbeliler, İmam Şafiî (Rh.A), İmam Ebû Yûsuf (Rh.A) ve İmam Muhammed (Rh.A), bu Hadisin zahirine uygun görüş beyan etmişlerdir. Bütün alimler de, yük yüklemek ve binmek için bulundurulan atlarla hizmet için olan kölelerden zekâtın gerekmeyeceğini söylemişlerdir. İmam Ebû Hanife (Rh.A) ve İmam Züfer'e (Rh.A) göre ise, erkek ve dişileri karışık bir halde senenin yarısından fazlasını meralarda otlayarak beslenen ("sâime") ve üremeleri için saklanan atlardan zekât gerekir. Bu görüşte olan alimlere göre yukarıdaki Hadislerde savaş için beslenen atlar sözkonusudur. Diğer taraftan ticaret için bulundurulan atlardan zekât vermenin vacib olduğu konusunda, zahiriler dışında, alimlerin ittifakı vardır.

«١١»

باب ما لا يجب فيه الصّدقة من الحبوب والورق والذّهب

11. BÂB
HUBÛBAT, GÜMÜŞ VE ALTINDAN, KENDİSİNDE ZEKÂT VERİLMESİ GEREKMEYENLER

١٦٤٠ - حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ يَحْيَى [عَنْ أَبِيهِ]، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ - قَالَ: لَيْسَ فِيمَا دُونَ خَمْسَةِ أَوْسُقٍ صَدَقَةٌ، وَلَا فِيمَا دُونَ خَمْسِ أَوَاقٍ صَدَقَةٌ، وَلَا فِيمَا دُونَ خَمْسِ ذَوْدٍ صَدَقَةٌ[1]. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: اَلْوَسْقُ سِتُّونَ صَاعاً، وَالصَّاعُ مَنَوَانِ وَنِصْفٌ فِي قَوْلِ أَهْلِ الْحِجَازِ، وَأَرْبَعَةُ أَمْنَاءٍ فِي قَوْلِ أَهْلِ الْعِرَاقِ.

1640. Bize Ubeydullah b. Mûsa, Sufyân'dan, (O) Amr b. Yahya'dan, (O) babasından, (O) Ebû Saîd el-Hudrî'den, (O da) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle buyurdu: "*Beş veskden az (ziraî ürünlerde) zekât yoktur. Beş ûkıyyeden az (gümüşte) de zekât yoktur. Beş deveden azında da zekât yoktur.*"(22)

Ebû Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki: "Vesk", altmış "sâ'"dır. "Sâ'" ise, Hicazlıların görüşüne göre ikibuçuk menâ (menn, batman), Iraklıların görüşüne göre dört menâdır.

AÇIKLAMA

Bu Hadiste üç grup malda zekâtın farz olması için aranan asgari ölçüler (nisab miktarları) ifade buyrulmuştur. Buna göre ziraî ürünlerde, hubûbat, sebze ve meyvede zekâtın farz olması için en aşağı beş vesk ölçüsünde olmaları gerekmekte, bundan az ürünler zekâta tabi olmamaktadır. Alimlerin cumhûru, bu meyânda Malik (Rh.A), Şafiî (Rh.A) ve Ahmed (Rh.A) ile, Hanefilerden Ebû Yûsuf (Rh.A) ve Muhammed (Rh.A) bu Hadisin zahirine uygun görüş beyân etmiş ve, ziraî ürünlerin zekâta tabi olmaları için belirtilen nisaba ulaşmaları gerektiğini söylemişlerdir. Ebû Hanife (Rh.A) ise ziraî ürünlerin azının da çoğunun da zekâta tabi olduğu görüşündedir. O, bu konuda "Hasad günü de hakkını verin"(23) âyetiyle diğer bazı âyet ve Hadislere dayanmıştır. Yukarıdaki Hadisin de, ticaret mallarının zekâtı hakkında olduğunu söylemiştir. Çünkü Asr-ı Saâdet'te vesk ölçeği ile alış-veriş yaparlardı.

Hadiste geçen "vesk"in ne olduğuna gelince, bu, Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sâ'ı (ölçeği) ile 60 sâ'lık bir ölçüdür. Bir sâ' ise 1040 dirhemdir. Buna göre beş vesk 312.000 dirhem yapar ki, bu da, dirhemin örfisine göre 1000 kilo 584 gr., Şer'îsine göre 875 kilo 472 gr. eder. Kâmil Miras, beş vesk'i tam bin kilo olarak hesaplamıştır.(24)

22- Buhari, Zekât, 32 (2/121); Müslim, Zekât, 1 (2/673); Ebû Dâvûd, , Zekât, 2 (2/94); Nesâ'î, Zekât, 5 (5/12); Tirmizi, Zekât, 7 (3/22); Muvatta', Zekât, 1 (1/244); Musned, 3/6, 45, 60.

23- En'âm sûresi, 141.

24- Tecrîd, 5/83.

١٦٤١ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أُمَيَّةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى بْنِ حَبَّانَ، عَنْ يَحْيَى بْنِ عُمَارَةَ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: لَيْسَ فِيمَا دُونَ خَمْسَةِ أَوْسُقٍ صَدَقَةٌ مِنْ حَبٍّ، وَلَا تَمْرٍ، وَلَا فِيمَا دُونَ خَمْسِ أَوَاقٍ صَدَقَةٌ، وَلَا فِيمَا دُونَ خَمْسِ ذَوْدٍ صَدَقَةٌ[1].

1641. Bize Muhammed b. Yûsuf, Sufyân'dan, (O) İsmail b. Ümeyye'den, (O) Muhammed b. Yahya b. Habbân'dan, (O) Yahya b. Umâre'den, (O da) Ebû Said el-Hudri'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*Beş vesk'den az hubûbatta da, hurmada da zekât yoktur. Beş ûkıyyeden az (gümüşte) de zekât yoktur. Beş deveden azında da zekât yoktur.*"(24)

١٦٤٢ - أَخْبَرَنَا الْحَكَمُ بْنُ مُوسَى، ثنا يَحْيَى بْنُ حَمْزَةَ، عن سُلَيْمَانَ ابْنِ دَاوُدَ الْخَوْلَانِيِّ، حَدَّثَنِي الزُّهْرِيُّ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - كَتَبَ مَعَ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ إِلَى شُرَحْبِيلَ بْنِ عَبْدِ كُلَالٍ، وَالْحَارِثِ بْنِ عَبْدِ كُلَالٍ، وَنُعَيْمِ بْنِ عَبْدِ كُلَالٍ، أَنَّ فِي كُلِّ خَمْسِ أَوَاقٍ مِنَ الْوَرِقِ خَمْسَةَ دَرَاهِمَ، فَمَا زَادَ فَفِي كُلِّ أَرْبَعِينَ دِرْهَمًا دِرْهَمٌ، وَلَيْسَ فِيمَا دُونَ خَمْسِ أَوَاقٍ شَيْءٌ[1].

1642. Bize el-Hakem b. Mûsa haber verip (dedi ki), bize Yahya b. Hamza, Süleyman b. Dâvûd el-Havlâni'den rivâyet etti (ki, O şöyle demiş): Bana ez-Zührî, Ebû Bekr b. Muhammed b. Amr b. Hazm'dan, (O) babasından, (O da) dedesinden (naklen) rivâyet etti ki; Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), Şurahbîl b.

25- Müslim, Zekât, 4-5 (2/674); Nesâ'î, Zekât, 18 (5/27); İbn Mâce, Zekât, 6 (1/571); Musned, 3/73).

Abdikülâl, el-Hâris b. Abdikülâl ve Nuaym b. Abdikülâl'e, Amr b. Hazm'la yazıp (göndermiş) ki; her beş ûkıyye gümüşte beş dirhem (zekât) vardır. Daha fazla olanlarda her kırk dirhemde bir dirhem (zekât) vardır. Beş ûkıyyeden az (gümüşte) ise hiçbir şey yoktur, (hiç zekât gerekmez).(26)

«١٢»

باب في تعجيل الزّكاة

12. BÂB

ZEKÂTI VAKTİNDEN ÖNCE VERMEK HAKKINDA

١٦٤٣ - أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، ثنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ زَكَرِيَّا، عَنِ الْحَجَّاجِ بْنِ دِينَارٍ، عَنِ الْحَكَمِ بْنِ عُتَيْبَةَ، عَنْ حُجَيَّةَ بْنِ عَدِيٍّ، عَنْ عَلِيٍّ، أَنَّ الْعَبَّاسَ سَأَلَ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - عَنْ تَعْجِيلِ صَدَقَتِهِ قَبْلَ أَنْ تَحِلَّ؟ فَرَخَّصَ فِي ذَلِكَ(٣). قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: آخُذُ بِهِ وَلَا أَرَى فِي تَعْجِيلِ الزَّكَاةِ بَأْساً.

1643. Bize Sa'id b. Mansûr haber verip (dedi ki), bize İsmail b. Zekeriyyâ, el-Haccâc b. Dinâr'dan, (O) el-Hakem b. Uteybe'den, (O) Huceyye b. Adiyy'den, (O da) Hz. Ali'den (naklen) rivâyet etti ki; el-Abbâs, Rasûlullah'a (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), zekâtını, verilmesi (henüz) gerekmeden önce erkenden vermeyi sormuştu da (Hz. Peygamber O'na) bu hususta izin vermişti.(27)

Ebû Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki, "bu (Hadisin zahirinin delâlet ettiği görüşü) benimsiyor ve zekâtın vaktinden önce verilmesinde bir mahzûr görmüyorum."

26- Bkz. 1628. hadis.

27- Ebû Dâvûd, Zekât, 22 (2/115); Tirmizi, Zekât, 37 (3/63); İbn Mâce, Zekât, 7 (1/572); Musned, 1/104.

«١٣»

باب ما يجب في مال سوى الزّكاة

13. BÂB

BİR MALDA ZEKÂTIN DIŞINDA (VERİLMESİ) GEREKEN ŞEY

١٦٤٤ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الطُّفَيْلِ، ثنا شَرِيكٌ، عَنْ أَبِي حَمْزَةَ، عَنْ عَامِرٍ، عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ قَيْسٍ، قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - يَقُولُ: إِنَّ فِي أَمْوَالِكُمْ حَقًّا سِوَى الزَّكَاةِ(١).

1644. Bize Muhammed İbnu't-Tufeyl haber verip (dedi ki), bize Şerîk, Ebû Hamza'dan, (O) Amir'den, (O da) Fâtıma bint Kays'tan (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah'ı (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyururken işittim: "*Muhakkak ki, mallarınızda zekâttan başka (verilmesi gereken) bir hak vardır.*"(28)

AÇIKLAMA

Bu Hadis İbn Mâce'nin Sünen'inde; "Malda zekâttan başka hiçbir hak yoktur"(29) şeklindedir. Görüldüğü gibi Hadislerin metinleri birbirine zıt muhtevaya sahiptirler. Bu şekildeki Hadislere "muztarib fi'l-metn" denir ve zayıf kabul edilirler. Ancak bu Hadislerin ibn Mâce'deki rivâyetinde "verilmesi farz olan zekât"ın sözkonusu olduğu, diğerlerinde; "verilmesi müstehab olan, mal sahibinin isteğine bırakılan nafile sadaka"nın sözkonusu olduğu söylenerek, me-

28- Tirmizi, Zekât, 27 (3/48-49).

29- Buhari, Zekât, 15 (2/116); Musned, 3/470, 4/259.

tinlerdeki zıtlık izah edilmeye çalışılmıştır. Fakat bu Hadisler yine de, senedlerindeki Ebû Hamza'dan dolayı zayıftırlar. Ancak daha önce 1624 ve 1625 numaraları ile geçen Hadisler de, malda zekâttan başka verilmesi gereken bir "hakk"ın olduğuna işaret etmektedir. Verilmesi, yerine getirilmesi müstehab olan bu hak her halde, fakirlere verilen nafile sadakalarla beraber, zengin de olsalar konu-komşuya, akrabaya, yolcuya ve sair cemiyet fertlerine yapılan yardımları ve harcamaları da içine alır. Allahu a'lem.

«١٤»

باب فيمن يتصدّق على غنيّ

14. BÂB
BİR ZENGİNE SADAKA VE ZEKÂT VEREN KİMSE HAKKINDA

١٦٤٥ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا إِسْرَائِيلُ، ثنا أَبُو الْجُوَيْرِيَةِ الْجَرْمِيُّ، أَنَّ مَعْنَ بْنَ يَزِيدَ(٢) حَدَّثَهُ، قَالَ: بَايَعْتُ رَسُولَ اللهِ - [ﷺ] - أَنَا وَأَبِي وَجَدِّي، وَخَطَبَ عَلَيَّ فَأَنْكَحَنِي، وَخَاصَمْتُ إِلَيْهِ. [وَ] كَانَ أَبِي يَزِيدُ أَخْرَجَ دَنَانِيرَ يَتَصَدَّقُ بِهَا، فَوَضَعَهَا عِنْدَ رَجُلٍ فِي الْمَسْجِدِ، فَجِئْتُ فَأَخَذْتُهَا، فَأَتَيْتُهُ بِهَا، فَقَالَ: وَاللهِ مَا إِيَّاكَ أَرَدْتُ بِهَا. فَخَاصَمْتُهُ إِلَى رَسُولِ اللهِ - ﷺ -، فَقَالَ: لَكَ مَا نَوَيْتَ يَا يَزِيدُ، وَلَكَ يَا مَعْنُ مَا أَخَذْتَ(١).

1645. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize İsrail rivâyet edip (dedi ki), bize Ebu'l-Cuveyriye el-Cermî rivâyet etti ki, Ma'n b. Yezîd O'na rivâyet edip şöyle demiş: Ben, babam ve dedem, Rasûlullah'a (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) biat etmiştik. (Rasûlullah) benim için dünürlük de yapıp beni evlendirmişti. Ben O'na bir dâva da götürmüştüm. (Şöyle ki), babam

Yezîd, zekât (veya sadaka) olarak vermek üzere bir kaç dinar (altın para) çıkarmış ve (bunları muhtaçlara vermesi için) mescidde bir adamın yanına bırakmış. Derken ben mescide gitmişim. (Bu adam da beni, daha önce zekât ve sadaka verdiklerinden biri zannetmiş ve onları bana vermişti). Ben de onları, (babamın zekâtı veya sadakası olduklarını bilmeden) almış ve babama getirip (göstermiştim) O zaman o; "vallahi, onları sana (vermeyi) istememiştim!" demiş (ve onları almaya kalkmıştı). Bunun üzerine onu Rasûlullah'a (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) dâvâ etmiştim de O şöyle buyurmuştu: "Niyet ettiğin şeyin (sevabı) sana (verilecektir), ey Yezîd! Aldığın (para) da senindir, ey Ma'n!"[30]

AÇIKLAMA

Bu Hadiste ve başlığında geçen "tasadduk" kelimesi, hem farz olan "zekâtı vermek", hem de nafile "sadaka vermek" mânâlarına gelir. Nitekim "sadaka" kelimesi de, aynı şekilde iki mânâda da kullanılmıştır. Alimlerin çoğu babanın çocuğuna zekât veremeyeceği görüşündedir. Onlara göre bu Hadiste de "nafile sadaka vermek" sözkonusudur. Şafiî (Rh.A) ise, çocuğun borçlu yahut asker ve gazi olması hallerinde babasının zekâtını alabileceğini söylemiştir. Yine Şafiî'ye (Rh.A) göre, birinin diğerine nafaka vermesi (bakımı) vâcib olmayan bazı durumlarda, baba ve çocuktan zengin olan tarafın fakir olan tarafa zekât vermesi câizdir. İbnu't-Tîn (Rh.A) ise, babanın zekâtını çocuğuna vermesinin iki şartla caiz olduğu görüşündedir. Zekâtı ödemeyi başkasının üstlenmesi ve çocuğun babanın ailesi içinde bulunmaması. Bu görüşte olan alimlere göre yukarıdaki Hadiste bu durumlardan biri sözkonusudur. Dârimi'nin (Rh.A) "tasadduk" kelimesinden ne anladığı açık değildir. Her iki mânâyı da düşünmüş olabilir. O'nun, mezkûr Hadise; "zengine sadaka ve zekât verilmesi" başlığını koyması ise, her halde, bakımı bir zengine ait olan kimsenin fakir sayılmayacağı esasından dolayıdır.

30- Ebû Dâvûd, Zekât, 24 (2/118); Tirmizi, Zekât, 23 (3/42); Musned, 2/164, 192.

«١٥»
باب من تحلّ له الصّدقة

15. BÂB
SADAKA VE ZEKÂT (ALMAK) KENDİLERİNE HELÂL OLAN KİMSELER

١٦٤٦ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّد بْنُ يُوسُفَ، وَأَبُو نُعَيْمٍ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ سَعْدِ ابْنِ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ رَيْحَانَ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: لَا تَحِلُّ الصَّدقَةُ لِغَنِيٍّ، وَلَا لِذِي مِرَّةٍ سَوِيٍّ. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: يَعْنِي قَوِيٍّ[٢].

1646. Bize Muhammed b. Yûsuf ve Ebû Nuaym, Sufyân'dan, (O) Sa'd b. İbrahim'den, (O) Reyhân b. Yezîd'den, (O da) Abdullah b. Amr'dan (naklen) haber verdiler ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*Zekât ne zengine, ne de güçlü kuvvetli, azâsı sağlam kimseye helâl olmaz.*"

Ebu Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki; "(Hz. Peygamber, Hadisteki "zî mirre" kelimesiyle) kuvvetliyi kastediyor."

١٦٤٧ - أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أنا شَرِيكٌ، عَنْ حَكِيمِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: مَنْ سَأَلَ عَنْ ظَهْرِ غِنىً، جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَفِي وَجْهِهِ خُمُوشٌ، أَوْ كُدُوحٌ أو خُدُوشٌ. قِيلَ: يَا رَسُولَ اللهِ وَمَا الْغِنَى؟ قَالَ: خَمْسُونَ دِرهَماً، أَوْ قِيمَتُهَا مِنَ الذَّهَبِ[٣].

1647. Bize Yezîd b. Harûn haber verip (dedi ki), bize Şerîk, Hakim b. Cübeyr'den (O) Muhammed b. Abdirrahman b. Yezîd'den, (O) babasından, (O da) Abdullah'tan (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*Zengin olduğu halde dilenen kimse Kıyamet günü, yüzünde (bu dilenciliğiyle döktüğü yüz suyunun meydana getirdiği) tırmık veya ısırık yahut sıyrık izleri olduğu halde gelecektir.*" (Bunun üzerine) "ya Rasûlallah, dendi, (dilenmeyi yasak kılan) zenginliğin (ölçüsü) nedir?" Şöyle buyurdu: "*Elli dirhem (140 gr. gümüş) veya bunun değerinde altın.*"(31)

١٦٤٨ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَاصِمٍ، وَمُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ حَكِيمِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ - بِنَحْوِهِ(١).

1648. Bize Ebû Asım ve Muhammed b. Yûsuf, Sufyân'dan, (O) Hakim b. Cübeyr'den, (O) Muhammed b. Abdirrahman'dan, (O) babasından, (O) Abdullah'tan, (O da) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen) onun, (yani bir önceki Hadisin) benzerini rivâyet etti.

«١٦»

باب الصّدقة لا تحل للنبي ﷺ ولا لأهل بيته

16. BÂB

ZEKÂT VE SADAKA NE HZ. PEYGAMBER'E (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM), NE DE EHL-İ BEYT'İNE HELÂL OLMAZ

31- Ebû Dâvûd, Zekât, 24 (2/116); Nesâ'î, Zekât, 87 (5/72); Tirmizi, Zekât, 22 (3/41); İbn Mâce, Zekât, 26 (1/589); Musned, 1/388, 441.

١٦٤٩ - أَخْبَرَنَا هَاشِمُ بْنُ الْقَاسِمِ، ثنا شُعْبَةُ، أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ زِيَادٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ، قَالَ: أَخَذَ الْحَسَنُ تَمرةً مِنْ تَمْرِ الصَّدَقَةِ، فجعلها فِي فيه، فَقَال النَّبِيُّ - ﷺ - : كِخْ كِخْ أَلْقِهَا، أَمَا شَعَرْتَ أَنَّا لَا نأكُلُ الصَّدَقَةَ[٢].

1649. Bize Hâşim İbnu'l-Kâsım haber verip (dedi ki), bize Şu'be rivâyet edip (dedi ki), bana Muhammed b. Ziyâd haber verip dedi ki; ben Ebû Hureyre'nin şöyle dediğini işittim: (Bir gün) el-Hasan, zekât hurmalarından bir hurma alıp ağzına koymuştu da, Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) hemen; *"Hı, hı! At onu. Bilmiyor musun ki, biz zekât ve sadaka (malı) yemeyiz!"* buyurmuştu.(32)

١٦٥٠ - أَخْبَرَنَا الْأَسْوَدُ بْنُ عَامِرٍ، ثنا زُهَيْرٌ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عِيسَى، عَنْ عِيسَى، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنْ أَبِي لَيْلَى، قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ النَّبِيِّ - ﷺ - وَعِنْدَهُ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ، فَأَخَذَ تَمْرَةً مِنْ تَمْرِ الصَّدَقَةِ، فَانْتَزَعَهَا مِنْهُ، وَقَالَ: أَمَا عَلِمْتَ أَنَّهُ لَا تَحِلُّ لَنَا الصَّدَقَةُ[٣].

1650. Bize el-Esved b. Amir haber verip (dedi ki), bize Züheyr, Abdullah b. İsa'dan, (C) İsa'dan, (O) Abdurrahman b. Ebî Leylâ'dan, (O da) Ebû Leylâ'dan (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: (Bir gün) Hz. Peygamber'in (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) yanındaydım. El-Hasan b. Ali de O'nun yanındaydı. Derken (el-Hasan) zekât hurmalarından bir hurma almıştı da, (Hz. Peygamber) hemen onu O'ndan çekip almış ve şöyle buyurmuştu: *"Bilmiyor musun ki, bize zekât ve sadaka helâl değildir!"*(33)

32- Buhari, Zekât, 60 (2/135); Müslim, Zekât, 161 (2/751); Musned, 2/279, 406, 444; Musannaf, 4/50-51.

33- Musned, 4/348.

«١٧»

باب التشديد على من يسأل وهو غنيّ

17. BÂB

ZENGİN OLDUĞU HALDE DİLENEN KİMSEYE SERT DAVRANMA

١٦٥١ - أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، ثنا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، عَنْ وَهْبِ بْنِ مُنَبِّهٍ، عَنْ أَخِيهِ، عَنْ مُعَاوِيَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: لَا تُلْحِفُوا بِي فِي الْمَسْأَلَةِ، فَوَاللهِ لَا يَسْأَلُنِي أَحَدٌ شَيْئًا فَأُعْطِيَهُ وَأَنَا كَارِهٌ فَيُبَارَكَ لَهُ فِيهِ(١).

1651. Bize Said b. Mansûr haber verip (dedi ki), bize Sufyân b. Uyeyne, Amr b. Dinâr'dan, (O) Vehb b. Münebbih'ten, (O) kardeşinden, (O da) Muâviye'den (naklen) rivâyet etti ki" O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Bana (bir şey) isteme hususunda ısrar etmeyin!. Çünkü, Allah'a yemin ederim ki, bir kimse benden bir şey ister, ben de bunu ona istemiyerek verirsem, ona bu (verdiğim şeyde) asla hayır ve bereket verilmez!"*(34)

١٦٥٢ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الرَّقَاشِيُّ، ثنا يَزِيدُ - هُوَ ابْنُ زُرَيْعٍ -، نا سَعِيدٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ سَالِمِ بْنِ أَبِي الْجَعْدِ، عن مَعْدَانَ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ، عَنْ ثَوْبَانَ مَوْلَى رَسُولِ اللهِ - ﷺ - أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَالَ: مَنْ سَأَلَ النَّاسَ مَسْأَلَةً وَهُوَ عَنْهَا غَنِيٌّ، كَانَتْ شَيْنًا فِي وَجْهِهِ(٢).

34- Müslim, Zekât, 99 (2/718); Nesâ'î, Zekât, 88 (5/73); Musned, 4/98; Mustedrek, 2/62.

1652. Bize Muhammed b. Abdillah er-Rekaşî haber verip (dedi ki), bize Yezîd -ki O, İbn Zurey'dir- rivâyet edip (dedi ki), bize Said, Katâde'den, (O) Sâlim b. Ebi'l-Ca'd'dan, (O) Ma'dân b. Ebî Talha'dan, (O da) Rasûlullah'ın (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) âzâdlısı Sevbân'dan (naklen) haber verdi ki, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*Kim muhtaç olmadığı halde halktan bir şey dilenirse, bu, yüzünde bir leke olur!*"(35)

«١٨»

باب في الاستعفاف عن المسألة

18. BÂB

İSTEYİCİLİKTEN SAKINIP UZAK DURMAK HAKKINDA

١٦٥٣ - أَخْبَرَنَا الْحَكَمُ بْنُ الْمُبَارَكِ، ثنا مَالِكٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَزِيدَ اللَّيْثِيِّ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، أَنَّ نَاسًا مِنَ الْأَنْصَارِ سَأَلُوا رَسُولَ اللهِ فَأَعْطَاهُمْ، ثُمَّ سَأَلُوا فَأَعْطَاهُمْ، حَتَّى إِذَا نَفِدَ مَا عِنْدَهُ، فَقَالَ: مَا يَكُونُ عِنْدِي مِنْ خَيْرٍ فَلَنْ أَدَّخِرَهُ عَنْكُمْ، وَمَنْ يَسْتَعْفِفْ يُعِفَّهُ اللهُ، وَمَنْ يَسْتَغْنِ يُغْنِهِ اللهُ، ومن يَتَصَبَّرْ يُصَبِّرْهُ اللهُ، وَمَا أُعْطِيَ أَحَدٌ عَطَاءً هُوَ خَيْرٌ وَأَوْسَعُ مِنَ الصَّبْرِ(٣).

1653. Bize el-Hakem İbnu'l-Mubârek haber verip (dedi ki), bize Mâlik, İbn Şihâb'dan, (O) Atâ' b. Yezîd el-Leysî'den, (O da) Ebû Sa'id el-Hudrî'den (naklen) rivâyet etti ki; (bir gün) Ensârdan (yani Medine'li müslümanlardan) bazı insanlar, Rasûlullah'tan (bir şey istediler. O da onlara verdi. Sonra yine is-

35- Musned, 5/281. Bu hadisi Bezzâr'la, büyük Mu'cem'inde Taberânî de rivâyet etmişlerdir (Mecmeu'z-Zevâid 3/96).

tediler, O da onlara verdi. Nihayet yanındaki şeyler tükenince şöyle buyurdu: *"Yanımda olan bir malı sizden saklayacak değilim. (Ancak) kim iffetli olmak isterse, Allah ona iffet ihsan eder. Kim aza kanaat edip (halktan bir şey istemezse), Allah onu zengin kılar. Kim sabırlı olmaya çalışırsa, Allah ona sabır bahşeder. Hiç kimseye de sabırdan daha hayırlı ve daha geniş bir bağış verilmemiştir."*(36)

«١٩»

باب النّهي عن ردّ الهديّة

19. BÂB

HEDİYEYİ GERİ ÇEVİRMEKTEN MEN'

١٦٥٤ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، قَالَ حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، حَدَّثَنِي يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ سَالِمٍ، أَنَّهُ قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللهِ: سَمِعْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ يَقُولُ: كَانَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - يُعْطِينِي الْعَطَاءَ فَأَقُولُ: أَعْطِهِ مَنْ هُوَ أَفْقَرُ إِلَيْهِ مِنِّي. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: خُذْهُ مَا آتَاكَ اللهُ مِنْ هَذَا الْمَالِ، وَأَنْتَ غَيْرُ مُشْرِفٍ وَلَا سَائِلٍ فَخُذْهُ، وَمَالَا فَلَا تُتْبِعْهُ نَفْسَكَ[1].

1654. Bize Abdullah b. Sâlih haber verip dedi ki, bana el-Leys rivâyet edip (dedi ki), bana Yûnus, ibn Şihâb'dan, (O da) Salim'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Abdullah dedi ki ben Ömer İbnu'l-Hattâb'ı, şöyle derken işittim: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bana zaman zaman bağışta bulunurdu da ben; "onu, ona benden daha muhtaç olana verin" derdim. (Nihayet bir defasında bana yine bir mal vermiş, bende aynı sözü söy-

36- Buhari, Zekât, 50 (2/129); Müslim, Zekât, 124 (2/729); Ebû Dâvûd, Zekât, 29 (2/121-122); Nesâ'î, Zekât, 85 (5/71); Tirmizi, Birr, 77 (4/373); Muvatta; Sadaka, 7 (2/997); Musned, 3/93.

lemiştim). Bunun üzerine şöyle buyurmuştu: "Onu al! Allah'ın sana bu maldan, üzerine düşmediğin ve de istemediğin halde ihsan ettiğini, işte onu al! Böyle olmayanın ise ardına kendini düşürme!"(37)

١٦٥٥ - أَخْبَرَنَا الْحَكَمُ بْنُ نَافِعٍ، عَنْ شُعَيْبِ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، حَدَّثَنِي السَّائِبُ بْنُ يَزِيدَ، أَنَّ حُوَيْطِبَ بْنَ عَبْدِ الْعُزَّى، أَخْبَرَهُ أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ السَّعْدِيِّ أَخْبَرَهُ، عَنْ عُمَرَ بِنَحْوِهِ(١).

1655. Bize el-Hakem b. Nâfi', Şuayb b. Ebî Hamza'dan, (O da) ez-Zührî'den haber verdi (ki, O şöyle demiş): Bana es-Sâib b. Yezîd rivâyet etti ki, Huveytıb b. Abdil'uzza O'na haber vermiş ki, Abdullah İbnu's-Sa'dî kendisine, Ömer'den (naklen) onun, (yani bir önceki Hadisin) benzerini haber vermiştir.(38)

١٦٥٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، ثنا اللَّيْثُ، عَنْ بُكَيْرٍ، عَنْ بُسْرِ بْنِ سَعِيدٍ، عَنِ ابْنِ السَّعْدِيِّ قَالَ: اسْتَعْمَلَنِي عُمَرُ، فَذَكَرَ نَحْوًا مِنْهُ(١).

1656. Bize Ebu'l-Velîd haber verip (dedi ki), bize el-Leys, Bukeyr'den, (O) Busr b. Said'den, (O da) İbnu's-Sa'dî'den (naklen rivâyet etti ki; O, "Ömer, beni âmil (yani zekât toplayıcısı) tayin etmişti..." dedi ve ona (yani 1654. Hadise) benzer (bir Hadis) zikretti.(39)

«٢٠»

باب النّهي عن المسألة

37- Buhari, Zekât, 51 (2/130); Ahkâm, 17 (8/111); Müslim, Zekât, 110-111 (2/723); Nesâ'î, Zekât, 94 (5/79); Musned, 1/21.

38- Buhari, Ahkâm, 17 (8/111); Müslim, Zekât, 111 (2/723); Nesâ'î, Zekât, 94 (5/77-78); Musned, 1/17, 40.

39- Müslim, Zekât, 112 (2/723-724); Nesâ'î, Zekât, 94 (5/77); Ebû Dâvûd, Zekât, 29 (2/122).

20. BÂB
İSTEYİCİLİKTEN MEN'

١٦٥٧ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، وَعُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، أَنَّ حَكِيمَ بْنَ حِزَامٍ، قَالَ: سَأَلْتُ النَّبِيَّ - ﷺ -، فَأَعْطَانِي، ثُمَّ سَأَلْتُهُ، فَأَعْطَانِي، ثُمَّ سَأَلْتُهُ، فَأَعْطَانِي، ثُمَّ سَأَلْتُهُ، فَقَالَ: يَا حَكِيمُ إِنَّ هَذَا الْمَالَ خَضِرٌ حُلْوٌ فَمَنْ أَخَذَهُ بِسَخَاوَةِ نَفْسٍ، بُورِكَ لَهُ فِيهِ، وَمَنْ أَخَذَهُ بِإِشْرَافِ نَفْسٍ لَمْ يُبَارَكْ لَهُ فِيهِ، وَكَانَ كَالَّذِي يَأْكُلُ وَلَا يَشْبَعُ[1].

1657. Bize Muhammed b. Yûsuf, el-Evzâî'den, (O) İbn Şihâb'dan, (O da) Said İbnu'l-Museyyeb ile Urve ibnu'z-Zübeyr'den (naklen) haber verdi ki, Hakîm b. Hızâm şöyle dedi: Ben Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) istedim, bana verdi. Sonra O'ndan (yine) istedim, bana (yine) verdi. Sonra O'ndan (yine) istedim, bana (yine) verdi. Sonra O'ndan (yine) istedim, o zaman şöyle buyurdu: "Hakîm! Bu mal çekicidir, tatlıdır. Ancak kim onu tokgözlülükle alırsa, o (malda) ona hayır ve bereket verilir. Kim de onu açgözlülükle alırsa, o (malda) ona hayır ve bereket verilmez ve yiyip de doymayan kimse gibi olur!"[40]

«٢١»
باب متى يستحبّ للرّجل الصّدقة

40- Buhari, Zekât, 50 (2/129-130); Müslim, Zekât, 96 (2/717); Nesâ'î, Zekât, 93 (5/75); Tirmizi, Kıyamet, 29 (4/641); Musned, 3/402, 434. Bkz. 2753. hadis.

21. BÂB
KİŞİYE NE ZAMAN SADAKA (VERMESİ) MÜSTEHAB OLUR?

١٦٥٨ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، حَدَّثَنِي هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - يَقُولُ: خَيْرُ الصَّدَقَةِ مَا تُصُدِّقَ بِهِ عَنْ ظَهْرِ غِنىً، وَلْيَبْدَأْ أَحَدُكُمْ بِمَنْ يَعُولُ[٢].

1658. Bize Abdullah b. Sâlih haber verip (dedi ki), bana el-Leys rivâyet edip (dedi ki), bana Hişâm b. Urve, Ebû Hureyre'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah'ı (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyururken işittim: "*Sadakanın hayırlısı, (kişiyi ve bakmakla mükellef olduğu kimseleri) ihtiyaçsız bir halde bırakacak şekilde verilenidir. Biriniz de ilkin, bakmakla mükellef olduğu kimselere (tasaddukta bulunsun).*"[41]

AÇIKLAMA

Allah'ın (Celle Celaluhu) rızası için sadaka vermek, fakire, yoksula yardım etmek, güzel bir şeydir ve müslümanlığın gereklerindendir. Ancak başkasına yardım edeyim derken, geçindirmek zorunda olduğu kimseleri ihtiyaç içinde bırakmak da caiz değildir. İnsan önce, bakma mesuliyeti üzerinde olan çoluk çocuğunun nafakasını temin etmeli, onların ihtiyaçlarını gidermeli ve varsa, borçlarını ödemelidir. Ancak bundan sonra, muhtaç yakınlarından başlamak üzere, ihtiyaç içindekilere yardım elini uzatması müstehab olur. Bununla beraber borcu olmayan ve gönül zenginliğinin doruğunda, sabrı ve Allah'a (Celle Celaluhu) tevekkülü büyük, zorluklara göğüs gerebilen kimselerin, varsa çoluk çocuklarının da böyle olması halinde, kendilerine bir şey bırakmayarak tüm malını sadaka

41- Buhari, zekât, 18 (2/117); Ebû Dâvûd, Zekât, 40 (2/129); Nesâ'î, Zekât, 53 (5/46); Musned, 2/230, 245.

olarak vermeleri caiz görülmüştür. Buna örnek olarak Hz. Ebû Bekir -Allah O'ndan razı olsun!- verilir. Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), Ashabına sadaka vermelerini emrettiği bir seferinde Hz. Ebû Bekir (RA) tüm malını tasadduk etmişti.[42] Böyle olan büyük şahsiyetler, insanlara el açmadan, aza kanaatle sabredip çalışarak, Allah'ın (Celle Celaluhu) ihsanına nail olarak geçimlerini yine sağlarlar. Böyle olmadığı taktirde, yani tahammül edilemeyecek ve aza kanaatle insanlara el açmadan geçim sağlanamayacaksa, bütün malın sadaka olarak verilmesi mekrûhtur. Hattâ bazı alimlere göre bu tasadduk kabul edilmez ve mal sahibine iade edilir. Diğer bazı alimler ise, "bu durumda malın üçte ikisi geri verilir" demişlerdir.

«٢٢»

باب في فضل اليد العليا

22. BÂB

"ÜST EL"İN FAZİLETİ HAKKINDA

١٦٥٩ - أَخْبَرَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - يَقُولُ: اَلْيَدُ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِنَ الْيَدِ السُّفْلَى. قَالَ: وَالْيَدُ الْعُلْيَا يَدُ الْمُعْطِي، وَالْيَدُ السُّفْلَى يَدُ السَّائِلِ[٣].

1659. Bize Süleyman b. Harb haber verip (dedi ki), bize Hammâd b. Zeyd, Eyyüb'dan (O) Nâfi'den, (O da) İbn Ömer'den (naklen) rivâyet etti ki O şöyle dedi: Rasûlullah'ı (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyururken işittim: *"Üst el", "alt el"den hayırlıdır". (İbn Ömer, sözüne devamla) şöyle dedi: "Üst el", verenin eli, "alt el" ise isteyenin elidir.*[43]

42- Bkz. 1578. hadis.

43- Buhari, Zekât, 18 (2/118); Müslim, Zekât, 94 (2/717); Ebû Dâvûd, Zekât, 29 (2/122); Nesâ'î, Zekât, 52 (5/46); Muvatta', Sadaka, 8 (2/998); Musned, 2/98, 122, 152.

١٦٦٠ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا عَمْرُو بْنُ عُثْمَانَ، قَالَ: سَمِعْتُ مُوسَى ابْنَ طَلْحَةَ، يَذْكُرُ عَنْ حَكِيمِ بْنِ حِزَامٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - خَيْرُ الصَّدَقَةِ عَنْ ظَهْرِ غِنىً، وَالْيَدُ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِنَ الْيَدِ السُّفْلَى، وَابْدَأْ بِمَنْ تَعُولُ[1].

1660. Bize Ebû Nuaym rivâyet edip (dedi ki), bize Amr b. Osman rivâyet edip dedi ki; Mûsa b. Talha'yı, Hakîm b. Hızâm'dan (naklen) anlatırken işittim, O demiş ki, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*Sadakanın hayırlısı, (kişiyi ve geçindirmek zorunda olduğu kimseleri) ihtiyaçsız bir halde bırakacak şekilde (verilenidir). "Üst el" ise "alt el"den hayırlıdır. Sen ilkin, bakmakla mükellef olduğun kimselere (tasaddukta bulun).*"(44)

«٢٣»

باب أيّ الصّدقة أفضل؟

23. BÂB

HANGİ SADAKA DAHA FAZİLETLİDİR?

١٦٦١ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ، ثنا شُعْبَةُ، قَالَ سُلَيْمَانُ، أَخْبَرَنِي، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا وَائِلٍ، يُحَدِّثُ عَنْ عَمْرِو بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ زَيْنَبَ امْرَأَةِ عَبْدِ اللهِ، أَنَّهَا قَالَتْ: إِنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَالَ: يَا مَعْشَرَ النِّسَاءِ تَصَدَّقْنَ

44- Buhari, Zekât, 18 (2/117); Müslim, Zekât, 95 (2/717); Nesâi, Zekât, 60 (5/52); Musned, 3/402, 434.

وَلَوْ مِنْ حُلِيِّكُنَّ، وَكَانَ عَبْدُ اللهِ خَفِيفَ ذَاتِ الْيَدِ، فَجِئْتُ إِلَى رَسُولِ اللهِ - ﷺ - أَسْأَلُهُ، فَوَافَقْتُ زَيْنَبَ امْرَأَةً مِنَ الْأَنْصَارِ تَسْأَلُ عَمَّا أَسْأَلُ عَنْهُ، فَقُلْتُ لِبِلَالٍ: سَلْ لِي رَسُولَ اللهِ - ﷺ - أَيْنَ أَضَعُ صَدَقَتِي، عَلَى عَبْدِ اللهِ أَوْ فِي قَرَابَتِي؟ فَسَأَلَ النَّبِيَّ - ﷺ - فَقَالَ: أَيُّ الزَّيَانِبِ؟ فَقَالَ: امْرَأَةُ عَبْدِ اللهِ. فَقَالَ: لَهَا أَجْرَانِ أَجْرُ الْقَرَابَةِ، وَأَجْرُ الصَّدَقَةِ(٢).

1661. Bize Ebu'l-Velîd et-Tayâlisî haber verip (dedi ki), bize Şu'be rivâyet edip dedi ki, Süleyman bana haber verip dedi ki, Ebû Vâil'i işittim; O, Amr İbnu'l-Hâris'ten, (O da) Abdullah'ın hanımı Zeyneb'den (naklen) rivâyet ediyordu ki, O (yani Zeyneb) şöyle demiş: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem); *"Ey kadınlar topluluğu! Süs eşyalarınızdan da olsa, sadaka veriniz"* buyurmuştu. (Kocam) Abdullah da malı az fakir biri idi. Bu sebeple ("sadakamı ona verebilir miyim" diye) Rasulullah'a (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sormaya gelmiş ve (kapıda), soracağım şeyi sormaya (gelen) Zeyneb'e, yani Ensârlı bir kadına rastlamıştım. (O esnada da Bilâl yanızdan geçiyordu. Bunun üzerine ben Bilâl'e demiştim ki; "benim için Rasûlullah'a (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sorun, sadakamı nereye vereyim, Abdullah'a -veya akrabama- (verebilir miyim?)" O da Hz. Peygamber'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sormuş, O da; "Zeyneb'lerin hangisi (soruyor?)" buyurmuş. "Abdullah'ın hanımı (olan Zeyneb)" demiş. O zaman (Hz. Peygamber) şöyle buyurmuş: "O'na iki sevâb vardır: Akrabalık sevâbı ve sadaka sevâbı!"(45)

١٦٦٢ - أَخْبَرَنَا الْحَكَمُ بْنُ الْمُبَارَكِ، ثنا مَالِكٌ، عَنْ إِسْحٰقَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ، عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: كَانَ أَبُو طَلْحَةَ أَكْثَرَ أَنْصَارِيٍّ بِالْمَدِينَةِ مَالًا نَخْلًا وَكَانَتْ أَحَبُّ أَمْوَالِهِ إِلَيْهِ بَيْرُحَاءَ، وَكَانَتْ مُسْتَقْبَلَةَ الْمَسْجِدِ، وَكَانَ يَعْنِي النَّبِيَّ - ﷺ - يَدْخُلُهَا وَيَشْرَبُ مِنْ مَائِهَا طَيِّبٍ(٣). فَقَالَ أَنَسٌ: فَلَمَّا أُنْزِلَتْ

45- Buhari, Zekât, 48 (2/128); Müslim, Zekât, 45-46 (2/694-695); Nesâ'î, Zekât, 82 (5/69); Tirmizi, Zekât, 12 (3/28); İbn Mâce, Zekât, 24 (1/587); Musned, 3/502, 6/363. Bkz. 1012. ve 1618. hadisler.

هَذِهِ الآيَةُ: ﴿لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ﴾[1]، قَالَ: إِنَّ أَحَبَّ أَمْوَالِي إِلَيَّ بَيْرُحَاءَ وَإِنَّهَا صَدَقَةٌ أَرْجُو بِرَّهَا وَذُخْرَهَا عِنْدَ اللهِ، فَضَعْهَا يَا رَسُولَ اللهِ حَيْثُ شِئْتَ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ ـ ﷺ ـ : بَخْ، ذٰلِكَ مَالٌ رَابِحٌ، أَوْ رَائِحٌ، وَقَدْ سَمِعْتُ مَا قُلْتَ، وَإِنِّي أَرَى أَنْ تَجْعَلَهُ فِي الأَقْرَبِينَ. فَقَالَ أَبُو طَلْحَةَ: أَفْعَلُ يَا رَسُولَ اللهِ ـ فَقَسَّمَهُ أَبُو طَلْحَةَ فِي قَرَابَةِ بَنِي عَمِّهِ[2].

1662. Bize el-Hakem İbnu'l-Mübârek haber verip (dedi ki), bize Mâlik, İshak b. Abdillah b. Ebî Talha'dan, (O da) Enes'ten (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: "(Üvey babam) Ebû Talha Medine'de malı yani hurma ağaçları en çok olan Ensarî idi. Kendisine en sevimli gelen malı da Beyruhâ' (isimli hurma bahçesi) idi. Mescid-i Nebî, bu (bahçenin) kıble tarafında bulunuyordu. O, yani Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ona girer ve tatlı olan suyundan içerdi." Enes sonra şöyle dedi: Derken şu *"Sevdiğiniz şeylerden (Allah rızası için) harcamadıkça aslâ iyiliğe eremezsiniz"*[45] âyeti indirilince (Ebû Talha) şöyle dedi: "Hakikaten bana en sevimli gelen malım Beyruhâ'dır. O (artık Allah rızası için) bir sadakadır. Ben Allah katında onun iyiliğini ve (âhiret) azığı olmasını umarım. Ya Rasûlullah onu dilediğin yere ver!" Bunun üzerine Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Ne güzel! Bu (bahçe), kazanç getiren -veya "(sevâbı hemen) gelen"- bir maldır. Ben senin söylediğin şeyi de anladım. Doğrusu ben onu, akrabalarına vermeni (münâsib) görürüm."* Ebû Talha da; "(Peki, öyle) yaparım, ya Rasûlallah!" dedi ve Ebû Talha onu amcaoğlu akrabaları arasında bölüştürdü.[47]

«٢٤»

باب الحثّ على الصّدقة

46- Âlu İmrân sûresi, 92.

47- Buhari, Zekât, 44 (2/126); Müslim, Zekât, 42 (2/693); Ebû Dâvûd, Zekât, 46 (2/131); Nesâ'î, Ahbâs, 2 (6/193); Tirmizi, Tefsir, 4 (5/224); Muvatta', Sadaka, 2 (2/995); Musned, 3/141, 256, 285.

24. BÂB
SADAKA VERMEYE TEŞVÎK

١٦٦٣ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ، ثنا مُعَاذُ بْنُ هِشَامٍ، ثنا أَبِي، عَنْ قَتَادَةَ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ هَيَّاجِ بْنِ عِمْرَانَ، عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ، قَالَ: مَا خَطَبَنَا رَسُولُ اللهِ - ﷺ - إِلَّا أَمَرَنَا فِيهَا بِالصَّدَقَةِ، وَنَهَانَا عَنِ الْمُثْلَةِ[٣]

1663. Bize Muhammed b. Beşşâr haber verip (dedi ki), bize Muâz b. Hişâm rivâyet edip (dedi ki), bize babam, Katâde'den, (O) el-Hasan'dan, (O) Heyyâc b. İmrân'dan, (O da) İmrân b. Husayn'dan (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) bize hiçbir hutbe irad buyurmamıştı ki, onda bize, sadaka vermeyi emretmiş, bizi, müsle'den, menetmiş olmasın![48]

١٦٦٤ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ، ثنا شُعْبَةُ، أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ مُرَّةَ، قَالَ: سَمِعْتُ خَيْثَمَةَ، عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ - قَالَ: إِتَّقُوا النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ، فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فَبِكَلِمَةٍ طَيِّبَةٍ[٤].

1664. Bize Ebu'l-Velîd et-Tayâlisî haber verip (dedi ki), bize Şu'be rivâyet edip (dedi ki), bana Amr b. Murre haber verip (dedi ki), ben Hayseme'yi işittim, Adiyy b. Hâtim'den, (O da) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen anlatıyordu ki, Hz. Peygamber) şöyle buyurmuş: *"(Cehennem) ateşinden, yarım hurma (sadaka vermek) suretiyle de olsa sakının. Şayet (bunu da) bulamazsanız, (bari) güzel bir söz (söylemekle sakınmaya çalışın!)"*[49]

48- Buhari, Meğâzî, 36 (5/71); Ebû Dâvûd, Cihâd, 118 (3/53); Musned, 4/428, 429, 436. "Müsle" hakkında 1979. hadisin "Açıklama"sına bkz.

49- Buhari, Edeb, 34 (7/79); Rikâk, 49 (7/198); Müslim, Zekât, 68 (2/704); Nesâ'î, Zekât, 63 (5/56); Tirmizi, Kıyâmet, 1 (4/611); İbn Mâce, Mukaddime, 13 (1/66), Zekât, 28 (1/590); Musned, 4/256, 258, 377.

«٢٥»

باب النّهي عن الصّدقة بجميع ما عند الرجل

25. BÂB

KİŞİNİN YANINDAKİ ŞEYLERİN HEPSİNİ SADAKA VERMESİNDEN MEN'

١٦٦٥ - أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّحْمٰنِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الدِّمَشْقِيُّ دُحَيْمٌ، ثنا سَعِيدُ ابْنُ مَسْلَمَةَ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أُمَيَّةَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ أَبِي لُبَابَةَ، أَنَّ أَبَا لُبَابَةَ أَخْبَرَهُ، أَنَّهُ لَمَّا رَضِيَ عَنْهُ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - قَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ إِنَّ مِنْ تَوْبَتِي أَنْ أَهْجُرَ دَارَ قَوْمِي، وَأُسَاكِنَكَ، وَأَنْخَلِعَ مِنْ مَالِي صَدَقَةً لِلهِ وَلِرَسُولِهِ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: يُجْزِئُ عَنْكَ الثُّلُثُ[1].

1665. Bize Duhyem lâkaplı Abdurrahman b. İbrahim ed-Dimeşkî haber verip (dedi ki), bize Said b. Mesleme, İsmail b. Ümeyye'den, (O) ez-Zührî'den, (O da) Abdurrahman b. Ebî Lubâbe'den (naklen) rivâyet etti ki; Ebû Lubâbe O'na haber vermiş ki; O, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) kendisinden razı olunca şöyle demiş: "Ya Rasûlallah! Muhakkak ki ben tevbemin (kabûlünden) dolayı, kavmimin yurdunu terkedip seninle kalacağım ve Allah ile Rasûlü'nün (rızaları) için bir sadaka olarak (bütün) malımdan vazgeçeceğim." Bunun üzerine Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem); "(Malının) üçte birini (vermen) senin için kâfidir" buyurmuş. (50)

50- Ebû Dâvûd, Eymân, 31 (3/240); Muvatta', Nuzûr, 16 (2/481); Musned, 4/452-453, 502.

AÇIKLAMA

Ebû Lubâbe, Akabe biatlarında bulunan nakîblerden (Medinelilerin temsilcilerinden) biri idi. Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), Bedir savaşına giderken Medine'ye O'nu vekil bırakmış, savaşın sonunda ise O'na ganimetten pay vermiş, aynı zamanda savaş sevâbı aldığını da müjdelemişti. Ebû Lubâbe'nin burada sözkonusu olan tevbe meselesinin sebebi hakkında iki rivâyet vardır. Bunlardan birine göre; yahûdi Kurayzaoğulları, Hendek Savaşında düşmanla birleşerek ihanette bulundukları için, savaşı müteakib, mahallelerinde kuşatıldıklarında, kendilerine uygulanacak cezanın tesbîti konusunda Sa'd b. Muâz'ın hakem tayin edilmesi gayesiyle O'nunla istişarede bulunmuşlar, O da, Ohakem olursa sonlarının ölüm olacağını söylemiş. Yahûdiler, bu şekilde halifleri (antlaşmalıları) olan Ebû Lubâbe ve Sa'd'dan yardım umuyorlardı. Neticede onlar yine Sa'd'ın hakem olması şartıyla teslim olmuşlar, Sa'd da, istekleri üzerine haklarında Tevrat hükmünü vermiş ve eli silâh tutan erkeklerin hepsi idam edilmişti. İşte Ebû Lubâbe, neticeyi değiştirmemiş olan bu danışmanlığını, Allah'a ve Resûl'üne bir hainlik saymış ve kendisini, affoluncaya kadar bağlı kalmak üzere Mescid-i Nebî'nin direğine bağlamıştı. Diğer rivâyete göre Ebû Lubâbe, Tebük Gazasından geri kaldığı için kendini mescidin direğine bağlamıştı. O, aç-susuz bir hafta kadar direğe bağlı kalmış ve nihayet yüce Allah (Celle Celaluhu) O'nu affettiğini bildirmişti.[51]

١٦٦٦ - أَخْبَرَنَا يَعْلَى، وَأَحْمَدُ بْنُ خَالِدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ عُمَرَ بْنِ قَتَادَةَ، عَنْ مَحْمُودِ بْنِ لَبِيدٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: بَيْنَمَا نَحْنُ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ - ﷺ - إِذْ جَاءَهُ رَجُلٌ بِمِثْلِ الْبَيْضَةِ مِنْ ذَهَبٍ، أَصَابَهَا فِي بَعْضِ الْمَغَازِي - قَالَ أَحْمَدُ: فِي بَعْضِ الْمَعَادِنِ، وَهُوَ الصَّوَابُ -[1]. فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ خُذْهَا مِنِّي صَدَقَةً، فَوَاللهِ مَالِي مَالٌ غَيْرُهَا. فَأَعْرَضَ عَنْهُ. ثُمَّ جَاءَهُ عَنْ رُكْنِهِ الْأَيْسَرِ، فَقَالَ مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ جَاءَهُ مِنْ بَيْنِ

51- Bkz. Usdu'l-Ğâbe, 6/266.

يَدَيْهِ، فَقَالَ مِثْلَ ذٰلِكَ، ثُمَّ قَالَ: هَاتِهَا مُغْضَباً، فَحَذَفَهُ بِهَا حَذْفَةً لَوْ أَصَابَهُ لأَوْجَعَهُ، أَوْ عَقَرَهُ، ثُمَّ قَالَ: يَعْمِدُ أَحَدُكُمْ إِلَى مَالِهِ لَا يَمْلِكُ غَيْرَهُ، فَيَتَصَدَّقُ بِهِ، ثُمَّ يَقْعُدُ يَتَكَفَّفُ النَّاسَ، وَإِنَّمَا الصَّدَقَةُ عَنْ ظَهْرِ غِنىً، خُذِ الَّذِي لَكَ، لَا حَاجَةَ لَنَا بِهِ، فَأَخَذَ الرَّجُلُ مَالَهُ وَذَهَبَ. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: كَانَ مَالِكٌ يَقُولُ: إِذَا جَعَلَ الرَّجُلُ مَالَهُ فِي الْمَسَاكِينِ يَتَصَدَّقُ بِثُلُثِ مَالِهِ[٢].

1666. Bize Ya'lâ ve Ahmed b. Hâlid, Muhammed b. İshâk'tan, (O) Asım b. Ömer b. Katâde'den, (O) Mahmûd b. Lebîd'den, (O da) Cabir b. Abdillah'tan (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Bir ara biz Rasûlullah'ın (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) yanındaydık. Derken bir adam O'na, savaşların birinde -Ahmed (kendi rivâyetinde) "madenlerin birinde" demiştir ki, doğrusu budur- elde ettiği, altın yumurta gibi bir şey getirdi ve "ya Rasûlallah, dedi, bunu benden sadaka olarak (verilmek üzere) alın. Vallahi ondan başka hiçbir malım da yoktur!" Bunun üzerine (Hz. Peygamber) ondan yüz çevirdi. Sonra (adam, Hz. Peygamber'e) sol tarafından geldi. O da bu (hareketinin) aynısını yaptı. Sonra (adam) önünden O'na geldi. O da bu (hareketinin) aynısını yaptı. Sonra da kızarak; "Ver onu!" buyurdu (ve onu alıp) ona öyle bir atış attı ki, şayet ona isabet etseydi muhakkak ki onu acıtırdı -veya "onu yaralardı"-. (Hz. Peygamber) sonra şöyle buyurdu: *"Biriniz, başka bir şeye sahip olmadığı halde (elindeki) malına yönelip onu sadaka olarak veriyor, sonra da insanlara el açarak oturuyor. Sadaka ancak (kişinin kendisini ve bakmak zorunda olduğu kimseleri) ihtiyaçsız bir halde bırakacak şekilde (verilir). Sana ait olan şu şeyi al. Bizim ona ihtiyacımız yok!"* Bunun üzerine adam malını alıp gitti.(52)

Ebu Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki; "Malik şöyle dermiş: Adam (bütün) malını yoksullara verdiği zaman, malının (sadece) üçte birini sadaka olarak vermiş olur, (geri kalanı kendisine iade edilir)."(53)

52- Ebû Dâvûd, Zekât, 40 (2/128); Mustedrek, 1/413.

53- Bkz. Muvatta', Nuzûr, 17 (2/481).

AÇIKLAMA

Bu Hadisler gösteriyor ki, sahip olunan malın hepsini sadaka olarak vermek, mekrûhtur. Zira böyle yapan kimsenin hem kendisinin hem de geçindirmek zorunda olduğu kimselerin perişan olmalarından, yoksulluğun zorluklarına dayanamayıp bunalıma düşmelerinden, yapılan hayra pişmanlık duyulmasından ve neticede mal ile birlikte sevabının da kaybedilmesinden korkulur. Ancak, daha önce de zikredildiği gibi, tahammüllü, sabırlı, kanaatkâr ve Allah'a (Celle Celaluhu) tevekkülü tam olan kimseler, bakmakla mükellef oldukları kimseler de böyle olduklarında, bütün mallarını sadaka olarak verebilirler, bu caizdir. Nitekim aşağıdaki Hadis bunu gösterecektir. Bununla beraber, alimlerin cumhûru, verilecek sadakanın, malın üçte birini aşmamasının müstehab olduğunu söylemişlerdir. Yukarıdaki 1665. Hadis de buna delâlet etmektedir. İmâm Malik (Rh.A) ve Evzâî'ye (Rh.A) göre ise, malın üçte birinden fazlasını sadaka olarak vermek caiz değildir, malın tamamı sadaka verildiğinde üçte ikisi geri verilir.

«٢٦»

باب الرّجل يتصدّق بجميع ما عنده

26. BÂB
ADAM YANINDAKİLERİN HEPSİNİ SADAKA OLARAK VEREBİLİR

١٦٦٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا هِشَامُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: سَمِعْتُ عُمَرَ قَالَ: أَمَرَنَا رَسُولُ اللهِ - ﷺ - أَنْ نَتَصَدَّقَ، فَوَافَقَ ذَلِكَ مَالاً عِنْدِي، فَقُلْتُ: اَلْيَوْمَ أَسْبِقُ أَبَا بَكْرٍ إِنْ سَبَقْتُهُ يَوْماً، فَجِئْتُ بِنِصْفِ مَالِي. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: مَا أَبْقَيْتَ لِأَهْلِكَ؟ قُلْتُ: مِثْلَهُ. قَالَ: فَأَتَى أَبُو بَكْرٍ بِكُلِّ مَا عِنْدَهُ. فَقَالَ: يَا أَبَا بَكْرٍ مَا أَبْقَيْتَ لِأَهْلِكَ؟ فَقَالَ: أَبْقَيْتُ لَهُ اللهَ وَرَسُولَهُ. فَقُلْتُ: لَا أُسَابِقُكَ إِلَى شَيْءٍ أَبَدًا[1].

1667. Bize Ebû Nuaym haber verip (dedi ki), bize Hişâm b. Sa'd, Zeyd b. Eslem'den, (O da) babasından (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Ömer'in şöyle dediğini işittim: (Bir gün) Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) sadaka vermemizi bize emretmişti de bu, yanımdaki bir mala rastlamıştı. Ben de (kendi kendime); "Ebû Bekr'i (hayır yolunda) bir gün geçeceksem bugün geçerim!" dedim ve (Hz. Peygamber'e) malımın yarısını götürdüm. Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) de; *"Ailene ne bıraktın?"* buyurdu. "Aynısını (da onlara bıraktım.)" dedim. (Hz. Ömer sözüne devamla) şöyle dedi: Sonra Ebû Bekir, yanındaki şeylerin hepsini getirdi. (Hz. Peygamber) de; "Ebû Bekir! Ailene ne bıraktın?" buyurdu. O; "Onlara Allah ve Rasûlünü bıraktım!" karşılığını verdi. O zaman ben dedim ki; "Seninle ebediyyen hiçbir şeyde yarışamayacağım!"(54)

«٢٧»

باب في زكاة الفطر

27. BÂB
FITIR ZEKÂTI HAKKINDA

١٦٦٨ - أَخْبَرَنَا خَالِدُ بْنُ مَخْلَدٍ، ثنا مَالِكٌ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، قَالَ: فَرَضَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - زَكَاةَ الْفِطْرِ مِنْ رَمَضَانَ، صَاعاً مِنْ تَمْرٍ، أَوْ صَاعاً مِنْ شَعِيرٍ، عَلَى كُلِّ حُرٍ وَعَبْدٍ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَى مِنَ الْمُسْلِمِينَ(١). قِيلَ لِأَبِي مُحَمَّدٍ: تَقُولُ بِهِ؟ قَالَ: مَالِكٌ كَانَ يَقُولُ بِهِ.

1668. Bize Hâlid b. Mahled haber verip (dedi ki), bize Malik, Nâfi'den, (O da) Abdullah b. Ömer'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) Ramazan'ın

54- Ebû Dâvûd, Zekât, 41 (2/129); Tirmizi, Menâkıb, 16 (5/615); Mustedrek, 1/414.

fıtır zekâtını (sadakasını), hurmadan bir sâ' veya arpadan bir sâ' olarak, müslümanlardan, erkek veya kadın, her hür ve köleye farz (vacib) kıldı.(55) Ebû Muhammed (ed-Dârimi'ye); "bu (Hadisin zahirinin delâlet ettiği) görşü kabulleniyor musun?" denildi. O; "bunun (delâlet ettiği) görşü Malik kabulleniyordu" karşılığını verdi.

١٦٦٩ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: أَمَرَنَا رَسُولُ اللهِ - ﷺ - بِزَكَاةِ الْفِطْرِ عَنْ كُلِّ صَغِيرٍ وَكَبِيرٍ، حُرٍّ وَعَبْدٍ، صَاعاً مِنْ شَعِيرٍ، أَوْ صَاعاً مِنْ تَمْرٍ. قَالَ ابْنُ عُمَرَ: فَعَدَلَ النَّاسُ بِمُدَّيْنِ مِنْ بُرٍّ(1).

1669. Bize Muhammed b. Yûsuf, Sufyân'dan, (O) Ubeydullah'tan, (O) Nâfi'den, (O da) İbn Ömer'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Bize Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) fıtır zekâtını, hür ve köle, her küçük ve büyük için, arpadan bir sâ' veya hurmadan bir sâ' olarak emretmişti. İbn Ömer (sözünün devamında) dedi ki; sonra halk onu, iki müdd buğdaya denk tutup (iki müdd buğday vermeye başladı).(56)

١٦٧٠ - حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ، ثنا دَاوُدُ بْنُ قَيْسٍ، عَنْ عِيَاضِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: كُنَّا نُخْرِجُ زَكَاةَ الْفِطْرِ إِذْ كَانَ فِينَا رَسُولُ اللهِ - ﷺ -، عَنْ كُلِّ صَغِيرٍ وَكَبِيرٍ وَمَمْلُوكٍ، صَاعاً مِنْ طَعَامٍ، أَوْ صَاعاً مِنْ تَمْرٍ، أَوْ صَاعاً مِنْ شَعِيرٍ، أَوْ صَاعاً مِنْ أَقِطٍ، أَوْ صَاعاً مِنْ زَبِيبٍ، فَلَمْ يَزَلْ ذٰلِكَ

55- Buhari, Zekât, 70-71 (2/138); Müslim, Zekât, 12 (2/677); Ebû Dâvûd, Zekât, 20 (2/112); Nesâ'î, Zekât, 32-33 (5/35); Tirmizi, Zekât, 35 (3/61); İbn Mâce, Zekât, 21 (1/584); Muvatta, Zekât, 52 (1/284); Musned, 2/63),

56- Müslim, Zekât,1 3-14 (2/677); Ebû Dâvûd, Zekât, 20 (2/112); Nesâ'î, Zekât, 34 (5/36); Tirmizi, Zekât, 35 (3/61); İbn Mâce, Zekât, 21 (1/584); Musned, 2/55 102, 137; Musannaf, 3/312.

كَذٰلِكَ حَتَّى قَدِمَ عَلَيْنَا مُعَاوِيَةُ الْمَدِينَةَ حَاجّاً أَوْ مُعْتَمِراً، فَقَالَ: إِنِّي أَرَى مُدَّيْنِ مِنْ سَمْرَاءِ الشَّامِ يَعْدِلُ صَاعاً مِنَ التَّمْرِ، فَأَخَذَ النَّاسُ بِذٰلِكَ. قَالَ أَبُو سَعِيدٍ: أَمَّا أَنَا فَلَا أَزَالُ أُخْرِجُهُ كَمَا كُنْتُ أُخْرِجُهُ[1]. قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: أَرَى صَاعاً مِنْ كُلِّ شَيْءٍ.

1670. Bize Osman b. Ömer rivâyet edip (dedi ki), bize Dâvûd b. Kays, Iyâz b. Abdillah'tan, (O da) Ebû Said el-Hudrî'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Biz, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) aramızda (yani sağ) iken, fıtır zekâtını, her küçük, büyük ve köle için "yiyecek"ten bir sâ', veya hurmadan bir sâ', veya arpadan bir sâ', yahut keş peynirinden (yani kuru yoğurttan, kurut'tan) bir sâ', ya da kuru üzümden bir sâ' olarak çıkarır, (verirdik). Bu böyle devam etti. Nihayet Muâviye, hacca veya umreye giderken yanımıza, Medine'ye geldi ve "Şam'ın esmerinden (yani buğdaydan) iki müdd'ün, hurmadan bir sâ'a denk olduğu görüşündeyim" dedi. Bunun üzerine halk bunu kabul etti.

Ebû Sa'id (sözüne devamla) dedi ki; "ne olursa olsun, ben o (fıtır zekâtını), önceden çıkarıp (verdiğim) gibi çıkarmaya (vermeye) devam ediyorum."[57]

Ebû Muhammed (ed-Dârimi ise); "ben (fıtır zekâtının) her şeyden bir sâ' olarak (verileceği) görüşündeyim" dedi.

١٦٧١ - حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ مَخْلَدٍ، ثنا مَالِكٌ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ عِيَاضِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ سَعْدِ بْنِ أَبِي سَرْحٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: كُنَّا نُخْرِجُ زَكَاةَ الْفِطْرِ مِنْ رَمَضَانَ، صَاعاً مِنْ طَعَامٍ، أَوْ صَاعاً مِنْ تَمْرٍ، أَوْ صَاعاً مِنْ شَعِيرٍ، أَوْ صَاعاً مِنْ زَبِيبٍ، أَوْ صَاعاً مِنْ أَقِطٍ[2].

1671. Bize Halid b. Mahled rivâyet edip (dedi ki), bize Malik, Zeyd b. Eslem'den, (O) Iyâz b. Abdillah b. Sa'd b. Ebî

57- Müslim, Zekât, 18 (2/678-679); Ebû Dâvûd, Zekât, 20 (2/113); Nesâ'î, Zekât, 38 (5/38); İbn Mâce, Zekât, 21 (1/585); Musned, 3/23, 98; Musannaf, 3/316.

Serh'ten, (O da) Ebû Sa'id el-Hudri'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Biz, Ramazanın fıtır zekâtını "yiyecek"ten bir sâ', veya hurmadan bir sâ', veya arpadan bir sâ', yahut kuru üzümden bir sâ', ya da keş peynirinden (kuruttan) bir sâ' olarak çıkarır, (verirdik).[58]

١٦٧٢ - أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ عِيَاضِ بْنِ عَبْدِاللهِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ، قَالَ: كُنَّا نُعْطِي عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ ﷺ - فَذَكَرَ نَحْوَهُ[1].

1672. Bize Ubeydullah b. Mûsa, Sufyân'dan, (O) Zeyd b. Eslem'den, (O) Iyâz b. Abdillah'tan, (O da) Ebû Sa'id'den (naklen) haber verdi ki, O; "biz, Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) zamanında... verirdik" dedi ve onun (yani bir önceki Hadisin) benzerini zikretti.[59]

AÇIKLAMA

Lügat mânâsı "oruç açma" olan "fıtır" kelimesi, Ramazandan sonraki ilk güne yani bayramın birinci gününe ad olmuştur. Bu günde verilmesi emredilen muayyen miktardaki sadakaya da "fıtır sadakası" denir. Bu sadakaya; fıtır zekâtı, Ramazan zekâtı (veya sadakası), oruç zekâtı (veya sadakası) ve fitre adları da verilir. Hicretin 2. yılı Ramazanının içinde, bazı rivâyetlere göre bayramdan bir-iki gün önce[60] meşrû kılınan bu sadaka, Ramazan orucunu tutmaya muvaffak olmanın ve "fitre=yaratılış" isminin de hatırlattığı gibi, kulun "yaratılmış olma"sının bir şükrânesidir. Bu sadakanın meşrû kılınmasının bir hikmeti de, Ramazan orucunda, insanlık gereği yapılmış olabilecek bazı hataların telâfisidir. Birçok hikmeti zik-

58- Buhari, Zekât, 73 (2/138); Müslim, Zekât, 17 (2/678); Muvatta, Zekât, 53 (1/284).

59- Buhari, Zekât, 75-76 (2/139); Ebû Dâvûd, Zekât, 20 (2/113); Nesâ'î, Zekât, 38 (5/38); Tirmizi, Zekât, 35 (3/591), Musned 3/73.

60- Musannaf, 3/318; Ebû Dâvûd, Zekât, 21 (2/114).

redilebilecek bu sadakanın, Ramazan bayramı günü veya bayramdan önce verilmesi ile, fakir müslümanların bazı ihtiyaçlarının giderilmesi ve onların da diğer müslümanlarla bayramın sevinç ve neşesine katılmaları sağlanır.

Fıtır sadakasını, Hanefilere göre, temel ihtiyaçları dışında, zekâtı farz kılacak asgari ölçüde (nisab miktarında) bir mala sahip olan her müslümanın vermesi vacibtir. Diğer üç mezheb imamı ise bu sadakayı vermenin farz (vacib) olduğunu söylemiş ve onda, nisab miktarının şart olmadığını, ihtiyaçtan fazla olarak onu verebilecek herkesin vermesi gerektiğini açıklamışlardır.

Hadis-i Şeriflerde, fıtır sadakasının verileceği bazı gıda maddeleri ile bunların miktarları tesbit edilmiştir ki, bunlardan bir kaçı yukarıdaki Hadislerde de zikredilmiştir. Hanefilere göre bunlardan dördü, yani hurma, arpa, üzüm ve buğday fıtır sadakasında sâbit ölçü olup, bunların herhangi birinden mal olarak (aynen) veya kıymeti kadar para olarak verilebilir. Hadislerde bu dört maddenin dışında zikredilen diğer maddelerden ise sadece kıymetleri kadar para fitre olarak verilebilir. Malikiler ve Şafiîler ise, fıtır sadakasının, bulunulan şehrin en çok tüketilen gıda maddelerinden verilebileceğini söylemişlerdir. Bu sadakayı para olarak vermek ise, Şafiîlere göre caiz değil, Malikilere göre mekrûhtur.

Fıtır sadakası, sözkonusu gıda maddelerinden bir sâ' olarak verilir. Yalnız Hanefiler, ilgili bazı Hadislere dayanarak bu sadakanın buğdaydan yarım sâ' verileceğini söylemişlerdir. Bir sâ', 1040 dirhem ağırlığında ürün alan bir ölçektir. 1040 dirhem ise, Şer'î dirheme göre (1040x2.806) 2918.24 gr., örfî dirheme göre (1040x3.207) 3335.28 gr. eder. Bu ağırlıktaki gıda maddelerini alacak ölçeğin, gıda maddesine göre farklı büyüklükte olacağı bellidir. Bunun için fıtır sadakasında hacmın mı, ağırlığın mı esas olduğu ihtilâf konusu olmuştur. İmam Ebu Hanife (Rh.A) ağırlığın, İmam Muhammed (Rh.A) ile Şafiîler ise hacmin (ölçeğin, keylin) esas olduğunu söylemişlerdir. Her halde en ihtiyatlı yol, Hadislerde bu konuda zik-

redilen gıda maddelerinin en hafifinden, verilen ağırlıktaki miktarı alabilecek bir ölçeğin yapılması, diğer gıda maddelerinin de yapılan bu ölçeğe göre verilmesidir. Bununla beraber İmam Ebû Hanife'nin (Rh.A) ictihadı, yani mezkûr maddelerin hangisinden fitre verilecekse, ondan 1040 dirhem ağırlığında bir miktarın verilmesi en kolay yoldur.(61)

«٢٨»

باب كراهية أن يكون الرّجل عشّارا

28. BÂB

KİŞİNİN AŞŞÂR OLMASININ MEKRÛHLUĞU

١٦٧٣ - أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ خَالِدٍ، ثنا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ شِمَاسَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ عُقْبَةَ بْنَ عَامِرٍ، يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - يَقُولُ: لاَ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ صَاحِبُ مَكْسٍ(١). قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ: يَعْنِي عَشَّاراً.

1673. Bize Ahmed b. Halid haber verip (dedi ki), bize Muhammed b. İshak, Yezîd b. Ebî Habîb'den, (O da) Abdurahman b. Şimâse'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Ben Ukbe b. Âmir'i, şöyle derken işittim: Ben Rasûlullah'ı (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), şöyle buyururken işittim: "*Sâhib-i meks (yani haksız yere fazladan vergi, gümrük alan kimse, haraççı) Cennet'e girmeyecektir!*"(62)

Ebû Muhammed (ed-Dârimi) dedi ki; "(Hz. Peygamber) aşşârı kastediyor."

61- Bkz. Tecrid, 5/364 vd.

62- Ebû Dâvûd, İmâret, 7 (3/132-133); Mustedrek, 1/404; Musned, 4/143, 150.

AÇIKLAMA

Hadiste geçen "meks" kelimesi; "hainlik etmek, zulmetmek, pazarda malını sattığında bir kimseden alınan vergi, köprü ve yol başlarında, sınırlarda gelip geçenden alınan haraç, gümrükçü ve zekât memurlarının hak üzere onda bir vergi veya zekâtı aldıktan sonra fazladan aldıkları şey" gibi mânâlara gelir. "Aşşâr" ise "(onda birlik vergiyi, zekâtı alan) vergi memuru, zekât memuru, gümrükçü" demektir. Burada kınanan "aşşâr", zekâtı veya hakkıyla konulmuş olan belli bir vergiyi aldıktan sonra fazladan bir şey, bir haraç alan zalim vergi memuru, zâlim gümrükçüdür. O, sahip olduğu yetkiyi kötüye kullanarak, halkın malını batıl yolla ele geçirir, onlara zulmeder ve böylece büyük günâh işler. İşte bu haksızlığı, bu zulmü irtikâb eden vergi memuru hak sahibinin affı olmadan veya Cehennem'de cezası kadar yanmak suretiyle bu lekeden temizlenmeden Cennet'e giremeyecektir. Çünkü Cennet, madden ve mânen olgun hâle gelenlerin girebileceği bir yerdir.

Hakkıyla zekât ve meşrû vergiyi alan "aşşâr"lara gelince; onlar, devlet görevi yapan, fakir-fukaranın yararına çalışan kimselerdir. Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) onları şöyle övmektedir: "Hakkıyla zekât toplama görevi yapan kimse, evine dönünceye kadar Allah yolunda savaşan kimse gibidir."[63] Görüldüğü gibi bu işi "hakkıyla" yapmak insana çok büyük bir fazilet kazandırmaktadır. Ancak, tamamen kul haklarıyla alâkalı bu iş, zor bir iştir ve ziyadesiyle titizlik istemektedir. Dârimi (Rh.A), herhalde bundan dolayı, "aşşâr olmanın mekrûhluğu" şeklinde bir başlık koymuştur. Bununla beraber mezkûr Hadis, meşrû bir idarede hakkıyle yerine getirilecek bu görevin büyük faziletini göstermektedir.

63- Ebû Dâvûd, İmâret, 7 (3/132).

«٢٩»

باب العشر فيما سقت السماء وفيما تسقى بالنّضح

29. BÂB

YAĞMURUN SULADIĞI ŞEYLERDE ÖŞÜR, (HAYVANLA VEYA HERHANGİ BİR VASITA) İLE SUVARILAN ŞEYLERDE İSE (ÖŞRÜN YARISI ZEKÂT GEREKİR)

١٦٧٤ - أَخْبَرَنَا عَاصِمُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا أَبُو بَكْرٍ، عَنْ عَاصِمٍ، عَنْ أَبِي وَائِلٍ، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ مُعَاذٍ، قَالَ: بَعَثَنِي رَسُولُ اللهِ - ﷺ - إِلَى الْيَمَنِ، فَأَمَرَنِي أَنْ آخُذَ مِنَ الثِّمَارِ مَا تُسْقَى بَعْلًا الْعُشْرَ، وَمَا سُقِيَ بِالسَّانِيَةِ فَنِصْفُ الْعُشْرِ[٣].

1674. Bize Asım b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Ebû Bekr, Asım'dan, (O) Ebû Vâil'den, (O) Mesrûk'tan, (O da) Muâz'dan (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) beni Yemen'e görevli olarak göndermiş ve bana, ürünlerden; yağmur suyu ile sulananlardan "öşür" (yani onda bir zekât), saka devesi ile suvarılanlardan ise öşrün yarısı (zekât) almamı emretmişti.(64)

«٣٠»

باب في الرّكاز

30. BÂB

RİKÂZ HAKKINDA

64- Nesâ'î, Zekât, 25 (5/31); İbn Mâce, Zekât, 17 (1/581); Musned, 5/233. Bkz. 1630. hadis.

١٦٧٥ - أَخْبَرَنَا خَالِدُ بْنُ مَخْلَدٍ، ثنا مَالِكٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، وَأَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ - قَالَ: جَرْحُ الْعَجْمَاءِ جُبَارٌ، وَالْبِئْرُ جُبَارٌ، وَالْمَعْدِنُ جُبَارٌ، وَفِي الرِّكَازِ الْخُمُسُ[1]

1675. Bize Halid b. Mahled haber verip (dedi ki), bize Malik, İbn Şihâb'dan, (O) Said İbnu'l-Museyyeb ile Ebû Seleme'den, (O) Ebû Hureyre'den, (O da) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle buyurdu: " (Sahibi tarafından bağlanmış bir) hayvanın (bağından kurtularak yaptığı) yaralama (ve zararlar) boşa gider, (hayvanın sahibi tarafından ödenmez). Kuyu (zararı) da boşa gider. Mâden (zararı) da boşa gider. Rikâzda ise beşte bir (nisbetinde vergi vermek) gerekir."[65]

AÇIKLAMA

"Rikâz", sözlükteki kök mânâsı itibariyle hem yerin altında yüce Allah'ın (Celle Celaluhu) yaratmış olduğu mâden, hem de sonrada insan eliyle gömülmüş hazine (define) mânâlarına gelir. Ebû Hanife (Rh.A) "rikâz" kelimesini bu geniş mânâsıyla anlamış ve hem mâdenlerden, hem de definelerden beşte bir ("humus") nisbetinde vergi verileceğini söylemiştir. Malik (Rh.A) ile Şafiî (Rh.A) ise "rikâz" kelimesinin "define" mânâsında kullanıldığını, bu sebeple definelerden beşte bir vergi verileceğini, mâdenlerden ise, zekâtta olduğu gibi kırkta bir vergi verileceğini beyân etmişlerdir. Bu zatların, bu konuda istinad ettikleri başka deliller ve konunun teferruâtında farklı görüşler de vardır.

Yukarıdaki Hadiste ayrıca üç meseleye daha temas edilmektedir. Bunlara göre sahibi tarafından bir yere bağlanmış veya kapatılmış

65- Buhari, Zekât, 66 (2/137); Müslim, Hudûd, 45 (3/1334); Ebû Dâvûd, İmâret, 40 (3/181); Nesâ'î, Zekât, 28 (5/33); Tirmizi, Zekât, 16 (3/34); İbn Mâce, Diyât, 27 (2/891); Muvatta', Ukûl, 12 (2/868-869); Musned, 2/228, 239, 254.

olan bir hayvan, bağından veya kapatıldığı yerden kurtulup birine bir zarar verecek olsa, hayvan sahibi bu zararı ödemek zorunda değildir. Aynı şekilde bir kimse kendi arazisine veya sahibinin izniyle başka bir yere bir kuyu açsa, sonra da onun içine bir insan veya hayvan düşüp zarar görse, kuyu sahibinin bu zararı ödemesi gerekmez. Mâden ocaklarında da durum aynıdır. Bir mâden ocağında, ocak sahibi gerekli tüm güvenlik tedbirlerini aldıktan sonra bir göçük olur da orada ücretle çalışanlar bir zarar görürlerse, ocak sahibinin bu zararı ödemesi lâzım değildir.

«٣١»

باب ما يهدى لعمال الصدقة لمن هو؟

31. BÂB
ZEKÂT MEMURLARINA HEDİYE EDİLEN ŞEYLER KİME AİTTİR?

١٦٧٦ - أَخْبَرَنَا أَبُو الْيَمَانِ الْحَكَمُ بْنُ نَافِعٍ، أنا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، حَدَّثَنِي عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ، عَنْ أَبِي حُمَيْدٍ الْأَنْصَارِيِّ، ثُمَّ السَّاعِدِيِّ، أَنَّهُ أَخْبَرَهُ أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - اسْتَعْمَلَ عَامِلاً عَلَى الصَّدَقَةِ، فَجَاءَهُ الْعَامِلُ حِينَ فَرَغَ مِنْ عَمَلِهِ. فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ هَذَا الَّذِي لَكُمْ، وَهَذَا أُهْدِيَ لِي. فَقَالَ النَّبِيُّ - ﷺ -: فَهَلاَّ قَعَدْتَ فِي بَيْتِ أَبِيكَ وَأُمِّكَ فَنَظَرْتَ، أَيُهْدَى لَكَ أَمْ لاَ؟ ثُمَّ قَامَ النَّبِيُّ - ﷺ - عَشِيَّةً بَعْدَ الصَّلاَةِ عَلَى الْمِنْبَرِ، فَتَشَهَّدَ وَأَثْنَى عَلَى اللهِ بِمَا هُوَ أَهْلُهُ، ثُمَّ قَالَ: أَمَّا بَعْدُ، مَا بَالُ الْعَامِلِ نَسْتَعْمِلُهُ فَيَأْتِينَا فَيَقُولُ: هَذَا مِنْ عَمَلِكُمْ وَهَذَا أُهْدِيَ لِي، فَهَلاَّ قَعَدَ فِي بَيْتِ أَبِيهِ وَأُمِّهِ فَيَنْظُرَ هَلْ يُهْدَى لَهُ أَمْ لاَ؟ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لاَ يَغُلُّ أَحَدُكُمْ مِنْهَا شَيْئاً إِلاَّ جَاءَ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَحْمِلُهُ عَلَى عُنُقِهِ، إِنْ كَانَ بَعِيراً جَاءَ بِهِ لَهُ رُغَاءٌ، وَإِنْ كَانَتْ بَقَرَةً جَاءَ بِهَا لَهَا خُوَارٌ،

وَإِنْ كَانَتْ شَاةً جَاءَ بِهَا تَيْعَرُ، فَقَدْ بَلَّغْتُ. قَالَ أَبُو حُمَيْدٍ: ثُمَّ رَفَعَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - يَدَيْهِ حَتَّى إِنَّا لَنَنْظُرَ إِلَى عُفْرَةِ إِبْطَيْهِ. قَالَ أَبُو حُمَيْدٍ: وَقَدْ سَمِعَ ذَلِكَ مَعِي مِنَ النَّبِيِّ - ﷺ - زَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ فَسَلُوهُ[1].

1676. Bize Ebu'l-Yemân el-Hakemu'bnu Nâfi' haber verip (dedi ki), bize Şuayb, ez-Zührî'den haber verdi (ki, O şöyle demiş): Bana Urve İbnu'z-Zübeyr, Ensârdan, ayrıca (Hazrec kabilesinin) Sâide boyundan olan Ebû Humeyd'den rivâyet etti ki, O, kendisine haber vermiş ki, Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) zekât (toplamaya) bir görevli tayin etmişti de bu görevli, toplama işini bitirince O'na gelip; "ya Rasûlallah! Bu, size ait olan (zekâtdır). Bu da bana hediye edildi" demişti. Bunun üzerine Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurmuştu: "Öyleyse sen babanın ve annenin evinde oturup da, sana (bir şey) hediye edilecek mi, yoksa edilmeyecek mi, diye baksaydın ya?" Daha sonra Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) günün bitiminde namazdan sonra minbere çıkmış ve şehâdet getirip, Allah'ı, lâyık olduğu şekilde hamd-ü senâda bulunmuş, ardından da şöyle buyurmuştu: "İmdi, şu görevliye ne oluyor ki, biz onu (zekât toplamakla) görevlendiriyoruz da o bize gelip; "bu, sizin (verdiğiniz) görevden dolayıdır. Bu da bana hediye edildi" diyor. Peki o, babasının ve annesinin evinde oturup da kendisine (bir şey) hediye edilecek mi, yoksa edilmeyecek mi, diye baksa ya! Canım elinde olan (Allah'a) yemin olsun ki, biriniz şu (zekât malından) hainlikle bir şey almaz ki, onu Kıyamet günü boynunun üzerinde taşıyarak getirmiş olmasın! Eğer (hainlik edip aşırdığı şey) bir deve ise, onu, böğürtüsü olduğu halde getirir; bir sığır ise, onu, böğürürken getirir; bir koyun ise, onu da, melerken getirir. İşte ben (bunları size) tebliğ etmiş oldum!" Ebû Humeyd, (sözüne devamla) demiş ki; sonra Rasulullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) ellerini, biz O'nun koltuk altlarının beyazlığını görecek kadar (yukarı) kaldırmış (ve;"Allah'ım, tebliğ ettim mi?" buyurmuştu).

Ebû Humeyd (sözüne devam edip) şöyle demiş: Bunu Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) benimle beraber Zeyd b. Sâbit de işitmişti. (İsterseniz bunu) O'na da sorun.(66)

«٣٢»

باب ليرجع المصدّق عنكم وهو راض

32. BÂB

ZEKÂT MEMURU HOŞNUT OLARAK SİZDEN GERİ DÖNSÜN

١٦٧٧ - أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ، أنا هُشَيْمٌ، عَنْ دَاوُدَ، وَمُجَالِدٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ جَرِيرٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - إِذَا جَاءَكُمُ الْمُصَدِّقُ، فَلَا يَصْدُرَنَّ عَنْكُمْ إِلَّا وَهُوَ رَاضٍ(٦٧).

1677. Bize Amr b. Avn haber verip (dedi ki), bize Hüşeym, Dâvûd ile Mucâlid'den, (onlar) eş-Şa'bî'den, (O da) Cerir'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Size zekât toplayan memur geldiği zaman, yanınızdan mutlaka hoşnut olarak ayrılsın.(67)

١٦٧٨ - حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ الْفَزَارِيِّ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ أَبِي هِنْدٍ، عَنْ عَامِرٍ، عَنْ جَرِيرٍ، عَنِ النَّبِيِّ - ﷺ - نَحْوَهُ(٦٧).

1678. Bana Muhammed b. Uyeyne, Ebû İshak el-Fezâri'den,

66- Buhari, Eymân 3 (7/219); Müslim, İmâret, 26-27 (3/1463); Ebû Dâvûd, İmâret, 11 (3/134); Musned, 5/423. Bkz. 2496. hadis.

67- Müslim, Zekât, 29 (2/685), 177 (2/757); Ebû Dâvûd, Zekât, 6 (2/106); Nesâ'î, Zekât, 14 (5/22); Tirmizi, Zekât, 20 (3/39); İbn Mâce, Zekât, 11 (1/576); Musned, 4/360-362, 364, 365.

(O) Dâvûd b. Ebî Hind'den, (O) Amir'den, (O) Cerir'den, (O da) Hz. Peygamber'den (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) (naklen) onun, (yani bir önceki Hadisin) benzerini rivâyet etti.

«٣٣»

باب كراهية ردّ السّائل بغير شيء

33. BÂB
DİLENCİYİ BİR ŞEY (VERMEKSİZİN) GERİ ÇEVİRMENİN MEKRÛHLUĞU

١٦٧٩ - أَخْبَرَنَا الْحَكَمُ بْنُ الْمُبَارَكِ، أنا مَالِكٌ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مُعَاذٍ الْأَشْهَلِيِّ، عَنْ جَدَّتِهِ[٣]، يُقَالُ لَهَا حَوَّاءُ، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ -: يَا نِسَاءَ الْمُسْلِمَاتِ، لَا تَحْقِرَنَّ إِحْدَاكُنَّ لِجَارَتِهَا، وَلَوْ كُرَاعَ شَاةٍ مُحْرَقٍ[١].

1679. Bize el-Hakem İbnu'l-Mubârek haber verip (dedi ki), bize Malik, Zeyd b. Eslem'den, (O) Amr b. Muâz el-Eşhelî'den, (O da) Havvâ' isimli ninesinden (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: *"Ey müslüman kadınlar! Biriniz, komşusu için, yanmış bir koyun bacağı da olsa (hiçbir şeyi) küçümsemesin!"*(68)

68- Muvatta', Sıfatu'n-Nebî, 25 (2/931), Sadaka, 4 (2/996); Musned, 6/434, 435. Bu hadis, Ümmü Buceyd (veya Ümmü Nuceyd) tarafından da rivâyet edilmiştir. Bazı alimlere göre Havvâ' ile Ümmü Buceyd aynı şahıstırlar. Ümmü Buceyd'in rivâyeti için bkz. Ebû Dâvûd, Zekât, 34 (2/126); Nesâ'î, Zekât, 70 (5/61); Tirmizi, Zekât, 29 (3/52); muvatta', Sıfatu'n-Nebî, 8 (2/923); Musned, 6/382, 383.

«٣٤»

باب من أسلم على شيء

34. BÂB

BİR ŞEYE SAHİPKEN MÜSLÜMAN OLAN KİMSELER

١٦٨٠ - أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، ثنا إِبَانُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْبَجَلِيُّ، ثنا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ صَخْرِ بْنِ الْعَيْلَةِ، قَالَ: أَخَذْتُ عَمَّةَ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ فَقَدِمْتُ عَلَى رَسُولِ اللهِ - ﷺ - فَسَأَلَ النَّبِيَّ - فَقَالَ: يَا صَخْرُ، إِنَّ الْقَوْمَ إِذَا أَسْلَمُوا أَحْرَزُوا أَمْوَالَهُمْ وَدِمَائَهُمْ، فَادْفَعْهَا إِلَيْهِمْ، وَكَانَ مَاءٌ لِبَنِي سُلَيْمٍ، فَأَسْلَمُوا فَسَأَلُوهُ ذَلِكَ، فَدَعَانِي فَقَالَ: يَا صَخْرُ إِنَّ الْقَوْمَ إِذَا أَسْلَمُوا أَحْرَزُوا أَمْوَالَهُمْ وَدِمَائَهُمْ، فَادْفَعْهَا إِلَيْهِمْ، فَدَفَعْتُهُ[٢].

1680. Bize Ebû Nuaym haber verip (dedi ki), bize Ebân b. Abdillah el-Beceli rivâyet edip (dedi ki), bize Osman b. Ebî Hâzim, Sahr İbnu'l-Ayle'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: (Hicrî 8. yılda Tâif'teki Sakîf Kabilesini muhasara ettiğimizde) el-Muğire b. Şu'be'nin halasını (esir) almıştım. (Sonra onlar müslüman olarak teslim olmuşlar), ben de Rasûlullah'ın (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) yanına gelmiştim. (Derken el-Muğire gelerek) Hz. Peygamber'den (halasının geri verilmesini) istemişti. Bunun üzerine (Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurmuştu: *"Sahr! Muhakkak ki, bir topluluk müslüman olunca mallarını ve kanlarını (canlarını) korumuş olurlar. Binaenaleyh onu onlara geri ver."* Süleymoğullarının da bir su kaynağı vardı. (Onlar, müslümanlar gelince oradan kaçıp gitmişlerdi. Ben de, Hz. Peygamber'den, beni ve kabilemi o su kaynağının yanına yerleştirmesini istemiştim. Hz. Peygamber de bizi oraya yerleştirmişti). Sonra onlar müslüman olup (geri gelmiş ve bu yerin geri verilmesini istemişlerdi. Ben vermeyince) bunu O'ndan (yani Hz. Peygamber'den) is-

temişlerdi. Bunun üzerine (Hz. Peygamber) beni çağırtıp şöyle buyurmuştu: *"Sahr! Bir topluluk müslüman olunca mallarını ve kanlarını (canlarını) korumuş olurlar. Binaenaleyh onu onlara geri ver."* Ben de onu geri vermiştim.(69)

١٦٨١ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، ثنا أَبَانُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، حَدَّثَنِي عُثْمَانُ بْنُ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ صَخْرٍ، أَطْوَلَ مِنْ حَدِيثِ أَبِي نُعَيْمٍ(٢).

1681. Bize Muhammed b. Yûsuf haber verip (dedi ki), bize Ebân b. Abdillah rivâyet edip (dedi ki), bana Osman b. Ebî Hâzim, babasından, (O da) dedesi Sahr'dan (naklen) rivâyet etti. (Muhammed'in bu rivâyeti) Ebû Nuaym'ın (bir önceki) rivâyetinden daha uzundur.(70)

AÇIKLAMA

Hattâbi, bu Hadisin izahında özetle şöyle demektedir: Kadınla su kaynağının geri verilmesi, bunlar hakkında Sahr'ın gönlünü almak suretiyle olmuştur. Çünkü bu meselede esas şudur: Bir kâfir, bir savaş esnasında malını bırakıp kaçarsa, onun malı fey' (yani savaşsız elde edilen ganimet) olur. Fey' olarak Rasûlullah'ın (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) mülkiyetine giren bir şeyi Rasûlullah birine verdiğinde ise, artık o şeyin mülkiyeti, müslüman olmasıyla ilk sahibinin mülkiyetine geri dönmez. Bu sebeple, öyle anlaşılıyor ki, Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), önce Sahr'ın gönlünü almış, sonra, İslâm'a iyice ısınmaları için Sakiflilerle Süleymoğullarının isteklerini yerine getirmişti. Muğire'nin (RA) halası hakkında başka bir ihtimal de variddir. Şöyle ki; Sakifliler, Rasûlullah'ın (Sallallahu Aleyhi ve

69- Bkz. 1681. ve 2483. hadisler.

70- İmâret, 36 (3/175-176); Musned, 4/310.

Sellem) hükmüne razı olarak teslim olmuşlardı. Savaşlarda ele geçenler'i esir etmek veya öldürmek, yahut mallarını ganimet olarak almak, yüce Allah'ın (Celle Celaluhu), Rasûlünün (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) görüşüne bıraktığı hususlardandı. Bundan dolayı Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), bu olayda kadının esir edilmeyerek geri verilmesi görüşünde bulunmuş olabilir.

«٣٥»

باب في فضل الصّدقة

35. BÂB

SADAKA VERMENİN FAZİLETİ HAKKINDA

١٦٨٢ - أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ الْمُغِيرَةِ، عَنْ عِيسَى بْنِ يُونُسَ، عَنْ يَحْيَى ابْنِ سَعِيدٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - ﷺ - مَا تَصَدَّقَ امْرُؤٌ بِصَدَقَةٍ مِنْ كَسْبٍ طَيِّبٍ، وَلَا يَقْبَلُ اللهُ إِلَّا طَيِّبًا، إِلَّا وَضَعَهَا [حين يَضَعُهَا] فِي كَفِّ الرَّحْمَنِ وَإِنَّ اللهَ لَيُرَبِّي لِأَحَدِكُمُ التَّمْرَةَ، كَمَا يُرَبِّي أَحَدُكُمْ فَلُوَّهُ أَوْ فَصِيلَهُ، حَتَّى تَكُونَ مِثْلَ أُحُدٍ(١).

1682. Bize Sâid İbnu'l-Muğire, İsa b. Yûnus'tan, (O) Yahya b. Said'den, (O) Said b. Yesâr'dan, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) haber verdi ki, O şöyle dedi: Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*Hiçbir kişi, temiz bir kazançtan -ki Allah da yalnız temiz (şeyleri) kabul eder- bir sadaka vermemiştir ki, onu Rahman'ın avucuna koymuş olmasın. Şüphe yok ki, Allah da biriniz için, (sadaka olarak verdiği) bir hurmayı, birinizin tayını veya deve yavrusunu besleyip büyüttüğü gibi, bakıp büyütür. Öyleki o, sonunda uhud dağı kadar olur.*"(71)

71- Buhari, Zekât, 8 (2/8); Müslim, Zekât, 63 (2/702); Nesâ'î, Zekât, 48 (5/43); Tirmizi, Zekât, 28 (3/49) İbn Mâce, Zekât, 28 (1/590); Muvatta', Sadaka, 1 (2/995, mursel olarak); Musned, 2/331, 418, 431.

١٦٨٣ - حَدَّثَنَا أَبُو الرَّبِيعِ الزَّهْرَانِيُّ، ثنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ، عَنِ الْعَلاَءِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - قَالَ: مَا نَقَصَتْ صَدَقَةٌ مِنْ مَالٍ، وَمَا زَادَ اللهُ عَبْداً بِعَفْوٍ إِلاَّ عِزّاً، وَمَا تَوَاضَعَ أَحَدٌ لِلهِ إِلاَّ رَفَعَهُ اللهُ[1].

1683. Bize Ebu'r-Rebî' ez-Zehrânî rivâyet edip (dedi ki), bize İsmail b. Ca'fer, el-Alâ'dan, (O) babasından, (O da) Ebû Hureyre'den (naklen) rivâyet etti ki, Rasûlullah (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurdu: "*Sadaka maldan (hiçbir şey) eksiltmez. Allah da, affetme(si) sebebiyle bir kulun yalnız şerefini artırır. Hiç kimse de Allah (rızası) için alçakgönüllü olmamıştır ki, Allah onun (değerini) yükseltmiş olmasın!*"[72]

«٣٦»

باب ليس في عوامل الإبل صدقة

36. BÂB

BİR İŞTE KULLANILAN DEVELERDE ZEKÂT GEREKMEZ

١٦٨٤ - أَخْبَرَنَا النَّضْرُ بْنُ شُمَيْلٍ، ثنا بَهْزُ بْنُ حَكِيمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ - ﷺ - يَقُولُ: فِي كُلِّ إِبِلٍ سَائِمَةٍ فِي كُلِّ أَرْبَعِينَ بِنْتُ لَبُونٍ، لاَ يُفَرَّقُ إِبِلٌ عَنْ حِسَابِهَا، مَنْ أَعْطَاهَا مُؤْتَجِراً بِهَا فَلَهُ أَجْرُهَا، وَمَنْ مَنَعَهَا فَإِنَّا آخِذُوهَا وَ شَطْرَ مَالِهِ عَزْمَةٌ مِنْ عَزَمَاتِ اللهِ، لاَ يَحِلُّ لِآلِ مُحَمَّدٍ مِنْهَا شَيْءٌ[2].

72- Müslim, Birr, 69 (4/2001); Tirmizi, Birr, 82 (4/376); Musned, 2/235, 386, 438.

1684. Bize en-Nadr b. Şumeyl haber verip (dedi ki), bize Behz b. Hakim, babasından, (O da) dedesinden (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Rasûlullah'ı (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), şöyle buyururken işittim: "*Otlaklarda otlayarak yetişen bütün develerde her kırk devede, iki yaşını bitirip üç yaşına girmiş dişi bir deve (zekât vermek) gerekir. Hiçbir deve de, (zekât vermemek veya daha az zekât vermek için, karışık olduklarında kendilerine zekât düşen deve) miktarından ayrılmaz. Kim bu (zekâtı), sevâbını umarak verirse, ona sevâbı verilecektir. Kim de onu vermezse, biz, Allah'ın haklarından bir hak olarak hem onu, hem de (bir ceza olarak) malının yarısını alırız. Al-i Muhammed'e ise bu (zekât mallarından) hiçbir şey helâl olmaz.*"(73)

«٣٧»

باب من تحلّ له الصّدقة

37. BÂB

SADAKA (ZEKÂT ALMALARI) HELÂL OLAN KİMSELER

١٦٨٥ - حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ وَأَبُو نُعَيْمٍ، قَالَا: ثنا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ هَارُونَ بْنِ رِيَابٍ، حَدَّثَنِي كِنَانَةُ بْنُ نُعَيْمٍ، عَنْ قَبِيصَةَ بْنِ مُخَارِقٍ الهِلَالِيِّ، قَالَ: تَحَمَّلْتُ بِحَمَالَةٍ، فَأَتَيْتُ النَّبِيَّ - ﷺ - أَسْأَلُهُ فِيهَا. فَقَالَ: أَقِمْ يَا قَبِيصَةُ حَتَّى تَأْتِيَنَا الصَّدَقَةُ، فَنَأْمُرَ لَكَ بِهَا. ثُمَّ قَالَ: يَا قَبِيصَةُ إِنَّ الْمَسْأَلَةَ لَا تَحِلُّ إِلَّا لِأَحَدِ ثَلَاثَةٍ، رَجُلٍ تَحَمَّلَ حَمَالَةً فَحَلَّتْ لَهُ الْمَسْأَلَةُ، فَسَأَلَ حَتَّى يُصِيبَهَا، ثُمَّ يُمْسِكُ، وَرَجُلٍ أَصَابَتْهُ جَائِحَةٌ فَاجْتَاحَتْ مَالَهُ، فَحَلَّتْ لَهُ الْمَسْأَلَةُ فَسَأَلَ حَتَّى يُصِيبَ قِوَاماً مِنْ عَيْشٍ، أَوْ قَالَ: سِدَاداً مِنْ عَيْشٍ، وَرَجُلٍ أَصَابَتْهُ فَاقَةٌ حَتَّى يَقُولَ ثَلَاثَةٌ مِنْ ذَوِي الْحِجَى مِنْ قَوْمِهِ: قَدْ أَصَابَ فُلَاناً الْفَاقَةُ، فَحَلَّتْ لَهُ الْمَسْأَلَةُ، فَسَأَلَ حَتَّى يُصِيبَ قِوَاماً مِنْ عَيْشٍ، أَوْ سِدَاداً مِنْ عَيْشٍ، ثُمَّ يُمْسِكُ، وَمَا سِوَاهُنَّ مِنَ الْمَسْأَلَةِ سُحْتٌ، يَا قَبِيصَةُ يَأْكُلُهَا صَاحِبُهَا سُحْتاً(١).

73- Ebû Dâvûd, Zekât, 5 (2/101); Nesâ'î, Zekât, 7 (5/17); Musned, 5/2, 4; Mustedrek, 1/398.

1685. Bize Musedded ve Ebû Nuaym rivâyet edip dediler ki, bize Hammâd b. Zeyd, Harûn b. Riyâb'dan rivâyet etti (ki, O şöyle demiş): Bana Kinâne b. Nuaym, Kabisa b. Muhârik el-Hilâlî'den (naklen) rivâyet etti ki, O şöyle dedi: Bir kefâlet sebebiyle (büyük bir borca) girmiştim. Bunun üzerine, kendisinden bu (borcum) için (yardım) istemek üzere Hz. Peygamber'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) gelip (yardım istemiştim) de O; *"Kabîsa! Bize zekât (malları) gelinceye kadar kal da, sana ondan (verilmesini) emredelim"* buyurmuş, sonra da sözüne şöyle devam etmişti: *"Kabîsa! Doğrusu isteyicilik sadece üç kişiden biri için helâl olur: Bir kefâlet altına girip de kendisine isteyicilik helâl olan ve bu sebeple, o (kefâletini) elde edinceye kadar dilenen adam. Bu (adam, kefâletini ödedikten) sonra, (kendini isteyicilikten) alıkor. Kendisine bir afet isabet edip de malını tamamen yok eden, bunun sonucu olarak da kendisine isteyicilik helâl olan ve bu sebeple, (zarûrî ihtiyaçlarını) giderecek miktarda bir geçimlik -veya (zarûri ihtiyaçlarına) yetecek miktarda bir geçimlik- elde edinceye kadar dilenen adam. İçinde bulunduğu topluluktan, aklı başında üç kişi; "falan fakr-u zarûret içine düştü!" diyecek kadar kendisine fakirlik isabet edip de dilenmesi helâl olan ve bu sebeple (zarûrî ihtiyaçlarını) giderecek miktarda bir geçimlik -veya (zarûri ihtiyaçlarına) yetecek miktarda bir geçimlik- elde edinceye kadar dilenen adam. Bu (adam da, bu kadar bir geçimlik elde ettikten) sonra (kendini isteyicilikten) alıkor. Bunların dışındaki isteyicilikler haramdır, ey Kabisa! Bu (haram olan isteyicilikle elde edilen şeyleri), sahipleri haram olarak yer!"*[74]

«٣٨»

باب الصّدقة على القرابة

38. BÂB

AKRABAYA SADAKA (ZEKÂT) VERMEK

74- Müslim, Zekât, 109 (2/722); Ebû Dâvûd, Zekât, 27 (2/120); Nesâ'î, Zekât, 80 (5/66-67), 86 (5/72); Musned, 3/477.

١٦٨٦ - حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ عَبَّادِ بْنِ الْعَوَّامِ، عَنْ سُفْيَانَ بْنِ حُسَيْنٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَيُّوبَ بْنِ بَشِيرٍ، عَنْ حَكِيمِ بْنِ حِزَامٍ، أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ النَّبِيَّ - ﷺ - عَنِ الصَّدَقَاتِ أَيُّهَا أَفْضَلُ؟ قَالَ: عَلَى ذِي الرَّحِمِ الْكَاشِحِ[1].

1686. Bize Saîd b. Süleyman, Abbâd İbnu'l-Avvâm'dan, (O) Sufyân b. Hüseyn'den, (O) ez-Zührî'den, (O) Eyyûb b. Beşîr'den, (O da) Hakîm b. Hızâm'dan (naklen) rivâyet etti ki, bir adam Hz. Peygamber'e (Sallallahu Aleyhi ve Sellem), sadakaların (zekâtların) hangisi daha faziletlidir, diye sormuş, (Hz. Peygamber de); *"Hırçın akrabaya (verileni!)"* buyurmuş.(75)

AÇIKLAMA

Bir kimsenin sadaka ve zekâtını, dinen bakmak zorunda olmadığı fakir yakınlarına vermesi iyidir. Bu Hadis ise, sadaka ve zekâtların, dargın ve küskün akrabaya verilmesinin, böyle olmayan akrabaya verilmesinden daha faziletli olduğunu göstermektedir. Çünkü bu, akraba arasındaki düşmanlıkların yok olmasına, sevgi ve saygı bağlarının gelişmesine vesile olur. Aslında, "dâima kötülüğü emreden nefis", kendisine küskün olan kimselere yardım edilmesini istemez. Buna rağmen nefse muhalefet ederek onlara sadaka ve zekât vermek, nefsi terbiye edici ahlâki bir davranış da olur. Aynı zamanda bu davranış, kişinin yetişmesi üzerinde, dolaylı veya dolaysız olarak, maddi ve manevi katkıları olan yakın çevresine karşı da bir değerbilirlik sayılır.

75- Musned, 3/402. Bu hadisi, büyük Mu'cem'inde Taberânî de rivâyet etmiştir. Senedi de hasendir (Mecmeu'z-Zevâid, 3/116; Feyzu'l-Kadîr, 2/38).

١٦٨٧ - أَخْبَرَنَا أَبُو عَاصِمٍ الْبَصْرِيُّ، ثنا ابْنُ عَوْنٍ، عَنْ حَفْصَةَ بِنْتِ سِيرِينَ، عَنْ أُمِّ الرَّائِحِ بِنْتِ صُلَيْعٍ، عَنْ سَلْمَانَ بْنِ عَامِرٍ الضَّبِّيِّ، ذَكَرَ أَنَّ النَّبِيَّ - ﷺ - قَالَ: إِنَّ الصَّدَقَةَ عَلَى الْمِسْكِينِ صَدَقَةٌ، وَإِنَّهَا عَلَى ذِي الرَّحِمِ اثْنَتَانِ: صَدَقَةٌ وَصِلَةٌ(١).

1687. Bize Ebû Hâtim el-Basrî haber verip (dedi ki), bize İbn Avn, Hafsa bint Sirin'den, (O) Ümmü'r-Râih bint Suley'den, (O da) Selman b. Amir ed-Dabbî'den (naklen) rivâyet etti ki, O (yani Selman) anlatmış ki; Hz. Peygamber (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurmuş: "*Şüphe yok ki, yoksula sadaka (ve zekât vermek) bir sadaka (ve zekât sayılır). Ama onu akrabaya (vermek) iki (sadaka ve zekât), yani sadaka (ve zekât) ile sıla-ı rahim (sayılır).*"(76)

١٦٨٨ - أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ، عَنِ ابْنِ عُيَيْنَةَ، قَالَ: وَسَمِعْتُهُ مِنَ الثَّوْرِيِّ، عَنْ عَاصِمٍ، عَنْ حَفْصَةَ بِنْتِ [سِيرِينَ]، عَنِ الرَّبَابِ، عَنْ سَلْمَانَ ابْنِ عَامِرٍ الضَّبِّيِّ، يَرْفَعُهُ، قَالَ: اَلصَّدَقَةُ عَلَى الْمِسْكِينِ صَدَقَةٌ، وَعَلَى ذِي الرَّحِمِ اثْنَتَانِ، صَدَقَةٌ وَصِلَةٌ(١).

1688. Bize Muhammed b. Yûsuf, İbn Uyeyne'den -(Muhammed b. Yûsuf) dedi ki; ben O'nu, es-Sevri'den de işittim-, (onlar) Asım'dan, (O) Hafsa bint Sirin'den, (O) er-Rebâb'dan, (O da) Selmân b. Amir ed-Dabbi'den (naklen) haber verdi ki, O, (sözü Hz. Peygamber'e) nisbet ederek şöyle demiş: "*Yoksula sadaka (ve zekât vermek) bir sadaka (ve zekât); akrabaya (vermek) ise i-ki (sadaka ve zekât), yani sadaka (ve zekât) ile sıla-ı rahim (sayılır).*"(77)

76- Nesâ'î, Zekât, 82 (5/69); İbn Mâce, Zekât, 28 (1/591); Musned, 4/17, 18, 214.

77- Tirmizi, Zekât, 26 (3/47); Musned, 4/17.

İÇİNDEKİLER

NAMAZ KİTABI.....5

1. BAB

NAMAZLARIN FAZİLETİ HAKKINDA.....6
1187. Hadisin Açıklaması.....7

2. BAB

NAMAZIN VAKİTLERİ HAKKINDA.....9
1188. Hadisin Açıklaması.....10
1189. Hadisin Açıklaması.....12

3. BAB

EZANIN BAŞLANGICI HAKKINDA.....13
1191. Hadisin Açıklaması.....16

4. BAB

"SABAH EZANI"NIN VAKTİ HAKKINDA.....17
1193. Hadisin Açıklaması.....18

5. BAB

SABAH EZANINDA ÇAĞRIYI TEKRAR ETMEK: "TESVÎB".....19
1194. Hadisin Açıklaması.....20

6. BAB

EZAN İKİŞER İKİŞER, KAMET BİRER BİRER OKUNUR.....20
1198. Hadisin Açıklaması.....22

7. BAB

EZANDA ŞEHÂDET CÜMLELERİNİ YÜKSEK SESLE TEKRAR ETMEK: "TERCÎ".....23
1199. Hadisin Açıklaması.....24

8. BAB

EZANDA DÖNMEK HAKKINDA.....24
1202. Hadisin Açıklaması.....25

9. BAB

EZAN ESNASINDA DUA YAPMAK.....26

10. BAB

EZAN OKUNURKEN DENİLECEK ŞEYLER.....27
1206. Hadisin Açıklaması.....29

11. BAB

ŞEYTAN EZANI İŞİTİNCE KAÇAR.....29
1207. Hadisin Açıklaması.....30

12. BAB

EZANIN OKUNMASINDAN SONRA CAMİDEN ÇIKMANIN MEKRUHLUĞU.....30
1208. Hadisin Açıklaması.....31

13. BAB

ÖĞLENİN VAKTİ HAKKINDA.....32
1209. Hadisin Açıklaması.....32

14. BAB

ÖĞLEYİ SERİNLİĞE BIRAKMAK.....32
1210. Hadisin Açıklaması.....33

15. BAB

İKİNDİNİN VAKTİ.....34
1211. Hadisin Açıklaması.....34

16. BAB

AKŞAMIN VAKTİ....35

17. BAB

AKŞAMI GECİKTİRMENİN MEKRUHLUĞU....36

18. BAB

YATSININ VAKTİ....36
1214. Hadisin Açıklaması....37

19. BAB

YATSIYI GECİKTİRMENİN MÜSTEHAB OLMASI....38

20. BAB

"SABAH"I ALACA KARANLIKTA KILMAK....41

21. BAB

"SABAH"I ORTALIK AYDINLANINCA KILMAK....41

22. BAB

KİM BİR NAMAZIN BİR REKÂTINA KAVUŞURSA, O (NAMAZA) KAVUŞMUŞ OLUR....43
1224. Hadisin Açıklaması....43
1225. Hadisin Açıklaması....44

23. BAB

NAMAZLARA DEVAM ETMEK....45

24. BAB

NAMAZI VAKTİN BAŞINDA KILMANIN MÜSTEHABLIĞI....46
1228. Hadisin Açıklaması....47

25. BAB

NAMAZI VAKTİNDEN GECİKTİRENLERİN ARDINDA NAMAZ KILMAK....49
1231. Hadisin Açıklaması....50

26. BAB

BİR NAMAZI (KILMADAN) UYUYAKALAN VEYA ONU UNUTAN KİMSE (NE YAPAR?)....51
1232. Hadisin Açıklaması....51

27. BAB

İKİNDİ NAMAZINI KAÇIRAN KİMSE HAKKINDA....52

28. BAB

ORTA NAMAZ HAKKINDA....53
1235. Hadisin Açıklaması....53

29. BAB

NAMAZ KILMAYAN HAKKINDA....54
1236. Hadisin Açıklaması....55

30. BAB

KIBLE'NİN BEYTÜ'L-MAKDİS'TEN (KUDÜS) KÂBE'YE ÇEVRİLMESİ HAKKINDA....55
1237. Hadisin Açıklaması....56

31. BAB

NAMAZA BAŞLAMA HAKKINDA....59

32. BAB

NAMAZA BAŞLAMA ESNASINDA ELLERİ KALDIRMAK....59

33. BAB

NAMAZA BAŞLAMADAN SONRA SÖYLENECEK ŞEYLER....60

34 BAB

"BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM"İ SESLİ OKUMANIN MEKRUHLUĞU....62
1243. Hadisin Açıklaması....63

35. BAB

NAMAZDA SAĞ ELİN SOL ELİ KAVRAMASI....64
1244. Hadisin Açıklaması....64

36. BAB

NAMAZ ANCAK "KİTAB'IN FATİHASI" İLE (SAHİH OLUR)....65

37. BAB

İKİ SUSUŞ HAKKINDA....65
1246. Hadisin Açıklaması....66

38. BAB

"AMİN" DEMENİN FAZİLETİ HAKKINDA....69
1250. Hadisin Açıklaması....70

40. BAB

HER EĞİLİŞ VE DOĞRULUŞTA TEKBİR GETİRMEK....70

41. BAB

RÜKÛ VE SECDELERDE ELLERİ KALDIRMAK HAKKINDA....71
1253. Hadisin Açıklaması....72

42. BAB

İMAMLIĞA KİM DAHA LÂYIKTIR?....74

1256. Hadisin Açıklaması....75
1257. Hadisin Açıklaması....76

43. BAB

İMAMLA BERABER NAMAZ KILANIN, TEK OLDUĞU ZAMAN, YERİ....76
1258. Hadisin Açıklaması....77

44. BAB

İMAM OTURUYORKEN, İMAMIN ARKASINDA NAMAZ KILANLAR HAKKINDA....78
1260. Hadisin Açıklaması....81

45. BAB

İMAM, BİR TOPLULUĞA, ONLARDAN DAHA YÜKSEKTE İKEN NAMAZ KILDIRABİLİR....82
1261. Hadisin Açıklaması....83

46. BAB

İMAMA, NAMAZI HAFİF KILDIRMASI HAKKINDA EMREDİLENLER....83
1263. Hadisin Açıklaması....85

47. BAB

NAMAZA KAMET GETİRİLDİĞİNDE CEMAAT NE ZAMAN KALKAR?....85
1265. Hadisin Açıklaması....86

48. BAB

SAFLARI DOĞRULTMAK HAKKINDA....86
1266. Hadisin Açıklaması....87

49. BAB

NAMAZDA SAFLARI BİTİŞTİRENLERİN (DOLDURANLARIN) FAZİLETİ....87

50. BAB

İLK SAFIN FAZİLETİ HAKKINDA....88

51. BAB

CEMAATTEN, İMAMIN ARKASINDA DURACAK OLANLAR....89
1271. Hadisin Açıklaması....90

52. BAB

KADIN SAFLARININ HANGİSİ DAHA FAZİLETLİDİR?....91
1272. Hadisin Açıklaması....91

53. BAB

MÜNAFIKLARA HANGİ NAMAZ DAHA AĞIR GELİR?....92
1276. Hadisin Açıklaması....94

54. BAB

(CEMAATLE) NAMAZDAN GERİ KALAN KİMSELER HAKKINDA-....95

55. BAB

YOLCULUKTA, YAĞMUR OLDUĞU ZAMAN CEMAATE GİTMEME HUSUSUNDA MÜSAADE....96

56. BAB

CEMAATLE NAMAZ KILMANIN FAZİLETİ HAKKINDA....96

57. BAB

KADINLARI CAMİLERE (GİTMEKTEN) MENETMENİN YASAKLANMASI VE ONLAR DIŞARI ÇIKTIKLARINDA NASIL ÇIKARLAR?....98

58. BAB

AKŞAM YEMEĞİ HAZIR OLDUĞU, NAMAZA DA KAMET GETİRİLDİĞİ ZAMAN (NASIL HAREKET EDİLİR?)....99
1285. Hadisin Açıklaması....100

59. BAB

NAMAZA NASIL GİDİLİR?....101

60. BAB

CAMİLERE (GİTMEK İÇİN ATILAN) ADIMLARIN FAZİLETİ HAKKINDA....103
1289. Hadisin Açıklaması....104
1290. Hadisin Açıklaması....105

62. BAB

ÖĞLE NAMAZINDA KIRÂAT MİKTARI....107
1292. Hadisin Açıklaması....107
1294. Hadisin Açıklaması....109

63. BAB

ÖĞLE VE İKİNDİDE KIRÂAT NASIL YAPILIR?....109

64. BAB

AKŞAM'DAKİ KIRÂAT MİKTARI HAKKINDA....111

65. BAB

YATSI'DAKİ KIRÂAT MİKTARI....112
1300. Hadisin Açıklaması....113

66. BAB

SABAH'TA KIRÂAT MİKTARI.....114

67. BAB

NAMAZDA GÖZÜ GÖĞE DİKMENİN MEKRUHLUĞU.....117
1307. Hadisin Açıklaması.....118

68. BAB

RÜKÛ'DA HAREKET (ŞEKLİ).....119

69. BAB

RÜKÛ'DA DENİLECEK ŞEYLER.....121
1312. Hadisin Açıklaması.....122

70. BAB

RÜKÛ'DA (KOLLARIN YANLARDAN) AYRILMASI.....123

71. BAB

BAŞI RÜKÛ'DAN KAYDIRDIKTAN SONRA SÖYLENECEK SÖZ----------124-
71. Bab'daki Hadislerin Açıklaması.....128

72. BAB

RÜKÛ'YA VE SECDEYE İMAMDAN ÖNCE GİTMENİN YASAKLANMASI.....129

73. BAB

YEDİ KEMİK ÜZERİNE SECDE YAPMA VE SECDEDE NASIL HAREKET EDİLECEĞİ 131
1325. Hadisin Açıklaması.....132

74. BAB

SECDE YAPMAK İSTEDİĞİNDE İNSANDAN YERE VARACAK İLK ŞEY.....133
1327. Hadisin Açıklaması.....134

75. BAB

(SECDEDE KOLLARI YERE) YAYMANIN VE KARGANIN GAGALAMASI (GİBİ ÇABUK RÜKÛ' VE SECDE YAPMANIN) YASAKLANMASI----------..134
1329. Hadisin Açıklaması.....136

76. BAB

İKİ SECDE ARASINDA SÖZ SÖYLEMEK.....136

77. BAB

RÜKÛ' VE SECDEDE KUR'AN OKUMANIN YASAKLANMASI (HAKKINDA).....137

1332. Hadisin Açıklaması.....138

78. BAB

RÜKÛ' VE SECDEDEYİ TAM YAPMAYAN HAKKINDA.....139
1335. Hadisin Açıklaması.....142

79. BAB

SECDEDE (KARNIN VE KOLLARIN) AYRILMASI.....142
1338. Hadisin Açıklaması.....144

80. BAB

HZ. PEYGAMBER (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM) BAŞINI KALDIRDIKTAN SONRA, NE KADAR BEKLERDİ?.....144
1340. Hadisin Açıklaması.....146

81. BAB

NAMAZIN BİR KISMINDA (CEMAATE) KAVUŞAMAMIŞ OLAN KİMSE (MESBÛK) HAKKINDAKİ SÜNNET.....146
1342. Hadisin Açıklaması.....148

82. BAB

BEZ ÜZERİNE SOĞUKTA VE SICAKTA SECDE ETMEYE MÜSAADE--.....149

83. BAB

TEŞEHHÜDDE İŞARET ETMEK.....150
1345. Hadisin Açıklaması.....151

84. BAB

TEŞEHHÜD HAKKINDA.....152

85. BAB

HZ. PEYGAMBER'E -SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM- SALÂT GETİRMEK.....154
1349. Hadisin Açıklaması.....156

86. BAB

TEŞEHHÜDDEN SONRA DUA ETMEK.....157
1350. Hadisin Açıklaması.....158

87. BAB

NAMAZIN (SONUNDA) SELAM VERMEK.....160
1353. Hadisin Açıklaması.....161

88. BAB

SELAMDAN SONRA SÖYLENİLECEK SÖZ.....162

89. BAB

(KİŞİ) NAMAZDAN HANGİ YANINDAN AYRILIR?....164

90. BAB

NAMAZIN ARDINDA TESBİHAT YAPMAK....165
1361. Hadisin Açıklaması....167

91. BAB

KIYAMET GÜNÜNDE KULUN KENDİSİNDEN HESABA ÇEKİLECEĞİ İLK ŞEY....168

92. BAB

RASULULLAH'IN (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM) NAMAZININ ŞEKLİ....169

93. BAB

NAMAZDA (NAMAZ DIŞI) İŞ YAPMAK....174
1367. Hadisin Açıklaması....175

94. BAB

NAMAZDA SELÂM NASIL ALINIR?....176
1369. Hadisin Açıklaması....177

95. BAB

"SÜBHANELLAH" DEMEK ERKEKLER İÇİN, EL ÇIRPMAK KADINLAR İÇİNDİR....178

96. BAB

NAFİLE NAMAZI HANGİ YERDE (KILMAK) DAHA FAZİLETLİDİR?....179

97. BAB

(KİŞİNİN), NAMAZLARI EVİNDE KILDIKTAN SONRA, CEMAATLE YENİDEN KILMASI....180

98. BAB

İÇİNDE BİR DEFA (CEMAATLE) NAMAZ KILINMIŞ OLAN BİR MESCİDDE (İKİNCİ DEFA) CEMAATLE NAMAZ KILMAK....181
1375. Hadisin Açıklaması....182
1376. Hadisin Açıklaması....183

99. BAB

TEK BEZ İÇİNDE NAMLAZ KILMAK....184

100. BAB

SAĞIR BÜRÜNÜŞÜN YASAKLANMASI....185
1379. Hadisin Açıklaması....185

101. BAB

SECCADE ÜZERİNDE NAMAZ KILMAK....186

102. BAB

KADIN GİYSİLERİNİN İÇİNDE NAMAZ KILMAK....187

103. BAB

PABUÇLARLA NAMAZ KILMAK....188

104. BAB

NAMAZDA "SARKITMA"NIN YASAKLANMASI....190
1386.Hadisin Açıklaması....190

105. BAB

SAÇLARIN BAĞLANIP TOPLANMASI HAKKINDA....191
1388. Hadisin Açıklaması....192

106. BAB

NAMAZDA ESNEMEK....193

107. BAB

UYKUSU BASTIRANIN NAMAZ KILMASININ MEKRUHLUĞU....193

108 BAB

OTURARAK KILANIN NAMAZI AYAKTA KILANIN NAMAZININ YARISINA EŞİTTİR....194
1391. Hadisin Açıklaması....195

109. BAB

OTURARAK NAFİLE NAMAZ KILMAK....196

110. BAB

(NAMAZ KILARKEN) ÇAKIL TAŞLARINI SİLİP YOK ETMEKTEN MEN....197

111. BAB

MEZARLIKLAR VE HAMAMLAR DIŞINDA YERYÜZÜNÜN HEPSİ TEMİZ VE TEMİZLEYİCİDİR....198
1397. Hadisin Açıklaması....200

112. BAB

KOYUN VE KEÇİLERİN YATAK YERLERİ İLE DEVELERİN YATAK YERLERİNDE NAMAZ KILMAK....201
1398. Hadisin Açıklaması....202

113. BAB

KİM ALLAH İÇİN BİR MESCİD YAPARSA....203

114. BAB

MESCİDE GİRDİĞİNDE İKİ REKÂT NAMAZ KILMAK....203

115. BAB

MESCİDE GİRİŞ ESNASINDA SÖYLENİLECEK SÖZ....204

116. BAB

MESCİDE TÜKÜRMENİN MEKRÛHLUĞU....205

117. BAB

MESCİDDE UYUMAK....208
1407. Hadisin Açıklaması....209

118. BAB

MESCİDDE BAĞIRARAK KAYIP EŞYA ARAYIP SORUŞTURMAKTAN VE ALIŞVERİŞ YAPMAKTAN MEN....210

119. B.AB

MESCİDDE SİLAH TAŞIMAKTAN MEN....211
1409. Hadisin Açıklaması....211

120. B.AB

KABİRLERİ MESCİD EDİNMEKTEN MEN....212

121. BAB

MESCİDE ÇIKILDIĞINDA PARMAKLARI BİRBİRİNE KENETLEMEKTEN MEN....213
1413. Hadisin Açıklaması....215

122. BAB

NAMAZI BEKLEMEK ÜZERE MESCİDDE OTURANIN FAZİLETİ....215

123. BAB

MESCİDLERİ SÜSLEMEK HAKKINDA....216
1415. Hadisin Açıklaması....217

124. BAB

BİR SÜTREYE DOĞRU NAMAZ KILMAK....217
1417. Hadisin Açıklaması....218

125. BAB

NAMAZ KILANIN SÜTREYE YAKLAŞMASI HAKKINDA....219

126. BAB

DEVEYE DOĞRU NAMAZ KILMAK....220

127. BAB

KADIN, NAMAZ KILANIN ÖNÜNDE OLABİLİR (Mİ)?....220

128. BAB

NAMAZI KESEN ŞEYLERLE ONU KESMEYEN ŞEYLER.....221
1421. Hadisin Açıklaması.....222

129. BAB

NAMAZI (NAMAZ KILANIN FİʼLİ DIŞINDA) HİÇBİR ŞEY KESMEZ.....223

130. BAB

NAMAZ KILANIN ÖNÜNDEN GEÇMENİN MEKRÛHLUĞU.....224
1424. Hadisin Açıklaması.....225

131. BAB

HZ. PEYGAMBER'İN (SALLALLAH ALEYHİ VE SELLEM) MESCİDİNDE NAMLAZ KILMANIN FAZİLETİ.....226

132. BAB

DEVE PALANLARI SADECE ÜÇ MESCİDE (GİTMEK İÇİN) BAĞLANIR.....227
1428. Hadisin Açıklaması.....228

133. BAB

MESCİDLERE KARANLIKLARDA GİTMENİN FAZİLETİ.....229

134. BAB

NAMAZDA YÜZÜ SAĞA SOLA ÇEVİRMENİN MEKRÛHLUĞU.....229

135. BAB

HANGİ NAMAZ DAHA FAZİLETLİDİR?.....230
1431. Hadisin Açıklaması.....231

136. BAB

SABAH NAMAZI İLE İKİNDİ NAMAZININ FAZİLETİ.....232
1433. Hadisin Açıklaması.....234

137. BAB

NAMAZDA KÜÇÜK VE BÜYÜK ABDESTİN SIKIŞTIRMASINDAN MEN.....234

138. BAB

NAMAZDA ELLERİ BÖĞRÜNE KOYMAKTAN MEN.....235
1435. Hadisin Açıklaması.....235

139. BAB

YATSIDAN ÖNCE UYUMANIN, ONDAN SONRA KONUŞMANIN MENEDİLMESİ.....235

140. BAB

MÜŞRİKİN MESCİD-İ HARAM'A GİRMESİNİN YASAKLANMASI.....236

141. BAB

ÇOCUK NAMAZ KILMAKLA NE ZAMAN EMROLUNUR?....237
1438. Hadisin Açıklaması....238

142. BAB

HANGİ VAKİTRTE NAMAZ KILMAK MEKRÛH OLUR?....239

143. BAB

İKİNDİDEN SONRA İKİ REKÂT NAMAZ HAKKINDA....240

144. BAB

SÜNNET NAMAZ HAKKINDA....243

145. BAB

AKŞAMIN (FARZINDAN) ÖNCE İKİ REKÂT (NAMAZ KILMAK)....245
1448. Hadisin Açıklaması....246

146. BAB

SABAHIN İKİ REKÂT SÜNNETİNDE KIRÂ'AT....247
1449. Hadisin Açıklaması....247
1450. Hadisin Açıklaması....249
1452. Hadisin Açıklaması....250

147. BAB

SABAHIN İKİ REKÂT SÜNNETİNDEN SONRA KONUŞMA....250
1453. Hadisin Açıklaması....251

148. BAB

SABAHIN İKİ REKÂT SÜNNETİNDEN SONRA YAN ÜSTÜ YATMA....251
1454. Hadisin Açıklaması....252

149. BAB

NAMAZA KAMET GETİRİLDİĞİNDE ARTIK BU FARZDAN BAŞKA HİÇBİR NAMAZ KILINMAZ....253
1457. Hadisin Açıklaması....254

150. BAB

GÜNÜN BAŞINDA DÖRT REKÂT (NAMAZ KILMAK) HAKKINDA....255
1459. Hadisin Açıklaması....256

151. BAB

KUŞLUK NAMLAZI....257

152. BAB

BU (KUŞLUK NAMAZI)NDA MEKRÛHLUK HAKKINDA GELEN (HABERLER)....259

1464. Hadisin Açıklaması....260

153. BAB

EVVÂBÛN NAMAZI HAKKINDA....261
1465. Hadisin Açıklaması....262

154. BAB

GECE VE GÜNDÜZÜN (NAFİLE) NAMAZLARI İKİŞER İKİŞER (KILINIR).262
1466. Hadisin Açıklaması....263

155. BAB

GECE NAMAZI HAKKINDA....264
1467. Hadisin Açıklaması....264

156. BAB

GECE NAMAZININ FAZİLETİ....265

157. BAB

ALLAH İÇİN BİR SECDE YAPAN KİMSENİN FAZİLETİ....266

158. BAB

ŞÜKÜR SECDESİ....267
1470. Hadisin Açıklaması....267

159. BAB

BİR (MAHLÛKA) SECDE EDİLMESİNDEN MEN....268

160. BAB

NECM (SÛRESİNDE) SECDE ETMEK....269
1473. Hadisin Açıklaması....270

161. BAB

SÂD (SÛRESİNDE) SEDE ETMEKM)....271

162. BAB

İZE'S-SEMÂ'U'N-ŞAKKAT (SÛRESİNDE) SECDE ETMEK....272

163. BAB

İKRA' Bİ'İSMİ RABBİKE (SÛRESİNDE) SECDE ETMEK....274

164. BAB

SECDE (AYETİNİ) İŞİTİP DE SECDE ETMEYEN KİMSE HAKKINDA....274
1480. Hadisin Açıklaması....275

165. BAB

RASULULLAH'IN (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM) (GECE) NAMAZININ ŞEKLİ....275

166. BAB

HANGİ GECE NAMAZI DAHA FAZİLETLİDİR?....281
1484. Hadisin Açıklaması....281

167. BAB

(KİŞİ) GECEKİ MUTÂD İBADETİNİ, UYUYAKALIP (YAPAMADIĞI) ZAMAN?....282

168. BAB

ALLAH DÜNYA SEMASINA (ALT GÖĞE) İNER....283
1493. Hadisin Açıklaması....288

169. BAB

TEHECCÜD ESNASINDA YAPILACAK DUA....289

170. BAB

BAKARA SÛRESİNİN SONUNDAKİ İKİ AYETİ OKUYAN KİMSE....290

171. BAB

KUR'AN'I GÜZEL OKUMAYA ÇALIŞMAK "KUR'AN İLE TEGANNİ"....291
1496. Hadisin Açıklaması....292
1497. Hadisin Açıklaması....292
1498. Hadisin Açıklaması....294

172. BAB

ÜMMÜ'L-KUR'AN (FATİHA SÛRESİ), İŞTE SEB'-İ MESÂNÎ O'DUR....295

173. BAB

KUR'AN KAÇ (GÜNDE) HATMEDİLİR (MESELESİ) HAKKINDA....296

174. BAB

ADAM ÜÇ (REKÂT) MI, YOKSA DÖRT (REKÂT) MI KILDIĞINI BİLMEZ (İSE)?....297
1503. Hadisin Açıklaması....298

175. BAB

ZİYADE (EKLEME)DEN DOLAYI (YAPILAN) SEHİV SECDESİ....299
1505. Hadisin Açıklaması....302

176. BAB

NAMAZDA BİR NOKSANLIK OLDUĞU ZAMAN....303

177. BAB

NAMAZDA KONUŞMAKTAN MEN'....304

178. BAB

NAMAZDA YILAN VE AKREBİN ÖLDÜRÜLMESİ....306

179. BAB

YOLCULUKTA NAMAZIN KISALTILMASI....307
1513. Hadisin Açıklaması....307
1517. Hadisin Açıklaması....310

180. BAB

BİR BELDEDE İKAMET ETMEK İSTEYEN KİMSENİN, NAMAZI KISALTMASI İÇİN (ORADA EN FAZLA) NE KADAR İKAMET EDEBİLECEĞİ HAKKINDA....311
1520. Hadisin Açıklaması....313

181. BAB

YÜK VE BİNİT DEVESİ ÜZERİNDE NAMAZ KILMAK....314

182. BAB

İKİ NAMAZI BİRLEŞTİRMEK: "CEM"....315
1523. Hadisin Açıklaması....316

183. BAB

MÜZDELİFE'DE İKİ NAMAZI CEM'ETMEK....317
1527. Hadisin Açıklaması....318

184. BAB

YOLCULUĞUNDAN DÖNÜP GELDİĞİNDE KİŞİNİN KILACAĞI NAMAZ HAKKINDA....318

185. BAB

KORKU NAMAZI HAKKINDA....319
1529. Hadisin Açıklaması....320

186. BAB

NAMAZDAN ALIKONULMAK....322

187. BAB

GÜNEŞ VE AY TUTULMASI ESNASINDA NAMAZ KILMAK....324
1534. Hadisin Açıklaması....325

188. BAB

YAĞMUR İSTEME NAMAZI....329

189. BAB

YAĞMUR DUASINDA ELLERİ KALDIRMAK....331
1543. Hadisin Açıklaması....331

190. BAB

CUMA GÜNÜ GUSÜL YAPMAK....332

191. BAB

CUMA (GÜNÜ) İLE BU (GÜNDE) GUSÜL YAPMA VE GÜZEL KOKU (SÜRÜNMENİN) FAZİLETİ HAKKINDA....334

192. BAB

CUMA GÜNÜ SABAH NAMAZINDA OKUNAN (SURELER)....335

193. BAB

CUMAYA ERKEN GİTMENİN FAZİLETİ....336

194. BAB

CUMANIN VAKTİ HAKKINDA....337
1554. Hadisin Açıklaması....338

195. BAB

CUMA GÜNÜ HUTBE ESNASINDA (HUTBEYİ) DİNLEMEK VE SUSMAK.339

196. BAB

CUMA GÜNÜ İMAM HUTBE OKUYORKEN CAMİYE GİREN KİMSE HAKKINDA....341
1559.-1561. Hadislerin Açıklaması....313

197. BAB

CUMA GÜNÜ HUTBEDE KUR'AN OKUMA HAKKINDA....344
1562.Hadisin Açıklaması....344

198. BAB

HUTBEDE KONUŞMAK....345
1563. Hadisin Açıklaması....346

199. BAB

HUTBENİN KISA TUTULMASI HAKKINDA....346
1564. Hadisin Açıklaması....347
1565. Hadisin Açıklaması....348

200. BAB

İKİ HUTBE ARASINDA OTURMAK....348

201. BAB

İMAM HUTBEDE NASIL İŞARET EDER?....349

202. BAB

HUTBE OKUDUĞU ZAMAN İMAMIN YERİ....350

203 BAB

CUMA NAMAZINDA KIRÂAT....353

204. BAB

CUMADA (ESNASINDA DUALARIN KABUL EDİLDİĞİ) ZİKREDİLEN VAKİT....355
1577. Hadisin Açıklaması....356

205. BAB

ÖMÜRSÜZ OLARAK CUMAYI KILMAYAN KİMSE HAKKINDA....356

206. BAB

CUMANIN FAZİLETİ HAKKINDA....358

207. BAB

CUMADAN SONRAKİ NAMAZ HAKKINDA GELEN (HABERLER)....359

208. BAB

VİTİR (NAMAZI) HAKKINDA....360
1586. Hadisin Açıklaması....363
1587. Hadisin Açıklaması....364

209. BAB

VİTRE TEŞVİK....364

210. BAB

VİTİR KAÇ (REKÂTTIR)?....365
1593. Hadisin Açıklaması....367

211. BAB

VİTRİN VAKTİ HAKKINDA GELEN (HABERLER)....368
1595. Hadisin Açıklaması....369

212. BAB

VİTİR (NAMAZINDA) KIRÂ'AT....370

213. BAB

YÜK VE BİNİT DEVESİ ÜZERİNDE VİTİR NAMAZI (KILMAK)....371

214. BAB

KUNUT (VİTİR NAMAZINDA) DUA....371
1601. Hadisin Açıklaması....374

215. BAB

VİTİRDEN SONRA İKİ REKÂT (NAMAZ KILMAK) HAKKINDA....374
1602. Hadisin Açıklaması....375

216. BAB

RÜKÛ'DAN SONRA KUNÛT OKUMAK....376
1603. Hadisin Açıklaması....377
1607. Hadisin Açıklaması....380

İKİ BAYRAMLA İLGİLİ BABLAR.....381

217. BAB

BAYRAM GÜNÜ (EVDEN) ÇIKIŞTAN ÖNCE (BİR ŞEY) YEMEK HAKKINDA.....381

218. BAB

İKİ BAYRAMIN NAMAZINI EZANSIZ VE KAMETSİZ KILMA İLE BU NAMAZI HUTBEDEN ÖNCE KILMAK.....382
1612. Hadisin Açıklaması.....384

219. BAB

BAYRAM (NAMAZINDAN) ÖNCE DE, SONRA DA (BAŞKA BİR) NAMAZ (KILINMAZ).....385

220. BAB

İKİ BAYRAMDAKİ TEKBİRLERİN (SAYISI).....385

221. BAB

İKİ BAYRAMRA KIRÂAT.....386

222. BAB

YÜK VE BİNİT DEVESİ ÜZERİNDE HUTBE OKUMAK.....387

223. BAB

KADINLARIN İKİ BAYRAMDA (BAYRAM YERİNE) ÇIKMASI.....387
1617. Hadisin Açıklaması.....388

224. BAB

BAYRAM GÜNÜ SADAKA VERMEYE TEŞVİK.....389

225. BAB

İKİ BAYRAM BİR GÜNDE BİRLEŞTİĞİ VAKİT?.....390
1620. Hadisin Açıklaması.....391

226. BAB

(BAYRAMDA) NAMAZGÂHTAN, (ORAYA) GİTTİĞİ YOLDAN BAŞKASINDAN GERİ DÖNMEK.....392
1621. Hadisin Açıklaması.....392

ZEKÂT KİTABI.....393

1. BAB

ZEKÂTIN FAZLETİ HAKKINDA.....394
1622. Hadisin Açıklaması.....395

2. BAB

KENDİSİNE ZEKÂT VERİLECEK OLAN YOKSUL....396

3. BAB

DEVE, SIĞIR VE KOYUNLARIN ZEKÂTINI VERMEYENLER....397
1626. Hadisin Açıklaması....401

4. BAB

KOYUNLARIN ZEKÂTI HAKKINDA....401
1628. Hadisin Açıklaması....403

5. BAB

SIĞIRLARIN ZEKÂTI....404

6. BAB

DEVELERİN ZEKÂTI....406

7. BAB

GÜMÜŞLERİN ZEKÂTI HAKKINDA....408
1635. Hadisin Açıklaması....409

8. BAB

TOPLU OLANLARI AYIRMAKTAN, AYRI OLANLAR BİRLEŞTİRMEKTEN MEN'....410
1637. Hadisin Açıklaması....410

9. BAB

ZEKÂTI, HALKIN MALLARININ DEĞERLİLERİNDEN ALMAKTAN MEN'....411

10. BAB

HAYVANLARDAN, KENDİSİNDE ZEKÂT VERİLMESİ GEREKMEYENLER....412
1639. Hadisin Açıklaması....413

11. BAB

HUBUBAT, GÜMÜŞ VE ALTINDAN, KENDİSİNDE ZEKÂT VERİLMESİ GEREKMEYENLER....413
1640. Hadisin Açıklaması....414

12. BAB

ZEKÂTI VAKTİNDEN ÖNCE VERMEK HAKKINDA....416

13. BAB

BİR MALDA ZEKÂTIN DIŞINDA (VİRİLMESİ) GEREKEN ŞEY....417
1644. Hadisin Açıklaması....417

14. BAB

BİR ZENGİNE SADAKA VE ZEKÂT VEREN KİMSE HAKKINDA....418
1645. Hadisin Açıklaması....419

15. BAB

SADAK VE ZEKÂT (ALMAK) KENDİLERİNE HELÂL OLAN KİMSELER....420

16. BAB

ZEKÂT VE SADAK NE HZ. PEYGAMBER'E (SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM) NE DE EHL-İ BEYT'İNE HELÂL OLMAZ....421

17. BAB

ZENGİN OLDUĞU HALDE DİLENEN KİMSEYE SERT DAVRANMA....423

18. BAB

İSTEYİCİLİKTE SAKINIP UZAK DURMAK HAKKINA....424

19. BAB

HADÎSEYİ GERİ ÇEVİRMEKTEN MEN'....425

20. BAB

İSTEYİCİLİKTEN MEN'....427

21. BAB

KİŞİYE NE ZAMAN SADAKA (VERMESİ) MÜSTEHAB OLUR? 428
1658. Hadisin Açıklaması....428

22. BAB

"ÜST EL"İN FAZİLETİ HAKKINDA....429

23. BAB

HANGİ SADAKA DAHA FAZİLETLİDİR?....430

24. BAB

SADAKA VERMEYE TEŞVİK....433

25. BAB

KİŞİNİN YANINDAKİ ŞEYLERİN HEPSİNİ SADAK VERMESİNDEN MEN'....434
1665. Hadisin Açıklaması....435
1666. Hadisin Açıklaması....437

26. BAB

ADAM YANINDAKİLERİN HEPSİNİ SADAKA OLARAK VEREBİLİR....437

27. BAB

FITIR ZEKÂTI HAKKINDA....439
1672. Hadisin Açıklaması....441

28. BAB

KİŞİNİN AŞŞÂR OLMASININ MEKRÛHLUĞU....443
1673. Hadisin Açıklaması....444

29. BAB

YAĞMURUN SULADIĞI ŞEYLERDE ÖŞÜR, (HAYVANLA VEYA HERHANGİ BİR VASITA) İLE SUVARILAN ŞEYLERDE İSE '(ÖŞRÜN YARISI ZEKÂT GEREKİR)....445

30. BAB

RİKÂZ HAKKINDA....445
1675. Hadisin Açıklaması....446

31. BAB

ZEKÂT MEMURLARINA HEDİYE EDİLEN ŞEYLER KİME AİTTİR?....447

32. BAB

ZEKÂT MEMURU HOŞNUT OLARAK SİZDEN GERİ DÖNSÜN....449

33. BAB

DİLENCİYİ BİR ŞEY (VERMEKSİZİN) GERİ ÇEVİRMENİN MEKRÛHLUĞU....450

34. BAB

BİR ŞEYE SAHİPKEN MÜSLÜMAN OLAN KİMSELER....451
1681. Hadisin Açıklaması....452

35. BAB

SADAKA VERMENİN FAZİLETİ HAKKINDA....453

36. BAB

BİR İŞTE KULLANILAN DEVELERDE ZEKÂT GEREKMEZ....454

37. BAB

SADAKA (ZEKÂT ALMALARI) HELÂL OLAN KİMSELER....455

38. BAB

AKRABAYA SADAKA (ZEKÂT) VERMEK....456
1686. Hadisin Açıklaması....457